NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni

John W. CRESWELL

(3. Baskıdan Çeviri)

Çeviri Editörleri: Mesut BÜTÜN, Selçuk Beşir DEMİR

siyasal kitabevi

NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni
(3. Baskıdan Çeviri)

John W. CRESWELL

Çeviri Editörleri

Yrd. Doç. Dr. Mesut BÜTÜN
Yrd. Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR

Nitel Araştırma Yöntemleri
Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni
Yazar: John W. CRESWELL
Çeviri Editörleri: Yrd. Doç. Dr. Mesut BÜTÜN, Yrd. Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR
Orijinal Künye: *QUALITATIVE INQUIRY & RESEARCH DESIGN Choosing Among Five Approaches, John W. CRESWELL, SAGE Publications, 2013.*
Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak
ISBN No: 978-605-4627-45-5
Kasım 2013, Siyasal Kitabevi, Ankara
Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik
Yayıncı Sertifika No: 14016
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay-Ankara
Tel: 0(312) 419 97 81 pbx
Faks: 0(312) 419 16 11
Perakende Satış:
Zafer Çarşısı 26-27-28
Tel: 0(312) 433 99 43
e-posta: info@siyasalkitap.com
http://www.siyasalkitap.com
Baskı
Desen Ofset A. Ş.
Sertifika No: 11289
Birlik Mah. 448. Cad. 476. Sk. No: 2
Çankaya/Ankara Tel: 0 (312) 496 43 43
Dağıtım:
Siyasal Yayın Dağıtım
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay-Ankara
Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx
Faks: 0 (312) 419 16 11

NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve
Araştırma Deseni
(3. Baskıdan Çeviri)

John W. CRESWELL

Çeviri Editörleri

Yrd. Doç. Dr. Mesut BÜTÜN
Yrd. Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR

Çeviri Ekibi

Doç. Dr. Osman BİRGİN
Doç. Dr. Suat ÜNAL
Doç. Dr. Tuncay ÖZSEVGEÇ
Doç. Dr. Yüksel DEDE
Yrd. Doç. Dr. Ahmet BACANAK
Yrd. Doç. Dr. Arif BAKLA
Yrd. Doç. Dr. Ayfer BUDAK
Yrd. Doç. Dr. Güney HACIÖMEROĞLU
Yrd. Doç. Dr. İbrahim BUDAK
Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYDIN
Yrd. Doç. Dr. Mesut BÜTÜN
Yrd. Doç. Dr. Miraç AYDIN
Yrd. Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR

ÇEVİRİ EKİBİ

1. Bölüm: Giriş
Yrd. Doç. Dr. Mesut BÜTÜN (Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi)
Yrd. Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR (Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

2. Bölüm: Felsefi Varsayımlar ve Yorumlayıcı Çatılar
Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYDIN (Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi)

3. Bölüm: Nitel Çalışma Tasarımı
Yrd. Doç. Dr. Ayfer BUDAK (Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi)
Yrd. Doç. Dr. İbrahim BUDAK (Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

4. Bölüm: Beş Nitel Araştırma Yaklaşımı
Yrd. Doç. Dr. Miraç AYDIN (Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi)

5. Bölüm: Beş Farklı Nitel Çalışma Örneği
Yrd. Doç. Dr. Güney HACIÖMEROĞLU (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

6. Bölüm: Giriş ve Çalışmaya Odaklanma
Doç. Dr. Suat ÜNAL (Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi)

7. Bölüm: Veri Toplama
Doç. Dr. Tuncay ÖZSEVGEÇ (Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi)

8. Bölüm: Veri Analizi ve Sunumu
Yrd. Doç. Dr. Ahmet BACANAK (Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

9. Bölüm: Bir Nitel Çalışmanın Yazımı
Yrd. Doç. Dr. Arif BAKLA (Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

10. Bölüm: Geçerlik ve Değerlendirme Standartları
Doç. Dr. Osman BİRGİN (Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi)

11. Bölüm: "Hikâyeye Dönüştürme" ve Sonuç
Doç. Dr. Yüksel DEDE (Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi)

İÇİNDEKİLER

YAZAR HAKKINDA xiii
TEŞEKKÜR xv
BEŞ YAKLAŞIMA YÖNELİK AYRINTILI İÇİNDEKİLER xvii
TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ xxi
ÇEVİRİ ÖNSÖZÜ xxiii

1. BÖLÜM GİRİŞ 1
2. BÖLÜM FELSEFİ VARSAYIMLAR VE YORUMLAYICI ÇATILAR 15
3. BÖLÜM NİTEL ÇALIŞMA TASARIMI 42
4. BÖLÜM BEŞ NİTEL ARAŞTIRMA YAKLAŞIMI 69
5. BÖLÜM BEŞ FARKLI NİTEL ÇALIŞMA ÖRNEĞİ 111
6. BÖLÜM GİRİŞ VE ÇALIŞMAYA ODAKLANMA 129
7. BÖLÜM VERİ TOPLAMA 145
8. BÖLÜM VERİ ANALİZİ VE SUNUMU 179
9. BÖLÜM BİR NİTEL ÇALIŞMANIN YAZIMI 213
10. BÖLÜM GEÇERLİK VE DEĞERLENDİRME STANDARTLARI 243
11. BÖLÜM "HİKÂYEYE DÖNÜŞTÜRME" VE SONUÇ 269

EK- A TERİMLER SÖZLÜĞÜ 282

EK-B BİR ANLATI ARAŞTIRMASI ÖRNEĞİ 303
"Living in the Space Between Participant and Researcher as a Narrative Inquirer: Examining Ethnic Identity of Chinese Canadian Students as Conflicting Stories to Live By"
Yazar: Elaine Chan

EK-C BİR FENOMENOLOJİ ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ 305
"Cognitive Representations of AIDS"
Yazarlar: Elizabeth H. Anderson ve Margaret Hull Spencer

EK-D BİR KURAM OLUŞTURMA ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ 307
"Developing Long-Term Physical Activity Participation: A Grounded Theory Study With African American Women"
Yazar: Amy E. Harley, Janet Buckworth, Mira L. Katz, Sharia K. Willis, Angela Odoms-Young, Catherine A. Heaney

EK-E BİR ETNOGRAFİ ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ 309
Rethinking Subcultural Resistance: Core Values of the Straight Edge Movement"
Yazar: Ross Haenfler

EK- F BİR DURUM ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ 311
"Campus Response to a Student Gunman"
Yazar: Kelly J. Asmussen ve John W. Creswell

KAYNAKÇA 313
YAZAR DİZİNİ 333
DİZİN 341

AYRINTILI İÇİNDEKİLER

YAZAR HAKKINDA xiii
TEŞEKKÜR xv
BEŞ YAKLAŞIMA YÖNELİK AYRINTILI İÇİNDEKİLER xvii
TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ xxi
ÇEVİRİ ÖNSÖZÜ xxiii

1. BÖLÜM GİRİŞ 1
KİTABIN AMACI VE GEREKÇESİ 2
BU BASKIDA YENİ NELER VAR? 2
YAZARIN KONUMU 6
BEŞ YAKLAŞIMIN SEÇİMİ 7
Anlatı Araştırması 11
Fenomenoloji 12
Kuram Oluşturma 12
Etnografi 12
Durum Çalışması 12
HEDEF KİTLE 12
DÜZEN 13

2. BÖLÜM FELSEFİ VARSAYIMLAR VE YORUMLAYICI ÇATILAR 15
TARTIŞMA SORULARI 16
FELSEFİ VARSAYIMLAR 16
Varsayımları Anlamak İçin Bir Çatı 16
Felsefe Neden Önemlidir 18
Dört Felsefi Varsayım 19
Felsefi Varsayımların Nitel Çalışmalarda Yazılması 22
YORUMLAYICI ÇATILAR 22
Postpozitivizm 23
Sosyal Yapılandırmacılık 24
Dönüştürücü Çatılar 25
Postmodern Perspektifler 27
Pragmatizm 28
Feminist Teoriler 29

Eleştirel Teori ve Eleştirel Irk Teorisi 30
Queer Teori 32
Engellilik Teorileri 33
NİTEL ARAŞTIRMADA SOSYAL ADALETİ YORUMLAYICI ÇATILARIN KULLANILMASINA YÖNELİK UYGULAMA 34
FELSEFE VE YORUMLAYICI ÇATILARIN İLİŞKİLENDİRİLMESİ 35
ÖZET 38
EK OKUMALAR 38
ALIŞTIRMALAR 40

3. BÖLÜM NİTEL ÇALIŞMA TASARIMI 42
TARTIŞMA SORULARI 43
NİTEL ARAŞTIRMALARIN ÖZELLİKLERİ 43
NİTEL ARAŞTIRMA NE ZAMAN KULLANILMALI 47
NİTEL BİR ÇALIŞMA NE GEREKTİRİR? 49
NİTEL BİR ÇALIŞMA TASARLAMA SÜRECİ 49
Ön Düşünceler 50
Sürecin Adımları 51
Araştırmanın Tüm Aşamalarındaki Öğeler 55
Araştırma Sürecinin Tüm Aşamalarında Etik Konular 56
BİR PLAN VEYA ÖNERİNİN GENEL YAPISI 61
ÖZET 64
EK OKUMALAR 66
ALIŞTIRMALAR 67

4. BÖLÜM BEŞ NİTEL ARAŞTIRMA YAKLAŞIMI 69
TARTIŞMA SORULARI 70
ANLATI ARAŞTIRMASI 70
Tanımı ve Temelleri 70
Anlatı Araştırmalarının Karakteristik Özellikleri 71
Anlatı Çalışmasının Türleri 72
Anlatı Araştırması Yürütürken Takip Edilen Aşamalar 74
Zorluklar 76
FENOMENOLOJİK ARAŞTIRMA 77
Tanımı ve Temelleri 77
Fenomenolojinin Karakteristik Özellikleri 78
Fenomenoloji Türleri 79
Fenomenoloji Araştırmaları Yürütürken Takip Edilen Aşamalar 81
Zorluklar 83
KURAM OLUŞTURMA ARAŞTIRMASI 83
Tanımı ve Temelleri 83
Kuram Oluşturmanın Karakteristik Özellikleri 85
Kuram Oluşturma Çalışmalarının Türleri 86

Kuram Oluşturma Çalışması Yürütürken Takip Edilen Aşamalar 88
Zorluklar 89
ETNOGRAFİK ARAŞTIRMA 90
Tanımı ve Temelleri 90
Etnografinin Karakteristik Özellikleri 91
Etnografi Türleri 92
Etnografi Araştırması Yürütürken Takip Edilen Aşamalar 93
Zorluklar 96
DURUM ÇALIŞMASI ARAŞTIRMASI 96
Tanımı ve Temelleri 96
Durum Çalışmalarının Karakteristik Özellikleri 97
Durum Çalışmalarının Türleri 99
Bir Durum Çalışması Yürütürken Takip Edilen Aşamalar 100
Zorluklar 101
BEŞ YAKLAŞIMIN KARŞILAŞTIRILMASI 102
ÖZET 107
EK OKUMALAR 107
ALIŞTIRMALAR 110

5. BÖLÜM BEŞ FARKLI NİTEL ÇALIŞMA ÖRNEĞİ 111
TARTIŞMA SORULARI 112
BİR ANLATI ARAŞTIRMASI (Chan, 2010; Bakınız Ek-B) 112
BİR FENOMENOLOJİ ARAŞTIRMASI (Anderson &Spencer, 2002;Bakınız Ek-C) 114
BİR KURAM OLUŞTURMA ARAŞTIRMASI (Harley ve diğerleri, 2009; Bakınız Ek-D) . 116
BİR ETNOGRAFİ ARAŞTIRMASI (Haenfler, 2004; Bakınız Ek-E) 118
BİR DURUM ÇALIŞMASI (Asmussen & Creswell, 1995; Bakınız Ek-F) 119
YAKLAŞIMLAR ARASINDAKİ FARKLILIKLAR 121
Her Yaklaşımın Temel Özellikleri 121
Yaklaşımı Seçmek 123
ÖZET 124
ALIŞTIRMALAR 128

6. BÖLÜM GİRİŞ VE ÇALIŞMAYA ODAKLANMA 129
TARTIŞMA SORULARI 130
ARAŞTIRMA PROBLEMİ CÜMLESİ 130
AMAÇ CÜMLESİ 134
ARAŞTIRMA PROBLEMLERİ 138
Ana Problem 138
Alt Problemler 140
ÖZET 142
EK OKUMALAR 143
ALIŞTIRMALAR 143

7. BÖLÜM VERİ TOPLAMA **145**
TARTIŞMA SORULARI 145
VERİ TOPLAMA DÖNGÜSÜ 146
Mekân veya Kişi 147
Erişim ve Uyum 151
Veri Formları 157
Kayıt Prosedürleri 168
Alan Sorunları 171
Verilerin Saklanması 175
BEŞ YAKLAŞIMIN KARŞILAŞTIRILMASI 175
ÖZET 177
EK OKUMALAR 177
ALIŞTIRMALAR 178

8. BÖLÜM VERİ ANALİZİ VE SUNUMU **179**
TARTIŞMA SORULARI 179
ÜÇ ANALİZ STRATEJİSİ 180
VERİ ANALİZ SARMALI 182
Verileri Düzenleme 182
Okuma ve Hatırlatıcı Notlar Alma 183
Kodlardaki ve Temalardaki Verileri Betimleme, Sınıflandırma ve Yorumlama 184
Verileri Yorumlama 187
Verileri Sunma ve Görselleştirme 187
ARAŞTIRMA YAKLAŞIMLARINDA ANALİZ 189
Anlatı Araştırması Analizi ve Sunumu 189
Fenomenolojik Analiz ve Sunumu 193
Kuram Oluşturma Çalışmasının Analizi ve Sunumu 195
Etnografi Analizi ve Sunumu 197
Durum Çalışması Analizi ve Sunumu 199
BEŞ ARAŞTIRMA YAKLAŞIMINI KARŞILAŞTIRMA 200
NİTEL VERİ ANALİZİNDE BİLGİSAYAR KULLANIMI 200
Avantajları ve Dezavantajları 201
Bilgisayar Programlarından Örnekler 202
Bilgisayar Yazılım Programlarının Beş Yaklaşımla Birlikte Kullanımı 204
Bilgisayar Programları Arasında Nasıl Seçim Yapılmalı 209
ÖZET 211
EK OKUMALAR 211
ALIŞTIRMALAR 212

9. BÖLÜM BİR NİTEL ÇALIŞMANIN YAZIMI **213**
TARTIŞMA SORULARI 213
FAKLI YAZMA STRATEJİLERİ 214
Yazıda Yansıtıcılık ve Temsil 214

Yazıların Hedef Kitlesi 217
Yazıları Kodlama 217
Yazılardaki Alıntılar 219
GENEL VE GÖMÜLÜ YAZMA STRATEJİLERİ 220
Anlatı Yazısının Yapısı 220
Fenomenolojik Çalışmanın Yazma Yapısı 225
Kuram Oluşturma Çalışmasının Yazma Yapısı 229
Etnografik Çalışma Yazım Yapısı 232
Durum Çalışmasının Yazma Yapısı 236
ANLATI YAPILARININ KARŞILAŞTIRILMASI 239
ÖZET 240
EK OKUMALAR 240
ALIŞTIRMALAR 241

10. BÖLÜM GEÇERLİK VE DEĞERLENDİRME STANDARTLARI 243
TARTIŞMA SORULARI 243
NİTEL ARAŞTIRMADA GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK 244
Geçerliğe İlişkin Perspektifler 244
Geçerlik Stratejileri 250
Güvenirlik Perspektifleri 253
DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ 255
Nitel Perspektifler 255
Anlatı Araştırması 258
Fenomenolojik Araştırma 259
Kuram Oluşturma Araştırması 260
Etnografik Araştırma 262
Durum Çalışması 263
BEŞ YAKLAŞIMIN DEĞERLENDİRME STANDARTLARININ KARŞILAŞTIRILMASI 265
ÖZET 265
EK OKUMALAR 265
ALIŞTIRMALAR 267

11. BÖLÜM "HİKÂYEYE DÖNÜŞTÜRME" VE SONUÇ 269
HİKÂYEYE DÖNÜŞTÜRME 269
BİR DURUM ÇALIŞMASI 271
BİR ANLATI ÇALIŞMASI 272
BİR FENOMENOLOJİ ÇALIŞMASI 272
BİR KURAM OLUŞTURMA ÇALIŞMASI 273
BİR ETNOGRAFİ ÇALIŞMASI 274
SONUÇ 276
ALIŞTIRMALAR 279

EKLER **281**

EK- A TERİMLER SÖZLÜĞÜ **282**

EK-B BİR ANLATI ARAŞTIRMASI ÖRNEĞİ **303**
"Living in the Space Between Participant and Researcher as a Narrative Inquirer: Examining Ethnic Identity of Chinese Canadian Students as Conflicting Stories to Live By"
Yazar: Elaine Chan

EK-C BİR FENOMENOLOJİ ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ 305
"Cognitive Representations of AIDS"
Yazarlar: Elizabeth H. Anderson ve Margaret Hull Spencer

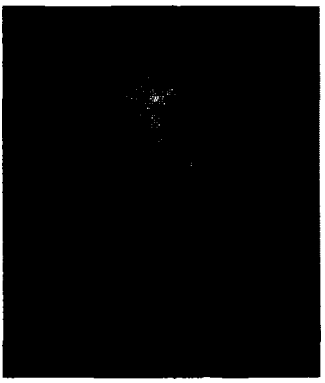
EK-D BİR KURAM OLUŞTURMA ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ 307
"Developing Long-Term Physical Activity Participation: A Grounded Theory Study With African American Women"
Yazar: Amy E. Harley, Janet Buckworth, Mira L. Katz, Sharla K. Willis, Angela Odoms-Young Catherine A. Heaney

EK-E BİR ETNOGRAFİ ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ 309
Rethinking Subcultural Resistance: Core Values of the Straight Edge Movement"
Yazar: Ross Haenfler

EK- F BİR DURUM ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ 311
"Campus Response to a Student Gunman"
Yazar: Kelly J. Asmussen ve John W. Creswell

KAYNAKÇA **313**
YAZAR DİZİNİ **333**
DİZİN **341**

YAZAR HAKKINDA

John W. Creswell, Nebraska-Lincoln Üniversitesi'nde Eğitim Psikolojisi alanında Profesör olarak çalışmaktadır. Creswell, karma yöntemler, nitel araştırma yöntemleri ve genel araştırma yöntemleri konusunda dersler vermektedir. Bu konulara yönelik çok sayıda bilimsel makale, kitap bölümü ve kitap yazmıştır. Şu an 22. kitabını (tüm baskılarla birlikte) hazırlamaktadır. Creswell'in kitapları dünya çapında birçok dile çevrilmiştir.

Nitel ve Karma Yöntem Araştırmaları Ofisini (Office of Qualitative and Mixed Methods Research) kuran Creswell, bu ofisin başkanı olarak seçildi. Amerika dışında ve Amerika Birleşik Devleri'nde karma ve nitel araştırmalar konusunda popüler dergilerden biri olan *Journal of Mixed Methods Research* isimli dergiyi SAGE yayın evinini işbirliği ile kurdu.

Uygulamalı araştırmalar için bir yöntem bilimci olarak, Michigan Üniversitesi Aile Hekimliği alanında yardımcı profesör statüsünde görev yaptı. Michigan'da bulunan *Ann Arbor, VA* sağlık hizmetleri araştırma biriminde danışman olarak çalıştı.

Bir yöntem bilimci olarak, Amerika Ulusal Sağlık Enstitüsü ve Ulusal Bilim Vakfı'nın (NIH) çok sayıda projesinin yönteminin başarılı bir şekilde tasarlanması için yardımcı oldu.

Fulbright Programıyla Özel Bilim Adamı statüsünde Güney Afrika (2008) ve Tayland'da (2012) nitel ve karma yöntemler konusunda dersler verdi. Günümüzde, Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Bilim Vakfı'nda karma yöntem araştırmaları için iyi örnekler geliştiren ulusal bir çalışma grubunun başında çalışmaktadır. 2013 yılı bahar aylarında Harvard Üniversitesi Halk Sağlığı Okulu'nda (School of Public Health, Harvard University) misafir profesör statüsünde çalışacaktır. 2013 güz döneminden itibaren Nebraska-Lincoln Üniversitesi Eğitim Psikolojisi bölümünde derslerine ve çalışmalarına devam ede-

cektir. John W. Creswell, karısı Karen İle birlikte Lincoln, Nebraska'da yaşamaktadır.

John W. Creswell hakkında ayrıntılı bilgi için; http://johnwcreswell.com/ adresini ziyaret ediniz.

TEŞEKKÜR

Bu kitabın yazılmasında fikirleriyle destek olan Nebraska-Lincoln Üniversitesi'ndeki nitel araştırma yöntemleri sınıfımdaki öğrencilerime teşekkürü bir borç bilirim. Öğrencilerim bu kitapta yer alan materyallere eleştiriler, örnekler ve öneriler sunarak katkı sağlamıştır. Ayrıca, kitabın içeriğinin hazırlanması sürecine ilk baskıdan beri yardımcı olan, anlamlı katkılar sunan ve beni cesaretlendiren Paul Turner, Ken Robson, Dana Miller, Diane Gillespie, Gregory Schraw, Sharon Hudson, Karen Eifler, Neilida Aguilar, ve Harry Wolcott'a teşekkür ederim. Ben Crabtree, Rich Hofmann ve SAGE Yayınevi için görüş bildiren tüm hakemlere teşekkür ederim. Ek olarak SAGE Yayınevi için kitabın ilk baskısını titizlikle inceleyen Keith Pezzoli, Kathy O'Byrne, Joanne Cooper ve Phyllis Langton'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu kitabın üçüncü baskısını inceleyen hakemlere, ayırdıkları zaman ve çaba için teşekkür ederim. Bu kitabın ilk baskını düzenleyen C. Deborah Laughton'a, ikinci baskının editörü olan Lisa Cuevas Shaw'a, üçüncü baskının editörü Vicki Knight'a minnettarlığımı belirtmek isterim. Ayrıca tüm baskılarda çok değerli katkılarından dolayı Office of Qualitative and Mixed Methods Research (OQMMR) çalışanlarına, özellikle de benim nitel araştırma konusundaki fikirlerimi şekillendirmemde aracı olan Dr. Vicki Plano Clark, Dr. Ron Shope ve Yuchun Zhang'a teşekkür ederim. Yine, Nebraska-Lincoln Üniversitesi Eğitim Psikolojisi bölümde çalışan iş arkadaşlarıma minnettarım. Son olarak bu kitabın yazımı ve gözden geçirilmesi sürecini sabırla karşılayan aile üyelerim Karen, David, Kasey, Johanna ve Bonny'a teşekkür ederim.
Herkese Teşekkürler.

John W. CRESWELL

BEŞ YAKLAŞIMA YÖNELİK AYRINTILI İÇİNDEKİLER

ANLATI ARAŞTIRMASI

Anlatı yaklaşımlarının kullanımı
Temel kitaplar ve kaynaklar
Anlatı araştırmasının tanımı ve temelleri
Anlatı araştırmasının karakteristik özellikleri
Anlatı çalışmasının türleri
Anlatı Araştırması yürütürken takip edilen aşamalar
Anlatı araştırması yürütürken yaşanan zorluklar
Anlatı araştırmasının odaklandığı konular
Bir anlatı araştırması örneği (Ek- B)
Araştırma problemi
Amaç cümlesi
Araştırma soruları
Anlatı araştırmasında araştırılan konu veya alan
Erişim ve uyum konuları
Örnekleme stratejisi
Veri çeşitleri
Etik konular
Veri analizi
Bir anlatı araştırmasının yazımı
Değerlendirme standartları
Durum çalışmasının anlatı araştırmasına "dönüştürülmesi"

FENOMENOLOJİ

Psikolojik yaklaşımın kullanımı
Temel kitaplar ve kaynaklar

Fenomenolojinin tanımı ve temelleri
Fenomenolojinin karakteristik özellikleri
Fenomenoloji türleri
Fenomenoloji araştırmaları yürütürken takip edilen aşamalar
Fenomenoloji araştırması yürütürken yaşanan zorluklar
Fenomenoloji araştırmasının odaklandığı konular
Bir Fenomenoloji araştırması örneği (Ek- C)
Araştırma problemi
Araştırma soruları
Amaç cümlesi
Bir Fenomenolojik çalışmadaki katılımcılar
Erişim konuları
Örnekleme stratejisi
Veri çeşitleri
Etik konular
Veri analizi
Bir Fenomenolojik çalışmanın yazımı
Değerlendirme standartları
Durum çalışmasının Fenomenoloji araştırmasına "dönüştürülmesi"

KURAM OLUŞTURMA

Sosyolojik yaklaşımın kullanımı
Temel kitaplar ve kaynaklar
Kuram oluşturma çalışmasının tanımı ve temelleri
Kuram oluşturmanın karakteristik özellikleri
Kuram oluşturma çalışmalarının türleri
Kuram oluşturma çalışması yürütürken takip edilen aşamalar
Kuram oluşturma çalışması yürütürken yaşanan zorluklar
Kuram oluşturma çalışmasının odaklandığı konular
Bir kuram oluşturma çalışması örneği (Ek-D)
Araştırma problemi
Araştırma soruları
Amaç cümlesi
Bir kuram oluşturma çalışmadaki katılımcılar
Erişim konuları
Örnekleme stratejisi
Veri çeşitleri
Etik konular
Veri analizi
Bir Kuram oluşturma çalışmasının yazımı

Değerlendirme standartları
Durum çalışmasının kuram oluşturma çalışmasına "dönüştürülmesi"

ETNOGRAFİ

Antropolojik, Sosyolojik ve yorumlayıcı yaklaşımların kullanımı
Temel kitaplar ve kaynaklar
Etnografi çalışmanın tanımı ve temelleri
Etnografinin karakteristik özellikleri
Etnografi türleri
Etnografi araştırması yürütürken takip edilen aşamalar
Etnografik çalışma yürütürken yaşanan zorluklar
Etnografik çalışmanın odaklandığı konular
Bir Etnografik çalışma örneği (Ek-E)
Araştırma problemi
Araştırma soruları
Araştırılan alan
Erişim ve uyum konuları
Örnekleme stratejisi
Veri çeşitleri
Etik konular
Veri analizi
Bir Etnografik çalışmasının yazımı
Değerlendirme standartları
Durum çalışmasının Etnografi çalışmasına "dönüştürülmesi"

DURUM ÇALIŞMASI

Değerlendirme yaklaşımının kullanımı
Temel kitaplar ve kaynaklar
Durum çalışmasının tanımı ve temelleri
Durum çalışmalarının karakteristik özellikleri
Durum çalışmalarının türleri
Bir durum çalışması yürütürken takip edilen aşamalar
Durum çalışması yürütürken yaşanan zorluklar
Durum çalışmasının odaklandığı konular
Bir durum çalışması örneği (Ek-F)
Araştırma problemi
Amaç cümlesi
Araştırma soruları

Araştırılan alan
Erişim ve uyum konuları
Örnekleme stratejisi
Veri çeşitleri
Etik konular
Veri analizi
Bir durum çalışmasının yazımı
Değerlendirme standartları
Bir durum çalışmasının "dönüştürme" öncesi Yeniden İncelemesi

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1	Yazarların Belirttikleri Nitel Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların İlgili Olduğu Disiplinler/Alanlar	8
Tablo 2.1	Araştırma Süreci	17
Tablo 2.2	Felsefi Varsayımlar ve Uygulamaya Yönelik Öneriler	21
Tablo 2.3	Yorumlayıcı Çatılar ve İlişkili Felsefi İnanışlar	36
Tablo 3.1	Nitel Araştırmaların Özellikleri	46
Tablo 3.2	Nitel Araştırmalarda Etik Konular	58
Tablo 4.1	Beş Nitel Yaklaşımın Özelliklerinin Karşılaştırılması	104
Tablo 6.1	Amaç Cümlesinin Yazılmasında Kullanılabilecek Kelimeler	136
Tablo 7.1	Beş Yaklaşıma Yönelik Veri Toplama Faaliyetleri	148
Tablo 7.2	Nitel Araştırmada Örnekleme Stratejileri	158
Tablo 8.1	Seçilen Yazarlar Tarafından Geliştirilen Genel Veri Analiz Stratejileri	181
Tablo 8.2	Araştırma Yaklaşımlarına Göre Veri Analizi ve Sunumu	190
Tablo 9.1	Genel ve Gömülü Yazma Yapıları ve Beş Yaklaşım	221
Tablo 10.1	Nitel Geçerlikte Kullanılan Perspektifler ve Terimler	244

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5.1	Odağa Göre Yaklaşımların Ayrışması	122
Şekil 6.1	Bir Çalışma İçin Örnek Araştırma Problemi (Giriş) Bölümü	132
Şekil 7.1	Veri Toplama Faaliyetleri	146
Şekil 7.2	İnsan Araştırmaları Bilgi Formu Örneği	152
Şekil 7.3	Nitel Araştırmada Veri Toplama Yaklaşımlarının Bir Özeti	160
Şekil 7.4	Örnek Mülakat Protokolü veya Rehberi	165
Şekil 7.5	Örnek Gözlem Protokolü	169
Şekil 8.1	Veri Analiz Sarmalı	183
Şekil 8.2	Silahlı Saldırgan Olayında Analiz Tabakaları	188
Şekil 8.3	Anlatı Çalışması İçin Kodlama Şablonu	207
Şekil 8.4	Fenomenolojik Çalışma için Kodlama	207
Şekil 8.5	Kuram Oluşturma Çalışması İçin Kodlama	208
Şekil 8.6	Etnografi İçin Kodlama Şablonu	208
Şekil 8.7	Durum Çalışması İçin Kodlama Şablonu (Çoklu veya Kolektif Durum Yaklaşımı Kullanarak)	209
Şekil 8.8	Nitel Veri Analizi Yazılımlarını Karşılaştırmayla İlgili Özellikler	210
Şekil 11.1	Nitel Araştırmanın Üç Bileşeninin Görsel Şeması	270

ÇEVİRİ ÖNSÖZÜ

Nitel araştırma konusunda temel eserlerden biri olan **"Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches"** isimli kitabın Türkçeye kazandırılması, bilimsel araştırmaya gönül vermiş bilim insanları tarafından nitel araştırma yöntemlerinin daha iyi anlaşılması amacıya planlanmış bir projenin ürünüdür.

Bu kitap, titiz bir çeviri süreci sonunda okuyucuya sunulmuştur. Çeviri sürecine başlamadan önce, kitapta geçen terimler için Türkçe kaynaklar da göz önünde bulundurularak ortak bir terimler sözlüğü hazırlanmış, bu sayede kitabın tümünde ortak bir dilin kullanılması sağlanmıştır. Her bölümü çeviren diğer bölümleri ayrıntılı bir şekilde incelemiş ve böylece ortaya çıkabilecek sorunlar en alt düzeye indirgenmeye çalışılmıştır. Ancak her çeviri eserde olduğu gibi, bu çalışmada da muhakkak hata veya eksiklikler olacaktır. Bu noktada siz değerli okuyucuların görüş ve eleştirileri kitabın daha sonraki Türkçe baskıları için önem arz etmektedir. Görüş ve önerilerinizi mbutun@cumhuriyet.edu.tr veya sbesdem@hotmail.com e- posta adreslerine iletmeniz bizi memnun edecektir.

Bu çeviri eserin hazırlanmasında dolaylı veya doğrudan onlarca kişinin katkısı olmuştur. Görüş ve önerileriyle çeviri sürecine yön veren tüm çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ederiz. Özellikle çeviri ekibinde yer alanların yetiştirilmesinde rol oynamış tüm hocalarımıza minnettarlığımızı belirtmek isteriz.

Kitabın yayınlanmasında desteklerini ve emeklerini esirgemeyen Sayın Ünal SEVİNDİK'e, Gülben SALMAN'a, Gamze UÇAK'a ve Siyasal Kitabevi'nin tüm çalışanlarına teşekkürü borç biliriz.

Kitabın Türk bilim dünyasına, lisans ve lisansüstü öğrencilere, kısaca kendini bilime ve bilimsel araştırmaya adamış herkese faydalı olması temennisiyle...

Sivas, 2013
Çeviri Ekibi Adına
Çeviri Editörleri

1. BÖLÜM
GİRİŞ

Yrd. Doç. Dr. Mesut BÜTÜN
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Bu kitap üzerinde çalışılmaya ilk olarak, Eğitim Fakültesi'nden Edith King'in etkili rehberliğinde Denver Üniversitesi'nin katkılarıyla 1994 yılının yaz aylarında Colorado, Vail'de gerçekleşen bir nitel semineri esnasında başlanmıştır. Kitabın yazarı olan Creswell, bu seminerde, nitel veri analizi ile ilgili bir tartışmaya da yer verilmesini sağlamıştır. Tartışmaya, son nitel çalışmalarından biri olan; "bir silahlı saldırgan öğrenci olayında kampüsün tepkisine yönelik bir durum çalışması" başlıklı kişisel bir not ile başlamıştır. (Asmussen & Creswell, 1995) (Bakınız. Ek-F). Creswell sunduğu durumun bir takım tartışmalar yaratabileceğini ve bazı karmaşık analiz konularını ortaya koyabileceğini öncesinde tahmin ettiğini ifade etmektedir. Bu durum çalışması, Midwestern Üniversitesi'nin, aktueryal fen lisans sınıfına yarı otomatik bir tüfekle girip sınıfındaki öğrencilerin üzerine ateş açmaya teşebbüs eden silahlı bir kişiye kampüsün tepkisini ele almaktadır. Tüfek, tutukluk yaptığı için ateş etmemiş, bunun üzerine silahlı kişi kaçmış ve bir kaç kilometre uzakta yakalanmıştır. Creswell seminerdeki grubun önünde, yaşanan durumda gerçekleşen olayların, temaların ve yakınlarda gerçekleşen trajik bir olaya karşı bir üniversitenin tepkisine ilişkin çıkarılan derslerin kronolojisini (sırasıyla kaydetme) ortaya koymuştur. Daha sonra, öncesinde planlanmamış bir şekilde, seminer için başka bir kaynak isim olan Oregon Üniversitesi'nden Harry Wolcott elini kaldırmış ve kürsüye çıkmak istemiştir. Kendisi, kültürel bir antropolog olarak bu çalışmaya nasıl yaklaştığını açıklamıştır. Şaşkınlık veren nokta, kendisinin bu durum çalışmasını tamamen yeni bir biçimde çerçeveleyerek etnografiye "dönüştürmüş" olmasıydı. Harry konuşmasını sonuca bağladıktan sonra Denver Üniversitesi'nden Les Goodchild, silahlı adam olayını tarihsel bir perspektiften nasıl inceleyeceğini tartışmıştır. Daha sonra, bu durum çalışmasını farklı nitel yaklaşımlar kullanarak "dönüştüren", olayın şaşırtıcı, iki farklı ele alınış biçimine daha tanık olunmuştur. Yazarın uzun zamandır düşündüğü, nitel bir çalışmanın deseninin söz konusu nitel çalışmada ele alınan *yaklaşım* ile ilgili olduğu fikrini ateşleyen işte bu olay olmuştur. Bu kitabın ilk baskısı, cevaplaması güç bir tek sorunun yönlendirmesiyle yazılmaya başlanmıştır. Bu soru; "Nitel bir araştırmanın türü veya yaklaşımı bir çalışmanın desenini ve prosedürlerini nasıl şekillendirir?"di.

KİTABIN AMACI VE GEREKÇESİ

Yazar bu kitabın üçüncü baskısı üzerinde çalışken, hala yukarda belirtilen soruya kesin ve açık bir bir cevap vermeye çalışmıştır. Yazarın bu kitaptaki asıl amacı nitel araştırmaya yönelik beş farklı yaklaşım olan; anlatı, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi ve durum çalışması desenlerini incelemek ve aralarındaki farklılıkların anlaşılabilmesi için bu yaklaşımları yan yana koymaktır. Bu farklılıklar, çalışmaya giriş, çalışmanın amacı ve araştırma soruları, veri toplama, veri analizi, rapor yazma, geçerlik ve değerlendirme standartlarını içeren araştırma süreci boyunca bu araştırma yaklaşımlarının kullanımlarını inceleyerek en belirgin şekilde ortaya konulabilir. Örneğin, dergilerde yayınlanan nitel araştırma makaleleri incelenerek, kuram oluşturma çerçeveli araştırma sorularının, fenomenolojik çalışma çerçeveli sorulardan daha farklı olduğu görülebilir.

Farklı yaklaşımların bu şekilde ele alınması ve bu yaklaşımların farklılıklarının araştırma sürecinde nasıl bir rol oynadığı, bu kitabı, okumuş olabileceğiniz diğer nitel araştırma kitaplarından ayırmaktadır. Çoğu nitel araştırmacı etnografi ya da kuram oluşturma gibi sadece tek bir yaklaşıma odaklanır ve bir yaklaşımın değeri konusunda okuyucuları ikna etmeye çalışırlar. Bu durum, yüksek ihtisasa sahip akademik çevrelerde mantıklı kabul edilir. Ancak, öğrenciler ve yeni başlayan nitel araştırmacılar, araştırma problemlerine uygun olan ve araştırmayı yürütürken kendi ilgileri doğrultusundaki yaklaşımları seçmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu kitabın nitel araştırmanın zenginliğini artıracağı ve okuyucuların araştırma sürecini yürütmedeki çoklu yaklaşımları incelemelerine fırsat sağlayacağı umulmaktadır. Bu kitap, nitel araştırmacılara nitel araştırma yürütme seçenekleri sunarken, onların araştırma problemleri üzerinde çalışırken kullanabilecekleri en iyi yaklaşımı belirlemelerinde de yardımcı olacaktır. Genel olarak nitel araştırma ve çeşitli araştırma yaklaşımlarına yönelik bu kadar çok kitap olması nedeniyle, nitel araştırma öğrencileri, ne tür seçeneklerin (yani yaklaşımların) olduğu ve araştırma yaparken bilinçli bir seçimin nasıl yapılacağı konusunda genellikle şaşırıp kalmaktadırlar.

Bu kitabı okuyarak, araştırma sürecindeki adımların daha iyi anlaşılacağı, beş nitel araştırma yaklaşımının öğrenileceği ve bu beş ***araştırma yaklaşımı*** arasındaki farklılık ve benzerliklerin anlaşılacağı ümit edilmektedir (kalın yazılan italik terimlerin tanımları için Ek-A'daki sözlüğe bakınız).

BU BASKIDA YENİ NELER VAR?

Bu kitabın birinci ve ikinci baskılarını kaleme alındığından beri, kitabın içeriği bir yandan aynı kalırken bir yandan da değişmiştir. Bu baskıda birkaç yeni fikir tanıtılmıştır:

- Eleştirmenlerin geri bildirimlerine dayanarak, felsefi varsayımlar ve nitel araştırmacılar tarafından kullanılan yorumlayıcı çatılar hakkındaki ikinci bölüm yeniden düzenlenmiştir. Araştırmanın genel süreci kapsamında felsefenin ve çatıların daha iyi konumlandırılması gerekmekteydi. Ayrıca felsefe ile yorumlayıcı çatılar arasındaki ilişki açıklığa kavuşturulmaya ve son zamanlarda nitel araştırmada kullanılan yorumlayıcı çatılar ele alınmaya çalışılmıştır (Denzin & Lincoln, 2011).
- Kitaba, araştırma sürecinin farklı aşamalarında ortaya çıkabilecek olan nitel etik ikilem türlerini açıklayan etik konulara yönelik yeni bir bölüm (3. bölüm) eklenmiştir. Bu yolla, bu kitaptaki etik konuların kapsamı geliştirilmiştir.
- Dördüncü bölümde belirtildiği gibi, bu kitaptaki beş yaklaşımın her biri ele alınırken, bu beş yaklaşımın her birinin "belirleyici özellikleri" ile ilgili kısımlar eklenmiştir. Okuyucular, özetlenen her bir yaklaşımın temel özelliklerine yönelik en iyi değerlendirmeleri tek bir yerde bulacaklardır. Ayrıca bu son baskıdaki dördüncü bölümde, söz konusu yaklaşımın bir resmini oluşturmak için, her yaklaşıma yönelik temel anlamda tek kitaba dayanmaktansa iki kitap kullanmaya geçilmiştir. Bu değişiklik yaklaşımların her birini anlamada çoklu yaklaşımların popülerliği ve birden çok yazardan faydalanarak her bir yaklaşıma yönelik anlayış geliştirmenin öneminden dolayı yapılmıştır.
- Beşinci bölümde kullanılan açıklayıcı makaleler güncellenmiş, güncelliğini yitiren makaleler çıkartılmıştır. Sonuç olarak bu baskıya; biri anlatı araştırması (Chan, 2010) ve diğeri kuram oluşturma çalışması (Harley ve diğ., 2009) olmak üzere iki yeni makale eklenmiştir. Silahlı saldırgan olayına yönelik durum çalışmasını ise (Asmussen & Creswell, 1995), üniversite kampüslerindeki güvenlik sorununun literatürde halen önemli bir sorun olarak görülmesinden dolayı bu baskıda da yer almasına karar verilmiştir.
- Araştırma problemleri ile ilgili tartışmalarda, alt problemlere ilişkin tartışmalar basitleştirilmiş ve alt problemlerin ana problemi nasıl bir kaç parça halinde alt sınıflara ayırdığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca kitapta, farklı nitel yaklaşımlarda kullanılan ek alt soru örneklerine yer verilmiştir.
- Veri toplama konusuna gelince, veri toplama sürecindeki son teknolojik gelişmeler göz ardı edilemezdi ve herhangi bir nitel veri toplama yöntemi işleminin elektronik olarak nitel veri toplamaya yönelik yeni yolları bünyesine dahil etmesi gerekmekteydi. Yedinci bölümdeki tartışmalara nitel veri toplamaya yönelik çevrimiçi yöntemleri de eklen-

miştir. Bununla birlikte, bu kitabın ilk baskılarındaki tartışmaları genişletmek adına gözlem tekniklerine yönelik bilgiler de yer verilmiştir.

- Sekizinci bölümdeki veri analizinde, beş yaklaşımın her birindeki verileri analiz etmek için tartışılan yeni teknikler eklenmiş ve bu konulara yönelik güncel referanslar verilmiştir. Ayrıca nitel veri analizinde kullanılan bilgisayar yazılımlarına yönelik tartışmalar güncellenmiştir.
- Dokuzuncu bölümde anlatıldığı gibi, nitel araştırmaları yazarken, yansıtıcılık (derinlemesine düşünme), yansıtıcılığın önemi ve nitel bir çalışmaya nasıl dahil edilebileceğine ilişkin daha fazla bilgi eklenmiştir.
- Her bölümün sonunda, bölümde tanıtılan özel becerilere yönelik alıştırma yapmak için örnek alıştırmalar bulunmaktadır. Bu alıştırmaların çoğu, bir nitel araştırmacının bilmesi gereken özel becerilere yönelik yazarın zamanla gelişen anlayışını yansıtmak için bu yeni baskıda yeniden yazılmıştır.
- Son bölümde, başlangıçta bahsedilen silahlı saldırgan olayına yönelik nitel durum çalışması bir anlatı projesine, fenomenolojiye, kuram oluşturma çalışmasına ve bir etnografi çalışmasına "dönüştürmek" le kalınmamış, bunun yanı sıra bu yeniden inceleme sırasında ne tür değişiklikler meydana geldiği daha açık bir hale getirilmiştir.
- Bu kitabın yeni baskısında, nitel araştırma yöntemlerine yönelik son baskısı yapılan kitaplara ve bu yöntemleri örneklendiren seçkin dergi makalelerine referanslar verilerek kitap güncellenmiştir.

Birçok bölüm ise ikinci baskıda olduğu haliyle bırakıldı. Bunlar:

- Nitel araştırmanın temel özellikleri aynı kalmıştır.
- Nitel araştırmanın başlıca özelliklerinden biri olarak, sosyal adalete yapılan vurgu bu baskıda da devam etmektedir. Sosyal adalet yönelimi herkes için geçerli olmayabilir iken, yine de bu yönelime SAGE Handbook of Qualitative Research (Nitel Araştırma El Kitabı)'nın son baskısında öncelik verilmiştir (Denzin & Lincoln, 2011).
- Beş yaklaşımın her biri içerisindeki çeşitliliklere sağlam bir şekilde itibar edilmiştir. Etnografi, kuram oluşturma çalışması ve diğerlerinde tek bir yaklaşımın olmadığı Creswell tarafından anlaşılmaya başlanmıştır. Her bir yaklaşım içerisinde en popüler olduğuna inanılan yaklaşımlar ve bu yaklaşımları vurgulayan kitaplar titizlikle seçilmiştir.
- Bu baskıda da kitabın ilk baskıdan beri popülerliğini koruyan beş yaklaşım kullanılmaya devam edilmiştir. Ancak kitabın sadece beş yaklaşımla sınırlandırılması ilave yaklaşımların dikkate alınmadığı anlamına gelmemektedir. Örneğin, katılımcı eylem araştırması kesinlikle altıncı yaklaşım olabilirdi, ancak ikinci bölümdeki Yorumlayıcı Çatılar

parçalarında [redacted] araştırmasıyla ilgili bazı tartışmalar bulunmaktadır. (Kemmis & Wilkinson, 1998).

Ayrıca, söylem analizi ve konuşma analizi kesinlikle ek bir yaklaşım olarak dahil edilebilirdi (Cheek, 2004), ancak anlatı yaklaşımları içerisinde konuşma analizi yaklaşımlarına yönelik bazı düşünceleri eklenmiştir. Türlerden biri olarak kabul edilen karma yöntemler de zaman zaman nitel araştırma ile oldukça yakından ilişkilidir (bakınız Saldaña, 2011). Oysaki karma yöntemler, nitel araştırmadan farklı bir metodolojidir ve nitel araştırmalarla nicel araştırmalar arasında köprü kuran bir yöntemdir (bakınız Creswell & Plano Clark, 2011). Üstelik karma yöntemlerin kendine özgü literatürü bulunmaktadır ve bu yüzden bu kitabın kapsamı nitel yaklaşımlarla sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla, kitaba ilk hazırlandığından bu yana bu beş yaklaşımın korunması ve konunun bu beş yaklaşım kapsamında genişletilmesi yolu seçilmiştir.

- Nitel araştırmacılar için kitabın başından sonuna kadar ek kaynaklar sunulmaya devam edilmiştir. Kitaba, terimler için ayrıntılı bir açıklamalı sözlük (son baskıdaki terimler de eklenmiş), beş yaklaşıma göre kitap içindeki materyalleri organize eden analitik bir içindekiler bölümü ve beş yaklaşımın her biri kapsamında bir çalışmayı tasarlama ve yazmayı modelleyen dergi makaleleri dahil edilmiştir. Hem deneyimli hem de yeni başlayan araştırmacıların, daha fazla okuyarak kitaptaki konuları genişletebilmeleri için her bölümün sonunda, daha fazla ek okuma önerileri sunulmuştur.
- İlk baskıda kullanılan *gelenekler* terimi bu baskıda *yaklaşımlar* terimi ile yer değiştirmiştir. Bu konuda yazarın yaklaşımı, sadece eski yaklaşımlarına saygı duymakla kalınmadığını aynı zamanda nitel araştırmalardaki mevcut uygulamaların da teşvik edilmek istendiğini göstermektedir. Diğer yazarlar ise yaklaşımlardan "araştırma stratejileri" (Denzin & Lincoln, 2005), "çeşitler" (Tesch, 1990), ya da "yöntemler" (Morse & Richards, 2002) olarak bahsetmişlerdir. Bu kitaptaki araştırma deseni terimi, araştırma sorularını yazmak için bir problemin kavramsallaştırılmasından, veri toplama, analiz, yorumlama ve rapor yazmaya kadar tüm araştırma sürecine işaret etmektedir (Bogdan & Taylor, 1975). Yin (2009), "Desen, ampirik veriyi bir çalışmanın başlangıçtaki araştırma sorularına ve nihayetinde bu sorularla ilgili sonuçlara bağlayan mantıksal bir dizgedir" şeklinde yorumlamaktadır (s. 29). Bu nedenle, geniş felsefi ve teorik perspektiflerden bir çalışmanın niteliği ve geçerliğinin sağlanmasına kadar tüm aşamaların içerisine belli başlı desen özellikleri dahil edilmiştir.

YAZARIN KONUMU

Bu kitapta kullanılan yaklaşımın anlaşılabilmesi için öncelikle yazarın özgeçmişiyle ilgili bilgi sahibi olmanız gerekmektedir. Kitabın yazarı olan Creswell, yaklaşık 40 yıl önce nitel bir araştırmacı olarak eğitilmiştir. 1980'li yılların ortasında, üniversitesindeki ilk nitel araştırma dersini vermesi istenmiştir. Nitel araştırma derslerine başladıktan birkaç yıl sonra bu kitabımın ilk baskısı yazılmıştır. Yazar bilgi birikimini hem nitel araştırma hem de karma yöntemler alanında genişletmesine rağmen, temel ilgisini sürekli nitel araştırmaya doğru yönlendirmiştir. Yıllar içinde, araştırma deseni, nitel araştırma ve karma yöntem araştırmasında uzmanlaşarak bir uygulamalı araştırma yöntembilimcisi olmuştur.

Yukarda bahsedilen bu özgeçmiş, kitabın kapsamlı bir şekilde nitel veri toplama, birden fazla adımda tiriz veri analizi ve bilgisayar programlarının kullanımı gibi güçlü yöntem özelliklerine odaklı nitel araştırma sürecini anlamayı amaçlayan bir bakış açısıyla (bu bilimsel yöntem olarak ya da başka bir şekilde adlandırılabilir) yazıldığını açıklamaktadır. Dahası, metin ister nitel bir çalışma, isterse de bir şiir ya da yaratıcı bir kurgusal olmayan düz yazı olsun, yazar metnin yapısına ilişkin bir ilgisinin olduğunu ifade etmektedir. Süregelen bu ilgili nitel araştırmanın *yazılmasında* da devam etmiştir. Yazım şekline ilişkin bu ilgi, nitel araştırmanın en iyi şekilde nasıl yapılandırılacağında ve bu yapının farklı araştırma yaklaşımları göz önüne alındığında nasıl yön değiştirdiği ve değiştiğinin görselleştirilmesinde rol almıştır.

Creswell'in yapılandırılmış özelliklere olan bu ilgisi, onu nitel araştırmada daima postpozitivist yazarların arasına yerleştirmiştir (bakınız Denzin & Lincoln, 2005), fakat birçok araştırmacı gibi yazarda bu şekilde kolay sınıflandırmaya karşıdır. *Qualitative Inquiry* (Nitel Araştırmalar)'da yer alan evsizler barınağı hakkındaki bir makalede (Miller, Creswell, & Olander, 1998), yazarın etnografik araştırması gerçekçi, itirafçı ve savunmacı bir tarz benimsemiştir. Bunun yanı sıra, yazar "nicel" bir dünyada nitel araştırmanın kabul edilirliğinin savunucusu da değildir (Ely, Anzul, Friedman, Garner, & Steinmetz, 1991). Nitel araştırma, nicel araştırmaya yönelik itiraz ya da karşılaştırma olmaksızın, sosyal ve insani bilim araştırmalarının meşru bir şeklini temsil etmektedir.

Bununla birlikte yazar, makaleleri belgelemek; nitel araştırmanın her geçen gün büyüyen geniş literatüründen derlenen son yazıları birleştirmek ve de araştırma yürütmenin uygulamalı ve pratik bir şeklini geliştirmek için çok sayıda fikre başvurma eğilimindedir. Örneğin, yazar ikinci bölümde nitel araştırmaya yönelik felsefi varsayımları sunmayı yeterli görmemiştir.

Ayrıca bu felsefi fikirlerin nitel bir araştırmanın deseni ve yazılışında nasıl uygulandığına yönelik bir tartışma oluşturmuştur. Bu konuda yazar, okuyucuların ve yazarların, bilim insanlarına daha fazla erişim sağlayarak ve bilimi demokratikleştirerek, metodolojiyi fazla teknik detaylara girmeden anlayabileceğini ifade eden Agger (1991) ile aynı görüştedir. Ayrıca, bu kitap yazılırken, ilk kez nitel araştırmayı öğrenen, başlangıç seviyesindeki bir yüksek lisans ya da doktora öğrencisinin düzeyi dikkate alınmıştır. Bazıları, yazarın bu bakış açısından dolayı, araştırma becerisinin aşırı bir şekilde basitleştirildiğini düşünebilir, Bu bakış açısı, nitel araştırma konusunda daha ileri tartışmalar isteyen ve araştırma sürecinin sorunsallaştırılmasını uman daha tecrübeli yazarların mevcut kanılarını daha muğlâk hale getirebilir.

BEŞ YAKLAŞIMIN SEÇİMİ

Nitel çalışma yapanlar şaşırtıcı sayıda yaklaşım seçeneğine sahiptir. Çeşitli sınıflandırma veya tipolojiler incelenerek bu çeşitlilik fark edilebilir. Tesch (1990), araştırmacının merkezi ilgisine dayanarak bu yaklaşımları sıralayan dört ana başlık halindeki bir akış şemasında 28 yaklaşım içeren bir sınıflandırma sunmuştur. Wolcott (1992) yaklaşımları, ağaçların dallarının veri toplama stratejilerini belirttiği bir "ağaç" şeması üzerinde sınıflandırmıştır. Miller ve Crabtree (1992) bireye, sosyal dünyaya ve kültüre odaklanma gibi, araştırmacının ilgi odağındaki insan yaşamına ilişkin "alanları" merkez alarak 18 farklı çeşit oluşturmuştur. Eğitim alanında, Jacob (1987) tüm nitel araştırmaları ekolojik psikoloji, sembolik etkileşimcilik ve bütüncül etnografi gibi "gelenekler" çerçevesinde sınıflandırmıştır. Jacob'un bu sınıflandırması, kitabın ilk baskısı tasarlanırken temel bir çerçeve sunmuştur. Lancy (1993) nitel araştırmayı, antropoloji, sosyoloji, biyoloji, bilişsel psikoloji ve tarih gibi disiplinlerin çerçevesinde ele almıştır. Denzin ve Lincoln (2011) ise kendi nitel strateji türlerini yıllar içinde birçok defa düzenlemişlerdir.

Tablo 1.1'de yukarda bahsedilen ve yıllar içinde ortaya çıkan diğer çeşitli nitel yaklaşımlara ilişkin sınıflandırmalar gösterilmektedir. Bu liste, tüm çeşitlilikleri yansıtan eksiksiz bir liste olarak algılanmamalıdır. Farklı yazarların önerdikleri farklı yaklaşımları ve disiplinlerin bazı yaklaşımları diğerlerinden nasıl daha ön plana çıkardığını göstermek için hazırlanmıştır.

Tablo 1.1 Yazarların [illegible] Disiplinler/Alanlar

Yazarlar	Nitel Yaklaşımlar	Disiplinler/Alanlar
Jacob (1987)	Ekolojik Psikoloji Bütüncül Etnografi Bilişsel Antropoloji Etnografi ve İletişim Sembolik Etkileşimcilik	Eğitim
Munhall & Oiler (1986)	Fenomenoloji Kuram oluşturma Etnografi Tarihsel Araştırma	Hemşirelik
Lancy (1993)	Antropolojik Bakış Açıları Sosyolojik Bakış Açıları Biyolojik Bakış Açıları Durum Çalışmaları Kişisel Kayıtlar Bilişsel Çalışmalar Tarihsel Araştırmalar	Eğitim
Strauss & Corbin (1990)	Kuram Oluşturma Etnografi Fenomenoloji Yaşam Öyküsü Konuşma Analizleri	Sosyoloji Hemşirelik
Morse (1994)	Fenomenoloji Etnografi Etnobilim Kuram Oluşturma	Hemşirelik
Moustakas (1994)	Etnografi Kuram Oluşturma Yorumbilim Amprik Fenomenolojik Araştırmalar Buluşsal Araştırma Aşkın Fenomenoloji	Psikoloji

Yazarlar	Nitel Yaklaşımlar	Disiplinler/Alanlar
Denzin & Lincoln (1994)	Durum Çalışması Etnografi Fenomenoloji Etnometodoloji Yorumlanan Uygulamalar Kuram Oluşturma Biyografik Araştırma Tarihsel Araştırmalar Klinik Araştırmaları	Sosyal Bilimler
Miles & Huberman (1994)	Nitel Veri Analizi Yaklaşımları: Yorumculuk Sosyal Antropoloji İşbirlikli Sosyal Araştırmalar	Sosyal Bilimler
Slife & Williams (1995)	Nitel Yöntem Kategorileri: Etnografi Fenomenoloji Eserlere İlişkin Çalışmalar	Psikoloji
Denzin & Lincoln (2005)	**Performans, Eleştirel ve Halk Etnografi** **Yorumlanan Uygulamalar** **Durum Çalışması** **Kuram Oluşturma** **Yaşam Öyküsü (Biyografi)** **Anlatı Otoritesi** **Katılımcı Eylem Araştırması** **Klinik Araştırmalar**	Sosyal Bilimler
Marshall & Rossman (2010)	**Etnografik Yaklaşımlar** **Fenomenolojik Yaklaşımlar** **Sosyolinguistik Yaklaşımlar (yani eleştirel ırk teorisi, Queer teori gibi kritik konular)**	Eğitim

Yazarlar	Nitel Yaklaşımlar	Disiplinler Arası
Saldaña (2011)	Etnografi Kuram Oluşturma Fenomenoloji Durum Çalışması İçerik Analizi Karma Yöntem Araştırmaları Anlatı Araştırması Sanat Temelli Araştırma Otoetnografi Değerlendirme Araştırması Eylem Araştırması Araştırmacı Gazetecilik Eleştirel Teori	Sanat (Tiyatro, TV, Sinema)
Denzin & Lincoln (2011)	Araştırma Stratejileri: Desen Durum Çalışması Etnografi, Katılımlı Gözlem, Performans Etnografi Fenomenoloji, Etnometodoloji Kuram Oluşturma Yaşam Öyküsü, Tanıklık Tarihsel Yöntem Eylem ve Uygulamalı Araştırma Klinik Araştırmalar	Tüm Alanlar

Bu sınıflandırmalara yakından bakıldığında, etnografi, kuram oluşturma, fenomenoloji ve durum çalışması gibi yaklaşımların yıllar içinde sürekli olarak hep var olduğu anlaşılabilir. Ayrıca, yaşam öyküsü (biyografi), otoetnografi ve gibi anlatı ile ilgili bir dizi yaklaşım da tartışılmıştır.

Bu kadar çok olasılık varken, bu kitapta işlenen beş yaklaşım üzerinde nasıl karar kılınmıştır?

Yazarın söz konusu bu beş yaklaşım üzerindeki tercihi kendi kişisel ilgisini tanıtmasından, sosyal bilimler ve sağlık bilimleri literatüründe popüler olan farklı yaklaşımları seçmesinden ve temsil edici disiplin yönelimleri arasındaki seçiminden kaynaklanmaktadır. Bu beş yaklaşımın her biriyle ilgi yazarın (Creswell) kişisel bir deneyimi vardır ve öğrencilerine bu nitel yaklaşımları kullanmaları yönünde tavsiyede bulunmuştur. Ayrıca yazar, bu nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışma gruplarına katılmıştır. Yazar, bu kişisel deneyiminin ötesinde, öğretim görevine ilk başladığı 1985 yılından beri nitel araştırmalar ile ilgili literatürü okumaktadır. Bu kitapta tartışılan beş yaklaşım, sosyal, davranışsal ve sağlık bilimleri literatüründe en sık rastlanan nitel araştırma türlerini yansıtmaktadır. Ayrıca yazarlar için, belli başlı yaklaşımların alanlarında en önemli öğe olduğunu ifade etmek alışılmamış bir şey değildir (örneğin, Morse & Field, 1995). Creswell aynı zamanda, sistematik araştırma prosedürleri olan yaklaşımları tercih etmektedir. Yaklaşımların her birini örneklendirmek için seçilen kitaplar, başlangıç seviyesindeki araştırmacıların ilgisini çekebilecek titiz veri toplama prosedürleri ve analiz yöntemlerine sahiptir. Her bir yaklaşım için seçilen temel kitaplar sosyal, davranışsal ve sağlık bilimlerine yönelik farklı disiplin perspektiflerini temsil etmektedirler. Bu özellik, hedef kitleyi genişleterek ve nitel araştırmayı benimseyen farklı disiplinleri tanıtarak kitabı oldukça cazip kılmaktadır. Örneğin, anlatı yaklaşımı beşeri ve sosyal bilimlerden, fenomenoloji yaklaşımı psikoloji ve felsefeden, kuram oluşturma sosyolojiden, etnografi antropoloji ve sosyolojiden, durum çalışması ise beşeri ve sosyal bilimler ile değerlendirme araştırması gibi uygulamalı alanlardan ortaya çıkmıştır.

Her bir yaklaşım ele alınırken kullanılan temel fikirler seçkin kitaplardan alınmıştır. Daha ayrıntılı açıklamak gerekirse, her bir yaklaşım için ağırlıklı olarak iki kitaptan yararlanılmıştır. Bunlar nitel araştırmaya yönelik spesifik bir yaklaşımı öğrenmeye başlamak için sizlere ısrarla tavsiye edilebilecek kitaplardır. Bu kitaplar yeni çalışmaların yanı sıra yazarlardan sıkça atıf almış klasik eserleri yansıtmaktadır. Ayrıca, bu kitaplar çeşitli disiplinleri ve bakış açılarını da yansıtmaktadırlar.

Anlatı Araştırması

Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research.* San Francisco: Jossey-Bass.

Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Fenomenoloji

Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods.* Thousand Oaks, CA: Sage.

van Manen, M. (1990). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy.* Albany: State University of New York Press.

Kuram Oluşturma

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis.* London: Sage.

Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research* (3rd ed.) Thousand Oaks, CA: Sage.

Etnografi

Fetterman, D. M. (2010). *Ethnography: Step-by-step.* (3rd ed.). Los Angeles: Sage.

Wolcott, H. F. (2008). *Ethnography: A way of seeing* (2nd ed.). Lanham, MD: AltaMira.

Durum Çalışması

Stake, R. (1995). *The art of case study research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

HEDEF KİTLE

Her metin için bilinen ya da bilinmeyen çok sayıda hedefe kitle olmasına rağmen (Fetterman, 2010) bu kitap; sosyal, beşeri bilimler ve sağlık bilimleri ile ilgili akademisyenlere ve bilim insanlarına yönelik olarak kaleme alınmıştır. Kitap boyunca yer verilen örnekler; sosyoloji, psikoloji, eğitim, hemşirelik, aile hekimliği, yardımcı sağlık hizmetleri, kentsel çalışmalar, pazarlama, iletişim ve gazetecilik, eğitim psikolojisi, aile bilimi ile diğer sosyal ve beşeri bilim alanları dahil olmak üzere birçok disiplin veya çalışma alanına yöneliktir.

Çalışmanın amacı; makale, tez ya da doktora tezi gibi bilimsel nitel araştırma hazırlayanlar için yararlı bir kaynak ortaya koymaktır.

Üst sınıflardaki lisans öğrencilerine ve lisansüstü düzeyine uygun olması amacıyla kitaptaki tartışmanın seviyesi aşağıya çekilmiştir. Yüksek lisans ya

da doktora tezlerini yazmakta olan lisansüstü öğrenciler için, kullanılan yaklaşım türüne ilişkin bir gerekçe oluşturması umuduyla, beş yaklaşım karşılaştırılmış ve mukayese edilmiştir. Yeni başlayan nitel araştırmacılara yönelik, nitel araştırmayı şekillendiren felsefi ve yorumlayıcı çatıları ele alan ikinci bölüm ve bir nitel araştırmanın tasarlanmasındaki temel öğeler ile ilgili üçüncü bölüm hazırlanmıştır. Nitel araştırmanın temellerini kavrama, nitel yaklaşımlardan birinin özelliklerini ele almadan önce oldukça önemlidir. Kitapta yer alan her bir bölüme; bölümde anlatılan konuya ilişkin genel bir bakış açısı sunularak başlanmış, sonrasında ise konunun söz konusu beş yaklaşımın her biriyle nasıl ele alınacağıyla ile devam edilmiştir. Temel unsurları tartışırken, nitel araştırmanın temellerine ilişkin daha kapsamlı bir yorum oluşturmayı sağlayacak, yeni başlayan nitel araştırmacılara yönelik birkaç kitap önerilmiştir. Bu tür temeller, bu beş yaklaşımı derinlemesine incelemeye koyulmadan önce gereklidir. Kitap boyunca beş yaklaşımı karşılaştırmaya odaklanma, deneyimli araştırmacılar için, kendilerinin eğitim ve araştırma deneyimlerine dayalı yaklaşımlarına bir giriş niteliğindedir.

DÜZEN

Bu giriş bölümünden sonraki ikinci bölümde, nitel araştırmaya yönelik bilgi veren felsefi varsayımlar ve yorumlayıcı çatılarla ilgili bir giriş sunulmaktadır. Söz konusu bölümde, bu yaklaşımların nitel bir çalışmada nasıl yazılabileceği vurgulanmıştır. Üçüncü bölümde ise nitel bir çalışmayı tasarlamada kullanılan temel öğelerin üzerinde durulmuştur. Bu öğeler; nitel araştırmanın tanımı, bu yaklaşımın kullanılmasının gerekçeleri ve araştırma sürecinin aşamaları olarak ifade edilebilir. Dördüncü bölüm; anlatı araştırması, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi ve durum çalışması olmak üzere beş yaklaşımın her birine yönelik bir giriş niteliğindedir. Bu bölüm, söz konusu beş yaklaşıma ilişkin öğelerin genel bir tanıtımını içermektedir. Beşinci bölümde, yaklaşımlardan her birine yönelik güzel örnekler sunan, yayınlanmış beş tane dergi makalesinin içeriği (her yaklaşıma yönelik bir tane makale, Bakınız Ek-B, C. D, E ve F) ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Dördüncü bölümde sunulan beş yaklaşıma yönelik genel bilgiler okunarak ve beşinci bölümde sunulan makaleler incelenerek bir nitel yaklaşıma yönelik işlevsel bir bilgiye sahip olunabilir. Bu bölümde söz konusu yaklaşımla ilgili olarak tavsiye edilen kitaplardan birini seçmeniz ve kendi araştırmanızda kullanmak için bu yaklaşımda maharet sahibi olmaya başlamanız, bu bilgiyi genişletecektir.

Kitabın ilk beş bölümü, beş yaklaşıma yönelik bir giriş ile araştırma deseni sürecine yönelik genel bir bakış açısı sunmaktadır. Söz konusu bu bölümler,

araştırma sürecindeki her adımı sırasıyla ele alan, diğer bölümlere (6-11. bölümlere) zemin hazırlamaktadır. Bu adımlar: çalışmalarda giriş bölümlerini yazma (6. Bölümde), veri toplama (7. Bölümde), veri analizi ve sunumu (8. Bölümde), nitel bir çalışma raporu yazma (9. Bölümde), geçerlik ve değerlendirme standartlarıdır (10. Bölümde). Araştırma deseni ile ilgili bu bölümler boyunca, nitel araştırmanın temelleri ile başlanmış, beş türü geliştirmek ve karşılaştırmak adına tartışma genişletilmiştir.

Onbirinci bölümde, beş yaklaşım arasındaki farklılıkları belirginleştirmek amacıyla, nihai bir deneyim olarak, beşinci bölümde ilk kez tanıtılan silahlı saldırganla ilgili durum çalışmasına (Asmussen & Creswell, 1995, bakınız Ek-F) geri dönülmüş ve sonrasında bu durum çalışmasındaki öykü, anlatı biyografisine, bir fenomenolojiye, bir kuram oluşturma çalışmasına ve bir etnografiye "dönüştürülmüştür". Aynı problemin farklı nitel bakış açılarıyla ele alındığı 1994 Vail semineri deneyiminin bir uzantısı olarak, silahlı saldırganla ilgili durumun farklı bakış açılarıyla incelendiği sonuç niteliğindeki bu bölüm, okuyucuyu başladığı noktaya geri getirmektedir.

2. BÖLÜM
FELSEFİ VARSAYIMLAR VE YORUMLAYICI ÇATILAR

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYDIN
Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi

Farkında olsak da olmasak da, daima belirli inanışları ve felsefi varsayımları araştırmalarımızda kullanırız. Bunlar bazen, hangi araştırma sorusunun sorulması gerektiği veya verilerin nasıl toplanmaya başlanacağı gibi, çözmeye ihtiyaç duyduğumuz türden problemler hakkındaki köklü inanışlardır. Bu inanışlar, eğitim hayatımız boyunca okuduğumuz makaleler ve kitaplar aracılığıyla, danışmanımızın öğütleri ve katıldığımız akademik konferans ve toplantılarla adeta içimize işler. Burada birinci problem, sahip olduğumuz bu varsayımların ve inanışların farkına varmamızdır; ikinci problem ise, bu varsayımları ve inanışları aktif olarak nitel araştırmamıza dâhil edip etmeyeceğimize karar vermemizdir. Genellikle bu felsefi varsayımlar, araştırmamıza rehberlik eden teorilerin seçiminde somut olarak belirleyici olur. Teoriler, nitel araştırmalarımızda felsefi varsayımlara kıyasla daha ön planda olup, araştırma raporumuzu daha anlaşılır kılar.

Nitel araştırmacılar, sadece araştırmamıza yön veren inanışları ve teorileri anlamanın önemine vurgu yapmazlar, bunları raporlarda ve çalışmalarda aktif olarak yazmanın önemine de dikkat çekerler. Bu bölümde, nitel araştırmacıların zihnini yıllarca meşgul eden çeşitli felsefi varsayımlar ve bu varsayımları ortaya çıkaran çeşitli teorik ve yorumlayıcı çatılar tanıtılacaktır. Kişinin benimsediği felsefe ile araştırmasını kuşatan çatıyı kullanma şekli arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu bölümde, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan çeşitli felsefeler detaylı olarak sunulmuş ve araştırma sürecinin geniş şemasında felsefe ile teorinin araştırma sürecindeki uygun konumları ortaya konmuştur.

Öncelikle, felsefi varsayım türleri ve bunların nitel araştırmalarda ne sıklıkta ve nasıl kullanıldığı tanıtılmıştır. Daha sonra ise, felsefi varsayımlarla ilişkili olarak, çeşitli yorumlayıcı çatılar sunulmuş ve bu çatıların araştırmalardaki rolleri tartışılmıştır.

TARTIŞMA SORULARI

- Felsefelerin ve teorik çatıların bir araştırma sürecinin bütünündeki yeri nedir?
- Felsefi varsayımları bilmek niçin önemlidir?
- Bir nitel araştırma seçimi yapmak durumunda olduğunuzda hangi dört felsefi varsayım söz konusudur?
- Bu felsefi varsayımlar nitel araştırmada nasıl kullanılmalı ve nasıl yazılmalıdır?
- Nitel araştırmada ne tür yorumlayıcı çatılar kullanılır?
- Bu yorumlayıcı çatılar nitel araştırmada nasıl yazılmalıdır?
- Bir nitel araştırmada, felsefi varsayımlar ile yorumlayıcı çatı arasındaki ilişki nedir?

FELSEFİ VARSAYIMLAR

Bir nitel araştırmanın arka planındaki felsefi varsayımları anlamak; bu felsefi varsayımları araştırmanın önemli bir bileşeni olarak görmek veya onları doğrudan doğruya araştırmaya yazmakla değil, araştırma sürecinin tamamındaki uyumunu görmek ile mümkündür.

Varsayımları Anlamak İçin Bir Çatı

Felsefe demek, araştırmamızı biçimlendiren soyut fikirleri ve inanışları kullanmak demektir. Biliyoruz ki; felsefi varsayımlar, bir araştırmaya başlanacağı zaman ortaya atılan ilk fikirlerdir fakat araştırma sürecinin bütünüyle ilişkisi bir sır olarak kalmaktadır. Tablo 2.1'de gösterildiği gibi, Denzin ve Lincoln (2011, s. 12) tarafından oluşturulan araştırma süreçlerinin genel özeti felsefe ve teorinin bir araştırma sürecindeki yerinin anlaşılmasına yardım etmektedir. Araştırma süreci; araştırmacıların beraberlerinde getirdikleri özgeçmişlerini, kendileri ve başkaları hakkındaki düşüncelerini, etnik ve politik konulara bakış açılarını dikkate aldıkları 1. Aşama ile başlar.

1. ***Aşama:*** *Çok Kültürlü Bir Özne Olarak Araştırmacı*
   Öz geçmişi ve araştırma geleneği
   Kendisini ve başkalarını algılama biçimi
   Araştırma etniği ve politikası

2. ***Aşama:*** *Teorik Paradigmalar ve Perspektifler*
   Postpozitivist, Pozitivist
   Yorumculuk, yapılandırmacılık, yorumbilim
   Feminizm
   Milliyetçi (ırkçı) söylemler
   Eleştirel teori ve Marksist modeller
   Kültür çalışma modelleri
   Queer teori
   Post sömürgecilik (sömürgecilik sonrası)

3. ***Aşama:*** *Araştırma Stratejileri*
   Tasarım
   Durum çalışması
   Etnografik, katılımcı gözlem, performans etnografik,
   Fenomenoloji, etnometodoloji
   Kuram oluşturma
   Hayat hikâyesi(biyografi, yaşam öyküsü), tanıklık
   Eylem ve uygulamalı araştırma
   Klinik araştırma

4. ***Aşama:*** *Veri Toplama ve Analiz Yöntemleri*
   Mülakat
   Gözlem
   Eser, doküman ve ses kayıtları
   Görsel yöntemler
   Otoetnografi
   Veri analizi yöntemleri
   Bilgisayar destekli analiz
   Metin analizi
   Odak gruplar
   Uygulamalı etnografi

5. Aşama: Yorumlama ve Değerlendirme İçin Alıştırma, Uygulama ve Yöntem Yeterlilik ölçütleri Uygulamalar ve yorumlama yöntemleri Yorum yazma Yöntem analizi Değerlendirme biçimi Uygulamalı araştırma
Kaynak: Deniz & Lincoln, 2011, s.12., SAGE Yayınevi'nin izniyle kullanılmıştır.

Araştırmacılar genellikle bu aşamayı gözden kaçırırlar, dolayısıyla bu aşamayı vurgulamak ve araştırma sürecindeki konumunu belirlemek faydalı olacaktır. 2. Aşamada; araştırmacı belirli teorileri, ***paradigmaları*** ve perspektifleri, araştırma sürecinde kendisine rehberlik eden temel bir inanç seti olarak araştırmasına dâhil eder (Guba, 1990, s.17). Dolayısıyla bu aşama, bu bölümde tanıtılacak olan, felsefi ve teorik çatıların ortaya çıktığı aşamadır. Bu sebeple; bu kitabın sonraki bölümleri, araştırma sürecinin 3'ncü aşaması olan ve bu kitapta *"yaklaşımlar"* olarak adlandırılan stratejilere ayrılmıştır. Bu stratejiler araştırma süreci ile ilişkili olarak sıralanmıştır. Son olarak; araştırmacı, veri toplama ve analiz yönteminin belirlendiği 4. Aşamaya ve arkasından da verilerin yorumlandığı ve değerlendirildiği 5. Aşamaya geçer. Tablo 2.1 bir bütün olarak göz önüne alındığında araştırma sürecinin, araştırmacının sahip olduğu kişisel özelliklerin genel değerlendirilmesinden başlayıp verilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanmasına yönelik olarak yine araştırmacının sahip olduğu daha spesifik yaklaşım ve yöntemlerin seçilmesine rehberlik eden felsefi ve kuramsal varsayımlarına doğru giderek farklılaşan bir soyutlamayı içerdiği görülür. Açık bir şekilde olmasa da, bir nitel araştırmayı biçimlendiren felsefe ve teorinin uyumuna yönelik bir anlayışa sahip olmanın önemi yine Tablo 2.1'de göze çarpmaktadır.

Felsefe Neden Önemlidir

Bir araştırmada felsefi varsayımlardan bahsedebilmek için ya da bir çalışmayı bir dinleyici kitlesine sunarken nitel araştırmaların altında yatan felsefi varsayımları bilmenin niçin önemli olduğunu düşünmekle işe başlayabiliriz. Huff (2009)'un, araştırmada felsefenin önemi konusundaki ifadeleri bize faydalı olacaktır.

- Felsefe, problemimizi ve araştırma sorumuzu nasıl formüle edebileceğimizi ve araştırma sorumuza cevap bulmak için gerekli bilgileri nasıl arayacağımızı belirler.

Çünkü bir araştırmadaki ürünü açıklayan belirli değişkenlerin önceden tahmin edildiği neden-sonuç ilişkisine dayalı bir problem, nitel araştırmalarda karşılaştığımız ve bir keşif sürecinden ibaret olan tekli fenomen araştırılmalarından farklıdır.

- Bu varsayımlar, eğitim hayatımız boyunca kökleşmekte ve çalışma ortamımızdaki akademik toplum tarafından desteklenmektedir. Görünen şu ki, bu toplumların bazısı daha eklektik ve farklı disiplinlerden (örneğin eğitim) yararlanmaya açık iken, diğerleri; çalışılacak belirli araştırma problemleri, bu problemlerin nasıl çalışılacağı ve bilime nasıl dâhil edileceği gibi araştırma bileşenlerine daha dar açıdan odaklanmaktadır. Bu durum, temel varsayımların değişebilip değişemeyeceği veya farklı felsefi varsayımların bir çalışmada birlikte kullanılabilip kullanılamayacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu kitabın yazarı olan Cresweel'in görüşü; zamanla ve kişinin kariyeri boyunca bu varsayımların değiştiği ve bu değişimin özellikle, bir akademisyen kendi disiplininin sınırlarını aşıp multidisipliner bir yönteme başvurduğunda sıklıkla olduğu yöndedir. Farklı varsayımların verilen bir çalışmada kullanılabilip kullanılamayacağı tartışmaya açık olsa da, bu belki de araştırmacının araştırma deneyimine, farklı varsayımları keşfederek kullanmaya ve içinde bulunduğu geniş bilimsel toplumun fikirlerini benimsemeye ne derece açık olduğuna bağlıdır.

Şüphesiz eleştirmenler, bir çalışmayı felsefi varsayımlara göre değerlendirmektedirler. Eleştirmenlerin epistemolojik yaklaşımlarını bilmek, araştırmacı yazarlar açısından faydalıdır. Yazar ile eleştirmenin (veya dergi editörünün) varsayımları farklı olduğunda, yazarların çalışmaları adilce değerlendirilemeyebilir ve neticede literatüre katkı sağlamayabilir. Bu adaletsizlik, bir yüksek lisans öğrencisinin bir topluluğa yaptığı bir sunum ortamında olabileceği gibi, bir yazarın bir akademik dergiye gönderdiği bir çalışmada veya bir araştırmacının bir finansman kurumuna öneride bulunduğu bir ortamda gerçekleşebilir. Diğer taraftan bir eleştirmenin farklılıklarını bilmek, eleştirinin odak noktasına gelinmeden, araştırmacı yazarın bu farklılıkları ortadan kaldırmasına imkân sağlayabilir.

Dört Felsefi Varsayım

Araştırmacılar bir nitel araştırmayı yürütürken hangi felsefi varsayımlara başvurmaktadırlar? Bu varsayımlar son 20 yıldır SAGE Yayın evi tarafından yayınlanan nitel araştırma kitaplarında da tartışılmaktadır (Denzin & Lincoln, 1994, 2000, 2005, 2011). Guba ve Lincoln (1998) tarafından, nitel araştırmaların gerisindeki yönlendirici felsefe olarak "aksiyomatik" sorunlar diye bahsedilmektedir. Bu inanışlar paradigma (Lincoln, Lynham, & Guba, 2011; Mertens, 2010); felsefi varsayımlar, epistemolojiler ve ontolojiler (Crotty, 1998); geniş anlamıyla araştırma metodolojisi (Neuman, 2000) ve alternatif varsayımlar (alternative knowledge claims) (Creswell, 2009) olarak isimlendirilmiştir.

Bunlar ontoloji (gerçekliğin doğası), epistemoloji (neye bilgi denir ve nasıl doğrulanır), aksiyoloji (araştırmada değerlerin rolü) ve metodoloji (araştırma süreci) hakkındaki inanışlardır. Burada öncelikle, bu felsefi varsayımların bir nitel araştırmada nasıl kullanılabileceği ve yazılabileceği ayrıntılı olarak tartışılacak ve daha sonra, araştırma sürecinin daha spesifik aşamalarında işe koşulan, yorumlayıcı çatılar ile ilişkileri tanımlanacaktır (bakınız Tablo 2.2).

Ontoloji, gerçekliğin doğası ve özellikleri ile ilgilidir. Araştırmacılar bir nitel araştırmayı yürütürken birçok realiteye ait fikirleri benimserler. Farklı araştırmacılar, bireyleri çalışan ve bir nitel araştırma okuyucusu olarak, çoklu realiteleri benimserler. Araştırma bireyler üzerinde yapılıyorsa, nitel araştırmacılar bu farklı gerçeklikleri rapor etmek üzere çalışmalarını yürütürler. Çoklu realitelere ait bulgular, farklı perspektifleri yansıtan ve bireylerin orijinal sözcüklerinden oluşturulan temalardaki ipuçların çoklu formlarını kullanmayı içerir. Örneğin, yazarlar bir fenomenolojiyi derlediklerinde, katılımcıların kendi yaşamlarına yönelik nasıl bir bakış açısına sahip olduklarını rapor ederler (Moustakas, 1994).

Epistemolojik açıdan bir nitel araştırmayı yürütmek demek, katılımcılarla mümkün olduğu kadar samimi olmak, yakın olmak demektir. Dolayısıyla; subjektif ifadeler kişisel bakış açılarıyla birleştirilir. Bu da, insanların subjektif deneyimleri açısından, bilginin nasıl bilindiği ile ilgilidir. Buradan, katılımcıların içinde yaşadıkları ve çalıştıkları "ortamda" araştırmayı yürütmenin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ortamlar, katılımcıların söylediklerini doğru anlamak açısından önemlidir. Araştırmacı bu ortamlarda ne kadar uzun kalır veya katılımcıları ne kadar iyi tanırsa o ölçüde de onların ne bildiğini birinci elden bilebilir. Örneğin, iyi bir etnografik çalışma araştırma alanında uzun bir süre kalmayı gerektirir (Wolcott, 2008a). Kısacası; araştırmacı, kendisi ve katılımcılar arasındaki "mesafeyi" veya "objektif ayrılıkları" (Guba & Lincoln, s. 94) minimize etmeye çalışır.

Her araştırmacı, sahip olduğu değerleri araştırmasına yansıtır ancak nitel araştırmacılar bunun açıkça bilinmesini sağlarlar. Bu, nitel araştırmayı karakterize eden bir ***aksiyolojik*** varsayımdır. Acaba araştırmacı bu varsayımları nasıl işe koşmaktadır? Nitel araştırmada araştırmacı, çalışmanın değer yüklü doğasını kabul ettiği gibi, alanda elde ettiği bilgilerin de değer yüklü doğasını kabul eder. Buna çalışmada, onların "kendilerini konumlandırması" diyoruz. Örneğin, yorumlayıcı bir biyografik çalışmada araştırmacının tavrı metinde göze çarpar ve okuyucu, araştırmanın konusu kadar dile getirilen hikâyelerin de yazarın yorumunu ve sunum şeklini yansıttığını kabul eder (Denzin, 1989a).

Varsayımlar	Sorular	Özellikler	Uygulamaya Yönelik Öneriler (Örnekler)
Ontolojik	Gerçekliğin doğası nedir?	Gerçeklik, bakış açısına göre çeşitlilik gösterir	Araştırmacı farklı perspektifleri, bulgulardan geliştirdiği temalar olarak, raporlaştırır
Epistemolojik	Ne bilgi olarak değerlendirilir? Bilgi nasıl doğrulanır? Araştırmacı ile araştırılan arasındaki ilişki nedir?	Katılımcılardan elde edilen subjektif bulgular; araştırmacı, araştırılan ile arasındaki mesafeyi azaltmaya çalışır	Araştırmacı, katılımcıların sözlerine güvenir; onlarla işbirliği yapar, onlarla zaman geçirir ve onlardan biri olur
Aksiyolojik	Değerlerin rolü nedir?	Araştırmacı, araştırmanın değer yüklü olduğunu ve ön yargıların mevcut olduğunu kabul eder	Araştırmacı, anlatıyı şekillendiren değerleri açıkça tartışır ve kendi yorumları ile katılımcıların yorumlarını birleştirir
Metodolojik	Araştırma süreci nedir? Araştırmanın dili nedir?	Araştırmacı, tümevarımsal mantık kullanır, sorunu kendi bağlamında araştırır ve gelişen bir tasarım kullanır	Araştırmacı, genellemelerden önce ayrıntıları (detayları) inceler, araştırmanın bağlamını detaylıca betimler ve alandaki deneyimlerinden soruları sürekli revize eder

Nitel araştırma prosedürleri veya *metodolojisi*; tümevarımsal ve gelişen bir nitelikte olup araştırmacının veri toplama ve analiz etme deneyimi ile şekillenir. Nitel araştırmacının takip ettiği mantık; mevcut bir teori kullanmak veya bir araştırmacının perspektifine dayanmak şeklinde değil, tamamen tümevarımsaldır. Bazen araştırma sürecinin ortasında, araştırma probleminin daha iyi anlaşılmasını sağladığı için, araştırma soruları değişir. Buna paralel olarak, araştırmanın başında belirlenen veri toplama stratejisinde de değişiklik yapmak gerekir. Verilerin analizi sırasında araştırmacı, araştırılan konuya yönelik, giderek artan ayrıntılı bilgileri yapılandırmak için, bir yol takip eder.

Felsefi Varsayımların Nitel Çalışmalarda Yazılması

Felsefi varsayımlarla ilgili önemli bir husus daha vardır. Bazı nitel araştırmalarda gözden kaçmaktadır; oysa onlar, temalarda ortaya çıkan çeşitli görüşleri, katılımcılara ait subjektif ifadelerin ayrıntılı yorumunu, araştırmacının dikkatlice ortaya koyduğu ön yargıları veya kapsamlı genellemeler için temaların betimlenmesinden giderek genişleyen soyutlama düzeylerini fark eden dikkatli bir okuyucu tarafından anlaşılabilir.

Diğer çalışmalarda felsefe, ayrı bir bölüm olarak yazılırken -genellikle nitel araştırmanın özelliklerinin betimlendiği yöntem kısmında-burada araştırmacı ontoloji, epistemoloji ve diğer varsayımlarından açıkça bahseder ve bunların çalışmada nasıl örneklendiğini detaylandırır. Bu tartışma biçimi; varsayımları belirtmek, onları tanımlamak ve çalışmada nasıl örneklendirildiklerini ortaya koymak içindir. Nitel araştırma felsefesi hakkındaki literatür atıfları ile bu tartışma sonlandırılır. Bu tür bölümler genellikle doktora tezlerinde, nitel araştırmaların yayınlandığı dergi makalelerinde ve dinleyicilerin yapılmış olan çalışmanın altında yatan felsefeyi sormalarının muhtemel olduğu konferans sunumlarında bulunur.

YORUMLAYICI ÇATILAR

Tablo 2.1'de felsefi varsayımlar, nitel araştırmacıların çalışmalarında kullandıkları yorumlayıcı çatılar içine gömülmüştür.

Nitekim Denzin ve Lincoln (2011) felsefi varsayımlara, (ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji ve metodoloji) nitel araştırmada kullanılan yorumlayıcı çatıların içine gömülmüş olan anahtar öncüller nazarıyla bakmaktadırlar.

Bu yorumlayıcı çatılar nelerdir? Bir yandan onlar, etnografik çalışmalarda bu teorilerin kullanılması gibi, çalışmalardaki teorik objektifleri oluşturan ***sosyal bilim teorileri*** olabilir (bakınız Bölüm 4). Sosyal bilim teorileri liderlik, yeterlilik, siyasi etki ve kontrol ve sosyal bilimlerde akla gelebilecek başka yüzlerce konudaki teoriler olabilir. Diğer taraftan, bu teoriler ***sosyal adalet teorileri*** veya toplumumuza sosyal adalet problemlerini gündeme getiren veya bu konuda değişimi öne süren katılımcı/muhafazakâr teoriler olabilir. Denzin ve Lincoln (2011)'un belirttikleri gibi, "biz sosyal adaleti, eşitliği, huzuru, barışı ve evrensel insan haklarını taahhüt eden bir sosyal bilimi istiyoruz" (s. 11).

Tablo 2.1'de pozitivizm, postpozitivizm; yorumlayıcı, yapılandırmacı, hermenötik, feminizm, ırkçı söylemler, eleştirel teori ve Marksist modeller; kültür araştırmaları modelleri, queer teori ve sömürgecilik sonrası gibi yorumlayıcı çatıların bir sınıflandırması sunulmuştur. Bu çatıların sürekli arttığı görülmektedir ve Tablo 2.1'deki listeye, nitel araştırmalarda sıkça kullanılan dönüştürücü perspektif, postmodernizm ve engellilik yaklaşımları yazılmamıştır. Başka bir yerde geniş olarak tartışılan diğer bir yaklaşım ise realist ontoloji (inanışlarımızdan ve anlamlarımızdan bağımsız gerçek bir dünyanın var olduğu inanışı) ile bir yapılandırmacı epistemolojiyi (dünyaya ait bilginin kaçınılmaz olarak tarafımızdan inşa edildiği inanışı) birleştiren realist perspektiftir (bakınız Maxvell, 2012). Sonuç olarak; herhangi bir tartışma (bu da dahil olmak üzere), olasılıkların kısmi bir açıklaması olabilir ama belli başlı birkaç yorumlayıcı çatıyı gözden geçirmek seçenekler hakkında bize bir fikir verebilir. Bu yorumlayıcı projelerdeki katılımcılar, farklı cinsiyet, ırk, sınıf, bölge, cinsellik veya coğrafyaya veya bunların birkaçının arakesitine ait iseler de temsili az veya marjinal gruplardır (Ladson-Billings & Donnor, 2005).

Postpozitivizm

Postpozitivist inanç sistemine dayalı bir nitel araştırmayla meşgul olanlar, araştırma için bir bilimsel yaklaşım kullanmak durumundadır. Onlar, teorik bir sosyal bilim objektifini kullanmak durumundadır. Bu yaklaşımı anlatmak için, *pozitivizmden* ziyade *postpozitivizm* terimi kullanılacaktır. Çünkü postpozitivistler sıkı bir sebep-sonuç ilişkisine inanmazlar, bunun yerine muhtemel bütün sebepleri ve sonuçları dikkate alırlar.

***Postpozitivizm*; tümevarımsal, mantıksal, deneysel, sebep-sonuç amaçlı** ve bir priori (öncül) teoriye dayalı **deterministik bileşenlere sahiptir. Bu yaklaşım,** daha önceden nicel araştırma **eğitimi almış olan bireyler arasında ve nicel** araştırmanın nitel araştırmayla sıkça **desteklendiği sağlık bilimlerinde görülebilir** ve nicel çalışan araştırmacılar ile destekleyici kurumlarca **kabul edilebilir** bir çerçeveye oturtulmalıdır (örneğin teorinin bir priori kullanımı; bakınız Barbour, 2000). Postpozitivist yaklaşım hakkında detaylı bilgiye Phillips ve Burbules (2000)'in çalışmalarında ulaşılabilir.

Uygulamada, postpozitivist araştırmacı araştırmayı, birbiriyle ilişkili mantıksal adımlar olarak değerlendirir, bir tek gerçeklikten ziyade katılımcıların çoklu perspektiflerine inanır ve titiz bir nitel veri toplama ve analiz yöntemini benimser. Titizlik adma veri analizinin çoklu düzeylerini kullanır, analizlerini destekleyecek bilgisayar programlarını kullanır, geçerlik yaklaşımlarını teşvik eder ve nitel çalışmasını, nicel bir makale formatında bilimsel bir rapor olarak yazar (problem, sorular, verilerin toplanması, bulgular, sonuçlar gibi). Diğerlerinin yaklaşımı olduğu gibi (Taylor & Bogdan, 1998), Creswell'in de nitel araştırmaya yaklaşımı, postpozitivist olarak tanımlanabilir (Denzin & Lincoln, 2005). Creswell, araştırmalarının çatısını tamamen postpozitivist nitel yönelimli olarak nitelendirmese de, bu inanç sistemini kullanmayı tercih etmektedir (bakınız yapılandırmacı yaklaşım, McVea, Harter, McEntarffer & Creswell (1999) ve sosyal adalet perspektifi, Miller, Creswell & Olander, 1998). Bu postpozitivist yorumlayıcı çatı, Strauss ve Corbin (1990, 1998)'in kuram oluşturma çalışmasının sistematik prosedürlerinde, fenomenolojinin analitik veri analizi adımlarında (Moustakas, 1994) ve Yin (2009)'in karşılaştırmalı durum çalışmalarındaki veri analizi stratejileri ile örneklenmektedir.

Sosyal Yapılandırmacılık

Sosyal yapılandırmacılık (ki genellikle yorumlayıcı olarak tanımlanmaktadır; bakınız Denzin & Lincoln, 2001; Mertens, 2010) diğer bir dünya görüşüdür. ***Sosyal yapılandırmacılık***ta bireyler, içinde yaşadıkları ve çalıştıkları dünyayı anlamaya çalışırlar. Deneyimlerinden subjektif anlamlar geliştirirler -belirli nesne veya eşyaya yönelik anlamlar. Bu anlamlar, araştırmacıyı sadece birkaç kategori ile veya fikirle sınırlandırmayan aksine, ona kompleks bir bakış açısı kazandıran çeşitlilikte ve çokluktadır. Bu sebeple araştırmanın amacı, mümkün olduğunca katılımcıların olaylara bakış açısına dayanır.

Genellikle bu subjektif anlamlar, sosyal ve tarihsel içeriklidir. Diğer bir ifadeyle bu anlamlar, basitçe bireylerde yer etmiş değildir, başkalarıyla olan etkileşim ile (bu yüzden sosyal yapılandırmacılık) ve bireylerin hayatlarını düzenleyen tarihi ve kültürel normlarla şekillenmektedir. Bir teori ile başlamaktan ziyade (postpozitivizmde olduğu gibi) burada araştırmacılar, bir teori veya anlam modellerini üretirler veya tümevarımsal olarak geliştirirler. Bunun son zamanlardaki örneklerine Crotty (1998), Lincoln ve Guba (2000) ve Schwandt (2007)'ın çalışmalarında görebiliriz.

Uygulama açısından katılımcıların bir durumu anlamlandırmaları, başkaları ile yaptıkları tartışma ve etkileşimlere bir anlam yükleyebilmeleri için, sorular kapsamlı ve genel olur. Araştırmacı, insanların ne söylediklerini dikkatlice dinlerken veya ne yaptıklarını gözlemlerken, sorular ne kadar açık uçlu olursa o kadar iyi olur. Bu sebeple yapılandırmacı araştırmacılar, bireyler arası etkileşim "süreçlerine" vurgu yaparlar. Ayrıca, katılımcıların tarihi ve kültürel ortamlarını anlamak için insanların içinde yaşadıkları ve çalıştıkları özel ortamlara da odaklanırlar. Araştırmacılar, yorumlamalarını şekillendiren kendi özgeçmişlerini betimleyerek "araştırmadaki konumlarını tanımlarlar". Böylece yaptıkları yorumlamaların kendilerinin bireysel, kültürel ve tarihsel deneyimlerinden nasıl etkilendiğini ortaya koyarlar. Sonuç olarak, kendi deneyimleri ve özgeçmişleri tarafından şekillenen yorumlamalarda bulunurlar. Bu sebeple araştırmacıların amacı, başkalarının dünyayı nasıl anlamlandırdığını anlamak veya yorumlamaktır. Nitel araştırmaya "yorumlayıcı" araştırma denilmesinin sebebi de budur.

Sosyal yapılandırmacı dünya görüşünü, bireylerin kendi deneyimlerini betimledikleri fenomenolojik çalışmalarda (Moustakas, 1994) ve yine Charmas (2006)'ın, bireylerin görüşlerine veya bakış açılarına dayanarak temellendirdiği kuram oluşturma yaklaşımında açıkça görmekteyiz.

Dönüştürücü Çatılar

Araştırmacılar bir alternatif çatı olan dönüştürücü çatıyı kullanabilirler çünkü postpozitivistler, marjinal birey veya gruplara uymayan yapısal ilkeleri veya teorileri kullanırlar; sosyal yapılandırmacılar ise, bireylere yardımcı olacak savunmacı eylemde yeterince bulunmazlar. *Dönüştürücü çatının* temel ilkesi; bilginin nötr olmadığı ve toplumdaki güç ve sosyal ilişkileri yansıttığı ve bu yüzden bilgiyi inşa etmenin amacının, toplumu ileriye götürmede insanlara yardımcı olmaktır (Mertens, 2003).

Bunlar; lezbiyen, eşcinsel, biseksüeller, travestiler gibi marjinal gruplar ile daha fazla umuda, pozitif psikolojiye ve hoşgörüye ihtiyacı olan toplulukları kapsamaktadır (Mertens, 2009).

Bu sebeple nitel araştırma; katılımcıların hayatlarını değiştirebilecek bir reform için eylem planına ve katılımcıların, hatta araştırmacıların içinde yaşadıkları kurumları kapsamalıdır. Bu marjinal grupların karşı karşıya kaldıkları baskı, tahakküm, sindirme, yabancılaştırma ve hegemonya gibi sorunlar çalışma için büyük önem taşımaktadır. Bu sorunlar araştırılıp aydınlatılırken araştırmacılar, onları bilinçlendiren ve yaşamlarını iyileştiren bir ses olurlar.

Katılımlı eylem araştırması olarak betimlenen bu dönüştürücü çatının özellikleri Kemmis ve Wilkinson (1998) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Katılımlı eylem, tekrarlanan veya diyalektiktir ve uygulamada değişim meydana getirmeye odaklanır. Bu sebeple, katılımlı eylem araştırması çalışmalarında araştırmacı, değişim için bir eylem planı geliştirir.
- Bireylerin medya baskısından, dilden, işteki prosedürlerden ve eğitim ortamlarındaki güç ilişkilerinden bağımsız olmaları konusunda onlara yardımcı olmaya odaklanır. Katılımcı eylem, genellikle toplumun geliştirilmesi ihtiyacı gibi önemli bir sosyal problem veya durumla başlar.
- İnsanların, kişisel gelişim ve özgür iradeyi sınırlandıran, irrasyonel veya adaletsiz yapıların tahakkümünden kurtulmalarına yardımcı olur. Bu yaklaşımın amacı, değişimin gerçekleşmesi için bir siyasi müzakere ve tartışma ortamı oluşturmaktır.
- Pratik ve işbirlikçidir çünkü başkaları "üzerinde" veya başkaları "için" olmaktan ziyade başkaları "ile" tamamlanır. Bu anlayışta katılımlı yazarlar, araştırmalarının aktif bir işbirlikçisi olarak katılımcılara katılırlar.

Bu dünya görüşünü benimseyen diğer araştırmacılar Fay (1987) ve Heron ve Reason (1997) dur. Pratikte bu çatı, araştırma için bazı yaklaşımları şekillendirmiştir. Belirli sosyal konular, (hâkimiyet, baskı, eşitsizlik gibi), araştırma sorularının organize edilmesine yardımcı olur. Katılımcıların daha fazla marjinalize olmalarını istemeyen dönüştürücü araştırmacı, onlarla işbirliği yapar. Araştırma sorularının belirlenmesi, verilerin toplanması, analizi ve nihai raporun şekillendirilmesinde katılımcılardan yardım alabilir.

Bu yöntemde katılımcıların "sesi" araştırma süreci boyunca duyulur. Araştırma aynı zamanda, marjinal grubun adaletsizliklerini ortaya koyan belirli bir reform için eylem planını içerir. Bu uygulamalar, sosyal adalet konularını ele alan Denzin ve Lincoln (2011)'un etnografik yaklaşımlarında ve değişim odaklı anlatı araştırmalarında görülmektedir (Daiute & Lightfoot, 2004).

Postmodern Perspektifler

Eleştirilerinde düşünmedeki değişime dayalı eylemlerden ziyade düşünme yollarındaki değişime odaklanan Thomas (1993), postmodernistleri "sandalye ayakları" (s. 23) olarak isimlendirmiştir. *Postmodernizm,* bir takım ortak özelliklere sahip teori veya perspektiflerin bir ailesi olarak değerlendirilebilir (Slife & Williams, 1995). Buradaki temel anlayış, bilgi taleplerinin günümüz dünya koşulları içinde ve sınıf, ırk, cinsiyet ve diğer grup bağlantılarının çoklu perspektiflerinin ortaya konmasıdır. Bu şartlar; Foucault, Derida, Lyotard, Giroux ve Freire gibi kişiler tarafından açıkça tanımlanmıştır. Bunlar olumsuz koşullardır ve bu koşullar hiyerarşik yapıların, güç ve kontrolün ve dilin çoklu anlamları içinde bireylere kendilerini hissettirirler. Bu koşullar farklı söylemlerin, marjinal insanların ve grupların ("diğerleri") önemini ve sadece tarafsız toplumsal koşullara sahip "meta anlatı" veya evrensel yapıları kapsar. Bu koşullar aynı zamanda metinlerin dil açısından "yorumlanmasını", okunup yazılmasını ve hâkimiyet, karşıtlık, tutarsızlık ve çelişkiler gibi gizli hiyerarşilerin gün yüzüne çıkarılıp sınanması ihtiyacını kapsamaktadır (Bloland, 1995; Clarke, 2005; Stringer, 1993). Denzin (1989a)'in "yorumlayıcı" biyografi yaklaşımı, Clandinin ve Connelly (2000)'in anlatı araştırmasına yaklaşımı ve Clarke (2005)'nin kuram oluşturma çalışmasına bakışı; insanların kendilerini buldukları dönüm noktaları veya sorunsal durumlar gibi geçiş dönemlerinin çalışıldığı postmodernizme dayanmaktadır (Borgatta & Borgatta, 1992). Postmodernizmden etkilenmiş bir etnografik çalışmayla ilgili olarak Thomas (1993), böyle bir çalışmanın medya tarafından oluşturulan gerçekliklerin merkezliğiyle ve bilgi teknolojilerinin etkisiyle karşı karşıya gelebileceğini belirtmektedir (s. 25). Thomas, baskın anlamların "alt metinleri" için, anlatı metinlerinin postmodernistlere göre tartışılması (ve yazılması) gerektiğini belirtmektedir.

Pragmatizm

Pragmatizmin birçok çeşidi vardır. ***Pragmatizme*** dayalı yorumlayıcı bir çatıyı kullanan bireyler, postpozitivizmdeki öncül koşullardan ziyade; eylemler, durumlar ve araştırmanın sonuçları gibi yapılan çalışmanın ürününe odaklanırlar. Burada uygulamalara –"ne iş görür"- ve problemlerin çözümüne bir ilgi söz konusudur (Patton, 1990). Bu sebeple, yöntemlere odaklanmak yerine araştırmayı önemli kılan, araştırma probleminin kendisi ve bu problem hakkındaki sorulardır (bakınız Rossman & Wilson, 1985). Cherryholmes (1992) ve Murphy (1990) pragmatizmin temel fikirlerini aşağıdaki şekilde sıralamışlardır:

- Pragmatizm, herhangi bir felsefi sistemi ve gerçekliği önermez.
- Araştırmacılar seçim yapmakta özgürdürler. Araştırmalarında ihtiyaçlarına ve amaçlarına en iyi hizmet eden yöntemleri, teknikleri ve araştırma prosedürlerini seçmekte "özgür" dürler.
- Pragmatistler dünyayı mutlak bir bütün olarak görmezler. Benzer olarak araştırmacılar da bir tek yöntem yerine verilerin toplanması ve analiz edilmesinde birçok yaklaşımı kullanırlar (çoklu nitel yaklaşımlar gibi).
- Doğru, gereken zamanda iş gören şeydir; bireyin zihninden bağımsız gerçeklik veya zihindeki gerçeklik arasındaki ikiliğe dayanmaz.
- Pragmatist araştırmacı, amaçlanan sonuçlara –onunla nereye varmak istiyorsa- bağlı olarak, araştırmanın "ne" ve "nasıl" sorularına bakar.
- Pragmatistler, araştırmaların daima bir sosyal, tarihsel, politik ve diğer bağlamlarda gerçekleştiği konusunda hemfikirdirler.
- Pragmatistler, zihindeki dünyanın yanı sıra, zihinden bağımsız bir dış dünyaya da inanırlar. Gerçeklik ve doğa kanunları hakkında soru sormayı bırakmamız gerektiğine inanırlar (Cherryholmes, 1992). "Onlar sadece konuyu değiştirmek isterler" (Rorty, 1983, s. xiv).
- Bu dünya görüşüne sahip yazarlar arasında Rorty (1990), Murphy (1990), Patton (1990), Cherryholmes (1992) ve Tashakkori ve Teddlie (2003) sayılabilir.

Pratikte bu dünya görüşünü benimseyen bireyler araştırma sorusuna en iyi şekilde cevap bulmak için çoklu veri toplama yöntemlerine ve çoklu veri kaynaklarına başvurur, araştırmanın pratikteki sonuçlarına odaklanır ve araştırma problemine en iyi hitap edecek araştırma yönteminin önemine vurgu yaparlar.

Beş araştırma yaklaşımının buradaki tartışılmasında gerek nicel (örneğin anketler) gerekse nitel veri toplayan etnografi araştırmacıları için (LeComte & Schensul, 1999) ve gerekse hem nitel hem de nicel veri kullanan durum çalışması araştırmacıları için bu çatının işe yarar olduğunu göreceksiniz (Luck, Jackson & Usher, 2006; Yin,2009).

Feminist Teoriler

Feminizm, farklı teori ve pragmatik anlayışlar ile farklı uluslararası bağlamlara ve farklı dinamik gelişmelere dayanır (Olesen, 2011). ***Feminist araştırma yaklaşımları,*** bayanların farklı durumlardaki sorunları ve bu durumları çevreleyen kurumları konu alır. Araştırma konuları ırkçılık, küreselleşme ve farklı uluslararası bağlamlara (seks işçileri ve hizmetçi gibi) ilişkin feminizm türleri hakkındaki bir postkoloniyal fikir ile ilgili olabilir ve lezbiyenler hakkındaki bakış açısını yansıtan teoriler, engelli bayanlar ve beyaz olmayan kadınlar gibi belirli bir grup bayan hakkında olabilir (Olesen, 2011). Feminist literatürde hâkimiyet teması ön planda ise de, konu genellikle ataerkil bir toplumdaki cinsiyet hâkimiyeti ile ilgilidir. Feminist araştırma aynı zamanda mevcut toplumun adaletsizliklerine bir başkaldırı olarak postmodern ve postyapısalcı eleştirilerin ilkelerini kullanır. Feminist araştırma yaklaşımının amaçları; işbirliğine dayalı sömürücü olmayan ilişkileri tesis etmek, nesnelleştirmekten kaçınmak için araştırmacıyı çalışmaya dahil etmek ve dönüştürücü araştırma yürütmektir. Son zamanlardaki kritik eğilimler, yerel haberlerden ve kadınların sosyal konumlarının, cinsiyetleri dışında (ırk, sınıf, cinsiyet, cinsellik, sağlıklı olma ve yaş gibi faktörlerden de etkilendiğini savunan görüşe dayalı araştırmalar gibi) feminist araştırmalardan kaçınılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Olesen, 2011).

Bu yaklaşımın önde gelen bilim adamlarından biri olan Lather (1991), bu çatının temel perspektiflerinden bahsetmektedir. Feminist araştırmacılar cinsiyeti, kendilerinin hayat şartlarını şekillendiren temel bir düzenleyici ilke olarak görürler. Bu, "belirli soruları gündeme getiren bir objektiftir" (Foxkeller, 1985, s. 6). Feministlerin sorduğu sorular, zihnimizin şekillenmesinde cinsiyetin merkeziliği ile ilgilidir. Bu ideolojik araştırmanın amacı, kadınların görülmeyen ve çarpık hayatlarını düzeltmek ve böylece toplumdaki adaletsiz konumlarına son vermektir (Lather, 1991, s. 71). Diğer bir yazar olan Stewart (1994) ise, feminist eleştiriyi ve metodolojiyi yöntemsel kılavuzlara dâhil etmiştir.

Araştırmacıların, sosyal bilimlerde araştırılmamış, dışarıda kalmış konuları ele almaları gerektiğini ve kimlik, cinsiyetin rolü, aile içi şiddet, kürtaj, karşılaştırılabilir değer ve pozitif ayrımcılığın yanı sıra, yine kadınların mücadele ettikleri sosyal değersizleştirme ve aile içi güçsüzlük gibi konuları araştırmaları gerektiğini belirtmektedir. Araştırmacılar ayrıca, bilinçli ve sistematik olarak, araştırmadaki rollerini veya konumlarını tanımlamaları ve bunun, bir kadının hayatına ilişkin anlamalarını nasıl etkilediğini değerlendirmelidir. Stewart kadınları, seçim yapabilen ve baskılara direnen, eylemliliğe sahip failler olarak görmekte ve araştırmacıların, cinsiyetin her bir birey için değişen sosyal bir yapı olduğunu varsayarak, kadınların kendi cinsiyetlerini nasıl algıladıklarını araştırmaları gerektiğini belirtmektedir. Stewart, güç ilişkilerinin ve bireylerin sosyal konumlarının ve bunların kadınları nasıl etkilediğinin araştırılmasının önemine vurgu yapmaktadır. Sonuç olarak o, her bir kadının farklı olduğunu ve akademisyenlerin, birbirinin aynı veya birbiriyle uyumlu bir kişilik ya da düşünce arayışmda olmamaları gerektiğini belirtmektedir.

Son zamanlardaki tartışmalar, feminist araştırma için uygun yöntemlerin bulunmasına yönelik girişimlerin, herhangi bir yöntemin feminist araştırmalar için kullanılabileceği fikrini doğurduğunu ortaya koymuştur (Deem, 2002; Moss, 2007). Olesen (2011), feminist araştırmaların mevcut durumunu; bir dizi dönüşümsel gelişmeler (örneğin küreselleşme, uluslararası feminizm), kritik eğilimler (örneğin bulandırılmış, sömürge karşıtı araştırma ve kadınların sosyal konumlarının cinsiyetleri dışında sınıf ve etnik köken gibi faktörlerden de etkilendiğini savunan görüş) ve süregelen sorunlar (örneği önyargılar, rahatsız edici geleneksel kavramlar), kalıcı endişeler (katılımcıların fikirleri, etik), feminist çalışmalara yönelik baskılar (örneğin akademi ve yayın) ve gelecekte karşılaşılabilecek zorluklar (örneğin kadınların hayatındaki çeşitli faktörlerin etkileşimi, gizli baskılar) ile özetlemiştir.

Eleştirel Teori ve Eleştirel Irk Teorisi

Eleştirel teori, insanoğlunu sınırlandıran ırk, sınıf ve cinsiyet gibi baskı unsurlarına karşı desteklemektedir (Fay, 1987). Araştırmacıların kendilerine güvenmeleri, diyalog içinde olmaları ve toplumsal olayları yorumlamak veya aydınlatmak için teori kullanmaları gerekmektedir (Madison, 2005). Bir eleştirel araştırmacının keşfedebileceği temel temalar (toplumsal yaşama yönelik anlamaları yorumlamak suretiyle) sosyal kurumları ve dönüşümlerine yönelik bilimsel çalışmaları; tahakküm, yabancılaşma ve toplumsal mücadeleye yönelik önemli problemleri ve toplumun bir kritiği ile muhtemel öngörüleri kapsar (Fay, 1987; Morrow & Brown, 1994).

Araştırmada eleştirel teori, araştırmaya uygun metodolojik durumların belirli bir birleşimi olarak tanımlanabilir.

Eleştirel araştırmacı örneğin, insanların düşünme biçimlerindeki farklılığa yönelik bir etnografik çalışmayı tasarlayabilir, insanları etkileşime teşvik edebilir, bir iletişim ağı oluşturabilir, aktif bir birey olur ve eylemci gruplar oluşturabilir ve insanlara kendi varoluş şartlarını sınamalarında onlara yardımcı olur (Madison, 2005; Thomas, 1993). Çalışmanın nihai amacı; sosyal teori olabilir ki, Morrow ve Brown (1994) bunu sosyal hayatın temelindeki kuralları -toplumu oluşturan sosyal ve sistematik ilişkiler- anlama arzusu ve bazı durumlarda dönüştürme arzusu (uygulama yolu ile) olarak tanımlamışlardır (s. 211). Araştırmacı örneğin, derinlemesine durum çalışmaları ile veya özel kişilere ait (biyografi) tarihsel olarak karşılaştırılabilir az sayıdaki durumları çaprazlayarak, arabulucu veya sistemler ve "etnografik açıklamalar (yorumlayıcı sosyal psikoloji), anlam taksonomileri (bilişsel antropoloji) ve biçimsel modeller (matematiksel sosyoloji) aracılığı ile bunu başarır (s. 212). Öğretmen eğitimi ile ilgili eleştirel eylem araştırmasında örneğin, Kincheloe (1991), "eleştirel öğretmenin" mevcut araştırma yönelimlerinin varsayımlarını ortaya çıkardığını, bilginin temelini sorguladığını ve bu sorgulama aracılığı ile öğretmenler, okullar ve kültürün eğitime bakışı üzerindeki ideolojik etkileri açıklar. Bir sosyolog olan Agger (1991)'e göre, eleştirel teori yaklaşımındaki bir araştırmanın tasarımı iki temel kategoriye ayrılır: Bireylerin okuma ve yazma yöntemlerini etkileyen *metodoloji* ve araştırmacının teorilerindeki ve konularındaki *ana fikir* (örneğin gelişmiş kapitalizmde devlet ve kültürün rolü hakkındaki teori). Eleştirel teorinin sıkça anlatılan bir klasiği Willis (1977)'in; otoriteye zıt davranışlar sergileyen, okullarına karşı bir direnme biçimi olarak "bir gülmeye sahip" (s. 29) gayrı resmi grupları oluşturan "erkek çocukları" konu aldığı etnografik çalışmasıdır. Devlet düzenine ve buna karşı direnmenin bir tezahürü olarak bu çalışma; aktörlerin, onlara baskı yapan kültürel formlara karşı mücadele etme ve uzlaşma yollarına dikkat çekmektedir (Morrow & Brown, 1994). Bu kitapta karşı çıkma, etnografik çalışmaya bir örnek olarak, gençlerin bir alt kültürel grubuna ait bir tema olarak tanımlanmıştır (bakınız Haenfler, 2004, Ek-E).

Eleştirel Irk Teorisi, ırkçılığa teorik olarak dikkat çeker ve ırkçılığın Amerikan toplum yapısına nasıl kök saldığına odaklanır (Parker & Lynn, 2002). Irkçılık, Amerika hukuk sistemini ve insanların kanunlar, ırklar ve ayrıcalıklar hakkındaki düşünme yöntemlerini doğrudan biçimlendirmiştir (Harris, 1993). Parker ve Lynn (2002)'e göre Eleştirel Irk Teorisi'nin üç temel amacı vardır. Birinci amacı, beyaz olmayan insanların bakış açısından, ayrımcılık hakkındaki söylentileri sunmaktır. Bunlar, betimleme ve mülakatlarla gerçekleştirilmiş nitel bir durum çalışması olabilir. Bunlar daha sonra ırkçı önyargılara sahip yetkililere ve ayrımcı uygulamalara karşı durumlar olarak bir araya toplanabilir. "Çoğunlukçu" temel anlatılar aracılığı ile birçok hikâye beyazların ayrıcalığını körüklediğinden; beyaz olmayanların hikâyeleri toplumun sınırlarındaki insanları bastırmaya hizmet eden baskın söylemlere meydan okuma ve beyaz ayrıcalığına yönelik memnuniyeti bozmaya yardım edebilir (Solorzano & Yosso, 2002).

İkinci amaç olarak Eleştirel Irk Teorisi, bir taraftan ırkı bir sosyal yapı olarak tanımlarken aynı zamanda ırksal boyun eğdirmeleri yok etmeyi tartışır (Parker & Lynn, 2002). Bu bakış açısında ırk durağan bir şey değil, değişkendir ve sürekli olarak politik baskılarla ve bireylerin hayat tecrübeleri ile şekillenir. Eleştirel Irk Teorisi'nin üçüncü ve son amacı ise; cinsiyet ve sınıf ve herhangi bir eşitsizliğe yönelik diğer farklılık alanlarına dikkat çekmektir. Parker & Lynn (2002)'nin belirttikleri gibi "siyah kadın olması durumunda, ırk cinsiyetten ayrı değil ve cinsiyet de ırktan ayrı değildir" (s. 12). Araştırmada Eleştirel Irk Teorisi metodolojisinin kullanılması demek; araştırmacının, araştırma sürecinin tüm yönleri ile ırk ve ırkçılığı ön planda tutması; beyaz olmayanların deneyimlerini açıklamada kullanılan araştırma yöntemlerini (paradigma), konularını ve teorileri reddetmesi ve toplumumuzdaki ve kurumsal yapımızdaki ırksal, cinsiyete dayalı ve ikinci sınıf vatandaş olma konusunda dönüştürücü çözümler önermesi demektir.

Queer Teori

Queer teori, bireysel kimlik ile ilgili çeşitli yöntem ve stratejilerle karakterize edilir (Plummer, 2011a, Watson, 2005). Sürekli gelişen bir literatür bütünü olarak, sayısız yapı karmaşıklığını, kimliğini ve kimliklerin sosyal formlarda nasıl çoğalıp işlediğini keşfeder. Yazarlar, kimlikle ilgili temel teorileri kritik etmek ve yorumlamak için postmodern veya postyapısalcı ifadelerini kullanırlar (Plummer, 2011a, 2011b; Watson, 2005). Kimliğin kültürel ve tarihsel olarak nasıl oluştuğuna, konuşma ile ilişkisine ve cinsiyet ve cinsellik ile nasıl örtüştüğüne odaklanırlar. *Gey, lezbiyen* ya da *eşcinsel teorisinden* ziyade, *queer teori* terimi ırk, sınıf, yaş ve herhangi başka bir unsuru araştırmaya imkân verir (Turner, 2000) ve queer teori terimi yıllar geçtikçe anlamsal olarak değişmekte ve kültürler ve diller arasında farklılık göstermektedir (Plummer, 2011b). Birçok queer teorisyeni kimliği reddeder ve bireysel, sabit ve normal bir şey olarak değerini düşürmeye çalışır (Watson, 2005). Onlar aynı zamanda, belirli bir popülâsyona odaklanmaktan ziyade, sınıflandırma süreçlerine ve onların yapısal çözümlemesine meydan okumaya çalışırlar. Tarihsel ikili (düalist) ayırımlar cinsel kimliği tanımlamada yetersizdir. Plummer (2011a), queer teoriyi aşağıdaki gibi özetlemiştir:

- Heteroseksüel/Homoseksüel ikili ve cinsellik/cinsiyet ayrımı reddedilir.
- Kimlik merkezde değildir.

- Bütün cinsiyet kategorileri (lezbiyen, gay, biseksüel, transseksüel, heteroseksüel) serbesttir, değişkendir, sabit değildir.
- Ana akım eşcinsellik eleştirilir.
- Güç, söylemsel olarak somutlaşır.
- Normalleşen bütün stratejilerden kaçınılır.
- Akademik çalışma ironik ve sık sık komik ve çelişkili olabilir.
- Homoseksüellerin konumuna yönelik modeller her yerde yazılıdır.
- Sapkınlık terk edilir ve ilgi, iç ve dış perspektifler ve günahlar ile ilgilidir.
- Çalışmanın ortak hedefleri filmler, videolar, romanlar, şiirler ve görsellerdir.
- En çok ilgi, sözde radikal cinsel hakların sosyal dünyasını kapsamaktadır (örneğin kral ve kraliçeleri sürükle, cinsel maskaralık) (s. 201).

Her ne kadar queer teori metodolojik olarak zayıf ve daha çok araştırma odaklı ise de, queer yöntemler yeniden ele alınan kültürel belgeler (filmler, edebiyat gibi); kabullere karşı çıkan cinsel mizaçlara yönelik etnografik ve durum çalışmalarına; çoklu konuları içeren veri kaynaklarına; performansları içeren dokümanlara ve bireylere odaklanan projelere genellikle bir açıklama getirmektedir (Plummer, 2011a). Queer kuramcıları, ciddiye alınmayan yapmacık ve yararsız uygulamaları engellemeyi veya düzeltmeyi amaçlayan sanat ve tiyatro gibi artistik ve kültürel sunumların yanı sıra, Unleash Power (ACT UP) AIDS koalisyonu ve Queer Nation Around HIV/AIDS farkındalığı gibi araştırma ve/veya politik etkinliklere katılırlar. Bu faaliyetler baskı altında olanların yaşamlarını ön plana çıkarır ve sesini duyurur (Gamson, 2000). Queer teori hakkındaki ayrıntılı bilgilere Watson (2005)'un makalesinde, Plummer (2011a, 2011b)'in ilgili kitap bölümü ile Tierney (1997) gibi anahtar kaynaklardan ulaşılabilir.

Engellilik Teorileri

Engellilik araştırması, engelli çocukları olan veliler ile idareci ve öğretmenleri de kapsayan, okulda kaynaşmanın önemine dikkat çeker (Mertens, 2009, 2010). Mertens (2003); Engellilik araştırmanın, tıbbi modelinden (hastalık ve onun tehdit ediciliğinde tıp camiasının rolü), toplumun engelli bireylere karşı tepkisine doğru geçirdiği gelişim evrelerini nakletmektedir.

Günümüzde ***engelliliği yorumlayıcı bakış açısını*** kullanan araştırmacılar, engelliliği bir kusur olarak değil, beşeri farklılığın bir boyutu olarak görmektedirler. Beşeri bir farklılık olarak onun anlamı, sosyal yapılandırmacılıktan gelmektedir (yani toplumun bireye tepkisi) ve basitçe beşeri farklılığın bir boyutudur (Mertens, 2003). Engelli bireylerin farklı olduğuna yönelik bakış açısı; sorulacak soru tipleri, katılımcılara uygulanacak etiketlemeler, toplumun yararına olarak verilerin nasıl toplanacağının dikkate alınması, iletişim yöntemlerinin uygunluğu ve güç ilişkilerine riayet edilerek verilerin nasıl raporlaştırılacağı gibi, araştırma sürecine yansıtılır.

NİTEL ARAŞTIRMADA SOSYAL ADALETİ YORUMLAYICI ÇATILARIN KULLANILMASINA YÖNELİK UYGULAMA

Bir nitel araştırmada sosyal adaleti yorumlayıcı çatıların kullanılması farklılık arz etmektedir ve bu, kullanılan çatıya ve özel olarak araştırmacının yaklaşımına bağlıdır. Bununla birlikte bazı ortak özellikleri aşağıdaki gibi tanımlanabilir:

- Problemler ve araştırma soruları, araştırmacının belirli sorunlar veya konulara yönelik bir anlayışa sahip olmasına imkân verir- hiyerarşi, hegemonya, ırkçılık, cinsellik, adaletsiz güç ilişkileri, kimlik veya toplumumuzdaki eşitsizlik gibi dışlanan birey veya kültürlere yönelik olumsuz koşullar.
- Verilerin toplanması, analizi, materyallerin kitlelere sunulması ve değerlendirme ve etik standartları gibi araştırma prosedürleri, yorumlayıcı bir duruşu vurgular. Verilerin toplanması aşamasında araştırmacı, katılımcıları daha fazla marjinalleştirmez, onlara saygı duyar ve araştırmada onlara bir statü verir. Araştırmacılar ayrıca, ödeme yapma veya bir teşekkür olarak katılımcılara ziyarette bulunur ve bireylerin çoklu bakış açılı hikâyelerine ve bu hikâyeleri söyleyenlere odaklanır. Araştırmacılar aynı zamanda araştırma sürecinin bütün aşamalarında güç dengesizliğine duyarlı olur. Erkek ve kadın ya da İspanyol veya Afrikalı Amerikalılar gibi geleneksel sınıflandırmaları kullanmak yerine bireysel farklılıklara saygı duyarlar.
- Araştırmacıların etik uygulamaları, kendi bakış açılarının sübjektifliğinin önemini ortaya koymakta, araştırmadaki önemli konumlarını desteklemekte ve katılımcıların saygınlıklarının veya katılımcılar ile araştırmacılar arasındaki karşılıklı güvenin, toplanan bilgilerin gerçek sahipleri olduğunu kabul eder.

- Araştırma, dergi makaleleri gibi geleneksel yöntemlerle veya tiyatro ve şiir gibi uygulamalı yaklaşımlarla sunulabilir. Bir yorumlayıcı objektifin kullanılması, belirgin reform adımlarıyla ve eyleme geçmekle neticelenen bir harekete ve dönüşüme -sosyal adaletin amaçları- yol açabilir.

FELSEFE VE YORUMLAYICI ÇATILARIN İLİŞKİLENDİRİLMESİ

Felsefi varsayımlar her zaman vurgulanmasa da, yorumlayıcı çatılar çeşitli felsefi varsayımları taşırlar ve nitel araştırmacıların bu ilişkinin farkında olmaları gerekmektedir. Lincoln ve diğerleri., (2011)'nin çalışmalarındaki bir bölüm bu ilişkiyi ortaya koymaktadır. Onların bu ilişkilendirmeleri alınıp bu bölümde tartışılan yorumlayıcı gruplara adapte edilmiştir. Tablo 2.3'te gösterildiği gibi ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji ve metodolojinin felsefi varsayımları araştırmacı tarafından kullanılan yorumlayıcı çatıya bağlı olarak farklı formlarda olabilmektedir.

Bu tabloda verilen bilgilerin bir nitel çalışmada kullanılması; bir projede kullanılan yorumlayıcı çatının araştırma problemini ve araştırma sorularını nasıl sunduğu, verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasındaki temel prensipleri ile harmanlanarak tartışılması için olacaktır. Bu tartışmanın bir bölümü, söz konusu yorumlayıcı çatının felsefi varsayımları (ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji, metodoloji) ile ilgili olacaktır. Dolayısıyla, yorumlayıcı çatıyı tartışmak için iki yol görülmektedir: Onun doğası ve çalışmada kullanılması, onun felsefi varsayımları. İlerde tekrar değinilecek olan ve bu kitapta ele alınan beş nitel yaklaşımın her biri, yorumlayıcı çatıların herhangi biri ile kullanılabilir. Örneğin, bilimsel bir çalışma olarak sunulan bir kuram oluşturma çalışması objektifliğe vurgu yapıyorsa, bir teorik modelle neticelenmeye odaklıysa, araştırmacının önyargılarını rapor etmeden ve sistematik bir veri analizini gerektiriyorsa bir postpozitivist yorumlayıcı çatı kullanılacaktır. Diğer taraftan; eğer nitel anlatı çalışmasının amacı, taktıkları protezlerle bir kimlik arayışı içindeki öğrenme güçlüğüne sahip marjinal bir grup hakkında ise, onların görüşleri ve değerlerine saygı ile ilgili ise ve çalışmanın sonunda engelli grubun nasıl algılanması gerektiği konusunda öneri sunulacaksa, sağlam bir engelliliği yorumlayıcı çatının kullanılması gerekecektir.

Yorumlayıcı Çatılar	Ontolojik Varsayımlar (gerçekliğin doğası)	Epistemolojik Varsayımlar (gerçekliğe nasıl ulaşılır)	Aksiyolojik Varsayımlar (değerlerin rolü)	Metodolojik İmalatlar (araştırmanın yaklaşımı)
Postpozitivizm	Bizden bağımsız bir tek gerçeklik vardır, "dışarıda bir yerde". Araştırmacı, yetersiz mutlakıyetçilikten dolayı onu anlamayabilir veya onu elde edemeyebilir.	Gerçekliğe sadece yaklaşılabilir. Fakat araştırma ve istatistik ile inşa edilir. Araştırma konusu ile etkileşim minimum düzeydedir. Geçerlik akranlardan gelir, katılımcılardan gelmez.	Araştırmacının ön yargılarının kontrol altında tutulması ve çalışmaya yansıtılmaması gerekir.	Bilimsel yöntemin kullanılması ve yazılması. Araştırmanın amacı, yeni bilgi üretmektir. Yöntem önemlidir. Teorilerin sınanması, önemli değişkenlerin belirlenmesi ve grupların karşılaştırılması gibi tümdengelimli yöntem-
Sosyal yapılandırmacılık	Hayat tecrübemiz ve başkaları ile olan etkileşimlerimiz sayesinde çoklu gerçekler inşa edilir.	Gerçeklik, araştırmacı ve araştırılan işbirliği ile inşa edilir ve bireysel tecrübe ile şekillenir.	Bireysel değerlere saygı vardır ve bunlar kişiler arasında tartışılır.	Genellikle edebi yazma stili kullanılır. Mülakat, Gözlem ve metin analizi gibi yöntemlerle, (fikir birliğine varılarak) tümevarımsal yöntemlerin kullanılması söz konusudur.
Dönüştürücü / Postmodern	Araştırmacı ile topluluklar / çalışılan bireyler arasında işbirliği vardır. Sıklıkla subjektif – objektif gerçeklik ortaya çıkar.	Çoklu bilme yolları ile bulgular ortaklaşa üretilir.	Yöresel değerlere saygı; değerlerin problem edilmesi ve sorgulanması söz konusudur.	Araştırma süreci, işbirliğine dayanır; politik katılım teşvik edilir; yöntemlerin sorgulanması; sorunların ve kaygıların vurgulanması ön

Yorumlayıcı Çerçeveler	*Ontolojik inanışlar (gerçekliğin doğası)*	*Epistemolojik inanışlar (gerçeklik nasıl bilinir)*	*Aksiyolojik İnanışlar (değerlerin rolü)*	*Metodolojik İnanışlar (araştırmanın yaklaşımı)*
Pragmatizm	Gerçek; faydalı, pratik ve " işe yarayan" şeydir.	Gerçeklik; hem tümdengelimsel (objektif) ve hem de tümevarımsal (sübjektif) delillere dayalı çeşitli araştırma materyalleri kullanılarak bilinir.	Değerler; bilginin, hem araştırmacıların hem de katılımcıların görüşlerini yansıtıyor olmasından dolayı tartışılır.	Araştırma verilerin in toplanması ve analizi sürecinde, hem nitel hem de nicel yaklaşımlar kullanılır.
Eleştirel, Irk, Feminist, Queer, Engellilikler	Gerçeklik; güce ve kimlik mücadelesine dayanır. İmtiyaz veya baskı; ırk, etnik, sınıf, cinsiyet, zihinsel kabiliyet ve cinsel tercihe dayanır.	Gerçeklik; özgürlük ve baskı; güç ve kontrol gibi sosyal yapıların araştırılması ile bilinir. Gerçeklik; araştırma sayesinde değişebilir.	Farklı toplumların bakış açısından, değerlerin çeşitliliği vurgulanır.	Güç ve kimlik mücadelesi varsayımı ile başlar, onları kanıtlar ve eyleme ve değişime teşvik eder.

Kaynak: Lincoln ve arkadaşlarının (2011) çalışmasından uyarlanmıştır.

Herhangi bir yorumlayıcı çatının bu kitapta bahsedilen beş yaklaşımdan herhangi biri ile kullanılabileceği ifade edilmektedir.

ÖZET

Bu bölüm; bu kitapta tanıtılan beş araştırma yaklaşımının seçilmesi ve kullanılması da dâhil olmak üzere, felsefi varsayımların ve yorumlayıcı çatıların, sürecin başlangıcındaki konumlarını görebilmek ve sonrasındaki prosedürü anlamak amacıyla, araştırma sürecinin genel bir değerlendirilmesi ile başlamıştır. Daha sonra; sorulabilecek anahtar sorular olarak, her bir varsayımın temel özellikleri ve nitel araştırmaların rapor edilmesindeki olası sonuçları dikkate alınarak ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji ve metodolojinin felsefi varsayımları tartışılmıştır. Ayrıca nitel araştırmada kullanılan yorumlayıcı çatılar sunulmuştur. Bu çatılar; postpozitivizm, sosyal yapılandırmacılık, transformatif, postmodern perspektifler, pragmatizm, feminist teoriler, eleştirel teori, queer teori ve engellilik teorileridir. Bu yorumlayıcı çatıların bir nitel çalışmada nasıl kullanıldığı sunulmuştur. Son olarak felsefi varsayımlar ile yorumlayıcı çatılar arasında bağlantı kurulmuş ve bir nitel çalışmada felsefi varsayımlar ile yorumlayıcı çatıların nasıl ilişkilendirilebileceği tartışılmıştır.

EK OKUMALAR

Felsefi Varsayımlar

Burrell, G., & Morgan, G. (1979). *Sociological paradigms and organizational analysis.* London: Heinemann.

Guba, E., & Lincoln, Y. S. (1988). Do inquiry paradigms imply inquiry methodologies? In D. M. Fetterman (Ed.), *Qualitative approaches to evaluation in education* (pp. 89–115). New York: Praeger.

Lincoln, Y. S.,Lynham, S. A., & Guba, E. G. (2011). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences. In N. K. Denzin& Y. S. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (4th ed.,pp. 97–128). ThousandOaks, CA: Sage.

Slife, B. D., & Williams, R. N. (1995). *What's behind the research? Discovering hidden assumptions in the behavioral sciences.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Bloland, H. G. (1995). Postmodernism and higher education. *Journal of Higher Education, 66,* 521–559.

Clarke, A. E. (2005). *Situational analysis: Grounded theory after the postmodern turn.* ThousandOaks, CA: Sage.

Rosenau, P. M. (1992). *Post-modernism and the social sciences: Insights, inroads, and intrusions.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Eleştirel Teori ve Eleştirel Irk Teorisi

Agger, B. (1991). Critical theory, poststructuralism, postmodernism: Their sociological relevance. In W. R. Scott& J. Blake (Eds.), *Annual review of sociology* (Vol. 17, pp. 105–131). Palo Alto, CA: Annual Reviews.

Carspecken, P. F., & Apple, M. (1992). Critical qualitative research: Theory, methodology, and practice. In M. L. LeCompte, W. L. Millroy, & J. Preissle (Eds.), *The handbook of qualitative research in education* (pp. 507–553). San Diego, CA: AcademicPress.

Madison, D. S. (2005). *Critical ethnography: Method, ethics, and performance.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Morrow, R. A., & Brown, D. D. (1994). *Critical theory and methodology.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Parker, L., & Lynn, M. (2002). What race got to do with it? Critical race theory's conflicts with and connections to qualitative research methodology and epistemology. *Qualitative Inquiry, 8*(1), 7–22.

Thomas, J. (1993). *Doing critical ethnography.* Newbury Park, CA: Sage.

Feminist Araştırma

Ferguson, M., & Wicke, J. (1994). *Feminism and postmodernism.* Durham, NC: Duke University Press.

Harding, S. (1987). *Feminism and methodology.* Bloomington: Indiana University Press.

Lather, P. (1991). *Getting smart: Feminist research and pedagogy with/in the postmodern.* New York: Routledge.

Moss, P. (2007). Emergent methods in feminist research. In S. N. Hesse-Biber (Ed.), *Handbook of feminist research methods* (pp. 371–389). Thousand Oaks, CA: Sage.

Nielsen, J. M. (Ed.). (1990). *Feminist research methods: Exemplary readings in the social sciences.* Boulder, CO: Westview Press.

Olesen, V. (2011). Feminist qualitative research in the Millennium's first decade: Developments, challenges, prospects. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 129–146). ThousandOaks, CA: Sage.

Reinharz, S. (1992). *Feminist methods in social research.* New York: Oxford University Press.

Queer Teori

Plummer, K. (2011a). Critical pedagogy, and qualitative research: Moving to the bricolage. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 195–207). Thousand Oaks, CA: Sage.

Plummer, K. (2011b). Critical humanism and queer theory: Postscript 2011: Living with the tensions. In N. K. Denzin& Y. S. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (4th ed.,pp. 208–211). Thousand Oaks, CA: Sage.

Tierney, W. G. (1997). *Academic outlaws: Queer theory and cultural studies in the academy.* London: Sage.

Watson, K. (2005). Queer theory. *Group Analysis, 38*(1), 67–81.

Engellilik Teorileri

Mertens, D. M. (2003). Mixed methods and the politics of human research: The transformative-emancipatory perspective. In A. Tashakkori& C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research* (pp. 135–164). Thousand Oaks, CA: Sage.

Mertens, D. M. (2009). *Transformative research and evaluation.* New York: Guilford Press.

ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıda verilen araştırma makalesini gibi, bir nitel araştırma makalesini inceleyiniz.

Brown, J., Sorrell, J. H., McClaren, J., & Creswell, J. W. (2006). Waiting for a liver transplant. *Qualitative Health Research, 16*(1), 119–136.

Nitel araştırmalarda kullanılan başlıca dört felsefi varsayım vardır: Ontoloji (gerçeklik nedir?), epistemoloji (gerçeklik nasıl bilinir?), aksiyoloji (araş-

tırmadaki değerler nasıl ifade edilir?) ve metodoloji (araştırma nasıl yürütülür?). Brown ve arkadaşlarının. (2006) çalışmalarını dikkatlice inceleyiniz ve bu çalışmada, dört felsefi varsayımın kullanıldığı özel yöntemleri tanımlayınız. Bu bölümde sunulan Tablo 2.1'i kullanarak, spesifik örnekler veriniz.

2. Farklı yorumlayıcı objektiflerin kullanılmasına imkan tanımasından dolayı, nitel makalelerin okunması yararlıdır. Aşağıdaki makalelerde farklı yorumlayıcı çatıların kullanılabileceğini sınayınız:

Bir postpozitivist çatı:

Churchill, S. L., Plano Clark, V. L., Prochaska-Cue, M. K., Creswell, J. W., & Onta-Grzebik, L. (2007). How rural low-income families have fun: A grounded theory study. *Journal of Leisure Research, 39*(2), 271–294.

Bir sosyal yapılandırmacı çatı:

Brown, J., Sorrell, J. H., McClaren, J., & Creswell, J. W. (2006). Waiting for a liver transplant. *Qualitative Health Research, 16*(1), 119–136.

Bir feminist çatı:

Therberge, N. (1997). "It's part of the game": Physicality and the production of gender in women's hockey. *Gender & Society, 11*(1), 69–87.

Yukarıdaki üç makalenin, yorumlayıcı çatıları bakımından farklarını tanımlayınız.

3. Therberge (1997)'nin feminist nitel araştırma makalesini inceleyiniz. Bu makalede, feminist yorumlayıcı çatının aşağıdaki bileşenlerini belirleyiniz: Feminist problem(ler), yönlendirici soru, çalışmanın amacı, veri toplama yöntemleri ve eyleme çağrı.

3. BÖLÜM
NİTEL ÇALIŞMA TASARIMI

Yrd. Doç. Dr. Ayfer BUDAK
Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. İbrahim BUDAK
Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Nitel araştırma mecazi anlamda incecik iplik, birçok renk, farklı doku ve çeşitli malzemelerin karışımından oluşan girift bir kumaşa benzer. Bu kumaş kolay veya basit bir şekilde açıklanamaz. Kumaşın dokunduğu tezgâh gibi, genel varsayımlar ve yorumlayıcı çatı nitel araştırmayı bir arada tutar. Bu çerçeveleri tanımlamak için, nitel araştırmacılar *yapısalcı, yorumlayıcı, feminist, postmodernist* ve buna benzer terimler kullanırlar. Bu varsayımlar içinde ve bu çerçeveler aracılığıyla, anlatı araştırmaları, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi ve durum çalışmaları gibi nitel araştırma yaklaşımları bulunmaktadır. Bu alan, kendi tezgâhlarında nitel araştırma kumaşını dokuyan farklı bakış açılarına sahip birçok farklı kişiye sahiptir. Bu farklılıkların yanı sıra, yaratıcı sanatçıların ortak işi bu kumaşı yapmaktır. Diğer bir deyişle, tüm nitel araştırma tiplerinin ortak özellikleri vardır ve bu farklı özellikler nitel projeye bağlı olarak farklı vurgu alırlar. Tüm nitel projelerde bu özelliklerin tamamı yoktur, ama birçoğu vardır.

Bu bölümün amacı, farklı yönlerini keşfetmeden önce (anlatı, fenomenoloji, ve diğerleri gibi belirli yaklaşımlarla), nitel araştırmaların ortak özelliklerini görmek için nitel araştırmalara genel bir bakış ve giriş sağlamaktır. Nitel araştırmanın genel bir tanımı ile başlanıp, bu tip bir araştırmanın temel özellikleri vurgulanmıştır. Daha sonra iyi bir nitel çalışma için uygun araştırma problemi ve konu türleri tartışılmış ve bu titiz ve zaman alıcı araştırmayı gerçekleştirmek için gerekli şartlar vurgulanmıştır. Bu araştırmayı yapmak için tüm şartlar (problem, süre) hazır olduğunda, bir çalışmanın tasarım ve planlamasını içeren genel taslak sunulmuştur. Bu işlem; ön değerlendirmeler, süreçteki adımlar ve süreç boyunca kullanılan genel değerlendirmeleri gerektirir.

Bu bağlamda, nitel araştırmacılar potansiyel etik sorunları tahmin etmeli ve ona göre plan yapmalıdırlar. Bu sorunlar araştırma sürecinin pek çok aşamasında ortaya çıkar. Bu bölüm, nitel bir araştırma plan veya önerisinde genel yapıyı dikkate alan çeşitli taslak önerileri ile sonlanmıştır. Takip eden bölümler, farklı araştırma yaklaşımlarını ele alacaktır. Burada belirtilen genel tasarım özellikleri, kitabın geri kalan kısmında tartışılan beş yaklaşımla sınırlandırılacaktır.

TARTIŞMA SORULARI

- Nitel araştırmanın temel özellikleri nelerdir?
- Hangi tip problemler nitel araştırmalar için en uygundur?
- Bu tür araştırmaları gerçekleştirmek için hangi araştırma becerileri gereklidir?
- Araştırmacılar nitel bir çalışmayı nasıl tasarlarlar?
- Araştırma sürecinde hangi etik sorunların beklenmesi gerekir?
- Bir nitel çalışma önerisi veya planı için model yapı nedir?

NİTEL ARAŞTIRMALARIN ÖZELLİKLERİ

Nitel araştırmalarla ilgili söze başlarken genellikle bir tanım ortaya atılır. Görünüşte basit olan bu yaklaşım, son yıllarda zorlaşmıştır. Günümüzdeki, bazı son derece yararlı nitel araştırmaya giriş kitaplarının (Morse & Richards, 2002; Weis & Fine, 2000) kolaylıkla tespit edilebilecek bir tanım içermediklerini fark edeceksiniz. Belki de bu, yazarların, araştırmanın doğasını iletmekle ilgili kararlarından çok "yerleşik" bir tanım geliştirme endişesiyle alakalıdır. Başka yazarlar bir tanım geliştirdiler. Denzin ve Lincoln (1994, 2000, 2005, 2011)'ün *SAGE Nitel Araştırma El Kitabı*'ndaki evrimleşmekte olan tanımları, nitel araştırmanın doğasının, sosyal yapılandırmadan yorumlayıcılığa ve dünyadaki sosyal adalete doğru sürekli olarak değiştiğini göstermektedir. Ortaya koydukları en son tanım şöyledir:

> Nitel araştırma dünyadaki gözlemcinin yerini tespit eden konumlandırılmış bir aktivitedir. Nitel araştırma, dünyayı görünür hale getiren bir dizi yorumlayıcı, materyal uygulamalarından oluşur. Bu uygulamalar dünyayı dönüştürür. Bu uygulamalar dünyayı; alan notları, mülakatlar, konuşmalar, fotoğraflar, kayıtlar ve kendinize yazdığınız notları içeren bir temsiller serisine dönüştürür.

> **Bu düzeyde, nitel araştırmanın dünyaya dair yorumlayıcı ve doğal bir yaklaşımı** vardır. Bu, nitel araştırmacıların **kendi doğal ortamlarındaki şeyleri insanların** olaylara **verdiği anlamlar açısından anlamlandırmaya** çalışması veya yorumlaması anlamına gelir (Denzin & Lincoln, 2011, s. 3).

"Yorumlayıcı, doğal yaklaşım" ve "anlamlar" gibi, bazı geleneksel nitel araştırma yaklaşımları, bu tanımda belirgin olmasına rağmen, tanımın aynı zamanda nitel araştırmanın etkisine ve dünyayı dönüştürme kabiliyetine doğru güçlü bir yönelimi vardır. Uygulamalı bir araştırma yöntem bilimcisi olarak, bu kitabın yazarının yaptığı nitel araştırma tanımı, Denzin ve Lincoln'dan birçok unsuru bir arada kullanıyor; ancak araştırma tasarımına ve farklı araştırma yaklaşımları (örneğin etnografi, anlatı) kullanımına daha fazla önem vermektedir. Burada önerilen tanım şu şekildedir:

> *Nitel araştırma* varsayımlarla ve bireyler veya grupların bir sosyal ya da insan sorununa atfettikleri anlamlara değinen ve araştırma problemlerinin incelenmesini içeren yorumlayıcı/kuramsal çerçevelerin kullanımı ile başlar. Bu problemi araştırmak için, nitel araştırmacılar; araştırmada, çalışmadaki insan ve yerlere duyarlı olan doğal ortamdaki veri koleksiyonlarını ve hem tümevarım hem de tümdengelimli, örüntü ve temalar kuran veri analizlerini içeren nitel bir yaklaşım kullanırlar. Nihai yazılı bir rapor veya sunum; katılımcıların seslerini, araştırmacının derin düşünmelerini, problemin kompleks bir açıklama ve yorumlamasını, ve literatüre katkısını veya değişim çağrısını içerir.

Bu tanımda, felsefi varsayımlardan yorumlayıcı çerçeveye ve sosyal ya da insan sorunları çalışmalarını içeren işlemlere doğru akan araştırma *sürecine* vurgu yapılmıştır. Sonra, kuram oluşturma veya durum çalışması gibi araştırma yaklaşımlarındaki işlemler için bir çerçeve içermektedir.

Genel bir tanımdan, nitel araştırmaların belirli özelliklerine doğru hareket etmek daha yararlıdır. Bu özellikler zaman içinde evrimleşmiş ve kesinlikle bir dizi nihai unsur sunmamaktadırlar. Ancak, bu alandaki temel kitaplarda bahsedilen özellikler yakından incelendiğinde bazı ortak hususlar görünmektedir. Üç nitel araştırmaya giriş kitabı ve nitel çalışma yapmak için benimsedikleri özellikler için Tablo 3.1'i inceleyin.

> Bu kitabın ilk baskısında yer alan, yaklaşık 10 yıl önce (başka yazarlardan yararlanarak) tasarlanmış benzer bir tablo ile karşılaştırıldığında, nitel araştırma, bugün araştırmanın yorumlayıcı doğasına; araştırmacıların araştırmayı siyasi, sosyal ve kültürel bağlamda konumlandırmasına ve araştırmacıların açıklamalarındaki

araştırmacının yansıtıcılığı veya "varlığına" yakın dikkat çeker. Tablo 3.1 incelenerek, nitel araştırmanın çeşitli ortak özelliklerine ulaşılabilir. Bu özellikler belli bir önem sırasına göre sunulmamıştır.

- Doğal ortam. Nitel araştırmacılar sıklıkla, katılımcıların üzerinde çalışılan konu veya sorunu tecrübe ettikleri alandan veri toplarlar. Bireyler ne bir laboratuvara (yapmacık bir durum) ortamına getirilir, ne de anket araştırmalarında olduğu gibi tamamlamaları için bireylere veri toplama araçları gönderilir. Bunun yerine, nitel araştırmacılar insanlarla doğrudan konuşarak ve kendi ortamlarındaki davranış ve hareketlerini görerek yakından bilgi toplarlar. Doğal ortamda, araştırmacılar, zaman içinde yüz yüze etkileşim halinde olurlar.
- Temel araç olarak araştırmacı. Nitel araştırmacılar dokümanları inceleyerek, davranışları gözlemleyerek ve katılımcılarla görüşerek bizzat veri toplarlar. Nitel araştırmacılar bir araç kullanabilirler; ancak bu araç açık uçlu sorular kullanarak araştırmacı tarafından oluşturulur. Bu araştırmacılar, diğer araştırmacılar tarafından geliştirilen anket veya araçlara güvenme eğilimi göstermezler.
- Çoklu yöntemler. Nitel araştırmacılar genellikle tek bir veri kaynağına güvenmekten çok, mülakatlar, gözlemler ve dokümanlar gibi çoklu biçimlerde veri toplarlar. Sonra, tüm verileri veri kaynaklarının tamamına karşılık gelen kategoriler veya temalar halinde organize ederek, gözden geçirir ve anlamlandırmaya çalışırlar.
- Tümevarım ve tümdengelimli mantık yoluyla karmaşık akıl yürütme. Nitel araştırmacılar; verileri tümevarımsal bir şekilde daha soyut bilgi birimleri şeklinde organize ederek, örüntü, kategori ve temaları "aşağıdan yukarıya" doğru oluştururlar. Bu tümevarımsal süreç, kapsamlı bir dizi tema oluşturuncaya dek, temalar ve veri tabanları arasmda ileri ve geri çalışan araştırmacılar içerir. Ayrıca, bu süreçte ortaya çıkan temalar veya soyutlamalara şekil verebilmesi için, katılımcılarla etkileşimli bir işbirliği de içerebilir. Araştırmacılar oluşturdukları temaları verilerle karşılaştırarak sürekli kontrol ettiklerinden, tümdengelimli düşünme becerilerini de kullanırlar. Tümevarım -tümdengelim mantık süreci, nitel araştırmacının araştırma süreci boyunca karmaşık akıl yürütme becerilerini kullandığı anlamına gelir.

Özellikler	*LeCompte & Schensul (1999)*	*Hatch (2002)*	*Marshall & Rossman (2010)*
Yakın etkileşim için bir veri kaynağı olan doğal ortamda (alanda) gerçekleştirilir.	Evet	Evet	Evet
Veri toplamada temel araç olarak araştırmacıya güvenir.		Evet	
Çoklu yöntem kullanımını içerir.	Evet		Evet
Tümevarım ve tümdengelim arasında gidip gelen kompleks muhakeme içerir.	Evet	Evet	Evet
Katılımcıların bakış açıları, yorumları ve çoklu subjektif görüşlerine odaklanır.	Evet	Evet	
Bağlam veya katılımcının/alanın (sosyal/ politik/tarihsel) ortamlarında yer alır.	Evet		Evet
Önceden sıkı belirlenmiş bir desen yerine zamanla beliren ve gelişen bir desen içerir.		Evet	Evet
Yansıtıcı ve yorumlayıcıdır (yani araştırmacının biyografilerine/sosyal kimliklerine duyarlıdır)			Evet
Bütüncül ve kompleks bir resim sunar.		Evet	Evet

- Katılımcı yorumları. Tüm nitel araştırma sürecinde, araştırmacılar yazarların literatürden getirdiği veya araştırmacıların araştırmaya kattıkları yorumdan ziyade, katılımcıların sorunla veya problemle ilgili sahip oldukları yorumu öğrenmeye odaklanırlar. Katılımcı yorumları, bir konuyla ve farklı görüşlerle ilgili daha çok bakış açısı önerir. Nitel bir raporda geliştirilen bir temanın, çalışmadaki katılımcıların farklı bakış açılarını yansıtmalarının sebebi işte budur.
- Zamanla beliren desen. Nitel araştırmacılar için araştırma süreci zamanla ortaya çıkar. Bu, araştırma için başlangıç planının net bir şekilde belirlenemeyeceği anlamına ve araştırmacılar alana girdikten ve veri toplamaya başladıktan sonra sürecin her aşaması değişebileceği veya yön değiştirebileceği anlamına gelir. Örneğin, sorular değişebilir, veri toplama biçimleri değiştirilebilir ve çalışmanın yürütülme sürecinde çalışılan bireyler ve gezilen alanlar değiştirilebilir. Nitel araştırmanın ardındaki temel fikir, katılımcılardan problem veya konu hakkında bilgi edinmek ve bu bilgileri edinmek için en iyi uygulamaları kullanmaktır.
- Yansıtıcılık. Araştırmacılar, nitel çalışmalarda "kendilerini konumlandırırlar". Bu, araştırmacıların (yani yöntem bölümünde, girişte veya çalışmanın diğer bölümlerinde) kendi geçmişlerini (örneğin iş deneyimleri, kültürel deneyimler, tarih), bir çalışmadaki bilgiyi nasıl yorumladıklarını ve çalışmadan ne kazandıklarını ifade etmeleri anlamına gelir. Wolcott (2010)'ın belirttiği gibi:
  Okuyucularımızın bizi tanımaya hakları var ve bizim lise bandosunda çalıp çalmadığımızı bilmek istemiyorlar. Bilmek istedikleri şey incelediğimiz konulara bize iten şeyin ne olduğunu, kime rapor ettiğimizi ve çalışmadan şahsen ne kazanacağımızdır. (s. 36)
- Bütüncül açıklama. Nitel araştırmacılar çalışılan problem yada konuyla ilgili kompleks bir resim geliştirmeye çalışırlar. Bu, farklı bakış açılarını rapor etmeyi, bir duruma ait pek çok faktörün belirlenmesini ve genel olarak ortaya çıkan büyük resmin taslağını içerir. Araştırmacılar, faktörler arasındaki sıkı neden-sonuç ilişkilerinden çok her durumdaki faktörlerin karmaşık etkileşimlerini belirlemek durumundadırlar.

NİTEL ARAŞTIRMA NE ZAMAN KULLANILMALI

Nitel araştırmayı kullanmak ne zaman uygundur? Bir problem veya konunun *keşfedilmesi* gerektiği için nitel araştırma yapılır.

Bu keşif, bir grup veya evreni çalışma, kolaylıkla ölçülemeyen değişkenleri belirleme veya susturulmuş sesleri duyma ihtiyacından dolayı gereklidir. Bunlar, literatürden önceden belirlenmiş bilgileri kullanmak veya diğer araştırma sonuçlarına güvenmek yerine, bir problemi keşfetmek için en iyi nedenlerdir. *Kompleks* bir konuya ayrıntılı bir anlayış getirmek için nitel araştırma yapılır. Bu detay sadece, insanlarla doğrudan konuşarak, evlerine veya iş yerlerine giderek ve bulmayı beklediklerimiz veya literatürde okuduklarımızdan etkilenmemiş hikâyeler anlatmalarına imkân vererek kurulabilir. Hikâyelerini paylaşmaları ve seslerini duyurmaları için *bireyleri güçlendirmek* ve genellikle bir çalışmadaki araştırmacı ve katılımcılar arasındaki mevcut güç ilişkilerini en aza indirgemek istediğimizde nitel araştırma yaparız. Güç ilişkisini daha da azaltmak için, katılımcıların araştırma sorularını gözden geçirmeleri veya veri analizi ve araştırmanın yorumlanması aşamalarında araştırmacıyla işbirliği yapmaları sağlanarak, katılımcılarla doğrudan bir işbirliği kurulabilir. Resmi akademik yazı yapılarının kısıtlamaları olmaksızın, hikâye, tiyatro veya şiirleri edebi ve esnek tarzda aktararak yazmak istediğimizde nitel araştırma yürütürüz. Çalışmadaki katılımcıların bir problem veya konuyu hangi bağlam veya ortamda ele aldıklarını anlamak için nitel araştırma yaparız. İnsanların ne söyledikleri, onu nerede söylediklerinden -bu bağlam ister evleri, ister aileleri veya iş yerleri olsun- her zaman ayırt edilemeyebilir. Nitel araştırmalar, nicel araştırmaları izlemek ve nedensel teori veya modellerin bağlantı veya *mekanizmalarını açıklamak* için kullanılır. Bu teoriler, eğilimler, bağlantılar ve ilişkilerin genel bir resmini ortaya koyar; ancak kişilerin neden öyle cevap verdikleri, cevap verdikleri bağlam, bu cevaplara yönelten davranışlar ve derin düşünceleri gibi deneyim süreçleri hakkında bir şey söylemez.

Belirli evren ve örneklemler için, kısmi veya yetersiz teoriler olduğunda veya mevcut teoriler, incelenen problemin karmaşıklığını yansıtmada yetersiz kaldığında, *teori geliştirmek* için nitel araştırma kullanılır. Nicel ölçümler ve istatistiksel analizler probleme uymadığı için de nitel araştırma kullanırız. Örneğin, insanlar arasındaki etkileşimleri, mevcut ölçümler ile yansıtmak zordur ve bu ölçümler, cinsiyet farklılıkları, ırk, ekonomik durum ve bireysel farklılıklar gibi konulara karşı duyarlı olmayabilir. Tüm bireyleri istatistiksel bir ortalamada eşitlemek, çalışmalarda bireylerin eşsizliğini gözden kaçırmaktadır. Nitel yaklaşımlar araştırma problemimiz için bütünüyle daha iyi bir uyum sağlar.

NİTEL BİR ÇALIŞMA NE GEREKTİRİR?

Bu tür bir araştırmaya girişmenin önemi nedir? Nitel araştırma yapmak, bir problemi ve bu problemin zaman ve kaynak taleplerini ele almak için güçlü bir kararlılık gerektirir. Nitel araştırma, en ciddi nicel yöntemler ile iyi bir birliktelik kurar ve bir "istatistiksel" veya nicel çalışma için basit bir alternatif olarak görülmemelidir. Nitel araştırma, aşağıdakileri yapmaya istekli araştırmacı içindir:

- Alanda geniş zaman geçirmeyi taahhüt eder. Araştırmacı, alanda saatlerce zaman harcar, kapsamlı veri toplar, erişim, yakınlık ve "içeriden" bir bakış açısı kazanmak için alanın problemleriyle uğraşır.
- Büyük miktarlarda veriyi ayıklayarak ve bu verileri birkaç tema veya kategoriye indirgeyerek karmaşık, zaman alıcı bir veri analizi süreciyle meşgul olur. Disiplinler arası nitel araştırmacıların bulunduğu bir ekip için, bu iş paylaşılabilir; çoğu araştırmacı için, bu veri üzerinde düşünülüp, kafa yorulduğu yalnız ve izole bir zamandır. Veri tabanı karmaşık metin ve şekillerden oluştuğu için bu iş özellikle zordur.
- Bulguların iddiaları kanıtlaması gerektiği ve yazarın çoklu bakış açılarını göstermesi gerektiği için uzun pasajlar yazar. Katılımcıların bakış açılarını ortaya koymak için yapılan alıntılar da çalışmayı genişletir.
- Katı yönerge veya özel prosedürler içermeyen, gelişen ve sürekli değişen, sosyal ve beşeri bilim araştırmalarına katılır. Bu yönergeler, bir çalışmanın nasıl planlandığını ve çalışma tamamlandığında diğerlerinin onun nasıl yargılayacağını başkalarına anlatmayı zorlaştırır.

NİTEL BİR ÇALIŞMA TASARLAMA SÜRECİ

Nitel bir çalışmanın nasıl tasarlanacağına ilişkin üzerinde anlaşmaya varılmış bir yapı yoktur. Nitel araştırma ile ilgili kitapların tasarım önerileri farklılık göstermektedir. Giriş bölümünden hatırlarsanız, ***araştırma deseni***, bir çalışma yürütmek için plan yapma anlamına gelmektedir.

Bazı yazarlar, bir çalışmayı okuyarak, süreçleri tartışarak ve ortaya çıkan sorunlara işaret ederek, istekli bir nitel araştırmacının bu tür bir araştırmayı nasıl yürüteceği konusunda bir fikre sahip olacağına inanırlar (bakınız Weis ve Fine, 2000). Bu bazı kişiler için doğru olabilir. Diğerleri için, bir çalışma tasarlamak için, daha büyük sorunları anlamak (Morse ve Richards, 2002) veya bir "nasıl" kitabından rehberlik aramak yeterli olabilir (Hatch, 2002). Bu

kitabın yazarı olan Creswell, kendisinin tam anlamıyla "nasıl" bakış açısıyla yazıp yazmadığından emin olmadığını; kendi yaklaşımının daha çok, nitel araştırmacılar için seçenek oluşturma (sonuç olarak, beş yaklaşım), tecrübelerine dayanarak seçenekleri tartma ve sonra okuyuculara kendi seçimlerini yapma doğrultusunda gördüğünü ifade etmektedir.

Ancak Creswell, nitel çalışmayı tasarlama ile ilgili nasıl düşündüğünü paylaşabileceğini ifade etmektedir. Bu üç bileşen şu şekilde aktarılabilir: Çalışma başlamadan önceki ön düşünceler, çalışmanın yürütülmesi sırasında atılan adımlar ve araştırma sürecinin tüm aşamalarında rol alan öğeler.

Ön Düşünceler

Nitel araştırmaları tasarlarken uygulamaya konulan bazı tasarım ilkeleri vardır. İster nitel ister nicel yazılsın, tüm araştırmaların gerektirdiği ortak aşamalarla nitel araştırmanın bilimsel yöntem süreci içinde yer aldığı düşünülmektedir. Bilimsel yöntem, problem, hipotezler (veya sorular), veri toplama, sonuçlar ve tartışma içermesiyle tanımlanabilir. Tüm araştırmacılar, bir sorun veya problem ile başlar, problem ile bir şekilde ilgili literatürü inceler, sorular sorar, veri toplar ve daha sonra bunları analiz eder ve raporlarını yazar gibi gözükmektedirler.

Nitel araştırma da bu yapıya uyar ve bu süreci yansıtmak için bu kitaptaki bölümler buna göre düzenlenmiştir. Çalışmanın bölünmüş, izole parçalardan ziyade tutarlı bir bütün olarak görünmesi için araştırma amaçları, soruları ve yöntemlerinin tümüyle birbiriyle bağlantılı ve ilişkili olduğu, Morse ve Richards'ın (2002) geliştirdiği *metodolojik uyum* kavramını beğeniyorum. Bir nitel çalışmayı tasarlarken, araştırmacı, araştırma sürecinin bu birbiriyle bağlantılı parçalarını takip etme eğilimindedir.

Nitel bir çalışmanın birçok yönü, çalışmadan çalışmaya değişir ve burada üzerinde durulması gerekenlerle ilgili ön kararlar sunulmaktadır. Örneğin, öncül bir teorinin kullanımına yapılan vurgu gibi, literatür kullanımı ile ilgili görüşler büyük ölçüde değişmektedir.

Literatür, aslında, sorulan sorularla ilgili bilgi sağlamak için tamamen taranabilir ve kullanılabilir, araştırmanın ileri aşamasında taranabilir veya sadece araştırma probleminin önemini belgelemeye yardımcı olmak için kullanılabilir.

Diğer seçenekler de mevcut olabilir; ancak bu olasılıklar nitel araştırmanın literatürdeki çeşitli kullanımlarına işaret eder. Benzer şekilde, nitel araştırmada teori kullanımı çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, kültürel teoriler iyi bir nitel etnografinin temel yapı taşlarını oluştururken (LeCompte & Schensul, 1999), kuram oluşturmada ise, teoriler araştırma sürecinde geliştirilir veya

üretilir (Strauss & Corbin, 1990). Sağlık bilimleri araştırmalarında, öncül teorilerinin kullanımı, ciddi nitel araştırmalara dâhil edilmesi gereken yaygın bir uygulama ve önemli bir unsur olarak görülmektedir (Barbour, 2000). Nitel araştırmalarda diğer bir faktör, nitel proje için yazım biçimidir. Bu, bilimsel odaklı yaklaşımlardan edebi hikâye ve tiyatro, piyes veya şiir gibi performanslara kadar önemli ölçüde değişiklik gösterir. Genellikle, nicel araştırmalarda olduğu gibi, standart veya kabul edilir bir yapıya sahip değildir.

Son olarak, araştırmacının kendi alt yapısı, ilgisi ve araştırmaya kattıkları da dikkate alınmaktadır. Araştırmacılar araştıran-sorgulayan olarak kişisel geçmişlerini konumlandırırlar. Ayrıca araştırmaya karşı bir yönelime ve araştırmaya bilgi sağlayan kişisel bir etik duygusu ve politik duruşa sahiptirler. Denzin ve Lincoln (2011) araştırmacıları "çok-kültürlü özne" (s. 12) olarak adlandırır ve geçmiş, gelenek, benlik algıları, etik ve politikalarını, araştırma için bir başlangıç noktası olarak görürler.

Sürecin Adımları

Bu ön düşünceler ile kişiyi nitel araştırmaya iten ve ona kullanılacak *yorumlayıcı* bakış açılarını sağlayan geniş *varsayımları* kabul ederek başlanılmaktadır. Buna ek olarak, bir *konu* veya temel bir araştırma alanı ortaya konulur ve bu konu hakkında *literatür* tarandıktan sonra, çalışılması gereken bir problem veya sorunun var olduğu güvenle söylenebilir. Bu problem "gerçek hayat" içerisindeki bir problem olabilir veya literatürde ya da bir konudaki geçmiş araştırmalarda bir eksiklik veya boşluk olabilir. Nitel araştırmalardaki problemler sosyal ve beşeri bilimlerdeki konuları kapsar ve bugün nitel araştırmanın bir işareti cinsiyet, kültür ve marjinal grupların problemlerine derinlemesine katılımdır. Yazılan konular duygu yüklü, insanlara yakın ve pratiktir.

Bu konuları incelemek için, çalışmadaki katılımcıları dinlemek amacıyla *açık uçlu araştırma soruları* sorulacak ve birkaç kişiyle konuşularak "keşif yapıldıktan" sonra sorular şekillendirilecektir.

En "iyi soruları" soran uzman araştırmacının rolüne bürünmekten kaçınılmalıdır. Probleme dair daha iyi bir anlayış sunmak için araştırma sürecinde problemler değişecek ve daha rafine hale gelecektir. Ayrıca, "kelime" veya "şekil" biçiminde bilgiler de dâhil *çeşitli veri kaynakları* toplanacaktır. Dört temel nitel bilgi kaynağı: mülakatlar, gözlemler, dokümanlar ve görsel-işitsel materyaller açısından düşünülmelidir. Elbette, bu geleneksel sınıflandırmayı zorlayacak yeni kaynaklar ortaya çıkaracaktır. Sesleri, e-mail mesajlarını ve sosyal medyayı nereye koymalıyız? Kuşkusuz, nitel araştırmanın bel kemiği genellikle *birden fazla veri kaynağından* yoğun veri toplanmasıdır. Ayrıca, çok

yapılandırılmamış açık uçlu sorulara dayalı bu kaynakları kullanarak ve ne bulunacağını planlamadan gözlem yaparak ve doküman (ve görsel malzeme) toplayarak veri toplanır. Veriler düzenlendikten ve kaydedildikten sonra, katılımcıların isimlerini dikkatle maskeleyerek bunları *analiz* eder ve şaşırtıcı (ve "yalnız" tek araştırmacı isek) verilerden anlam çıkarmaya çalışma işiyle meşgul olunur. Nitel veriler ayrıntılardan daha genel bakış açılarına doğru, bu bakış açılarına ister kod, ister kategori, tema veya boyut denilsin, tümevarımsal bir şekilde çalışılarak *analiz* edilir. Daha sonra tema ve yorumları desteklemek amacıyla kanıt toplamak için tümdengelimli bir şekilde çalışılır. Bu süreci anlamaya yardımcı bir yol, süreci ham veri ile başlayan ve giderek daha geniş kategoriler oluşturan, birden fazla soyutlama seviyesi ile çalışma olarak kabul etmektir. Araştırmacı veri toplama, analiz ve rapor yazma faaliyetlerinin birbiriyle son derece ilişkili aktiviteler dizisi olduğunu kabul ederek, bu aşamaları birbirine karıştırır ve kendini veri toplarken, başka bir dizi veriyi analiz ederken ve raporunu yazmaya başlarken bulur. Nitel bir durum çalışması (bakınız Ek-F, Asmussen ve Creswell, 1995) üzerinde çalışırken mülakatları, veri analizini ve yazım sürecinin hepsini hep birlikte gerçekleştirdiğimi hatırlıyorum. Ben yazarken, aynı zamanda, metafor kullanma ve benzetmeler yapma, matris ve tablolar geliştirme ve aynı anda verileri parçalara ayırıp, onları yeni biçimlere sokmak için görsel kullanma gibi birçok *anlatı biçimi*yle denemeler yaparım. Analizlerim kodlardan, temalara, temaların kendi içindeki ilişkilerine, daha geniş kavramsal modellere doğru artan soyutlama katmanlarına ayırabilir. Bu verileri, kısmen katılımcıların bakış açılarına kısmen de kendi kişisel yorumlarıma dayalı olarak sunarım. En sonunda, bulguları kendi kişisel görüşlerim, bugüne kadarki literatür ve bulguların özünü yeterli bir şekilde ortaya çıkaran modeller ile karşılaştırarak tartışırım.

Ortada "doğru" bir hikâye değil de sadece birden fazla hikâye olduğunu bilerek, bir noktada (Stake, 1995) "hikâye 'doğru' çıkarıldı mı?" diye sorulur. Belki de nitel çalışmaların hiçbir sonucu olmayıp, sadece problemler (Wolcott, 1994b) vardır.

Katılımcıların söylediklerinin doğru bir yansıması olması için, açıklamaların katılımcılarla aynı yankıya sahip olması istenmektedir. Bu yüzden, çeşitli kaynaklardan veriyi doğrulama veya üçgenlemeyi, çalışmayı katılımcılara inceletmeyi, düzelttirmeyi ve diğer araştırmacılara kullanılan prosedürleri inceletmeyi içeren genellikle birden fazla *geçerlik* stratejisiyle meşgul olunur.

Sonunda, okuyucular, katılımcılar, lisansüstü komiteleri, gazetelerin yayın kurulu üyeleri, desteklenecek araştırma önerilerini inceleyen uzmanlar çalışmanın niteliğini değerlendirmek için bazı ölçütler işe koşacaklardır. Nitel çalışmanın değerlendirilmesinde standart oluşturmak mümkündür (Howe &

Eisenhardt, 1990; Lincoln, 1995; Marshall & Rossman, 2010). Aşağıda *"iyi" bir nitel çalışmanın karakteristik özelliklerini* belirten kısa bir liste verilmiştir. Bu listede titiz hazırlanmış bir yönteme dair vurgulanmış noktaları göreceksiniz.

- Araştırmacı titiz veri toplama prosedürlerini uygulamaya koyar. Bu, araştırmacının çok farklı şekillerde veri topladığı, veriyi yeterince süzdüğü–belki tablolaştırdığı–verilerdeki detaylara girdiği, alanda yeteri kadar zaman harcadığı anlamına gelir. Nitel çalışmalarda alan için çok zaman harcama durumu, ender görülen bir şey değildir (örneğin 25 saatlik gözlem). Özellikle yanıtları ortaya çıkarmak için fotoğrafların kullanımı, ses kayıtlarını, görsel materyaller veya dijital yazılı mesajlar gibi alışık olunmayan nitel veri toplama biçimleri tercih edilir.
- Araştırmacı, araştırmasını nitel yaklaşımın karakteristik özellikleri ve varsayımları çerçevesinde sürdürür. Söz konusu temel karakteristik özellikler, değişen bir desen, çoklu gerçeklerin sunumu, veri toplamanın bir parçası olarak araştırmacı ve katılımcıların görüşlerine odaklanma gibi maddeleri, kısacası, Tablo 3.1'de bahsedilen tüm karakteristik özellikleri içerir.
- Araştırmacı nitel çalışmasında, bu kitapta işaret edilen beş yaklaşımdan birini (veya diğerlerini) kullanır. Araştırmada bilinen bir yaklaşımın kullanımı, araştırma deseninin duyarlılığına ve özenli oluşuna katkı sağlar. Ayrıca, nitel çalışmayı değerlendirmek için bazı ipuçları sağlar. Bir yaklaşımın kullanımı, araştırmacının o yaklaşımı bildiği, işe koşacağı çalışmalara atıf vereceği, yaklaşıma dair sürecin ana hatlarını takip edeceği anlamına gelir. Şüphesiz, çalışmada kullanılan yaklaşım, yaklaşımın tüm öğelerini tamamen kapsamayabilir. Aslında, nitel çalışmaya yeni başlayan bir öğrenciye, bir yaklaşımda sabit kalması, onu öğrenip rahat kullanabilmesi ve araştırmasını özlü ve net bir şekilde sürdürmesi tavsiye edilir. Daha sonra, özellikle uzun ve karmaşık araştırmalarda farklı yaklaşımları kullanmak daha faydalı olacaktır.
- Araştırmacı araştırmakta olduğu tek bir nokta veya kavramla işe başlar. Durum çalışması projelerinde ve etnografilerde olduğu gibi, nitel araştırma örnekleri grup, faktör ya da temaların karşılaştırılmasını göstermesine rağmen, bir nitel araştırmaya tek bir kavram ya da fikri anlamaya odaklanılarak başlanmaldır. (Örneğin. profesyonel olma ile neyi kastediyorsunuz? Bir öğretmen? Ressam? Dul bir anne? Evsiz biri?). Çalışma ilerledikçe karşılaştırma (örneğin. profesyonel bir öğretmen ile profesyonel bir yöneticinin arasında ne gibi farklar vardır?) veya ilgili faktörlerin (örneğin, resmin duygu uyandırmasının sebebini

ne açıklar?) birlikte ele alınmasına başlanabilir. Çok sıklıkla nitel araştırmacılar, temel kavram veya fikri öncelikli olarak anlamadan karşılaştırmaya veya ilişki analizine geçerler.

- Araştırma özenli bir veri toplama, veri analizi ve raporlaştırma sürecini içeren detaylı bir yöntemi içinde barındırır. Özenli çalışma, örneğin kapsamlı bir veri toplamada, araştırmacının kısıtlı kod ve temalardan, daha geniş, birbiriyle ilişkili ve daha soyut temaları çok farklı veri analiziyle yürütmesinde görülebilir. Titizlik, araştırmacının, çalışmanın doğruluğunu onaylamak için üye denetimi yapması, veri kaynakları üçgenlemesi veya çalışmada bir akran denetçi veya dış denetçi kullanma gibi geçerlik için bir veya daha fazla işlem kullanması anlamına da gelir.
- Araştırmacı soyutlama çeşitleri kullanarak verilerini analiz eder. Bir araştırmacının soyutlamada tümevarımı kullanması tercih edilir. Yazarlar çalışmalarını sıklıkla bölümler halinde sunarlar (örneğin, daha kapsamlı tema veya fikirlerle birleştirilebilen çoklu temalar) veya analizlerini tümevarım yoluyla kademeli bir şekilde elde ederler. Verilerden elde edilen kod ve temalar sıradan, beklenilen veya şaşırtıcı olabilir. Genellikle en iyi nitel çalışmalar araştırmacıya, saklı kalmış bir köşeden veya sıra dışı bir perspektiften ortaya çıkarılan temalar sunarlar. Bir uzaktan eğitim sınıfı projesinde bir öğrencimin sınıfı kameraya alarak öğrencilerin nasıl tepki vereceklerini incelediğini hatırlarım. Öğrencilerin kamera açıkken verdikleri tepkiden ziyade araştırmacı, kamera *kapalıyken* öğrencilerin neler yaptıklarını anlamaya çalıştı. İşte bu yaklaşım, yazara okuyucu ile ilgili beklenmedik bir bakış açısı getirdi.
- Araştırmacı, okuyucunun sanki oradaymış veya olayın içindeymiş gibi hissetmesi için ikna edici bir şekilde yazar. Bir edebi terim olan, ***gerçeğe benzeme*** kavramı benim düşüncemi yansıtmaktadır (Richardson, 1994, s. 521). Raporlaşan çalışma açık, net ve akıcı olup beklenmedik fikirlerle doludur. Bulgular, inandırıcı ve gerçekçidir, aynı zamanda, kesinlikle gerçek hayattaki karmaşıklığı yansıtır. İyi bir nitel çalışma okuyucuyu alıp götürür.
- Çalışma araştırmacının tarihini, kültürünü ve kişisel deneyimlerini yansıtır. Burada basit bir ***otobiyografi***den daha fazlası vardır.
  Bu tür bir çalışma bireylerin kültürü, cinsiyeti ve deneyimlerinin; problem seçiminden problemin çözüm yöntemine, araştırmacının nasıl veri topladığına, olayları nasıl yorumladığına, araştırma sürecinde neyi bekleyip neyi elde etmeyi umduğuna kadar nitel bir çalışma yaklaşımının bütün yönlerini nasıl şekillendirdiği üzerinde durur. Birey-

ler, etkileşim kurdukları roller üzerinden problemlerin çözümüne rehber olmasıyla birlikte nitel çalışmanın içerisinde bir konuma girerler.

- İyi bir nitel çalışma etik ilkelere sahiptir. Bu, en basitinden enstitü yayın kurulu veya komitesinden izin almadan çok daha fazlasıdır. Araştırmacının bu bölümün başlarında belirtilen tüm etik ilkelerin farkında olması ve onları uygulaması anlamına gelir.

Araştırmanın Tüm Aşamalarındaki Öğeler

Veri toplamadan veriyi analiz etmeye kadar geçen yavaş bir süreç boyunca, projeden projeye farklı formlarda olan bir anlatı biçimlendiririm. Bu, zamanla meydana gelmiş bir hikâyedir. Bilimsel araştırmadaki geleneksel yaklaşımı takip ederek çalışmayı sunarım. (yani, araştırma problemi, araştırma sorusu, yöntem, bulgular). Farklı formlarda kendi geçmişim ve deneyimlerim ve bunların bulguları yorumlamamı nasıl şekillendirdiği hakkında konuşmayı önemli buluyorum. Araştırmaya katılan bireyleri konuşturur, belki de İspanyolca konuşulup İngilizce altyazıda sunulan diyalogları hikâyeye taşırım.

Araştırmanın her ne aşamasında olursa olsun, *etik* ilkelere duyarlı olmaya çalışılmalıdır. Özellikle, araştırmada müzakere edilmesi gereken önemli noktalar vardır. Bunlar; çalışmada katılımcıların yer alması, hayatın içinden çıkmış kişisel ve duygusal özelliklerin elde edilmesi, projeye katılacak katılımcıların proje için kayda değer bir zaman dilimlerinin ayırmalarıdır. Hatch (2002) yılındaki çalışmasında araştırmada sıklıkla görülmesi gereken bazı önemli etik değerleri özetlemiştir. Projelerde katılımcılara ayırdıkları zaman ve çaba için minnettar kalarak projeden neler elde edeceklerini tekrar gözden geçirmek gerekir. Bu anlamda *-karşılıklılık-* önemlidir. Katılımcılar projeden her ne şekilde ayrılırlarsa ayrılsınlar- ister kendileri çekilsin isterse tümüne katılsın- onlara terk edilmişlik hissini yaşatmamak önemlidir. Her zaman küçük çocuklar, temsili yetersiz veya marjinal gruplar gibi değerli örneklemlere ve araştırmanın çalışma ortamına zarar vermemek konusunda hassas davranılmalıdır.

Buna ilaveten, yapılan çalışmadaki sunumumuzun insanları ötekileştirme gibi bir şeye neden olabilmesi gibi bir ihtimal dolayısıyla ortaya çıkabilecek kargaşa konusunda duyarlı olmaya ihtiyaç vardır. Araştırma sonucunda katılımcılar için riskli bir durum ortaya çıkması istenmez. Duyduğumuz veya gördüğümüz yasal olmayan bir takım eylemleri nasıl ele almamız gerektiğini bilmeye ve bazı durumlarda bu olayları yetkililere bildirmeye ihtiyaç duyarız. Katılımcı ve çalışma alanındaki liderler konuyla ister ilgilensin ister ilgilenmesin, çalışmaya katkısı olan herkesi onurlandırmalıyız. Bireysel katılımcılarla

çalışırken, onlara herkese davranıldığı gibi değil, onların isimlerini ve dillerini kullanarak, gereken ilgiyi göstermeliyiz. Ayrımcılık gözetmeyen bir dil kullanımı için *Publication Manual of the American Psychological Association [Amerikan Psikoloji Derneği Yayın Kılavuzu]* (APA, 2010) iyi bir rehber olabilir. Bizim araştırmalarımızın çoğu katılımcıların özeline ve haklarına saygı duyacağımız ve katılımcıları hiçbir riske atmayacağımıza dair enstitü yayın kurulu veya komitelerine kanıt sunduğumuz yüksekokul veya üniversite bağlamında gerçekleştirilir.

Araştırma Sürecinin Tüm Aşamalarında Etik Konular

Nitel bir araştırma planlama ve tasarlama sürecinde, araştırmacılar, çalışma esnasında ne gibi etik problemlerin ortaya çıkacağını ve bu meselelerin nasıl ele alınacağını düşünmek zorundadırlar. Sadece veri toplamada dikkate aldığımız etik ilkeler biz araştırmacılar için yaygın bir yanlış algılamadır. Genelde araştırma adımları ilerlerken araştırmacılar, araştırmayı yayımlayanları, paydaşları, katılımcıları ve araştırma ortamını düşünmeye başlarlar. Bu sorunlar için Weis ve Fine (2000)'ın yılındaki çalışmayı incelemek doğru olacaktır. Bu kitapta, Weis ve Fine, katılımcılar için dikkate alınması gereken şu gibi etik değerlere vurguda bulunur: katılımcılar için içeriden/dışarıdan biri olarak rolümüz, açığa çıkması olumsuz sonuç doğurabilecek meselelerin değerlendirilmesi, basmakalıp olmayan bir destek ve saygının verilebilmesi, katılımcıların benimsemeyeceği etiketlemelerin kullanılmaması, nihai çalışmada kimlerin sesinin temsil edileceğinin bildirilmesi, araştırmacı ve çalışma ekibini tanıtıcı yazı yazılması. Buna ilaveten, Hatch (2002)'in de özetle bahsettiği gibi, katılımcılarla kurulan ilişkilerde güç dengesine, katılımcıların aldığı risk durumuna oldukça duyarlı olmak gerekmektedir.

Nitel araştırmalarda etik meselelere dair yaklaşım, araştırmanın her aşamasını uygularken etik ilkeleri gözden geçirmektir. Bu konuda Lincoln (2009), Mertens ve Ginsberg (2009), APA (2010) ve aynı zamanda bu kitabın yazarının Creswell (2012) yazdığı kaynaklar yardımcı olacaktır.

Etik konuların, çalışmanın tasarlanmasında, başlangıcında, veri toplarken, analiz ederken ve çalışmayı raporlaştırırken nasıl düşünüleceği Tablo 3.2' de gösterilmiştir. Söz konusu tablo aynı zamanda bazı etik sorunların bazı muhtemel çözümleri araştırma deseninde veya planında yer alsın diye bu çözümlere de yer verir.

Çalışmaya başlamadan önce veri toplamak için üniversite enstitü yayın kurulundan alınan izin gereklidir. Aynı şekilde Amerika'da the American Historical Association, the American Sociological Association, the

International Communication Association, the American Evaluation Association, the Canadian Evaluation Society, the Australasian Evaluation Society, and the American Educational Research Association gibi mesleki kuruluşların etik konulara dair araştırma standartlarının incelenmesi de önemlidir. (Lincoln, 2009). Bireyler ve çalışma ortamından elde edilecek veriler için alınacak yerel izinlere, araştırmanın başlangıcında gerek duyulmakta olup aynı zamanda ilgili ekip ve çalışma alanı görevlilerinin büyük bir özveriyle yardım etmelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışma sonuçlarından bir çıkarı olan alanlar seçilmemelidir. Araştırmanın başlangıcında, araştırma ekibi birden fazla araştırmacıdan oluşuyorsa, araştırmaya liderlik edecek kişinin hep birlikte belirlenmesi gerekir. APA (2010) araştırmada liderlik seçimi için ayrıntılı bilgiler sunabilir.

Çalışmaya başlarken çalışma alanı ve gerekli kişilerle irtibat kurulması gereklidir. Ayrıca, katılımcılara araştırmanın amacından bahsetmek önemlidir. Bu konu yüksekokul/üniversite yayın inceleme kurulu için hazırlanmış bir bilgilendirilmiş onam formunda da ifade edilmiştir. Bu formda katılımcıların gönüllü olacağı ve çalışma sürecinde risklerden uzak kalacakları belirtilmiştir. Üzerinde daha hassas çalışılacak katılımcılar için özel bir takım ihtiyaçlar belirebilir (Örneğin, çocuklardan ebeveyn izin belgesi). Dahası, araştırmacının katılımcıların kültür, din, cinsiyet veya farklılıklarına saygıyla yaklaşması gerekmektedir. Son dönem nitel çalışmalar özellikle, yerli halka karşı daha hassas olmamız gerektiğini göstermiştir (LaFrance & Crazy Bull, 2009).

Örneğin, kızıl derili kabile üyelerine hizmet götürürken, kabileler araştırmanın nasıl olacağına ve çalışmanın kabile kültürü ve hukukuna göre hassas bir şekilde raporlaştırılacağına dair haklarının iadesini istediler.

Biz özellikle mülakat ve gözlemlerimiz yoluyla veri toplarken daha hassas davranmalıyız. Araştırmacılar, araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için araştırma ortamındaki gerekli izinleri sorgulamalı ve araştırma ortamındaki aktivitelerin kesintiye uğramaması adına yetkili kişileri uyarıp onları bilgilendirmelidir.

Etik Konuların Ele Alındığı Araştırma Süreci	Etik Konu Türü	Etik Konunun Uygulanma Şekli
Araştırmanın tasarım sürecinde	• Kampüste yüksekokulun/üniversitenin iznini alma • Profesyonel birlik standartlarını inceleme • Araştırma ortamı ve katılımcılardan yerel izinleri alma • Çalışmanın sonuçlarından çıkar elde etmeyecek	• İzni enstitü yayın kurulu onayına sunmalısın • Profesyonel alanlarda etik standartları hakkında bilgi alınmalı. • Araştırma etiği için yapılması gerekenler tanımlanıp alınması gereken onaylar alınmaya çalışılmalı ve gerekli yardımcılar bulunmalı.
Araştırmanın başlangıcında	• Araştırmanın amacının belirlenmesi • İzin formunun imzalanması için katılımcılara baskı yapmama • Yerli halkın normlarına ve hukukuna saygı duyma • Özel örneklemlere (örneğin, çocuklar) gereken hassasiyeti gösterme	• Katılımcılarla buluşup araştırmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılmalı. • Katılımcılara onay formunu imzalamak zorunda olmadıklarını söylenmeli. • Katılımcılar için dikkat edilmesi gereken kültür, din, cinsiyet ve diğer farklı özellikler öğrenilmeli. • İzinler alınmalı. (Örneğin, çocukların ebeveyninden alına-
Veri toplamada	• Araştırma ortamlarına zarar vermeme ve aktivitelerin mümkün olduğunca akıcı ilerlemesini gözetme • Katılımcıları aldatmaktan sakınma • Katılımcılarla mülakatlarda ve gözlemlerde istismar etmeme, güç dengesine dikkat etme • Verileri toplayarak ve geribildirimde bulunmadan	• Güvenli bir ortam oluşturulmalı ve araştırma sürecinin akıcılığı sağlanmalı. • Araştırma amacı ve verilerin nasıl kullanılacağı tartışılmalı. • Yönlendirici sorulardan, kişisel izlenimleri paylaşmaktan ve duygusallığın açığa vurulmasından kaçınılmalı. • Katılımcılar ödüllendirilmeli.

Etik Konuların Ele Alındığı Araştırma	Etik Konular	Etik Konuların Uygulama Şekli
Veri Analizi	• Katılımcılar arasında taraf tutmaktan kaçınınız. • Sadece olumlu sonuçları vermekten kaçınınız. • Katılımcıların özeline saygı duyunuz.	• Olumlu-olumsuz ve çelişkili her sonuç rapor edilmeli. • Katılımcılar için takma isim kullanılmalı ve karmaşık profiller geliştirilmeli.
Raporlaştırma	• Hiçbir şekilde sahtecilik ve uydurmacılık yapmama • Aşırmacılık yapmama • Katılımcıyı deşifre edecek bilgileri saklama • Açık, net ve uygun bir dille yazma	• Bulgular dürüstçe rapor edilmeli. • Başkalarının eserlerini yeniden basmak ve uyarlamak için İhtiyaç duyulan izinler için APA (2010) prensiplerine bakınız. • Katılımcıların tanınmaması için hikayeler uygun karmaşıklıkta yazılmalı. • Araştırma metni okuyucuya uygun bir dil kullanılarak ya-
Yayımlama Süreci	• Verileri başkalarıyla paylaşınız. • Yayın yineleme yapmama • Talep edilmesi halinde, etik problemlerin ve çıkar çatışmasının olmadığına dair belgeleri sağlayınız.	• Katılımcı ve ilgili kişilere raporun kopyasını verilmeli ve pratik sonuçlar paylaşılmalı, web sitesi üzerinden paylaşım ve farklı dillerde yayımlama değerlendirilmeli. • Aynı materyaller birden fazla araştırma için tekrar kullanılmamalı. • Araştırmaya fon sağlayan kurumdan ve araştırmanın kimler için fayda sağlayacağından bahsedilmeli.

Kaynak: APA, 2010 Creswell, 2012; Lincoln, 2009; Mertens & Ginsberg, 2009 'den uyarlanmıştır.

Araştırma boyunca katılımcılar aldatılmamalı ve veri toplama sürecinde araştırmanın genel doğası değerlendirilmelidir. Bugün, mülakat sürecinin doğası ve genellikle araştırmacı ile katılımcı arasındaki güç dengesi ilişkisinin nasıl oluşturulduğuna daha çok hassasiyet atfederiz. Güç dengesini sağlamak için, yönlendirici sorular sormaktan kaçınılmalı, dürüstlük önemsenmeli ve gereken saygı gösterilmelidir. Ayrıca, veri toplama basit işi, katılımcıların ve alanın, araştırmacının kişisel çıkarları için kullanılmasına katkı sağlayabilir, ve ödül gibi stratejiler katılımcılar ve alan arasında karşılıklı etki oluşturmak için kullanılabilir.

Verileri analiz ederken bazı etik meseleler önem kazanır. Nitel araştırmacılar, genellikle, zamanların önemli bir bölümünü araştırma alanlarında geçirdiklerinden, farklı bir bakış açısı ve merkezi fenomene dair kompleks bir resim sunmanın gereğini unutabilirler. Esasen araştırmacılar katılımcılar ile taraf olabilirler veya polyannacılık yapıp araştırmanın sadece olumlu yönlerini ortaya koyabilirler. Söz konusu bu durumlar veri toplama aşaması boyunca olabilir ve gözden kaçabilen ama akılda tutulmasına ihtiyaç duyulan farklı durumlar rapor edilmelidir. Ayrıca araştırma sonuçları katılımcılara farkında olmadan zarar verebilir. Bu sebeplerden ötürü araştırmacının katılımcıların özelini muhafaza edebilmesi için onlara yönelik çeşitli takma isimler kullanabilir veya daha birçok unsurdan oluşan bir durum veya profil kullanmayı deneyebilir.

APA'nın (2010) son etik standartlarındaki tartışmalar yazarlık ve bilgiyi uygun bir şekilde açıklama üzerinde durmaktadır. Örneğin, yazarların rapordaki kanıtta, verilerde, bulgularda veya araştırma sonucunda sahtecilik ve yanıltmak gibi etik suçlardan nasıl uzak durmaları gerektiğine yani dürüstlüğe vurgu yapılır. Ayrıca, aşırmacılıktan da sakınılması gerektiğine ve başka araştırmacının çalışmasına atıf yapabilmek için çeşitli izin türlerine olan ihtiyaca değinilir. Raporlar, şu an veya gelecekte katılımcılara zarar verebilecek bilgilerin açığa çıkmasını da önlemelidir. Rapor açık, net ve uygun bir dille yazılmalıdır.

APA (2010) etik standartları aynı zamanda raporlaştırma evresinde de önem kazanır. Araştırmadan elde edilen bilgilerin katılımcı ve ilgili kimselerle paylaşılması önemlidir. Örneğin, pratik bir şekilde paylaşma, web sitesi yoluyla bilgi paylaşma, geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmak için farklı dillerde bilgi paylaşmak önem kazanır. Şimdilerde, aynı araştırma kaynağını çoklu yayın niteliğine dönüştürme ve bir çalışmayı parça parça bölüp farklı yayın yapma endişesi vardır. Yayıncılar araştırmacılara etik uygulamalar ile ilgili bir kabul mektubu imzalatırlar ve araştırma sonuçları ve çalışmanın yayımlanmasında bir çıkar çatışmalarının olmadığını belirtmelerini isterler.

Nitel araştırma için yazılı son ürün çeşitliliğine bakınız. Belirlenmiş bir format yok. Fakat birkaç yazar, bir nitel çalışma için yazılan bir plan veya öneri içerisinde genel konuların yer almasını önermektedir. Nitel çalışma planı ve önerileri için 4 örnek format sağlanmıştır. Kendi çalışmamdan elde ettiğim birinci örnekte (Creswell, 2009, s. 74–75), yapılandırmacı/yorumlayıcı bir form önerilmiştir. Bu form (Şekil 3.1' de gösterilen) nitel araştırmayı planlamada geleneksel bir yaklaşım olarak görülebilir ve araştırmacının rolüyle ilgili yönergelerin yer aldığı bir bölümü de içeren standart giriş bölümü ve işlemleri içermektedir. Bu form ayrıca beklenen etik konular, pilot uygulama bulguları ve beklenen sonuçları içermektedir.

Örnek 3.1. Nitel Yapılandırmacı/Yorumlayıcı Format (Creswell, 2009, s. 74–75)

Giriş

Problem cümlesi (Problem hakkında literatür içeren)

Çalışmanın amacı

Araştırma soruları

Sınırlılıklar ve kısıtlamalar

İşlemler

Nitel araştırmanın özellikleri ve felsefi varsayımları/yorumlayıcı çerçeveleri (isteğe bağlı)

Kullanılan nitel araştırma yaklaşımı

Araştırmacının rolü

Veri toplama işlemleri

Veri analizi işlemleri

Bulguların geçerliğini sağlama stratejileri

Anlatı yapısı

Öngörülen etik konular

Çalışmanın Önemi

Pilot uygulama ön bulguları

Beklenen sonuçlar

Ekler: Mülakat soruları, gözlem formları, çalışma takvimi ve önerilen bütçe

İkinci format dönüştürücü bir bakış açısı sağlamaktadır (Creswell, 2009, s.75–76). Bu format, (Örnek 3.2' de görüldüğü gibi) başlangıçta savunmacı problemi belirterek, veri toplama sırasında işbirliğini vurgulayarak ve çalışılan grubunun savunduğu değişiklikleri geliştirerek, nitel araştırmaya savunucu, dönüştürücü yaklaşımı belirginleştirir.

Örnek 3.2 Dönüştürücü Nitel Format (Creswell, 2009, s.75–76)

Giriş

Problemin tanımlanması (Problemle ilgili literatür dahil)

Dönüştürücü/Katılımcı Konu

Çalışmanın amacı

Araştırma soruları/amaçları

Sınırlılıklar ve kısıtlamalar

İşlemler

Nitel araştırmanın özellikleri ve felsefi varsayımlar (isteğe bağlı)

Araştırma stratejisi/yaklaşımı

Araştırmacının rolü

Veri toplama işlemleri (Kullanılan işbirlikli yaklaşım ve katılımcı hassasiyet dahil)

Veri kayıt işlemleri

Veri analizi işlemleri

Bulguların geçerliğini sağlama stratejileri

Çalışmanın anlatı yapısı

Gözlemlenen etik konular

Çalışmanın Örneği

Veriye uygulanmış bulguları

Önerilen dönüştürücü değişiklikler

Ekler: Mülakat soruları, gözlem formları, çalışma takvimi ve önerilen bütçe

Üçüncü format, Örnek 3.3, dönüşümcü format ile benzerdir, ama kuramsal bakış açısının kullanımı desteklemektedir (Marshall & Rossman, 2010). Bu formatın, çalışmanın literatürdeki yerini gösteren, *geçerlik* olarak adlandırılan kelime yerine *güvenilir* bir kuramsal çerçeve (örneğin feminist, ırksal ve etnik) için bir bölüme, yazarın kişisel biyografi aracılığıyla yansıtıcı olduğu bir bölüme ve hem etik hem de siyasi düşüncelerini açıkladığı bir bölüme sahip olduğunu göz ardı etmeyiniz.

Örnek 3.3 Kuramsal/yorumlayıcı Çerçeve Formatı (Marshall & Rossman, 2010, s. 58)

Giriş
- Genel Bakış
- Konu ve Amaç
- Çalışmanın bilgi, uygulama, politika ve eylem için önemi
- Genel çerçeve ve genel araştırma problemleri
- Sınırlılıklar

Literatür Taraması
- Problemin çerçevesine dair teorik altyapı ve güncel düşünceler
- İlgili deneysel araştırmaların incelenmesi ve eleştirisi
- Uzmanların makaleleri ve görüşleri

Desen ve Yöntem
- Genel yaklaşım ve gerekçe
- Alan veya evren seçimi ve örnekleme stratejileri
- Erişilebilirlik, rol, karşılık, güven, uyum
- Kişisel biyografi
- Etik ve politik düşünceler
- Veri toplama yöntemleri
- Veri analiz işlemleri
- Güvenirlik ve inandırıcılığı sağlama yolları

Ekler (kabul mektupları, veri toplama ve yönetme detayları, örnekleme stratejileri, çalışma takvimi, bütçe, pilot çalışma notları) Ekler: Mülakat soruları, gözlem formları, çalışma takvimi ve önerilen bütçe

Dördüncü ve son format olan Örnek 3.4'de Maxwell (2005) yapıyı, araştırmacıların nitel çalışma önerilerini tasarladıklarında uyumlu ve tutarlı olmaları gerektiğini düşündüğü dokuz parametrelik bir dizi etrafında organize etmiştir. Bence bu dokuz parametre, bir öneride olması gereken en önemli noktaları gösterir ve Maxwell kitabında Harvard Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Martha G. Regan-Smith tarafından yazılmış olan bir nitel doktora tezi önerisinin tam örneğini sunmuştur. Benim sunduğum özet ve bu parametrelerin adaptasyonu aşağıdadır.

Örnek 3.4 Nitel bir Çalışma Önerisi için Maxwell'in Dokuz Parametresi (2005)

1. ...yı daha iyi anlamamız gerekir. (konu)
2. ...hakkında çok az şey biliyoruz (konu).
3. ...yı çalışmayı öneriyorum (amaç).
4. Ortam ve katılımcılar bu çalışmaya uygundur. ..... (veri toplama).
5. Kullanmayı planladığım yöntem araştırma problemlerine cevap verecek veriyi sağlayacaktır. ..... (veri toplama).
6. Analiz bu problemlere cevap oluşturacaktır. ..... (analiz).
7. Bulgular ... ile doğrulanacak (geçerlik).
8. Çalışma [illegible] etik problem taşımıyor ..... (etik).

Çalışmanın uygulanabilirliği ve değerini [illegible] ..... (pilot çalışma).

Bu dört örnek sadece nitel bir çalışma önerisi veya planından bahseder. Bu öneri formatlarının konularına ek olarak, tüm çalışma, ek veri bulguları, yorumlar ve genel bir tartışma, çalışmanın sınırlılıkları ve gelecek çalışmalara olan ihtiyaçları içerecektir.

ÖZET

Nitel araştırma tanımları değişir, ama burada nitel araştırma, varsayımlar ile başlayan bir araştırma yaklaşımı olarak, yorumlayıcı/kuramsal çerçeve ve bir sosyal veya beşeri sorun olarak atfedilen bir problemde bireylerin veya grupların amaçlarını keşfetmeye yönelik araştırma sorularının çalışılması olarak görülmektedir.

Araştırmacılar veriyi katılımcı duyarlılığı ile doğal ortamda toplar ve toplanan veriyi model veya temalar kurmak için hem tümevarımsal hem de tümdengelimsel olarak analiz ederler. Son rapor; katılımcı düşüncelerini, araştırmacıların yansıtıcılığını, problemin kompleks bir tanımını ve yorumunu ve literatüre katkı sağlayan bir çalışma veya bir eylem çağrısı ortaya koyar. Son zamanlardaki tanıtıcı ders kitapları, bu tanımda gömülü özellikleri vurgulamaktadır. Bu tanım ışığında; problemin keşfedilmesi gerektiğinde, kompleks detaylı bir kavrayış gerektiğinde, araştırmacılar esnek bir tarzda literatür yazmak istediklerinde ve araştırmacıların katılımcıların bağlamını ve ortamını anlamak istediği zamanki araştırma problemlerinde, nitel yaklaşımın kullanılması uygun olur. Nitel araştırma zaman alır, istekli veri toplama ve analiz etmeyi içerir, uzun raporlarla sonuçlanır ve katı kuralları yoktur.

Nitel bir çalışma tasarlama süreci araştırma sürecinde ortaya çıkar, ama genel olarak bilimsel araştırma desenini takip eder. Bu süreç nitel araştırmanın temelini oluşturan geniş varsayımlarla ve araştırma konusunun yorumlayıcı/kuramsal bir çerçevesi ile başlar. Bir araştırma problemi veya bu konuyla ilgili durum vurgulandıktan sonra, araştırmacı birkaç açık uçlu araştırma sorusu sorar, bu sorulara cevap vermek için çoklu veri toplar, bilgileri kodlar, verileri temalar, kategoriler ve daha büyük boyutlar halinde gruplayarak yorumlar. Araştırmacının oluşturduğu nihai anlatının bilimsel bir araştırma türünden anlatı öykülerine kadar çeşitli formatları olacaktır. Çalışmayı (araştırmayı) iyi bir nitel proje yapacak birkaç görüş: özenli (titiz) veri toplama ve analizi; nitel bir yaklaşım kullanımı (örneğin anlatı, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi, durum çalışması); tek bir odak; inandırıcılık; araştırmacının kendi tarih, kültür, kişisel deneyimleri ve politikasındaki yansıması ve etik uygulamalar.

Nitel bir çalışma tasarımında etik durumlar öngörülmeli ve planlanmalıdır. Bu sorunlar araştırma sürecinin birçok aşamasında ortaya çıkar. Bu sorunlar, çalışmayı yapmadan önce, araştırmacılar çalışmaları için onay ararken ortaya çıkar. Bunlar çalışmanın başında araştırmacılar katılımcılarla ilk defa iletişim kurduklarında, çalışmaya katılanlarm rızasını alırken ve araştırma ortamının özellikleri, kültürü ve adetlerini kabul etmede ortaya çıkarlar. Etik sorunlar özellikle veri toplama sürecinde katılımcılar ve araştırma ortamına yönelik saygıda ve çeşitli yollarla veriyi elde ederken güç dengesizlikleri yaratmayacak ve katılımcıları kullanmayacak veri toplama yöntemlerinde ortaya çıkar. Etik sorunlar ayrıca veri analiz aşamasında araştırmacılar katılımcılarla taraf olmadıklarında, bulguları belli bir yönde şekillendirdiklerinde ve bireylerin verdiği bilgileri rapor ederken onlara saygı göstermede ortaya çıkarlar. Araştırmayı raporlama aşamasında, araştırmacılar dürüst olmalıdır, başkalarının çalışmalarını intihal etmemelidir, katılımcılara zarar verme potansiyeline sahip bilgilerin sunulmasından kaçınmalıdır ve paydaşlarla yararlı ve net bir

iletişim kurmalıdır. Araştırma çalışmalarını yayımlarken, araştırmacılar veriyi başkalarıyla açıkça paylaşmalıdır, onların çalışmalarının kopyalamaktan kaçınmalıdır ve yayıncıların istediği prosedürlere uymalıdır.

Sonuç olarak, nitel çalışmaya yönelik bir plan veya önerinin yapısı farklılık gösterir. Bu bölümde, dönüştürücü ve teorik yönelimleri, kişisel ve politik hususların dâhil edilmesi ve araştırmacıların önerilerde değinmesi gereken temel argümanlara odaklanmaları açılarından birbirinden farklılaşan 4 modele yer verilmiştir.

EK OKUMALAR

American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J. W. (2011). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings.* Albany: State University of New York Press.

LeCompte, M. D., & Schensul, J. J. (1999). *Designing and conducting ethnographic research* (Ethnographer's toolkit, Vol. 1). Walnut Creek, CA: AltaMira.

Lincoln, Y. S. (2009). Ethical practices in qualitative research. In D. M. Mertens & P. E. Ginsberg (Eds.), *The handbook of social research ethics* (pp. 150–169). Los Angeles: Sage.

Marshall, C., & Rossman, G. B. (2010). *Designing qualitative research* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Maxwell, J. (2005). *Qualitative research design: An interactive approach* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Mertens, D. M., & Ginsberg, P. E. (2009). *The handbook of social research ethics.* Los Angeles: Sage.

Morse, J. M., & Richards, L. (2002). *README FIRST for a user's guide to qualitative methods* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Weis, L., & Fine, M. (2000). Speed bumps: A study-friendly guide to qualitative research. New York: Teachers College Press.

1. Yazarların yayımlanmış çalışmalarında nitel araştırma özelliklerini nasıl kullandıklarını "görmek" önemlidir. B ve F eklerinde sunulan nitel makalelerden birini seçiniz. Bu bölümde ortaya konulan en önemli özelliklerin her birini dergi makalesinde uygulandığı gibi tartışınız. Hangi özelliklerin belirlenmesinin "kolay" ve hangilerinin "daha zor" olduğunu not ediniz. Daha önce bahsedilen özellikler aşağıdaki gibidir:
   - Araştırmacı çalışmayı doğal bir ortamda yürütür.
   - Araştırmacı veri toplarken bir başkasının araç-gerecini kullanmaz, kendi veri toplama aracını kullanır.
   - Araştırmacı çoklu veri toplar.
   - Araştırmacı veriyi anlamlandırırken hem tümevarımsal hem de tümdengelimsel akıl yürütmeyi kullanır.
   - Araştırmacı katılımcıların bakış açılarını ve onların çoklu anlamlarını rapor eder.
   - Araştırmacı ortamı veya çalışılan problem bağlamını rapor eder.
   - Araştırmacı çalışmanın deseni ve işlemlerinin ortaya çıkmasını sağlar.
   - Araştırmacı kendi alt yapısını ve bunun verileri yorumlamada nasıl etki ettiğini tartışır.
   - Araştırmacı çalışılan olayın karmaşık bir resmini rapor eder.

2. Etik bir sorunu nasıl ele alacağınızı düşününüz. Tablo 3.2' den, araştırma sürecinde ortaya çıkan etik sorunlardan birini seçiniz. Kendi çalışmanızda olabilecek bir ikilem türetiniz ve sonra onu kendi çalışma deseninizde bu ikileme nasıl bir çözüm öngördüğünüzü gösteriniz.
3. Kendi çalışmanızı tasarlamadan önce, nitel çalışmaların yapılandırılması hakkında düşünmek faydalıdır. Nitel çalışmaların yapısını düşünmeye başlamanın bir yolu yazarların yayımlanmış çalışmalarındaki eylem akışının çizilmesidir. Bu amaçla, sizden (birinci alıştırmada seçtiğinizden farklı) Ek-B ve F'deki makalelerden birini seçmenizi istenmektedir. Fikirlerin silsilesini belirtmek için kutular, çemberler ve oklar kullanarak önemli fikirlerin, göstermek için akış resmini çiziniz. Örneğin, bir çalışma "problem" hakkında tartışmayla başlayıp sonra "kuramsal modele" ve sonra da amaç ve benzeri bir noktaya değinebilir.

Bu çalışmaya katılarak kendi çalışmanızda konuları nasıl organize edeceğinize ve sunacağınıza ilişkin genel bir yapı elde edeceksiniz.

4. Genel olarak, nitel bir araştırmacı tarafından yürütülen bir proje herhangi biri tarafından okunmak istendiğinde anlaşılır olmalıdır. Çalışmanızı bir okuyucuya daha cazibeli hale getirecek tasarım öğelerinden bazıları:
   - Alışılmamış bir gurup insanla çalışınız.
   - Beklenmeyen bir perspektif veya açıdan bakınız. Beklenenin tam tersi (gölge tarafı) olabilir.
   - Alışılmamış bir gurup insanla veya alışılmamış bir alanda çalışınız.
   - Sosyal bilim araştırmalarında genelde beklenenin dışında veri toplayınız (örneğin, sesleri toplayınız, katılımcıların çektiği fotoğraflara sahip olunuz.)
   - Bulguları; analojiler (Wolcott, 2010'a bakınız), haritalar veya diğer şekil ve tablo çeşitleri kullanarak farklı yollarla sununuz.
   - Birçok yetişkinin tartıştığı ve haber medyasında bulunan güncel bir konu çalışınız.

Bu görüşlerden hangisinin (bir veya daha fazla) sizin projenize uygun olduğunu düşününüz ve sizin çalışmanızla nasıl ilgili olduğunu tartışınız.

4. BÖLÜM
BEŞ NİTEL ARAŞTIRMA YAKLAŞIMI

Yrd. Doç. Dr. Miraç AYDIN
Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi

Bu bölüme iki senaryo sunularak başlanacaktır. Birincisinde, nitel araştırma yapan bir araştırmacı yaptığı araştırma için herhangi bir spesifik yaklaşım tanımlamıyor. Bu nedenle belki de yöntemlerin tartışıldığı bölüm oldukça kısa ve sadece yüz yüze yapılan mülakatlardan elde edilen veriler ile sınırlı kalıyor. Çalışmanın bulguları, mülakatlar boyunca elde edilen bilgilerin çok genel olarak temalandırılmasıyla sunuluyor. İkinci senaryo ise bunun tersi. Araştırmacı yaptığı nitel araştırma için anlatı araştırması yaklaşımı gibi spesifik bir yaklaşımı benimsiyor. Bu nedenle araştırmanın yöntem bölümünde çalışmada kullanılan yaklaşımın anlamı, niçin kullanıldığı ve söz konusu yaklaşımın çalışmanın işlem basamaklarını nasıl şekillendirdiği detaylı bir şekilde açıklanıyor. Bu çalışmadaki bulgular bir kişinin spesifik hikayesini aktarmakta ve bunu kronolojik olarak ifade etmekte olup öyküdeki bazı gerginliklere vurgu yapmaktadır. Bu spesifik bir düzenleme içerisinde yer almaktadır. Hangi yaklaşımı en bilimsel buluyorsunuz? En ilgi çekici? En nitelikli? İkinci yaklaşım bu noktada tercih edilir bir seçenektir.

İleri düzeyde ve nitelikli nitel bir araştırma ortaya çıkarabilmek, bilimsel dergi hakemlerinin bu araştırmayı kolayca değerlendirebilmelerini sağlamak, yeni başlayan araştırmacılar için kendi araştırmalarını yaparken takip edebilecekleri ve faydalanabilecekleri bir çerçeve sunabilmek ve nitel araştırma ile ilgili bilimsel literatürde yer alan teorik bilgilerin çeşitli şekillerde organizasyonunu sağlayacak yöntemler önerebilmek için nitel araştırmalarda bir yaklaşımın belirlenmesi gerekmektedir. Elbette, yeni başlayan araştırmacılar anlatı araştırması *ve* fenomenoloji gibi çeşitli yaklaşımlar arasından bir seçim yapabilir, fakat ileri düzeyde yöntemsel yaklaşımları deneyimli olan araştırmacıların yapması daha iyi sonuçlar doğuracaktır. Özellikle yeni başlayan araştırmacıların, ilk aşamada bir yaklaşımı bütün yönleriyle ve detaylı bir şekilde anlamaları gerekir. Daha sonra diğer yaklaşımlara geçmeleri, onları denemeleri ve

böylece birden fazla yaklaşımın birlikte kullanıldığı nitel araştırma yapabilme yeterliğine ulaşmaları tavsiye edilebilir.

Bu bölüm, nitel yaklaşımlardan birini kullanabilme yeterliğine ulaşmanıza yardımcı olacaktır. Bu bağlamda her bir yaklaşım tek tek ele alınmış, bunların temelleri, karakteristik özellikleri, türleri, uygulamada takip edilmesi gereken aşamalar ve uygulamalar sırasında karşılaşılabilecek muhtemel zorluklar tartışılmıştır.

TARTIŞMA SORULARI

- Her bir yaklaşımın temel dayanakları nelerdir (anlatı araştırması, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi ve durum çalışması)?
- Her bir yaklaşımın karakteristik özellikleri nelerdir?
- Bir araştırmanın her bir yaklaşım içindeki çeşitli formları nelerdir?
- Her bir yaklaşımın uygulamasında takip edilecek prosedürler nelerdir?
- Her bir yaklaşımla ilgili karşılaşılan zorluklar nelerdir?
- Bu beş yaklaşım arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

ANLATI ARAŞTIRMASI

Tanımı ve Temelleri

Çok sayıda uygulama biçimi bulunan ***anlatı araştırması***, çeşitli analitik süreçleri kullanmakta ve birbirinden farklı sosyal ve beşeri disiplinlere dayanmaktadır (Daiute & Lightfoot, 2004). "Anlatı" bir hastalığın hikayelendiği bir *fenomen* olabileceği gibi, yaşam öykülerinin analiz sürecini konu alan bir araştırma *yöntemi* olarak da ele alınabilmektedir (Chase, 2005; Clandinin & Connolly, 2000; Pinnegar & Daynes, 2007). Anlatı bir yöntem olarak ele alındığında, bireylerin anlattıkları öykülerden ve yaşadıklarını ifade ettikleri deneyimlerinden başlar. Yazarlar yaşanan ve anlatılan öykülerin anlaşılması ve analiz edilmesi için çeşitli yöntemler sunarlar. Czarniawska (2004) anlatı araştırmasını, "anlatıyı bir olay veya birbiri ile kronolojik ilişkisi bulunan olaylar hakkında yazılı metinler veya konuşmalar şeklinde yorumladığı" (s. 17) nitel araştırma deseninin özel bir biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşımın uygulanması bir veya birden fazla bireyin deneyimlerini araştırmayı, bu bireylerin yaşam öykülerini bir araya getirerek veri toplamayı, kişisel deneyimleri rapor etmeyi ve bu deneyimlerin içerdiği anlamları kronolojik olarak sıralamayı içermektedir (veya ***hayatın aşamalarını*** kullanma).

Anlatı araştırması edebiyat, tarih, antropoloji, sosyoloji, toplumdilbilim ve eğitim gibi alanlardan kaynağını almasına rağmen, bunların dışındaki disiplinlerin kendi yaklaşımlarına uyarlanarak da kullanılmıştır (Chase, 2005).

Czarniawska (2004) tarafından postmodern ve örgütlü bir oryantasyon faaliyeti olarak, Daiute ve Lightfoot (2004) tarafından insan gelişimine ait bir bakış açısı sunma faaliyeti olarak, Lieblich, Tuval-Mashiach ve Zilber (1998) tarafından psikolojik bir yaklaşım olarak, Cortazzi (1993) ve Riessman (1993, 2008) tarafından sosyolojik yaklaşım olarak ve Elliott (2005) tarafından nicel (örneğin olayın tarihçesini modellemede istatistiksel hikâyeler) ve nitel yaklaşımlar olarak nitelendirilmiştir. Anlatı araştırmasında disiplinler arası çalışmalar 1993 yılında başlayan *Yaşamların Anlatı Çalışması* (Narrative Study of Lives) isimli yıllık seri (bakınız, örneğin Josselson & Lieblich, 1993) ve *Anlatı Araştırmaları* (Narrative Inquiry) isimli dergi ile ivme kazanmıştır. Son zamanlarda anlatı araştırmaları ile ilgili yazılan kitaplar incelendiğinde, bu araştırmaların "güncel alanda" popülerliğini sürdürmeye devam ettiği görülmektedir (Chase, 2005, s. 651). Anlatı araştırmaları ile ilgili tartışmaların devam ettiği bir zeminde, kolay bulunabilen ve sosyal bilimciler için yazılmış "anlatı araştırması yapan bir araştırmacının neler yapması gerektiğini" (s. 48) konu alan *Anlatı Araştırması* (Narrative Inquiry) isimli kitap kullanılabilmektedir. Aynı zamanda Riessman (2008)'ın veri toplama işlemleri ve çeşitli analitik stratejileri tavsiye edilebilir.

Anlatı Araştırmalarının Karakteristik Özellikleri

Anlatı araştırmaları ile ilgili yayınlanan makaleler ve temel kitaplar incelendiğinde, bu yaklaşımın sınırlarını belirleyen karakteristik özellikler görülebilmektedir. Bütün anlatı araştırmaları bu karakteristik özellikleri yansıtmayabilir ancak büyük çoğunluğu bunları içermektedir. Ayrıca aşağıdaki liste ayrıntılı olmayan olası genel özellikleri sunmaktadır.

- Anlatı araştırmalarında bireylerden (dokümanlardan ve grup mülakatlarından) kişilerin yaşanmış ve anlatılmış deneyimleri ile ilgili *hikâyeler* toplanır. Bu hikâyeler, araştırmacıya anlatılan bir yaşam öyküsünden, araştırmacı ve örneklemde yer alan katılımcının birlikte kurguladıkları bir öyküden veya bazı mesajlar veya hususları yayan bir performansa yönelik olan bir hikâyeden doğmuş olabilmektedir (Riessman, 2008). Böylece bu hikâye, araştırmacı ve katılımcı(lar) arasındaki etkileşimden doğduğu için anlatı araştırmasının önemli bir özelliği olan *işbirliğinin* ortaya çıktığı söylenebilmektedir.
- Anlatı hikâyeleri bireylerin *deneyimlerini* konu edinmektedir ve onların *kimliklerine* ve kendilerini nasıl gördüklerine ışık tutabilmektedir.

- Anlatı hikayeleri *çeşitli veri toplama teknikleri* kullanılarak elde edilmektedir. Bunların en başta geleni mülakatlar olmakla birlikte, gözlem, dokümanlar, resimler ve diğer nitel veriler de kullanılmaktadır.
- Anlatı hikâyeleri gerçekte katılımcı(lar) tarafından o şekilde anlatılmamış olsa bile araştırmacı tarafından belirli bir *kronolojik sıralamaya* tabi tutulurlar. Burada eğer bireyler kendi deneyimleri ve yaşamlarından bahsediyorlarsa geçici bir durum söz konusudur. Onlar geçmiş, şimdiki veya gelecekteki yaşantılarından bahsedebilirler (Clandinin & Connelly, 2000)
- Anlatı hikayeleri çeşitli şekillerde *analiz* edilebilmektedirler. Analiz, neler söylendiğine (tematik), söylenenlerin arkasmda yatan gerçeklere ya da söylenenlerin doğasına (yapısal) ve hikâye doğrultusunda kimin yönlendirildiğine bağlı olarak (diyalojik/performans) gerçekleştirilebilir (Riessman, 2008).
- Anlatı hikayeleri *dönüm noktaları* (Denzin, 1989a) veya araştırmacının hikâyeyi anlatırken üzerine vurgu yaptığı gerginlik ve duraklamaları içermektedir.
- Anlatı hikayeleri belirli *yer ve durumlarda* ortaya çıkmaktadır. Araştırmacının bir yerdeki hikayeyi anlatması için bağlam önem arz etmektedir.

Anlatı Çalışmasının Türleri

Anlatı araştırmaları iki faklı çerçevede ele alınabilmektedir. Bunlardan birincisi araştırmacı tarafından kullanılan veri analiz stratejileri üzerine odaklanmaktadır. Araştırmalarda kullanılabilecek birkaç veri analiz stratejisi bulunmaktadır. Polkinghorne (1995) anlatıyı, içinde araştırmacıların hikâyelerden veya çeşitli hikâyelerin taksonomisinden temalar elde ettiği ve anlatı araştırmacısının hikâyeleri olaylar dizisine göre veya analize edebi yaklaşarak daha hikâye edici bir tarzda ele almaktadır. Polkinghorne (1995) yaptığı çalışmada ikinci yapıya vurgu yapmaktadır. Son zamanlarda, Chase (2005) anlatılarla ilgili ayrıştırma kısıtlamalarına dayalı analitik stratejiler önermektedir. Bu anlatılar araştırmacılar ile katılımcılar arasmda etkileşimli bir şekilde ve çeşitli anlatı araştırmacıları tarafından yorumlanarak oluşturulmaktadır. Riessman (2008)'ın çalışmasında bu iki yaklaşımın birleştirilmesi ile anlatıların analizi için geliştirilen daha ayrıntılı analiz stratejileri önerilmiştir. Riessman (2008) anlatı hikâyelerinin analizinde kullanılan üç yaklaşım olduğunu ifade etmiştir: Araştırmacıların katılımcılar tarafından "anlatılan" temaları belirlediği tematik analiz, anlamın "söyleme" kaydığı ve hikâyenin konuşma sırasındaki komik terimlere, trajedi, hiciv, romantizm ve diğer başka öğelere odaklandığı yapısal analiz ve odak noktasının hikâyenin nasıl oluşturulduğuna (yani araştırmacı ve katılımcı arasında etkileşimli bir şekilde) ve nasıl icra edildiğine

(yani bazı mesaj ve noktaların iletilmesi anlamına gelme) doğru yönelen diyalojik/performans analizidir.

Diğer bir çerçeve anlatıların türleri olarak ele alınmaktadır. Çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir (bakınız Case, 1995/1996). Aşağıda yaygın bazı yaklaşımlar sıralanmıştır.

- ***Biyografik çalışma*** bir araştırmacının başka birisinin yaşamındaki deneyimleri kaydettiği ve yazdığı anlatı araştırması türüdür.
- ***Otoetnografi***, araştırmaya konu olan bireyler tarafından yazılır ve kaydedilir (Ellis, 2004; Muncey, 2010). Muncey (2010) otoetnografiyi bilincin çoklu katmanları düşüncesi, savunmasız kişilik, tutarlı kişilik, sosyal bağlam içinde kişiliğin eleştirilmesi, hakim söylemlerin etkisini kaybetmesi ve çağrışım yapma potansiyeli gibi çeşitli kavramları kullanarak tarif etmektedir. Bütün bu tanımlar yazarın kendi hikâyesi hakkında bilgi sunduğu gibi hikâyenin geçtiği ortamın kültürel yapısı ve anlamı hakkında daha büyük ipuçları içermektedir. Bir otoetnografi örneği olan Neyman (2011)'ın doktora tezinde, Amerika ve Ukrayna'daki devlet okullarında görülen önemli sorunlar temelinde bizzat kendisi tarafından yaşanan öğretim deneyimleri araştırılmıştır. Araştırmacının hikayesi düşük akademik başarı, disiplin bozuklukları, hırsızlık, velilerin ilgisizliği gibi problemlerle ve kendi kişisel ve mesleki yaşantısına açıklık getiren konularla ilgilidir.
- *Yaşam öyküsü*, bireyin bütün yaşantısını resmederken kişisel deneyime dayalı öykü bireyin bir veya birden fazla bölümde, özel durumlarda, ya da ortak folklorunda bulunan kişisel deneyimlerinin konu edildiği bir anlatı çalışmasını içermektedir (Denzin, 1989a).
- ***Sözlü tarih***, olaylar ve bu olayların sebep ve sonuçlarına ilişkin bir ya da birkaç kişiden sağlanan kişisel düşünceleri içermektedir (Plummer, 1983). Anlatı araştırmaları, sınıfta öğretmen ya da öğrenciler tarafından anlatılan hikâyelerde olduğu gibi belirli bir bağlam içinde ele alınabilmekte (Ollerenshaw & Creswell, 2002) veya çeşitli organizasyonlar hakkında anlatılan hikâyeleri konu edinebilmektedir (Czarniawska, 2004). Anlatılar yorumlayıcı yaklaşımlar tarafından yönlendirilebilmektedir. Bu yaklaşım Latin Amerikalılar için *tanıklıkların* kullanılması yolu ile savunabilir (Beverly, 2005) veya kadınların hikâyelerinde feminist yorumlar kadınların seslerinin nasıl zayıf, çoklu ve çelişkili olduğunu (Chase, 2005) gösteren bir mercek olarak kullanılıp rapor edebilir (bakınız Personal Narratives Group, 1989). Bu durum genç yaştaki hamilelik konusundaki tartışmalar çerçevesinde savunulan egemen söylemi bozmaya yönelik olduğu söylenebilmektedir. (Muncey, 2010).

Anlatı Araştırması Yürütürken Takip Edilen Aşamalar

Clandinin ve Connelly (2000) tarafından yayınlanan ve anlatı araştırmalarında takip edilmesi gereken aşamaları konu alan bir kılavuzda, bu yaklaşım içinde kullanılabilecek yöntemlerde sınırları kesin olarak belirlenmiş aşamalar yerine informal bilgilendirme yapılmaktadır. Riessman (2008) ise veri toplama süreci ve veri analizi stratejileri hakkında faydalı bilgiler sunmaktadır.

- Araştırma probleminin anlatı araştırmasına uygun olup olmadığını belirleyin. Anlatı araştırması ***tek bir kişi***nin yaşam deneyimlerinin veya az sayıda kişinin yaşamlarının detaylı bir şekilde tasvir edildiği durumlar için çok uygundur.
- Bir hikâyesi veya yaşam tecrübeleriyle ilgili söyleyecek sözü olan bir veya daha fazla kişi seçin ve çeşitli bilgileri alarak hikâyelerini öğrenmek için hatırı sayılır ölçüde zaman ayırın. Clandinin ve Connelly (2000) sözü edilen bu hikâyelere "alan metinleri" adını vermektedir. Araştırmanın katılımcıları hikâyelerini bir günlüğe veya anı defterine kaydedebilir veya araştırmacı katılımcıları gözlemleyerek kendi alan notlarını tutabilir. Araştırmacılar aynı zamanda çeşitli kişilerden gönderilen mektupları da biriktirebilmekte, aile fertlerinden bu kişilerle ilgili olarak anlatılan hikâyeleri toplayabilmekte, kişiler hakkında resmi yazışma metinleri veya hatırlatıcı notlar toplayabilmekte ya da fotoğraflar, hafıza kutuları (anıları hatırlamayı kolaylaştıran nesneler), ve diğer kişisel-ailevi-sosyal yapıtlar edinebilmektedir. Bu kaynakları inceledikten sonra, araştırmacı bireylerin yaşam deneyimlerini kaydetmektedir.
- Veri toplama ve kaydetme işlemlerinin farklı şekillerde nasıl yapılabileceğini düşün. Riessman (2008) değişik hikâye türleri oluşturabilmek için araştırmacıların mülakatları yazıya aktardıkları farklı yollar göstermektedir. Bu işlem araştırmacının bir dinleyici veya soru soran kişi olarak vurgulanmasına katkı sağlayabilmekte, araştırmacı ve örneklemi oluşturan katılımcı arasında etkileşimi vurgulamakta, zamanla değişen bir tartışmayı nakledebilmekte veya çevrilen materyalden doğan anlamların değişimini içerebilmektedir.
- Bu hikâyelerin bağlamı ile ilgili bilgi toplayın. Anlatı araştırmacıları bireysel hikayeleri katılımcıların kişisel deneyimleri (meslekleri, evleri), kültürleri (ırk ya da etnik) ve ***tarihsel bağlamları*** (zaman ve mekân) içerisinde ele alırlar.
- Katılımcıların hikâyelerini analiz edin. Araştırmacı süreç içinde aktif rol alır ve anlamlılığı sağlamak için belirli bir çerçeve içinde bu hikâyeleri "yeniden hikâyeleyebilir". ***Yeniden hikâyeleme,*** kuramsal çer-

çevenin bazı genel çeşitleri kullanılarak hikayelerin yeniden düzenlenmesi süreçtir. Bu çerçeve hikâyelerin toplanması, hikâyenin anahtar kelimeler (örneğin, zaman, yer, olaylar dizisi ve olay) çerçevesinde analiz edilmesi ve kronolojik bir sıra halinde düzenlenmesini içerebilmektedir (Ollerenshaw & Creswell, 2002). Bireyler kendi hikâyelerini anlattıkları zaman genellikle bu hikâyeleri kronolojik bir sıra içerisinde sunamamaktadırlar. Bu yeniden hikâyeleme sürecinde araştırmacı, düşünceler arasında nedensel bir bağ kurmaktadır. Cortazzi (1993) anlatı araştırmalarındaki çeşitli bölümleri de vurgulayan kronolojik sıralamanın onu diğer araştırma türlerinden ayırdığını belirtmektedir. Kronolojinin bir yönü hikâyelerin başlangıcı, ortası ve sonu olduğunu göstermesidir. Bu durum iyi bir romanda bulunması gereken özelliklere benzetilebilmektedir. İyi bir romanda kategoriler, çatışma ya da mücadele, bir kahraman, bir ana karakter ve çözülmesi gereken durumları çeşitli biçimlerde çözme sırasında nedenselliği hissettiren bir bölüm (yani olaylar dizisi) bulunmaktadır (Carter, 1993).

Ayrıca kronoloji, zaman kavramının doğrusal olmayan bir yapıya sahip olduğu varsayımından hareketle (Polkinghorne, 1995) geçmiş, bugün ve gelecek ile ilgili fikirlerden oluşabilmektedir (Clandinin & Connelly, 2000) . Daha genel bir ifade ile bu hikâye bir romanda bulunması gereken zaman, mekân ve senaryo gibi çeşitli unsurları içerebilmektedir (Connelly & Clandinin, 1990). Olaylar dizisi ya da hikâyenin akış çizgisi Clandinin ve Connelly (2000)'in üç boyutlu anlatı araştırmasını içerebilmektedir: Kişisel ve sosyal (etkileşim); geçmiş, bugün ve gelecek (topluluk) ve mekan (durum). Hikâye akış çizgisi katılımcıların deneyimlerinin ortam ya da bağlamı ile ilgili bilgileri içerebilmektedir. Bu kronolojinin ötesinde, araştırmacılar hikâyenin anlamının daha fazla ayrıntılı şekilde tartışılmasını sağlamak için hikâyeden doğan temaları detaylandırabilmelidirler. (Huber & Whelan, 1999). Böylece nitel veri analizi hem hikâyenin hem de bu hikâyeden doğan temaların tanımlanmasını içerebilmektedir. Postmodern bir anlatı araştırmacısı olan Czarniawska (2004) bu nitel analize yeni bir öğe daha eklemektedir. Bu öğe, hikâyelerin çözümlenmesi, analitik stratejilerde olduğu gibi zıtlıkların açığa çıkarılması, sessizliklerin incelenmesi, kesinti ve çelişkilere katılımdır. Sonuç olarak, analiz süreci tema ve kategoriler ortaya çıkarmaya çalışan, bir mikrodilbilim yaklaşımı kullanan ve kelimelerin, deyimlerin ve konuşma analizinde sıkça yapıldığı gibi söylemin daha büyük birimlerini araştıran (bakınız Gee, 1991) ya da hikâyelerin katılımcı ve araştırmacı arasındaki etkileşimden nasıl doğduğunu, belirli bir gündem veya mesajı iletmek için katılımcılar

tarafından nasıl üretildiğini ortaya çıkarmak için bu hikâyeleri inceleyen araştırmacıları içermektedir (Riessman, 2008).

- Katılımcıları araştırmaya dahil ederek işbirliği yapın (Clandinin & Connelly, 2000). Araştırmacılar hikâyeleri toplarken, ilişkiler üzerinde görüşür, geçişleri yumuşatır ve katılımcılar için faydalı yollar sağlamaktadırlar. Anlatı araştırmasındaki anahtar tema araştırmacı ile araştırılan arasındaki ilişkiye yönelmiş olmasıdır ve her iki taraf da bu durumda öğrenecek ve değişecektir (Pinnegar & Daynes, 2007). Bu süreçte taraflar hikâyelerin anlamını tartışırlar ve analizlerin geçerliğini sağlamlaştırmış olurlar (Creswell & Miller, 2000). Katılımcının hikâyesinin içinde araştırmacının kendi yaşamı ile ilgili bakış açısı sunan bir hikâye de yer alabilmektedir (bakınız Huber ve Whelan, 1999). Bir hikâye dış görünüş, dönüm noktaları veya hikâyenin akış çizgisinin dramatik bir şekilde değiştiği bozulmaları içerebilmektedir. Sonuç olarak, anlatı araştırması bireylerin hikâyelerini anlatmaktadır. Bu hikâyeler bireylerin deneyimlerinin içinde yer alan temalar da dâhil olmak üzere kişisel, sosyal ve tarihsel bağlam hakkında bilgiler de sunmaktadır. Clandinin ve Connolly (2000, s. 20) "anlatı araştırmasının yaşanan ve anlatılan hikâyeler" olduğunu ifade etmiştir.

Zorluklar

Burada anlatılan işlem basamaklarından ve karakteristik özelliklerinden anlaşıldığı gibi, anlatı araştırması kullanılması zor olan bir yaklaşımdır. Araştırmacının katılımcı ile ilgili yoğun veri toplaması gerekmektedir. Buna ilave olarak katılımcının içinde yaşadığı ortamın çok iyi anlaşılması gerekmektedir. Birey deneyimlerini ortaya çıkarabilmek için belirli hikayeleri bir araya getiren ana kaynaklar içinde bunu belirlemek farklı bakış açılarına sahip bir anlayış gerektirir. Bireylerin deneyimlerini almak için toplanan belirli hikâyelerden oluşan ana kaynakları belirleyebilmek keskin bir göz gerektirir. Edel (1984) tarafından yorumlandığı gibi, yaşamdaki katmanlı ortamı açıklayan "halının altındaki figürü" ortaya çıkarmak önemlidir. Katılımcılarla aktif işbirliği gereklidir ve araştırmacıların katılımcıların hikâyelerini tartışmaları gerekmekte, aynı zamanda araştırdıkları konuyu nasıl "yeniden hikâyeledikleri" konusunda ipuçları sunan kendi kişisel ve siyasi arka planlarını yansıtmaları da önem arz etmektedir. Bireysel hikâyelerin toplanması, analiz edilmesi ve anlatılmasında birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Pinnegar ve Daynes (2007) bu önemli sorunları bir araya toplayarak sıralamıştır: Bu hikâyenin sahibi kimdir? Bu hikâyeyi kim anlatabilir? Kim değiştirebilir? Kimin yorumu daha inandırıcıdır? Anlatılar rekabet ederse ne olur? Bir topluluk olarak, hikâyeler aramızda ne yapar?

Tanımı ve Temelleri

Bir anlatı araştırması bir veya birkaç kişinin deneyimlerine ilişkin hikayeleri rapor ederken, ***fenomenolojik çalışma*** birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili ***yaşanmış deneyimleri***nin ortak anlamını tanımlar. Fenomenolojistler bir fenomeni deneyimleyen tüm katılımcıların ortak özelliklerinin tanımlanmasına odaklanır (örneğin keder evrensel bir deneyimdir). Fenomenolojinin temel amacı bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemektir ("nesnenin gerçek doğasını anlamak", van Manen, 1990, s. 177). Bu amaçla, nitel araştırmacılar fenomeni tanımlar (insan deneyiminin "nesnesi", van Manen, 1990, s. 163). Bu insan deneyimi uykusuzluk, dışlanmışlık, öfke, keder veya cerrahın kalp ameliyatına katlanması gibi bir fenomen olabilir (Moustakas, 1994). Daha sonra araştırmacılar fenomenle ilgili deneyime sahip olan kişilerden veri toplar ve bütün bireylerin deneyimlerinin özünü tanımlayan bütüncül bir betimleme ortaya koyar. Bu betimleme, onların "neyi", "nasıl" deneyim ettiklerinden oluşur (Moustakas, 1994).

Bunların ötesinde, fenomenoloji güçlü felsefi bileşenlere sahiptir. Bu düşünce de, Alman matematikçi yazar Edmund Husserl (1859–1938) ve onun görüşlerini ilerleten Heidegger, Sartre ve Merleau-Pont gibi yazarlar dikkat çeker (Spiegelberg, 1982). Fenomenoloji sosyal ve sağlık bilimlerinde özellikle de sosyolojide (Borgatta ve Borgatta, 1992; Swingewood, 1991), psikolojide (Giorgi, 1985, 2009; Polkinghorne, 1989), hemşirelik ve sağlık bilimlerinde (Nieswiadomy, 1993; Olier, 1986), ve eğitimde (Tesch, 1988; van Manen, 1990) popülerdir. Husserl'in fikri soyuttur ve Merleau-Ponty (1962) "fenomenoloji nedir?" sorusunu sorar. Aslında, Husserl "fenomenolojinin" projelerini isimlendiren olarak bilinirdi (Natanson, 1973).

Husserl'in izinden giden aşağıdaki yazarlar bugün fenomenolojinin kullanımı için ayrıca farklı felsefi argümanlara dikkat çekerler (örneğin zıtlık felsefe ifadelerinde temeldir Moustakas, 1994; Stewart ve Mickunas, 1990; van Manen, 1990). Ama bu görüşlerin çoğuna bakıldığında, felsefi varsayımların ortak bir zemine dayandığı görülebilir: kişilerin yaşam deneyimleri üzerinde çalışılması, bu deneyimlerin bilinçli olduğu görüşü (van Manen, 1990), açıklama ve analizlerden ziyade bu deneyimlerin özüne ilişkin betimlemelerin geliştirilmesi (Moustakas, 1990). Geniş seviyede, Stewart ve Mickunas (1990) fenomenolojide dört ***felsefi perspektif*** vurgulamaktadır:

- Felsefenin geleneksel görevlerine geri dönüş. 19. yüzyılın sonlarında, felsefe dünyanın ampirik araçlarla açıklanmasında sınırlı kaldı ve bu

süreç "bilimcilik" olarak adlandırılmıştır. Felsefenin deneysel bilimle iç içe olduğu zamanlardaki geleneksel görevlerine geri dönmek, bir bilgelik arayışı olarak felsefenin Yunan anlayışına dönmektir.

- Ön kabulleri olmayan bir felsefe. Fenomenolojik yaklaşım daha belirgin temeller kurulana kadar gerçek nedir ile ilgili – ki bu doğal tavırdır- bütün yargıları askıya almıştır. Bu durum, Husserl tarafından "ön yargılardan sıyrılmak" olarak isimlendirilmiştir.
- ***Bilincin yönelmişliği.*** Bu fikirde bilinç her zaman doğrudan nesneye yöneliktir. Nesnenin gerçekliği, kişinin o nesneye ilişkin bilinci ile ilgili ayrılmaz bir parçadır. Bu yüzden, Husserl'e göre gerçeklik, özneler ve nesneler şeklinde parçalara bölünmez, fakat bilinçte ortaya çıktığı şekliyle hem özneler hem de nesneler olarak ikili kartezyen yapıda ele alınabilir.
- Özne-nesne ikiliğini reddetme. Bu tema, doğal olarak bilincin yönelmişliğinden ortaya çıkmaktadır. Bir nesnenin gerçekliği sadece bir bireyin deneyimi anlamında algılanmaktadır.
- Bireysel bir fenomenoloji yazma, eğer fenomenolojinin felsefi varsayımları hakkında bu yaklaşımın yöntemleri doğrultusunda bazı tartışmalar içermiyorsa dikkatsizce yazılmış olduğu düşünülebilmektedir. Moustakas (1994) yöntemlere dönmeden önce felsefi varsayımlara yüzden fazla sayfa ayırmaktadır.

Fenomenolojinin Karakteristik Özellikleri

Bütün fenomenolojik çalışmalarda karakteristik olarak birkaç özellik vardır. Fenomenoloji ile ilgili ilk elden bilgi veren iki kaynak vardır. Ben fenomenoloji hakkında ana kaynak olarak iki kitaba güvenmekteyim. Bunlar Moustakas (1994)'nin konuyu psikolojik perspektifle ele aldığı ve van Manen (1990) insan bilimi merkezli çalışmalarıdır.

- Tek bir kavram veya düşüncenin ifade edildiği, araştırılacak bir *fenomene* vurgu yapılmaktadır. Bunlar, örneğin eğitimsel bir düşünce olarak "mesleki gelişim", psikolojik bir kavram olarak "keder" veya sağlıkla ilgili bir düşünce olarak "hasta bakımındaki ilişkiler" olabilir.
- Fenomeni bütün yönleriyle deneyim etmiş *bir grup birey* ile çalışarak bu fenomeni araştırma. Bu yüzden, büyüklüğü 3–4 kişi ile 10–15 kişi arasında değişen heterojen bir grup belirlenir.
- Bir fenomenolojinin yürütülmesi sürecinde rol alan temel görüşler hakkındaki *felsefi tartışmalar*. Bu, bireylerin yaşanmış deneyimlerini ve fenomenle ilgili nasıl hem öznel hem de diğer insanlarla ortak olan nesnel deneyimlere sahip olduklarını açıklar. Bu yüzden, öznel-nesnel

ayrımına dayalı bakış açısının reddedilmesi söz konusudur ve bu nedenlerle, fenomenoloji nitel ve nicel araştırma arasındaki bir süreklilik çizgisi üzerinde herhangi bir yerde yer alır.

- Bazı fenomenoloji çeşitlerinde, araştırmacılar fenomenle ilgili kişisel deneyimlerini tartışarak kendilerini çalışmanın dışında *ayraç içerisine alır*. Bu durum araştırmacının tamamıyla çalışmanın dışında olduğunu göstermez. Ayrıca bu durum fenomenle ilgili kişisel deneyimlerin belirlenmesine ve araştırmacının katılımcıların deneyimlerine odaklanabilmesi için kendi kişisel deneyimlerini kısmen bir kenarda tutmasına yardımcı olur. Okuyucuların, araştırmacının deneyimleri hakkında bilgi sahibi olduğu ve araştırmacının kendisinin mevcut resim içerinde yer almadığı bir betimlemede yalnızca katılımcıların deneyimlerine odaklanıp odaklanmadığını kendi kendilerine belirleyebildikleri ideal olan yapı budur.

  Giorgi (2009)'ye göre bu ön yargılardan sıyrılma durumu, deneyim edilenin unutulması meselesi değildir, fakat deneyimleri belirlemede geçmiş bilginin rol almasına izin verilmemesidir. Giorgi ayrıca, aynı gereksinimi karşılayan yaşamın diğer yönlerinden bahseder. Bir ceza davasındaki jüri üyesi yargıcın kanıtı kabul edilebilir bulmadığını söylemesini işitebilir; araştırmacılar da gözde hipotezlerinin desteklenmesini umut edebilir fakat daha sonra sonuçların bunu desteklemediğini görürler.
- *Veri toplama* süreci genellikle, fenomeni deneyimleyen bireylerle gerçekleştirilen mülakatları içerir. Bu genel geçer bir özellik değildir, ki bazı fenomenolojik çalışmalar şiir, gözlem ve dokümanlar gibi çeşitli veri kaynaklarını da kapsamaktadır.
- *Veri analizi* daha dar kapsamlı analiz birimlerinden (örneğin önemli açıklamalar) başlayan ve daha geniş birimlere doğru giden (örneğin birimlerin anlamı) ve sonrasında bireylerin "neyi" "nasıl" deneyim ettiklerinin detaylı betimlenmesine doğru ilerleyen sistematik bir süreç izleyebilir (Moustakas, 1994).
- Bir fenomenoloji, "neyin", "nasıl" deneyimlendiğini bütünleştiren, bireylerin deneyimlerinin *özünün* tartışıldığı betimleyici bir bölümle sonlanır. Bu "öz" fenomenolojik çalışmanın son noktasıdır.

Fenomenoloji Türleri

Burada fenomenolojinin iki çeşidi ele alınmıştır: yorumlayıcı fenomenoloji (van Manen, 1990) ve deneysel, aşkın ya da psikolojik fenomenoloji (Moustakas, 1994). van Manen (1990)'in çalışmasına sağlık literatüründe sıkça referans verilmektedir (Morse & Field, 1995). Bir eğitimci olan van Manen

(1990) araştırmayı yaşanmış deneyime yönelme (fenomenoloji) ve yaşama ilişkin "metinleri" yorumlama (yorumbilim) olarak tanımladığı ***yorumlayıcı fenomenoloji*** üzerine öğretici bir kitap yazmıştır (s. 4). Van Manen fenomenolojiyi bir dizi kural ve yöntem çerçevesinde değerlendirmese de, altı araştırma faaliyeti arasındaki dinamik bir etkileşim olarak ele alır. Araştırmacılar ilk önce kendilerinin ciddi bir şekilde ilgisini çeken bir fenomene yönelirler (örneğin okuma, koşu yapma, araba sürme, annelik yapma), ki bu bir "sürekli ilgi" durumudur (van Manen, 1990, s. 31) Bu süreçte, araştırmacılar, yaşanmış deneyimin doğasını oluşturan temel konular üzerinde derinlemesine düşünürler.Ayrıca araştırma konusuyla sağlam bir ilişki kurarak ve yazının bütün bölümleri arasında bir denge oluşturarak fenomenle ilgili bir betimleme yaparlar.

Fenomenoloji yalnızca bir betimleme değildir, araştırmacının yaşanmış deneyimlerin anlamına ilişkin yorum yaptığı yorumsal bir süreçtir (yani araştırmacıların iki anlam arasında arabulucu olması; van Manen, 1990, s. 26).

Moustakas'ın (1994) aşkın ve psikolojik fenomenolojisi araştırmacının yorumlarına daha az ve katılımcıların deneyimlerinin betimlenmesine daha fazla vurgu yapar. Ayrıca, Moustakas, incelenen fenomene arınmış bir bakış açısıyla yaklaşmak için araştırmacıların kendi deneyimlerini mümkün olduğunca bir kenara bırakmasını öngören Husserl'in kavramlarından ***ön yargılardan sıyrılma***ya (veya paranteze alma) odaklanır. Bu yüzden ***aşkın*** "her şeyin ilk kez karşılaşılıyormuş gibi yeni bir şekilde algılanması" anlamına gelir (Moustakas, 1994, s. 34). Moustakas bu durumun tamamen başarılmasının nadiren gerçekleşebileceğini kabul etmektedir. Buna rağmen, bu fikri savunan araştırmacıların projelere başladıkları zaman fenomenle ile birlikte kendi deneyimlerini betimledikleri ve diğerlerinin deneyimlerini yargılamadan önce kendi görüşlerini ayraç içerisine aldıkları görülmektedir.

Ayraç içerisine almanın yanında, deneysel, ***aşkın fenomenoloji***, fenomenolojik psikolojide Duquesne çalışmaları (Giorgi, 1985, 2009) ile van Kaam (1966) ve Colaizzi (1978)'nin veri analizi sürecine dikkat çeker. Moustakas (1994) tarafından ortaya konulan prosedürler; çalışmadaki fenomenin belirlenmesi, kişinin kendi deneyimlerini ayraç içerisine alması ve fenomeni deneyimleyen birkaç kişiden veri toplanması aşamalarından oluşmaktadır. Daha sonra araştırmacı elde ettiği bilgiyi önemli ifade ve alıntılara indirger ve bunları temalar altında birleştirerek veriyi analiz eder. Sonraki aşamada ise, araştırmacı kişilerin deneyimlerinin ***dokusal betimleme***sini (katılımcıların neyi deneyim ettikleri) ***yapısal betimleme***sini (koşul, durum ve içerik açısından nasıl deneyim ettikleri) ve deneyime ilişkin genel bir *öze* ulaşmak için de dokusal ve yapısal betimlemelerin birleştirdikleri bir yapı oluşturur.

Fenomenoloji Araştırmaları Yürütürken Takip Edilen Aşamalar

Bu bölümde veri analiz aşamaları ile ilgili sistematik adımlar ve dokusal ve yapısal betimlemeleri birleştiren kurallar içerdiği için Moustakas (1994)'nin önerdiği yaklaşım kullanılmıştır. Psikolojik fenomenoloji çalışmalarının yürütülmesi ile ilgili pek çok çalışma kaleme alınmıştır. Dukes (1984), Tesch (1990), Giorgi (1985, 1994, 2009), Polkinghorne (1989) ve son zamanlarda Moustakas (1994)'in çalışmaları bunlar arasında sayılabilmektedir.

Takip edilmesi tavsiye edilen ana aşamalar aşağıda sunulmuştur:

- Araştırmacı araştırma probleminin fenomenolojik yaklaşıma uygun olup olmadığını belirler. Bireylerin bir fenomenle ilgili yaygın veya ortak deneyimlerini anlamanın önem arz ettiği bir problem, bu araştırma çeşidi için en uygun olan problem türüdür. Yaygın olan bu deneyimlerin anlaşılması, uygulama ve politikalar üretmek veya fenomenin özelliklerini daha detaylı anlayabilmek açısından oldukça önemlidir.
- Çalışmanın ilgili olduğu fenomen belirlenir. Kızgınlık, profesyonellik, zayıf olmanın ne demek olduğu veya bir güreşçi olmanın ne demek olduğu bunlara örnek olarak verilebilmektedir. Moustakas (1994), üzerinde çalışılan sayısız fenomen örneği sunmuştur. Van Manen (1990) fenomen olarak öğrenme deneyimi, bisiklete binme veya ilk defa baba olmak gibi durumları örnek olarak göstermiştir.
- Araştırmacı, fenomenolojinin geniş felsefi varsayımlarını kabul eder ve belirtir. Örneğin bir araştırmacı nesnel gerçeklik ve bireysel deneyimlerin birleşimi hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Bu yaşanmış deneyimler ayrıca "bilinçli" ve bir nesneye doğru yönelmiştir. Katılımcıların fenomeni nasıl algıladıklarını bütün yönleriyle betimlemek için, araştırmacılar mümkün olduğu kadar kendi deneyimlerini ayraç içerisine almalıdır.
- Veriler fenomen ile ilgili deneyimi olan bireylerden toplanmaktadır. Fenomenolojik çalışmalarda veri toplama genellikle katılımcılarla derinlemesine ve çoklu mülakatlar kullanılarak toplanmaktadır. Polkinghorne (1989) araştırmacıların mülakatları fenomeni bütünüyle deneyimleyen ve sayıları 5 ile 25 kişi arasında değişen bireyler ile yapılması gerektiğini belirtmektedir. Diğer veri diğer toplama araçları gözlemler, günlükler, şiir, müzik ve diğer sanat formları olabilmektedir. Van Manen (1990) yazıya aktarılmış konuşmaların, resmi yazıların ve drama, film, şiir ve romanlarla ilgili deneyimlerin veri toplama formu olarak kullanılabileceğinden bahsetmektedir.
- Katılımcılara şu iki genel soru yöneltilmektedir (Moustakas, 1994): Fenomenle ilgili hangi deneyimleri yaşadınız? Hangi ortam veya du-

rumlar fenomenle ilgili yaşadığınız deneyimleri etkilemiştir? Bunlar dışında başka açık uçlu sorular da yöneltilebilmektedir. Fakat özellikle burada belirtilen ve veri toplama ile ilgili olarak yöneltilen bu iki soru deneyimlerin dokusal ve yapısal betimlenmesinde ve sonuç olarak katılımcıların yaygın deneyimlerinin anlaşılmasında katkı sağlamaktadır.

- ***Fenomenolojik veri analizi*** aşamaları bu yaklaşım üzerinde tartışmalar yürüten bütün psikolojik fenomenolojistler tarafından genel olarak benzer biçimde ele alınmıştır (Moustakas, 1994; Polkinghorne, 1989). Veri analizi yapan araştırmacı birinci ve ikinci araştırma problemiyle ilgili verileri elde ettikten sonra doğrudan veriye (örneğin mülakat dökümleri) gitmekte ve fenomenin nasıl deneyimlediğini anlamayı sağlayan "önemli açıklamalar", cümleler ve alıntılar yapmaktadır. Moustakas (1994) bu adımı, ***anahtar ifadelerin listelenmesi*** olarak adlandırmaktadır. Bir sonraki adımda araştırmacı bu önemli ifadelerden hareketle temalar içinde ***anlam kümeleri/grupları*** geliştirir.
- Daha sonra bu önemli açıklamalar ve temalar, katılımcıların deneyimlerine ilişkin betimlemleyici bir yazı yazarken kullanılır (***dokusal betimleme***). Bunlar, aynı zamanda katılımcıların fenomeni deneyim etme şekillerini etkileyen ortam ya da bağlam ile ilgili betimleme yaparken de kullanılabilmektedir ve bu ***yapısal betimleme*** olarak adlandırılmaktadır. Moustakas (1994) buna daha ileri bir adım daha eklemektedir: Araştırmacılar ayrıca kendi deneyimleri, bağlamları ve deneyimlerini etkileyen durumları hakkında yazmaktadırlar. Bu kitabın yazarı olan Creswell, Moustakas'ın önerdiği prosedürlerin azaltılmasını tavsiye etmekle birlikte, bu kişisel ifadelerin fenomenoloji ile ilgili açıklamaların başında yer almasını veya metodoloji bölümündeki tartışmalarda araştırmacının rolü ile ilgili açıklamalar yaparken kullanmasını önermektedir (Marshall & Rossman, 2010).
- Araştırmacı yapısal ve dokusal tanımlamaların ardından fenomenin "öz"ünü ortaya koyan karma bir betimleme yapmaktadır ve bu ***temel, değişmez yapı (öz)*** olarak adlandırılmaktadır. Bu kısım öncelikle katılımcıların ortak deneyimlerine odaklanmaktadır. Örneğin, bu bütün deneyimlerin temel bir ***yapıya*** sahip olduğu anlamına gelmektedir (üzüntü köpek, bir muhabbet kuşu, ya da çocuk için aynıdır). Bu betimleyici pasaj uzun bir veya iki paragraf olabilmektedir ve okuyucu anlatılan fenomenden "Ben böyle bir deneyimi yaşamanın ne anlama geldiğini daha iyi anlıyorum" duygusunu hissedebilmelidir (Polkinghorne, 1989, s. 46).

Zorluklar

Fenomenoloji birkaç birey tarafından deneyimlenen bir fenomenin derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktadır. Bazı ortak deneyimleri bilmek terapistler, öğretmenler, sağlık personeli ve politikacılar için değerli olabilmektedir. Fenomenoloji katılımcılar ile bir veya birden fazla yapılan mülakatlardan elde edilen verilerin gelişmiş bir formunu içerebilmektedir. Verilerin analizi için Moustakas (1994)'in yaklaşımını kullanmak acemi araştırmacılar için yapısal bir yaklaşım sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

Bu yaklaşım bazı nitel araştırmacılara göre oldukça sıkı bir yapı olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, fenomenoloji en azından geniş felsefi varsayımların biraz olsun anlaşılmasını gerektirmektedir ve araştırmacıların çalışmalarında bu varsayımları belirlemeleri gerekmektedir. Bu felsefi fikirler soyut kavramlardır ve yazılı bir fenomenolojik çalışmada görülmesi kolay değildir. Buna ek olarak, çalışmanın sonunda araştırmacının yaygın bir anlayış ortaya çıkarabilmesi için, çalışmaya katılanların söz konusu fenomeni bütün yönleriyle yaşamış bireylerden dikkatlice seçilmiş olması gerekmektedir. Bir araştırma için fenomeni tamamıyla deneyim etmiş bireylerin bulunması zor olabilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, kişisel deneyimlerin ayraç içerisine alınması, uygulamada araştırmacı için zor olabilir çünkü veriye ilişkin yorumlamaların bünyesinde her zaman araştırmacının konu ile ilgili varsayımları bulunmaktadır. (van Manen, 1990). Belki de *ön yargılardan ayrılma* veya *parantez alma*'yı, merakımızı canlı tutmak için kendi anlayışlarımızı arkıya almaya yönelik yansıtıcı bir eylem olarak yeni bir şekilde tanımlamamız gerekir (LeVasseur, 2003). Böylece, araştırmacı kişisel anlayışlarını nasıl ve ne şekilde çalışmasına dâhil edeceğine karar vermesi gerekir.

KURAM OLUŞTURMA ARAŞTIRMASI

Tanımı ve Temelleri

Anlatı araştırması katılımcılar tarafından anlatılan bireysel öykülere odaklanırken ve fenomenoloji bir grup bireyin ortak deneyimlerini vurgularken, bir ***kuram oluşturma çalışması***nın amacı betimlemenin ötesine geçmek, bir süreç veya eyleme ilişkin "birleştirilmiş kuramsal açıklama" (Corbin & Strauss, 2007, s. 107) ortaya koymak, ***bir kuram oluşturmak veya keşfetmek***tir. Çalışmaya katılanlar, süreci bütünüyle deneyim etmiş olabilir ve kuramın gelişmesi pratiği açıklamaya veya sonraki araştırmalar için bir çerçeve sağlamaya yardımcı olabilir. Buradaki temel görüş, kuram geliştirmenin "kullanıma hazır bir kaynaktan" gelmemiş olması, süreci yaşamış katılımcılardan sağlanan verilerin içerisinde "temellenmesi" ve ortaya çıkarılmış olmasıdır (Strauss & Corbin, 1998). Böylece, kuram oluşturma, araştırmacının bir süreç, eylem ya da etkile-

şime ilişkin çok sayıda katılımcının görüşleri çerçevesinde genel bir açıklama (bir kuram) ortaya koyduğu bir nitel araştırma desenidir.

Bu nitel desen 1967'de, sosyoloji araştırmalarında kullanılan kuramların genellikle uygun olmadığını ve incelenen katılımcılarla uyuşmadığını düşünen Barney Glaser ve Anselm Strauss gibi iki araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Bu araştırmacılar fikirlerini çeşitli kitaplarda detaylandırmışlardır (Corbin & Strauss, 2007; Glaser, 1978; Glaser & Strauss, 1967; Strauss, 1987; Strauss & Corbin, 1990, 1998). Sosyolojideki kuramsal yönelimlerde öncül yaklaşımın aksine, kuram oluşturmacılar kuramların alandaki veride, özellikle eylemlerde, etkileşimlerde ve insanların toplumsal süreçlerinde "gömülü" olması gerektiğini savunurlar. Böylece, kuram oluşturma, bireylerden toplanan verilerden elde edilen bilgilere ilişkin kategorileri ilişkilendirerek eylem, etkileşim veya süreçlerle ilgili bir kuramın ortaya konulmasını (bir diyagram ve hipotez ile birlikte) sağlamıştır.

Glaser ve Strauss, *Ölüm Bilinci* (Glaser & Strauss, 1965) ve *Ölüm Zamanı* (Glaser & Strauss, 1968) başlıklı çalışmalarında başlangıçta uzlaşma içerisinde olmalarına karşılık, sonuç itibariyle kuram oluşturmanın anlamı ve prosedürleri hakkında aynı fikirlerde değillerdi. Glaser, Strauss'un kuram oluşturma yaklaşımını çok kuralcı ve katı bir yapısı olduğu yönünde eleştirir (Glaser, 1992). Daha yakın zamanlarda, Charmaz (2006) prosedürler hakkındaki tartışmalara farklı bir bakış açısı getirerek ***yapılandırmacı*** bir ***kuram oluşturma***yı desteklemiştir. Bu farklı yorumlar sayesinde kuram oluşturma, diğer sosyal bilimler alanlarında olduğu gibi sosyoloji, hemşirelik, eğitim ve psikoloji gibi alanlarda popülerlik kazanmıştır.

Son zamanlarda kuram oluşturmayla ilgili diğer bir bakış açısı, Charmaz ile birlikte Clarke (2005)'ın kuram oluşturmayı "pozitivist temelleri"nden kurtarma arayışıdır (s. xxiii). Clarke, Charmaz'dan daha ileride gider ve sosyal "durumların" kuram oluşturmadaki analiz birimimizi şekillendirmesi gerektiğini ve üç sosyolojik tavrın bu durumların analizinde yararlı olabileceğini önerir. Bunlar, durumsal, sosyal dünya/alanlar ve nitel verilerin toplanması ve analiz edilmesinde konumsal kartografik haritalardır. Clarke ayrıca, kuram oluşturmayı "postmodern düşünce tarzının sonrasında" daha genişletir (Clarke, 2005, s. xxiv) ve postmodern bakış açılarına inanır (yani araştırma ve yorumlamanın siyasi doğası, araştırmacıların parçalarının yansıması, bilgiyi temsil etmedeki sorunların tanınması, meşruluk ve otorite sorunları ve araştırmacının "her şeyi bilen analizciden" den "kabul edilmiş katılımcı"ya doğru yeniden konumlandırılması) (Clarke, 2005, s. xxvii, xxviii). Clarke, kuram oluşturma ile ilgili tartışmasını temellendirmek için sık sık postmodern ve postyapısalcı yazar Michael Foucault (1972)'a başvurur. Bu bölümde kuram oluşturma ile ilgili tartışmalar, kuram oluşturmada yapısalcı bir yaklaşım sağlayan Corbin ve Strauss (2007)'un ve yapısalcı ve yorumlayıcı bakış açıları sunan Charmaz (2006)'ın kitaplarına dayandırılacaktır.

Kuram Oluşturmanın Karakteristik Özellikleri

Bir araştırmanın içerisine dâhil edilebilecek kuram oluşturmanın birçok önemli özelliği vardır:

- Araştırmacılar zaman içinde oluşan farklı adım veya evreye sahip bir *süreç* veya bir *eyleme* odaklanır. Bu yüzden, bir kuram oluşturma çalışmasında araştırmacının açıklamaya çalıştığı "faaliyetler" veya bazı eylemler bulunmaktadır. "Bir genel eğitim programının gelişimi" veya "iyi araştırmacılar yetiştirmek için fakülte desteği" bir süreç olabilir.
- Araştırmacı ayrıca, en son aşamada bu süreç veya eyleme ilişkin bir *kuram* geliştirmeye çalışır. Kurama ilişkin literatürde mevcut birçok tanım vardır, fakat genel olarak bir kuram, araştırmacının geliştirdiği bir açıklama veya anlayıştır. Kuram oluşturmada bu açıklama veya anlayış, kuramın nasıl çalıştığını göstermek için kuramsal kategorilerle birlikte düzenlenir. Örneğin, bir fakülte için destekleme kuramı, belirli kaynaklarla, bireylerin eylemleriyle, bir öğretim üyesinin araştırma performansını arttıran bireysel sonuçlarla, zaman içinde fakültenin nasıl desteklendiğini gösterebilir (Creswell & Brown, 1992).
- *Hatırlatıcı notlar tutma,* veriler toplanıp analiz edildikçe araştırmacıların fikirlerini kağıda dökmesi kuram geliştirmenin bir parçası haline gelir. Bu notlarda, söz konusu fikirler araştırmacı tarafından belirlenen süreci açıklama ve bu sürecin akışını özetleme girişiminde kullanılır.
- En temel *veri toplama* şekli genellikle mülakatlardır. Bu mülakatlarda araştırmacı gelişmekte olan kuramla ilgili katılımcılardan temin ettiği fikirleri sürekli karşılaştırır. Bu süreç katılımcılar arasında ileri ve geri gitme, yeni mülakat verileri toplama ve sonra boşlukları doldurma ve kuramın nasıl işleyeceğini detaylandırmak için gelişmekte olan teoriye tekrar dönme aşamalarından oluşmaktadır.
- *Veri analizi* yapısallaştırılabilir ve açık kategorilerin geliştirilmesi, kuramın merkezinde olan bir kategorinin seçilmesi ve sonrasında kuramsal modelin oluşturulması için ilave kategorilerin detaylandırılması (eksenel kodlama) şeklinde bir örüntüyü takip edebilir. Kategorilerin kesişimi kuramı meydana getirir (seçici kodlama olarak adlandırılır). Bu kuram bir diyagram, önermeler (veya hipotezler) veya bir tartışma olarak sunulabilir (Strauss ve Corbin, 1998). Veri analizi ayrıca daha az yapılandırılmış ve bir kategoriyle ilgili örtük anlam parçalarını bir araya getirerek kuramı geliştirmeye dayalı olabilir (Charmaz, 2006).

Kuram Oluşturma Çalışmalarının Türleri

Kuram oluşturmada iki popüler yaklaşım, Strauss ve Corbin (1990, 1998)'in sistematik prosedürleri ve Charmaz (2005, 2006)'ın yapısalcı yaklaşımıdır. Strauss ve Corbin (1990, 1998)'in daha sistematik, analitik prosedürlerinde, araştırmacı bir konudaki süreç, eylem veya etkileşimi açıklayan bir teoriyi sistematik olarak geliştirmeye çalışır (örneğin bir öğretim programının gelişim süreci, hastalar ile psikolojik test sonuçlarını paylaşmanın tedaviye yararları). Araştırmacı kategorileri nihai haline ulaştırmak amacıyla "çalışma alanına" yaptığı ziyaretlerde mülakat verisi toplamak için 20-30 mülakat yapar (veya daha fazlasını bulamayıncaya kadar bu kategorilere ekleme yapmayı sürdürmesini sağlayacak bilgiye ulaşır). Bir ***kategori*** olgular, olaylar ve durumlardan oluşan bir bilgi birimini temsil eder (Strauss & Corbin, 1990). Araştırmacı ayrıca gözlem kayıtlarını ve dokümanları toplar ve analiz eder, fakat bu veri türleri sıklıkla kullanılmaz. Araştırmacı verileri toplarken, analize başlar. Bir kuram oluşturma çalışmasında veri toplama alan dışında bilgi toplama, ofiste verileri analiz etme, alana dönüp daha fazla bilgi toplama, tekrar ofise dönme ve benzeri aşamaları içeren bir "zigzag" sürecine benzetilebilir: Mülakat yapılan katılımcılar araştırmacının kuramı en iyi şekilde oluşturmasına yardımcı olması için teorik olarak seçilmişlerdir (***teorik örnekleme*** olarak adlandırılır). Çalışma alanına yapılacak ziyaretlerin sayısı, kategorilerdeki bilgilerin doygunluğa ulaşıp ulaşmadığı ve kuramın bütün karmaşıklığıyla detaylandırılıp detaylandırılmadığına bağlıdır. Toplanan veriden bilgi sağlama ve bunu ortaya çıkan kategorilerle karşılaştırma süreci veri analizinde ***sürekli karşılaştırma*** yöntemi olarak adlandırılır.

Araştırmacılar veriyi temel bilgi kategorileri şeklinde kodladıkları ***açık kodlama***yla başlar. Bu kodlamadan hareketle, araştırmacının odaklanmak için bir açık kodlama kategorisi belirlediği ("çekirdek" fenomen olarak adlandırılan) eksenel kodlama ortaya çıkar ve sonra veriye geri dönülür ve bu çekirdek fenomen çevresinde kategoriler oluşur. Strauss ve Corbin (1990) çekirdek fenomen etrafında tanımlanan kategori türleri önermiştir. Bunlar, ***nedensel koşullar*** (çekirdek fenomene hangi faktörlerin sebep olduğu), ***stratejiler*** (çekirdek fenomene karşı alınan önlemler), bağlamsal ve ***müdahil koşullar*** (stratejileri etkileyen geniş ve belirli durumsal faktörler) ve ***sonuçlar***dan (stratejileri kullanımdan sonuçlar) oluşur. Bu kategoriler ***eksenel kodlama*** paradigması olarak adlandırılan bir görsel model kullanılarak çekirdek fenomen ile ilişkilendirilir ve bu fenomeni çevreler. Daha sonra, son adımda ***seçici kodlama*** yer alır. Bu adımda, araştırmacı söz konusu modeli alır ve modeldeki kategoriler arasında ilişki kuran veya modeldeki kategoriler arasındaki ilişkiyi tanımlayıcı bir hikaye oluşturan ***önermeler*** (veya hipotezleri) geliştirir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen bu kuram, bir çalışmanın sonuna doğru ifade edilir ve bir hikaye tarzı açıklama (Strauss & Corbin, 1990), görsel bir resim (Morrow & Smith, 1995) veya bir hipotezler veya önermeler serisi (Creswell & Brown, 1992) gibi çeşitli şekillerde kurgulanabilir.

Strauss ve Corbin (1998) kuram oluşturmayla ilgili tartışmalarında, bir ***koşullu matris*** geliştirmek için bu modeli bir adım daha ileri götürmüşlerdir. Bu araştırmacılar koşullu matrisi araştırmacının fenomeni etkileyen makro ve mikro koşullar arasında bağlantı yapmasına yardım etmek için bir kodlama aracı olarak geliştirmişlerdir. Bu matris bireyler, gruplar ve organizasyonlardan, toplum bölge, ülke ve küresel dünyaya doğru genişleyen bir yapıyı nitelendirmek için bir dizi genişleyen iç içe dairelerden oluşmaktadır. Bu kitabın yazarı olan Creswell'in deneyimlerine göre, bu matris kuram oluşturma araştırmalarında nadiren kullanılmaktadır ve araştırmacılar çalışmalarını genellikle seçici kodlama ile oluşturulmuş bir kuramla sonlandırırlar, ki bu kuram soyut ve genel bir kuramdan ziyade düşük düzeyli temel bir kuram olarak değerlendirilebilir. (örneğin, bakınız Creswell & Brown, 1992). Koşullu matriste temel kuram ile toplum, ülke ve dünya için bu kuramın daha geniş doğurguları arasında bağlantı yapma önemli olmasına rağmen (örneğin bir hastanedeki iş akışı modeli, eldiven sıkıntısı ve AIDS'de ulusal önerilerin tümü birbirleriyle bağlantılı olabilir; bakınız bu örnek Strauss & Corbin tarafından sağlanmıştır, 1998), kuram oluşturmacılar koşullu matris kullanmak için gerekli olan veri, zaman veya kaynaklara nadiren sahiptir.

Kuram oluşturmanın ikinci bir şekli Charmaz'ın yapılandırmacı yazısında (2005, 2006) yer almaktadır. Strauss ve Corbin (1998)'nin yaklaşımında olduğu gibi çalışmayı tek bir süreç veya çekirdek kategorinin kapsaması yerine, Charmaz çeşitli yerel dünyaları, çoklu gerçekleri ve dünyaların, görüşlerin ve eylemlerin karmaşıklığını vurgulayan sosyal yapılandırmacı bir bakış açısını savunur. Charmaz (2006)'ye göre yapılandırmacı kuram oluşturma, esnek kurallara dayalı nitel araştırmadaki yorumlayıcı yaklaşım içerisinde, geliştirilen kuramın odağının araştırmacının görüşüne bağlı olduğu, gizli bağlar, durumlar ve ilişkiler içerisindeki gömülü deneyimleri öğrenme, ve güç, iletişim ve fırsat hiyerarşilerini görünebilir kılma çerçevesinde konumlanmıştır. Charmaz, zengin veri toplama uygulamaları, veri kodlama, not etme ve teorik örnekleme kullanmayı tarif etmesine rağmen bireylerin görüş, değer, inanış, his, varsayım ve ideolojilerine araştırma yöntemlerinden daha çok önem verir (Charmaz, 2006). Karmaşık terimlerin veya jargonların, diyagramların, kavramsal haritaların ve sistematik yaklaşımların (Strauss & Corbin, 1990 gibi) kuram oluşturmadan uzaklaştırdığını ileri sürer ve onları kullanmada güç kazanmak için bir girişim sergiler.

Yeniden düzenlenen yaşam ifadesi gibi bağfiil tabanlı ifadeleri, yani aktif kodları kullanmayı savunur. Ayrıca Charmaz için bir kuram oluşturma prosedürü, süreçte araştırmacının rolünü en aza indirmez. Araştırmacı süreç boyunca kategoriler hakkında kararlar verir, verilere sorular getirir ve kişisel değerlerini, deneyimlerini ve önceliklerini ön plana çıkarır. Kuram oluşturmacılar tarafından geliştirilen herhangi bir sonuç, Charmaz (2005)'a göre öneri ortaya koyan nitelikte, eksik ve hükümsüz bir yapıdadır.

Kuram Oluşturma Çalışması Yürütürken Takip Edilen Aşamalar

Buradaki tartışmaya Charmaz'ın yorumlayıcı yaklaşımı (örneğin yansıtıcılık, yapıda esnek olma, Bölüm 2'de tartışıldığı gibi) dahil edilmiş ve kuram oluşturma prosedürlerini göstermek için Strauss ve Corbin (1990, 1998) ve Corbin ve Strauss (2007)'un çalışmaları kullanılmıştır. Çünkü bu araştırmacıların sistematik yaklaşımı kuram oluşturma yaklaşımını öğrenen ve uygulayan bireyler için faydalı olacaktır.

Araştırmacı araştırma problemini incelemede kuram oluşturma yaklaşımının en uygunu olup olmadığını belirleyerek başlaması gerekir. Kuram oluşturma, bir süreci açıklama veya anlamaya yönelik herhangi bir kuram bulunmadığında kullanılan iyi bir desendir. Literatürde uygun modeller mevcut olabilir, fakat bunlar nitel araştırmacıların ilgilendikleri dışmdaki çalışmalarda, örneklem ve evrenler üzerinde sınanmış ve geliştirilmiştir. Ayrıca, kuramlar da mevcut olabilir, fakat onlar da yetersizdir. Çünkü araştırmacıyı ilgilendiren potansiyel olarak değerli değişken veya kategorilere işaret etmezler. Pratik açıdan, bir kuramın insanların bir fenomeni nasıl deneyim ettiklerini açıklaması gerekebilir ve araştırmacı tarafından geliştirilen bir kuram bu şekilde bir genel çerçeve sağlayacaktır.

Araştırmacının katılımcılara sorduğu araştırma soruları bireylerin süreci nasıl deneyim ettiklerini anlamaya ve süreç içerisindeki aşamaları tanımlamaya odaklanacaktır (Süreç neydi? Nasıl çözümlendi?). Araştırmacı başlangıçta bu konuları inceledikten sonra, katılımcılara döner ve eksenel kodlama aşamasını şekillendirmeye yardımcı olan daha detaylı sorular sorar. Sorular şunlar gibi olabilir: Sürecin merkezi neydi (çekirdek fenomen)? Bu fenomenin oluşmasına ne sebep olmuş veya etkilemiştir (nedensel koşullar)? Süreç sırasında hangi stratejiler kullanılmıştır (strateji)? Nasıl bir etki oluştu (sonuçlar)?

Gözlemler, dokümanlar ve görsel-işitsel materyaller gibi diğer şekillerde de veriler toplanılmasına rağmen, bu sorular genellikle mülakatta sorulur.

Burada temel nokta, modeli tam olarak geliştirmek (veya doygunluğa ulaşma) için yeterli bilgi toplamaktır. Bu 20 ile 60 mülakat gerektirebilir.

Veri analizi kademeli olarak ilerler. Açık kodlamada, araştırmacı bilgiyi parçalayarak çalışılan fenomen hakkında bilgi kategorileri oluşturur. Her ka-

tegori içerisinde, araştırmacı çeşitli *özellikleri* veya alt kategorileri ortaya çıkarır ve boyutlandırmak veya sürekli bir özellik üzerindeki aşırı olanakları göstermek için veri arar.

Eksenel kodlama da, araştırmacı açık kodlamadan sonra yeni yollarla verileri birleştirir. Bu yapısal yaklaşımda, araştırmacı bir ***merkezi fenomeni*** tanımlamak için (yani fenomen hakkında merkezi bir kategori) bir ***kodlama paradigması veya mantık şeması*** (yani görsel bir model) sunar, ***nedensel koşulları*** araştırır (yani fenomeni etkileyen koşullara ilişkin kategoriler), stratejileri belirtir (yani merkezi fenomenden kaynaklanan eylem veya etkileşimler) ***bağlam*** ve ***müdahil koşulları belirler*** (yani stratejileri etkileyen dar ve geniş koşullar) ve bu fenomen için ***sonuçları*** betimler (yani stratejilerin çıktıları).

Seçici kodlamada, araştırmacı kategorileri bağlayan bir "ana hikaye" yazabilir. Alternatif olarak, öngörülen ilişkilerin belirtildiği önermeler veya hipotezler belirtilebilir.

Veri toplama ve analizi sürecinin sonucu, belirli bir problem ya da insan topluluğunu araştıran bir araştırmacı tarafından yazılmış ***temel düzeyde teoridir***. Bu kuram, açık, eksenel ve seçici kodlama süreci boyunca gelişen kuram hakkında fikirlerin yazıldığı ***not tutma*** sürecinin yardımıyla oluşur. Temel düzeydeki bu kuramın bir örneklem veya evrene genellenebilirliğini belirlemek için nicel veri yardımıyla ampirik bir doğrulama yapılabilir (bakınız karma yöntemler deseni prosedürleri, Creswell & Plano Clark, 2011). Alternatif olarak, araştırmanın amacı olan bir kuramın geliştirilmesi aşamasında sonuçlanabilir.

Zorluklar

Bir kuram oluşturma çalışması aşağıdaki nedenlerle araştırmacılar için zorluklar ortaya çıkarabilmektedir. Analitik, temel bir kuramın ortaya çıkabilmesi için araştırmacının, mümkün olduğu kadar kuramsal fikir veya düşünceleri bir kenara koyması gerekir. Bu nitel araştırma türünün yavaş yavaş gelişen tümevarımsal bir doğası olmasına rağmen, Corbin ve Strauss (2007)'un önerdiği perspektiften bakılacak olursa, araştırmacı bu yaklaşımın veri analizinde özel aşamaları olan sistematik bir araştırma yaklaşımı olduğunu kabul etmelidir.

Kategoriler doygunluğa ulaştığında veya teori yeterince detaylandığında araştırmacı, belirleme zorluğuyla karşı karşıya kalır. Doygunluğa ulaşmada kullanılabilecek bir strateji, ***ayırt edici örnekleme*** kullanmaktır. Bu stratejide araştırmacı, başlangıçta görüştüklerinden farklı bireylerden bilgi toplar ve böylece kuramın bu yeni bireyler için doğruluğunu koruyup koruyamadığı belirlenmiş olur. Araştırmacı, bu çalışmanın birincil sonucunun belirli bileşenlere sahip bir kuram olduğunu kabul etmesi gerekir: bir merkezi fenomen, nedensel koşullar, stratejiler, koşullar ve bağlam, ve sonuçlar. Bunlar kuramda önceden belirlenmiş bilgi kategorileridir, bu nedenle Strauss ve Corbin (1990),

1998) ya da Corbin ve Strauss (2007) yaklaşımı bazı nitel araştırmacılar tarafından istenen esnekliğe sahip olmayabilir. Bu durumda daha az yapılandırılmış ve daha uyarlanabilir Charmaz (2006)'ın yaklaşımı kullanılabilir.

ETNOGRAFİK ARAŞTIRMA

Tanımı ve Temelleri

Bir kuram oluşturma araştırmacısının aynı süreç, eylem veya etkileşimi paylaşan kimseleri inceleyerek kuram geliştiriyor olmasına rağmen, çalışmaya katılanların dil, inanç ve davranışa yönelik ortak modeller geliştirdikleri bir temelde sık sık etkileşim içinde olmaları ya da aynı yerde bulunmaları pek muhtemel değildir. Bir etnograf bu ortak modelleri incelemekle ilgilenirken, analiz birimi genellikle kuram oluşturma çalışmasına dâhil edilen 20 kadar kişiden daha büyüktür. *Etnografi* aynı kültürü paylaşan grubun tümüne odaklanmaktadır. Bu kültürel grubun zaman zaman küçük olabileceğini (birkaç öğretmen, birkaç sosyal hizmet uzmanı), fakat genellikle, zaman içinde etkileşimde bulunan birçok kişiyi içine alacak şekilde büyük olduğunu (bütün bir okuldaki öğretmenler, bir topluluk sosyal çalışma grubu) varsayalım. Etnografi bu şekilde, araştırmacının ***ortak kültüre sahip bir grub***un değerlerinin, ***davranışla***rının, inançlarının ve ***dilinin*** paylaşılan ve öğrenilen modellerini tanımladığı ve yorumladığı nitel bir desendir. (Harris, 1968). Araştırmanın hem bir süreci hem de bir sonucu olarak (Agar, 1980), etnografi, hem aynı kültürü paylaşan bir grubun incelenme şekli hem de bir araştırmanın nihai, yazılı ürünüdür. Bir süreç olarak etnografi, en çok ***katılımcı gözlem*** yoluyla olmak üzere, araştırmacının insanların günlük yaşamının ***içine girdiği*** ve grup katılımcılarını gözlemleyip kendileriyle mülakat gerçekleştirdiği, gruplara yönelik geniş çaplı gözlemleri kapsamaktadır. Etnograflar, aynı kültürü paylaşan grup üyeleri arasındaki davranış, dil ve etkileşimin anlamını incelemektedir.

Etnografi, Boas, Malinowski, Radcliffe-Brown, ve Mead gibi 20. yüzyıl antropologları tarafından yürütülen karşılaştırmalı kültürel antropoloji ile ortaya çıkmıştır. Başlangıçta doğa bilimlerini model almış olmalarına rağmen bu araştırmacılar, mevcut "ilkel" kültürler ile ilgili olarak ilk elden veri toplama yoluyla geleneksel bilimsel yaklaşımları kullanan araştırmacılardan ayrılmışlardır (Atkinson & Hammersley, 1994). 1920'lerde ve 1930'larda, Park, Dewey, ve Mead gibi sosyologlar, ABD'deki kültürel grupları incelerken antropoloji alanındaki yöntemleri benimsemişlerdir (Bogdan & Biklen, 1992). Etnografiye yönelik bilimsel yaklaşımlar son zamanlarda, "okulları" veya yapısal işlevselcilik, sembolik etkileşimcilik, kültürel ve bilişsel antropoloji, feminizm, Marksizm, etnometodoloji, eleştirel teori, kültürel çalışmalar ve

postmodernizm gibi farklı teorik yönelimleri ve amaçları olan etnografinin alt türlerini kapsayacak şekilde genişlemiştir (Atkinson & Hammersley, 1994). Bu durum, etnografide inanç sağlamlığı eksikliğine yol açarken, çoğulcu yaklaşımla sonuçlanmıştır. Etnografinin pek çok çeşidi üzerine van Maanen (1988); kısa kitaplar seti içinde sunulan etnografi prosedürleri üzerine LeCompte ve Schensul (1999); etnografi uygulamaları üzerine Atkinson, Coffey, ve Delamont (2003) ile birlikte eleştirel etnografi üzerine Madison (2005) tarafından kaleme alınanlar da dahil olmak üzere etnografi üzerine yazılmış pek çok kitap bulunmaktadır. Bu tartışmada geliştirilen etnografiye dair önemli fikirler, Fetterman (2010) ve Wolcott (2008a)'un yaklaşımlarından yaralanacaktır. Tipik olarak bir etnograf tarafından yürütülen araştırmanın aşamaları üzerinde ilerlemek için Fetterman (2010)'nın tartışması bulunmuştur. Etnografinin temel özellikleri ve kuramın kullanımı hakkındaki tartışmaları ile birlikte antropoloji kavramları üzerine yazdığı bölümün tamamı, inceden inceye okumaya ziyadesiyle değer niteliktedir. Wolcott (2008a) etnografi konusuna daha konu odaklı bir yaklaşım getirirken, kaleme aldığı "Ethnography as a Way of Seeing (Bir Görme Biçimi olarak Etnografi)" başlıklı bölüm, etnografinin doğası, grupların incelenmesi ve bir kültür anlayışının geliştirilmesine yönelik iyi bir kavrayış elde etmek için benzersizdir.

Etnografinin Karakteristik Özellikleri

Yayınlanan etnografiler gözden geçirilerek, iyi etnografilerin tanımlayıcı özelliklerinin kısa bir listesi oluşturulabilir.

- Etnografiler, aynı kültürü paylaşan bir grubun *kültürünün*, karmaşık ve eksiksiz bir betimlemesini geliştirmeye odaklanırlar. Etnografi, bir grubun tümü ya da bir grubun alt kümesi ile ilgili olabilir.
  Wolcott (2008a)'un da belirttiği üzere, etnografi kültür üzerine yapılan bir çalışma değil, tanımlanabilir bir insan grubunun sosyal davranışları üzerine yürütülen bir çalışmadır.
- Araştırmacı etnografide, grubun dil ile ifade ettikleri *fikir* ve *inançları* gibi, zihinsel faaliyetlerinin ya da kendilerinin, araştırmacı tarafından gözlemlenen eylemleri yoluyla ifade edildiği şekilde, grup içinde nasıl *davrandıkları* gibi bedensel faaliyetlerinin (ritüeller, geleneksel sosyal davranışlar ve devamlılıklar olarak da tanımlanan) modellerine bakarlar. (Fetterman, 2010). Diğer bir deyişle, araştırmacı toplumsal örgütlenme modellerini (örneğin, sosyal ağlar) ve düşünsel sistemleri (örneğin dünya görüşü, fikirler) araştırır (Wolcott, 2008a).

- Bu, aynı kültürü paylaşan grubun, fark edilebilir çalışma modelleri geliştirmek adına yeterince uzun bir süre boyunca bozulmadan ve etkileşim içinde kaldıkları anlamına gelmektedir.
- Buna ek olarak kuram, bir etnografi yürütürken, araştırmacının dikkatini odaklamada önemli bir rol oynar. Örneğin etnograflar, fikir ve inançları anlamak adına bilişsel bilimden ya da aynı kültürü paylaşan gruptaki bireylerin nasıl davrandıklarını ve konuştuklarını incelemek adına teknoçevrecilik, Marksizm, kültürel uyum, ya da yenilik gibi materyalist kuramlardan faydalanan bir kuram - keşfetmeyi umdukları şeye dair geniş bir açıklama -ile başlarlar (Fetterman, 2010).
- Kuramı kullanmak ve aynı kültürü paylaşan grubun desenlerini araştırmak; geniş bir ***alan çalışması*** yapmayı, öncelikli olarak mülakatlar yoluyla veri toplamayı, gözlemleri, sembolleri, eserleri ve çok çeşitli veri kaynaklarını kapsamaktadır (Fetterman, 2010).
- Bu verilerin bir analizinde araştırmacı, içeriden ***emik*** bir bakış açısıyla katılımcılarının görüşlerine dayanır, bu görüşleri kelimesi kelimesine alıntı yaparak aktarır ve sonrasında, genel bir ***kültürel yorum*** geliştirebilmek için, araştırmacıların ***etik*** bilimsel bakış açısıyla filtreleyerek veriyi sentezler. Bu kültürel yorum, çalışmada incelenen kuramsal kavramlar ile ilgili temaların ve grubun betimlenmesidir. Genel olarak, iyi etnografilerde grubun nasıl davrandığına dair pek bir şey bilinmezken (örneğin, bir çetenin nasıl faaliyet gösterdiği), okuyucu bu grupla ilgili yeni ve özgün bir anlayış geliştirir. Wolcott (2008a)'un söylediği gibi, etnograflardan konudan uzaklara, "yeni ve yabancı" bir yerlere gitmelerini bekliyoruz (s. 45).
- Bu analiz, *aynı kültürü paylaşan grubun* nasıl *çalıştığına*, nasıl hareket ettiklerinin özüne ve grubun yaşam şekline dair bir anlayış ile sonuçlanmaktadır. Analizin sonunda Wolcott (2010) bir etnografide cevaplanması gereken şu iki faydalı soruyu ortaya koyar:
  "Bu ortamdaki insanların, bu sistemin çalışması için ne bilmeleri ve yapmaları gerekmektedir?" ve " Zaman zaman paylaşılan bilgi olarak da tanımlanan kültür şayet öğretilmekten ziyade ediniliyorsa, bu gruba tayin edilen tüm bu şeyler, "yolu"nu nasıl buluyorlar da yeterli düzeyde bir paylaşım elde edilebiliyor?" (s. 74).

Etnografi Türleri

Etnografinin; dini etnografi, yaşam öyküsü, otoetnografi, feminist etnografi, etnografik romanlar ile birlikte fotoğraf, video ve elektronik ortamda bulunan görsel etnografi gibi çok sayıda şekli vardır (Denzin, 1989a; Fetterman, 2010; LeCompte, Millroy, & Preissle, 1992; Pink, 2001; van Maanen, 1988). Burada

etnografinin şu iki popüler şekli üzerinde durulacaktır: gerçekçi etnografi ve eleştirel etnografi.

Gerçekçi etnografi kültürel antropolojistlerce kullanılan geleneksel bir yaklaşımdır. Van Maanen (1988) tarafından karakterize edilmiş olan bu etnografi türü, araştırmacılar tarafından incelenen bireylere yönelik olarak benimsenen belli bir duruşu yansıtmaktadır. Gerçekçi etnografi, genellikle üçüncü kişinin bakış açısı ile yazılan ve alandaki katılımcılardan öğrenilen bilgiler hakkında objektif bir şekilde rapor veren, objektif bir durum tanımıdır. Gerçekçi etnograflar, etnografik yaklaşımda, çalışmayı serinkanlı bir üçüncü kişi sesi ile anlatırlarken katılımcılardan duyulanları ve gözlemlenenleri aktarırlar. Etnograflar, "olguların" bilge habercileri olarak arka planda kalırlar. Gerçekçi etnograflar, kişisel önyargı, siyasi hedefleri ve yargı tarafından kirlenmemiş ölçülü bir tarzda objektif veriler aktarırlar. Araştırmacı, üzerlerinde çalışılan insanların günlük hayatlarına dair ayrıntılı bilgi verebilir. Etnograf ayrıca kültürel tanımlar için standart kategoriler kullanırlar (örneğin aile hayatı, iletişim ağları, çalışma hayatı, sosyal ağlar, durum sistemleri). Etnograf, inceden inceye derlenen alıntılar üzerinden katılımcıların görüşlerini üretirlerken, kültürün nasıl yorumlanacağı ve sunulacağı üzerine son sözü söyler.

Alternatif olarak bir çok araştırmacı için günümüzdeki etnografi, araştırmanın içine savunucu bir bakış açısı dahil ederek "eleştirel" bir yaklaşım kullanır (Carspecken & Apple, 1992; Madison, 2005; Thomas, 1993). Bu yaklaşım; güç, prestij, ayrıcalık ve yetki sistemlerinin farklı sınıflar, ırklar ve cinsiyetlere sahip kimseleri ötekileştirdiği mevcut topluma tepki olarak doğmuştur. *Eleştirel etnografi*, yazarın toplumdan dışlanan grupların özgürleşmesini savunduğu etnografik bir araştırma türüdür (Thomas, 1993).

Eleştirel araştırmacılar genel olarak, araştırmaları yoluyla eşitsizlik ve tahakküm aleyhinde konuşmak isteyen siyasi fikirli bireylerdir (Carspecken & Apple, 1992). Örneğin; eleştirel etnograflar, belli başlı öğrencilere ayrıcalıklar tanıyan ya da yeterince temsil edilmeyen grupların ihtiyaçlarını göz ardı eden uygulamalar benimseyen okulları araştırabilirler. Eleştirel bir etnografinin en önemli bileşenleri, değer yüklü bir eğilimi, kendilerine daha fazla yetki tanıyarak insanları güçlendirmeyi, statükoya meydan okumayı ve güç ile kontrole dair sorunları ele almayı içermesidir. Eleştirel bir etnograf, güç, güçlendirme, eşitsizlik, haksızlık, egemenlik, baskı, hegemonya ve mağduriyet konularını ele alacaktır.

Etnografi Araştırması Yürütürken Takip Edilen Aşamalar

Tüm nitel araştırmalarda olduğu gibi, etnografik bir araştırma yapmanın tek bir yolu yoktur. Mevcut yazıların bu yaklaşıma her zamankinden daha fazla yol gösteriyor olmalarına rağmen (örneğin Wolcott'un çalışmasındaki mü-

kemmel genel bakışı inceleyiniz, 2008a), burada benimsenen yaklaşım hem gerçekçi etnografinin hem de eleştirel yaklaşımların öğelerini içermektedir. Bir etnografi yürütülürken, kullanılacak adımlar şunlardır:

- Araştırma problemi üzerinde çalışmak için etnografinin en uygun desen olup olmadığını belirleyin. Şayet ihtiyaçlar kültürel bir grubun nasıl çalıştığını açıklamak ve inanç, dil, davranış ve de grubun karşılaşmakta olduğu güç, direnç ve egemenlik gibi sorunları keşfetmek yönündeyse, etnografi uygundur. Grupların nasıl çalıştığını gerçekten öğrenmede literatür eksik kalabilir, zira grup hakim bir düşünceye sahip değildir, insanlar gruba aşina olmayabilirler ya da yolları o kadar farklıdır ki okuyucular kendilerini grupla özdeşleştiremeyebilirler.
- Çalışmak üzere aynı kültürü paylaşan bir grup belirleyin ve konumlandırın. Bu grup genel olarak, üyeleri uzun bir süredir birlikte olan bir gruptur, böylece paylaşılan dilleri, davranış kalıpları ve tutumları fark edilebilir desenler halinde bütünleşmiştir. Bu aynı zamanda toplum tarafından dışlanmış bir grupta olabilir. Etnografların söz konusu grupla konuşarak ve bu grubu gözlemleyerek vakit geçirmeleri gerektiğinde dolayı, gruba erişim, araştırmacının içeri girmesini sağlayacak olan, grup içinden bir ya da birden fazla kişiyi -***grup üzerinde kontrol etkisi olan kişi***yi ya da ***kilit katılımcıları*** (ya da ***katılımcılar***) - bulmayı gerektirebilir.
- Gruba dair incelemek için kültürel temalar, konular ya da kuramlar seçin. Bu temalar, konular ya da kuramlar aynı kültürü paylaşan gruba yönelik çalışma için yönlendirici bir çerçeve oluşturacaktır.

Bunlar ayrıca ***ortak kültüre sahip grupların analizi***ne yönelik bilgi sağlayacaktır. Temalar, kültürleme, sosyalleşme, öğrenme, biliş, egemenlik, eşitsizlik, veya çocuk ve yetişkin gelişimi gibi konuları içerebilir (LeCompte ve ark., 1992). Hammersley ve Atkinson (1995), Wolcott (1987, 1994b, 2008a) ve Fetterman (2010) tarafından tartışıldığı üzere, etnograflar çalışmaya, sıradan ortamlarda etkileşim içinde olan insanları inceleyerek başlar ve yaşam döngüleri, etkinlikler ve kültürel temalar gibi yaygın desenleri ayırt eder. ***Kültür***, sınırları belli olmayan bir terim olmakla beraber-olmayanları söyleyen anlamında değil- (Wolcott, 1987, s. 41), araştırmacıların bir grubun sosyal dünyalarına ait kalıplarını araştırırken o gruba atfettikleri bir şeydir. Grup üyelerinin sözleri ve eylemlerinden anlaşılırken, bu gruba araştırmacılar tarafından tayin edilir. İnsanların ne yaptıkları (davranışları), ne söyledikleri (dili), yaptıkları ve yapmaları gereken arasındaki potansiyel gerilim ve kendi ***eserleri*** gibi, yaptıkları ve kullandıklarını içermektedir (Spradley, 1980). Bu tür temalar,

Winthrop (1991)'nin *Dictionary of Concepts in Cultural Anthropology* (Kültürel Antropoloji Kavramlar Sözlüğü) eserinde açıklandığı gibi çok çeşitlidir. Fetterman (2010) etnografların, grubun tarihi, dini, siyaseti, ekonomisi ve çevresine dair *bütüncül* bir bakış açısını nasıl tanımladığını ele almaktadır. Bu açıklamalar kapsamında, grup üyeleri arasındaki sosyal yapı, akrabalık, siyasi yapı ve sosyal ilişkiler veya *işlev*ler gibi kültürel kavramlar tanımlanabilir.

- Kültürel kavramları incelemek için, hangi etnografi türünü kullanacağınızı belirleyin. Belki grubun nasıl çalıştığının tarif edilmesi gerekebilir ya da eleştirel bir etnografi bazı gruplara dair güç, hegemonya ve savunma gibi konuları açığa çıkarabilir. Örneğin, eleştirel bir etnograf, toplumdaki ya da toplumun belli bir kesimindeki haksızlığı ele alabilir, araştırmayı değişiklikler yapılması için çağrıda bulunmak ya da değişimi savunmak için kullanabilir ve eşitsizlik, egemenlik, baskı ya da güçlendirme gibi araştırmak üzere bir konuyu belirtebilir.
- Grubun çalıştığı ya da yaşadığı ortam veya bağlamda bilgi toplayın. Buna ***alan çalışması*** denmektedir (Wolcott, 2008a). Etnografide genel anlamda gereken bilgi türlerini toplamak; araştırma alanına gitmeyi, alanda yaşayan insanların günlük hayatlarına saygı göstermeyi ve çok çeşitli malzeme toplamayı kapsamaktadır. Saygı, ***karşılıklılık***, verinin kime ait olduğuna karar verme ve diğer alan konuları etnografi için esastır. Etnograflar kendilerinin alana nasıl erişim sağladıkları ve katılımcılara ne şekilde karşılık verdikleri gibi alan çalışması konularına duyarlılık getirebilir (Hammersley & Atkinson, 1995), örneğin kendilerini dürüstçe takdim ederek ve çalışmanın amacını açıklayarak, etik bir çalışma yürütebilirler. LeCompte ve Schensul (1999) etnografik veri türlerini gözlemler, testler ve önlemler, anketler, mülakatlar, içerik analizi, çıkartım yöntemleri, görsel-işitsel yöntemler, mekansal haritalama ve ağ araştırmasının içine yerleştirmektedir.
- Etnograflar toplanan birçok kaynaktan elde edilen verileri ***ortak kültüre sahip grubun betimlenmesi*** ve grubun ortaya çıkardığı temaların tanımı ile birlikte genel bir yorumlama yapmak adına analiz eder (Wolcott, 1994b). Araştırmacı çalışmasına, aynı kültürü paylaşan gruba dair ayrıntılı bir açıklama derleyerek ve uzun bir süre boyunca bir olay, birkaç faaliyet ya da bir gruba odaklanarak başlar. Etnograf, kültürel grubun nasıl çalıştığı ve yaşadığını gösteren model veya konulara yönelik bir tema analizi ile devam eder ve "sistemin nasıl çalıştığının genel bir resmi" ile bitirir (Fetterman, 2010, s. 10).
- Analizin nihai ürünü olarak aynı kültürü paylaşan grubun nasıl çalıştığına dair kurallar ve genellemelere yönelik bir çalışma kümesi oluş-

turun. Nihai ürün, gruba dair hem katılımcıların (*katılımcıların görüşü*) hem de araştırmacıların (*araştırmacı görüşü*) görüşlerini içeren bütünsel bir *kültürel portre*dir. Bununla birlikte, grubun gereksinimlerini savunurken toplumda değişiklikler yapılmasını da önerebilir. Sonuç olarak, okuyucu aynı kültürü paylaşan gruba dair hem katılımcılardan hem de araştırmacının yorumundan bilgi sahibi olabilir. Diğer ürünler ise tiyatro yapımları, oyunlar ya da şiirler gibi nispeten daha çok performansa dayalı olabilirler.

Zorluklar

Etnografiyi kullanmak aşağıdaki nedenlerden ötürü zordur. Araştırmacının, kültürel antropoloji, sosyal-kültürel sistemin anlamı ve genelde kültürleri inceleyenlerce keşfedilen kavramlara dair bir anlayışa sahip olması gerekmektedir. Veri toplamaya ayrılan süre, araştırma alanı içinde geçirilen uzun süreyi de kapsayan oldukça geniş bir zaman dilimidir. Etnografilerin bir çoğunda anlatılar, okuyucuyu sınırlandırabilen ve bilimsel yazılarda geleneksel yaklaşımlara alışık olan yazarlar için işi zor bir hale getirebilen neredeyse hikayeci bir yaklaşımla, edebi bir dil kullanılarak yazılmaktadır. Araştırmacının "yerli gibi davranıp", çalışmayı tamamlayamama ya da uzlaşamama olasılığı da vardır. Bu, yabancı bir kültürel grup veya sisteme dair çalışma yürütmeye teşebbüs eden etnografların karşılaştığı alan çalışmasındaki sorunların karmaşık yelpazesindeki sorunlardan sadece biridir. Üzerlerinde çalışma yapılan kimselerin gereksinimlerine karşı gösterilen duyarlılık oldukça önemli olup, araştırmacılar alana gitmeli ve araştırılan insanlar ve yerler hakkındaki çalışmanın yürütülmesinde kendilerinin ne gibi bir etkisi olduğunu ifade etmelidir.

DURUM ÇALIŞMASI ARAŞTIRMASI

Tanımı ve Temelleri

Etnografideki tüm kültür paylaşım grupları bir durum olarak göz önünde bulundurulabilir, fakat etnografideki amaç tek bir duruma ilişkin derinlemesine bir anlayış geliştirme ya da belirli bir örnek teşkil etmek için bu durumu kullanarak bir konu veya problemi incelemekten ziyade kültürün nasıl işlediğinin belirlenmesi amaçlanır. Bu nedenle, ***durum çalışması*** araştırması gerçek yaşamın, güncel bağlam ya da ortamın içindeki bir durumun araştırılmasını gerektirmektedir (Yin, 2009). Stake (2005) durum çalışması araştırmasının bir metodoloji olmadığını fakat ne çalışılacağına ilişkin bir seçim olduğunu ifade etmesine rağmen (yani, bir ***sınırlandırılmış sistem*** içerisinde, zaman ve me-

kanla sınırlandırılmış bir durum) diğer araştırmacılar bunun bir araştırma stratejisi, bir metodoloji veya kapsamlı bir araştırma stratejisi olduğunu ileri sürerler (Denzin & Lincoln, 2005; Merriam, 1998; Yin, 2009). Bu kitapta durum çalışması bir metodoloji olarak ele alınmıştır. Durum çalışması araştırmanın hem ürünü hem de nesnesi olabilecek nitel araştırma içerisindeki bir desen türüdür. Durum çalışması araştırması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir *durum*) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (durumlar) hakkında *çoklu bilgi kaynakları* (örneğin gözlemler, mülakatlar, görsel-işitsel materyaller ve dokümanlar ve raporlar) aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir *durum betimlemesi* ya da *durum temaları* ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır. Durum çalışmasındaki analiz birimi birden fazla durum (*çok mekânlı* çalışma) veya tek bir durum (*tek mekânlı* çalışma) olabilir.

Durum çalışması, psikolojide (Freud), tıpta (bir problemin durum analizi), hukukta (durum kanunu), ve politik bilimlerde (durum raporları) popüler olması sebebiyle sosyal bilimciler arasında bilindik bir yaklaşımdır. Durum çalışması araştırması birçok disipline karşı uzun, saygın bir tarihe sahiptir. Hamel, Dufour ve Fortin (1993) antropoloji ve sosyoloji aracılığıyla modern sosyal bilim durum çalışmalarının kökenini araştırmıştır. Bu araştırmacılar, antropolog Malinowski'nin Trobriand Adaları çalışmasını, Fransız sosyolog LePlay'in aileler çalışmasını ve 1920'ler ve 30'lardan 1950'lere kadar Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün durum çalışmalarını (örneğin Thomas ve Znaniecki'nin 1958 Avrupa ve Amerika'daki Polonyalı Köylüler Çalışması) nitel durum çalışması araştırmasının öncüleri olarak göstermiştir. Bugün, durum çalışması yazarları içerisinden seçim yapmak için geniş bir metin dizisi ve yaklaşıma sahiptir. Örneğin Yin (2009) durum çalışması geliştirmede hem nicel hem de nitel yaklaşımları benimser ve açıklayıcı, keşfedici ve tanımlayıcı nitel durum çalışmalarını tartışır. Merriam (1998) eğitim alanında nitel durum çalışmaları için genel bir yaklaşım savunmaktadır.

Stake (1995) sistematik olarak durum çalışması araştırmaları için prosedürler oluşturmuş ve "Harper Okulu" örneğinde kapsamlı olarak bunlardan bahsetmiştir. Stake (2006)'in çoklu durum çalışması analizleri üzerine en son kitabında bir yaklaşımı adım adım sunmuş ve Ukrayna, Slovakya ve Romanya'daki çoklu durum çalışmalarından zengin örnekler vermiştir. Durum çalışması yaklaşımını tartışırken, bu yaklaşımın ayırt edici özelliklerini oluşturmak için Stake (1995) ve Yin (2009)'in çalışmalarından faydalanılmıştır.

Durum Çalışmalarının Karakteristik Özellikleri

Literatürde rapor edilmiş birçok nitel durum çalışmalarının gözden geçirilmesi bu çalışmaların birçoğundaki belirleyici özellikleri ortaya koymaktadır:

- Durum çalışması araştırması özel bir *durumun* belirlenmesiyle başlar. Bu durum bir birey, küçük bir grup, bir kuruluş veya bir ortaklık gibi somut bir varlık olabilir. Daha az somut düzeyde, bir topluluk, bir ilişki, bir karar verme süreci veya belirli bir proje olabilir (bakınız Yin, 2009). Burada temel nokta, durumun özel bir zaman ve yer gibi belirli parametrelerle sınırlandırılabilir ya da tanımlanabilir olmasıdır. Tipik olarak, durum çalışması araştırmacıları zaman kaybı olmaksızın doğru bilgiyi toplayabilmek için, sürmekte olan güncel, gerçek yaşam durumları üzerinde çalışırlar. Tek bir durum seçilebilir veya karşılaştırma yapabilmek için çoklu durumlar durum tanımlanabilir.
- Durum çalışması yürütmenin *amacı* da önemlidir. Bir nitel durum çalışması benzersiz bir durumu ortaya koymak için tasarlanabilir. Bu durumun betimlenmesi ve detaylandırılması gereken alışılmadık kendine özgü bir doğası vardır. Bu *içsel bir durum* olarak adlandırılır (Stake, 1995). Alternatif olarak, durum çalışmasının amacı belli bir konuyu, problemi veya meseleyi (örneğin, genç hamilelik) ve problemi en iyi şekilde anlamak için seçilmiş durum veya durumları anlamak olabilir. Bu *araçsal* bir durum olarak adlandırılır (Stake, 1995).
- Duruma ilişkin *derinlemesine bir anlayış* sunma iyi bir nitel durum çalışmasının ayırıcı bir özelliğidir. Bunu gerçekleştirmek için, araştırmacı mülakatlardan gözlemlere, dokümanlardan, görsel-işitsel materyallere kadar birçok veri çeşidi toplar. Tek bir veri kaynağına dayanma, bu derinlemesine anlayışın geliştirilmesi için genellikle yeterli olmayacaktır.
- Bir durum çalışmasında *veri analizinin* hangi yaklaşımla gerçekleştirileceğine ilişkin seçim farklılaşacaktır. Bazı durum çalışmaları durum içerisindeki birden fazla birimin analizini içerirken (örneğin, okul, okul bölgesi) bazıları durumun tümünü (örneğin, okul bölgesi) raporlaştırır.

  Ayrıca, bazı çalışmalarda, araştırmacı analiz ve karşılaştırma yapmak için birden fazla durum seçerken, diğer bazı durum çalışmalarında tek bir durum analiz edilir.
- İyi bir durum çalışması araştırmasının söz konusu duruma ilişkin bir *betimleme* içermesi *an*alizi anlamada ayrıca önemlidir. Bu betimleme hem içsel hem de araçsal durum çalışmalarında uygulanır. Ayrıca, araştırmacı her bir durumu incelemek için *temalar, konular* veya *belli durumlar* belirleyebilir. Bir durum çalışmasının bulgular bölümü hem bir durumun betimlenmesini hem de durum çalışmasında araştırmacının ortaya çıkardığı tema veya konuları içerecektir.

- Buna ek olarak, tema ve konular araştırmacı tarafından bir *kronoloji* içinde organize edilmiş, durumlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar çerçevesinde *çapraz durum* analizi yapılmış veya bir *kuramsal model* sunulmuş olabilir.
- Durum çalışmaları genellikle araştırmacının durum(lar)dan çıkardığı genel anlam çerçevesinde oluşturduğu sonuçlar ile son bulur. Bunlar Stake (1995) tarafından *"çıkarımlar"* olarak adlandırılırken Yin (2009) tarafından *"model"* veya "açıklamalar" inşa etme olarak isimlendirilir. Yine bu sonuçlar durum(lar)ın araştırılması sonucunda öğrenilen genel dersler olarak değerlendirilebilir.

Durum Çalışmalarının Türleri

Böylece, nitel durum çalışma türleri, sınırlandırılmış d*urumun büyüklüğüne* yani durumun bir kişi, birkaç kişi, bir grup, bütün bir program ya da bir aktivite içerip içermediğine göre farklılaşabilir. Ayrıca bu çalışmalar durum analizinin amacı açısından da farklılaşabilmektedir. Amaç *açı*sından üç farklılık oluşur: bir tek araçsal d*urum çalışması*, ortaklaşa veya çoklu durum çalışması ve ***içsel durum çalışması***. Bir tek ***araçsal durum çalışması***nda (Stake, 1995), araştırmacılar bir konu veya soruna odaklanır ve sonra bu konuyu örneklemek için sınırlı bir durum seçer. Bir ***çoklu durum çalışması***nda (veya birden fazla durum çalışması) yine bir konu veya sorun seçilir, fakat bu sefer araştırmacı konuyu örneklemek için birden fazla durum çalışmasını seçer. Araştırmacı çeşitli araştırma yerlerinden veya tek bir yer içinde birden fazla programdan incelemek için çeşitli programlar seçebilir. Konuya ilişkin farklı bakış açıları ortaya koymak için araştırmacı genellikle çoklu durumları amaçlı bir şekilde belirler. Yin (2009) çoklu durum çalışması deseninde tekrarlama mantığının kullanılmasını, yani araştırmacının her bir durum için aynı prosedürleri takip etmesini önerir. Genel bir kural olarak, nitel araştırmacılar durumların bağlamları farklı olduğu için bir durumu başka birine genelleme konusunda tereddütlüdürler. Bununla birlikte en uygun şekilde genelleme yapmak için, araştırmacının nitel çalışma çerçevesindeki örnek durumlardan seçimler yapması gerekir.

Durum çalışması desenindeki son tür, durum alışılmadık veya benzersiz bir yapıda olduğu için durumun kendisine odaklanan (örneğin bir program değerlendirme veya zorluk çeken bir öğrencinin çalışılması –bakınız Stake, 1995) içsel durum çalışmasıdır. Bu araştırma, anlatı araştırmasının odağına benzer, fakat onu kendi bağlamı ve çevresi içerisine konumlandıran durumun detaylı bir şekilde betimlenmesine ilişkin durum çalışmasındaki analitik prosedürler, hala doğrulukların korurlar.

Bir Durum Çalışması Yürütürken Takip Edilen Aşamalar

Durum çalışmalarını yürütmek için çeşitli prosedürler kullanılabilir (bakınız Merriam,1998; Stake, 1995; Yin, 2009). Bu bölümdeki tartışma, bir durum çalışmasını yürütmeyle ilgili öncelikle Stake (1995)'in ve Yin (2009)'in yaklaşımları üzerinde dayanacaktır.

- Araştırmacı, araştırma problemini incelemek için bir durum çalışması yaklaşımının uygun olup olmadığını belirler. Araştırmacı sınırlarıyla birlikte açıkça tanımlanabilir durumlara sahip olduğunda ve bu durumlara veya birkaç durumun karşılaştırılmasına ilişkin derinlemesine bir anlayış oluşturma çabasında olduğunda durum çalışması iyi bir yaklaşımdır.
- Araştırmacıların bir sonraki aşamada durum veya durumları belirlemeleri gerekir. Bu durumlar bir birey, çeşitli bireyler, bir program, bir olay veya bir aktiviteyi içerebilir. Durum çalışması araştırmasını yürütürken, araştırmacının ilk olarak ne tür durum çalışmasının en umut verici ve yararlı olduğunu düşünmesi gerekir. Bu durum tek veya çoklu, çok mekanlı veya tek mekanlı olabilir ve bir durum veya bir konu (içsel, araçsal) üzerinde odaklanmış (Stake, 1995; Yin, 2009) olabilir. Hangi durumun çalışılacağına ilişkin seçiminde, ***amaçlı örnekleme*** için bir dizi olanak mevcuttur. Ortaya konulmak istenen problem, süreç ve olayla ilgili farklı bakış açılarını yansıtan durumların seçilmesi tercih edilebilir ("amaçlı maksimal örnekleme" olarak adlandırılır; bakınız Creswell, 2012), fakat sıradan, erişilebilir veya olağandışı durumlar da seçebilir.
- Durum çalışması araştırmasında veri toplama genellikle kapsamlı olabilmekte bir başka ifade ile gözlem, mülakat, dokümanlar ve görsel-işitsel materyaller gibi veri toplama araçları kullanılabilmektedir. Örneğin Yin (2009) veri toplamak için 6 tür veri kaynağı önermektedir: dokümanlar, arşiv kayıtları, mülakatlar, doğrudan gözlemler, katılımcı gözlemler ve çeşitli somut eserler.
- Bu verilerin analiz türü, durumun tamamına ilişkin bir ***bütüncül analiz*** veya durumun belli bir yönünün ***tek yönlü analiz***i olabilir (Yin, 2009). Bu veri toplama sayesinde, durumun ayrıntılı bir açıklaması (Stake, 1995) ortaya çıkar;
  araştırmacı durumun tarihi, olayların kronolojisi veya durumdaki aktivitelerin günbegün yorumlanması gibi hususları detaylandırır. (Ek-F'de silahlı saldırgana karşı kampüsün verdiği tepkiyi trajedi yaşandıktan sonra 2 hafta boyunca izleyen silahlı bir durmu çalışması görülmektedir.) Bu tür bir betimlemeden sonra ("göreceli tartışmasız veri"; Stake, 1995, s. 123), araştırmacılar durumun ötesinde genelleş-

tirmemek **fakat** durumun karmaşıklığını anlamak için birkaç anahtar konu (veya ***temaların analizi***) üzerine odaklanabilir. Bir analitik strateji her bir durum içinde konuları tanımlar ve sonra bu durumları aşan ortak temaları arar (Yin, 2009). Bu analiz, durumun kendini gösterdiği ***durumun bağlamı*** veya ortam açısından zengindir (Merriam, 1988). Çoklu durum seçildiğinde, önce her durumun ve durumlar içindeki temaların ayrıntılı bir şekilde betimlenmesini sağlamak tipik bir biçimdir. Bu, ***durum içi analiz*** olarak adlandırılır ve akabinde durumun anlamının yorumlanması ya da ***çıkarımların*** yanı sıra ***çapraz durum analizi*** olarak adlandırılan, durumlar arasında karşılaştırmalı tematik analiz yapılır.

- Son yorumlama aşamasında, araştırmacı durumun anlamını, bu anlamın durumun konusun hakkında öğrenilenlerden ya da alışılmadık bir durumla ilgili öğrenilenlerden (bir içsel durum) çıkarılıp çıkarılmadığını (durumun konusu hakkında öğrendiğinin (bir araçsal durum) raporlaştırır. Lincoln ve Guba (1985)'nm belirttiği gibi bu aşamayı durumdan çıkarılan dersler oluşturur.

Zorluklar

Nitel durum çalışmasının gelişimindeki doğal zorluklardan biri araştırmacının durumu tespit etmesinin gerekliliğidir. Bu durum seçimi geniş kapsamlı (örneğin İzci Örgütü) veya dar kapsamlı (örneğin belirli bir üniversitede bir karar alma süreci) olabilir. Durum çalışması araştırmacısı hangi sınırlandırılmış sistem ile çalışılacağına karar vermek, bu seçim için muhtemel bir kaç adayı tanımak ve tek bir durum veya seçilen bir durum veya birden fazla durumun örneklemlenmesinden oluşan bir durumun üzerinde çalışılmaya değer olup olmadığının farkına varmak zorundadır. Araştırmacı tek bir durum veya çoklu durumlarda çalışılıp çalışılmayacağını düşünmek zorundadır. Birden fazla durumun çalışılması genel analizin etkisini azaltır; bireysel çalışmalarda durumlar ne kadar artarsa, her bir durumla ilgili derinlik o kadar azalır. Bir araştırmacı çoklu durum seçtiğinde, "Kaç durum vardır?" sorusu sorun haline gelir. Bu soruya hiç bir cevap yoktur. Ancak, araştırmacılar genellikle dört ya da beş durumdan fazla seçmezler. Araştırmacıyı çok sayıda durum üzerinde çalışmaya motive eden *genellenebirlik* terimi nitel çalışan araştırmacılar için hemen hiçbir anlam ifade etmemektedir (Glesne & Peshkin, 1992).

Durum seçme, araştırmacının seçtiği durum veya bu durumla ilgili topladığı veri için amaçlı örneklem stratejisine yönelik bir gerekçesinin olmasını gerektirir. Durumun derinlemesine bir resminin gösterilmesi için yeterli bilgiye sahip olma bazı durum çalışmalarının değerini sınırlandırır. Bir durum çalışmasını planlarken, bireysel veri toplama matrisi kullanmaktayım. Bu

matriste bireyler durum hakkında toplanacak muhtemel bilgi miktarını belirleyebilmektedirler. Bir durumun "sınırlarına" karar verme- zaman, olaylar ve süreç açısından nasıl sınırlandırılmış olabileceği- zor olabilir. Bazı durum çalışmaları net bir başlama ve bitiş noktasına sahip olmayabilir ve araştırmacının durumu yeterince çevreleyen sınırlar koyması gerekecektir.

BEŞ YAKLAŞIMIN KARŞILAŞTIRILMASI

Beş yaklaşımın tümü, araştırma problemi ile başlayıp sorular, veri, veri analizi ve araştırma raporu ile devam eden genel araştırma sürecine sahiptir. Bunun yanı sıra bu yaklaşımlar, değişen derecelerde, mülakatlar, gözlemler, dokümanlar ve görsel-işitsel materyalleri içeren benzer veri toplama süreçlerinden faydalanmaktadırlar. Bununla birlikte, desenler arasındaki birkaç potansiyel benzerlik de dikkate alınmalıdır. Anlatı araştırması, etnografi ve durum çalışması araştırması analiz birimi tek bir kişi olduğunda benzer görünebilir. İşin doğrusu, tek bir kişiye yönelik bir kullanılabilir bu yaklaşımlardan herhangi biri çalışmada; ancak toplanması ve analiz edilmesi gereken veriler önemli ölçüde farklılık gösterecektir. *Anlatı araştırmasında,* araştırmacı bireyin anlattığı öykülere odaklanıp bunları kronolojik olarak sıralarken; *etnografide,* bireylerin kendi kültürü ve kültür paylaşım grubu bağlamı içerisindeki öykülerinin ortamına odaklanılır; *durum çalışması araştırmasında* ise, genellikle bir konuyu örneklendirmek için tek bir durum seçilir ve ardından araştırmacı bu durumun ortamına dair detaylı bir betimleme sunar. Araştırmacının tek bir birey üzerinde çalışmak istemesi durumunda sizlere önerilecek yaklaşım, etnografinin kültürün çok geniş kapsamlı bir resmi olmasından dolayı, anlatı yaklaşımı ya da tek bir durum çalışmasıdır. Devamında, tek bir bireyin araştırıldığı anlatı çalışması ile tek bir durum çalışmasını karşılaştırdığımızda, durum çalışmaları genellikle birden fazla durumu ele alırken anlatı çalışmalarının sadece tek bir birey üzerine odaklanmasından dolayı anlatı çalışması daha uygun görünmektedir.

Söz konusu beş yaklaşımın bu kabataslak açıklamalarından yola çıkarak, bu tür nitel araştırmalar arasındaki temel farklılıklar belirlenebilir.

Tablo. 4.1'de gösterildiği üzere, bu beş yaklaşım arasındaki farklılıkları belirlemek için bir kaç farklı boyut sunulmuştur. Bu beş yaklaşım, en temel seviyede, neyi gerçekleştirmeye çalıştıkları, odakları ve çalışmanın temel hedefleri konusunda birbirinden farklılık göstermektedir. Bir hayatı araştırmak, bir kuram oluşturmaktan ya da kültürel bir grubun davranışlarının açıklamaktan daha farklıdır. Bununla birlikte, disiplin kökeninde örtüşmeler olmasına

rağmen, bazı yaklaşımların tek disiplinli gelenekleri varken (örneğin sosyoloji kökenli kuram oluşturma, antropoloji ya da sosyoloji üzerine kurulan etnografi) diğerlerinin daha geniş, disiplinler arası arka planları bulunmaktadır (örneğin anlatı, durum çalışması). Veri toplama, vurgulanma (örneğin etnografide daha fazla gözlem, kuram oluşturmada ise daha fazla mülakat) ve veri toplamanın kapsamı (örneğin derinlemesine bir durum resmi oluşturabilmek için fenomenolojide sadece mülakat, durum çalışması araştırmasında ise birden fazla form) bakımından farklılık gösterir. Tüm veri analizi aşamalarında, farklılıklar çok barizdir. Ayrım sadece analiz aşamasının özgüllüklerinden biri değildir (örneğin en spesifik kuram oluşturma, daha az tanımlı anlatı araştırması), aynı zamanda gerçekleştirilmesi gereken adım sayısı da değişiklik göstermektedir (örneğin fenomenolojide kapsamlı adımlar, etnografide birkaç adım). Her yaklaşımın sonucu, yazılı rapor, öncesindeki tüm süreçler tarafından şekillendirilir. Bir bireyin hayatına dair hikayeler anlatı araştırmasını ihtiva eder. fenomenin deneyimine ilişkin özün betimlenmesi bir fenomenolojidir. Genellikle görsel bir model kullanılarak sunulan bir kuram, kuram oluşturmada ortaya çıkarken, aynı kültürü paylaşan grubun nasıl çalıştığına dair bütüncül bir bakış etnografi ile sonuçlanır. Bir durum (veya bir kaç durum) ya da sınırlandırılmış bir sisteme dair derinlemesine bir çalışma bir durum çalışmasıdır.

Beş yaklaşım dahilinde Tablo 4.1'deki boyutları araştırma deseni ile ilişkilendirmek takip eden bölümlerin odak noktası olacaktır. Nitel araştırmacılar bu noktada, beş yaklaşımın her birinin genel yapısına dair genel bir taslak görmeyi yararlı bulmaktadırlar.

Tablo. 4.1'deki beş yaklaşımın her birini yazmada kullanılan genel yapının ana hatları, dergi makalesi uzunluğundaki bir çalışmayı tasarlarken kullanılabilir. Ancak, her birindeki sayısız adımdan ötürü, bir tezin bölümü ya da kitap uzunluğundaki bir çalışmada da uygulanabilirler. Tüm bunların burada takdim edilmesinin sebebi, her yaklaşıma dair giriş seviyesinde bilgisi olan bir okuyucunun şimdi, bir çalışmanın "mimarisinin" genel bir taslağını yapabilecek olmasıdır. Elbette ki bu mimari, çalışmanın sonucunda ortaya çıkacak ve farklı şekilde şekillenecektir, ancak izlenecek olan desen konusuna dair bir çerçeve oluşturacaktır. Şu anda, bu hatlar genel bir şablon olarak size önerilmiştir. Bölüm 5'te, yayınlanmış beş dergi makalesi üzerinde durulacaktır. Her bir makale beş yaklaşımdan birini yansıtmaktadır ve yazılma biçimleri ile ilgili ipuçları sunmaktadır.

Özellikler	Anlatı Araştırması	Fenomenoloji	Kuram Oluşturma	Etnografi	Durum Çalışması
Odak	Bir bireyin hayatını araştırma	Deneyimin özünü kavrama	Alandan elde edilen veri içerisinde gömülü bir kuram geliştirme	Aynı kültürü paylaşan bir grubu betimleme ve yorumlama	Bir durum ya da çoklu durumlara dair derinlemesine bir betimleme ve analiz geliştirme
Desen İçin En Uygun Olan Problem Türü	Bireysel deneyimlere ilişkin hikayeleri anlatmaya gerek duyma	Yaşanmış bir fenomenin özünü betimlemeye gerek duyma	Katılımcıların görüşlerinden bir kuram oluşturma	Bir grup kültürünün ortak modellerini betimleme ve yorumlama	Bir durum ya da durumlara yönelik derinlemesine bir anlayış sağlama
Disiplin Arka Planı	Antropoloji, edebiyat, tarih, psikoloji ve sosyoloji dahil olmak üzere beşeri bilimlerden faydalanma	Felsefe, psikoloji ve eğitimden yararlanma	Sosyolojiden yararlanma	Antropoloji ve sosyolojiden yararlanma	Psikoloji, hukuk, siyaset bilimi ve tıptan yararlanma
Analiz Birimi	Bir ya da birden çok kişiyi araştırma	Ortak deneyime sahip birkaç bireyi araştırma	Birçok bireyin dahil olduğu süreç, eylem ya da etkileşimi araştırma	Aynı kültürü paylaşan bir grubu araştırma	Bir olayı, programı, faaliyeti ya da birden fazla bireyi araştırma

Özellikler	Anlatı Araştırması	Fenomenoloji	Kuram Oluşturma	Etnografi	Durum Çalışması
Veri Toplama Şekilleri	Öncelikli olarak mülakatlar ve dokümanları kullanma	Dokümanlar, gözlemler ve sanat eserlerinin de göz önünde bulundurulmasına rağmen, öncelikli olarak kişilerle yapılan mülakatları kullanma	Öncelikli olarak, 20-60 bireyle yapılan mülakatları kullanma	Öncelikli olarak gözlem ve mülakatları kullanma bunun yanı sıra, alanda geçirilen uzun süre içinde başka kaynaklarda toplayabilme	Öncelikli olarak mülakatlar, gözlemler, dokümanlar ve insan ürünü eserler gibi birden çok kaynağı kullanma
Veri Analizi Stratejileri	Öyküler için verileri analiz etme, öyküleri "yeniden hikâyeleme" ve temalar geliştirme, sık sık kronoloji kullanma	Önemli ifadeler, anlam birimleri, metinsel ve yapısal betimlemeler ile birlikte "öz"ün betimlenmesi	Açık kodlama, eksenel kodlama ve seçici kodlama ile veri analizi	Aynı kültürü paylaşan grubunun betimlenmesi ile ve grup hakkında temalar oluşturarak veri analiz	Durumun betimlenmesi, durum temaları ve çapraz-durum temaları üzerinden veri analizi
Yazılı Rapor	Bir bireyin yaşam öyküleri hakkında bir anlatı geliştirme	Deneyimin "öz"ünü betimleme	Bir şekil üzerinde resmedilmiş bir kuram oluşturma	Aynı kültürü paylaşan bir grubun nasıl çalıştığını betimleme	Bir ya da birden çok durumun detaylı bir analizini gerçekleştirme

Özellikler	*Anlatı Araştırması*	*Fenomenoloji*	*Kuram Oluşturma*	*Etnografi*	*Durum Çalışması*
Çalışmanın Genel Yapısı	• Giriş (problem, sorular) • Araştırma prosedürleri (bir anlatı, bireyin önemi, veri toplama, analiz sonuçları) • Öykülerin rapor edilmesi • Yaşamlarına dair kuram oluşturan bireyler • Belirlenen anlatı bölümleri • Belirlenen anlam modelleri (olaylar, süreçler, dönüm nokta(lar)sı, temalar) • Özet (Denzin, 1989a, 1989b'den uyarlanmıştır)	• Giriş (problem, sorular) • Araştırma prosedürleri (bir fenomenoloji ve felsefi varsayımları, veri toplama, analiz, sonuçlar) • Önemli ifadeler • İfadelerin Anlamları • Anlamların temaları • Fenomeninkapsamlı bir şekilde betimlenmesi (Moustakas, 1994'den uyarlanmıştır)	• Giriş (problem, sorular) • Araştırma prosedürleri (kuram oluşturma, veri toplama, analiz, sonuçlar) • Açık Kodlama • Eksenel kodlama • Seçici kodlama ve teorik önermeler ve modeller • Kuramın tartışılması ve mevcut literatürle karşılaştırma (Strauss & Corbin, 1990'dan uyarlanmıştır)	• Giriş (problem, sorular) • Araştırma prosedürleri (etnografi, veri toplama, analiz, sonuçlar) • Kültürün betimlenmesi • Kültürel temaların analizi • Yorumlama, çıkarılan dersler ve oluşan soru işaretleri • (Wolcott, 1994b'den uyarlanmıştır)	• Giriş hikayesi • Giriş (problem, sorular, Durum çalışması, veri toplama, analiz, sonuçlar) • Durum/durumlar ve bunun/bunların bağlamının betimlenmesi • Konuların gelişimi • Seçilen konulara dair ayrıntılar • Çıkarımlar • Kapanış hikayesi (Stake, 1995'den uyarlanmıştır)

ÖZET

Bu bölümde, anlatı araştırması, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi ve durum çalışması başlıkları altında beş nitel araştırma yaklaşımının her biri ele alınmıştır. Her bir yaklaşımın tanımı, tarihsel gelişimi ve varsayılan başlıca şekilleri hakkında bilgi verilmesinin yanı sıra, nitel bir çalışmanın yürütülmesindeki belli başlı prosedürler detaylandırılmıştır. Bunun yanı sıra, yaklaşımlardan her birinin kullanımı esnasında ortaya çıkan en önemli sorunlar da ele alınmıştır. Yaklaşımlar arasındaki bazı farklılıkları vurgulamak adına, odak özelliklerini, ele alınan araştırma probleminin türünü, disiplin arka planını, analiz birimini, veri toplama şekillerini, veri analizi stratejilerini ve nihai, yazılı raporun niteliğini mukayese eden, genel bir tablo sunulmuştur. Ayrıca, beş türün her biri kapsamında bir çalışma tasarlamada yardımcı olabilecek, her bir yaklaşımın yapısının ana hatları da sunulmuştur. Bir sonraki bölümde, yaklaşımlardan her birini örneklendiren beş çalışma incelenecek ve her bir yaklaşım türünün bileşimsel yapısına daha yakından bakılacaktır.

EK OKUMALAR

Birkaç kaynak söz konusu beş araştırma yaklaşımının her birine dair bu özet niteliğindeki genel bakışı genişletecektir. Yaklaşımlardan her biri hakkındaki tartışmaları şekillendirmede kullanılabilecek başlıca kitaplar Bölüm 1'de sizlere sunulmuştur. Burada işe sizlere, aynı zamanda temel çalışmaları da içeren genişletilmiş bir kaynak listesi sunulmuştur.

Anlatı Araştırması

Angrosino, M. V. (1989a). *Documents of interaction: Biography, autobiography, and life history in social science perspective.* Gainesville: University of Florida Press.

Clandinin, D. J. (Ed.). (2006). *Handbook of narrative inquiry: Mapping a methodology.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research.* San Francisco: Jossey-Bass.

Czarniawska, B. (2004). *Narratives in social science research.* London: Sage.

Denzin, N. K. (1989a). *Interpretive biography.* Newbury Park, CA: Sage.

Denzin, N. K. (1989b). *Interpretive interactionism.* Newbury Park, CA: Sage.

Elliot, J. (2005). *Using narrative in social research: Qualitative and quantitative approaches.* London: Sage.

Lightfoot, C., & Daiute, C. (Eds.). (2004). *Narrative analysis: Studying the development of individuals in society.* Thousand Oaks, CA: Sage

Lightfoot-Lawrence, S., & Davis, J. H. (1997). *The art and science of portraiture.* San Francisco: Jossey-Bass.

Plummer, K. (1983). *Documents of life: An introduction to the problems and literature of a humanistic method.* London: George Allen & Unwin.

Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences.* Los Angeles, CA: Sage.

Fenomenoloji

Colaizzi, P. F. (1978). Psychological research as the phenomenologist views it. In R. Vaile & M. King (Eds.), *Existential phenomenological alternatives for psychology* (pp. 48–71). New York: Oxford University Press.

Dukes, S. (1984). Phenomenological methodology in the human sciences. *Journal of Religion and Health, 23,* 197–203.

Giorgi, A. (Ed.). (1985). *Phenomenology and psychological research.* Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.

Giorgi, A. (2009). *A descriptive phenomenological method in psychology: A modified Husserlian approach.* Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.

Husserl, E. (1931). *Ideas: General introduction to pure phenomenology* (D. Carr, Trans.). Evanston, IL: Northwestern University Press.

Husserl, E. (1970). *The crisis of European sciences and transcendental phenomenology* (D. Carr, Trans.). Evanston, IL: Northwestern University Press.

LeVasseur, J. J. (2003). The problem with bracketing in phenomenology. *Qualitative Health Research, 31*(2), 408–420.

Lopez, K. A., & Willis, D. G. (2004). Descriptive versus interpretive phenomenology: Their contributions to nursing knowledge. *Qualitative Health Research, 14*(5), 726–735.

Merleau-Ponty, M. (1962). *Phenomenology of perception* (C. Smith, Trans.). London: Routledge & Kegan Paul.

Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Natanson, M. (Ed.). (1973). *Phenomenology and the social sciences.* Evanston, IL: Northwestern University Press.

Oiler, C. J. (1986). Phenomenology: The method. In P. L. Munhall & C. J. Oiler (Eds.), *Nursing research: A qualitative perspective* (pp. 69–82). Norwalk, CT: Appleton-Century-Crofts.

Polkinghorne, D. E. (1989). Phenomenological research methods. In R. S. Valle & S. Halling (Eds.), *Existential-phenomenological perspectives in psychology* (pp. 41–60). New York: Plenum.

Spiegelberg, H. (1982). *The phenomenological movement* (3rd ed.). The Hague, Netherlands: Martinus Nijhoff.

Stewart, D., & Mickunas, A. (1990). *Exploring phenomenology: A guide to the field and its literature* (2nd ed.). Athens: Ohio University Press.

Tesch, R. (1990). *Qualitative research: Analysis types and software tools.* Bristol, PA: Falmer Press.

van Kaam, A. (1966). *Existential foundations of psychology.* Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.

van Manen, M. (1990). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy.* Albany: State University of New York Press.

Kuram Oluşturma

Babchuk, W. A. (2011), Grounded theory as a "family of methods": A genealogical analysis to guide research. *US-China Education Review, 8*(2), 1548–1566.

Birks, M., & Mills, J. (2011). *Grounded theory: A practical guide.* London: Sage.

Charmaz, K. (1983). The grounded theory method: An explication and interpretation. In R. Emerson (Ed.), *Contemporary field research* (pp. 109–126). Boston: Little, Brown.

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory.* London: Sage.

Chenitz, W. C., & Swanson, J. M. (1986). *From practice to grounded theory: Qualitative research in nursing.* Menlo Park, CA: Addison-Wesley.

Clarke, A. E. (2005). *Situational analysis: Grounded theory after the postmodern turn.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Corbin, J., & Strauss, A. (2007). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Glaser, B. G. (1978). *Theoretical sensitivity.* Mill Valley, CA: Sociology Press.

Glaser, B. G. (1992). *Basics of grounded theory analysis.* Mill Valley, CA: Sociology Press.

Glaser, B. G., & Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory.* Chicago: Aldine.

Strauss, A. (1987). *Qualitative analysis for social scientists.* New York: Cambridge University Press.

Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques.* Newbury Park, CA: Sage.

Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.

Etnografi

Atkinson, P., Coffey, A., & Delamont, S. (2003). *Key themes in qualitative research: Continuities and changes.* Walnut Creek, CA: AltaMira.

Fetterman, D. M. (2010). *Ethnography: Step by step* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

LeCompte, M. D., & Schensul, J. J. (1999). *Designing and conducting ethnographic research* (Ethnographer's toolkit, Vol. 1). Walnut Creek, CA: AltaMira.
Madison, D. S. (2005). *Critical ethnography: Method, ethics, and performance.* Thousand Oaks, CA: Sage.
Spradley, J. P. (1979). *The ethnographic interview.* New York: Holt, Rinehart & Winston.
Spradley, J. P. (1980). *Participant observation.* New York: Holt, Rinehart & Winston.
Wolcott, H. F. (1994b). *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation.* Thousand Oaks, CA: Sage.
Wolcott, H. F. (2008a). *Ethnography: A way of seeing* (2nd ed.). Walnut Creek, CA: AltaMira.
Wolcott, H. F. (2010). *Ethnography lessons: A primer.* Walnut Creek, CA: Left Coast Press.

Durum Çalışması

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry.* Beverly Hills, CA: Sage.
Merriam, S. (1988). *Case study research in education: A qualitative approach.* San Francisco: Jossey-Bass.
Stake, R. (1995). *The art of case study research.* Thousand Oaks, CA: Sage.
Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and method* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

ALIŞTIRMALAR

1. Bir araştırma önerisi için beş yaklaşımdan birini seçiniz. Seçtiğiniz yaklaşımın kısa bir özetini yapınız. Özetinizde yaklaşımın tanımına, özelliklerine, tarihine ve takip edilen işlem basamaklarına yer veriniz. Özetinizde literatürden de alıntılar yapınız.
2. Nitel bir dergi makalesi bulunuz. Bu makalede çalışmanın anlatı araştırması, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi veya durum çalışması olduğu ifade edilmiş olsun. Bu ünitede ele alınan, yaklaşımların "karakteristik özelliklerini" kullanarak makaleyi inceleyiniz ve her bir özelliğin makaledeki yerini belirleyiniz.
3. Yürütmeyi düşündüğünüz nitel bir araştırma önerisini ele alınız. Bu çalışmayı bir anlatı araştırması olarak sununuz, ardından bu çalışmayı fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi ve durum çalışması çerçevesinde şekillendiriniz. Her bir yaklaşım çerçevesinde çalışmanızın odak noktasını, veri toplama araçlarını, analizini ve son raporunu tartışınız.

5. BÖLÜM
BEŞ FARKLI NİTEL ÇALIŞMA ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Güney HACIÖMEROĞLU
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Bir nitel araştırma yazmayı öğrenmenin en iyi yolu daha önce yayınlanmış nitel dergi makalelerini incelemek ve nasıl oluşturulduğuna yakından bakmaktır. Eğer bir kişi, kuram oluşturma çalışması planlıyorsa veya yürütecekse; öncelikle kuram oluşturmayla ilgili 20 dergi makalesini toplaması, her birini dikkatli bir şekilde incelemesi, içlerinden kuram oluşturmayı *tüm* temel özellikleriyle tanımlayan en gelişmiş olanını seçmesi ve daha sonra projesini buna göre şekillendirmesi önerilmektedir. Aynı işlem; anlatı araştırması, fenomenoloji, etnografi veya durum çalışması gibi bireyin uygulayacağı diğer nitel araştırma yaklaşımları için de doğrudur. Bu bölüm içinde belirtilen koleksiyonun oluşturulması için her yaklaşıma ilişkin bir örnek tartışılmıştır.

Bu kitapta tartışılan yayımlanmış beş çalışmanın her biri nitel yaklaşımın bir çeşidini temsil etmektedir. Bu çalışmalar, Ek-B, C, D, E ve F'de yer almaktadır. Burada en iyi yaklaşım öncelikle ekler kısmında yer alan makalenin tamamını okumaktır. Daha sonra ise okuyucu makaleden anladığını yazarın bu kitapta yer alan makale özetine dönerek karşılaştırma yapmalıdır. Daha sonra, yazarın bir araştırma kapsamında iyi bir yaklaşım modelinin makalede nasıl gösterildiğine ilişkin analizi okunmalı ve Bölüm 4'te yer alan tanımlayıcı özelliklerle bütünleştirilmelidir. Bu bölümün sonuç kısmında, nitel araştırma yapılırken bireyin neden bir yaklaşımın yerine diğerini kullanmayı tercih ettiği belirtilmelidir.

İlk çalışma, Chan (2010) tarafından yürütülmüş olup Ek-B kısmında yer almaktadır. Chan'in çalışması Çinli göçmen öğrenci Ai Mei Zhang'in bir Kanada ortaokul öğrencisi olarak katıldığı ve ailesiyle olan etkileşimini içine alan bir anlatı araştırmasıdır. İkinci makale bir fenomenoloji çalışması olup Anderson ve Spencer (2002) tarafından yürütülmüş olup Ek-C'de yer almaktadır. Bu çalışma, AIDS hastası olan bireylerin deneyimlerini, imajlarını ve hastalıkları hakkındaki düşünme biçimlerini ele almaktadır. Üçüncü makale ise Harley ve diğerleri (2009) tarafından yürütülen bir kuram oluşturma çalışması olup Ek-D'de yer almaktadır.

Bu çalışma, Afrika kökenli Amerikalı kadınların fiziksel etkinlikleri günlük yaşantılarına dâhil etme sürecindeki davranışlarını incelemiştir. Çalışma, uygun bir kuramsal çerçeveyi içerir. Bu şekilde, temel faktörleri işlemsel sürece bağlayarak geçiş yollarını açıklar. Dördüncü makale, Haenfler (2004) tarafından yürütülen bir etnografi çalışma olup Ek-E'de belirtildiği üzere Amerika Birleşik Devletleri'nin doğu yakasında 1980'lerin başında punk alt-kültüründen ortaya çıkan doğru uç hareketlerinin temel değerleri hakkındadır. Punk alt-kültürü alkol, sigara ve yasadışı uyuşturucu yaşam biçimlerinden kaçınarak "temiz yaşama" ideolojisini adapte etmiştir. Son makale ise yazarın çalışmalarından birisi olup Asmussen ve Creswell (1995) tarafından yürütülen Ek-F'de yer alan bir nitel durum araştırmasıdır. Bu araştırma büyük bir orta batı üniversitesinde silahla öğrencilere ateş etme teşebbüsü ile sınıfa giren bir öğrenciye yönelik insanların reaksiyonlarıyla ilişkili temaları önermektedir ve açıklamaktadır. Bu makalenin örnekler koleksiyonuna dâhil edilmesinin sebebi 1995'te yazılan bu makalede olduğu gibi kampüs şiddeti konusunun günümüzde de önemini korumasıdır.

TARTIŞMA SORULARI

- Örnek anlatı araştırması neye yoğunlaşmaktadır?
- Örnek fenomenolojik çalışmada incelenen deneyim nedir?
- Kuram oluşturma çalışmasında ortaya çıkan teori nedir?
- Örnek entografi çalışmasında hangi kültür-grubu araştırılmıştır?
- Durum çalışmasında incelenen "durum" nedir?
- Bu beş yaklaşım birbirinden nasıl farklıdır?
- Araştırmacı belirli bir çalışma için bu beş yaklaşımın içinden nasıl seçim yapar?

BİR ANLATI ARAŞTIRMASI

(Chan, 2010; Bakınız Ek-B)

Bu çalışma, Çin'den göç eden Ai Mei Zhang'in yedinci ve sekizinci sınıf öğrencisi olarak Toronto Kanada'da yer alan Bay Street Okulu'ndaki hikâyesidir. Ai Mei, etnik kimliğinin; okul, öğretmen, akranları ve evi tarafından nasıl şekillendirildiği hususunda bilgi verdiği için bu çalışmada araştırmacı tarafından seçilmiştir. Ai Mei yaşamıyla ilgili özel olayları anlatmıştır. Yazar ise anlatı makalesini bu hikâyeler ve sınıftaki gözlemleri üzerine oluşturmuştur.

Araştırmacı, Ai Mei ve diğer öğrencilerle mülakatlar yapmış ve detaylı alan notları tutmuştur. Buna ek olarak, Ai Mei'nin okul etkinliklerine (Çok Kültürlü Gece v.b.), aile yemeği ve sınıfta Ai Mei ile arkadaşları arasındaki konuşmalara aktif bir katılım sağlamıştır. Yazarın ağır basan ilgisi veri toplama süresince ortaya çıkan birbiriyle çelişen hikâyeleri keşfetmektir. Yazar, bu verilerin tematik analizinden birbiriyle çelişen birçok hikâye sunmuştur: Arkadaşlar arasındaki gerginlik; okulda Ai Mei'nin arkadaşlarından ev dilini saklaması çünkü bu dili kabul edilen İngilizce ile karşılaştırıldığında bir engel olarak görmesi; Çinceyi okul ortamında kullanması için baskı; bu dili aile bireyleriyle iletişimde kullanması için baskı; davranışlar için çoklu çelişkili ebeveyn beklentileri ve okuldaki akran beklentileri; aile işlerine yardım için ihtiyaçlar ile öğretmenin ödevlerin tamamlanmasıyla beraber test ve ödev hazırlama için beklentilerine yönelik çelişkiler.

Bulgulara ilişkin son olarak, yazar bu çalışmanın yapılması sürecinde katıldığı farklı olayların anlayışını nasıl şekillendirdiğini, güven oluşturmak için olanakların nasıl ortaya çıktığını, Ai Mei ile ilişkisinin nasıl oluştuğunu ve bu genç öğrenciyi desteklemek için algısının nasıl geliştiği gibi deneyimlerini paylaşarak çalışmanın yapılması sürecini yansıtmaktadır. Son olarak; bu çalışma, göçmen veya azınlık öğrencilerinin güçlüklerini anlama; öğrencilerin, öğretmenlerin, akranların ve ebeveynlerin beklentilerinin kesişimi ve bu etkileşimle etnik gruplarda bireylerin değerlerinin nasıl şekillendiğine katkı sağlamaktadır. Bir başka deyişle, bu çalışma öğretmenlerin ve idarecilerin farklı öğrenci gruplarıyla çalışmaları hakkında bilgi vermektedir ve "yaşam-tabanlı edebi anlatı" için bir örnek teşkil etmektedir (Chan, 2010, s.121).

Bu makale Bölüm 4'te belirtildiği üzere anlatı çalışmasının tanımlayıcı özelliklerini sunmaktadır:

- Araştırmacı, tek bir bireyden Çinli göçmen öğrenci Ai Mei Zhang'ten *hikayeler* toplamıştır.
- Araştırmacı, hikâyelerin nasıl toplandığıyla beraber araştırmacı ve katılımcı arasında zaman içerisinde oluşturulan ilişkinin *işbirlikli* doğasını açıkça belirtmiştir.
- Araştırmacı, bu bireyin *deneyimlerine* ve daha özel olarak öğrencinin kültürel *kimliğine* ve ebeveyn, akran ve öğretmenlerin bu kimliğin oluşmasına nasıl yardım ettiğine yoğunlaşmayı seçmiştir.
- Araştırmacı, kanıtlara bağlı bilgi toplayarak kültürel kimliği kişisel gözlemler, mülakatlar, alan notları ve olaylara katılım gibi *farklı veri çeşitlerine* bağlı olarak incelemiştir.
- Araştırmacı, Güz 2001'den Haziran 2003'e kadar veri toplamıştır. Bu duruma bağlı olarak, açıklanmamış olayları incelemek için yeterli bir olanak ortaya çıkmıştır. Bununla beraber; anlatı,

Temaların *kronolojisini* raporlaştırmak ve meydana gelen olayları okumak için oluşturulmamıştır. Bu nedenle, bir temanın (örneğin yeni öğrenci oryantasyonunda dili saklamak) diğer temadan (yemek zamanı yapılan konuşmaların okul Mandarin dili ve ev Fujinase dilini içermesi) önce veya sonra gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek zordur.

- Araştırmacı, tematik *analiz* (Riessman, 2008) kullanarak bireysel olarak öğrencilere, ebeveynlerine ve okuluna "ne olduğunu" rapor etmiştir.
- Araştırmacı, her bir temada (örneğin Mandarin ve Fujianese arasındaki gerginlik) ortaya çıkan özel gerginlikleri vurgulamıştır. Bununla beraber, genel anlatı özel bir *dönüm noktası* veya hikâyedeki tezahürü taşımamaktadır.
- Araştırmacı *yer* veya anlatıda rapor edilen çoğu olayın gerçekleştiği Bay Street Okulunun içeriğini tartışmıştır.

BİR FENOMENOLOJİ ARAŞTIRMASI

(Anderson &Spencer, 2002;Bakınız Ek-C)

Bu çalışma, AIDS hastalarının hastalıkları hakkındaki imaj veya bilişsel gösterimlerini tartışmaktadır. Araştırmacılar bu konuyu incelemiştir. Çünkü bireylerin AIDS'i nasıl gösterdiği ve AIDS'e ilişkin duygusal cevaplarının terapiyi etkilediğini, yüksek-risk davranışlarını azalttığını anlamak yaşam kalitesini artırmaktadır. Buna bağlı olarak; bu çalışmanın amacı, "hastaların deneyimlerini ve AIDS'e ilişkin bilişsel gösterimlerini fenomenoloji kapsamında incelemektir" (Anderson & Spencer, 2002, s. 1339).

Yazarlar, sunduğu bu çalışmayla AIDS bulaşan milyonlarca bireye işaret etmektedir. Yazarlar, Hastalık Gösterimlerinin Öz-Düzenleme Modeli kuramsal çerçevesini geliştirmiştir. Bu kuramsal çerçevede hastaların aktif problem çözücüler oldukları ve davranışlarının sağlığını tehdit eden bir durum karşısında bilişsel ve duygusal cevaplarının bir sonucu olduğu önerilmiştir. Hastalar, hastalık temsilcileri oluşturarak hastalığa ilişkin anlayışlarını şekillendirmiştir. Araştırmacıların hastalara terapileri, davranışları ve yaşam kalitesine ilişkin yardımcı olmaları için bu hastalık temsilcilerini (örneğin imajları) daha iyi anlamaları gerekmektedir.

Yazarlar, hastaların AIDS'le ilgili deneyimlerine yönelik literatürü ele almıştır. Nitel araştırmaya ilişkin literatürü incelemişler ve AIDS'le başa çıkma ve yaşama konularında yapılan birkaç fenomenoloji çalışmasını incelemiştir. Bununla beraber, hastaların AIDS'i imajlarda nasıl temsil ettikleri henüz incelenmemiştir.

Yazarların deneni, AIDS teşhisi konulan 58 erkek ve kadını kapsamıştır. Bu bireyleri incelemek için araştırmacılar fenomenoloji kullanmış ve işlemler Colaizzi (1978) ile geliştirilmiş ve Moustakas (1994)'la düzenlenmiştir. Araştırmacılar, 58 hastayla 18 ayı geçen bir sürede mülakatlar yapmış ve onlara "AIDS ile ilgili deneyimleriniz nelerdir? Zihninizde HIV/AIDS hakkında bir imaj var mı veya HIV/AIDS'i nasıl tanımlarsınız? Aklınıza gelen his/duygu nedir? AIDS'in hayatınızdaki anlamı nedir?" (Anderson & Spencer, 2002, ss.1341-1342) soruları yöneltilmiştir. Buna ek olarak; hastalardan, hastalıklarının resmini çizmeleri istenmiştir. Elli sekiz hastadan sadece 8 tanesi resim çizmesine rağmen, yazarlar bu resimleri veri analizine dâhil etmiştir. Bu mülakatların veri analizi aşağıdaki görevleri içermektedir:

- Yazılı transkriptleri birçok defa okuyarak genel bir bakış açısı kazanmak
- Deneyimle doğrudan ilişkili önemli ifadeleri veya cümleleri belirlemek
- Bütün katılımcıların transkriplerinde yaygın olan anlamları açık olarak ifade etmek ve temaları gruplandırmak
- Bulguları, fenomenin kapsamlı derin betimlemesine entegre etmek
- Bulguların geçerlik çalışmasını, katılımcılar ve katılımcıların son açıklamalarındaki görüşleriyle beraber yapmak

Bu analiz, 175 önemli ifadeye bağlı 11 temel temaya yönlendirmiştir. "Korkunç fiziksel yıkım" ve "bir çırpıda biten yaşam" bu temaların ikisine örnektir. Bu çalışmanın bulgular kısmı, 11 temanın her birini raporlaştırmış ve her temaya ilişkin önemli alıntıları ve bakış açılarını çoklu görüşleri göstermek amacıyla sunmuştur.

Bu çalışma, tartışma kısmıyla tamamlanmıştır. Bu kısımda yazarlar hastaların deneyimlerinin özünü (kapsamlı açıklamasını), hastaların ruh hallerini ve hastalığı kontrol etmek için kullandıkları başa çıkma stratejilerini (bağlam veya deneyimi çevreleyen şartları) açıklamıştır. Son olarak; yazarlar, bu 11 temayı literatürde diğer yazarlar tarafından raporlaştırılan bulgularla karşılaştırmıştır. Buna ek olarak, yazarlar bakım ve gelecek araştırmalar için önerileri tartışmıştır.

Bu çalışma bir fenomenolojik araştırmanın birçok yönünü göstermiştir:

- Bir *fenomen*- hastalarla AIDS'in "bilişsel gösterimler veya imajlarını" - inceleyen bir araştırma yapılmıştır.
- 58 mülakat ve hastaların çizimlerinin dâhil edilmesiyle *bir grup bireyden* dikkatli bir şekilde toplanan veriler kullanılmıştır.

- Yazarlar, *felsefi* fikirlerin arkasındaki fenomenolojiden kısaca bahsetmiştir. Onlar, kişisel deneyimleri aynı kategoriye almaya ve teorik açıklamaları elde etmek yerine yaşanmış deneyimleri keşfetmeye işaret etmiştir.
- Araştırmacılar, çalışmayı *aynı kategoriye almaktan* bahsetmiştir. Özellikle, mülakat yapanın bir sağlık hizmetleri personeli ve HIV/AIDS'li kişilerin araştırmacısı olduğu vurgulanmaktadır. Buna bağlı olarak, mülakat yapanın bu deneyimleri aynı kategoriye almanın farkına varması ve bunları ayırmayı denemesi gereklidir.
- *Veri toplama* 18 ayı geçen bir sürede kendilerini HIV/AIDS'li kişilere adayan, hastane-tabanlı klinik, uzun-dönem bakım yeri ve evini içine alan üç farklı yerde yapılan 58 mülakatı içermektedir.
- Önemli ifadelerin, anlamların, temaların ve fenomenin özüne ilişkin kapsamlı açıklamaların sistematik *veri analizi* işlemlerinde kullanımını Moustakas (1994) tarafından tavsiye edilen işlemler takip etmiştir.
- Tabloların önemli ifadeleri, anlamları ve temaların gruplandırılmasını içermesi yazarların tartışma kısmında araştırmanın özüne ilişkin açıklamayı yapmak için ham veriyi kullanarak nasıl çalıştığını göstermiştir.
- Bu araştırma, 58 hastanın deneyimlerinin özünün açıklanması ve AIDS deneyimini yaşadıkları içeriğin (örneğin başa çıkma mekanizması) açıklanmasıyla bitmiştir.

BİR KURAM OLUŞTURMA ARAŞTIRMASI

(Harley ve diğerleri, 2009; Bakınız Ek-D)

Bu kuram oluşturma araştırması, Afrika kökenli Amerikalı kadınların davranışsal işlemlerinin teorisini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu teori, geçiş yollarını temel faktörlerle ilişkilendirerek fiziksel etkinliklerin yaşam biçimine entegre edilmesiyle açıklamaktadır. Problemde önerildiği üzere Afrika kökenli Amerikalı kadınların yerleşik olarak kalması gibi fiziksel etkinlik belirli alt gruplar için önemlidir. Bu noktada, özel faktörler ve fiziksel etkinliğin davranışsal evrim ilişkileriyle çelişmesiyle ilgili bilginin sınırlı olmasına bağlı olarak araştırmacı kuram oluşturmayı seçmiştir. Yazarlar, bu örnekleme kriterine uygun yaşları 25 ile 45 arasında yer alan en az üniversite veya lisenin üstünde teknik okulu bitiren ve fiziksel etkinlikler için kendini adayan 15 kadınla çalışmıştır. Katılımcılar iki yerel Afrika kökenli

Amerikalı mezun kardeşler derneğinden seçilmiş ve veriler yüz-yüze yapılan derinlemesine mülakatlardan toplanmıştır. Temel bulguların yayılmasından sonra bu mülakatları iki odak grup çalışması takip etmiştir. Bu veriler, Strauss ve Corbin (1998)'in kuram oluşturmaya ilişkin kodlama, kavram gelişimi, veri ve ortaya çıkan kavramların sürekli birbirleriyle karşılaştırılması ve teorik modelin oluşturulmasını içeren yaklaşımlarını kullanılarak analiz edilmiştir. Daha sonra yazarlar teorik modeli şekil olarak sunmuş ve bu model, fiziksel etkinliklerin yaşam biçimine dâhil edilmesinin davramşsal sürecini üç aşamada ele almıştır: başlangıç aşaması, geçiş aşaması ve entegre aşaması. Araştırmacılar her bir aşamanın içerisinde kategorileri geliştirmiş ve içeriğin (Afrika kökenli Amerikalı'larm sosyal ve kültürel içeriği) ve fiziksel etkinliklerin entegre edilmesini etkileyen durumları belirlemiştir. Ayrıca; yazarlar, bu durumlardan birisi olan fiziksel etkinlikler için uygulama planlanmasını almış ve planlama yöntemlerinin taksonomisini şekille göstererek bu olasılıkları detaylı olarak açıklamıştır. Bu açıklamalar, araştırmacıların uygulamada her hafta için ideal fiziksel etkinlik sayısı ve her hafta için maksimum seans sayısı gibi özel bulguları oluşturmalarını sağlamıştır. Sonuç olarak; kuram oluşturma araştırması, Afrika kökenli Amerikalı kadınların fiziksel etkinliklerin program desenine ilişkin gelecekteki çabaları için önemli derslerin geliştirilmesini sağlamıştır.

Bu araştırma, kuram oluşturma araştırmasının tanımlayıcı birçok özelliğiyle örtüşmektedir:

- Bu araştırma, temel olarak davranış *işlemini* anlamaya yoğunlaşmış ve kuramsal model üç temel aşamayı içeren süreçte geliştirilmiştir.
- *Ortaya çıkan* teori Afrika kökenli Amerikalı kadmlar için fiziksel etkinlik evriminin kuramsal çerçevesini önermektedir.
- Araştırmacılar, kadınlarla mülakat yapıp verileri analiz ederken özellikle fikirlerinin *not alınmasından* veya yazılmasından bahsetmemiştir.
- Veri toplama çeşitleri, birçok kuram oluşturma çalışmasıyla uyumludur: yüz-yüze mülakat verisinin toplanması. Bu çalışmada, araştırmacılar katılımcılardan odak grup verisi de toplamıştır.
- Araştırmacılar kuram oluşturma veri analizi için Strauss ve Corbin (1998)'in kodlama kategorileri ve teorik model geliştirme yaklaşımlarını bağlam ve şartlara dâhil ederek yapılandırılmış bir yaklaşımı benimsemiştir. Araştırmacılar, Strauss ve Corbin (1998)'in açık, eksenel ve seçici kodlamasını katı bir şekilde takip etmemiştir. Ancak teorik modelin aşamalarının detaylı açıklamasını sağlamış ve bu modeli literatürde yer alan diğer teorik modellerle karşılaştırmıştır.

BİR ETNOGRAFİ ARAŞTIRMASI
(Haenfler, 2004; Bakınız Ek-E)

Bu etnografi çalışması, Amerika Birleşik Devletleri'nin doğu yakasında 1980'lerin başında punk alt-kültüründen ortaya çıkan doğru uç hareketlerinin temel değerlerini açıklamıştır. Bu hareket, punk alt kültürünün uyuşturucu ve alkol kullanımının nihilist eğilimlerine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğru uç hareketi; alkol, sigara ve yasadışı uyuşturucu yaşam biçimlerinden kaçınarak "temiz yaşama" ideolojisini benimsemiştir. Ağırlıklı olarak, yaşları 15 ile 25 arasında olan beyaz, orta-sınıf erkeklerin katılımıyla bu hareket punk müzik sahnesine ayrılmaz bir şekilde bağlanmıştır. Punk konserine gitmeden önce doğru uçlar her elin üzerine büyük harfle X işareti yapmıştır. Bir araştırma olarak karşı fikirlere direnişin kavramsallaştırmasıyla bu etnografi çalışması alt kültür grup üyelerinin bireysel olarak net olmayan "yetişkin" kültürüne karşı reaksiyonlarını ifade etmeleri yerine diğer kültürlere karşı reaksiyonlarını nasıl ifade ettiklerini incelemiştir.

Yazar, bu harekete 14 yıl katılarak ve 250'den fazla müzik şovuna giderek 28 erkek ve kadınla mülakat yaparak ve gazete hikâyeleri, müzik sözleri, web sayfaları ve doğru uç dergileri gibi kaynaklardan derlenen dokümanları dâhil ederek veri toplamanın etnografi yöntemlerini kullanmıştır. Bu veri kaynaklarından, yazar ilk olarak alt kültürlerin (örneğin T-shirt sloganları, şarkı sözleri ve X sembolünün kullanımı) detaylı açıklamasını sağlamıştır. Açıklamalar, muhafazakâr bakış açılarının ilginç karışımını dindar fundamentalist ve kişisel değerlerin gelişimsel etkisinden aktarmıştır. Bu açıklamayı takip ederek yazar beş tema belirlemiştir: temiz, pozitif şekilde yaşamak (örneğin kendini adamış vejeteryan); itina gösterilen ilişkinin korunması (örneğin ilişkinin güvene dayalı olarak kurulması); kendini göstermenin artması (örneğin uyuşturucu ve alkol gibi toksinler insanların tam potansiyellerine ulaşmalarını engellemesi); mesajın yayılması (örneğin doğru uçların bir görevi üstlenerek akranlarını onların değerleri için ikna etmesi) ve büyüyen problemlerde görev almak (örneğin hayvan hakları ve çevresel problemler). Bu makale, yazarın doğru uç değerlerini kapsamlı olarak anlamasını aktarmasıyla tamamlanmıştır. Gençlik alt kültürüne katılmanın bireysel ve grup olarak bir anlamı vardır. Buna ek olarak, alkol ve sigaranın gençliğe pazarlandığı bir kültüre yöneldiğinde doğru uçların direnmesi makro düzeydedir. Orta düzeyde, "punklar" gibi diğer alt kültürler hedeflendiğinde; mikro düzeyde aile üyelerinin uyuşturucu madde kullanımı veya kendi bağımlılık eğilimlerine karşı çıkmanın bir parçası olarak doğru uç hareketi kişisel deneyimleri benimsemiştir.Direniş, kişisel olarak günlük etkinliklerde ve gençlik kültürü için politik karşılık vermede görülmüştür.

Başka bir deyişle, direniş çok katmanlı, çelişkili ve kişisel ve sosyal dönüşümlü olarak belirlenmiştir.

Haenfler'in etnografisi, bir etnografi araştırmasının temel unsurlarını ve eleştirel etnografinin önemli yönlerini iyi bir şekilde göstermiştir:

- Bu etnografi, bir *ortak kültüre sahip grup* ve üyelerinin temel değerlerinin ve inançlarının çalışmasıdır.
- Yazar ilk olarak grup üyelerinin *fikirlerini* daha sonra ise grubun *davranışları* hakkındaki gelişmiş beş temayı açıklamıştır. Ayrıca, yazar alt kültürün nasıl çalıştığına ilişkin öneride bulunmak için soyut düzeyin ötesindeki temaları kapsamlı olarak açıklayarak tamamlamıştır. Bu grup bir süredir *etkileşim* halindedir ve grubun davranış yolları gelişmiştir.
- Eleştirel etnografiyle uyumlu olarak, yazar grubun nasıl çalıştığını açıklamak için karşı kültür gençlik grubuna karşı direnişin *teorisini* kullanmıştır. Grup baskın kültüre karmaşık ve çok katmanlı bir yolla (örneğin makro, orta ve mikro) direnmiştir. Buna ek olarak, yazar ortak kültüre sahip grubun kişisel ve sosyal dönüştürücü niteliklere katılımından bahsetmiştir. Diğer eleştirel yaklaşımların aksine sosyal dönüşüm için yapılan bir çağrı ile tamamlanmamıştır. Ancak, genel olarak araştırma alt kültür direncinin yeniden incelenmesine yoğunlaşmıştır.
- Yazar alt kültüre dâhil oluşunu ve uzun yıllar boyunca grubun *katılımcı gözlemcisi* olarak rolünü açıklayarak konumunu belirtmiştir. Buna ek olarak, yazar yapılandırılmamış derinlemesine mülakatlar yaparak *alan çalışmasına* katılmıştır.
- *Emik (kültüre özgü)* veriler ve araştırmacının alan notlarından, *etik* veri olarak adlandırılan *kültürel yorumlama* grubun nasıl çalıştığını göstermek amacıyla oluşturulmuştur. Gençlik alt kültürünün üyeleri bireyselleştirilmiş ve katılım için ortaklaşa anlamlı olarak oluşturulmuştur. Direniş, farklı düzeylerde oluşmaktadır. Direnişin yöntemleri, kişisel ve politiktir. Yazarlar, bu çalışmayı doğru uç hareketinin bir grup olarak ve kültürlerine karşı nasıl çalıştığına ilişkin karmaşık bakış açısı sunarak tamamlamıştır.

BİR DURUM ÇALIŞMASI

(Asmussen & Creswell, 1995; Bakınız Ek-F)

Bu nitel durum çalışması, silahlı bir adam olayında kampüsün tepkisini açıklamaktadır. Bu olayda, bir öğrenci sınıf arkadaşlarına silahla ateş etmeyi denemiştir. Bu durum çalışması, silahlı adam olayının detaylı bir açıklamasıyla başlamıştır.

Bu durumu takiben ilk iki hafta içindeki olayların kronolojisi (sırasıyla kaydetme) çıkarılmış ve şehir, kampüs ve olayın meydana geldiği bina hakkında detaylı bilgi sağlanmıştır. Veriler mülakatlar, gözlemler, dokümanlar ve görsel işitsel materyaller gibi çoklu kaynaklardan elde edilen bilgilerden toplanmıştır. Bu bilgiler, geliştirilmiş bir şekilde veri çeşitlerini tabloda özetlemiştir. Asmussen ve yazar (Creswell) silahlı saldırganla veya olaydan hemen sonra öğrencilerle mülakat yapmamıştır ve Kurumsal Etik Kurulu'na (KEK) [Institutional Review Board] yapılan başvuru ile bu kısıtlamalar garanti altına alınmıştır. Veri analizinden red, korku, güvenlik, yeniden tetikleme ve kampüs planlaması temaları ortaya çıkmıştır. Makalenin sonuna doğru daraltılmış bu temalar iki bakış açısı altında, organizasyonel ve sosyal-psikolojik cevaplar altında toplanmıştır. Yazarlar tarafından bu bakış açıları literatürle ilişkilendirilmiştir. Buna bağlı olarak, yazarlar "katmanların" analizini ve durumun anlamının kapsamlı olarak yorumlanmasını sağlamıştır. Yazarlar kampüslerin, kampüs şiddeti için cevaplarını planlamalarını ve temel soruların planlarının hazırlanmasıyla örtüşecek şekilde geliştirilmesini önermektedir.

Bu durum çalışmasında, Lincoln ve Guba'nın (1985) problem, bağlam, durumlar ve "öğrenilen dersler" durum çalışması yapısı takip edilmeye çalışılmıştır. Buna ek olarak, veri toplamanın uzatılması ve olaya ilişkin kampüs tepkisinin planlanmasında yöneltilmesi gereken sorular hakkında bilgi sunulması ile (yazarlar) kendi kişisel bakış açılarını eklemiştir. Araştırmanın sonunda son söz kişisel deneyimleri çalışmanın akışını bozmadan tartışmaya taşımıştır. Son temada kampüsün başka bir olaya ilişkin tepkisine yönelik bir desen planlanması için pratik ve yararlı öneriler kampüs personeli için geliştirilmiştir.

Birçok özellik bu araştırmayı bir durum çalışması olarak gösterir:

- Bu araştırma için kampüsün tümü ve kampüsün potansiyel şiddet suçlarına karşılığı *durumu* belirlenmiştir. Bu "durum" sınırlandırılmış bir sistemdir. Bu sınırlandırma zaman (altı ay veri toplanması) ve yer (tek bir kampüste yerleşmiş) ile yapılmıştır.
- *Amaç* tek bir *araçsal* durum çalışmasının raporlaştırılmasıdır. Bu yüzden, yazarlar kampüs şiddeti olayını incelemek ve potansiyel bir kampüs şiddetine ilişkin kampüs tepkisini göstermekle ilgilenmişlerdir. Kampüsteki silahlı şiddet maalesef birçok üniversite kampüsünde de meydana geldiği için bu araştırma içsel bir durum çalışması olarak görülmemelidir.
- Yazarlar kampüsün tepkisinin *derinlemesine anlaşılmasını* sağlamak için kapsamlı, çoklu bilgi kaynaklarını veri toplama sürecinde kullanmıştır.

Toplanan veri kaynaklarının tablosu, kayıt altına alınmak ve inşa edilen detaylı resim için okuyucuyu ikna etmek amacıyla yazarlar tarafından kullanılmıştır. Olaydan sonraki iki haftalık kronoloji yerleştirilerek detaylı bilgiyle beraber derinlemesine anlayış oluşturulmasına devam edilmesi sağlanmıştır.

- *Veri analizinde*, yazarlar sakin bir orta batı şehrinde bağlam veya durum için ortamı, durumu yerleştirmek, huzurlu bir kampüs, bina ve sınıfı kazayı takip eden iki haftalık sürede meydana gelen olaylarla beraber detaylı bir şekilde *betimlemek* için belirli bir süre harcamıştır. Buna ek olarak, durumu anlamak için beş *tema* (örneğin red etme, güvenlik) geliştirilmiştir. Bu temaların hepsi önemli göründüğü ve takip eden olayda bu temaların hangi sırada ortaya çıkacağı yazarlarca bilinmediği için, temalar bir *kronoloji* olarak sunulmamıştır.
- Kampüs topluluğunun silahlı saldırı olayına ilişkin öne sürdükleri başta gelen organizasyonel ve psikolojik veya sosyal-psikolojik iki cevabı açısından *çıkarımlar* sunularak durum analizi yazarlar tarafından tamamlanmıştır. Daha sonra, yazarlar iddialarını güncel literatüre dayandırarak bu iki cevabı da yanıtlamıştır cevaplamıştır. Bir anlamda, literatür yazarların tanımlayıcı ve tematik analizinin kapsamlı açıklaması haline gelmiştir.

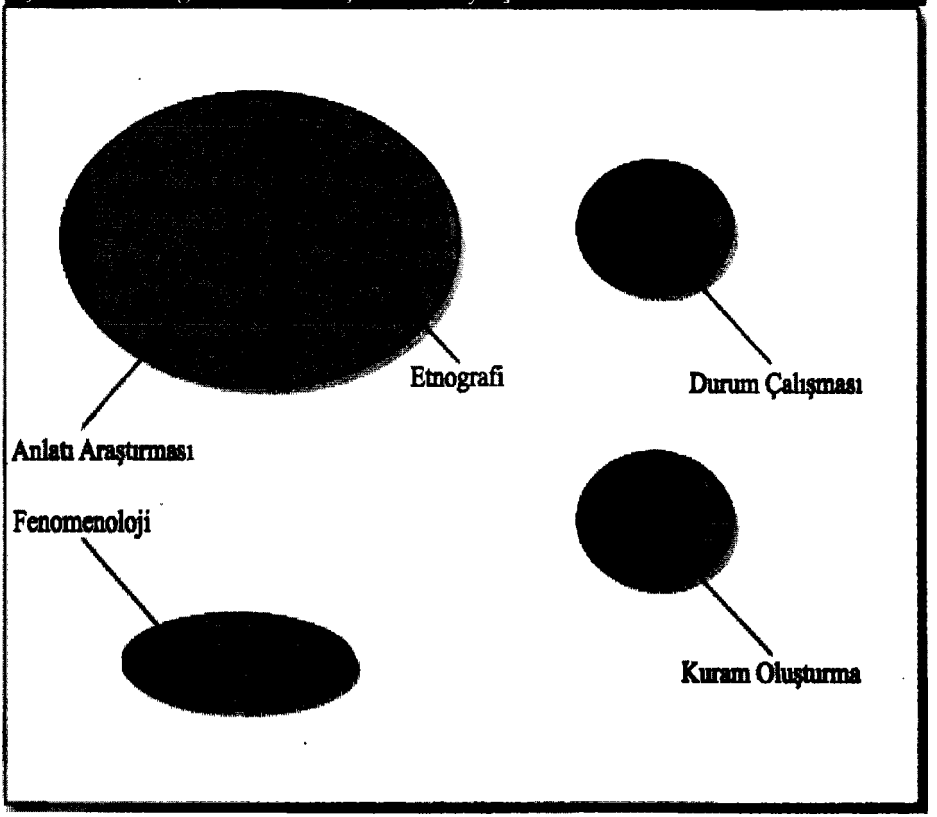
YAKLAŞIMLAR ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Beş yaklaşım arasındaki farklılıkların belirlenmesi işlemine başlamak için faydalı bir bakış açısı, temel veya her yaklaşımın yoğunlaştığı amaca ulaşmaktır. Şekil 5.1'de görüldüğü üzere, bir anlatının odak noktası, bireyin yaşamı üzerindedir. Fenomenolojinin odağı ise, bir kavram ya da fenomenin ve bu fenomene ilişkin bireylerin yaşanmış deneyimlerinin *"özü"* üzerinedir. Kuram oluşturmada amaç, bir teori geliştirmektir. Bununla beraber, etnografide amaç, ortak kültüre sahip grubu açıklamaktır. Bir durum çalışmasında sıklıkla bir olayın karmaşıklığını göstermek amacıyla özel bir durum incelenmektedir. Beş araştırmaya bakıldığında bu yaklaşımların odağı daha belirgindir.

Her Yaklaşımın Temel Özellikleri

Bu, Kanada ortaokulunda öğrenci olan Çinli göçmen Ai Mei Zhang'in hikâyesidir. Söz konusu olan bu durumda bir anlatı yazılmasına karar verilmiştir.

Şekil 5.1 Odağa Göre Yaklaşımların Ayrışması

Tek bir bireyin araştırılmasına ihtiyaç duyulduğunda, birey göçmen bir öğrenci olma konusundaki deneyimlerini ve karşılaştığı çelişkili kaygılarını gösterebilir. Buna ek olarak, araştırmacı bir problemi ortaya koyan, seçkin bir kariyere sahip, ulusal düzeyde dikkat çeken veya sıradan bir yaşamı olan belirli bir bireyin durumunun incelenmesi ihtiyacını ortaya koymalıdır. Veri toplama süreci, birey hakkındaki konuşmalar veya gözlemler gibi kaynaklardan toplanan işlemleri içermektedir.

Diğer taraftan, fenomenoloji araştırması bireyin yaşamı yerine bireylerin hastalıklarını nasıl gösterdiği (Anderson & Spencer, 2002) gibi bir fenomen etrafında bireylerin yaşanmış deneyimlerine yoğunlaşmaktadır. Ayrıca, bu fenomene ilişkin deneyimli olan bireyler seçilmekte ve genellikle mülakatlar yoluyla veri sağlanması istenmektedir. Araştırmacı, bu verileri alır ve sonunda veri azaltılmasının birçok adımı yoluyla bu fenomen hakkında bütün bireylerin yaygın olarak sahip oldukları deneyimlerinin özünün tanımını geliştirir.

Fenomenoloji projesi insanların bir fenomene karşı deneyimlerinin anlamına yoğunlaşmasına rağmen araştırmacılar kuram oluşturmada Afrika kökenli Amerikalı kadınların fiziksel etkinlikleri yaşam biçimlerine nasıl entegre ettikleri (Harley ve diğerleri, 2009) gibi farklı bir objektife yoğunlaşılarak somut teori genellemesi yapmaktadır. Buna bağlı olarak, kuram oluşturmacılar, araştırmaya yoğunlaşarak teori geliştirmektedir. Veri toplama yöntemi öncelikli olarak mülakatları içermektedir. Buna ek olarak, araştırmacılar analiz ve bu teoriyi geliştirmek için veri kategorilerinin genelleştirilmesi, kategorileri teorik modelle ilişkilendirme ve teorinin işlediği şartları ve içeriği özelleştirme gibi sistematik işlemleri kullanmaktadır. Genel olarak, kuram oluşturma çalışması kesinliğe ve güvenirliğe sahip olan araştırmalardan biridir.

Birey doğru uç hareketi (Haenfler, 2004) gibi ortak kültüre sahip grubun davranışlarını incelemek istediğinde etnografi deseni seçilir. Etnografide, araştırmacı bozulmamış ortak kültüre sahip grubu araştırır. Bu grup normal bir dil ve davranış desenini paylaşmak veya normal bir desene sahip olmak için yeterince uzun bir süredir etkileşim halindedir. Ortak kültüre sahip grubun detaylı tanımı başlangıçta çok önemlidir ve daha sonra yazar, grubun desenini kültürleşme, politika veya ekonomi gibi bazı kültürel kavramlar etrafında belirlenmesine yönelebilir. Etnografi, grubun günlük yaşamda nasıl işlediği ve çalıştığıyla ilgili özet ifadelerle tamamlanır. Bu şekilde, okuyucu Haenfler'in incelediği doğru uç gibi aşina olunmayan bir grubu anlamaktadır.

Son olarak, bu araştırmadaki kampüs (Asmussen & Creswell, 1995) gibi açık sınırları olan bir durum çalışması seçilmiştir. Bu çeşit bir durum çalışmasında, araştırmacı bir konuyu veya problemi ve bir veya birçok durumun incelenmesinden ortaya çıkan detaylı bir anlayışı keşfetmektedir. Araştırmacının şartları açıklamak için bağlamsal gereçlere ulaşabilir olması önemlidir. Buna ek olarak, araştırmacı derinlemesine ortaya koyabilmek için durum hakkında geniş bilgi dizisine ihtiyacı vardır. Bir durum çalışmasını yazmanın temeli araştırmacının bir durumu incelerken detaylı bir şekilde açıklaması ve birçok konu veya tek bir konuya (Stake, 1995) yoğunlaşmasıdır. Genellemeler, bir durumun incelenmesinden veya durumların incelenmesinden elde edilen bir durum raporundan öğrenilebilir.

Yaklaşımı Seçmek

Beş yaklaşımı daha iyi anlamaya bağlı olarak, bir yaklaşım diğerinin yerine nasıl seçilir? Yazar sonuçla başlanmasını önermektedir—yaklaşımla neyi başarmak amaçlanmaktadır

(örneğin bir bireyin çalışılması, bir fenomene karşı deneyimin anlamının incelenmesi, bir teori oluşturulması, ortak kültüre sahip grubun tanımı ve yorumu, tek bir durumun derinlemesine çalışılması). Buna ek olarak, dikkat edilmesi gereken diğer faktörler:

- Hedef kitlenin sorusu: Hangi yaklaşım alanınızda öne çıkan (ekol) araştırmacılar (örneğin jüri üyeleri, danışmanlar, dergi yayın kurulundakiler) tarafından sıklıkla kullanılmaktadır?
- Altyapı sorusu: Araştırma yaklaşımıyla ilgili hangi eğitimlere sahipsiniz?
- Bilimsel literatür sorusu: Alanınızdaki (örneğin tek bireyle yürütülen çalışma, bir kavramın anlamının incelenmesi, bir teori, ortak kültüre sahip bir grubun tasviri, derinlemesine bir durum çalışması) bilimsel literatüre katkı sağlamada en çok neye ihtiyaç duyuluyor?
- Kişisel yaklaşım sorusu: Araştırma veya hikâye anlatım yaklaşımı (örneğin anlatı araştırması, etnografi) için yapılandırılmış bir yaklaşımla mı daha rahatsınız? Veya araştırma veya esnek bir yaklaşım (örneğin kuram oluşturma, durum çalışması, fenomenoloji) için katı, daha iyi tanımlanmış bir yaklaşımla mı daha rahatsınız?

ÖZET

Bu bölüm, bir anlatı çalışması, fenomenoloji, kuram oluşturma çalışması, etnografi ve durum çalışması yazmaya yönelik iyi modelleri göstermek için beş farklı kısa makaleyi incelemiştir. Bu makaleler, her yaklaşımın temel özelliklerini ve okuyucuların nitel araştırmaları yazma ve oluşturma çeşitleri arasındaki farklılıkları görmelerini sağlamaktadır. Gereçler, uygun ve ulaşılabilir ve birey hikâyelerini paylaşmak için istekli (erkek veya kadının yaşadığı düşünülerek) olduğunda tek bir bireyin yaşam deneyimlerini incelemek için bir anlatı çalışması seçiniz. Bir fenomeni ve bireyler için taşıdığı anlamı incelemek için bir fenomenoloji seçiniz. Bireylerle mülakat yapmak, fenomenolojiyi felsefi görüşler üzerine oluşturmak, işlem gruplarını takip etmek ve anlamını özüyle tamamlamaya hazır olunuz. Bir teori geliştirmek veya oluşturmak için bir kuram oluşturma çalışması seçiniz. Mülakat (öncelikli olarak) ve veri toplamanın sistematik işlemlerini kullanarak ve açık, eksenel ve seçici kodlama gibi işlemler üzerine inşa edilen analiz yoluyla bilgi toplayınız. Son rapor bilimsel olmasına rağmen, hassas ve duygusal konuları hala açıklayabilir. Ortak kültüre sahip grubun (veya bireyin) davranışlarını incelemek için bir etnografi seçiniz.

Gözlem ve mülakat yapmak, grubun tanımını geliştirmek ve insan davranışlarını çalışmaktan ortaya çıkan temaları keşfetmek için hazırlıklı olunuz. Zaman veya yerle sınırlı bir durumu incelemek ve bir durumu düzenlemek hakkındaki bağlamsal gereçlere bakmak için bir durum çalışması yapınız. Çoklu bilgi kaynaklarından durumu derinlemesine açıklamak için kapsamlı gereçler toplayınız.

Beş yaklaşım arasındaki önemli farklılıklar nitel araştırma için önemlidir. Her bir yaklaşım, detaylı bir şekilde incelenerek hangi yaklaşım için seçimlerin nasıl daraltılacağı belirlenebilir.

Aşağıdakiler yayımlanmış dergi makalesi olup, araştırma yaklaşımlarının her biriyle ilgilidir.

Anlatı Araştırması

Angrosino, M.V. (1989). Freddie: The personal narrative of an ex-covering alcoholic— Autobiography as case history. In M. V. Angrosino (Ed.), *Documents of interaction: Biography, autobiography, and life history in social science perspective* (pp. 29–41). Gainesville: University of Florida Press.

Chan, E. (2010). Living in the space between participant and researcher as a narrative inquirer: Examining ethnic identity of Chinese Canadian students as conflicting stories to live by. *The Journal of Educational Research, 103,* 113–122.

Ellis, C. (1993). "There are survivors": Telling a story of sudden death. *The Sociological Quarterly, 34,* 711–730.

Geiger, S. N. G. (1986). Women's life histories: Method and content. Signs: *Journal of Women in Culture and Society, 11,* 334–351.

Huber, J., & Whelan, K. (1999). A marginal story as a place of possibility: Negotiating self on the professional knowledge landscape. *Teaching and Teacher Education, 15,* 381–396.

Karen, C. S. (1990, April). *Personal development and the pursuit of higher education: An exploration of interrelationships in the growth of self-identity in returning women students—summary of research in progress.* Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, Boston.

Nelson, L. W. (1990). Code-switching in the oral life narratives of African-American women: Challenges to linguistic hegemony. *Journal of Education,* 172, 142–155.

Olson, L. N. (2004). The role of voice in the (re)construction of a battered woman's identity: An autoethnography of one woman's experiences of abuse. *Women's Studies in Communication, 27,* 1–33.

Smith, L. M. (1987). The voyage of the Beagle: Fieldwork lessons from Charles Darwin. *Educational Administration Quarterly,* 23(3), 5–30.

Fenomenoloji

Anderson, E. H., & Spencer, M. H. (2002). Cognitive representations of AIDS: A phenomenological study. *Qualitative Health Research, 12,* 1338–1352.

Brown, J., Sorrell, J. H., McClaren, J., & Creswell, J. W. (2006). Waiting for a liver transplant. *Qualitative Health Research, 16*(1), 119–136.

Edwards, L. V. (2006). Perceived social support and HIV/AIDS medication adherence among African American women. *Qualitative Health Research, 16,* 679–691.

Grigsby, K. A., & Megel, M. E. (1995). Caring experiences of nurse educators. *Journal of Nursing Research, 34,* 411–418.

Lauterbach, S. S. (1993). In another world: A phenomenological perspective and discovery of meaning in mothers' experience with death of a wished-for baby: Doing phenomenology. In P. L. Munhall & C. O. Boyd (Eds.), *Nursing research: A qualitative perspective* (ss. 133–179). New York: National League for Nursing Press.

Padilla, R. (2003). Clara: A phenomenology of disability. *The American Journal of Occupational Therapy, 57*(4), 413–423.

Riemen, D. J. (1986). The essential structure of a caring interaction: Doing phenomenology. In P. M. Munhall & C. J. Oiler (Eds.), Nursing research: A qualitative perspective (ss. 85–105). Norwalk, CT: Appleton-Century-Crofts.

Kuram Oluşturma

Brimhall, A. C., & Engblom-Deglmann, M. L. (2011). Starting over: A tentative theory exploring the effects of past relationships on postbereavement remarried couples. *Family Process, 50*(1), 47–62.

Conrad, C. F. (1978). A grounded theory of academic change. *Sociology of Education, 51,* 101–112.

Creswell, J.W., & Brown, M.L. (1992). How chair persons enhance faculty research: A grounded theory study. *Review of Higher Education, 16*(1), 41–62.

Harley, A. E., Buckworth, J., Katz, M. L., Willis, S. K., Odoms-Young, A., & Heaney, C. A. (2009). Developing long-term physical activity participation: A grounded theory study with African American women. *Health Education & Behavior, 36*(1), 97–112.

Kearney, M. H., Murphy, S., & Rosenbaum, M. (1994). Mothering on crack cocaine: A grounded theory analysis. *Social Science Medicine, 38*(2), 351–361.

Komives, S. R., Owen, J. E., Longerbeam, S. D., Mainella, F. C., & Osteen, L. (2005). Developing a leadership identity: A grounded theory. *Journal of College Student Development, 46*(6), 593–611.

Leipert, B. D., & Reutter, L. (2005). Developing resilience: How women maintain their health in northern geographically isolated settings. *Qualitative Health Research, 15*, 49–65.

Morrow, S. L., & Smith, M. L. (1995). Constructions of survival and coping by women who have survived childhood sexual abuse. *Journal of Counseling Psychology, 42*, 24–33.

Etnografi

Finders, M. J. (1996). Queens and teen zines: Early adolescent females reading their way toward adulthood. *Anthropology & Education Quarterly, 27*, 71–89.

Geertz, C. (1973). Deep play: Notes on the Balinese cockfight. In C. Geertz (Ed.), *The interpretation of cultures: Selected essays* (ss. 412–435). New York: Basic Books.

Haenfler, R. (2004). Rethinking subcultural resistance: Core values of the straight edge movement. *Journal of Contemporary Ethnography, 33*, 406–436.

Miller, D. L., Creswell, J. W., & Olander, L. S. (1998). Writing and retelling multiple ethnographic tales of a soup kitchen for the homeless. *Qualitative Inquiry,4*(4), 469–491.

Rhoads, R. A. (1995). Whales tales, dog piles, and beer goggles: An ethnographic case study of fraternity life. *Anthropology and Education Quarterly, 26*, 306–323.

Trujillo, N. (1992). Interpreting (the work and the talk of) baseball. Western *Journal of Communication, 56*, 350–371.

Wolcott, H. F. (1983). Adequate schools and inadequate education: The life history of a sneaky kid. *Anthropology and Education Quarterly, 14*(1), 2–32.

Durum Çalışması

Asmussen, K. J., & Creswell, J. W. (1995). Campus response to a student gunman. *Journal of Higher Education, 66*, 575–591.

Brickhous, N., & Bodner, G. M. (1992). The beginning science teacher: Classroom narratives of convictions and constraints. *Journal of Research in Science Teaching, 29,* 471–485.

Hill, B., Vaughn, C., & Harrison, S. B. (1995, September/October). Living and working in two worlds: Case studies of five American Indian women teachers. *The Clearinghouse, 69*(1), 42–48.

Padula, M. A., & Miller, D. L. (1999). Understanding graduate women's reentry experiences: Case studies of four psychology doctoral students in a Midwestern university. *Psychology of Women Quarterly, 23,* 327–343.

Rex, L. A. (2000). Judy constructs a genuine question: A case for interactional inclusion. *Teaching and Teacher Education, 16,* 315–333.

ALIŞTIRMALAR

1. Yaklaşımlardan birini kullanarak nitel bir araştırma taslağı oluşturmaya başlayınız. Kullanmayı düşündüğünüz yaklaşıma uygulanabilir soruları burada cevaplayınız. Bir anlatı çalışması için: Hangi bireyi çalışmayı düşünüyorsunuz? Bireyin yaşam deneyimleri hakkındaki bilgilere ulaşabiliyor musunuz? Bir fenomenoloji için: fenomen ile ilgili ne çalışmayı planlıyorsunuz? Ve bu deneyime sahip insanlara ulaşabiliyor musunuz? Bir kuram oluşturma için: hangi sosyal bilimler kavramı, eylemi veya işlemini teoriniz için temel olarak keşfetmeyi planlıyorsunuz? Bu işlemlerle deneyimi olan bireylerle mülakat yapabilir misiniz? Bir etnografi çalışması için: Hangi kültür grubundan insanlarla çalışmayı planlıyorsunuz? Ortak kültüre sahip grup, davranış, dil ve inanç modellerinin şekillenmesi için yeterince uzun zamandır beraber mi? Bir durum çalışması için: Hangi durumu incelemeyi planlıyorsunuz? Durum özgün olduğu için mi açıklanacaktır veya bir olayı veya problemi göstermek (ve aydınlatmak) için mi kullanılacaktır?

2. Ek Okumalar kısmında listelenen dergi makalelerinden birini seçiniz. Yazar(lar) tarafından kullanılan yaklaşımlardan birinin özelliklerini belirleyiniz ve yazarın (yazarların) neden bu yaklaşımı kullandığını tartışınız. Bölüm 4'te, yaklaşımın "tanımlayıcı özelliklerine" geri dönünüz ve bunlardan kaç tanesini dergi makalesinde bulabildiniz, bakınız. Özellikle "tanımlayıcı özelliklerin" nerede meydana geldiğini tartışınız.

6. BÖLÜM
GİRİŞ VE ÇALIŞMAYA ODAKLANMA

Doç. Dr. Suat ÜNAL
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fatih Eğitim Fakültesi

Bir araştırma projesinin en önemli kısmı, çalışmanın başlangıcıdır. Çalışmanın amacı açık değil, araştırma soruları belirsiz ve araştırma problemi veya konusu açık bir biçimde tanımlanmamışsa, okuyucu çalışmanın geri kalan kısmını takip etmekte zorluk çeker. Son zamanlarda okuduğunuz bir nitel araştırma dergi makalesini düşünün. Hızlıca okuyabildiniz mi? Eğer öyleyse, bu durum çalışmanın bölümlerinin birbiriyle sıkıca ilişkilendirilmiş olduğunun bir göstergesidir: Problem durumu sizi araştırma problemlerine götürür, bunu doğal olarak verilerin toplanması takip eder, sonrasında ise araştırma problemlerine yönelik olan verilerin analizi ve yorumlanması verilir. Bunlar, sırasıyla okuyucunun araştırmanın problemini anlamasına yardım eder. Mantık, birbiriyle bütünleştirilmiş ve tutarlı bir biçimde verilmiş bu unsurlar arasında gider ve gelir. Böylece tüm bileşenler birbiriyle ilişkilendirilmiş olur (Morse & Richards, 2002). İyi bir nitel araştırmanın girişinde tüm bileşenler arasındaki bu bütünlük, araştırılması gereken problem durumunun açık ve net bir şekilde tanımlanmasıyla başlar. Daha sonra çalışmanın öncelikli gayesi verilerek devam edilir ki bu, çalışmanın amacı olarak adlandırılır. Bir araştırma projesinin tüm kısımları içerisinde en önemli olanı amaç cümlesidir. Amaç cümlesi, okuyucuya bir yandan tüm makalenin adımlarını ifade ederken, diğer yandan yazarın çalışmayı başarıyla tamamlamasından ne umduğunu da bildirir. Bu bölüm; nitel araştırmalarda kullanabilecek amaç cümlelerinin nasıl yazılacağını açıklaması bakımından büyük önem taşımaktadır. Okuyucular tarafından kolaylıkla anlaşılabilen, çalışmanın özünü anlatan, açık, kısa ve net bir amaç cümlesi yazabilmek için yapılması gereken, bu ifadenin içerisine birkaç bileşeni yerleştirmektir. Daha sonra nitel araştırma problemleri, amaç cümlesini genişleterek ve çoğunlukla daraltarak tüm çalışma boyunca cevaplanacak olan sorular şeklinde ifade edilir. Bu bölümde, bir nitel çalışmada iyi bir problem cümlesinin nasıl oluşturulacağı, açık bir amaç cümlesinin nasıl yazılacağı ve nitel araştırma soruları sayesinde araştırmanın nasıl daha detaylı ifade edileceği ele alınacaktır.

Ayrıca, bir girişte yer alması gereken bu bölümlerin ele alınan beş farklı araştırma yaklaşımının her birine nasıl adapte edileceği de açıklanmaktadır.

TARTIŞMA SORULARI

- Nitel araştırma yaklaşımlarından birini yansıtan bir problem cümlesi en iyi nasıl yazılabilir?
- Benimsenen yaklaşımın yönelimini araştırmaya aksettirebilen bir amaç cümlesi en iyi nasıl yazılabilir?
- Bir yaklaşımı nitel bir araştırmaya kodlayan ve ona işaret eden bir ana problem nasıl yazılabilir?
- Ana problemi birkaç parçaya ayırabilecek şekilde alt problemler nasıl verilebilir?

ARAŞTIRMA PROBLEMİ CÜMLESİ

Bir nitel çalışmaya nasıl başlanır? Tüm iyi araştırmaların, çözümlenmesi gereken bir konu veya problemle başladığını fark ettiniz mi? Nitel çalışmalar, bir çalışmadaki araştırma problemi veya konusu üzerinde genişletilen bir girişle başlar. *Problem* terimi yanlış adlandırılmış olabilir ve araştırma yazma konusunda deneyimsiz kişiler bu bölümü yazarken zorlanabilirler. Bu bölümü "problem" olarak adlandırmak yerine "araştırma gerekçesi" ya da "araştırma ihtiyacı için gerekçeler oluşturma" olarak adlandırmak daha anlaşılır olabilir. Nitel araştırmalarda bir ***araştırma problemi***nin işlevi, üzerinde çalışılacak özel bir konu veya "problem" için gerekçeler sağlamaktır. Bu araştırma problemi tartışması nitel bir çalışmayı başlatır. Fakat asıl araştırma problemi, iyi bir nitel çalışmanın ilk paragraflarından birinde diğer bileşenlerle birlikte bütünleşmiş bir biçimde yer alır. Bu kısımda, açılış paragraflarının neye benzediği analiz edilmekte ve onların beş yaklaşımdan birine nasıl uygun hale getirilebileceği açıklanmaktadır. Nitel bir çalışmanın girişini yazdığınızı düşünün. Öncelikle liselerde gençlerin sigara içmesiyle ilgili bir çoklu durum çalışması için tasarlanılan şekil 6.1'deki modeli inceleyelim. Bu şeklin sol kenarındaki notlarda, giriş bölümünde öne çıkan içeriği niteleyen birkaç konu başlığını göreceksiniz. İyi yapılandırılmış bir giriş oluşturmak için; iyi araştırma makalelerindeki giriş paragraflarının önceden çalışılması gerekir (bakınız Creswell, 2009).

İyi yazılmış giriş kısımlarının içeriğinin yazarların kullanabileceği bir model veya şablon olduğu düşünülebilir. Bu "bir girişin eksiklikleri modeli" olarak adlandırılabilir (Creswell, 2009, s. 100). Modelin bu şekilde adlandırılmasının nedeni; mevcut literatürdeki eksiklere ve çalışmaların literatüre katkıda bulunması için nasıl işlenmesi gerektiğine odaklanması sebebiyledir. Nitel çalışmalar sadece literatüre katkıda bulunmakla kalmayıp, yeterince temsil edilmeyen grupların sesi olur, bir merkezi fenomenin derinliklerindeki anlamları araştırır ve hikayeler, bir fenomenin özü, bir teorinin keşfi, bir grubun kültürel yaşamı ve bir durumun derinlemesine analizi gibi özel sonuçlara götürür. Şekil 6.1'de iyi bir girişin içermesi gereken beş unsuru görmektesiniz: Konu, araştırma problemi, problem hakkında literatürdeki bulgular, bulgulardaki eksiklikler ve seçilmiş okuyucu kitlesi için problemin önemi. Bu bölümde bu unsurlarla birlikte altıncı unsur olarak amaç cümlesi de üzerinde durulacak bir konu olarak kısaca ele alınacaktır.

İyi bir girişi oluşturan bu unsurlar şunlardır;

1. Okuyucunun ilgisini çeken ve devamında çalışmanın genel temasını veya *konu*sunu açıklayarak genişleten bir paragraf veya cümlelerle başlayınız. İyi bir ilk cümle - literatürde kompozisyon halkalarında anlatı kancası olarak adlandırılan- yerinde ve güncel konular kullanarak, önemli tartışmalar ortaya koyarak, sayıları kullanarak veya öncülük eden çalışmalardan bahsederek okuyucuda merak uyanmasını sağlayacaktır. İlk cümlede alıntılardan uzak durulmalıdır, çünkü onlar okuyucunun alıntının ana fikrine odaklanmalarını gerektirdikleri gibi, uygun giriş ve çıkış özelliklerine de sahip olmak zorundadırlar. İlk cümleden sonra çalışmada irdelenen konu hakkında genel bir tartışma ortaya koyacak şekilde ilerlemeye devam ediniz.

2. Çalışma yapma ihtiyacına neden olan *araştırma problemini* veya konusunu tartışınız. Okuyucular, sizin nitel projenizde irdelemeyi planladığınız konu veya kapsam hakkında bilgi edinmek isterler. Araştırma probleminin sınırlarını çizmek için diğer bir yol, onu neden bu konuda çalışmak istediğinize dair bir argüman olarak düşünmektir. Bu şekilde okuyucuya çalışmanın önemini sunabilirsiniz (Ravitch & Riggan, 2012). Araştırma yöntemleriyle ilgili kitaplar (örneğin Creswell, 2012; Marshall & Rossman, 2010) araştırma problemlerini ortaya koymak için farklı kaynaklar ifade ederler. Araştırma problemleri; bir konu ile ilgili kişisel tecrübeler, problemin ilgili olduğu bir meslek, danışmanın araştırma gündemi ya da bilimsel literatür vasıtasıyla belirlenebilir. Bunlar içinden en uygun olanları, literatürdeki bir boşluktan veya "gerçek yaşam" durumlarından ortaya çıkan veya bu durumların her ikisini de sağlayan araştırma problemleridir.

Konu	Liselerde Sigara İçme Alışanlığıyla İlgili Kavramaların ve Kavram Yanılgılarının Araştırılması: Çoklu Durum Analizi
Araştırma Problemi	Tütün kullanımı, Amerikan toplumunda kanserin en önde gelen sebebidir (McGinnis & Foefe, 1993). Son yıllarda yetişkinler arasında sigara içme alışkanlığı giderek azalmasına rağmen, gençlerde artmıştır. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi lise öğrencileri arasında 1991'de %27.5 olan sigara içme oranının 1995'de %34.8'e yükseldiğini rapor etmiştir (USDHHS, 1996). Bu eğilim önemli ölçüde tersine döndürülmezse, sonuçta 5 milyon çocuğumuz erken yaşlarda ölecektir (Center for Disease Control, 1996).
Problemi Doğrulayan Literatür Bulguları	Gençlerde tütün kullanımıyla ilgili daha önce yapılan çalışmalar dört öncelikli konuya odaklanmışlardır. Bazı çalışmalar genç insanların sigara içme alışkanlığına ne zaman başladığı problemini incelemişler ve tütün kullanımının ortaokulun ilk yıllarında başladığını bildirmişlerdir (örneğin Heishman ve diğ., 1997). Bazı çalışmalar, okullarda tütün ve sigara kullanımının önlenmesi üzerinde odaklanmışlardır. Bu araştırmalar, çok sayıda okul temelli önleme programlarına ve müdahalelere önderlik etmişlerdir (örneğin Sussman, Dent, Burton, Stacy, & Flay, 1995). Yetişkinlerde sigara içme davranışının durdurulmasıyla ilgili çok sayıda araştırmaya karşılık, sınırlı sayıda çalışma gençler arasında sigara içme alışkanlığının durdurulması ve "bırakma girişimleri" üzerinde araştırma yapmıştır (Heishman ve diğ., 1997). Gençlerin tütün kullanımı üzerinde çalışma yapan araştırmacıların odak noktaları genellikle sigara içmenin sosyal bağlamı ve sosyal etkisi olmuştur (Fearnow, Chassin, & Presson, 1998). Örneğin gençlerde sigara içme durumu, işle ilişkili durumlarda, bir veya birden fazla ebeveynin ya da bakıcının sigara içtiği evlerde, gençlere yönelik sosyal etkinliklerde, lise yakınlarındaki "güvenli" sigara içme alanı olarak belirlenmiş alanlarda gerçekleşebilir (McVea ve diğ., baskıda).
Bulgulardaki Eksiklikler	Çok az sayıda çalışma, gençlerde tütün kullanımının incelendiği bir mekan olarak liselerin sosyal bağlamına odaklanmıştır. Lise öğrenimleri sırasında öğrenciler, gençlerde sigara içme alışkanlığına katkıda bulunacak akran grupları oluşturabilirler. Akranlar, genel davranışları etkileyebilecek güçlü bir sosyal etkiye sahiptirler ve spor klubüne, bir müzik grubuna ya da "dağınık" bir arkadaş grubuna ait olma durumu kişinin sigara kullanımı düşüncesini etkileyebilir (McVea ve diğ., baskıda). Okullar bir yandan tütün kullanımıyla ilgili kuralları zorla uygulamaya çalışan bir yandan da tütün kullanımından kaçınarak öğrencilere model olmaları gereken öğretmen ve yöneticilerin bulunduğu yerdir (OHara ve diğ., 1999). Gençlerin tütün kullanımıyla ilgili mevcut çalışmalar genellikle transteorik modellere ve sonuçlara odaklanan nicel çalışmalardır (Pallonen, 1998). Oysa ki nitel araştırmalar, öğrencilerin tütün deneyimleri üzerinde şekillendirici etkisi olan farklı liselerin her birinin özel bağlamlarını, çoklu bakış açılarının kompleks analizini, öğrencilerin detaylı görüşlerini onların kendi kelimeleriyle sunar (Creswell, baskıda). Üstelik nitel araştırma, yetişkin bakış açıları tarafından kirletilmemiş öğrenci görüşlerinin geçerliğini artıran bir veri toplama süreci ve lise öğrencilerini yardımcı araştırmacı olarak çalışmaya dahil etme imkanı sunar.
Okuyucular İçin Programın Önemi	Çoklu okul bağlamlarını inceleyerek, nitel yaklaşımlar kullanarak, öğrencileri yardımcı araştırmacılar olarak çalışmaya dahil ederek, gençlerin liselerde tütün kullanımı hakkında sahip oldukları kavramalarını ve kavram yanılgılarını daha iyi anlayabiliriz. Bu anlayışla araştırmacılar değişkenleri daha iyi izole edebilir ve sigara içme davranışı hakkında modeller geliştirebilirler. Yöneticiler ve öğretmenler sigara içmeye yönelik tutumları değiştirmek ve önlemek için müdahaleler planlayabilir ve okuldaki yetkili kişiler sigara bırakma ve müdahale programlarıyla öğrencilere yardımcı olabilirler.

(McVea, Harter, McEntarffer ve Creswell, 1999 çalışmasından uyarlanmıştır.)

"Gerçek yaşam" problemleri Chan (2010)'ın çalışmasında olduğu gibi, arkadaşlarının, ailelerinin ve okullarının gerektirdikleri doğrultusunda ortaya çıkan etnik kimlikleriyle mücadele eden öğrenciler olabilir (bakınız Ek-B). AIDS\HIV hastalığının anlamını kavramaya çalışan bireyler olabilir (Anderson & Spencer, 2002; bakınız Ek-C). Bilimsel literatürdeki bariz eksikliklerden ya da boşluklardan da bir bilimsel çalışmaya ihtiyaç duyulabilir. Yazarlar yayımlanmış çalışmalarının "giriş" veya "gelecekteki araştırmalar" kısımlarında literatürdeki bu boşluklardan bahsederler. Barritt (1986) tarafından ifade edildiği gibi, gerekçe kısmında amaç doğal bilimlerle ilgili çalışmalarda olduğu gibi yeni unsurların keşfi değil, unutulan ve göz ardı edilen deneyimlerin farkındalığını artırmaktır. Bu çalışmaların, farkındalığı artırarak ve diyalog oluşturarak bazı şeylerin farklı kişiler tarafından nasıl gözüktüğünün daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı ve bu sayede uygulamada gelişmelere de yol açabileceği düşünülmektedir (Barritt, 1986, s. 20). Diyalog ve anlayışın yanı sıra nitel bir çalışma, bir durumu derinlemesine anlamayıp, mevcut literatürdeki bir boşluğu doldurmayı, yeni bir düşünme şekli ortaya koymayı, toplum tarafından kenara itilmiş bireylerin seslerini duyurmayı ya da üzerinde çalışılan bir grup veya toplulukla ilgili değerlendirme yapmayı sağlayabilir.

3. Bu araştırma problemini irdeleyen *bilimsel literatür*deki en son çalışmaları kısaca özetleyiniz. Daha önce aynı problemi çalışmış herhangi biri var mı? Genel anlamda bu problemi çalışmış veya çok yakın ilişkili bir konuyu tartışarak araştırmış kimse var mı? Bir çalışmaya başlamadan önce ihtiyaç duyulan literatür taramasının kapsamı hakkındaki görüşler farklılık göstermesine rağmen, nitel metinler (örneğin Creswell, 2012; Marshall & Rossman, 2010) bir kişinin problemi için gerekçeler yazabilmek ve konu hakkında devam eden literatür içerisinde kendi çalışmasının konumunu ifade edebilmek için literatürün incelenmesinin gerekliliğinden bahsederler. Bir çalışmanın daha geniş bir literatür içerisindeki konumunun görsel olarak ifade edilmesi daha da faydalı olacaktır. Örneğin, kişi mevcut literatürün bir şeklini ya da krokisini - bir araştırma haritası (Creswell, 2009)- geliştirebilir, literatürde daha önce irdelenmiş konuları ve önerdiği araştırmanın mevcut literatüre nasıl uyduğunu veya mevcut literatürü nasıl genişlettiğini bu şeklin içinde gösterebilir. Ayrıca bu bölüm literatür taraması içerisinde sadece bir kişinin ne bulduğunun, yani herhangi bir çalışmayla ilgili detayların verildiği bir bölüm olarak düşünülmemelidir. Bu bölüm, problemi konu alan literatürden (bir grup literatür) faydalanarak oluşturulmuş genel bir açıklama bölümü olarak düşünülebilir. Eğer problemi konu alan literatür grubu yoksa, konuya en yakın olan geçerli literatür tartışılır. Şimdiye kadar iyi bir nitel çalışmanın yapılmadığı ve bu çalışmada çözüm getirilmeye çalışılan konuyu doğrudan ele alan herhangi bir araştırma yapılmadığı umut edilmektedir.

4. Daha sonra, mevcut literatürün veya tartışmaların problemi anlamada ne gibi *eksiklik*lerinin olduğunu gösteriniz.

Yetersiz veri toplama yöntemleri, araştırma ihtiyacı veya yetersiz araştırma gibi birkaç sebepten bahsediniz. Burada, girişin eksiklikleri bölümünde, beş nitel yaklaşımdan biriyle olan ilişkilerinin bilgisi verilebilir. Örneğin; bir anlatı araştırmasının problem cümlesinde yazarlar, araştırma problemi hakkında kişisel deneyimler kazanılması için bireysel hikayelerin nasıl anlatılması gerektiğinden bahsedebilirler. Bir fenomenolojik çalışmada araştırmacı bir olayı, hakkında daha fazla bilgi sahibi olunması gereken özel bir fenomenmiş gibi açıklar ve kişilerin bu fenomenle ilgili ortak deneyimler kazanmalarını sağlamaya çalışır. Bir kuram oluşturma çalışmasında yazarlar, mevcut teoriler yetersiz olduğunda, üzerinde çalışılan grup için uygun teoriler olmadığında, ya da mevcut topluluk için var olan teorilerin değiştirilmesi/düzenlenmesi gerektiği durumlarda süreci açıklamak için bir teoriye ihtiyaç duyulduğunu ifade ederler. Etnografik bir çalışmada problem cümlesi, belli bir grup insanın kültürel davranışlarını tanımlamanın ve yorumlamanın niçin önemli olduğunu ya da bir grubun nasıl başkaları tarafından ötekileştirildiğini ve sessizleştirildiğini açıklayarak devam eder. Bir özel durum çalışmasında araştırmacı, bir durumun ya da durumların araştırılmasının bir konu veya bağlam hakkında bilgi edinmeye yardımcı olduğunu tartışır. Tüm bu örneklerde araştırmacı araştırma problemini çalışmasında benimsediği belirli bir nitel araştırma yaklaşımıyla ilişkilendirerek sunar.

5. *Hedef kitle*nin ya da *paydaşlar*ın problemin irdelendiği çalışmanızdan nasıl faydalanabileceklerini tartışınız. Farklı hedef kitleleri düşünün ve her birine çalışmadan nasıl faydalanabileceklerini gösteriniz. Bu hedef kitleler diğer araştırmacılar, devlet politikasına yön verenler, alandaki uygulayıcılar ya da öğrenciler olabilir.

Girişin bu noktasında amaç cümlesiyle devam edilir. Fakat bu noktaya kadar okuyucu, çalışma yapma ihtiyacını ortaya çıkaran problemi açıkça anlamış ve çalışmanın genel maksadının (amacının) ne olabileceğini ve çalışmada cevaplanacak olan soruları (araştırma soruları) görmek için çalışmanın devamını okumaya yeterince özendirilmiştir.

AMAÇ CÜMLESİ

Tasarım ve yaklaşım arasındaki bu ilişki, çalışmanın başlıca gayesini veya niyetini, ya da yol haritasını sunan *amaç cümlesi* ile devam eder. Nitel bir çalışmanın tamamındaki en önemli cümle olan amaç cümlesi dikkatlice yapılandırılmış, açık ve öz bir dille yazılmış olmalıdır. Ne yazık ki çoğu yazar bu cümleyi üstü kapalı bırakmakta, bu nedenle okuyucuların çalışmayı takip edebilmek ve yorumlayabilmek için daha fazla çaba göstermesine neden olmaktadır.

Böyle olmaması için, amaç cümlesini (Creswell, 1994, 2009) yazmada kullanılabilecek bazı cümlelerden ve bireylerin doldurabilecekleri boşluklardan oluşan bir metin aşağıda verilmiştir.

> Bu ..... (anlatı, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi, durum) çalışmasının amacı ..... (mekan) daki ..... (katılımcılar) ın ..... (çalışmanın merkezi fenomeni) ni ..... (anlamak, tanımlamak, geliştirmek, ortaya çıkarmak) tır. Araştırmanın bu evresinde ..... (merkezi fenomen) genel olarak ..... (temel kavramın genel bir tanımı) şeklinde tanımlanacaktır.

Metinde gösterildiği gibi, özel bir yaklaşıma sahip nitel bir araştırma için yazılacak olan paragrafın şifrelenmesinde bazı terimler kullanılır. Amaç cümlesinde:

- Yazar, türünden bahsederek çalışmada kullanılan özel *nitel yaklaşımı* tanımlar. Paragrafta öncelikle yaklaşımın adı yazılır, böylece veri toplama, analiz ve raporun yazılması için kullanılacak sorgulama yaklaşımına önceden işaret edilmiş olur.
- Yazar, araştırma yaklaşımının odak noktasına ve araştırmacının faaliyetlerine işaret eden *kelimeler*le paragrafı kodlamaya/yazmaya devam eder. Örneğin; *deneyimleri anlamak* (anlatı çalışmalarında faydalıdır), *betimlemek* (durum, etnografi ve fenomenoloji çalışmalarında faydalıdır), *yüklenmiş anlam* (fenomenoloji ile ilişkilidir), *geliştirmek veya oluşturmak* (kuram oluşturmada faydalıdır) ve *keşfetmek/ortaya çıkarmak* (tüm yaklaşımlarda faydalıdır) gibi belirli bazı kelimelerle nitel araştırmaları bağdaştırmak gerekir. Seçilen yaklaşıma uygun bir amaç cümlesini oluşturmak/yazmak isteyen bir kişinin amaç cümlesinde hangi kelimelere yer vermesi gerektiği Tablo 6.1'de verilmektedir. Bu kelimeler sadece araştırmacının faaliyetlerine değil, çalışmanın odak noktaları ve sonuçlarına da işaret eder.
- Yazar *merkezi fenomeni* tanımlar. Merkezi fenomen araştırmada incelenen ya da ortaya çıkarılan merkezi bir kavramdır. Nitel bir çalışma yürütecek araştırmacılara, çalışmanın başlangıcında tek bir kavram üzerine (silahlı adama karşı kampüsün tepkisi, sXer'in değeri) odaklanmaları tavsiye edilir. Biri alanda deneyimler kazanıp bir diğeri merkezi fenomenin ilk keşfinin ardından analizlerle devam ederken, çalışmada gruplar karşılaştırılabilir veya aralarındaki ilişkilere bakılabilir.

- Yazar *katılımcılara* ve çalışmanın yürütüldüğü *mekana/yere* işaret eder. Katılımcılar bir kişi olabileceği gibi (yani anlatı veya durum çalışmaları) birkaç kişi (yani kuram oluşturma veya fenomenoloji çalışmaları), bir grup (yani etnografi çalışmaları) ya da bir mekan (yani bir durum çalışmasında bir program, olay, etkinlik veya yer) olabilir.

Ayrıca merkezi fenomenin *genel tanımlamasına* yer verilmesi önerilir. Bu tanımlama, çalışmanın başlangıcında araştırmacının kullanmayı amaçladığı geçici ve kesin olmayan bir tanımlamadır. Daha işin başında bu tanımlamayı belirgin/özgül bir şekilde yapmak oldukça zordur. Fakat, örneğin bir anlatı çalışmasında yazar toplanacak hikayelerin türlerini tanımlayabilir (örneğin yaşam evreleri, çocukluk anıları, ergenlikten yetişkinliğe geçiş, alkol bağımlılarının meçhul toplantısına katılma). Fenomenolojide keşfedilecek merkezi fenomen üzüntünün, öfkenin veya satranç oynamanın anlamı şeklinde belirlenebilir (Aanstoos, 1985). Kuram oluşturmada, merkezi fenomen inceleniyor olan sürecin merkezindeki bir kavram olarak belirlenebilir. Etnografide yazar roller, davranışlar, kültürel uyum, iletişim, efsaneler, hikayeler ve çalışmanın başında araştırmaya dahil etmeyi planladığı diğer kavramlar gibi araştırmada ele alınacak olan anahtar kültürel kavramları (sıklıkla antropolojideki kültürel kavramlardan gelen) tanımlayabilir. Son olarak içsel durum çalışması (Stake, 1995) gibi bir durum çalışmasında zaman ve mekana bağlı olarak durumun sınırlarını tanımlayabilir. Eğer bir araçsal durum çalışması ele alınıyorsa, o zaman araştırmacı durumun içerisinde ele alınan konuyu genel hatlarıyla belirterek tanımlayabilir.

Anlatı	*Fenomenoloji*	*Kuram Oluşturma*	*Etnografi*	*Durum çalışması*
• Anlatı araştırması • Hikayeler • Dönüm noktaları • Yaşanmış Deneyimler • Kronoloji	• Fenomenoloji • Betimlemek • Deneyimler • Anlam • Öz	• Kuram oluşturma • Oluşturmak • Geliştirmek • Önermeler • Süreç • Somut Teori	• Etnografi • Ortak kültüre sahip grup • Kültürel davranışlar ve dil • Kültürel portre • Kültürel temalar	• Durum çalışması • Sınırlandırılmış • Tek veya çoklu durum • Olay, süreç, program, birey

Beş araştırma yaklaşımına nasıl işaret edildiğini ve ***kodlandığını*** gösteren amaç cümlesi örnekleri aşağıda verilmektedir:

Örnek 6.1 Bir anlatı örneği

Aşağıdaki örnekte amaç cümlesinin tek bir bireye odaklandığını ve bireyin yaşam öyküsünü ileteceğini nasıl ifade ettiğine dikkat ediniz:

> Yazar, zeka geriliğine sahip bir adamın yaşam öyküsünün ortaya çıkarılması sürecini betimlemekte ve analiz etmektedir (Angrosino, 1994, s. 14).

Örnek 6.2 Bir fenomenoloji örneği

Aşağıdaki örnekte ortaya çıkarılacak durumun tek bir fenomen olduğunun -bu bireylerin baba olarak rolü- nasıl ifade edildiğine dikkat ediniz:

> Bu çalışma, ergenliğe girmiş veya girmek üzere olan bir gencin babası olan birinin babalık rollerini dikkate alarak inanç, tutum ve ihtiyaçlarını ortaya çıkarmak için tasarlanmıştır (Lemay, Cashman, Elfenbein, & Felice, 2010, s. 222).

Örnek 6.3 Bir kuram oluşturma örneği

Aşağıdaki örnekte araştırmacılar liderlik kimliğinin oluşumu süreciyle ilgili bir teorinin gelişmesine önderlik edecek bir çalışma yürütmektedirler.

> Bu çalışmanın amacı: liderlik kimliğinin oluşması sırasında bir kişinin deneyimlerini ve süreci anlamaktır (Komives, Owen, Longerbeam, Mainella, & Osteen, 2005, s. 594).

Örnek 6.4 Bir etnografi örneği

"Beyzbol sahası" kültürü etnografisinden bir alıntıda, yazar ortak kültüre sahip bir grup olarak beyzbol sahası çalışanlarını tanımlamaktadır:

> Bu makale stadyum çalışanlarının işlerinin ve konuşmalarının beyzbolun toplumdaki belirli anlamlarını nasıl desteklediğini incelemek, iş ve konuşmaların beyzbol sahası kültürünü nasıl yarattığını ve devam ettirdiğini ortaya çıkarmaktır (Trujillo, 1992, s. 351).

Örnek 6.5 Bir durum çalışması örneği

Bu çoklu durum çalışmasında odak noktası, teknolojinin entegrasyonu konusunun anlaşılmasıdır.

Bu çalışmanın amacı, materyal ve insan kaynaklarının benzer şekilde kullanıldığı üç kentsel ilköğretim okulu ve bir bölgesel çok amaçlı kamu üniversitesinin teknolojiyle entegrasyonlarını geliştirmek amacıyla kullandıkları yolları betimlemektir (Staples, Pugach, & Himes, 2005, s. 287).

ARAŞTIRMA PROBLEMLERİ

Nitel araştırma sorularının gayesi, amacı çalışmada irdelenecek birkaç soru şekline getirerek daraltmaktır. Amaç cümlesi ile araştırma problemleri arasındaki fark ayırt edildiğinde, onların nasıl kavramsallaştırıldığı ve oluşturulduğu daha iyi anlaşılabilir. Bir dergi makalesinde, bazı yazarlar bu iki kavramı birleştirirken, daha yaygın şekilde bazıları ise amaç cümlesini ifade ederler ancak araştırmanın problemlerine pek değinmezler. Ancak uzmanlık çalışmaları ve tezler gibi birçok nitel çalışma türünde araştırmanın problemleri net olarak verilir ve amaç cümlesinden ayrı olarak ifade edilir. Tekrar söylemek gerekirse, araştırma problemleri araştırma yaklaşımına işaret etme ve kodlama imkanı verir.

Ana Problem

Bazı araştırmacılar nitel araştırma problemlerinin yazılmasıyla ilgili önerilerde bulunur (örneğin Creswell, 2012; Marshall & Rossman, 2010). Nitel araştırma problemleri açık uçlu, geliş(tiril)ebilir ve yönsüzdürler. Çalışmanın amacını daha spesifik terimlerle yeniden ifade ederler ve genellikle bir merkezi fenomeni ortaya çıkarmak için *niçin* kelimesinden ziyade *ne* ve *nasıl* gibi kelimelerle başlarlar. Sayıları oldukça az olup (beş ile yedi arası), "Bana kendinizden bahsedin" şeklindeki çok geniş kapsamlı bir sorudan (Spradley, 1979, 1980) daha özel sorulara kadar farklı şekillerde yer alabilirler.

Bir araştırmacıya tüm çalışmasını, kapsayıcı bir *ana problem*e ve alt problemlere dönüştürmesi önerilir. Geleneksel eğitimin bir sonucu olarak geniş ve yönelimli problemler yazmaya alışkın kişiler için, daha kesin ve spesifik bir ana problem yazmak/tasarlamak oldukça zaman alıcı bir iştir.

Kapsayıcı bir ana probleme ulaşmak için nitel araştırmacılardan, onların araştırma problemine hitap edecek en geniş haliyle problemi yazmaları/ifade etmeleri istenir. Bu ana problem beş araştırma yaklaşımın her birinin kendine has dili ile kodlanabilir. Morse (1994) araştırma problemlerinin türlerini araştırdığı ve incelediği için bu konuyla doğrudan ilişkili açıklamalara sahiptir. O, anlatılardan ve durum çalışmalarından bahsetmese de, etnografilerde kültürlerle ilgili "tanımlayıcı" problemlerin, kuram oluşturma çalışmalarında "süreç" problemlerinin ve fenomenoloji çalışmalarındaki "anlam" problemlerinin bulunduğundan bahseder. Örneğin, 5.Bölüm'de sunulan beş çalışma onların ana problemlerini bulmak/tahmin etmek için incelendiğinde, bu dergi makalesi yazarlarının genellikle ana problemi vermedikleri, ancak onun yerine, dergi makalesi raporlarının çoğunda sıklıkla karşılaşıldığı gibi amaç cümlesini verdikleri hemen görülebilmektedir. Yine de, onların ana problemlerinin ne olabileceği üzerinde düşünmek faydalı olur.

Çinli göçmen öğrencilerle yapılan bir anlatı çalışmasında (Chan, 2010; bkz. Ek-B), bir ana problem yazılmadığı görülmektedir. Ancak bu çalışmanın ana problemi "Ai Mei'nin okulundaki akranlarıyla ve ailesiyle yaşadığı çatışmalı etnik kimlik hikâyeleri nelerdir?" şeklinde yazılmış olabilirdi. Bu çalışmada irdelenmiş olan en genel problem olmuş olacaktı ve çalışmada Ai Mei'nin hikâyelerine odaklanıldı. AIDS'li insanların hastalıklarını nasıl ifade ettiklerini ve yansıttıklarını araştıran bir fenomenoloji çalışmasında Anderson ve Spencer (2002; bakınız Ek-C) da bir ana problem ortaya koymamışlardır. Ancak bu çalışmanın ana problemi "AIDS teşhisi konulmuş 41 erkek ve 17 kadın, hastalıklarına nasıl bir anlam yüklemektedir?" şeklinde yazılmış olabilirdi. Fenomenolojideki bu ana problem AIDS teşhisi konulan tüm bireylerin hayatlarına anlam veren ortak özelliklere sahip oldukları anlamına gelmektedir. Afrika kökenli Amerikalı kadınların yaşam tarzına fiziksel aktiviteyi entegre etme süreciyle ilgili kuram oluşturma çalışmasında da (Harley ve diğ., 2009; bakınız Ek-D) bir ana problem oluşturulmamıştır. Ancak eğer olsaydı, "15 Afrika kökenli Amerikalı kadının yaşam tarzına fiziksel aktiviteyi entegre etme süreci hangi davranış süreci teorisi ile açıklanabilir?" şeklinde olabilirdi. Bu çalışmada yazarlar, fiziksel aktivitenin yaşam tarzlarına entegre edilmesi sürecini açıklamaya yardımcı olan bir teori oluşturmaya çalışmaktadır. Haenfler (2004; bakınız Ek-E)'in sXe hareketiyle* ilgili bir etnografi çalışmasında da herhangi bir araştırma problemi yer almamaktadır. Ancak eğer olsaydı, "Straight edge hareketinin temel değerleri nelerdir ve üyeler bu alt kültürün bir parçası olmayla ilgili kişisel deneyimlerini nasıl yapılandırmakta ve anlamlandırmaktadırlar?" şeklinde olabilirdi. Bu problem öncelikle temel

---

* Straight edge hareketi olarak ifade edilen sXe hareketi hayatı boyunca alkol, sigara ve uyuşturucudan uzak yaşamayı seçen kişilerin bu davranışını ifade etmektedir. ç.n.

değerlerin tanımını, sonrasında ise (çalışmada temalar şeklinde sunulan) deneyimlerin anlamını aramaktadır. Son olarak, silahlı adam olayına bir kampüsün tepkisiyle ilgili durum çalışmasında, (Asmussen & Creswell, 1995; bakınız Ek-F) giriş kısmında çalışmaya kılavuzluk eden beş ana problem yer almaktadır: "Ne oldu? Olaya kimler tepki gösterdi? Bu olayı takip eden sekiz aylık süreçte ortaya çıkan tepkilerin konuları nelerdi? Kampüsün tepkisinin anlaşılmasına hangi teorik yapılar yardım etti ve bunlardan hangileri sadece bu olaya özgüydü? (s. 576). Bu örnek, araştırmada öncelikle bireylerin deneyimlerinin nasıl açıkça tanımlanmaya çalışıldığını, sonrasında ise kampüste yaşayan bireylerin tepkilerini yansıtan temaların nasıl oluşturulduğunu göstermektedir.

Bu örneklerden görüldüğü gibi, yazarlar çalışmanın ana problemini belirtebilir veya belirtmeyebilir. Ancak bu çalışmalarda bir ana problem açıkça belirtilmese de, üstü kapalı bir biçimde sunulmaktadır. Dergi makalelerini yazarken, araştırmaya kılavuzluk etmek amacıyla ana problemler amaç cümlelerinden daha az kullanılmaktadır. Ancak uzmanlık çalışmaları ve tezler gibi lisansüstü araştırmalarda hem amaç cümlelerini hem de ana problemleri yazma eğilimi söz konusudur.

Alt Problemler

Bir yazar genellikle ana problemi araştırılacak bazı alanlar şeklinde detaylandıran bir dizi ***alt problem*** sunar. Bu alt problemlerin yazımı için bazı öneriler şöyledir:

- Ana problemi daha yalın ifade edecek ve detaylandıracak birkaç alt problem yazınız. Genellikle 5-7 arası alt problem tavsiye edilir. Veri toplama sırasında yeni problemler ortaya çıkabilir. Ayrıca tüm nitel araştırma problemlerinde olduğu gibi, araştırma devam ederken başta belirlenen problemler değişerek yeni problemlere dönüşebilir.
- Alt problemleri ana problemin birkaç parçaya bölünmüş şekilleri olarak düşününüz. Kendinize "Eğer ana problem araştırılması düşünülen alanlar şeklinde bölünmek istense, bu alanlar ne olurdu?" sorusunu yöneltiniz. Etnografiden iyi bir örnek verilebilir. Wolcott (2008a) "Burada neler oluyor?" gibi bir ana problemin ancak "Ne açıdan?" (s. 74) sorusu üzerinde düşünerek detaylarla genişletildiği zaman irdelenebileceğini ifade etmiştir.

- Ana problemdekine benzer şekilde alt problemlere "nasıl" ve "ne" gibi kelimelerle başlayınız.
- Ana problem gibi alt problemlerinde açık uçlu olmasına dikkat ediniz.
- Veri toplama sırasında gözlem ya da mülakatlarda kullanılacak soruları oluştururken alt problemleri dikkate alınız.

Kullanılan nitel araştırmanın türüyle ilişkili merkezi fenomenin detaylı analizine odaklanan alt problemler yazabilirsiniz. Bir anlatı araştırmasında bu sorular hikayelerin anlamını detaylı araştırabilir. Bu durum, fenomenolojide çalışmanın "özünü" oluşturan bileşenleri oluşturmaya yardım eder. Kuram oluşturmada bu durum ortaya çıkan teorinin, etnografide ise üzerinde çalışılması planlanan ortak kültüre sahip grup üyelerinin alışkanlıkları, iletişimleri, hayatlarını ekonomik olarak devam ettirme biçimleri gibi özelliklerinin detaylandırılmasına yardım eder. Durum çalışmasında, alt problemler anlamaya çalışılan durumu ve konuyu oluşturan unsurları belirtmektedir.

Nitel çalışmalarda kullanılan alt problemlerin bazı örnekleri aşağıda verilmiştir:

> "Bir üniversitede profesör olmanın anlamı nedir?" şeklindeki bir ana problem "Bir üniversitede profesör olmanın öğretmenlik açısından anlamı nedir? Bir üniversitede profesör olmanın araştırmacı olarak anlamı nedir?" gibi konular üzerine yazılmış alt problemler şeklinde analiz edilebilir.

Konu şeklinde sunulan alt problemlere örnek bir çalışma olarak, Gritz (1995, s. 4)'in "profesyonel öğretmenlik" kavramının görev yapan mevcut ilköğretim sınıf öğretmenleri tarafından nasıl anlaşıldığını inceleyen fenomenoloji çalışması gösterilebilir. O, çalışmasında aşağıdaki ana problemi ve alt problemleri sunmuştur:

Ana problem:
- Uygulayıcılara göre profesyonel öğretmenlik ne anlama gelmektedir?

Alt problemler:
- Profesyonel öğretmenler ne yapar?
- Profesyonel öğretmenler ne yapmaz?
- Profesyonel öğretmenlik kavramına uygun bir kişi neler yapar?
- Profesyonel bir eğitimci olmanın kolaylıları ve zorlukları nelerdir?
- Bir profesyonel olduğunuzun ilk kez ne zaman ve nasıl farkına vardınız?

Kuram oluşturmada, örneğin Mastera (1995)'nın tez önerisinde, üç farklı fakültede genel eğitim müfredatlarını gözden geçirerek düzenleyen bir çalışma yürütülmüştür. Onun planı alt problemleri gerektirmektedir. Onun "Üç farklı fakülte kampüsünde genel eğitim müfredatlarının gözden geçirilerek düzenlenmesinde değişim sürecini açıklayan teori nedir?" şeklindeki ana problemi, "Her bir kampüste baş akademisyen sürece nasıl katılmaktadır?" şeklindeki bir alt problemle devam etmektedir.

Silahlı adam durum çalışması için, iyi araştırma problemi yazma formatı kullanılarak (Asmussen & Creswell, 1995) makalede sunulan problemlerin yeniden düzenlenmesi uygun olacaktır. Bir kampüs ve bu kampüste yaşayan bireylerle ilgili bir durum çalışması olduğunu önceden belirtmek amacıyla ana problem "Midwestern Üniversitesi'ndeki silahlı adam olayına kampüsün tepkisi nasıldı?" şeklinde yazılabilir, ardından çalışmaya kılavuzluk eden alt problemler sunulabilirdi: "Yönetimin tepkisi nasıldı?" "Danışmanların tepkisi nasıldı?" "Odada olmayan öğrencilerin tepkisi nasıldı?". Bu sayede her bir grubun nasıl tepki verdiği betimlenebilir, bu betimleme ve temaların geliştirilebilmesi için "kampüsün tepkisi" fenomeni araştırılabilir/yönetilebilir alt bölümlere ayrılabilirdi.

ÖZET

Bu bölümde, nitel bir çalışmaya odaklanılması ve girişin oluşturulmasıyla ilgili üç konuya değinilmiştir: Problem cümlesi, amaç cümlesi, araştırma problemleri. Nitel bir çalışmadaki her bir bölümünün tasarımının genel özellikleri tartışılmasına rağmen, konular bu kitapta detaylı bir şekilde sunulan beş yaklaşımla ilişkilendirildi. Problem cümlesi; konuyu, araştırma problemini, problemle ilişkili literatürü, literatürdeki eksiklikleri ve problem hakkında öğrendiklerinden fayda sağlayacak olan hedef kitleyi işaret eder. Literatürdeki eksiklikler bölümünde yazar kendi yaklaşımıyla ilgili spesifik bilgiler verebilir. Örneğin yazarlar anlatılacak hikayelerin gerekçesini, deneyimin "özünü" bulma gerekçesini, bir teori geliştirme gerekçesini, ortak kültüre sahip bir grubun yaşamını betimleme gerekçesini ve spesifik bir konuyu araştırmak için bir durum kullanma gerekçesini vererek ilerler. Amaç cümlesini oluşturmak için bir metin kalıbı kullanılabilir. Bu metin kalıbı kullanılan nitel yaklaşımın türünü içermeli ve beş yaklaşımdan birinin kullanımına işaret eden kelimeleri bünyesinde barındırmalıdır.

Araştırma problemleri bir ana problem ile ana problemi araştırılabilir parçalara ayıran beş ile yedi arası alt problemlerden oluşur. Ana problem, anlatı projelerinde hikâyelerin geliştirilmesi ya da kuram oluşturmada bir teorinin ortaya çıkartılması gibi benimsenen yaklaşımın amacını gerçekleştirecek şekilde kodlanabilir. Ayrıca, alt problemler veri toplama sürecinde mülakat veya gözlemler sırasında sorulan anahtar sorular olarak kullanılabilirler.

EK OKUMALAR

Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Marshall, C., & Rossman, G. B. (2010). *Designing qualitative research* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Maxwell, J. (2005). *Qualitative research design: An interactive approach* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Stake, R. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Wolcott, H. F. (2008). *Ethnography: A way of seeing* (2nd ed.). Walnut Creek, CA: AltaMira.

ALIŞTIRMALAR

1. Çalışmanızın giriş kısmında araştırma problemi veya konusunu nasıl yazacağınızı düşününüz. Konuyu birkaç cümleyle ifade ediniz ve sonrasında problem üzerinde çalışma yapma ihtiyacını destekleyen araştırma literatürünü tartışınız. Son olarak, beş araştırma yaklaşımdan biri kapsamında, araştırma yaklaşımınızı yansıtacak şekilde problem üzerinde çalışmak için mevcut gerekçelerinizi belirtiniz.

2. Yaklaşımlardan birini kullanarak bir amaç cümlesi yazmak için bu bölümdeki metin kalıbını kullanınız. Sonrasında ikinci bir yaklaşım benimseyiniz ve bu ikinci yaklaşımı kullanarak yeni bir amaç cümlesi yazınız.

3. İyi bir ana problem yazmadaki en önemli durum; onu çok dar ya da çok geniş yazmamaktır. Bir ana problemin dört temel unsurunu göz önünde bulundurunuz: Merkezi fenomen, katılımcılar, mekan ve araştırma yaklaşımı. Onu, *ne* ya da *nasıl* kelimeleri ile başlayan, açık uçlu, geliş(tiril)ebilir ve yönsüz bir şekilde yazınız.

Problemi kısa tutunuz. Öncelikle araştırmayı istediğiniz **merkezi fenomeni** yazabilirsiniz. Daha sonra, merkezi fenomenden önce gelecek kelimeleri yerleştiriniz. Ana probleminizin çalışmanızda sorabileceğiniz en geniş kapsamlı problem olarak yazıldığını ve tatmin edici olup olmadığını belirlemek için yazdıklarınızı gözden geçiriniz.

4. Birkaç alt soru yazınız. Ana probleminizi birkaç alt başlığa bölünüz. Bu alt başlıkları katılımcılara yöneltebileceğiniz soru türleri olarak düşününüz.

7. BÖLÜM
VERİ TOPLAMA

Doç. Dr. Tuncay ÖZSEVGEÇ
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fatih Eğitim Fakültesi

Nitel veri toplama hakkında düşünmeye tipik bir reaksiyon gerçek veri türlerine ve onları toplamak için izlenecek prosedüre odaklanmaktır. Bununla birlikte, veri toplama bundan çok daha fazlasını oluşturmaktadır. Bunun anlamı; izinlerin alınması, iyi bir nitel örnekleme stratejisi yürütülmesi, kağıt üzerinde ve dijital ortamda bilgilerin kaydedilmesi için araçlar geliştirilmesi, verilerin saklanması ve ortaya çıkması muhtemel etik durumların önceden tahmin edilmesidir. Ayrıca gerçek veri toplama biçimleri içerisinde araştırmacılar genellikle sadece mülakatlar ve gözlemler yürütmeyi kullanmaktadırlar. Bu bölümde görüleceği üzere nitel veri kaynakları sürekli genişlemektedir. Ayrıca bu bölümde araştırmacılar standart mülakat ve gözlemlerin yanında daha güncel, yenilikçi metotları kullanmaları için teşvik edilmektedir. Buna ilaveten buradaki yeni veri formlarının ve nitel veri toplama sürecindeki basamakların, nitel araştırma için beş farklı araştırma yaklaşımının her birinden beklenen sonuçlara duyarlı olmaları gerekmektedir.

Bu bölümde bütün yaklaşımlar için veri toplamada ortak olan aşamaların görselleştirilmesi yararlı olacaktır. Birbirleri ile ilişkili faaliyetleri gösteren bir "döngü" bu süreci en iyi şekilde göstermekte, faaliyetlerle ilgili süreci kapsamakta fakat veri toplamanın ötesine geçmektedir. Bu bölüm, faaliyetler döngüsü sunularak ve her bir faaliyet kısaca tanıtılarak başlamaktadır. Bu faaliyetler; bir mekân veya bir kişinin belirlenmesi, erişimin sağlanması ve uyumun gerçekleştirilmesi, amaçlı örnekleme, veri toplama, bilgilerin kaydı, alan sorunlarının keşfi ve verilerin saklanmasıdır. Sonrasında bu faaliyetlerin beş araştırma yaklaşımında nasıl farklılaştığı incelenecek ve beş yaklaşımda veri toplama faaliyetlerinin birbiriyle karşılaştırılmasına yönelik özet şeklindeki birkaç yorumla bölüm bitirilecektir.

TARTIŞMA SORULARI

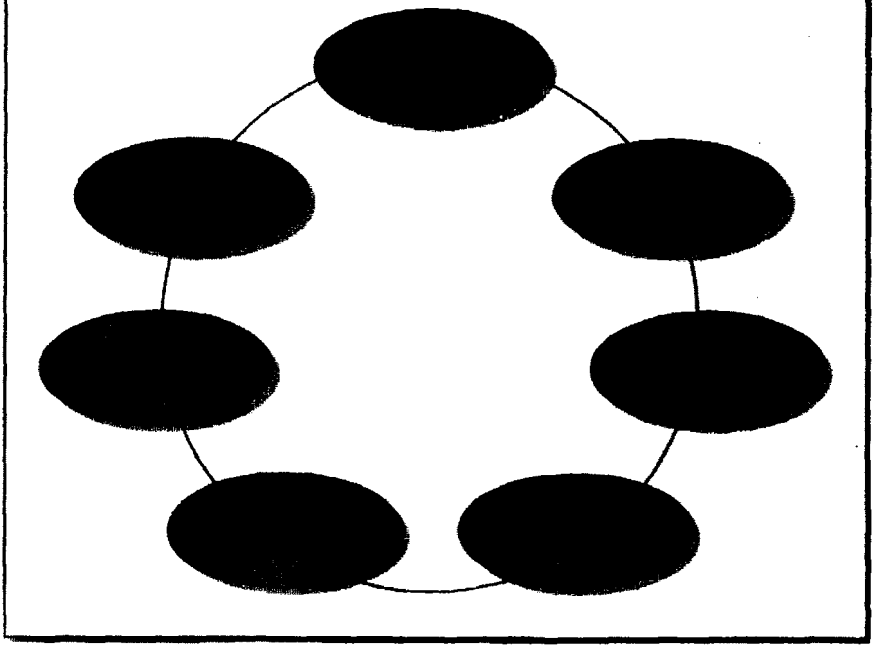
- Bir nitel araştırmada tüm veri toplama süreci boyunca yer alan basamaklar nelerdir?

- Tipik erişim ve uyum sorunları nelerdir?
- Çalışma için kişi veya mekânlar nasıl seçilmektedir?
- Genellikle ne tür bilgiler toplanmaktadır?
- Bilgiler nasıl kayıt edilmektedir?
- Veri toplamada ortak sorunlar nelerdir?
- Bilgi genellikle nasıl saklanmaktadır?
- Beş yaklaşımın veri toplama sürecinde benzer ve farklı yönleri nelerdir?

VERİ TOPLAMA DÖNGÜSÜ

Veri toplama; ortaya çıkan araştırma problemlerine cevap verebilmek için nitelikli bilgiler toplamayı amaçlayan, birbiriyle ilişkili bir dizi faaliyet olarak zihinde canlandırılabilir. Şekil 7.1'de görüldüğü gibi, nitel bir araştırmacı veri toplama sürecinde bir dizi faaliyetlerde bulunmaktadır. Araştırma bir mekânın veya kişinin belirlenmesiyle başlasa da, bir araştırmacı döngüye başka bir noktadan girebilmektedir. Araştırmacının veri toplamada birden çok aşamayı dikkate alması için aşamalar klasik referans noktası olan mülakatların ve gözlemlerin ötesine geçmelidir.

Şekil 7.1 Veri Toplama Faaliyetleri

Çalışma için kişilerin veya yerlerin bulunması ve erişimin sağlanması ve katılımcılardan etkili veri elde etmek için onlarla bağ kurmak süreç içerisinde önemli bir basamaktır. Süreçle yakından ilişkili olan bu adım, bireylerin veya yerlerin amaçlı örneklem seçimi için bir stratejinin belirlenmesini içermektedir. Bu, araştırmacının evrene yönelik istatistiksel bir çıkarım yapacağı olasılıklı örneklem seçimi yerine amaçlı örneklem olup, araştırmacının incelediği araştırma problemine yönelik en iyi bilgileri alacağı kasıtlı seçilen bir grup insanı ifade etmektedir. Bu yüzden araştırmacının hangi amaçlı örneklem tipinin kullanılmasının daha iyi olacağına karar vermesi gerekmektedir.

Araştırmacı yerleri ve insanları seçtiğinde en uygun veri toplama yaklaşımları hakkında kararların alınması gerekmektedir. Nitel bir araştırmacı veri toplamaya ilişkin e-mail mesajları ve çevrimiçi veri toplama ve klasik olarak birden fazla kaynaktan veri toplama gibi artan bir şekilde birçok seçeneğe sahiptir. Bu bilgileri toplamada araştırmacı bilgileri kayıt edebilmek için protokoller veya yazılı formlar geliştirmekte ve verilerin kaydı için ise mülakat veya gözlemsel protokoller gibi bazı formlar geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca araştırmacı veri toplamada karşısına çıkabilecek yeterli veriye sahip olmama, süreç tamamlanmadan alandan veya yerden ayrılma veya eksik bilgi edinme gibi 'alan sorunlarını' tahmin etmelidir.

Bu noktada veri toplama faaliyetlerinin herbirine geri dönülerek her bir faaliyet izlenecek genel prosedürler bağlamında ve her bir araştırma yaklaşımı içerisinde ele alınacaktır. Tablo 7.1'de görüldüğü gibi veri toplama faaliyetlerindeki benzerlik ve farklılıklar beş araştırma yaklaşımı üzerinden ele alınmaktadır.

Mekân veya Kişi

Bir anlatı araştırmasında araştırmacının çalışma için bir veya daha fazla kişiyi bulmaya ihtiyacı olup, bu kişiler erişilebilir, bilgi sağlamaya istekli ve başarıları veya sıradanlıklarıyla kendilerine özgü veya araştırılan spesifik fenomen veya konuyu açıklayabilecek nitelikte olmalıdır. Plumber (1983) bireylerle çalışmada iki yol önermiştir. İlki pragmatik (faydacı) yaklaşım olup kişiler şans eseri karşılaşma sonucu tanışan, geniş katılımlı bir çalışmadan ortaya çıkan veya gönüllülerden oluşan bireylerdir. Alternatif olarak kültürlerin çatıştığı bir ortamda yaşayan 'marjinal bir insanı', yaşadığı dönemi etkileyen 'harika insanı' veya insanların geneline hitap eden 'sıradan insanı' belirleyebilir.

Veri Toplama Faaliyeti	Anlatı	Fenomenoloji	Kuram Oluşturma	Etnografi	Durum çalışması
Geleneksel olarak kim(ler)le veya nerelerde çalışılıyor?	Farklı ve erişilebilir tek kişi	Fenomene yönelik deneyim sahibi birden fazla kişi	Merkezi fenomene yönelik eyleme tepki veren veya sürece katılan birkaç kişi	Ortak bir kültüre sahip grup üyeleri veya grubu temsil eden bireyler	Bir süreç, aktivite, olay, program veya birden fazla kişiyle sınırlandırılmış bir sistem
Erişim ve uyuma dair tipik sorunlar nelerdir?	Bireylerden izin alınması, arşivlerdeki bilgilere erişimin sağlanması	Fenomene yönelik deneyimleri olan bireylerin bulunması	Homojen bir örneğin belirlenmesi	Aracı kişi ile erişimi sağlama ve bilgi kaynaklarının güvenini kazanma	Aracı kişi ile erişimi sağlama ve katılımcıların güvenini kazanma
Çalışma için mekan veya bireyler nasıl belirlenmektedir? (amaçlı örnekleme stratejileri)	Kişiye bağlı birkaç strateji (örneğin uygunluğu, politik önemi, sıradanlığı, bir kritik durum olması)	Fenomene yönelik deneyimlere sahip bireylerin bulunması, "kriter" temelli örneklem	Homojen bir örneklemin bulunması, "teori temelli" örneklem, "teorik" örneklem	Kişinin "Yabancı" olduğu, kültürel bir grubun, "temsilci" örneklemin bulunması	Bir "durumun" veya "durumların", "farklı" bir durumun, veya "maksimum çeşitlilik" durumunun veya "sıra dışı" bir durumun bulunması

Veri Toplama Faaliyeti	*Anlatı*	*Fenomenoloji*	*Kuram Oluşturma*	*Etnografi*	*Durum çalışması*
Geleneksel olarak ne tür bilgi toplanmaktadır? (veri formları)	Dokümanlar ve arşiv materyali, açık uçlu mülakatlar, günlük, katılımcı mülakat gözlem, günlük sohbet, genel sıradan bir kişi	5–25 kişi ile mülakat (Polkinghorne, 1989).	Teoriye yönelik ayrıntıları elde etmek için ağırlıklı 20 – 30 kişi ile mülakat	Katılımcı gözlemler, mülakatlar, eserler, tek ortak kültüre sahip grubun dokümanları	Ayrıntılı formlar, örneğin, dokümanlar ve kayıtlar, mülakatlar, gözlem ve 1 ile 4 arasındaki durumlar için fiziksel eserler
Bilgiler nasıl kayıt edilmektedir? (kayıt bilgisi)	Notlar, mülakat protokolü	Mülakatlar, aynı kişilerle yapılan birden fazla mülakat	Mülakat protokolü, hatırlama notları	Alan notları, mülakat ve gözlem protokolleri	Alan notları, mülakat ve gözlem protokolleri
Veri toplamada ortak sorunlar nelerdir? (alan sorunları)	Materyallere ulaşma, düşüncenin ve materyallerin özgünlüğü	Bir kişinin deneyimlerini dayanak alma, mülakatın lojistiği	Mülakat sorunları (örneğin, lojistik, açık fikirlilik)	Alan sorunları (örneğin, yansıtıcılık, tepki, karşılıklılık, "doğal olma", özel bilgileri ifşa etme, yanıltma)	Mülakat ve gözlem sorunları
Veriler genellikle nasıl saklanmaktadır? (verilerin saklanması)	Dosya klasörleri, bilgisayar dosyaları	Transkripsiyonlar, bilgisayar dosyaları	Transkripsiyonlar, bilgisayar dosyaları	Alan notları, transkripsiyonlar, bilgisayar dosyaları	Alan notları, transkripsiyonlar, bilgisayar dosyaları

Gergen (1994) alternatif bir bakış açısıyla anlatıların, cinsiyet ve yaş gibi sosyal rollerde olduğu gibi bireysel bir ürün olarak değil ilişkilerin bir yönü (s. 280) ve kültürün bir parçası olarak, 'ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu yüzden araştırmaya hangi bireylerin katılacağı sorusu doğru soruya odaklanmamaktadır. Bunun yerine anlatı araştırmacılarının ortaya çıkan hikayelere odaklanmaya ihtiyaçları olup, herkesin anlatacak hikayelerinin olduğunun farkında olmaları gerekmektedir. Ayrıca anlatı araştırmasında bireyden ilk veya ikinci elden elde edilen anlatıların araştırmanın odak noktasını oluşturup oluşturmadığı üzerinde düşünülmesi öğretici niteliktedir (Elliot, 2005). İlk elden anlatılar, bireylerin kendileri hakkında anlattıkları hikayeler ve sahip oldukları deneyimler olurken, ikinci elden anlatılar araştırmacıların diğer insanların deneyimleri hakkında oluşturdukları bir anlatının (örneğin biyografi) veya birçok yaşamı temsil eden toplu bir hikayenin sunumundan oluşmaktadır.

Fenomenolojik bir araştırmada, katılımcılar, orada yaşamak zorunda olmasalar da bir tek yerden belirlenebilir. En önemlisi; bireylerin araştırılan fenomenle ilgili yaşanmış deneyimlere sahip olmaları ve yaşanmış deneyimlerini açık bir şekilde ifade edebilmeleridir. Bireylerin karakteristik özellikleri birbirinden ne kadar farklı olursa araştırmacının bütün katılımcılar için ortak tecrübeler, temalar ve deneyimlerinin ortak noktasını bulması da o kadar zor olacaktır. Bir kuram oluşturma çalışmasında bireyler bir yerden belirlenmeyebilir, aslında bireylerin farklı yerlerden olması çalışmanın eksenel kodlama aşamasında kategorilerin geliştirilmesinde önemli bağlamsal bilgi sağlayabilmektedir. Katılımcıların araştırmacının kuram oluşturma araştırmasında eyleme veya sürece katılan bireyler olması gerekmektedir. Creswell ve Brown (1992)'ın Amerika genelinden belirlenen ve kendi fakültelerinde danışmanlık yapan 32 bölüm başkanı ile mülakat yapması örnek olarak verilebilmektedir. Bir etnografik çalışmada, bozulmamış ortak kültüre sahip bir yerin alınması, ortak değerlerin, inançların ve çıkarımların geliştirilmesinde genellikle önemlidir. Araştırmacı, tercihen kendisinin yabancısı olduğu ve erişebildiği bir çalışma grubu (veya bu grubu temsil eden bir birey veya bireyleri) belirlemelidir. Bir durum çalışmasında, araştırmacının çalışma için programlar, olaylar, süreçler, faaliyetler, bireyler veya birkaç kişi gibi bir veya daha fazla durumu seçmeye ihtiyacı vardır. Her ne kadar Stake (1995) bir kişinin bir "durum" için uygun olduğunu ifade etse de tek kişi ile çalışmak bu kitapta biyografik anlatı araştırması veya yaşam öyküsü araştırması olarak ifade edilmiştir. Ancak, birkaç kişiyle çalışıldığında her bir kişinin bir durumu ifade etmesi ve bir çoklu durum araştırması olması kabul edilebilir bir uygulamadır.

Bireylerin kendi kuruluşlarında, yerlerinde, çalışma ortamlarında veya kendi kendilerine çalışıp-çalışamayacakları sık sorulan bir sorudur. Böyle bir çalışmada araştırmacı, katılımcılar ve çalışan yere dair risk ve güç problemleri ortaya çıkabilmektedir.

Örneğin, bir kişinin kendi işyerinde çalışıldığında, veri toplamada çalışılan birey ile araştırmacı arasında bir güç dengesizliği meydana geldiği zaman iyi veri toplanıp toplanmadığına dair sorular ortaya çıkmaktadır. Bir kişinin sahip olduğu alt yapıya yönelik çalışmanın genellikle uygun olmasına ve veri toplamada birçok zorluğu ortadan kaldırmasına rağmen araştırmacılar olumsuz veriler rapor ettiklerinde onların işlerini zora sokabilir veya katılımcılar gizli bilgiler verdiklerinde çalıştıkları işyeri veya kurum bunlardan olumsuz etkilenebilir. İyi bir nitel araştırmanın özelliği birkaç bakış açısını rapor etmesidir ki bu geniş bir alanda birbiri ile ilişkili bir dizi bakış açılarını ifade eder (Üçüncü bölümde nitel araştırmanın özellikleri bölümüne bakınız). Bu konuda literatürde bir kişinin kendi işyerinde veya kurumunda çalışmasına dair uyarıcı nitelikte bilgiler yer almaktadır. Glesne ve Peshkin (1992) "bir kişinin kendi arka bahçesinde, kendi işyerinde, kurumunda, arkadaşları veya meslektaşları (s. 21) arasında araştırma yapmasını" sorgulamış ve elde edilen bilginin "tehlikeli bilgi" olduğunu yani "içeride" olan araştırmacı için riskli bir durum oluşturduğunu ileri sürmüştür. Bir kişinin araştırma yapmak için kendi işyerinde veya kurumunda çalışma yapması önem arz ettiği durumda güçlü ve doğru açıklama yapıldığından emin olunması için genellikle çoklu geçerlik stratejilerinin (bakınız Bölümde 10) kullanılması önerilmektedir.

Kendi kendinizi çalışmak farklı bir konu olmaktadır. Dördüncü bölümde de belirtildiği gibi otoetnografi kendi kendinizi çalışmanız için bir yöntem veya yaklaşım sağlar. Otoetnografi üzerine kişisel hikayelerin nasıl daha büyük kültürel sorunlar ile harmanlandığının tartışıldığı birkaç yardımcı kitap bulunmaktadır (bakınız Ellis, 2004: Muncey, 2010). Ellis (1993)'in erkek kardeşinin ani ölümü üzerine yaşadığı deneyimlerin hikâyesi, kişisel duygu gücünü ve kişinin kendi deneyimleri etrafında kültürel bakış açılarının kullanımını örneklendirmektedir. Bireylerin kendilerini ve kendi deneyimlerini çalışmak istediklerinde çalışmalarını bilimsel süreçleri kullanarak nasıl yaptıklarını ortaya koyarak bunu otoetnografiye veya biyografik anıya dönüştürmeleri daha iyi olacaktır.

Erişim ve Uyum

Nitel araştırma, bir araştırma mekan(lar)ı çalışmasını ve çalışma yerinde verinin kolay toplanabilmesi için gerekli iznin sağlanmasını kapsamaktadır. Bu, üniversite veya fakültenin inceleme kurulunun ve aynı zamanda araştırma mekanındaki bireylerin onayının alınması anlamına gelmektedir. Ayrıca araştırma alanına erişimi sağlayan ve veri toplanmasını kolaylaştıran bireylerin bulunması anlamına da gelmektedir.

Kurumsal inceleme kurulu. Mekanlara ve bireylere erişimin sağlanması bazı adımları kapsamaktadır. Araştırma yaklaşımı dikkate alınmaksızın insan araştırmaları inceleme kurulundan izin alınması gerekmekte ve bu süreç kampüs komitelerinin araştırma çalışmalarını inceleyerek onların potansiyel zararları veya katılımcılara yönelik riskleri incelemelerine dayanmaktadır. Bu süreç inceleme kuruluna proje prosedürünün detaylı bir öneriyle sunulmasını içermektedir. Nitel araştırmaların çoğunluğu ayrıntılı bir inceleme sürecinden muaf tutulmakta (örneğin hızlandırılmış veya bütüncül inceleme) fakat küçük yaştaki bireylerle çalışma (örneğin, 18 yaşında veya altında) veya yüksek riskli çalışmalar, hassas grupla (örneğin, HIV taşıyan bireylerle) yapılan çalışmalar, uzun zamanlı incelemeyi ve uygulama sürelerini ve detayları kapsayan ayrıntılı bir inceleme sürecini gerektirir. Çünkü birçok inceleme kurulu bazen sosyal ve beşeri bilimlerdeki nicel çalışmalara nitel çalışmalara göre çok daha fazla aşina olabilmektedir. Nitel proje tanımı nicel araştırmadaki bazı standart prosedürlere ve dile (örneğin, araştırma sorularının sonuçları) uyulmasını gerektirebilirken aynı zamanda insan haklarının korunacağına yönelik bilgilere de ihtiyaç bulunmaktadır. İnceleme kuruluna göre, nitel mülakatlar, eğer yapılandırılmamışsa, katılımcıların mülakat sürecini büyük oranda kontrol etmelerine imkân sağladığı tartışılabilir (Corbin ve Morse, 2003). Bu noktada örnek bir bilgi formunun incelenmesi faydalı olabilmektedir. Katılımcılar formdaki bilgileri inceleyerek nitel bir çalışmaya dahil olurlar. Şekil 7.2'de örnek bir izin formu verilmiştir.

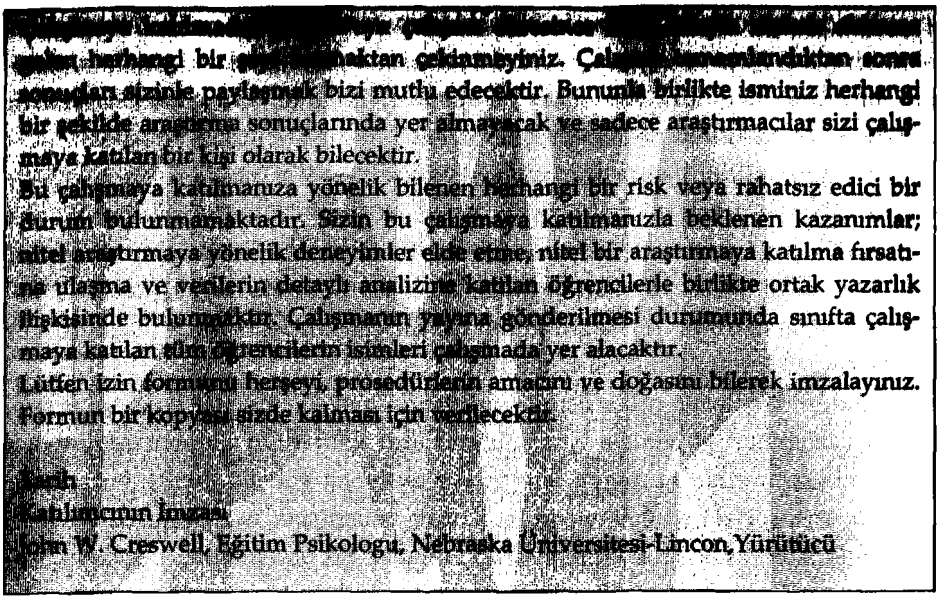
Şekil 7.2 İnsan Araştırmaları İzin Formu Örneği

"Nitel Araştırmayı Öğrenmeye Yönelik Değerlendirmeler: Nitel Bir Durum Çalışması"

Değerli Katılımcı,

Burada sunulan bilgiler bu çalışmaya katılıp katılmayacağınıza karar vermenize yardımcı olmak için hazırlanmıştır. Çalışmaya katılmamaya karar vermede veya istediğiniz zaman ayrılmayı istemekte serbest olduğunuzun ve bunun hiçbir cezaya tâbi olmayacağının farkında olunuz.

Bu çalışmanın amacı, fakültede doktora düzeyindeki bir ders kapsamında nitel araştırmayı öğrenme sürecinizi anlamaktır. Çalışmada bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Araştırmanın bu kısmında süreç genel olarak derse yönelik değerlendirmeleri tanımlamaya ve zaman farklı aşamalarında nitel araştırmanın anlamlandırılmasıdır. Veriler, dersin başlangıcında, ortasında ve bitiminde olmak üzere üç aşamada toplanacaktır. Veri toplama, doldurmaları (öğretmen ve öğrenci günlükleri, öğrencilerin derse ve araştırma sürecine yönelik değerlendirmeleri), görsel-işitsel materyali (dersin video kaydı), mülakatları (öğrencilerle aralarındaki mülakatların transkripsiyonu) ve alınan gözlemleri alan notlarını (öğrenciler ve öğretmen tarafından yapılan) içerecektir. Çalışmaya öğrenciler ve öğretmen veri elde edilecek olan bireyleri içermektedir.

...herhangi bir ...haktan çekinmeyiniz. Çal... ...tamamlandıktan sonra ...sonuçları sizinle paylaşmak bizi mutlu edecektir. Bununla birlikte isminiz herhangi bir şekilde araştırma sonuçlarında yer almayacak ve sadece araştırmacılar sizi çalışmaya katılan bir kişi olarak bilecektir.

Bu çalışmaya katılmanıza yönelik bilinen herhangi bir risk veya rahatsız edici bir durum bulunmamaktadır. Sizin bu çalışmaya katılmanızla beklenen kazanımlar; nitel araştırmaya yönelik deneyimler elde etme, nitel bir araştırmaya katılma fırsatına ulaşma ve verilerin detaylı analizine katılan öğrencilerle birlikte ortak yazarlık ilişkisinde bulunmaktır. Çalışmanın yayına gönderilmesi durumunda sınıfta çalışmaya katılan tüm öğrencilerin isimleri çalışmada yer alacaktır.

Lütfen izin formunu herşeyi, prosedürlerin amacını ve doğasını bilerek imzalayınız. Formun bir kopyası sizde kalması için verilecektir.

...arih
...atılımcının İmzası
John W. Creswell, Eğitim Psikologu, Nebraska Üniversitesi-Lincon, Yürütücü

İzin formunda genellikle aşağıda belirtilen unsurların yer alması gereklidir. Örneğin;

- katılımcının istediği zaman kendi isteğiyle çalışmadan çekilme hakkının olduğu;
- çalışmanın ana amacı ve veri toplama sürecinde izlenecek prosedürler;
- katılımcıların gizliliğinin korunması;
- çalışmaya katılımla ilişkili bilinen riskler;
- çalışmaya katılanların doğrudan elde edecekleri beklenen kazanımlar;
- ve
- katılımcının ve aynı zamanda araştırmacının imzası.

Beş yaklaşıma yönelik erişim ve uyum. İzinlerin alınması ve uyumun sağlanması kullanılan nitel araştırma yaklaşımına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Anlatı araştırmasında araştırmacılar çalışmaya katılan bireylerden izin alınması yoluyla bilgiyi elde ederler. Çalışmadaki katılımcılar seçimleri için araştırmacının motive edici yöndeki davranışları ile takdir edilmeli, gizlilikleri garanti edilmeli (eğer istenirse) ve araştırmacı tarafından çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmelidir. Bunların ifade edilmesi uyumun oluşmasına yardımcı olacaktır. Biyografik dokümanlara ve arşivlere erişim için izin alınması gerekmekte ve uzak kütüphanelere yolculuk yapılması ihtimali de bulunmaktadır.

Fenomenolojik araştırmada, örneklemin fenomene yönelik deneyimleri olan bireyleri içermesi ayrıca üzerinde çalışılacak katılımcıların yazılı izinlerinin alınması önemlidir. Anderson ve Spencer (2002; bakınız Ek-C) hastaların AIDS'e yönelik zihinlerindeki imajlarını AIDS teşhisi konulan ve hastane servisinde, uzun süreli bakım merkezinde ve kendi evleri olmak üzere üç farklı yerde kalan 58 erkek ve kadın hasta ile çalışmıştır. AIDS teşhisi konulan bu hastalar 18 yaş ve üstünde olup hastalar İngilizce ile iletişim kurabilen ve Mini Zihinsel Durum Testi puanları ortalaması 22'nin üzerinde olan kişilerdir. Hassas bireylerin katılımı ile yürütülen bu tür bir çalışmada verilere ulaşmak için bireylerin izinlerinin alınması önemlidir.

Kuram oluşturma çalışmasında, araştırmacının katılımcılar ile uyumu sağlarken çalışmanın yapılması için katılımcıların izinlerinin alınmasına ihtiyacı vardır ki katılımcılar bu sayede süreç veya aksiyona yönelik detaylı bir şekilde bakış açılarını ifade edebileceklerdir. Kuram oluşturma teorisyeni süreç veya aksiyonla ilgili ortak deneyimlere sahip homojen bir örneklemle çalışmaya başlar. Etnografik bir çalışmada erişim genellikle kültürel bir grubun üyesi olan veya kültürel grubun iç yüzünü bilen içeriden biri olan bir 'aracı kişi' ile başlar. Araştırmacının ilk temas kurduğu kişi olan bu aracı kişi araştırmacının diğer katılımcılara ulaşımını sağlar (Hammersley & Atkinson, 1995). Aracı kişi yaklaşımı çalışılan kültüre yabancı olan kişiler için kültür hakkında yavaş yavaş bilgilenmeyi sağlayan akılcı bir yaklaşımdır. Hem etnografik çalışmalar hem de durum çalışmalarında aracı kişinin, çalışma hakkında aşağıdaki sorulara araştırmacını verdiği cevaplardan gelen bilgilere ihtiyacı vardır. Bu noktada Bogdan ve Biklen (1992)'in önerdiği sorular:

- Çalışma için niçin bu mekan seçildi?
- Çalışma boyunca bu mekanda ne yapılacak? Araştırmacılar burada ne kadar zaman geçirecekler?
- Araştırmacının varlığı rahatsız edici mi?
- Sonuçlar nasıl rapor edilecek?
- Aracı kişinin, katılımcıların ve çalışma mekanının çalışmadan kazanımı ne olacak? (Karşılıklılık)

Amaçlı Örneklem Stratejisi

Nitel çalışmada *amaçlı örnekleme* seçimi yaklaşımmda üç husus bulunmakta ve bu hususlar yaklaşımın özelliğine bağlı olarak değişmektedir.

Bu hususlar, çalışmaya kimlerin örneklem (veya mekanların) olarak seçileceğine, spesifik örnekleme stratejilerine ve çalışılacak örneklemin büyüklüğüne karar vermedir.

Örneklemde yer alan katılımcılar. Bir anlatı araştırmasında araştırmacı örneklem hakkında mümkün olduğunca fazla bilgi verir. Çalışma için uygun olan bir erkek veya bayan, dikkat çekici ve siyasi olarak önemli bir kişi veya marjinal bir kişi veya sıradan birisi çalışmanın örneklemi olabilir. Örneklemde yer alan tüm bireylerin yaşadıkları deneyimler hakkında anlatacağı hikâyelerinin olması gereklidir. Araştırmacılar kişinin marjinal, önemli veya sıradan biri olmasına bağlı olarak farklı seçenekleri kullanabilmektedirler (Plummer, 1983). Bir çalışmaya katılmayı kabul eden Vonnie Lee, zihinsel engelli bireylere yönelik derinlemesine bilgi sağlamış (Angrosino, 1994), çalışma için uygun bir örneklem olmasının yanında yaşadığımız toplumda zihinsel engellileri çevreleyen sorunların tanımlanması bakımından da oldukça kritik bir durum oluşturmuştur. Ai Mei Zhang, Kanada'da Çinli bir göçmen öğrenci olup ebeveyn, öğretmen ve öğrenci anlatıları yoluyla etnik kimliğin anlaşılmasına yönelik bilgiler sağlamıştır (Chan, 2010; bakınız Ek-B).

Fenomenolojik araştırmada örneklem seçim stratejileri oldukça dar aralıktadır. Bütün katılımcıların çalışılan fenomene yönelik deneyimlerinin olması şarttır. Kriter temelli örneklem araştırılan fenomene yönelik deneyimlere sahip kişileri temsil eden bireylerden oluştuğunda oldukça işe yaramaktadır. Kuram oluşturma çalışmasında araştırmacı teorinin gelişimine katkı sağlayacak bireyleri seçer. Strauss ve Corbin (1998) teorik örneklemeyi, teorinin başlangıcının ve eksenel kodlamasının oluşturulmasına katkıda bulunabilen bireylerin örnekleme süreci olarak ifade etmektedir. Bu süreç homojen bireylerden oluşan bir örneklemin belirlenmesi ve çalışılması ile başlar (örneğin çocukluğunda istismara uğramış bayanlar) ve öncelikli olarak teori geliştirildikten sonra heterojen örneklemin seçimiyle çalışmaya devam edilir (örneğin çocukluğunda istismara uğramış bayanların dışında farklı destek grupları). Heterojen grupla çalışılmasının gerekçesi ise ele alınan modelin altında yatan hem bağlamsal hem de müdahil koşulların onaylanması veya onaylanmamasıdır.

Etnografik çalışmada araştırmacı önce çalışacağı kültürel mekânı seçer daha sonra kiminle ve ne çalışılacağına karar verir. Bu yüzden bazı yazarların da önerdiği gibi grup içi kültürel örnekleme süreci kullanılır. Fetterman (2010) araştırmacının grup içerisine dahil olduğu büyük resmi görerek net bir yaklaşımla sürecin devamını önermektedir. Etnograflar araştırma sorularına bağlı olarak alt kültürden veya birimden bireyleri seçmek için verecekleri kararlara güvenirler. Fırsatları avantaja dönüştürürler (fırsatçı örnekleme; Miles & Huberman, 1994) veya bireylerin seçimi için kriterler oluştururlar (kriter temelli örnekleme).

Hammersley ve Atkinson (1995)'a göre kim ve ne üzerinde çalışılacağına karar verme kriterleri, grubun sosyal yaşamının kronolojik zamanı, demografik özellikleri ortak kültürdeki grubu temsil eden insanlar ve farklı davranış formlarını ortaya koyan bağlamlar hakkında bazı bakış açılarına sahip olmaya dayanmaktadır.

Bir durum çalışmasında, farklı, alışılmadık durumların ele alındığı çoklu durum çalışmaları tercih edilebilir, maksimum çeşitlilik örneklemesi ile farklı durumların temsil edilmesi sağlanabilir ve çoklu bakış açısıyla durumların bütünüyle betimlenmesi gerçekleştirilebilir. Örneğin üniversite kampüsündeki silahlı saldırgan gibi farklı ve aykırı olaylar durum araştırmalarında çalışılabilir (Asmussen & Creswell, 1995: bakınız Ek-F).

Örneklem seçme türleri. Amaçlı örneklem, nitel araştırmada kullanılan bir kavramdır. Bu araştırmacının bireyleri ve mekânları çalışma için seçmesi anlamı gelir. Çünkü bu kişiler çalışma probleminin ve çalışmanın merkezi fenomenin anlaşılmasına yönelik istekli olarak bilgiler verebileceklerdir. Örneklemin kim veya ne olabileceği, örneklem seçme yönteminin ne olacağı ve örneklem için kaç kişiye veya mekâna ihtiyaç duyulacağı hakkında karar vermek gereklidir. Bunlara ek olarak araştırmacılar örnekleme türünün beş araştırma yaklaşımı içerisinden biri ile örtüştüğüne karar vermelidirler.

Bu alt başlıkta örnekleme hakkında bazı genel açıklamalar verildikten sonra beş yaklaşımının her birine yönelik örnekleme üzerinde durulacaktır. Kimin veya neyin örneklem olarak seçileceğine karar vermede Marshall ve Rosmann (2010)'ın kavramsallaştırmasından yararlanılabilir. Örneklemeye; olaylar, ayarlar, aktörler ve eserler hususlarını örnek olarak vermiştir. Bu araştırmacılar aynı zamanda çalışma süresince örneklemenin değişebileceğini ve araştırmacıların esnek olmasını fakat buna rağmen araştırmacıların örnekleme sürecine yönelik mümkün mertebe ileriye dönük planlamalara ihtiyacı olduğunu belirtmektedir. Nitel araştırmada örnekleme düzeyinin de düşünülmesi faydalı olan bir unsurdur. Araştırmacılar mekân, olay veya süreç ve katılımcı düzeyinde örneklem seçimi yapabilmektedirler. Nitel araştırmada iyi bir plan için bunlardan bir veya birkaçı birlikte ele alınabilir ve her birinin tanımlanması gerekmektedir.

Örneklemeyi nelerin şekillendireceği sorusu üzerine düşünürken, nitel araştırmalarda kullanılan birkaç örnekleme stratejisinin olduğunun farkında olmak gerekmektedir (olasılıkların bir listesi için Tablo 7.2'ye bakınız). Bu stratejilerin isimleri ve açıklamaları olup, bu stratejiler araştırma raporlarında tanımlanabilmektedir. Araştırmacılar bir çalışma içerisinde bu stratejilerden bir veya daha fazlasını kullanabilmektedirler. Tablo 7.2'de listenin başında nitel araştırmalarda oldukça yaygın olarak kullanılan ***maksimum çeşitlilik örneklemesi*** yer almaktadır.

Bu yaklaşım mekânlarda veya bireylerde farklı olan bazı kriterleri önceden belirlemeyi ve sonrasında kriterlere göre oldukça farklılık gösteren mekânların veya katılımcıların seçimini içerir. Bu yaklaşım genellikle bir araştırmacının çalışmanın başlangıcında maksimum farklılığı sağlamak istediğinde seçilmekte, ideal bir nitel araştırmada bulguların farklı bakış açılarını veya farklılıkları yansıtma olasılığını artırmaktadır. Diğer örnekleme stratejileri sıklıkla kritik durumlarda kullanılırlar ki mekânları veya bireyleri temsil edecek şekilde problem ve uygun durumlar hakkında bilgi sağlayarak araştırmacının kolayca veri toplamasını ve erişimini sağlar.

Örneklem büyüklüğü. Veri toplama sürecinde örneklemin büyüklüğü sorunu örneklem seçme stratejisine eşit derecede önemli bir karardır. Nitel bir araştırmada birkaç mekânla veya bireylerle çalışmanın yanında çalışılan her bir mekân veya birey hakkında detaylı geniş bilgilerin edinilmesi *örneklem büyüklüğüne* karar vermede genel bir kuraldır. Nitel araştırmada amaç, bilgilerin genellenmesi değil (bazı durum araştırması türleri hariç) özellikle spesifik açıklamanın yapılmasıdır (Pinnegar & Daynes, 2007). Bu genel önerilerin ötesinde beş yaklaşımın her biri spesifik örneklem büyüklüğünü ortaya çıkartmaktadır.

Anlatı araştırmasında geniş bir katılımcı havuzu ile ortak bir hikâyenin oluşturulduğu durumlar dışında (Huber & Whelan, 1999) bir veya birkaç kişi ile yapılan birçok örnek bulunmaktadır. Fenomenolojik araştırmada bir kişiden (Dukes, 1984) 325 kişiye (Polkinghorne, 1989) kadar örneklemin yer aldığı çalışmalar vardır. Dukes (1984) 3 ila 10 kişi ile çalışılmasını önerirken bir fenomenolojik araştırmada Rimen (1986) çalışmayı 10 kişi ile yürütmüştür. Kuram oluşturma araştırmasında iyi bir teorinin geliştirilebilmesi için 20 ila 30 kişi ile çalışılması önerilmekte fakat bu sayı daha fazlada olabilmektedir (Charmaz, 2006). Etnografi araştırmasında iyi tanımlanmış tek ortak kültüre sahip gruplarla çalışılması önerilirken bu kültürel grubun çok sayıda ürün, mülakat ve gözlemlerle iyi bir şekilde betimlenmesine yetecek şekilde çalışmaların yapılması gerekmektedir. Durum çalışmasında bir araştırma içerisinde 4 veya 5 durumdan daha fazlasının olmaması önerilmektedir. Bu sayı, ele alınan durumlarda temaların tanımlanması için yeterli ve geniş sayıda fırsat sağlarken aynı zamanda çapraz durum analizinin yapılmasını da sağlamaktadır. Wolcott (2008a) durum çalışmasında birden fazla olan her bir durumun bir araştırmacının sağlayacağı detayın düzeyini azaltacağını belirtmektedir.

Veri Formları

Literatürde sürekli yeni nitel veri formları ortaya çıkarken (bakınız Creswell, 2012), bütün veri formları dört temel bilgi türü altında gruplandırılabilmektedir: gözlemler (katılımsız gözlemden katılımcı gözleme), mülakatlar (kapalı uçludan açık uçluya), dokümanlar (özelden resmi belgelere) ve görsel-işitsel materyaller (fotoğraflar, kompakt diskler ve video kayıtlarını içeren materyaller).

Örnekleme Türü	Amaç
Maksimum çeşitlilik	Bireylerin veya mekanların spesifik özelliklerine bağlı olarak çeşitli doküman varyasyonları
Homojen	Odaklanma, farklılığı azaltma, basitleştirme ve grup mülakatlarını kolaylaştırma
Kritik durum	Mantıksal genellemeye ve diğer durumlar için bilginin maksimum seviyede uygulanmasını sağlama
Teori temelli	Teorinin oluşturulabilmesi için örneklerin bulunması, ayrıntılı incelenmesi ve test edilmesi
Geçerli ve geçersiz olan durumlar	İlk analizlerin ayrıntılı yapılması, farklılıkların aranması, çeşitliliğe bakılması
Kartopu veya zincirleme	Kişiden kişiye, kişiden de olaylara ulaşarak durumların tanımlanmasıyla bilgilerin zenginleştirilmesi
Sıra dışı veya aykırı durum	İlgili fenomene yönelik son derece alışılmadık bulguları öğrenme
Tipik durum	Normal veya sıradan olayları belirleme
Yoğunluk	Fenomeni aşırılığa kaçmadan bilgi yönünden zengin durumlarla yoğun bir şekilde açıklama
Politik önem	İstenilen ilginin çekilmesi veya istenilmeyen ilgiden kaçınma
Amaçlı rastgele	Amaçlı örneklemin potansiyel olarak çok fazla olduğu durumlarda güvenirlik unsurları ekleme
Amaçlı tabakalandırma	Alt grupların tanımlanması ve karşılaştırmaların kolaylaştırılması
Kriter	Bütün durumların kalite güvencesi olan bazı kriterleri karşılaması
Fırsatçı	Yeni yol izlenmesi; beklenmedik avantajlar elde edilmesi
Kombinasyon veya karma	Üçgenleme, esneklik; çeşitli ilgi ve ihtiyaçların karşılanması
Uygunluk	Bilgi ve güvenirlik pahasına zaman, para ve çabanın tasarrufu

Kaynak: Miles & Huberman (1994, s. 28). SAGE Yayıncılığın izni ile alınmıştır.

Şekil 7.3'te sürekli gelişmekte olan veri türlerine yönelik yapılan liste yer almaktadır.

Bazı veri türleri kategorilerin birine veya diğerine kolay kolay uymamasına rağmen veri toplama formları dört temel tipte toplanabilmektedir. Son yıllarda günlüğe anlatı hikaye yazımı, e-posta mesajlarının metin olarak kullanımı ve video kayıtlarının ve fotoğrafların incelenmesi yoluyla gözlem gibi yeni veri formları ortaya çıkmaktadır.

Kruger ve Casey (2009) sohbet odası odaklı grupları ve duyuru tahtası* grubunu içeren internetteki odak gruplarının kullanımını tartışmıştır. Araştırmacılar internet gruplarının nasıl yönetildiğini ve aynı zamanda gruplar için soruların nasıl geliştirildiğini tartışmışlardır. Buna ek olarak Stewart ve Williams (2005) sosyal araştırma için çevrimiçi odak grupların kullanımını araştırmıştır. Hem senkron (gerçek zamanlı) hem de asenkron (gerçek zamanlı olmayan) uygulamaları inceleyerek sanal gerçeklik uygulamaları ve bu uygulamaların avantajları gibi (katılımcılar uzun zaman boyunca sorgulanabilir, geniş katılımlar yönetilebilir ve daha hararetli tartışmalar ve açık bir değişim meydana gelebilir) yeni gelişmeleri değerlendirmişlerdir. Çevrimiçi odak gruplarında problemler, tam bilgilendirmenin sağlanması, bireylerin gruba dahil edilmesi ve farklı uluslararası zaman dilimlerinde yaşayan bireyler için uygun zamanın seçimi gibi konulardan ortaya çıkmaktadır.

Nitel araştırmalarda çevrimiçi veri toplamanın en sık kullanılan türleri, sanal odaklı gruplar ve e-posta ve metin temelli sohbet odaları yardımıyla web tabanlı mülakatlar, web günlükleri ve günlükler (örneğin açık uçlu çevrimiçi günlükler) ve internet mesaj platformlarıdır (Garcia, Standlee, Bechkoff, & Cui, 2009; James & Busher, 2007; Nicholas ve diğ., 2010). Bazı araştırmacılar ileri düzeyde, etnografik araştırma gibi, çevrimiçi nitel araştırma yürütmüştür (Garcia ve diğ., 2009). Çalışma verilerini, e-posta, sohbet odası etkileşimleri, anlık mesajlar, video konferanslar ve web sayfalarındaki görüntüler ve sesler aracılığıyla elde etmişlerdir. İnternet üzerinden nitel veri toplama, ulaşım ve veri transkripsiyon maliyetlerini azaltmasından dolayı maliyet ve zaman verimliliği açısından avantajlara sahiptir. Aynı zamanda katılımcılara zaman ve yer esnekliği sağlayarak sorgulanan bilginin düşünülmesi ve cevabı için daha fazla zaman sağlamaktadır. Bu yüzden tartışılan konunun derinlemesine bir yansımasını sağlayabilmektedirler (Nicholas ve diğ., 2010). Ayrıca çevrimiçi veri toplama, tehdit edici olmayan rahat bir ortam oluşturulmasına yardım

---

* Duyuru tahtası grubu (Bulletin board group) internet tabanlı bir uygulama olup genel olarak 30 kişiden fazla kişinin 2 gün ila aylarca sürebilen zaman diliminde konular hakkında görüş bildirmesine dayanmaktadır. Soruları grubun moderatörü sorabileceği gibi grupta yer alan katılımcılar da sorabilmektedir. Fakat bir soruya verilen cevabı diğer cevaplayıcılar görememektedir. Aynı anda birçok kişi senkronize olup çalışmaya katılabilmektedir. ç.n.

Şekil 7.3 Nitel Araştırmada Veri Toplama Yaklaşımlarının Bir Özeti

Gözlemler

- Bir katılımcı olarak gözlem yoluyla alan notları toplama.
- Bir gözlemci olarak gözlem yoluyla alan notları toplama.
- Bir katılımcı olarak bir gözlemci olmaktan daha fazla zaman harcayarak alan notları toplama.
- Bir gözlemci olarak bir katılımcı olmaktan daha fazla zaman harcayarak alan notları toplama.
- İlkin bir "yabancı" olarak daha sonra içeriye girerek ve "içeriden" biri olarak gözlem yoluyla alan notları toplama.

Mülakatlar

- Yapılandırılmamış açık uçlu bir mülakat yürütme ve mülakat notları alma.
- Yapılandırılmamış açık uçlu mülakat yürütme, mülakatı ses kaydına alma ve ses kaydını yazıya dökme.
- Yarı-yapılandırılmış açık uçlu mülakat yürütme, mülakatı ses kaydına alma ve ses kaydını yazıya dökme.
- Bir odak grup mülakatı yürütme, mülakatı ses kaydına alma ve ses kaydını yazıya dökme.
- Farklı türde mülakatlar yürütme: e-posta, yüz yüze, odak grup, çevrimiçi odak grup, telefon mülakatı.

Dokümanlar

- Araştırma süresince bir (bilimsel) dergiyi takip etme.
- Bir katılımcının araştırma süresince bir dergiyi takip etmesi veya günlük tutması.
- Katılımcılardan bireysel mektuplar toplama.
- Resmi belgeleri analiz etme (örneğin, resmi notlar, tutanaklar, kayıtlar, arşiv belgeleri).
- Otobiyografileri ve biyografileri analiz etme.
- Katılımcıların video kayıtları yapmasını veya fotoğraf çekmesini sağlama (örneğin, fotoğrafla tanımlama).
- Çizelge incelemelerinin yürütülmesi.
- Tıbbi kayıtları inceleme

Görsel-işitsel Materyaller

- Fiziksel iz kanıtlarını inceleme (örneğin, karda ayak izi).
- Sosyal bir durum, bireysel veya grup için video kaseti veya film.
- Ana web sayfalarını inceleme.
- Seslerin toplanması (örneğin, müzik, çocuk gülmesi, araba kornası).
- e-posta veya tartışma ortamlarındaki mesajların toplanması (örneğin, Facebook).
- Kısa mülakat metinlerinin toplanması (örneğin, Twitter).
- Favori ürünleri veya ritüel nesneleri inceleme.

ederek katılımcıların hassas konuları tartışmasında büyük kolaylık sağlar (Nicholas ve diğ., 2010). Daha da önemlisi çevrimiçi veri toplama ulaşımı zor gruplar için (fiziksel kısıtlamalar, engellilik, dil veya iletişim engellerinden dolayı) bir alternatif ortaya koymaktadır ki bu kişiler nitel araştırmalara dahil edilmeyen kişiler olabilmektedirler (James & Busher, 2007).

Bununla birlikte çevrimiçi veri toplamaya yönelik katılımcının gizliliğinin korunması, yeni güç farklılıkları, veri sahipliği, özgünlük ve toplanan verilere güven duyma gibi etik yönden bazı kaygılar gündeme gelmektedir (James & Busher, 2007; Nicholas ve diğ., 2010). Buna ek olarak web tabanlı araştırma katılımcılara ve araştırmacılara yeni yükümlülükler getirmektedir. Örneğin, katılımcıların bazı teknik becerilere sahip olmaya, internet erişimine ve yeterli okuma ve yazma yeterliğine ihtiyaçları vardır. Çevrimiçi bilgi kullanımında araştırmacılar, bir ekrandaki metinleri takip etme, metinsel verileri yorumlama becerilerini güçlendirme ve çevrimiçi mülakat becerileri geliştirme yoluyla yeni bir gözlem türüne adapte olmak zorundadırlar (Garcia ve diğ., 2009; Nicholas ve diğ., 2010).

Yenilikçi veri toplamada bu tür problemler olmasına rağmen bireylerin yeni ve yaratıcı veri toplama metotlarını içeren nitel çalışmalar yapmalarına yönelik cesaretlendirilmeleri editörleri ve okuyucuları yapılan bu çalışmaları incelemeye teşvik edecektir. Araştırmacıların görsel etnografiyi (Pink, 2001) veya anlatı araştırmasındaki yaşam hikayeleri, metamorfik görsel anlatılar ve dijital arşivleri içeren ihtimalleri (bakınız Clandinin, 2006) dikkate almaları gerekmektedir. Bu noktada "fotoğrafla tanımlama" iyi bir tercih olmakta ve katılımcılara gösterilen fotoğraflar (kendi fotoğrafları veya araştırmacının verdiği fotoğraflar) hakkında araştırmacı soru sorarak resimlerin içeriği Seslifotoğraf* ile tartışılmaktadır (Wang & Burris, 1994). Örneğin Ziller (1990) Florida ve Batı Almanya'da dördüncü sınıftaki 40 erkek ve 40 kız öğrenciye fotoğraf makinesi vererek barışı ve savaşı ifade eden resimler çekmelerini istemiştir.

Araştırmada kullanılan yaklaşım bir nitel araştırmacıyı genellikle veri toplamada çok belirgin sınırları olmamalarına rağmen sıklıkla tercih edilen yöntemlere yönlendirmektedir. Anlatı araştırmasında, Czarniawska (2004) hikâyeler için veri toplamada üç farklı yol olduğunu ifade etmektedir. Bunlar; hikâye anlatımında doğal olarak gelişen durumları kaydetme, mülakatlar yoluyla hikâyeleri ortaya çıkarma ve İnternet gibi ortamlar aracılığıyla hikâyelerin elde edilmesidir. Clandinin ve Connelly (2000), otobiyografiler, dergiler, araştırmacı alan notları, mektuplar, konuşmalar, mülakatlar, ailelerin hikâye-

* Seslifotoğraf (Photovoice): Çoğunlukla toplumsal kalkınma, toplum sağlığı ve sosyal aktivitelerle ülke vatandaşlarının fotoğraflarla etkileşim yoluyla eğitimlerinde kullanılan bir yöntemdir. ç.n.

leri, dokümanlar, fotoğraflar ve bireysel-aile-sosyal ürünler gibi geniş bir dizi kaynak yoluyla alan metinlerinin toplanılmasını önermektedir. Fenomenolojik araştırmada başlıca bilgi edinme sürecini 10 kişiye kadar yapılan derinlemesine mülakatlar içermektedir (örneğin, uzun mülakatlar için bakınız McCracken, 1988). Önemli olan nokta fenomenle ilgili deneyimi olan az sayıdaki insan için fenomenin anlamını tanımlamadır. Genellikle çoklu mülakatlar araştırmada yer alan bireylerin her biri ile yürütülmektedir.

Mülakatlar ve özü yansıtmanın (kendini yansıtma) yanında Polkinghorne (1989) roman yazarlarından, şairlerden, ressamlardan ve koreograflardan elde edilen tanımlamalar gibi araştırma projelerinin içeriklerinin dışındaki deneyimleri de tasvir eden bilgiler toplanılmasını desteklemektedir. Lauterbach (1993)'ın bebek isteyen anneler ile yaptığı çalışma fenomonolojik araştırmada farklı veri toplama formlarının kullanımına zengin bir örnek olarak gösterilebilir.

Kuram oluşturma çalışmasında mülakatlar veri toplamada kritik rol oynar. Brown ve Creswell (kitabın yazarı) ile birlikte akademik bölüm başkanlarıyla yürütülen bir çalışmada (Creswell & Brown, 1992), 33 kişinin her biri ile yapılan mülakatlar yaklaşık bir saat sürmüştür. Mülakatların yanında katılımcı gözlem, araştırmacının derinlemesine düşünmesi ve hatırlatma notları, katılımcı günlüğü ve odak grupları gibi diğer veri formları teorinin geliştirilmesine yardımcı olmaları için kullanılabilmektedir (Morrow ve Smith, 1995, çocukluğunda istismara uğrayan bayanlara yönelik yaptığı çalışmada bu formları kullanmıştır). Bununla birlikte deneyimler, çoklu veri formlarının kuram oluşturma çalışmalarındaki mülakatlar için genellikle ikincil rol oynadığını göstermektedir.

Etnografik veri toplamada gözlem ve mülakat en popüler veri formları olarak gözükmelerine rağmen etnografik bir çalışmada araştırmacı davranış betimlemelerini, gözlemler, mülakatlar, dokümanlar ve eserler aracılığıyla elde etmektedir (Fetterman, 2010; Hammersley & Atkinson, 1995; Spradley, 1980). Etnografik yöntem, veri toplamanın bir parçası olarak nicel anketlerin, testlerin ve ölçümlerin kullanımını desteklediğinden dolayı beş yaklaşım içerisinde farklılığa sahiptir. Örneğin, LeCompte ve Schensul (1999) tarafından etnografide ileri sürülen geniş yelpazedeki veri formları incelenebilir. Araştırmacılar etnografik gözlem veri toplama tekniklerini, testleri ve tekrarlı ölçümleri, alan taramasını, mülakatları, ikincil veya görsel verilerin içerik analizini, tanımlama metotlarını, görsel-işitsel bilgiyi, mekânsal haritalama ve ağ araştırmasını incelemişlerdir. Örneğin katılımcı gözlem, araştırmacı için tamamen dışarıda bulunan biri olmaktan tamamen içeride bulunan bir kişi olmaya dek süreklilik arz eden imkânlar sunmaktadır (Jorgensen, 1989). Etnografik çalışma sürecinde bir araştırmacının yabancılıktan içeriden biri haline gelmesi yaklaşımı alanda detaylı şekilde incelenmiştir (Jorgensen,

1989). Wolcott (1994b)'nun Ana Seçme Kurulu çalışması, kurulun konuşmalarında ve aktivitelerinde aktif bir katılımcı olmadan önce bir okula müdür seçme sürecinde gözlenen ve kaydedilen olayları dışarıdaki bir gözlemcinin perspektifinden anlatmaktadır.

Etnografide olduğu gibi durum çalışmasında veri toplama araştırmacının durumun derinlemesine resmini oluşturabilmesi için geniş bir prosedürü içerir. Bu noktada Yin (2009)'in kitabında durum çalışmalarına yönelik tavsiye ettiği çoklu veri toplama formlarına bakılabilir.

Yin; dokümanlar, arşiv kayıtları, mülakatlar, doğrudan gözlem, katılımcı gözlem ve fiziksel eserler olmak üzere altı veri formundan bahsetmiştir. 'Silahlı saldırgan' durum çalışmasındaki geniş veri ediniminden dolayı Asmussen ve Creswell okuyucuya bilgi kaynaklarına yönelik bir matris sunmuştur (Asmussen & Creswell, 1995; bakınız Ek-F). Bu matris sütunlarda dört veri tipini (mülakatlar, gözlemler, dokümanlar ve görsel-işitsel materyaller) ve satırlarda tanımlanmış spesifik bilgi formlarını (örneğin, genel olarak öğrenciler, merkezi yönetim) içermektedir. Buradaki amaç yoğun ve çeşitli veri toplama formlarını bu matris yardımıyla iletmek ve böylece durumun karmaşıklığından sonuca yönelik çıkarım yapmaktır. Özellikle bilgi açısından zengin bir durum çalışmasında uygulanabilir olan bir matris, araştırmacı için diğer araştırma yaklaşımlarının hepsinde araştırmacının işine yarayabilir.

Şekil 7.3'teki bütün veri toplama kaynakları içerisinde mülakat ve gözlem, beş araştırma yaklaşımının her birinde çalışma yapmak için sıklıkla kullanıldığı için özel dikkati hak etmektedir. Bu iki konu tüm kitaplarda bulunmakta olup (örneğin, Kvale & Brinkmann, 2009; ve Rubin & Rubin, 2012, mülakat üzerine; Spradley, 1980 ve Angrosino, 2007, gözlem üzerine) yeni mülakatçılar ve gözlemciler için bu iki kaynağın temel özellikleri vurgulanacaktır.

Mülakat. Mülakat bir prosedür içerisinde bir dizi adım olarak görülebilir. Kavle ve Brinkmann (2009) ve Rubin ve Rubin (2012) gibi bazı araştırmacılar nitel mülakatların yapılabilmesi gerekli adımları belirtmişlerdir. Kavle ve Brinkmann (2009) bir mülakat araştırmasında, sorgulamanın tematik analizinden gelen yedi aşamayı mantıksal bir sıralama ile ifade etmiştir. Bu aşamalar, çalışmanın tasarımı, mülakatın transkripti, verilerin analizi, geçerliğin doğrulanması, bulguların güvenirliği ve genellenebilirliği ve son olarak da çalışmanın raporlanmasıdır. Rubin ve Rubin (2012)'nin esnek mülakat modeli olarak adlandırdığı yedi basamak Kavle ve Brinkmann (2009) ile benzer kapsamda olup basamakların sıralamaları katı olmayıp, araştırmacıya soruları değiştirme, mekânları seçme ve çalışma şartlarını değiştirme imkânını vermektedir. Her iki yaklaşımda da mülakat aşamaları, çalışılacak konuya karar vermeden çalışmanın son halinin yazılmasına kadar olan süreçte araştırmanın birçok aşamasında gerçekleştirilmektedir. Bu kısımda sunulan bilgilerde veri toplama sürecindeki bazı detaylara odaklanılmış olup bu süreç araştırmanın olduk-

ça büyük bir kısmını ifade etmektedir. Veri toplama sürecinde mülakatta takip edilen basamaklar:

- Mülakatlar yoluyla cevaplandırılacak olan *araştırma problemlerine* karar veriniz. Buradaki sorular açık uçlu, genel ve çalışmanın merkezi fenomenin anlaşılmasına odaklanan sorulardır.
- Önceki bölümde ele alman amaçlı örnekleme yöntemlerine dayalı soruları en iyi cevaplayan, *mülakat yapılan kişileri (örneklemi) belirleyiniz* (bakınız Miles & Huberman, 1994).
- Araştırma sorularını en kullanışlı bilgiyle cevaplamak için *ne türde mülakatın* pratik ve net olacağını belirleyiniz. Telefonla mülakat, odak grup mülakatı veya birebir mülakat gibi var olan mülakat türlerini değerlendirme. Telefonla mülakat araştırmacıya bireylere doğrudan ulaşılamadığı durumlarda en iyi bilgi kaynağını sağlar. Bu yaklaşımın sakıncaları araştırmacının meydana gelen informal iletişimi görememesi ve telefon harcamalarını karşılamasıdır. Odak gruplarla mülakatlar, görüşülenler arasındaki etkileşiminin olası en iyi bilgiyi sağladığı, mülakat yapılan bireylerin birbirine benzer ve işbirliği içerisinde olduğu, bilgi toplamak için zamanın sınırlı ve bireylerle birebir bilgi ediniminin şüpheli olduğu durumlarda avantajlara sahiptir (Krueger & Casey, 2009; Morgan, 1988; Stewart & Shamdasani, 1990). Bununla birlikte bu yaklaşımda bütün katılımcıların konuşmaları için teşvik edilmelerine dikkat edilmeli ve bireyler konuşmada baskın olmalarına karşın izlenmelidir. Birebir mülakatta araştırmacının, konuşmaktan çekinmeyen ve fikirlerini paylaşan bireylere ve bunun mümkün olabileceği bir ortama ihtiyacı vardır. Çekingen, utangaç birisi araştırmacıyı zorlayabilir ve ona daha az bilgi sağlayabilir.
- Birebir veya odak grup mülakatlar yapıldığında *yeterli düzeyde kayıt prosedürlerinin* kullanımı. Hem araştırmacı ve hem de mülakatın yapıldığı birey için yaka mikrofonu gibi araçların veya mülakatın kaydı için odanın akustiğine duyarlı bir mikrofonun kullanımı tavsiye edilmektedir.
- Dört veya beş sayfa uzunluğunda (cevapların yazılması için bırakılan boşluklar dahil), yaklaşık 5 ile 7 arasında açık uçlu soru içeren ve sorular ile cevaplar arasında mülakatın yapıldığı bireyin cevapları için yeterli boşluğun bırakıldığı (örnek bir protokol için Şekil 7.4'e bakınız) bir *mülakat protokolü* veya bir mülakat rehberi formu tasarlama (Kvale & Brinkmann, 2009). Sorular nasıl geliştirilir? Sorular genellikle çalışmaya yönelik alt sorular olup, mülakatın yapıldığı bireyin anlayacağı şekilde ifade edilmelidir. Bu, mülakat protokolünün özü olarak görülebilmektedir. Başlangıçta kişiyi mülakata davet etmek ve konuşmak için sorularla sınırlandırılır ve sonunda da "Daha fazla bir şey öğrenmek için kiminle konuşabilirim?" diye sorulur veya görüşülenlere zamanlarını ayırıp katıldıkları için teşekkür edilir.

Şekil 7.4 Örnek Mülakat Protokolü veya Rehberi

Mülakat Protokolü Projesi: Bir Terör Olayına Üniversitenin Tepkisi

Mülakat saati:

Tarih:

Yer:

Mülakatı yapan kişi:

Mülakat yapılan kişi:

Mülakat yapılan kişinin konumu:

(Projenin kısaca tanıtımı)

Sorular:

1. Olayda sizin rolünüz ne oldu?
2. Olaya karıştığımızdan bu yana ne oldu?
3. Bu olayın üniversite camiası üzerindeki etkisi ne oldu?
4. Olaydan kaynaklanan, eğer varsa, ne gibi büyük etkiler meydana geldi?
5. Kampüsün olaya tepkisini daha fazla anlamak için kiminle konuşabiliriz?
6. (Bu mülakata katıldığınız için teşekkür ederiz. Cevaplarınızın ve gelecekteki potansiyel mülakatların gizliliğinin korunacağına emin olunuz.)

- *Pilot uygulama sürecinde* mülakat soruları ve prosedürler gözden geçirilmektedir. Sampson (2004) bir etnografik çalışmada pilot test uygulaması ile araştırma materyallerinin geliştirilmesini ve düzeltilmesini, gözlemcinin önyargı düzeyinin değerlendirilmesini, soruların çerçevelerinin belirlenmesini, geçmişe yönelik bilgi toplanılmasını ve araştırma prosedürünün adapte edilmesini önermektedir. Sampson (2004) araştırmasında pilot uygulama süresince çalışma mekânına katılarak detaylı alan notları almış ve mülakatları gizlice detaylı şekilde teypkasetine kaydetmiştir. Durum çalışmasında da Yin (2009) pilot uygulamayı veri toplama planlarının düzeltilmesi ve soruların birbirleri ile ilişkilerinin kurulması için önermektedir. Bu pilot uygulamalar uygunluk, bireylere ulaşma ve coğrafi yakınlığa dayalı olarak belirlenmektedir.
- Mülakatın yapılacağı *yere* karar verme. Mümkünse rahatsız edici durumlardan yalıtılmış sessiz bir yer bulunmalıdır.

- **Fiziksel ortam teyp kaydı için uygun şekildeyse, kayıt bir gerekliliktir, bilgilerin kaydı da doğru bir şekilde gerçekleştirilmelidir.**
- Mülakatın yapılacağı yere geldikten sonra çalışmaya katılacak olan kişinin *onayı alınmalıdır*. İnsan araştırmaları inceleme kurulu için katılımcının bir *izin formu* doldurması sağlanmalıdır. Çalışmanın amacına ulaşmasında mülakatın tamamlanabilmesi için belirli bir zamana ve mülakattan gelen sonuçların kullanımı için planlara ihtiyaç olabilir (raporun bir kopyası veya özeti görüşülen kişiye teklif edilmelidir).
- Mülakat süresince iyi bir *mülakat prosedürü* kullanılmalıdır. Sorulara bağlı kalınmalı, belirlenen zamanda mülakat (mümkünse) tamamlanmalı, hoşgörülü ve nazik olunmalı ve bazı tavsiyelerde bulunulmalı ve sorular önerilmelidir. Son ifade edilen nokta mülakat esnasında devamlı konuşan biri olmak yerine iyi bir mülakatçının iyi bir dinleyici olduğunu göstermek açısından çok önemlidir. Ses kaydının çalışmaması durumuna karşın mülakatlar yazılarak kayıt altına alınmalıdır. Soruların sorulması ve aynı anda cevapların yazılması zor olduğundan hızlı bir şekilde kısmi ve tamamlanmamış tanıtıcı notlar alınacağının farkında olunmalıdır.

Gözlem. Gözlem nitel araştırmada veri toplama için anahtar araçlardan biridir. Gözlem araştırmacının beş duyu organı aracılığıyla araştırma alanında genellikle bir araçla ve bilimsel amaçlarla kayıt altına aldığı bir olgusal süreçtir (Angrosino, 2007). Gözlemler sizin araştırma amacınıza ve sorularınıza bağlıdır. Gözlem süresince fiziksel ortam, katılımcılar, etkileşimler, konuşmalar ve sizin kendi davranışlarınız izlenebilmektedir. Görme, işitme, dokunma, koklama ve tat alma duyular kullanılır. Her şeyin yazılmasının mümkün olmayacağının farkında olunmalıdır. Bu yüzden gözleme oldukça genel başlayabilir ve daha sonra araştırma sorularına odaklanılabilirsiniz.

Bir ya da belli ölçüde gözlemci genellikle gözlediği şeyle ilgilenir. Katılım ve gözlem türü dikkate alındığında gözlemler genellikle dört tipte birbirinden farklılaşmaktadır:

- ***Tam katılımcı.*** Araştırmacı gözlediği kişilerle tamamen devreye girerek ilgilenir. Bu, araştırmacının gözlemlediği insanlarla sıkı bir bağ kurmasına katkı yapabilmektedir (Angrosino, 2007).
- ***Gözlemci olarak katılımcı.*** Araştırmacı sürece çalışma alanında katılır. Katılımcı rolü araştırmacı rolünden daha belirgindir.

Bu, araştırmacıya daha içeriden bir bakış açısı ve öznel veri edinmesine yardımcı olabilmektedir. Fakat araştırmacının aktiviteye katıldığı durumlarda veri kaydetmesi rahatsız edici durum oluşturabilmektedir.

- *Katılımcı olmayan gözlemci.* Katılımcı dışarıdan bir yabancı olarak çalışmaya katılır, uzaktan izler ve alan notları alır. İnsanlarla veya aktivitelerle doğrudan etkileşime girmeden veri kaydını gerçekleştirmektedir.
- *Tam gözlemci.* Araştırmacı çalışmadaki insanlar tarafından ne gözlenir ne de fark edilir.

İyi bir nitel gözlemci olarak araştırmacı bir gözlem sürecinde rolünü başlangıçta katılımcı olmayandan daha sonra katılımcı olana veya diğerlerine doğru değiştirebilmektedir.

Bir ortamda gözlem yapmak, görüşülen bireylerin ***yanıltma*** durumlarını, izlenim yönetimini ve araştırmacının bir yabancı olarak potansiyel bir marjinallik taşıması (Hammersley & Atkinson, 1995) gibi unsurların tanımlanmasını gerektiren özel bir beceridir. Mülakatta olduğu gibi gözlemde de bir dizi adımlar vardır:

- Gözlem için bir *mekân* seçiniz. Mekâna ulaşmak için gerekli izinlerin alınması gerekmektedir.
- Gözlem mekânında kimin ve neyin gözleneceğini, ne zaman ve ne kadar gözleneceğini belirleyiniz. Aracı kişi bu sürece yardım eder.
- İlk olarak bir gözlemci olarak atfedilen *rolü* tanımlayınız. Bu rol tam katılımcı olmaktan (doğal olma) tam gözlemci olmaya doğru değişebilmektedir. Bu noktada başlangıçta dışarıdan bir yabancı olarak sürece başlama ve zaman içerisinde içeriden biri haline gelme yolu takip edilebilmektedir.
- Alanda kayıtları not etme metodu olarak bir gözlem *protokolü* tasarlayınız. Bu protokolde açıklayıcı ve yansıtıcı notlar olmalıdır (örneğin, deneyimleriniz, önseziniz ve öğrendikleriniz hakkında notlar). Tarih, yer ve gözlem zamanının yazıldığından emin olunmalıdır (Angrosino, 2007).
- Haber kaynaklarını, fiziksel ortam, belirli olaylar ve etkinlikler ve kendi tepkileriniz gibi *durumları kaydediniz* (Bogdan & Biklen, 1992). Olanları betimleyiniz ve ayrıca bireysel yansımalar, anlayış, fikirler, şaşkınlıklar, önseziler, ilk beklentiler ve ilerlemelerde dahil bu durumlar üzerinde düşününüz.
- Eğer dışarıdan bir iseniz birinin sizi *tanıtmasını* sağlayınız; gözlem süresince pasif ve samimi olunuz ve ilk birkaç gözlem oturumuna sınırlı hedeflerle başlayınız.

İlk başlardaki gözlem oturumlarında not alma ve basit gözlemler birkaç kez gerçekleştirebilmektedir.

- Gözlemden sonra çalışma alanından *yavaşça çekilmeli*, katılımcılara teşekkür edilerek verilerin kullanımı ve çalışmaya ulaşımları hakkında bilgilendirilmelidirler.
- Gözlemden hemen sonra hızlı bir şekilde *tam metinler* hazırlanmalıdır. Gözlem sürecine dair insanlar ve olaylar hakkında ayrıntılı ve zengin bilgi verilmelidir.

Kayıt Prosedürleri

Gözlem ve mülakat prosedürlerini tartışırken, daha önceden tasarlanmış bir protokolün gözlem veya mülakattan elde edilen verilerin kayıt edilmesi için kullanıldığından bahsedilmişti. Mülakat protokolü bir kişinin mülakat süresince bireyin verdiği cevapları kayıt etmesini sağlamaktadır. Ayrıca araştırmacının, başlıklar, mülakatın başlama zamanına dair bilgi, sonuca dair fikirler, mülakatın bitişi hakkında bilgi ve cevaplayıcıya teşekkür etme gibi maddeler üzerindeki düşünceleri organize etmeye yardımcı olmaktadır. Şekil 7.4'te silahlı saldırgan durum çalışmasına yönelik mülakat protokolü sunulmuştur (Asmussen & Creswell, 1995; bakınız Ek-F).

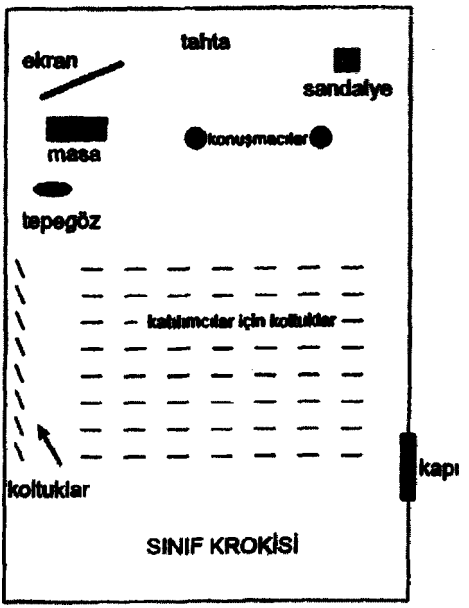
Çalışmadaki beş açık uçlu soruya ek olarak, bu form birkaç özelliği de içermektedir. Mülakat protokolünü kullanmak için takip edilecek yönergeler:

- Proje hakkında temel bilgileri kaydetmek için bir başlık ve görüşülen kişi ile çalışmanın amacına yönelik hareket etmek için bir hatırlatıcı kullanma. Bu başlık aynı zamanda izin formunda yer alan gizlilik ve bakış açıları hakkında bilgi içerebilmektedir.
- Protokol formunda sorular arasında boşluklar bırakınız. Bireyin sorulan soruya her zaman doğrudan cevap veremeyeceğinin farkında olunuz. Örneğin araştırmacı iki numaralı soruyu sorarken görüşülen bireyin cevabı dört numaralı soruya ait olabilmektedir. Görüşülen kişi konuşurken bütün sorulara yönelik notlar almaya karşı hazırlıklı olunmalıdır.
- Katılımcı ile göz temas kaybını en az düzeyde tutmak için sorular ve sıralamaları hatırlanmalıdır. Bir sorudan diğerine geçiş için uygun geçiş cümleleri kullanınız.
- Mülakat protokolüne kapanış ifadeleri yazılmalıdır ki mülakat için bireye teşekkür edilerek gerek duyulması durumunda izleme çalışmasına katılma isteği sorulmalıdır.

Bir gözlem süresince ***gözlem protokolü*** bilgilerin kaydı için kullanılmaktadır. Şekil 7.5'te gösterildiği gibi bu protokol Harry Wolcott tarafından bir sınıf ziyaretinde alınan notları içermektedir. Bu protokolün sadece bir sayfası burada sunulmakta fakat bu bir kişinin protokolün ne içerdiğini anlaması için yeterlidir. Gözlem oturumu hakkında bilgi veren bir başlık ve aktivitelerin bir açıklamalarının kayıt edildiği "açıklayıcı notlar" bölümü bulunmaktadır. Bir kutu ile çevrelenen 'açıklayıcı notlar' sütunu gözlemcinin sınıfta meydana gelen aktiviteleri kronolojik bir sıra ile özetlemek için yaptığı çalışmaları göstermektedir. Bu sınıf oturumu süresince meydana gelen aktivitelere bir kronoloji geliştirmek için yararlı bilgi sağlayabilmektedir. Ayrıca daha sonra tema geliştirmek için faaliyetlere yönelik sonuçların özetini, faaliyetlerin yansımalarını ve sürece yönelik notları içeren bir "yansıtıcı notlar" bölümü vardır. Sayfanın ortasından aşağıya doğru inen çizgi açıklayıcı notları yansıtıcı notlardan ayırmaktadır. Görsel bir kroki ile ayarlamanın ve bir etiketlemenin yapılması faydalı ek bilgiler sağlamaktadır.

Şekil 7.5 Örnek Gözlem Protokolü

Açıklayıcı Notlar	*Yansıtıcı Notlar*
Genel: Sınıfta nitel araştırmayı öğrenen lisansüstü öğrencilerin deneyimleri nelerdir?	
Sınıf düzeni ve fiziksel ortam için bu sayfanın altında verilen yorumlara bakınız.	Tepegöz: Odanın arka tarafının yazıları okuyabildiğini merak ediyorum.
Öğleden sonra saat yaklaşık 5:17. Dr. Creswell dolu olan sınıfa girdi, Dr. Wolcott'u tanıştırdı. Sınıf üyeleri rahatlamış gözüküyor.	Tepegöz dersin başlangıcında takılı değildi. Bunun bir oyalama taktiği olup-olmadığından endişeliyim (takılması fazla zaman aldı).
Dr. Creswell misafirin uluslararası deneyimlerine odaklanarak onun alt yapısı hakkında kısa bir sunum yaptı, 'Müdürün Ofisindeki Adam' başlıklı eğitimsel etnografik çalışma hakkında bir yorumda bulundu.	Dr. Creswell ve Wolcott'un gelmesinin gecikmesi: öğrenciler biraz tedirgin gözüktü. Dersin başlangıcını saat 5 olarak değiştirilebilirdi (bazıları dersi veya randevuyu saat 6:30 a almak zorunda kalmış olabilir)

Açıklayıcı Notlar	Yansıtıcı Notlar
Dr. Wolcott, eğitimsel etnografi ile meşgul olduğunu söyleyerek başladı ve Nitel Veriyi Dönüştürme ve Alan Çalışması Sanatı adlı iki kitaptan bahsederek bu temel meşguliyete vurgu yaptı.	Dr. Creswell ve Wolcott ile onlar arasında iyi bir uyum oluşmuş gözüküyor, onların sahip oldukları yargılarda birçok küçük değişimler oldu.
Dr. Wolcott sunumuna sesindeki yorgunluktan dolayı özür dileyerek başladı (anlaşıldığı kadar tüm gün konuşmaktan dolayı) Dr. Creswell misafirin tepegöz asetatını almak için sınıftan ayrıldı. Bu etkinlik üç bölümden oluşuyor gibi gözüküyor: (1) Konuşmacının sınıfın etnografik metodolojileri tanıması için uğraşı, (2) konuşmacının eğitimde nitel araştırma için çeşitli stratejileri ve alt stratejileri bir ağaç betimlemesi ile sunumu ve (3) emekli olan 'yaşlı devlet adamı' soruları, öncelikli olarak öğrencilerin potansiyel araştırmaları ve Dr. Wolcott'un daha önce yazdığı çalışmaları.	
İlk sorulan 'Nitel araştırmaya nasıl bakıyorsun?' sorusunu 'Nitel araştırmada etnografinin yeri nedir? sorusu takip etti.	

Bir araştırmacı ister gözlem veya mülakat protokolü kullansın, temel nokta bilginin kaydı veya Lofland ve Lofland (1995)'ın ifade ettiği gibi "veri kaydı"dır (s.60). Bu süreç gözlemsel alan notları, mülakat kaydı, haritalama, mevcut kişi sayısını belirleme, fotoğraflama, ses kaydı ve dokümanlar gibi çeşitli formlar aracılığıyla bilgi kaydını içermektedir.

Başlıklardan oluşan 'kısa notlar' (Emerson, Fretz, & Shaw, 1995), günlük kayıtları veya özetler ve tanımlayıcı özetler (Sanjek, 1990, alan notlarına örnekler) informal bir süreçte bilgi kaydı olarak kullanılabilmektedir. Bu bilgi kayıt formları; anlatı araştırması, etnografik çalışmalar ve durum araştırmalarında oldukça popülerdir.

Alan Sorunları

Araştırmacılar beş yaklaşım içerisinde yer alan çalışmalarla ilgilendiklerinde elde edilmesi beklenen veri toplandığında alan sorunları ile karşılaşırlar. Son birkaç yıl süresince alan sorunları üzerine kitap ve makaleler yorumlayıcı çatılar (2. Bölüme bakınız) önemli ölçüde artmış ve etraflıca tartışılmıştır. Yeni başlayan araştırmacılar genellikle nitel veri toplamak için bol zamana ihtiyaçlarının olması ve verilerin zenginliği karşısında boğulmaktadırlar. Bu noktada yeni başlayanlar için sınırlı veri toplayarak başlamaları ve bazı ilk deneyimleri elde etmek için pilot bir projeye katılmaları tavsiye edilebilmektedir (Sampson, 2004). Bu sınırlı veri toplama bir veya iki mülakat veya gözlemden oluşabilir; böylelikle de araştırmacılar veri toplama için gerekli olan zamanı tahmin edebilirler.

Veri toplama süresinde ortaya çıkabilen sorunları tahmin etmenin veya öngörmenin bir yolu, giriş ve erişim, toplanan bilginin türü ve olası etik konular gibi veri toplamanın çeşitli yönleri ile ilgili sorunları görmektir.

Organizasyona erişim. Organizasyon, mekan ve bireylerle çalışmak için erişim elde etmenin kendi zorlukları vardır. Bireylerin çalışmaya katılmaları için ikna edilmeleri, güvenin inşası ve çalışma mekânında güvenirlik ve cevap alınabilecek bir yerden insanlar edinme gibi hepsi önemli erişim zorluklarıdır. Bir sitenin uygunluğuna dikkat ederek ilgili faktörlerin de göz önüne alınması gereklidir(bakınız Weis & Fine, 2000). Örneğin araştırmacılar çıkarlarına olan bir yeri seçerek çalışma yapabilirler ki (örneğin orada çalışma, o yerdeki idarecilerle veya ikinci derecedekilerle çalışma) bu temaların geliştirilmesinde veya verilerin kodlanmasında farklı bakış açılarına yönelik yeteneklerinin geliştirmesini sınırlayabilmektedir. Bir araştırmacının grup içerisinde kendine mahsus "duruşu" onun deneyimleri tüm yönleri ile elde etmesini engelleyebilmektedir. Araştırmacılar veri toplama sürecinde onları rahatsız eden bir şeyler duyabilmekte veya görebilmektedirler. Buna ek olarak katılımcılar kendi toplumlarının dışındaki insanların bu sorunlara maruz kalacağından dolayı tedirgin olabilmektedirler. Bu da onları araştırmacının duruma yönelik yorumlarını kabul etmede isteksiz hale getirebilmektedir.

Bir kurumun inceleme kurulu ile çalışma konusu erişim ile ilgili olup nitel araştırmada yapılandırılmamış mülakatlara ve bu mülakatlarda olabilecek risklere aşina olmayabilirler (Corbin & Morse, 2003). Weis ve Fine (2000) inceleme kurulunun bir projeye yönelik verdiği cevabın araştırmacının söylediği anlatı hikayesini etkileyip etkilemeyeceğine yönelik önemli bir soruyu gündeme getirmiştir.

Gözlemler. Gözlem süresince yaşanan zorluklar araştırmacının gözlemdeki rolü ile katılımcı, katılımsız veya ikisinin arasında olması gibi yakından ilişkili olacaktır. Gözlemin mekanik yapısında, hatırlama için alan notlarının alınması, tırnak içerisinde eklenen alan notlarını kaydetme, katılımsız rolden katılımcı role geçiş için en uygun zamam belirleme (eğer bu rol değişimi istenirse), mekânda bilgiden kaynaklanan sorunlardan uzak durma ve büyük resimden küçük resme gözlemlerin nasıl daraltılacağını öğrenme gibi zorluklar vardır. Yazarların katılımcı gözleme yönelik bazı yorumları bulunmaktadır (Ezeh, 2003; Labaree, 2002). Labaree (2002), kampüste akademik bir toplantıya katılmış, bu rolün avantajlarını yazmanın yanında alana girmenin ikilemini, kendisini katılımcılara tanıtarak diğer bireylerle ilişkileri paylaşma ve mekândan ilişkiyi kesme girişimini tartışmıştır. Nijeryalı biri olan Ezeh (2003), Nijerya'da az bilinen küçük bir etnik grupla çalışmıştır. Grup ile ilk iletişimi onu destekleyici yönde olmasına rağmen, araştırmacı ev sahibi topluma daha fazla entegre olduğunda, casuslukla suçlanma, maddi hediyelerde daha fazla cömert olmasına yönelik baskı ve bayanlarla randevulaşmaya yönelik şüphelenme gibi insan ilişkilerindeki problemlerde daha fazla deneyim sahibi olunmaktadır. Ezeh (2003), aynı milletten olmanın araştırma alanında sorunlarla karşılaşılmamasına garanti olmayacağını belirtmiştir.

Mülakatlar. Nitel mülakatta zorluklar genellikle mülakatın yürütülme mekanizmasında yoğunlaşmaktadır. Roulston, deMarrais ve Lewis (2003) lisansüstü öğrencileri ile 15 günlük yoğun bir kurs süresince mülakattaki zorlukları kaydetmiştir. Bu zorluklar katılımcıların beklenmedik davranışları ve öğrencilerin yönergeler oluşturma becerileri, ifade ve tartışma soruları oluşturma, hassas konularla ilgilenme ve transkripsiyon geliştirme ile alakalıdır. Suoninen ve Jokinen (2005), sosyal çalışma alanında mülakat sorularının ifade gücünün ikna edici sorulara, cevaplara veya açıklamalara yol açıp-açmadığını araştırmıştır.

Hiç şüphesiz ki mülakat yürütmek özellikle çok fazla mülakat yapmayı gerektiren fenomonoloji, kuram oluşturma ve durum çalışması gibi çalışmalar yapan deneyimsiz araştırmacılar için oldukça zor bir iştir. Donanım sorunları mülakatta büyük bir problem olarak görünür ve donanımların kaydı ve transkripti mülakat öncesinde organize edilmelidir. Bir mülakat boyunca sor-

gulama süreci (örneğin az konuşma, 'duygusal patlamalarla' başa çıkma, 'kaynaştırma etkinlikleri" kullanma) problemleri içerir ki bir araştırmacı bunları tanımlamak zorundadır. Birçok deneyimsiz araştırmacı mülakat yürütmenin zorluğunu ve mülakatların ses kayıtlarını transkripsiyon etmedeki sürenin uzunluğunu şaşırarak ifade etmektedir. Buna ek olarak, fenomenolojik mülakatlar, uygun sorular sorma ve katılımcılara güvenerek deneyimlerinin anlamını tartışma, sabır ve araştırmacının becerisini gerektirmektedir.

Nitel mülakatlar hakkındaki son zamanlardaki tartışmalar mülakatçı ve mülakat yapılan birey arasmda var olan ilişkin üzerinde düşünmenin önemini vurgulamaktadır (Kvale & Brinkmann, 2009; Nunkoosing, 2005; Weis & Fine, 2000). Örneğin, Kvale ve Brinkmann (2009), araştırma mülakatında eşit akranlar arasında tamamen açık ve serbest bir diyalog olarak kabul edilmemesi gereken güç dengesizliğini tartışmaktadır. Bunun yerine bir mülakatın doğası mülakatçı ve mülakat yapılan birey arasında eşit olmayan bir güç dinamiğini kurmaktadır. Bu dinamikte mülakat, mülakatçı tarafından 'yönetilir'. Mülakat bir diyalog olup tek yönlü yürütülür, araştırmacı için bilgi sağlar, araştırmacının gündemine bağlıdır, araştırmacının yorumlarına yol açar ve görüşülen kişinin sakladığı bilginin 'karşı kontrol' öğelerini içerir. Bu dengesizliği düzeltmek için Kavle ve Brinkman (2009) sorgulama, yorumlama ve raporlamada araştırmacı ve katılımcının eşitliği yaklaşımıyla daha fazla işbirlikçi mülakat önermektedir. Nunkoosing (2005) tartışmayı, güç ve direnç problemleri, doğrunun gerçekten ayrılması, rıza imkânsızlığı ve görüşenlerin kendi öz yansımaları (konumları, ırkları, kültürleri ve cinsiyeti) üzerinde kafa yorarak genişletmiştir. Weis ve Fine (2000) dikkate alınması için ek sorular ortaya koymuştur: Mülakat yaptığınız kişiler açık bir şekilde onları engelleyen, baskılayan veya sıkıntı veren zorlukları ifade edebiliyor mu? Onlar geçmişlerini, yaklaşımlarını ve kültürel kimliklerini siliyorlar mı? Geçmişlerini ortaya çıkarmamayı mı tercih ediyorlar veya yaşamlarının zor yönlerini kayıt etmeye devam mı ediyorlar? Mülakatçı-mülakat yapılan arasındaki ilişkinin doğası hakkında ortaya çıkan bu sorular ve noktalar bütün mülakat durumlarını kapsayan faydacı kararlarla kolayca cevaplanamaz. Ancak bu sorular nitel mülakatta önemli zorluklara karşı beklenilenin olması için kişileri hassas hale getirir.

Doküman ve görsel-işitsel materyaller. Doküman analizinde mesele genellikle uzaktaki yerlerdeki materyallerin belirlenmesi ve kullanımları için izin almayı içermektedir. Biyografiler için temel veri toplama formu dokümanlardan arşiv araştırması olabilmektedir. Araştırmacılar bir çalışma kapsamında katılımcılardan günlüklerini muhafaza etmelerini istediğinde yeni alan sorunları ortaya çıkmaktadır. Günlükler durum çalışmalarında ve anlatı araştırmasında popüler bir veri toplama sürecidir. Katılımcılara kendi günlüklerini yazmadan önce hangi yönergeler verilmelidir? Bütün katılımcılar gün-

lükleri yazmada eşit düzeyde midir? Örneğin küçük çocuklar kendilerini iyi bir şekilde ifade ederler fakat sınırlı yazma becerilerine sahiptir, bu uygun bir durum mudur? Araştırmacı ayrıca katılımcıların günlüklerini yazdıkları el yazılarını okumakta zorlanabilir. Video kaydı nitel bir araştırmacı için odadaki gürültüden etkilenmeyi en az seviyede tutma, kamera için en iyi yere karar verme ve yakın veya uzak çekimin sağlanmasını belirleme gibi sorunları ortaya çıkarabilmektedir.

Etik Sorunlar. Nitel bir araştırmacı nitel araştırma yaklaşımının türünü dikkate almaksızın, alanda veri toplama ve analiz sürecinde ortaya çıkan ve nitel raporların paylaşımında birçok etik sorunlarla karşılaşmaktadır. Üçüncü bölümde, bu sorunlardan bazıları ifade edildi; fakat etik sorunlar nitel araştırmanın veri toplama aşamasında oldukça geniş alan kaplamaktadır. Lipson (1994) izin alma prosedüründe belirtilen etik sorunları; yanıltıcı veya gizli faaliyetler; katılımcıların, destekleyicilerin ve meslektaşların gizliliği; alman risk üzerine katılımcılar için araştırmanın yararları ve katılımcıların sosyal normların ötesine geçen istekleri olarak gruplandırmıştır. Amerikan Antropoloji Birliğinin (1967) kriterleri (ayrıca bakınız Glesne & Peshkin, 1992) uygun standartları yansıtmaktadır. Bir araştırmacı bilgi kaynaklarının gizliliğini, örneğin bireylere numara veya takma isimler vererek korumaktadır. Bir araştırmacı bireysel bir resim yerine bireyleri temsil eden daha karma bir resim oluşturarak bireylere yönelik durum çalışmaları geliştirmektedir. Ayrıca nitel bir araştırmacı bir çalışmaya katılan katılımcıların desteğini kazanmak için çalışmaya katıldıklarını ifade ederek çalışmanın amacını açıklar ve çalışmanın doğası hakkında yanıltma ile meşgul olmaz. Çalışma hassas bir konu üzerine ve katılımcılar konunun farkında olup çalışmaya katılmayı reddederseler ne olur? Araştırmacının bu konuya ifade etmesine bağlı olarak kültürel antropoloji içerisinde genişçe tartışılır (örneğin Hammersley & Atkinson, 1995), araştırmacı çalışma hakkında spesifik bilgi yerine genel bilgi verir. Bir diğer olası sorun katılımcılar bilgileri 'gizli kalması şartıyla' paylaşmaları sonucu ortaya çıkmaktadır. Çoğu durumda araştırmacı analiz yaparken bu tür bilgileri silmesine rağmen bilgi raporda eğer yer alırsa konu problem haline gelir ve bireylere zarar verir.

Bir araştırmacı yerli bir Amerikalı ile çalışma yapmış ve bu kişi ile yaptığı mülakatların birinde olası bir "hapishaneden kaçma olayını" öğrenmiştir. Bu araştırmacı meseleyi başkasına aktarması durumunda katılımcıların güveni kötüye kullanma ihtimalinin olabileceği sonucuna varmıştır ve ağzını sıkı tutmuştur. Neyse ki kaçma gerçekleşmemiştir.

Son etik sorun ise araştırmacının bir durum çalışması, bir fenomenoloji veya bir etnografi mülakat yerinde kişisel deneyimlerini katılımcılarla paylaşıp paylaşmamasıdır. Bu paylaşım parantez içerisinde verileni en aza indirir

yani fenomenolojide katılımcıların anlamlarını oluşturmaları için gerekli olmakta ve durum çalışmalarında ve etnografilerde ise katılımcılar tarafından paylaşılan bilgiyi azaltmaktadır.

Verilerin Saklanması

Kitaplarda ve makalelerde nitel verilerin saklanmasına az yer verilmesi şaşırtıcı olmaktadır. Verilerin saklanma yaklaşımı toplanan bilginin türünü yansıtır ve bu araştırma yaklaşımına bağlı olarak çeşitlilik gösterir. Bir anlatı yaşam öyküsü yazımında araştırmacı "toplu haldeki el yazısı notları ve kaset kayıtları" için bir dosyalama sistemi geliştirmeye ihtiyacı vardır (Plummer, 1983, s. 98). Davidson (1996)'nun önerisi her türdeki araştırma çalışmaları için toplanan bilginin yedeklenmesi ve veri tabanında yapılan değişikliklerin belirtilmesi iyi bir öneridir. Bilgisayarların nitel araştırmada yaygın kullanılması ile veriler ister alan notları, transkripsiyonlar ister kabataslak notlar olsun verilerin nasıl düzenleneceğine ve saklanacağına daha fazla dikkat edilmeli ve önem verilmelidir. Bazı nitel araştırmacılar tarafından kullanılan büyük veri tabanları bu yönüyle daha fazla önem taşımaktadır.

Veri depolama ve taşıma ile ilgili özellikle de nitel araştırma için uygun olan bazı ilkeler şunlardır:

- Her zaman bilgisayar dosyalarını yedekleyiniz (Davidson, 1996).
- Mülakatlarda veri kaydı için yüksek kalitede ses kasetleri kullanınız. Kasetlerin büyüklüklerinin diğer teyplere uygun olduğundan emin olunuz.
- Toplanan bilgi türleri için bir ana liste geliştiriniz.
- Verilerde katılımcıların isimlerini saklayarak gizliliklerini koruyunuz.
- Bir çalışmada bilgi bulma ve tanımlama için görsel bir araç olarak bir veri toplama matrisi geliştiriniz.

BEŞ YAKLAŞIMIN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 7.1'e tekrar bakıldığında araştırmada beş yaklaşım için veri toplama faaliyetleri arasındaki hem benzerlikler hem de farklılıklar bulunmaktadır. Farklılıklara dönersek, belirli yaklaşımların diğerlerine göre daha fazla spesifik veri toplamaya yönelik olduğu görülecektir. Durum çalışması ve anlatı araştırmaları için araştırmacı çoklu veri formlarını durumları veya hikâyeleşmiş deneyimleri derinlemesine oluşturmak amacıyla kullanmaktadır. Kuram oluşturma çalışmaları ve fenomenolojik projeler için araştırmacılar veri olarak

öncelikle mülakatlara güvenmektedirler. Etnograflar katılımcı gözleme ve mülakatların önemine vurgu yapmakta fakat daha öncede belirtildiği gibi birçok bilgi kaynaklarını kullanabilmektedirler. Kuşkusuz, bazı karma formlar oluşturulabilir; fakat bu veri toplama yapıları genellikle kullanılan yaklaşımla tutarlı olmaktadır. Durum çalışması yazarları çoklu veri toplama formlarını kullanmaktadırlar.

İkincisi, toplanan verilerin analiz birimi değişir. Anlatı araştırmacıları, fenomenolojistler ve kuram oluşturma teorisyenleri bireylerle çalışırlar; durum çalışması araştırmacıları bir organizasyona, etkinliğe veya olaya katılan gruptaki bireyleri analiz ederken etnograflar kültürel bir sistemin tamamıyla veya bu kültürel sistemin bazı alt grupları ile çalışmaktadırlar.

Üçüncüsü, beş yaklaşım arasında alan sorunları hakkında yapılan tartışmalar değişmektedir. Etnograflar alan sorunları hakkında çok miktarda yazmışlardır (örneğin, Hammersley & Atkinson, 1995). Bu sorunlar, dengesiz güç ilişkilerine dair tarihsel kaygıları, amaca yönlendirme, katılımcılar üzerindeki dış standartları ve marjinal gruplara hassas olmada hatalı davranmayı yansıtabilmektedir. Anlatı araştırmacılarının endişeleri yürütülen mülakatları nasıl birleştirecekleri üzerine olurken alan sorunları hakkında daha az belirgindirler (Elliott, 2005). Bütün yaklaşımlarda etik sorunlar etraflıca tartışılmaktadır.

Dördüncüsü, yaklaşımların veri toplamaya müdahale şekli farklılık göstermektedir. Kuram oluşturma çalışmalarında ve fenomonolojik projelerde mülakatların yürütülmesinde, üst seviyede kişisel anlatılara ulaşmaya ihtiyaç duyulan anlatı çalışmalarından ve alanda uzun süreli kalınan etnografilerden ve programlara veya olaylara derinlemesine giren durum çalışmalarından daha az müdahale edilmektedir.

Bu farklılıklar gözlenmesi gereken bazı önemli benzerlikleri azaltmaz. Kamu kurumları tarafından desteklenen tüm nitel çalışmaların ve insan araştırmaları inceleme kurulu tarafından onaylanmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca, mülakat ve gözlemlerin kullanılması birçok yaklaşım için merkezidir. Bundan başka gözlem ve mülakat protokolleri gibi kayıt araçları yaklaşım ne olursa olsun benzer olacaktır (her bir protokolde yer alan spesifik soruların yaklaşımın dilini yansıtmasına rağmen).

Sonuç olarak, bilgilerin saklanması sorunu veri toplama şekli ve araştırma yaklaşımına bakılmaksızın araştırmacıların temel hedefleri ile yakından ilişkili olup, amaç düzenlenmiş bilgilerin geri çağırımı için bazı dosyalama ve saklama sistemlerinin geliştirilmesidir.

ÖZET

Bu bölümde veri toplamanın çeşitli unsurları ele alınmıştır. Araştırmacı çalışmaya katılmak için bir mekânı veya bireyi ele alabilir; erişim sağlar ve bireyle veya mekanla uyumu oluşturur; nitel araştırmada örnekleme için bir veya birden fazla yaklaşımı kullanarak amaçlı şekilde örneklemi belirler; mülakatlar, gözlemler, dokümanlar ve görsel-işitsel materyaller ve literatürden ortaya çıkan yeni formlar gibi birçok veri toplama aracı ile bilgi toplar; mülakat veya gözlem protokollerinin kullanımı gibi bilginin kaydedilmesi için yaklaşımlar oluşturur; erişimden etik sorunlara kadar değişen alan sorunlarını tanımlar ve tahmin eder ve veri tabanlarının saklanması ve taşınması için bir sistem geliştirir. Araştırma için beş yaklaşımda toplanan bilgilerin çeşitliliği, incelenen çalışma birimi, literatürde tartışılan alan sorunlarının boyutu ve veri toplama çabalarına yapılan müdahale farklıdır. Araştırmacılar yaklaşım gözetmeksizin inceleme kurullarından onaya ihtiyaç duyarlar, mülakatlarda ve gözlemlerde benzer veri toplama ile meşgul olurlar ve verilerin saklanması için protokoller ve kayıt formları kullanırlar.

EK OKUMALAR

Amaçlı örnekleme stratejileri hakkındaki tartışmalar için:

Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Mülakat için:

Gubrium, J. F., & Holstein, J. A. (2003). *Postmodern interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2009). *Focus groups: A practical guide for applied research* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

McCracken, G. (1988). *The long interview*. Newbury Park, CA: Sage.

Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (2012). *Qualitative interviewing: The art of hearing data* (3rd ed.). Los Angeles, CA: Sage.

Gözlem yapma ve alan sorunları hakkındaki tartışmalar için:

Angrosino, M. V. (2007). *Doing ethnographic and observational research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Bernard, H. R. (1994). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
Bogdewic, S. P. (1992). Participant observation. In B. F. Crabtree & W. L. Miller (Eds.), *Doing qualitative research* (pp. 45–69). Newbury Park, CA: Sage.
Emerson, R. M., Fretz, R. I., & Shaw, L. L. (1995). *Writing ethnographic fieldnotes.* Chicago: University of Chicago Press.
Hammersley, M., & Atkinson, P. (1995). *Ethnography: Principles in practice* (2nd ed.). New York: Routledge.
Jorgensen, D. L. (1989). *Participant observation: A methodology for human studies.* Newbury Park, CA: Sage.
Sanjek, R. (1990). *Fieldnotes: The makings of anthropology.* Ithaca, NY: Cornell University Press.

Sorunlar ve dokümanların kullanımı hakkındaki tartışmalar için:

Prior, L. (2003). *Using documents in social research.* London: Sage.

Alan ilişkileri ve etik sorunlar hakkında tartışma için:

Hammersley, M., & Atkinson, P. (1995). *Ethnography: Principles in practice* (2nd ed.). New York: Routledge.
Kvale, S. (2006). Dominance through interviews and dialogues. *Qualitative Inquiry, 12,* 480–500.
Lofland, J., & Lofland, L. H. (1995). *Analyzing social settings: A guide to qualitative observation and analysis* (3rd ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
Mertens, D. M., & Ginsberg, P. E. (2009). *The handbook of social research ethics.* Los Angeles: Sage.
Nunkoosing, K. (2005). The problems with interviews. *Qualitative Health Research, 15,* 698–706.

ALIŞTIRMALAR

1. Projeniz için veri toplamaya yönelik bazı deneyimler kazanın. Çalışmanız için mülakat veya gözlem protokolü tasarlayınız. Bir mülakat veya gözlem yürütünüz ve bilgileri geliştirdiğiniz protokole kaydediniz. Bu deneyimden veri toplama sürecinde karşılaştığınız sorunları tanımlayınız.

2. Bir proje için veri toplama faaliyetleri tasarlamak yararlıdır. Yedi faaliyet için Şekil 7.1'i inceleyiniz. Veri toplamada projeniz için yedi faaliyetin hepsini betimleyen bir matris geliştiriniz. Her bir faaliyet için detayları bu matriste belirtiniz.

8. BÖLÜM
VERİ ANALİZİ VE SUNUMU

Yrd. Doç. Dr. Ahmet BACANAK
Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Bir metnin ve diğer birçok veri çeşidinin analizi nitel araştırmacılar için zor bir görevdir. Verilerin tablo, matris ve rapor formu içerisinde nasıl sunulacağına karar vermek de olayın zorluğunu artırmaktadır. Nitel araştırmacılar genellikle veri analizi ile metin ve görsel verilerin analizi için olan yaklaşımları özdeşleştirmektedirler. Analiz süreci bundan çok daha fazlasıdır. Analiz süreci verilerin organizasyonunu, veritabanının ön okuma işleminden geçirilmesini, temaları kodlama ve organize etmeyi, veri sunumunu ve bunları yorumlamayı içermektedir. Bu basamaklar birbirine bağlıdır ve tamamen veri analizi ve sunumu ile ilgili bir etkinlikler sarmalını oluşturmaktadır.

Bu bölüme ileri gelen kitap yazarları tarafından analiz için öngörülen üç temel yaklaşım özetlenerek başlanacak, böylelikle yazarların benzer süreçlerin yanı sıra farklı süreçleri de nasıl takip ettikleri görülebilecektir. Daha sonra nitel araştırmalarda veri analiz sürecindeki bütün basamakların geniş bir resmini kavramsallaştırmak için yararlı bir görsel model-veri analiz sarmalı- sunulacaktır. Bu sarmal beş araştırma yaklaşımının her birini daha detaylı kavramsallaştırmak için kullanılacak, her bir yaklaşım içerisindeki özel veri analiz işlemleri ele alınacak ve bu işlemler karşılaştırılacaktır. Bu bölüm, nitel analizde bilgisayar kullanımı ile birlikte MAXQDA, ATLAS.ti, Nvivo ve HyperRESEARCH gibi dört bilgisayar programına tanıtımını yaparak ve veri analizinde bilgisayar programlarını kullanmanın genel özelliklerinin yanı sıra beş yaklaşımın her birinin içerisinde veri kodlama kalıplarını tartışarak sonlandırılacaktır.

TARTIŞMA SORULARI

- Nitel araştırmalarda kullanılan yaygın veri analiz stratejileri nelerdir?
- Nitel araştırmalarda genel veri analiz süreci nasıl kavramsallaştırılabilir?

- Her bir araştırma yaklaşımı içerisinde kullanılan özel veri analiz işlemleri nelerdir ve bunlar nasıl farklılaşmaktadır?
- Bilgisayar destekli nitel veri analizi programlarında var olan işlemler nelerdir ve bu işlemler nitel araştırma yaklaşımlarında nasıl farklılaşmaktadır?

ÜÇ ANALİZ STRATEJİSİ

Nitel araştırmada veri analizi analiz için verilerin hazırlanmasını ve organizasyonunu (yani transkriptte olduğu gibi metin verilerinin veya fotoğraflarda olduğu gibi görsel verilerin), sonra verileri kodlamayı ve kodların bir araya getirmesiyle temalara indirgemeyi ve son olarak veriyi şekiller, tablolar veya bir tartışma halinde sunmayı içermektedir. Bu, nitel araştırma üzerine yazılan birçok kitapta belirtildiği üzere araştırmacıların kullandığı genel bir süreçtir. Kuşkusuz bu yaklaşımda bazı farklılıklar vardır. Bu basamakların haricinde beş araştırma yaklaşımı ilave analiz basamaklarına sahiptir. Beş yaklaşımdaki özel analiz basamaklarını incelemeden önce genel analiz işlemlerini hatırlamak yararlı olacaktır.

Tablo 8.1'de tipik genel analiz süreçleri sunulduğu gibi üç nitel araştırmacının yazıları da gösterilmiştir. Farklı bakış açıları sunduklarından dolayı bu üç yazar seçilmiştir. Madison (2005) eleştirel etnografiden ortaya çıkan bir yorumsal çerçeve sunmakta, Huberman ve Miles (1994) analiz için nitel araştırmada uzun bir kullanım geçmişi olan sistematik bir yaklaşım benimsemekte ve Wolcott (1994b) araştırma için etnografi ve durum çalışması analizlerinden daha geleneksel bir yaklaşım kullanmaktadır. Bu üç kaynak oldukça benzer süreçlerin yanı sıra nitel araştırmanın analitik evresine yönelik birkaç farklı yaklaşımı da savunmaktadır.

Bu yazarların hepsi verileri kodlamanın ana basamakları (verileri anlamlı bölümlere indirgeme ve bölümlere isimler verme), kodları geniş kategoriler veya temalar altında birleştirme ve veri grafiklerinde, tablolarda ve çizelgelerde karşılaştırmalar yapma ve sunma üzerine yorum yapmaktadırlar. Bunlar nitel veri analizinin temel unsurlarıdır.

Bu unsurların haricinde, yazarlar veri analiz sürecinde farklı aşamalar ortaya koymaktadırlar. Örneğin, Huberman ve Miles (1994), marjinal (kenar notu) notlar yazma, alan notlarının özetlerini tasarlama ve kategoriler arasındaki ilişkileri not alma gibi süreçle ilgili daha detaylı basamaklar sağlamaktadır. Bununla birlikte, Madison (2005) çalışmada yer alan yorumlayıcı çerçeveyi (örneğin eleştirel, feminist) işaret eden bir bakış açısı-bir duruş oluşturma ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Analitik Strateji	Miles & Huberman (1994)	Huberman & Miles (1994)	Wolcott (1994)
Taslak fikirler oluşturma		Alan notları içindeki uç notları yazma	Tanımlama içindeki belirli bilgileri vurgulama
Notlar alma		Notlardaki yansıtıcı pasajları yazma.	
Alan notlarını özetleme		Alan notları ile ilgili bir özet sayfa tasarlama	
Kelimelerle çalışma		Metaforlar oluşturma	
Kodların belirlenmesi	Soyut kodlama veya somut kodlama yapma	Kodlar, hatırlatıcı notlar yazma	
Kodları temalara indirgeme	Dikkat çeken temaları veya modelleri belirleme	Modelleri ve temaları not alma	Kalıpları belirleme
Kodların frekansını hesaplama		Kodların frekansını hesaplama	
Kategorilerle ilişki kurma		Faktör, değişkenler arası ilişkileri not alma, kanıtlarla ilgili mantıksal bir zincir kurma	
Kategorileri literatürdeki analitik çerçeve ile ilişkilendirme			Literatürdeki çerçeve ile birlikte bir bağlama yerleştirme.
Bir bakış açısı oluşturma	Olay yeri, izleyiciler, okuyucular için		
Verileri sunma	Çerçevenin grafiğini veya resmini oluşturma	Benzerliklerini ve farklılıklarını elde etme	Bulguları tablolardaki çizelgelerde, diyagramlarda ve şekillerde gösterme; temkinli karşılaştırma; standart bir durum ile karşılaştırma

Bu bakış açısı eleştirel, teorik odaklı nitel çalışmaların analizinde merkezdir. Diğer taraftan, Wolcott (1994b) verilerden bir tanımlama oluşturmanın yanı sıra tanımlamayı kültürel antropolojideki kültürel temalarla ve literatürle ilişkilendirmenin önemini tartışmaktadır.

VERİ ANALİZ SARMALI

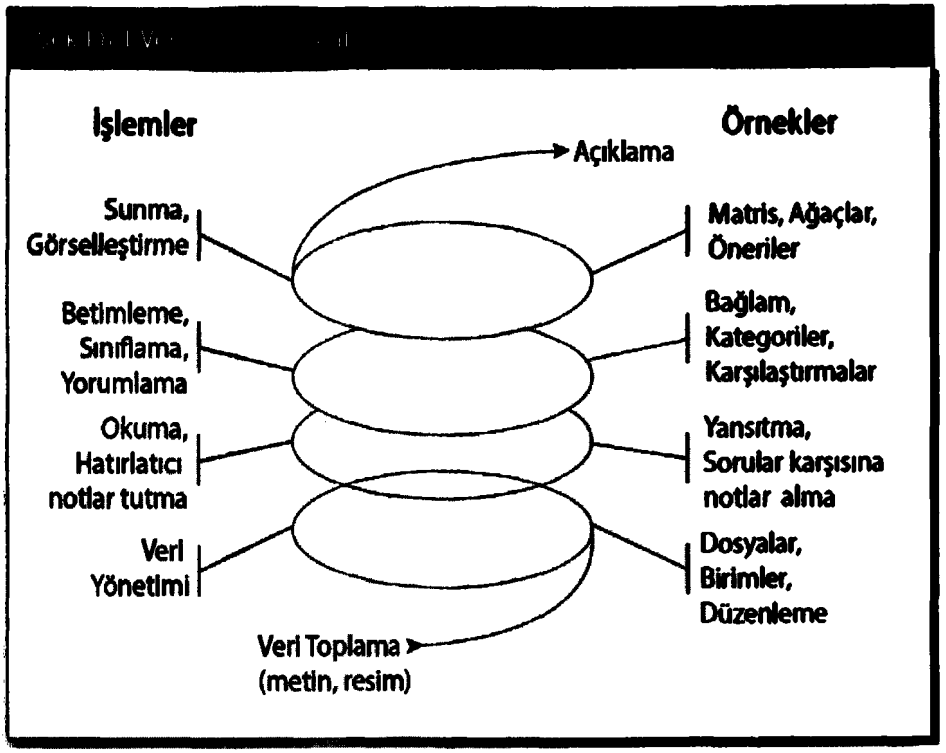
Veri analizi standart bir formata göre yapılmamış, daha ziyade isteğe bağlı olarak oluşturulmuş, gözden geçirilmiş ve "yönetilmiş"dir (Huberman & Miles, 1994). Bir araştırma projesinde, veri toplama, veri analizi ve rapor yazım süreci, süreç içerisinde bağımsız adımlar değil, birbirleriyle bağlantılı ve genellikle eşzamanlı devam eden adımlardır. Nitel araştırmacılar genellikle veri analizini "yaparak öğrenmektedirler" (Dey, 1993, s. 6). Bu, nitel araştırmanın büyük ölçüde sezgisel, yumuşak ve göreli olduğu veya nitel veri analistlerinin üç "İ"' ye- "iç görü, içine doğma ve izlenim" yöneldikleri başvurdukları şeklindeki eleştirileri başlatmaktadır (Dey, 1995, s. 78). Şüphesiz, nitel araştırmacılar genellikle alanda iken ortaya çıkan sıra dışı ve tesadüfen keşfedilmiş analitik işlemleri kullanmayı muhafaza etmektedir. Bu benzersizliğe rağmen, analiz sürecinin genel bir şekle uygun olduğuna inanılmaktadır.

Bu şekil en iyi bir sarmal şekliyle, bir veri analiz sarmalıyla gösterilebilir. Şekil 8.1'de görüldüğü gibi araştırmacı nitel verileri analiz etmek için sabit doğrusal bir yaklaşım kullanmak yerine analitik yörüngede hareket etmeye çalışmaktadır. Araştırmacı, metin veya resim (örneğin fotoğraflar, videokasetleri) verileri ile girmekte ve bir açıklama veya bir anlatı ile çıkmaktadır. Bu ikisi arasında ise araştırmacı analizin çeşitli yönlerine temas eder ve sürekli olarak sarmalın etrafında dolaşır.

Verileri Düzenleme

Sarmaldaki ilk halka olan veri yönetimi, süreci başlatmaktadır. Analiz sürecinin erken bir aşamasında, araştırmacılar genellikle verilerini bilgisayar dosyalarında düzenlemektedirler. Dosyaları düzenlemenin yanı sıra, araştırmacılar analiz için dosyalarını ya bilgisayarla ya da elle uygun metin birimlerine (örnneğin bir kelime, bir cümle, bütün bir hikâye) dönüştürürler. Materyaller büyük metin (veya resimler) veritabanlarına kolaylıkla yerleştirilmelidir. Patton (1980)'un dediği gibi,

> Nitel yöntemlerle elde edilen veriler çok büyüktür. Veri toplama sonlandığında öğrencileri karşı karşıya kalacakları büyük miktarlardaki saf bilgiye hazırlamanın hiçbir yolunu bulamadım. Mülakat sayfalarından ve alan notlarının bütün dosyalarından anlam çıkarmaya koyulmak bunaltıcı olabilir. (s. 297)

Bilgisayar programları analizin bu aşamasında yardımcı olmaktadır ve bu süreçteki rolleri bu bölümde daha sonra ele alınacaktır.

Okuma ve Hatırlatıcı Notlar Alma

Verilerin düzenlenmesini takiben, araştırmacılar tüm veritabanını anlamlandırarak analize devam ederler. Örneğin, Agar (1980), araştırmacılara "bir bütün olarak transkriptleri birkaç kez okuyunuz. Parçalara ayırmadan önce mülakatı bir bütün olarak anlamlandırmaya çalışınız, kendinizi ayrıntıların içine bırakınız." şeklinde öneride bulunmaktadır (s. 103). Alan notlarının veya belgelerin kenarlarına veya fotoğraf altlarına notlar veya hatırlatma notları yazmak bir veritabanını keşfetmenin ilk sürecine yardımcı olmaktadır. Bu hatırlatıcı notlar okuyucu için yapılan kısa ifadeler, fikirler veya anahtar kavramlardır. Bu prosedür silahlı saldırgan durum çalışmasında kullanılmıştır (Asmussen ve Creswell, 1995; bakınız Ek F).

Bu çalışmada başlıca organize fikirleri belirlemek için eldeki veritabanlarının tümü taranmıştır. Gözlemler, mülakat kayıtları, fiziksel kanıtlar, ses ve görsel resimlerdeki alan notlarının gözden geçirilmesiyle önceden belirlenmiş sorular göz ardı edilmiş, böylece mülakat yapılan kişilerin ne söyledikleri "anlaşılmıştır". Verilerde yer alan geniş düşünceler yansıtılmış ve ilk kategoriler oluşturulmuştur. Bu kategorilerin sayısı az olmuş (yaklaşık 10) ve her birini desteklemek için çok yönlü kanıt biçimleri aranmıştır. Bunun yanı sıra, her bir kategori hakkında çok yönlü bakış açısı betimleyen kanıt bulunmuştur (Stake, 1995).

Kodlardaki ve Temalardaki Verileri Betimleme, Sınıflandırma ve Yorumlama

Sarmaldaki okuma ve kısa hatırlatma notlarından hareket edildiğinde bir sonraki basamak, veriyi tanımlama, sınıflandırma ve yorumlamadır. Bu döngü içinde, *kodları* veya *kategorileri* oluşturma (ve bu iki terim birbirinin yerine kullanılacaktır) nitel veri analizinin merkezini temsil etmektedir. Burada araştırmacılar ayrıntılı tanımlamalar oluşturmakta, temalar veya boyutlar geliştirmekte, kendi görüşlerinin ya da literatürdeki farklı bakış açılarının ışığında bir yorum sağlamaktadırlar. *Detaylı betimleme*, yazarların gördüklerini betimlemeleri anlamına gelmektedir. Bu detay, kişi, yer veya olayın belirlenmesi bağlamında *doğal ortamı* sağlamaktadır. Tanımlama nitel bir çalışmaya başlamak için iyi bir yer haline gelmekte (okuma ve veri yönetiminden sonra) ve etnografi ve durum çalışmalarında merkezi bir rol oynamaktadır.

Kodlama süreci metin veya görsel verileri küçük bilgi kategorileri içine toplamayı, bir çalışmada kullanılan farklı veri tabanlarından gelen kod için kanıt aramayı ve sonra koda bir etiket vermeyi içermektedir. Bu aşamada verilerde "ayıklama" yapılabilir çünkü nitel bir çalışmada bütün bilgiler kullanılabilir değildir, bazıları göz ardı edilebilir (Wolcott, 1994b). Araştırmacılar veritabanın uzunluğuna bakmasızın metnin bölümlerine uygun olan geçici kodların kısa bir listesini (örn., 25-30 veya benzeri) geliştirmektedirler. Yeni başlayan araştırmacılar kendi veritabanlarını gözden geçirirken kodların ayrıntılı listelerini geliştirme eğilimindedirler. Burada ise farklı biçimde devam edilir. "Yalın kodlama" olarak adlandırılan kısa bir liste –stenografi etiketleri veya kodları ile beş ya da altı kategori- ile başlanmakta ve sonra veritabanı tekrar ve tekrar gözden geçirilirken kategoriler genişletilmektedir.

Veritabanı büyüklüğü ne olursa olsun, genel olarak, 25-30 bilgi kategorisinden daha fazlası geliştirilememekte, en sonunda da anlatıyı yazmak için kullanılacak beş ya da altı temaya indirgenmeye ve birleştirilmeye çalışılmaktadır. 100 veya 200 kategoriye -karmaşık bir veritabanında bu sayıyı bulmak

kolaydır - ulaşan araştırmacılar çalışmasını yayınlamak için beş veya altı temaya indirgemeye çalışmaktadır.

Bu kodlama sürecinde birtakım konuların ele alınması önemlidir. Birincisi, nitel araştırmacıların kodları saymalarının gerekip gerekmediğidir. Örneğin, Huberman ve Miles (1994), araştırmacılara veri kodlarının başlangıç sayılarını elde etmelerini ve kodların veritabanında hangi sıklıkta görüneceğini belirlemelerini önermektedir. Bazı (hepsi değil) nitel araştırmacılar kodların kendi veritabanlarında bulunan kodların sayısını hesaplamada ve yazmada kendilerini rahat hissetmektedirler. Bu, genellikle nicel araştırma ile ilgili bir şeyin oluşum sıklığına veya nitel araştırma için sistematik yaklaşımlara bir gösterge oluşturmaktadır. Bazı araştırmacılar çalışmalarında, katılımcının bir koda olan ilgisinin bir göstergesi olarak her bir kod ile ilgili paragrafların sayısına bakar fakat sayılara makalelerinde yer vermez (bakınız Asmussen & Creswell, 1995). Çünkü sayma, büyüklüğün nicel bir yönünü ifade etmekte ve frekans nitel araştırmaya uygun değildir. Ek olarak, sayma tüm kodlara eşit önem verilmesi gerektiğini ifade etmekte ve kodlu paragrafların aslında çelişkili görüşleri de gösterebildiğini ihmal etmektedir.

Bir diğer konu, kodlama sürecine rehberlik eden önceden var olan veya önsel kodların kullanımıdır. Yine, bu işlemlerin kullanımına karışık bir tepki mevcuttur. Crabtree ve Miller (1992) "önceden şekillendirilmiş" kategorilerinden "ortaya çıkan" kategorilere doğru sıralanmakta olan kodlama stratejilerinin sürekliliğini tartışmaktadır (s. 151). "Önceden şekillendirilmiş" kodların veya kategorilerin (genellikle bir teorik modelden ya da literatürden) kullanımı sağlık bilimlerinde popülerdir (Crabtree & Miller, 1992), ancak bu kodların kullanımı, katılımcıların görüşlerini geleneksel nitel bir yolla yansıtmak için kodları genişletmek yerine "önceden şekillendirilmiş" kodlara göre analizi sınırlamaya hizmet eder. Eğer analizde "önceden şekillendirilmiş" bir kodlama şeması kullanılırsa, genellikle araştırmacılar analiz boyunca ortaya çıkan ek kodlara açık olmaları konusunda cesaretlendirilmelidir.

Diğer sorun kod isimleri veya etiketlerinin kökeniyle ilgilidir. Kod etiketleri çeşitli kaynaklardan ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar tarafından kullanılan doğru kelimeler olan isimler, ***alıntı (in vivo) kodlar*** olabilir. Ayrıca sosyal ve sağlık bilimlerinden (örneğin başa çıkma stratejisi) alman veya bilgileri en iyi biçimde açıklayacak gibi görünen araştırmacının oluşturduğu isimler kod adları olabilmektedir.

Nitel araştırmacılar veri analiz sürecinde, bilgi tanımlama ve temalar geliştirmek için kullanılabilen kod bölümlerini aramaya teşvik edilmelidir. Bu kodlar şunları temsil edebilir:

- Araştırmacıların çalışma öncesinde bulmayı bekledikleri bilgiyi,
- Araştırmacıların bulmayı ummadıkları şaşırtıcı bilgiyi, ve
- Kavramsal olarak araştırmacılar (ve potansiyel katılımcı ve izleyiciler) için ilginç veya sıra dışı olan bilgiyi.

Kodlamanın ötesinde, sınıflama metnin veya nitel bilginin ayrı bir yere alınmasıyla ve kategorileri, temaları veya bilginin boyutlarını aramayla ilgilidir. Analizin popüler bir biçimi olarak, sınıflandırma beş ile yedi genel temanın tanımlanmasını içermektedir. Nitel araştırmada *temalar* (kategoriler olarak da adlandırılmaktadır) ortak bir fikir oluşturmak için bir araya getirilmiş birkaç koddan oluşan geniş bilgi birimleridir. Dolayısıyla, bu temalar, çocuklarıyla veya alt temalarıyla ve hatta veri parçalarıyla temsil edilen torunlarıyla birlikte bir "aile" olarak görülebilir. Özellikle büyük veritabanında, bilgiyi beş veya yedi 'aile'ye indirgemek zordur ancak süreç çalışmanın en son halini yazmak için veri ayıklamayı, verileri küçük, yönetilebilir tema kümelerine indirgemeyi içermektedir.

Bir başka konu ise bir nitel araştırmacı kodlarına ait bilginin çeşitleridir. Araştırmacı, hikâyeler (anlatı araştırmasındaki gibi); bireysel deneyimler ve bu deneyimlerin bağlamını (fenomenolojide); süreçler, eylemler veya etkileşimleri (kuram oluşturma); kültürel temaları ve ortak kültür paylaşan grup çalışmalarının nasıl tanımlanabildiğini ya da kategorize edilebildiğini (etnografide); ya da özel durum ya da durumların ayrıntılı bir tanımlanmasını (durum çalışması araştırmasında) araştırabilmektedir. Bilgi türleri hakkında düşünmenin bir diğer yolu arzu ve güç konuları üzerinde odaklanan boz-yap (deconstructive) analizi kullanmaktır (Czarniawska, 2004). Czarniawska (2004), Martin'den (1990, s. 355) uyarlanan, tüm yaklaşımlarda nitel verilerden analiz yapmak için dikkati bilgi türleri üzerinde toplamaya yardım eden boz-yap analizinde kullanılan veri analiz stratejilerini tanımlamıştır:

- Yanlış bir ayrımı açığa çıkartma, bir ikilemi ortadan kaldırma (örneğin kamu/özel, doğa/kültür)
- Söylenenleri değil saklanan sırrı inceleme (örneğin biz gibi zamirlerin kullanımıyla dahil edilmeyen şeyi veya kimseyi not etme)
- Kesintilere ve tezatlıklara dikkat etme; bir metnin mantıklı olmadığı veya devam etmede başarısız olduğu yerler
- Akla yatkın olan ya da izin verilen şeyin sınırlarını bulmak için metin içindeki en farklı veya en özgün unsur üzerine odaklanma

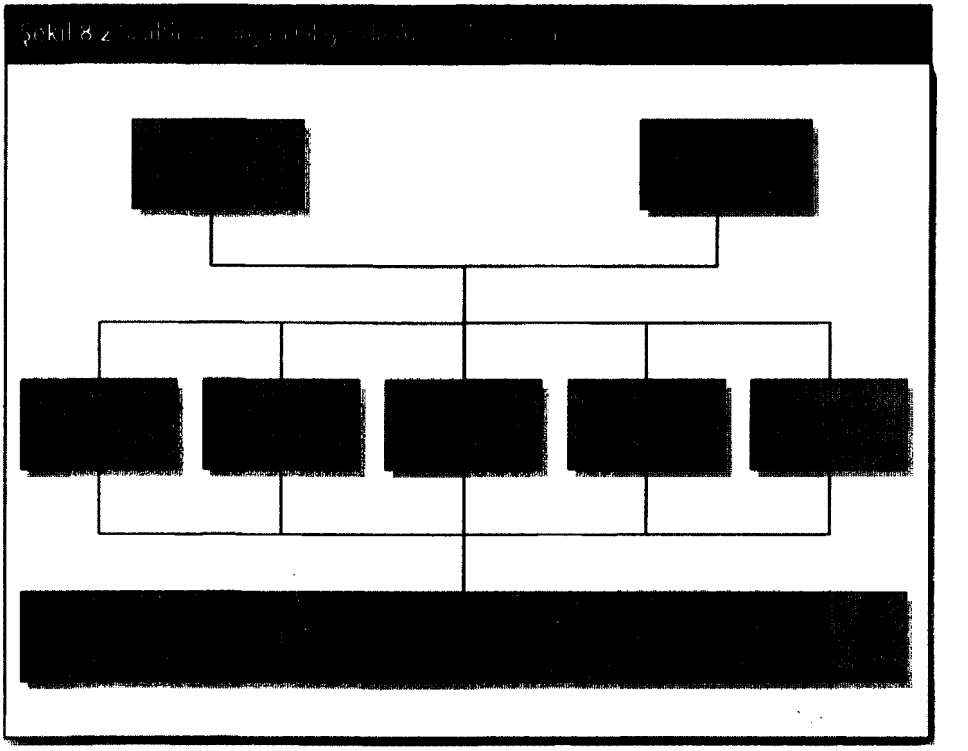
- **Metaforların çok yönlü anlamlarını zengin bir kaynak olarak yorumlama,**
- İçeriği genellikle cinsellik olan bilinçaltında yer alan alt metni işaret eden iki anlamlı sözleri analiz etme
- Ana unsurlarının yer değişimiyle metnin "yeniden yapılandırma" yoluyla grubu özel ve daha genel kaynaklara ayırma

Verileri Yorumlama

Araştırmacılar nitel araştırma yaparken verileri yorumlama ile meşgul olurlar. Lincoln ve Guba (1985) tarafından "öğrenilen dersler" olarak tanımlanan yorumlama, verilerin mantıklı olmasını kapsamaktadır. Nitel araştırmalarda ***yorumlama,*** kodların ve temaların ötesinde verilerin daha geniş anlamlarına yönelik soyutlama içermektedir. Yorumlama kodların geliştirilmesiyle başlayan, kodlardan temaların oluşturulduğu ve sonra temaların verileri mantıklı hale getirmek için soyutlamanın daha büyük birimleri haline düzenlendiği bir süreçtir. Önseziye, anlayışlara ve sezgiye dayalı yorumlama gibi birçok çeşidi mevcuttur. Ayrıca, yorumlama, bir sosyal bilim yapı veya düşüncesiyle tezat kişisel görüşlerin bir kombinasyonunun içinde veya bir sosyal bilim yapı veya düşüncesi içinde olabilmektedir. Bu yüzden, araştırmacı kendi yorumunu başka araştırmacılar tarafından geliştirilen geniş araştırma literatürüne ekleyebilmektedir. Bu yorumlar postmodern ve yorumlayıcı araştırmacılar için geçici, etkisiz ve sorgulama olarak görülmektedir.

Verileri Sunma ve Görselleştirme

Sarmalın son aşamasında araştırmacılar ne bulduklarını, metin, tablo veya şekilden oluşan bir paket halinde ***verileri sunarlar.*** Örneğin bir araştırmacı, bilginin görsel bir görüntüsünü oluşturarak, bir karşılaştırma tablosu (bakınız Spradley, 1980) veya bir matris-örneğin çalışmadaki temalardan ve kategorilerden herhangi birine göre kadınların ve erkeklerin karşılaştırıldığı bir 2×2 matris tablosu (bakınız Miles & Huberman, 1994) ortaya koyabilir. Hücreler sayı değil, metin içermektedir. Hiyerarşik ağaç şeması sunumun başka bir biçimini oluşturmaktadır. Hiyerarşik ağaç şemasının en üstteki kutularında en soyut bilgiler ve en alttakilerde daha az soyut temalar yer alarak soyutlamanın farklı seviyeleri gösterilebilmektedir.

Kaynak: Asmussen & Creswell (1995).

Şekil 8.2'de silahlı saldırgan olayında kullanılan soyutlama seviyesi gösterilmektedir (Asmussen & Creswell, 1995; bakınız Ek-F). Bu şekil konferanslarda sunulmasına karşın, çalışmanın dergi makalesi biçimde yayımlanan versiyonunda yer verilmemiştir. Bu şekil birden fazla bilgi kaynağından oluşan işlenmemiş verilerle başlayan, daha sonra birkaç özel temaya (örneğin güvenlik, inkar) ve sosyo-psikolojik ve psikolojik faktörlerin iki bakış açısı tarafından oluşturulan en genel temalara doğru genişleyen tümevarımsal analizi göstermektedir.

Bilgi kategorileri arasındaki ilişkiyi belirleyen hipotez veya önermeler aynı zamanda nitel verileri oluşturmaktadır. Örneğin, kuram oluşturma çalışmasında, araştırmacılar bir fenomenin nedenleri ile kendi bağlamı ve stratejileri arasında ilişki kuran önermeler ileri sürmektedir. Sonuç olarak, yazarlar verileri analiz etmek için metaforlar, bir alandan ödünç alarak bir başka alana uygulanan edebi terimler sunmaktadır (Hammersley & Atkinson, 1995). Nitel yazarlar, tüm çalışmalarını metaforların analizleri şeklinde yazabilirler.

Bu noktada araştırmacı, araştırmada önemli bir doğrulama adımı olarak Ünite 10'da tartışılacak bir işlem olan bilgi kaynağına geri dönerek bilgi alma yoluyla önceki özetlerden geri bildirim alabilmektedirler.

ARAŞTIRMA YAKLAŞIMLARINDA ANALİZ

Bu bölümde genel sarmal analiz süreçlerinin haricinde, beş araştırma yaklaşımın her birindeki işlemler ilişkilendirilmiş ve verileri sunma ve analizdeki belli farklılıklar vurgulanmıştır. Bunun için düzenlenen çerçeve Tablo 8.2'de sunulmuştur. Her bir yaklaşım ele alınarak ve belli analiz ve sunum özellikleri tartışılmıştır. Bu tartışmanın sonunda, beş yaklaşım arasındaki önemli benzerlikler ve farklılıklara tekrar dönülmüştür.

Anlatı Araştırması Analizi ve Sunumu

Riessman (2008), anlatı analizini "benzer biçimde öyküleştirilmiş olan metinlerin yorumlanması için yöntemler ailesi anlamına gelir" (s. 11) şeklinde yorumlayarak bunu en iyi şekilde ifade etmiştir. Anlatı çalışmasında toplanan veriler anlatılan hikâye, açığa çıkan olayların kronolojisi, dönüm noktaları veya tezahürler için analiz edilmesi gereklidir. Analizin bu geniş taslağı içerisinde, anlatı araştırmacısı için çeşitli seçenekler bulunmaktadır.

Bir anlatı araştırmacısı kendi analizine edebi bir yön verebilir. Örneğin, bir ilköğretim okulunda dört dördüncü sınıf öğrencisi tarafından anlatılan fen eğitimindeki bir hikâyeyi kullanarak, Ollerenshaw ve Creswell anlatı analizine çeşitli yaklaşımlar dahil etmişlerdir (Ollerenshaw & Creswell, 2002). Yaklaşımın bir tanesi, Yussen ve Ozcan (1997) tarafından geliştirilen, metin verilerini hikâye yapısının beş unsuru (örneğin karakterler, olay yeri, problem, faaliyetler ve çözüm) için analiz etmeyi içeren bir süreçtir. Bir anlatı araştırmacısı hikâyeye dâhil olan farklı unsurları içeren bir yaklaşımı kullanabilir. Clandinin ve Connelly (2000)'in üç boyutlu alan yaklaşımı üç unsur için verileri analiz etmeyi içermektedir: Etkileşim (kişisel ve sosyal), süreklilik (geçmiş, şimdi ve gelecek) ve durum (fiziksel mekânlar veya hikâye anlatanların mekânları). Ollerenshaw ve Creswell (2002)'in hikâyesinde, mülakatlar ya da konuşmalar gibi alan metinlerinin formlarından kişisel deneyim hikâyelerini toplama, anlatı unsurlarına (örneğin üç boyutlu alan yaklaşımı ve hikâyenin beş unsuru) dayandırarak hikâyeleri tekrar anlatma, hikâyeleri kronolojik bir sıra halinde yeniden yazma ve olay yerini veya katılımcıların deneyim yerlerini dâhil etme gibi anlatı analizinin yaygın unsurları görülebilmektedir.

Veri Analizi ve Sunumu	Anlatı	Fenomenoloji	Kuram Oluşturma	Etnografi	Durum Çalışması
Veri organizasyonu	• Veriler için dosya oluşturma ve düzenleme	• Veriler için dosya oluşturma ve düzenleme	• Veriler için dosya oluşturma ve düzenleme	• Veriler için dosya oluşturma ve düzenleme	• Veriler için dosya oluşturma ve düzenleme
Okuma, kısa notlar alma	• Metni okuma, kenar notları alma, ön kodları oluşturma	• Metni okuma, kenar notları alma, ön kodları oluşturma	• Metni okuma, kenar notları alma, ön kodları oluşturma	• Metni okuma, kenar notları alma, ön kodları oluşturma	• Metni okuma, kenar notları alma, ön kodları oluşturma
Kodlar ve temalar içindeki verileri betimleme	• Hikâyeyi veya bir dizi objektif deneyimi betimleme ve bunları kronolojik olarak yerleştirme	• Ön yargılardan sıyrılarak kişisel deneyimleri betimleme • Fenomenin özünü betimleme	• Açık kod kategorilerini betimleme	• Sosyal yerleri, aktörleri, olayları betimleme; olay yerinin resmini çizme	• Durumu ve onun bağlamını tanımlama
Kodlar ve temalar içindeki verileri sınıflama	• Hikâyeleri tanımlama • Dönüm noktalarını bulma • Bağlamsal materyalleri tanımlama	• Önemli ifadeler geliştirme • Anlam birimleri içindeki grup ifadeleri	• Süreçte merkezi fenomen için bir açık kodlama kategorisi seçme • Eksenel kodlama yapma—nedensel koşullar,	• Temalar ve modellenmiş düzenlilikler için veri analiz etme	• Temalar ve modeller oluşturmak için kategorik toplama kullanma

Veri Analizi ve Sunumu	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Verileri yorumlama	• Hikâyenin daha geniş anlamlarını yorumlama	• Dokusal bir betimleme geliştirme, "Ne oldu?" • Fenomenin "nasıl" yaşandığına ilişkin bir yapısal betimleme geliştirme, • "Öz" geliştirme	• Seçici kodlama ile meşgul olma ve "hikâye" veya öneri geliştirmek için kategorileri ilişkilendirme	• Bulguları mantıklı hale getirme ve yorumlama-kültür nasıl "işler"	• Doğrudan yorumlama kullanma • Ne "öğrenildi"ğinin doğal genellemelerini geliştirme
Sunma, verileri görselleştirme	• Anlatıyı süreçler, kuramlar ve yaşamın eşsiz ve genel özellikleri üzerine odaklanarak sunma	• Deneyimin "özünün", öyküsünü tablolar, şekiller içinde veya tartışmayla sunma	• Görsel bir model veya kuram sunma • Önermeler sunma	• Anlatı sunumunu tablolar, şekiller ve taslak çizimlerle artırarak sunma	• Durumun (veya durumların) derinlemesine resmini anlatı, tablolar ve şekiller kullanarak sunma

Anlatıların analizinde kronolojik bir yaklaşım yer alabilmektedir. Denzin (1989b), bir araştırmacının deneğin hayatındaki bir dizi objektif deneyimi belirleyerek biyografik analize başlamasını önermektedir. Bireyin yaşamının taslağı bulunan bir bireysel günlük analiz için iyi bir başlangıç noktası olabilmektedir. Bu taslakta, araştırmacı bireyin hayatının bir ***kronolojisini*** geliştirmek için hayatının aşamalarını veya deneyimlerini (örneğin çocukluk, evlilik, iş) araştırmaktadır. Hikâyeler ve dönüm noktaları bireyin günlüğünden veya mülakatlardan ortaya çıkacaktır. Araştırmacı somut, bağlamsal biyografik materyaller için veritabanını (genellikle mülakatlar veya belgeler) araştırır. Mülakat sırasında, araştırmacı katılımcıyı hikâyelerin çeşitli bölümlerini açmaya teşvik etmeli ve görüşülen kişiden hayatını kuramlaştırmasını ister. Bu kuramlar kariyer modelleri, hayat süreçleri, sosyal dünya modelleri, ilişkisel biyografi modelleri ve hayatın doğal tarih modelleri ile ilgili olabilir. Daha sonra, araştırmacı anlatı bölümlerinden ve kategorilerinden daha büyük modeller ve anlamlar organize etmektedir. Son olarak, bireyin biyografisi yeniden yapılandırılmaktadır ve araştırmacı hayatı şekillendiren faktörleri belirlemektedir. Bu, (a) bireyin hayatındaki süreçleri, (b) hayat deneyimlerine ilişkin farklı teorileri ve (c) hayatın genel ve özel özelliklerini vurgulayan durumun analitik bir soyutlamasının yazılmasına yol açmaktadır.

Anlatı analizi için bir diğer yaklaşım anlatı raporunun nasıl oluşturulduğuyla ilgilidir. Riessman (2008) hikâyeler oluşturmada bu çeşitliliği yansıtan dört analitik stratejinin bir tipolojisini önermektedir. Riessman, araştırmacının veri toplama sırasında "ne" konuşulduğunu veya yazıldığını analiz etmesini tematik analiz olarak adlandırmaktadır. Riessman anlatı çalışmalarının en popüler biçimi olduğu yorumunu yaptığı bu yaklaşım Ek-B de yer alan Chan (2010)'in anlatı projesinde görülebilmektedir. Riessman'ın (2008) tipolojisinde bir hikâyenin "nasıl" anlatıldığını vurgulayan ikinci bir biçim ise yapısal biçim olarak adlandırılmaktadır. Bu, hikâyeyi anlatan kişinin belli bir etki gerçekleştirmek için hangi dili ve biçimi kullandığını belirleyen dilbilimsel analizi de beraberinde getirmektedir. Gee'nin (1991) yöntemine dayanan söylem analizinde hikâye anlatıcıların anlatıları, ifadelerin dizisi, sesin perdesi ve tonlama gibi unsurlar açısından incelenmektedir. Riessman (2008)'ın üçüncü bir biçimi konuşmanın araştırmacı ve katılımcı tarafından etkileşimli olarak üretildiği veya katılımcının şiir veya bir oyun gibi faaliyetler sayesinde aktif olarak gerçekleştirdiği diyalojik (diyaloga dayalı)/performans analizidir. Dördüncü biçim, resimlerin görsel analizinin kullanıldığı veya kelimelerin yanı sıra resimlerin yorumlandığı gelişmekte olan bir alandır. Ayrıca bir görselin oluşumu veya farklı kitlelerin bir görseli nasıl gördükleri hakkında bir hikâye de olabilir.

Chan (2010) tarafından Çinli göçmen öğrencilerin takdim edildiği Ek-B'de yer alan Ai Mei Zhang'ın anlatı çalışmasında, analitik yaklaşım Riessman'ın (2008) yaklaşımına benzer bir tematik analizle başlamaktadır. Ai Mei'nin Okulu hakkında kısa bir açıklamadan sonra, Chan çatışma ile ilgisi olan temaların hepsini (örneğin, ev dilinin okul dili ile çatışması) tartışmıştır. Chan'in çatışma görmesi bu fenomen için verileri analiz etme fikrini ortaya çıkarmış ve post modern bir bakış açısı türünden gelişen temayı yorumlamıştır. Chan sonra Ai Mei'nin deneyimlerini öğrenen bir anlatı araştırmacısı olarak onun rolünü keşfetmek için verileri temaların haricinde analiz etmeye devam etmiştir. Böylelikle, yapılan analiz tematik bir yaklaşıma dayalı iken çatışmanın girişi ve araştırmacının deneyimleri çalışmaya dikkatli bir kavramsal analizi eklemiştir.

Fenomenolojik Analiz ve Sunumu

Anlatı analizi için öneriler, nitel araştırmacılar için genel bir şablon oluşturmaktadır. Bunun aksine, fenomenoloji'de özellikle Moustakas (1994) tarafından geliştirilmiş belirli yapılandırılmış analiz yöntemleri vardır. Moustakas kitabında çeşitli yaklaşımları yeniden gözden geçirmekte fakat Stevick-Colaizzi'nin-Keen'in yöntemiyle ilgili modifikasyonu en kullanışlı, yararlı yaklaşımıdır. Moustakas (1994) tarafından tartışılan bu yöntemin basitleştirilmiş bir sürümü olan yaklaşım aşağıdaki gibidir:

- İlk olarak, incelenen fenomenle ilgili kişisel deneyimler betimlenmektedir. Araştırmacı fenomenle ilgili kendi deneyimini tam bir betimlemeyle başlar. Bu, araştırmacının kişisel deneyimlerini bir kenara bırakma girişimidir (tamamen yapılamasa da) böylelikle çalışmada doğrudan katılımcıya odaklanılabilmektedir.
- Önemli ifadelerin bir listesi geliştirilir. Daha sonra araştırmacı, bireylerin konuyu nasıl tecrübe ettikleriyle ilgili ifadeleri (mülakatlarda veya diğer veri kaynaklarında) bulur, bu önemli ifadeleri (verilerin anahtar ifadelerinin listelenmesi) listeler ve her bir ifadeyi eşit değerleri varmış gibi ele alır ve tekrar edilmeyen, örtüşmeyen ifadelerin bir listesini geliştirmek için çalışır.
- Önemli ifadeler alınır ve sonra "anlam birimleri" veya temalar olarak adlandırılan daha büyük bilgi birimleri halinde gruplandırılır.
- Çalışmadaki katılımcıların fenomen ile ilgili deneyiminin "ne" olduğu hakkında açıklama yazılır. Bu deneyimle ilgili -ne oldu- sorusunun bir "dokusal betimlemesi" olarak adlandırılmaktadır ve kelimesi kelimesine örnekler içermektedir.

- Daha sonra deneyimin nasıl gerçekleştiğinin bir **açıklaması** yazılır. Bu "yapısal betimleme" olarak adlandırılmaktadır ve **araştırmacı** fenomenin deneyim edildiği ortamı ve bağlamı yansıtır. Örneğin, lise öğrencilerinin sigara içme davranışı üzerine yapılan fenomenolojik bir çalışmada (McVea, Harter, McEntarffer, & Creswell, 1999), öğrenci dolaplarının yanı, okuldaki uzak köşeler, okulun dışı, otopark ve benzeri sigara içme davranışının meydana geldiği yerler hakkında yapısal betimleme yapılmıştır.
- Son olarak, hem dokusal hem de yapısal betimlemeleri birleştirerek fenomenin karma bir betimlemesi yazılır. Bu bölüm deneyimin "özü"dür ve bir fenomenolojik çalışmanın sonuçlanan yönünü temsil etmektedir. Burası katılımcıların fenomene ilişkin "ne" deneyimler yaşadığını ve "nasıl" tecrübe ettiğini (örneğin bağlam) okuyucuya anlatan uzun bir paragraftır.

Moustakas (1994) bir psikologdur ve keder veya kayıp gibi "öz" de genel olarak psikolojide bir fenomendir. Yine bir psikolog olan Giorgi (2009), Stevick-Colaizzi'nin-Keen'in yaklaşımına benzer bir analitik yaklaşım ortaya koymuştur. Giorgi araştırmacıların, bütünü anlamak için nasıl okuduklarını, anlam birimlerini nasıl belirlediklerini, katılımcıların ifadelerini psikolojik hassas ifadelere nasıl çevirdiklerini ve sonra "öz"ün tanımlamasını nasıl yazdıklarını tartışmıştır. Girogi'nin en faydalı tartışması kendisi ve diğer araştırmacılar tarafından analiz edilen kıskançlığın tanımlanmasına sağladığı örnektir.

Riemen (1986) yürüttüğü fenomenolojik bir çalışmada, yapılandırılmış analitik yaklaşımı takip etme eğilimindedir. Riemen'in hastalar ve onlarla ilgilenen hemşireler ile yürüttüğü şefkat gösterme ile ilgili çalışmasında, hem kadınlar hem de erkekler için şefkat ve şefkat göstermeyen etkileşimler hakkında önemli ifadeleri ortaya koymuştur. Ayrıca, Riemen bu önemli ifadelerden anlamlı ifadeleri formüle etmiş ve tablolar halinde göstermiştir. Son olarak, Riemen deneyimin özü için iki kısa paragraf şeklinde iki "ayrıntılı" tanım geliştirmiş ve tablolar içine almak suretiyle onları ayırmıştır. Bölüm 5'te gözden geçirilen Anderson ve Spencer (2002; bakınız Ek-C)'in AİDS'li bireyler üzerinde yürüttükleri fenomenolojik çalışmada, yazarlar Moustakas (1994) tarafından söz edilen yaklaşımlardan biri olan Colaizzi (1978)'nin analiz yöntemini kullanmışlardır. Bu yaklaşım, önemli cümleler için verileri analiz etmek, anlamlar geliştirmek, anlamları temalarda bir araya getirmek ve fenomenin ayrıntılı bir betimlemesini ortaya koymak için genel kılavuzu takip etmiştir.

Daha az yapılandırılmış bir yaklaşım van Manen (1990)'de saptanmaktadır. van Manen veri analizine "fenomenolojik yansıma" olarak adlandırdığı tartışma ile başlamıştır (van Manen, 1990, s. 77). Bu yansımanın temel fikri, bir şeyin gerçek anlamını kavramaktır. Yansıttığımız açıklamaların veya biçimlerin veri kaynakları büyük ölçüde kaydedilmiş konuşmaların transkripti, mülakat materyalleri, günlük ifadeler veya hikâyeler, akşam yemeğindeki konuşmalar, resmi olarak yazılmış cevaplar, günlükler, diğer insanların yazıları, film, tiyatro, şiir, roman ve benzeri olabilmektedir. van Manen (1990) "Bu örnek neyin örneğidir?" (S. 86), sorusuyla tema anlayışı kazanmanın öneminin yerleşmesini sağlamıştır. Bu temalar, odak, fikirlerin basitleştirmesi ve yaşanılan deneyimin yapısının betimlenmesi gibi bazı kesin niteliklere sahip olmalıdır. Süreç, tüm metne dikkati vermeyi (bütüncül okuma yaklaşımı), ifadelere veya cümlelere bakmayı (seçici ya da vurgulayıcı yaklaşım) ve her cümleyi incelemeyi (ayrıntılı veya satır satır yaklaşımı) kapsamalıdır. Ayrıca, yansıma için dört kılavuza başvurmak önemlidir: Bireyler tarafından hissedilen yer (örneğin, modern banka), fiziksel veya bedensel görüntü (örneğin, âşık bir insan nasıl görünüyor?), zaman (örneğin, geçmişin, şuanın ve geleceğin boyutları), ve başkaları ile ilişkileri (örneğin, el sıkışma yoluyla ifade). Sonunda, verileri temalara göre analiz etmek, bilgiyi incelemek için farklı yaklaşımlar kullanmak ve yansıma için kılavuzları dikkate almak yaşanılan deneyimin anlamının kesin yapısını açığa çıkarmalıdır.

Kuram Oluşturma Çalışmasının Analizi ve Sunumu

Fenomenolojiye benzer şekilde, kuram oluşturma, analiz için ayrıntılı işlemler kullanmaktadır. Kuram oluşturma analizi, Strauss ve Corbin (1990, 1998) tarafından geliştirilen –açık, eksenel ve seçici – kodlamanın üç aşamasından meydana gelmektedir. Kuram oluşturma, bilgi kategorilerinin geliştirildiği (açık kodlama), kategorilerin birbirine bağlandığı (eksenel kodlama), kategorileri bağlayan bir "hikâyenin" oluşturulduğu (seçici kodlama) ve söylemsel bir dizi teorik önermeler ile sonlandırıldığı (Strauss & Corbin, 1990) bir süreç sunmaktadır.

Açık kodlama aşamasında, araştırmacı metin tarafından desteklenen dikkati çeken bilgi kategorileri için metni (örneğin, transkript, alan notları, belgeler) incelemektedir. Araştırmacı sürekli karşılaştırma yaklaşımı kullanarak, kategoriyi temsil eden örnekler aramak ve elde edilen yeni bilgi, kategori için daha fazla fikir vermeyene kadar aramaya (ve mülakat yapmaya) devam etmek için kategorileri "doygunluğa ulaştırmaya" çalışmaktadır. Bu kategoriler, kategoriler hakkında farklı bakış açılarını gösteren ve "özellikler" adı verilen alt kategorilerden oluşmaktadır. Özellikler sırasıyla ***boyutlandırılmalı*** ve sürekli olarak sunulmalıdır. Genel olarak bu, veritabanını kuram oluşturma ça-

lışmasında açıklanan süreci veya eylemi karakterize eden küçük temalar veya kategoriler kümesine indirgeme sürecidir.

Bir başlangıç kategoriler kümesi geliştirildiğinde, araştırmacı ilgilenilen merkezi fenomen olarak açık kodlama listesinden tek bir kategori belirler. Bu amaç için seçilen açık kodlama kategorisi, genellikle, yaygın olarak katılımcılar tarafından tartışılan veya özellikle kavramsal ilgi duyulan bir kategoridir, çünkü seçilen kategori kuram oluşturma projesinde çalışılan sürecin merkezindedir. Araştırmacı, bunu açık kodlama kategorisi (merkezi fenomen) olarak seçer, onu teorinin temel özelliği olarak konumlandırır ve sonra bu merkezi fenomenle ilgili olan kategorileri anlamak için veritabanına döner (veya ek veri toplar). Özellikle, araştırmacı, merkezi fenomeni açıklayan veya ilişkisi olan özel kodlama kategorilerini kavramak için veritabanlarının gözden geçirildiği (veya yeni veriler toplandığı) eksenel kodlama denilen kodlama süreciyle meşgul olur. Bu süreç, merkezi fenomeni etkileyen nedensel koşullar, fenomeni ele alan stratejiler, stratejileri şekillendiren bağlam ve müdahil koşullar ve stratejileri üstlenmenin sonuçlarıdır. Daha sonra bu kodlama aşamasındaki bilgi bir şekil içinde çalışılan sürecin teorik bir modelini gösteren bir kodlama paradigması olarak düzenlenir. Bu yolla, bir kuram oluşturulur veya ortaya çıkarılır. Araştırmacı, bu teoriden önermeler (veya hipotezler) veya kodlama paradigmasındaki kategorilerle ilişkili ifadeler oluşturur. Bu, seçici kodlama olarak adlandırılmaktadır. Son olarak, araştırmacı analizin en geniş seviyesinde koşullu bir matris oluşturabilir. Bu matris araştırmacının merkezi fenomenle ilişkili çeşitli şartları ve sonuçları (örneğin toplum, dünya) görselleştirmesine yardım eden bir diyagram, analitik bir yardımcıdır (Strauss & Corbin, 1990). Çalışmalarda koşullu matris nadiren yer almaktadır.

Charmaz (2006)'ın kuram oluşturma veri analizine getirdiği farklılığı anlamanın anahtarı, "zorunlu bir çerçeveden kaçınılmalıdır" sözleridir (s. 66). Onun yaklaşımı, geliştirilmekte olan bir teori biçimlendirme sürecini vurgulamaktadır. Onun analitik adımları her kelimenin, satırın veya veri parçalarını kodlamanın ilk safhasıyla başlamaktadır. Charmaz bu ilk aşamada bir süreci ve daha büyük teorik kategorileri anlamak için analitik olarak ele alınan ilk kodlarla ilgilenmektedir. Bu ilk aşamayı, odaklı kodlama, büyük miktardaki veriyi elemek için ilk kodları kullanma, sentez ve daha büyük açıklamalar için analiz yapma takip etmektedir. Charmaz, verilerin koşullar, faaliyetler/etkileşimler, sonuçlar ve benzeri içerisinde düzenlendiği Strauss ve Corbin (1998)'in eksenel kodlamasının formal işlemlerine destek vermemektedir.

Buna karşın Charmaz (2006) kategorileri incelemiş ve onlar arasındaki bağlantıları geliştirmeye başlamıştır. Ayrıca ilk Glaser (1978) tarafından geliştirilen, teorik kodlamanın kullanılmasına da inanmaktadır. Bu adım, önsel teorik kodlama ailelerine (örn., nedenler, bağlam, sıralama) dayanan katego-

riler arasındaki olası ilişkileri belirtmeyi içermektedir. Ancak, Charmaz (2006) kuram oluşturma çalışmasında ortaya çıkan bu teorik kodların kendi yollarını bulmaları gerektiğini söylemeye devam etmektedir. Charmaz için ortaya çıkan teori açıklamadan ziyade anlamayı vurgulamaktadır. Teori çoklu gerçeklerin; olaylar ve değerler bağlantısının; kesin olmayan bilginin; ve bir süreç olarak sosyal yaşama dair bir anlatının ortaya çıktığını varsaymaktadır. Teori, deneyimlerle beraber ve anlamların aralığını gösteren bir anlatı veya bir şekil olarak sunulabilir.

Teori sunmanın özel biçimleri farklıdır. Brown ve Creswell tarafından yapılan çalışmada bu hipotez olarak sunulmuş (Creswell & Brown, 1992) ve Afrika kökenli Amerikalı kadınlar için fiziksel aktivitenin gelişim süreci üzerine yapılan araştırmada (bakınız Ek-D), Harley ve ark. (2009) bir şekil içinde gösterilen üç aşamalı kuramsal bir modelinin tartışmasını sunmuşlardır. Harley ve arkadaşlarının çalışmasında, analiz Strauss ve Corbin (1998)'e göre yapılmış, kodlar oluşturulmuş, bu kodlar kavramlar halinde gruplandırılmış ve kuramsal bir çerçeve meydana getirilmiştir. Açık kodlamanın spesifik adımları yazılmamıştır; ancak sonuç bölümü kuramsal modelin safhalarına, koşulların ve bağlamın eksenel kodlama adımlarına, ve süreç boyunca kadının hareketi için en gerekli durumu üzerine ayrıntıya ve planlama yöntemlerine odaklanmıştır.

Etnografi Analizi ve Sunumu

Etnografi araştırması için Wolcott (1994b) tarafından geliştirilen veri analizinin üç yönü önerilmektedir: Betimleme, analiz ve *ortak kültüre sahip grubun yorumlanması*. Wolcott (1990b) bir etnografi yazmak için iyi bir başlangıç noktasının ortak kültüre sahip grubu ve ortamı tanımlama olduğuna inanmaktadır:

> Betimleme nitel araştırmanın inşa edildiği temel üzerinedir.... Burada siz hikâye anlatan olursunuz, okuyucuyu sizin gördüğünüz şeyleri sizin gözlerinizden görmesi için davet edersiniz.... Ortamın ve olayların basit bir açıklamasını sunarak başlayınız. Dipnot yok, müdahaleci analiz yok- sadece dikkatlice sunulan ve uygun bir detay düzeyiyle ilginç biçimde ilişkili gerçekler var (s. 28).

Yorumlayıcı bir bakış açısından, araştırmacı, gerçekler dizisinden sadece bir tanesini sunabilmektedir; diğer gerçekler ve yorumlar katılımcılar ve başkaları tarafından etnografinin okunmasını beklemektedir. Fakat bu tanımlama bilgiyi kronolojik sırada sunarak analiz edilebilir. Yazar, sürekli olarak bireyin veya grubun "hayatındaki bir günü" anlatmasına veya açıklamasına odaklanarak tanımlamaktadır. Son olarak, diğer teknikler kritik veya anahtar olay üzerine odaklanmayı, bir konu ve karakterlerle bütün bir "hikâye" geliştirme-

yi, onu bir "sırmış" gibi yazmayı, etkileşim halindeki grupları incelemeyi, analitik bir çerçeve izlemeyi veya katılımcıların görüşleriyle farklı bakış açılarını göstermeyi kapsamaktadır.

Wolcott (1994b) için analiz bir sıralama işlemidir – "nitel araştırmanın nicel tarafı" (s. 26). Bu tanımlayıcı safhada sunulan özel malzemeyi vurgulamayı veya bulguları tablolar, grafikler, diyagramlar ve şekiller yoluyla göstermeyi içermektedir. Ayrıca, araştırmacı taksonomiler oluşturmak, karşılaştırma tabloları üretmek ve anlamsal tablolar geliştirmek için Spradley (1979, 1980) tarafından adlandırılan ve geliştirilen sistematik işlemleri kullanarak analiz yapmaktadır. Belki de Wolcott (1994b) tarafından da sözü edilen en popüler analiz işlemi, verilerde örneklendirilmiş örüntüler aramaktır. Diğer analiz formları, kültürel grubun diğerleriyle karşılaştırılması, grubun standartlara göre değerlendirilmesi, ortak kültüre sahip grup ve daha büyük kuramsal çerçeveler arasında bağlantılar kurulmasından oluşmaktadır. Diğer analiz basamakları, araştırma sürecini eleştirmeyi ve çalışma için yeni bir tasarım önermeyi içermektedir.

Bunun yanı sıra ortak kültüre sahip grubun etnografik bir yorumlanmasını yapmak bir veri transfer basamağıdır. Burada araştırmacı veritabanının ötesine geçmekte ve 'onlardan ne yapılacak" sorusunu araştırmaktadır (Wolcott, 1994b, s. 36). Araştırmacı, ölçüyü aşan okuyucu için şüpheleri veya kuşkuları artıran karşılaştırmalı yorumlar hakkında tahminlerde bulunur. Araştırmacı verilerden çıkarımlar yapar veya kendi yorumlarına yapı sağlamak için teoriye başvurur. Araştırmacı yorumu da kişileştirmektedir: "Bu, ondan ne anladığımdır" veya "Bu, araştırma deneyimi beni nasıl etkilediğidir" (s. 44). Son olarak, araştırmacı şiir, roman, ya da gösteri gibi dışavurumlar yoluyla bir yorum yapmaktadır.

Analizin birden fazla biçimi Fetterman (2010)'nın etnografiye yönelik yaklaşımını göstermektedir. Fetterman'ın katı ve değişmeyen prosedürleri yoktur, ancak bir veri kaynağını bir diğer veri kaynağına karşı test etme yoluyla veriyi üçgenlemeyi, davranış ve düşünce modellerini aramayı ve etnografide bütün bir kültürü analiz etmek için kullanılabilecek anahtar olaylara (örneğin Sabbath'ın dini tören kurallarına uyması) odaklanmayı önermiştir.

Etnograflar ortamın haritalarını çizerler, çizelgeler geliştirirler, matrisler tasarlar ve bazen sıklığı ve büyüklüğü incelemek için istatistiksel analiz de kullanırlar. Aynı zamanda, etnograflar, "sıradan bir sonuç, orijinal bir anlayış veya dünyayı sarsan bir dönüm noktası" ortaya çıkarmak için düşüncelerini belirginleştirirler (Fetterman, 2010, s. 109).

Haenfler (2004) tarafından etnografinin bu analitik prosedürlerine eleştirel bir bakış açısı uygulanan çalışma Ek-E'de sunulmuştur. Haenfler diğer kültürler için ahlaklı bir yaşama yönelik temel değerlere olan direncin detaylı bir tanımını yapmakta ve sonra bu temel değerlerle (örneğin pozitif olma,

temiz yaşam) ilgili beş temayı tartışmaktadır. Daha sonra makalenin sonuç kısmı, alt kültür içinde bu harekete katılımın bireysel ve kolektif anlamları gibi grubun temel değerleri hakkında geniş yorumlar içermektedir. Bununla birlikte, Haenfler kendi kendini tanıtan, kendi geçmişi ve ahlaklı yaşam hareketine katılımı hakkında bulunduğu konumu belirten bir yöntemle başlamaktadır. Bu konumunu belirtme Haenfler'in 1989-2001 yılları arası deneyimlerini de kronolojik bir sırayla sunmaktadır.

Durum Çalışması Analizi ve Sunumu

Etnografide olduğu gibi bir durum çalışması için analiz, durumun ve ortamın detaylı bir betimlemesini yapmaya bağlıdır. Eğer durum olayların bir kronolojisini sunuyorsa, sonrasında durumun gelişimindeki her adım ve aşama için kanıtları belirlemeye yönelik birden fazla veri kaynağının analiz edilmesi önerilmektedir. Bunun dışında olayın geçtiği yer özellikle önemlidir. Silahlı saldırgan durumunda (Asmussen ve Creswell, 1995; bakınız Ek-F), durumun konuma- sakin, huzurlu bir Ortabatı toplumu- ve yerimize nasıl uygun olduğunu belirlemek için bilgiler analiz edilmiştir.

Ayrıca, Stake (1995) durum çalışması araştırmasında veri analizinin ve yorumun dört biçimini savunmaktadır. Kategorik toplulaştırmada, araştırmacı konuyla ilişkili anlamlar ortaya çıkacağını umarak elde edilen verilerden örneklerin bir koleksiyonunu araştırır. Diğer yandan, ***doğrudan yorumlama***da, durum çalışması araştırmacısı sadece tek bir örneğe bakar ve daha fazla sayıdaki örneğe bakmadan bir anlam çıkarır. Bu verileri ayrı bir tarafa çekilme ve daha sonra onları daha anlamı usullerle tekrar bir araya getirme sürecidir. Ayrıca, araştırmacı ***örüntüler/modeller*** kurar ve iki veya daha fazla kategori arasında bir benzerlik arar. Bu benzerlik iki kategori arasında ilişkiyi gösteren 2x2 şeklinde bir matris tablosu biçiminde olabilir. Yin (2009) araştırmacının iki veya daha fazla durum üzerine çalışması durumunda analitik bir teknik olarak bir çapraz durum analizi geliştirmiştir. Yin bazı tek tip çerçevelere göre bireysel durumlardan elde edilen verileri göstermek için bir kelime tablosu oluşturulabilineceği fikrini ileri sürmektedir. Bunun anlamı, araştırmacının durumlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları sonradan arayabilmesidir. Son olarak, araştırmacı veri analizden insanlar durumlardan ya kendileri için ya da durumdaki bir popülasyona uygulamak için öğrenebilir genellemesi gibi ***doğal genellemeler*** geliştirir.

Bu analiz basamakları için durumun açıklaması, durum-"gerçekler"- ile ilgili yönlerin detaylı bir görünümü sunulmuştur. Silahlı saldırgan durum çalışmasında (Asmussen ve Creswell, 1995; Ek-F), önemli aktörleri, yerleri ve faaliyetleri vurgulanarak iki hafta içindeki olayı takip eden hadiseler tanım-

lanmıştır. Daha sonra veriler, yaklaşık 20 kategoride toplanmış (kategorik toplulaştırma) ve beş temaya indirgenmiştir. Çalışmanın son bölümünde, temalar ve temaların kampüste şiddet üzerine yayımlanan literatürle nasıl karşılaştırılması ve mukayese edilmesi açısından durum hakkında genellemeler geliştirilmiştir.

BEŞ ARAŞTIRMA YAKLAŞIMINI KARŞILAŞTIRMA

Tablo 8.2'ye dönüldüğünde, beş yaklaşımda veri analiz ve sunumu birkaç ortak ve kendine özgü özelliklere sahiptir. Beş yaklaşımın tamamına, araştırmacı genel olarak bilgi dosyaları oluşturarak ve düzenleyerek başlamaktadır. Hemen sonraki süreç, verilerden anlam geliştirmek ve onları anlamlı hale getirme sürecine başlamak için bilginin genel bir okunmasından ve kısa notlar almadan meydana gelmektedir. Daha sonra, kuram oluşturma çalışmasının dışındaki bütün yaklaşımlarda araştırmacının eylem veya sürecin bir teorisini oluşturmaya başlamak için çabaladığı bir tanımlama aşaması vardır.

Ancak, bu beş yaklaşımda önemli birkaç farklılık bulunmaktadır. Kuram oluşturma ve fenomenoloji, analiz yapmak için rehber olarak seçilen yazara bağlı olarak, veri analizine yönelik en detaylı, açıklamalı prosedüre sahiptir. Etnografi ve durum çalışmaları yaygın analiz prosedürüne ve anlatı araştırması ise en az yapılandırılmış prosedüre sahiptir. Ayrıca, sınıflandırma aşamasında kullanılan terimler bu yaklaşımlar arasında farklı bir dil olduğunu göstermektedir (her bir yaklaşımda kullanılan terimler sözlüğü için bakınız Ek-A); kuram oluşturmada açık kodlama olarak adlandırılan şey fenomenolojide önemli ifadeleri tanımlamanın ilk safhasına ve durum çalışması araştırmasında kategorik toplulaştırmaya benzemektedir. Araştırmacının bu analiz terimlerinin tanımına aşina olması ve onları araştırma için seçilen yaklaşımda doğru olarak kullanması gerekir. Son olarak, verilerin sunumu, sırayla, veri analiz adımlarını yansıtmalı ve sunum anlatı araştırmasında anlatımdan ifade, anlamlar tablosuna, fenomenolojide betimlemeden görsel modele veya kuram oluşturma çalışmasında teoriye değişiklik göstermelidir.

NİTEL VERİ ANALİZİNDE BİLGİSAYAR KULLANIMI

Nitel bilgisayar programları 1980'lerin sonlarından buyana bulunmakta ve bu programlar metin ve resim verilerini analiz etme sürecini bilgisayar ortamına aktarmada daha sade ve kullanışlı hale gelmeye başlamıştır (24 programın gözden geçirilmesi için bakınız Weitzman ve Miles, 1995). Friese (2012) AT-

LAS.ti programı hakkında bir tartışma başlatmıştır. Corbin ve Strauss (2007)'un kitabı kuram oluşturmayı tartışmak için MAXQDA programının kullanımıyla ilgili kapsamlı örnekler içermektedir.

Nitel veri analizi için kullanılan süreç elle kodlama veya bilgisayar kullanımıyla kodlama için aynıdır: Araştırmacı, bir metin parçasını veya bir resim parçasını belirler, bir kod etiketi kararlaştırır, aynı kod etiketine sahip bütün metin parçaları için veritabanını baştan sona araştırır ve kod için bu metin parçalarının bir çıktısını geliştirir. Bu süreçte bilgisayar değil, araştırmacı kodlamayı ve kategorilendirmeyi yapar.

Avantajları ve Dezavantajları

Bilgisayar programı basit bir şekilde verileri depolamayı ve araştırmacı tarafından elde edilen kodlara kolayca erişmeyi sağlamaktadır. Bilgisayar programlarının küçük veritabanları için de bir değere sahip olmasına karşın, 500 veya daha fazla sayfası bulunan metin gibi geniş veritabanlarında daha faydalı olduğuna inanılmaktadır. Bilgisayar kullanımının bütün nitel araştırmacıların ilgisini çekmemesine karşın, onları kullanmanın çeşitli avantajları vardır:

- Bir bilgisayar programı düzenli depolanmış bir dosya sistemi sağlamaktadır. Böylelikle araştırmacı materyaline hızlı ve kolay bir şekilde yer bulur ve onu bir yerde saklar. Bu yönü, özellikle belirli özelliklere sahip tüm durum veya durumları yerleştirmede önemlidir.
- Bir bilgisayar programı araştırmacının materyali ister bir fikir, ister bir açıklama, ister bir cümle veya ister bir kelime olsun, araştırmacıya materyalini kolaylıkla yerleştirmesinde yardımcı olur. Bundan dolayı materyali dosya kartları üzerine "kesmeye ve yapıştırmaya" ve kartları temalara göre tekrar ve tekrar sıralamaya gerek yoktur. Bundan böyle temalar veya konulara yönelik metinle ilişkili ayrıntılı bir "renkli kod" sistemi geliştirmeye ihtiyaç yoktur. Metin içinde arama bir bilgisayar programıyla kolayca başarılabilir. Araştırmacılar bir defa kuram oluşturma çalışmasında kategorileri veya durum çalışmalarında temaları belirlediğinde, veritabanında isimler ortaya çıktığında diğer örnekler için kategorilerin isimleri bilgisayar programı kullanarak aranabilir.
- Bir bilgisayar programı araştırmacıyı verilere satır satır daha yakından bakmaya ve her cümle ve fikrin anlamı hakkında düşünmeye teşvik etmektedir. Bazen, bir program olmadan, araştırmacı bütün metin dosyalarını veya transkriptlerini gelişigüzel biçimde okuyabilir ve her fikri dikkatlice analiz edemeyebilir.

- Bilgisayar programlarının kavram haritası özelliği araştırmacının kodlar ve temalar arasındaki ilişkiyi görsel bir model çizerek görselleştirmesini mümkün kılmaktadır.
- Bir bilgisayar programı kodlar, temalar veya dokümanlarla ilişkili hatırlatıcı notları (memo) kolayca düzenlemesine izin vermektedir.

Maliyetleri dışında bilgisayar programları kullanmanın dezavantajları şöyledir:

- Bir bilgisayar programı kullanma araştırmacının bu programı nasıl çalıştıracağını öğrenmesini gerektirmektedir. Bu bazen nitel araştırmanın prosedürlerini anlamak için gerekli öğrenmenin üzerinde ve ötesinde ürkütücü bir görevdir. Evet, bazı insanlar bilgisayar programlarını diğer insanlardan daha kolay öğrenmektedir ve programlarla olan önceki deneyimler öğrenme süresini kısaltmaktadır.
- Bazılarına göre, bir bilgisayar programı araştırmacı ve gerçek veri arasına bir makine koymaktadır. Bu, araştırmacı ve onun bilgisi arasında rahatsız edici bir mesafeye neden olabilir.
- Araştırmacılar bilgisayar analizi boyunca geliştirilen kategorileri sabit olarak görebilmelerine rağmen, yazılım programlarında bunları değiştirilebilirler (Kelle, 1995). Bazı bireyler, kategorileri değiştirmeyi veya bilgi hareketini daha az tercih edebilirler ve bilgisayar programlarının bu süreci yavaşlattığını veya sürece ket vurduğunu söylemektedirler.
- Bilgisayar programları kullanmak için yönergeler onların kullanım kolaylığını ve erişilebilirliğini değiştirmektedir. Bilgisayar programları için birçok doküman nitel bir çalışma meydana getirmek için programın nasıl kullanılacağı hakkında veya bu kitapta tartışılan beş araştırma yaklaşımından bir tanesi hakkında bilgi sağlamamaktadır.
- Bir bilgisayar programı araştırmacının ihtiyaç duyduğu beceri ve özelliklere sahip olmayabilir, bu yüzden araştırmacılar onların ihtiyaçlarını nispeten karşılayacak bir program bulmak için araştırmaktadırlar.

Bilgisayar Programlarından Örnekler

Analiz için pek çok bilgisayar programı vardır; bazıları kampüslerdeki bireyler tarafından geliştirilmiş ve bazıları ticari amaçlıdır. Popüler olan dört ticari programa- MAXQDA, ATLAS.ti, NVivo ve HyperRESEARCH- vurgu yapılacaktır (bakınız Creswell, 2012; Creswell & Maietta, 2002). Programcılar programları sürekli olarak yükselttiklerinden dolayı bilinçli olarak sürüm numaraları yazılmamış ve programların genel bir tartışması sunulmuştur.

MAXQDA (http//www.maxqda.com/). MAXQDA araştırmacıya nitel metinleri sistematik olarak değerlendirmesi ve yorumlaması için yardım eden bir bilgisayar yazılım programıdır. Ayrıca teoriler geliştirmek ve teorik sonuçları test etmek için güçlü bir araçtır. Ana menüde dört penceresi vardır: Veri, kod veya kategori sistemi, analiz edilen metin ve temel ve karmaşık arama sonuçları. MAXQDA hiyerarşik bir kod sistemi kullanmaktadır ve araştırmacı parçanın ilgisini göstermek için bir metin parçasına bir ağırlık puanı ekleyebilir. Kısa notlar farklı tipte notlar olarak (örneğin, teori notları ve metodolojik notlar) kolayca yazılabilir ve saklanabilir. Görsel haritalama özelliğine sahiptir. Veriler, SPSS veya Excel gibi istatistik programlarına gönderilebilir ve yazılım da SPSS veya Excel programlarından veri alabilir. Belirli bir proje üzerinde birden fazla kodlayıcı tarafından kolayca kullanılır. Resim ve video parçaları bu programda saklanabilir ve kodlanabilir. MAXQDA programının dağıtıcısı Almanya'daki VERBI Software'dir. Bu programın benzersiz özellikleri hakkında daha fazla şey öğrenmek için bir demo programı mevcuttur.

ATLAS.ti (http://www.atlasti.com). Bu program bir projedeki kodlama, notlar ve bulgularla birlikte, metin, grafik, ses ve görsel veri dosyalarını düzenlemeyi sağlamaktadır. Dahası, kodlama yapabilir, notlar ekleyebilir ve bilgi parçalarını karşılaştırabilirsiniz. İnteraktif bir ekran içinde kodları sürükleyip bırakabilirsiniz. Bütün veri parçalarını hızlıca arayabilir, tekrar düzenleyebilir ve göz gezdirebilirsiniz, bir fikirle ilgili notlar alabilir ve en önemlisi bir kavram haritasından seçilen pasajları, kısa notları ve kodları görsel olarak bağlamanıza izin veren benzersiz görsel ağlar kurulabilirsiniz. Veriler, SPSS, HTML, XML ve CSV gibi programlara gönderilebilirsiniz. Bu program aynı proje üzerinde bir araştırmacılar grubunun çalışmasına izin vermekte ve her araştırmacının verileri nasıl kodladıklarını karşılaştırabilmektedir. Bu programı test etmek için Almanya'daki Bilimsel Yazılım Geliştirme tarafından tanıtılan ve dağıtılan bir demo yazılım paketi mevcuttur.

QSR NVivo (http://www.qsrinternational.com/). NVivo QSR International şirketinin en son yazılım versiyonudur. NVivo popüler yazılım programı N6'nın (veya NUD*IST 6) ve NVivo 2.0 özelliklerini bir araya getirmektedir. NVivo nitel verileri analiz etmeye, yönetmeye ve şekillendirmeye yardım etmektedir. Modern görünümü kullanımını kolaylaştırmaktadır. Nvivo veritabanı ve dosyaları tek bir dosyada bir arada saklayarak güvenliği sağlar, araştırmacıya birçok dilde kullanma imkanı verir, takım araştırmaları için bir birleştirme fonksiyonuna sahiptir, araştırmacının verileri kolayca idare etmesine ve aramaları yönlendirmesine olanak sağlar. Dahası, kodları ve kategorileri grafiksel olarak gösterebilir. Bazeley (2002) yazılımın N6'dan

NVivo'ya gelişimini güzel bir şekilde gözden geçirmiştir. NVivo dağıtımcısı Avustralyalı QSR International şirketidir. Bu yazılım programının özellikleri görmek ve denemek için bir demo mevcuttur.

HyperRESEARCH (http://www.researchware.com/). Bu program kodlama ve yeniden düzenlenme, teoriler oluşturma ve verilerin analizlerini yönetmeyi mümkün kılan kolay kullanımlı bir nitel yazılım paketidir. Gelişmiş multimedya özellikleriyle birlikte değerli bir araştırma analiz aracı olan HyperRESEARCH, araştırmacının metin, grafik, ses ve video kaynakları ile çalışmasına izin vermektedir. HyperRESEARCH, "Hipotez Tester" tarafından sağlanan teori oluşturma özelliğinin eklenmesiyle birlikte güvenilir bir kodlama ve düzenleme veri analiz programıdır. Bu program aynı zamanda araştırmacının görsel diyagramları çizmesine olanak tanır ve şimdi araştırmacının video ve ses verilerinin transferini yapmasına imkân veren "Hyper-Kopyalayıcı," adlı bir modüle sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri'nden elde edilebilen bu program ResearchWare tarafından geliştirilmiştir.

Bilgisayar Yazılım Programlarının Beş Yaklaşımla Birlikte Kullanımı

Bütün bilgisayar programlarını gözden geçirdikten sonra, nitel veri analizini kolaylaştırabilecek birkaç yol şu şekilde ifade edilebilir:

- Bilgisayar programları nitel verileri düzenlemeye ve saklamaya yardım etmektedir. Programlar nitel verileri saklamak için uygun yollarından birini sağlamaktadır. Veriler belge dosyalarında (bir kelime işleme programından bazı programlardaki DOS, ASCII, veya zenginmetin dosyalarına dönüştürülen dosyalar) saklanmaktadır. Bu doküman dosyaları bir mülakatın transkripti, bir dizi gözlem notu ve gazeteden taranan bir makale gibi farklı bilgi birimlerinin bir tanesinden bilgi içerir. Nitel araştırmaya yönelik beş yaklaşımın hepsinde doküman; bir mülakat, bir gözlem veya bir metin dokümanı olabilir.
- Bilgisayar programları bir kod veya temayla ilgisi olan metin veya resim parçalarının yerini bulmaya yardım etmektedir. Bir bilgisayar programı kullandığında, araştırmacı bir satırdaki veya herhangi bir andaki bir metni veya resmi gözden geçirir ve "Bu paragrafta bu kişi ne söylüyor (veya ne yapıyor)?" diye sorar. Sonra, araştırmacı katılımcının kelimelerini kullanarak, sosyal veya beşeri bilim terimlerini uygulayarak veya durumla ilgili görünen bir terim oluşturarak bir kod etiketi atar. Birçok sayfayı veya resmi tekrar gözden geçirdikten sonra, araştırmacı kod etiketine uygun metin veya resim parçalarının yerini

bulmak için programının arama fonksiyonunu kullanabilir. Bu yolla araştırmacı katılımcıların kodu benzer veya farklı bir yolla nasıl tartıştıklarını kolayca görebilir.

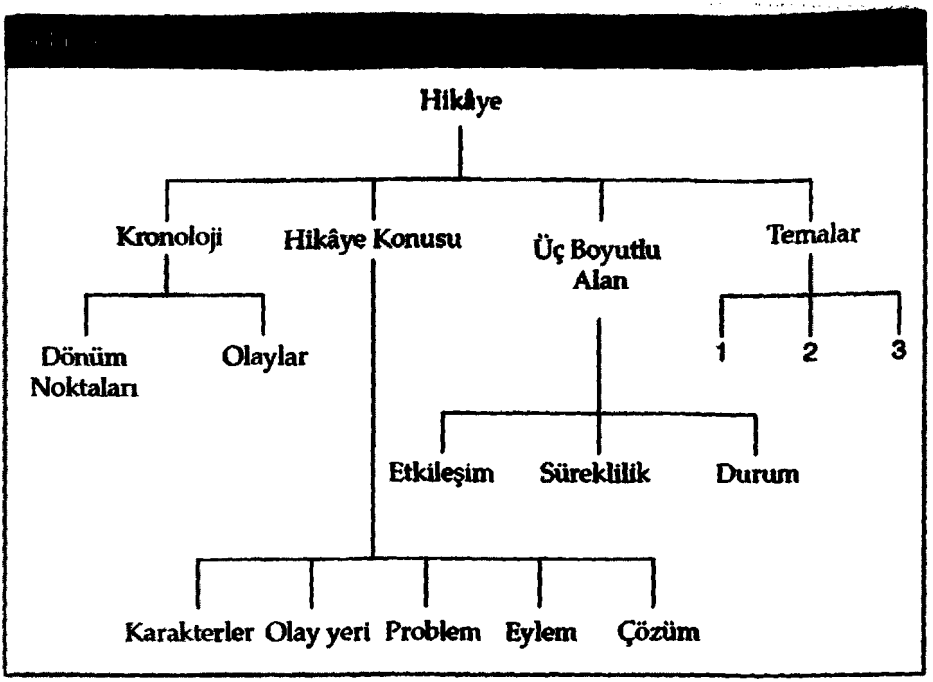
- Bilgisayar programları iki veya daha fazla kod etiketine ilişkin genel pasajların veya parçaların yerini bulmaya yardım etmektedir. Arama süreci iki veya daha fazla kod etiketini kapsayacak biçimde genişletilebilir. Örneğin, "İki ebeveynli aile" kod etiketi kadınların '"İki ebeveynli aileyi" tartıştıkları metin parçaları elde etmek için 'kadınlar' kod etiketiyle birleştirilebilir. Alternatif olarak, "iki ebeveynli aile" kod etiketi erkeklerin "iki ebeveynli aile" hakkında konuştukları metin parçaları oluşturmak için 'erkekler' kod etiketiyle birleştirilebilir. 'Alıntılar' yararlı bir kod etiketidir ve araştırmacılar bu kod etiketi içinden nitel raporunda kullanmak ve bir rapor için kolayca tekrar gözden geçirebilmek için ilginç alıntıları kararlaştırabilir. Bilgisayar programları kullanıcının metinler için hangi sıklıkla var olduklarını görmeleri için özel kelimeleri aramalarına imkân verir, bu yolla, belirli kelimeler kullanım sıklıklarına bağlı olarak olası tema veya kod etiketleri statüsüne yükselmiş olabilir. Bir başka kullanımda, bir kod etiketi çalışmadaki 'başlık' için oluşturulmuş olabilir ve etiketteki bilgi yazarın çalışmayı yürüttüğü süreçte başlığı revize etmesiyle değişebilir.
- Bilgisayar programları kod etiketleri arasında karşılaştırma yapılmasına yardım etmektedir. Eğer araştırmacı bu talepleri hem kadınlar hem de erkekler için yerine getirirse, sonrasında erkeklerin ve kadınların 'iki ebeveynli aile' hakkındaki kendi bakış açılarına göre verdikleri cevaplar arasında karşılaştırmalar yapmak için veriler ortaya çıkar. Böylelikle, bilgisayar programı araştırmacıların veritabanını kodlar veya kategoriler arasındaki ilişki hakkında sorgulama yapmalarına imkân sağlar.
- Bilgisayar programları araştırmacının nitel veri analizindeki farklı soyutlama seviyelerini kavramlaştırmasına yardımcı olur. Bu bölümüm başlarında tartışıldığı gibi nitel veri analiz süreci, araştırmacının işlenmemiş veriyi (örneğin mülakatlar) analiz etmesiyle başlar, sonra verilerden kodlar oluşturur ve en sonunda kodları daha geniş temalar içinde birleştirir. Bu temalar nitel bir araştırmada kullanılan "başlıklar" olabilir ve genellikle de öyledir. Yazılım programları kodları hiyerarşik olarak sıralamak için bir araç sağlamakta böylece kodlar gibi daha küçük birimler temalar gibi daha geniş birimler altında yer alabilmektedir. NVivo'da, alt (child) ve ana (parent) kod kavramı soyutlamanın iki düzeyini göstermektedir. Bu yolla, bilgisayar programı

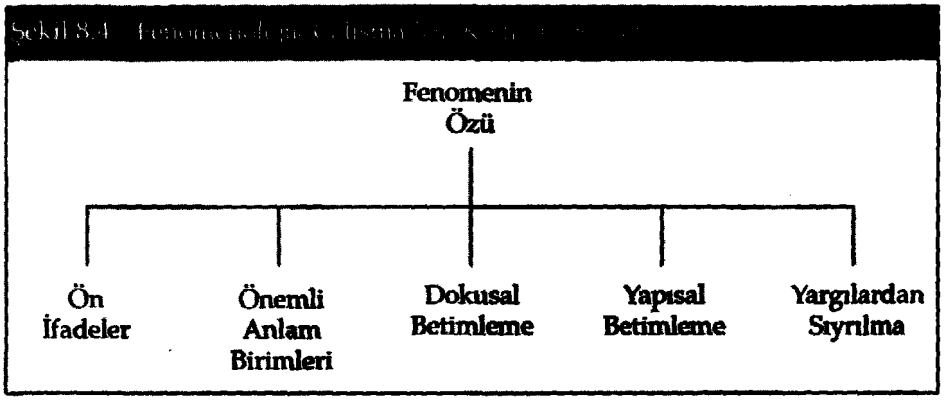
araştırmacının analiz seviyeleri oluşturmasına ve işlenmemiş veri ve daha geniş temalar arasmdaki ilişkiyi görmesine yardım eder.

- Bilgisayar programları kodların ve temaların görsel bir resmini sunar. Bilgisayar programlarının çoğunda kavram haritası özelliği bulunmakta, böylelikle kullanıcı kodların ve temaların ve bunlar arasmdaki ilişkilerin görsel bir şemasını oluşturabilmektedir. Bu kodlar ve temalar proje ilerledikçe sürekli bilgilerin yeni kategorileri etrafında dolanırlar ve yeni kategoriler altında yeniden düzenlenirler.
- Bilgisayar programları kısa notlar yazabilme ve onları kodlar halinde saklayabilme yeteneği sağlar. Bu yolla, araştırmacı veri analizi boyunca veya ortaya çıkan anlayışları kolaylıkla kaydederken nitel rapor oluşturmaya başlayabilir.
- Bilgisayar programlarıyla, araştırmacı beş yaklaşımın her birinde verileri kodlamak için bir şablon oluşturabilir. Araştırmacı seçilen yaklaşımındaki veri analiz prosedürünü karşılayacak kodlarımn bir ön listesini yapabilir. Sonra, veriler bilgisayar analizi süresince tekrar gözden geçirilirken, araştırmacı kodlara uyan bilgileri tespit edebilir ve kodlar haline gelen kısa notları yazabilir. Şekil 8.3'den Şekil 8.7'ye kadar görüldüğü gibi, her bir yaklaşım için yaklaşım içindeki veri analizinin genel yapısına uyan kodlama şablonları oluşturulmuştur. Bu kodlar hiyerarşik bir resim olarak geliştirildi ancak daireler halinde ya da daha az doğrusal modda çizilmiş olabilir. Kodların hiyerarşik organizasyonu, yazılım programlarının kavram haritalama özelliğinde sıklıkla kullanılmaktadır.

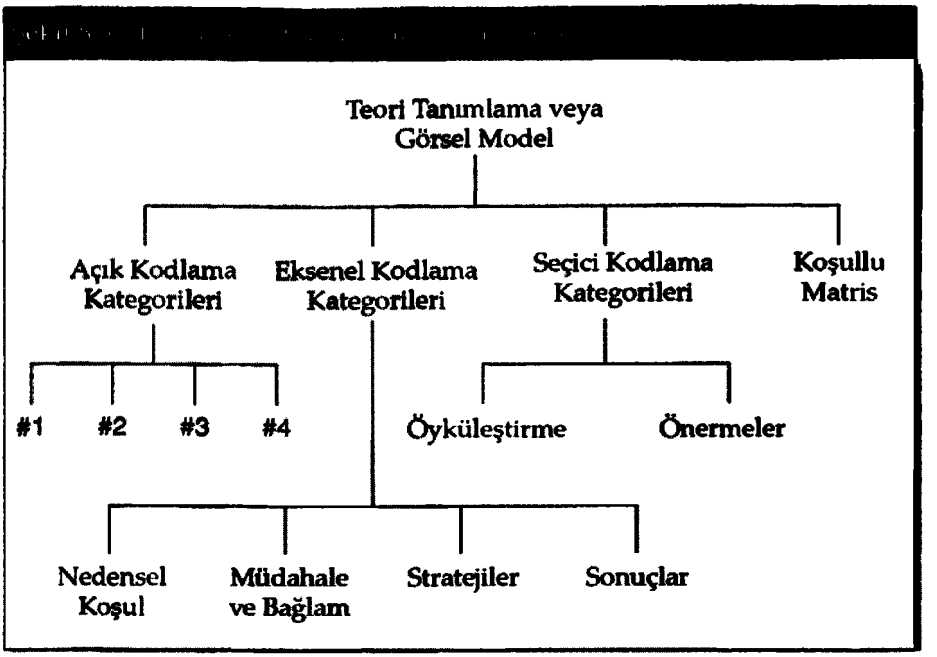
Anlatı araştırmasında (bakınız Şekil 8.3), kronoloji, hikayenin konusu veya üç boyutlu alan modeli gibi hikaye ile ilişkili kodlar ve hikayeden ortaya çıkabilecek temalar oluşturulmuştur. Analize, hikâye yapısı yaklaşımı veya üç boyutlu model kullanılarak devam edilmiştir ancak analize daha fazla seçenek sağlamak için şekilde her ikisine de yer verilmiştir. Araştırmacı veri analiz sürecine gerçekten başlayana kadar hangi yaklaşımın kullanılacağını bilmeyecektir. Araştırmacı bir kod veya 'bir hikâye' geliştirebilir ve analiz edilen unsurlara dayanan hikâyeler yazmaya başlayabilir.

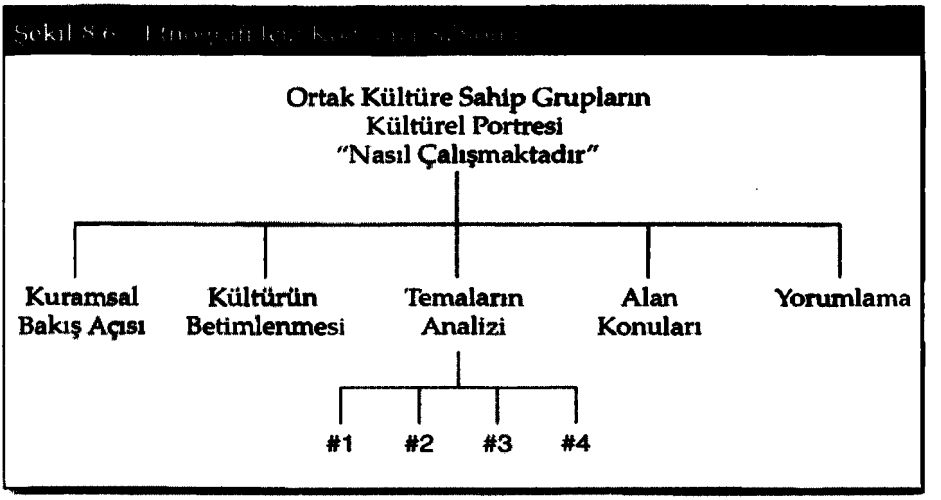
Fenomenolojik bir çalışmadaki kodlama şablonunda (bakınız Şekil 8.4) veri analizinde daha önce bahsedilen kategoriler kullanılmıştır. Ön yargılardan sıyrılmak için (kullanıldığı takdirde) kodlar, önemli ifadeler, anlam birimleri, dokusal ve yapısal betimlemler (her ikisi de kısa notlar halinde yazılmış olabilir) yerleştirilmiştir. "Fenomenin özü" olan üst kısımdaki kod, son yazılan raporda 'öz' tanımı haline gelecek olan 'öz' hakkında hatırlatıcı not (memo) olarak yazılmıştır.

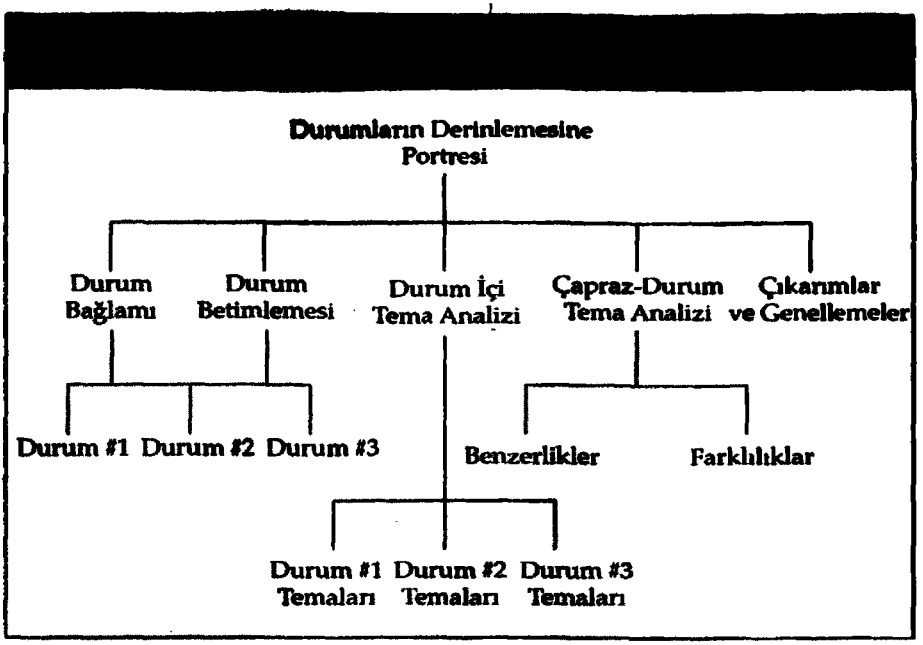

Kuram oluşturma çalışmasındaki kodlama şablonunda (bakınız Şekil 8.5) üç önemli kodlama aşamasını yer almaktadır: Açık kodlama, eksenel kodlama ve seçici kodlama. Eğer bu özellik kuram oluşturma araştırmacısı tarafından kullanılırsa, koşullu matris için bir kod da içermektedir. Araştırmacı bu kodla bağlantılı olan görsel model süreci oluşturmak için üst kısımdaki "Teorinin betimlenmesi veya görsel model" kodunu kullanabilir.

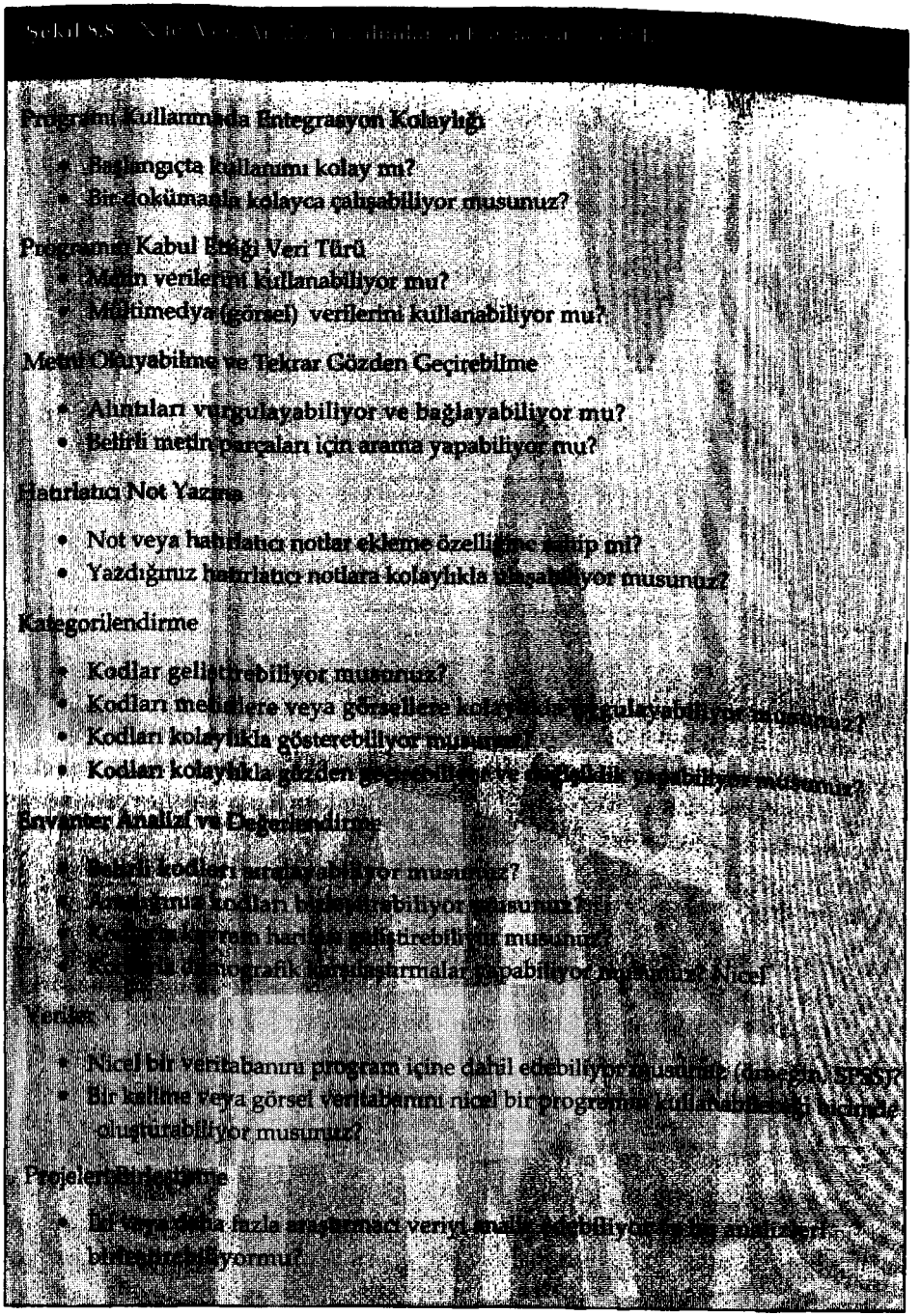

Etnografi kodlama şablonu (bakınız Şekil 8.6) etnografide kullanılan kuramsal bakış açısı hakkındaki metin için kısa bir not ya da referans olabilecek bir kod, kültürün tanımlanması ile ilgili bir kod, temaların analizi ile ilgili bir kod, alan konuları ile ilgili bir kod ve yorumlama ile ilgili bir kod içermektedir. Üstte yer alan "Ortak Kültüre Sahip Grupların Kültürel Portresi 'Nasıl Çalışmaktadır'" kodu, etnografın grupla ilgili olan önemli kültürel kuralları özetleyen hatırlatıcı not yazdığı bir kod olabilir.

Son olarak, durum çalışması kodlama şablonunda (bakınız Şekil 8.7) ön kod özelliğini göstermek için çoklu durum çalışması tercih edilmiştir. Her duruma ait, durumun bağlamı ve tanımlanması için kodlar mevcuttur. Ayrıca, her bir durum içindeki ve çapraz durum analizindeki farklı ve benzer temalar için kodlar geliştirilmiş. Son olarak, bütün durumlara karşı yapılan çıkarımlar ve genellemeler için kodlar dâhil edilmiştir.

Bilgisayar Programları Arasında Nasıl Seçim Yapılmalı

Birçok farklı program olduğu için doğru nitel yazılım programının seçimi hakkında karar vermek gereklidir. Temel olarak, tüm programlar benzer özellikler sunarlar ve bazıları diğerlerinden daha fazla özelliğe sahiptir. Programların çoğunun incelenebileceğiniz ve denenebileceğiniz bir demo kopyası kendi web sitelerinde mevcuttur. Ayrıca, programı kullanan diğer araştırmacılara da ulaşılabilir ve yazılım hakkında görüşlerini alabilirsiniz. 2002 yılında Maietta ile Creswell (Creswell & Maietta, 2002) birlikte sekiz kriter göre bazı bilgisayar programlarını gözden geçirildiği bir bölüm yazmışlardır. Şekil 8.8'de gösterildiği gibi, bir programı seçme kriterleri; programın kullanım kolaylığı; programın kabul ettiği veri türü; metni okuyabilme ve tekrar gözden geçirebilme kapasitesi, hatırlatıcı not-yazma fonksiyonlarını sağlaması; kategorilendirme süreci; kavram haritası gibi analiz özellikleri; nicel verilerin programa girebilme özelliği; birden fazla araştırmacıyı ve farklı veritabanlarını birleştirebilmeyi desteklemesidir. Bu kriterler araştırmacının ihtiyaçlarını karşılayacak bir bilgisayar programını belirlemek için kullanılabilir.

Kaynak: Creswell & Maietta (2002), Qualitative research. In D. C. Miller & N. J. Salkind (Eds.), *Handbook of social research* (pp. 143–184). Thousand Oaks, CA: Sage. İzin alınarak kullanılmıştır.

ÖZET

Bu bölümde veri analizi ve sunumu hakkında bilgi verilmiştir. Üç yazar tarafından geliştirilen veri analiz süreçleri gözden geçirilerek başlanılmış ve kodlamanın, temalar geliştirmenin genel özellikleri belirtilmiş ve görsel bir veri şeması oluşturulmuştur. Ayrıca yazarların yaklaşımları arasındaki bazı farklılıklardan da söz edilmiştir. Sonrasında, genel süreci içeren bir analiz sarmalı geliştirilmiştir. Bu sarmal veri yönetiminin yönlerini; okuma ve hatırlatıcı not tutmayı; betimleme, sınıflama ve yorumlamayı; ve verileri sunmayı ve görselleştirmeyi içermektedir. Daha sonra, araştırmaya yönelik beş yaklaşımının her biri tanıtıldı ve sarmaldaki kavramların dışında ne gibi kendine özgü veri analizi adımlarına sahip oldukları tartışılmıştır. Son olarak, bilgisayar programlarının verilerin analizine ve gösterimine nasıl yardım ettiği açıklanmış; dört bilgisayar programı, bilgisayar yazılımı kullanmanın genel özellikleri ve araştırmaya yönelik beş yaklaşımın her biri için kodlama şablonları tartışılmış; bilgisayar yazılım programı seçme kriterleri hakkında bilgi verilerek sonlandırılmıştır.

EK OKUMALAR

Nitel veri analiziyle ilgili kaynaklar:

Marshall, C., & Rossman, G. B. (2010). *Designing qualitative research* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Beş araştırma yaklaşımının her biri için spesifik veri analiz stratejileri:

Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research.* San Francisco: Jossey-Bass.

Czarniawska, B. (2004). *Narratives in social science research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Denzin, N. K. (1989). *Interpretive biography.* Newbury Park, CA: Sage.

Fetterman, D. M. (2010). *Ethnography: Step by step* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Giorgi, A. (2009). *The descriptive phenomenological method in psychology: A modified Husserlian approach.* Pittsburg, PA: Duquesne University.

Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences.* Los Angeles, CA: Sage.

Stake, R. (1995). *The art of case study research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques.* Newbury Park, CA: Sage.

van Manen, M. (1990). *Researching lived experience.* New York: State University of New York Press.

Wolcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and method* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Nitel araştırmalarda veri analizinde kullanılan bilgisayar programlarını gözden geçirmek için:

Creswell, J. W., & Maietta, R. C. (2002). Qualitative research. In D. C. Miller & N. J. Salkind (Eds.), *Handbook of social research* (pp. 143–184). Thousand Oaks, CA: Sage.

Friese, S. (2012). *Qualitative data analysis with ATLAS.ti.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Kelle, E. (Ed.). (1995). *Computer-aided qualitative data analysis.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Weitzman, E. A., & Miles, M. B. (1995). *Computer programs for qualitative data analysis.* Thousand Oaks, CA: Sage.

ALIŞTIRMALAR

1. Bu beş yaklaşımlardan biri içinde bir analiz geliştirmek için kodlama öncesi genel anlamda metin verisinde kodlama uygulaması yapmak iyidir. Bu uygulamayı yapmak için, bir röportajın transkripti, bir gözlemden yazılan alan notları, ya da bir gazete makalesi gibi bir belgenin taranmış metin dosyası gibi kısa bir metin dosyası edininiz. Sonra büyük metin bölümlerini parantez içine alarak metni kodlayınız ve kendinize "Metinde tartışılanın içeriği nedir?" sorusunu sorunuz. Metin bölümlerine kod etiketleri atayınız. Bu bölümdeki bilgileri kullanarak, (a) veritabanında bulmayı beklediğiniz şeyler (b) bulmayı beklemediğiniz şaşırtıcı bilgiler, (c) katılımcılar ve izleyiciler için ilginç veya sıra dışı kavramsal bilgiler neler sorularına uygun etiketler atayınız. Bu şekilde, çalışmanızda temalar oluşturmada yararlı olabilecek kod etiketleri elde edebilirsiniz ve bu işlemler sizi "pozitif" ve "negatif" gibi zayıf kodlardan başka tarafa yönlendirecektir.
2. Projelerinizde yer alan öğrencilerden veya katılımcılardan bazı resimler alınız (veya alternatif olarak, dergideki makalelerden bazı resimleri seçiniz). Bu görsel verileri kodlama uygulaması yapınız. Kendinize "Resimde ne meydana geliyor?" sorusunu sorarak başlayınız. Bu resimlere (a) veritabanında bulmayı beklediğiniz şeyler (b) bulmayı beklemediğiniz şaşırtıcı bilgiler, (c) katılımcılar ve izleyiciler için ilginç veya sıra dışı kavramsal bilgiler neler sorularına göre bakarak uygun etiketler atayınız.
3. Bir bilgisayar yazılım programı kullanarak biraz tecrübe kazanınız. Bu bölümde sözü edilen bilgisayar programlarından birini seçiniz, programın web sitesine gidiniz ve demo programı bulunuz. Programı deneyiniz. Bu demo programlar genellikle küçük bir veritabanıyla çalışmanıza imkân verir, bu nedenle programın özelliklerini gerçekten deneyebilirsiniz. Farklı yazılım programlarının demoları ile deneme yapabilirsiniz.

9. BÖLÜM
BİR NİTEL ÇALIŞMANIN YAZIMI

Yrd. Doç. Dr. Arif BAKLA
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Araştırma raporunu yazmak ve düzenlemek bütün çalışmayı bir araya getirir. Strauss ve Corbin (1990)'den bir terim kullanacak olursak, bir çalışmanın mimarisi, yani yazarlarca oluşturulup tasarlanması insanı büyüler. Strauss ve Corbin (1990)'in yazarların rapor veya çalışmalarının tamamını görselleştirmek için "uzamsal bir metafor" (s. 231) kullanmaları yönündeki önerisi de insanın hoşuna gider. Yazarlar bir çalışmayı "uzamsal" olarak ele almak için şu soruları sorarlar: Bir heykeli birbiriyle alakalı çeşitli perspektiflerden inceleyerek bu heykelin çevresinde yavaş yavaş yürümek gibi bir fikir ortaya koymak mı? Yokuş aşağı adım adım yürümek gibi mi? Bir evin odaları arasında yürümek gibi mi?

Bu bölümde, nitel çalışmanın genel mimarisi değerlendirilmekte ve sonra odaların nasıl oluşturulduğunu görmek için okuyucu belli odalara girmeye davet edilmektedir. Bu sürece, yaklaşıma bakılmaksızın bir çalışmanın oluşturulmasında, yansıtıcılık ve temsil, okuyucu kitlesi, kodlama ve alıntılar olmak üzere dört yazma problemi ile başlanılmaktadır. Sonra bu beş araştırma yaklaşımının her biri ele alınmakta ve iki yazma yapısı değerlendirilmektedir: genel yapı (yani araştırma raporunun veya çalışmanın genel tertibi) ve gömülü yapı (yani yazarın araştırma raporunda kullandığı belli anlatımsal araç ve teknikler). Genel ve gömülü yapıları örneklerle açıklamak için bir kez daha 5. bölümdeki beş çalışma örneğine dönülmektedir. Son olarak, beş yaklaşımın anlatı yapıları dört boyut açısından karşılaştırılmaktadır. Bu bölümde, dilbilgisi ve sözdiziminin kullanımına değinilmeyecek ve okuyucular bu konuları ayrıntılı olarak işleyen kitaplara yönlendirilecektir (örneğin Creswell, 2009).

TARTIŞMA SORULARI

- Nitel bir çalışma yapmayla ilgili belli başlı yazma stratejileri nelerdir?
- Beş yaklaşımın her birinde kullanılan daha geniş çaplı yazma yapıları nelerdir?

- Beş araştırma yaklaşımının her birinde mevcut gömülü yazma yapıları nelerdir?
- Bu beş yaklaşımın anlatım yapıları birbirinden nasıl farklılaşmaktadır?

FAKLI YAZMA STRATEJİLERİ

Şüphesiz, nitel araştırmalarda anlatı biçimleri çok kapsamlıdır. Biçimleri gözden geçirirken, Glesne ve Peshkin (1992) "öyküleme" modlarındaki anlatıların kurgu, gazetecilik ve bilimsel çalışma arasındaki çizgiyi bulanıklaştırmakta olduğunu vurgulamaktadırlar. Olaylar zaman içinde yavaş yavaş geliştikçe diğer nitel türler; konunun ortak kültüre sahip grubun bir çalışması, bir bireyin yaşamının hikâyesi veya bir program veya kuruluşun evrimi olup olmadığı konusunda okuyucuyu kronolojik bir yaklaşım ile meşgul etmektedir. Başka bir tür de, uzaklaştırıp yaklaştıran ve tekrar uzaklaştıran fotoğraf makinesi lensi metaforunu akla getiren odak daraltma ve genişletmedir. Bazı raporlar büyük oranda olayların betimlemesine dayanır. Öte yandan bazıları ise az sayıda "tema" veya bakış açısını ileri sürerler. Bir anlatı bir birey veya grubun "yaşamından tipik bir günü" yansıtabilir. Bazı araştırma raporları aşırı derecede teori odaklı iken, Stake (1995)'in "Harper Okulu" gibi bazı raporlar ise biraz literatür ve teori kullanmaktadır. Ayrıca, Clifford ve Marcus (1986)'un *Yazma Kültürü* adlı kitabının etnografi alanında yayımlanmasından bu yana, araştırmacıların yazılarındaki rolleri, bu rolün katılımcılar üzerindeki etkisi ve aktarılan bilginin hedef kitle tarafından nasıl okunduğu konusunda kendini ifade etmelerine duyulan ihtiyaç nitel yazmayı şekillendirmiştir. Araştırmacının yansıtıcılığı ve temsiliyeti ele alınan ilk konudur.

Yazıda Yansıtıcılık ve Temsil

Günümüz nitel araştırmacıları kendi nitel yazıları hakkında birkaç yıl öncesine göre kendilerini daha fazla ifşa etmektedirler. Artık her şeyi bilen, mesafeli nitel yazar olmak kabul edilebilir değildir. Laurel Richardson'un yazdığı gibi, araştırmacılar "evrensel ve zamandan bağımsız genel bilgi iddiasında bulunulan her şeyi bilen ruhani anlatıcı gibi yazmak suretiyle kendilerini Tanrı yerine koymaya çalışmak durumunda değillerdir" (Richardson & St. Pierre, 2005, s. 961). Bu her şeyi bilen yazarlar vasıtasıyla, post-modern düşünürler, metni yazarın ve yazarın yaşamındaki bağlamlar tarafından gizlenen fikirlere gönderme yapmaksızın anlaşılamayacak bir alan olarak sorgulayarak anlatıyı çözümlemektedirler (Agger, 1991). Bu tema, Denzin (1989a)'in biyografik yazıya olan "yorumlayıcı" yaklaşımınca desteklenmektedir.

Buna tepki olarak nitel araştırmacılar; günümüzde nitel bir metin yazımının metnin yazarından, okuyucular tarafından algılanış tarzından ve metnin katılımcıları ve üzerinde çalışılan mekanı etkileme tarzından ayrılamayacağını kabul etmektedirler.

Yazma tarzımız; araştırmaya kattığımız kültürel, sosyal, cinsel, sınıfsal ve kişisel politikalara dayanan kendi yorumlarımızın bir yansımasıdır. Tüm yazı bir duruş içerisindedir ve "konumlandırılmıştır." Bütün araştırmacılar ortaya çıkan yazıyı şekillendirmektedir ve nitel araştırmacılar bu yorumu kabul etmek ve yazılarında ona karşı açık olmak durumundadırlar. Richardson (1994)'a göre en iyi yazı; kendi "karar verilemezliğini" tüm yazıların materyali belirli bir tarihsel ve yerel zaman ve mekan içerisine "yerleştiren" veya "konumlandıran" "alt metinlere" sahip olduğunu samimi bir şekilde kabul edendir. Bu açıdan hiçbir yazı "imtiyazlı" (Richardson, 1994, s. 518) veya diğer yazılardan daha üstün bir konuma sahip değildir. Esasen yazılar araştırmacılar ve üzerinde araştırma yapılanlar arasındaki etkileşimli süreçlerin temsili olan ortak yapıtlardır (Gilgun, 2005).

Ayrıca, yazının katılımcılar üzerindeki etkisine dair artan bir endişe vardır. Katılımcılar rapora nasıl bakacaklar? Katılımcılar rapordan dolayı ötekileştirilecekler mi? Güceneceklər mi? Gerçek duygularını ve bakış açılarını gizleyecekler mi? Katılımcılar materyali gözden geçirdi mi, yorumladı mı, sorguladı mı ve yorumlardan faklı düşündü mü? (Weis & Fine, 2000) Belki de araştırmacının nesnel ve bilimsel bir şekilde yazmasının etkisi hem katılımcıları hem de araştırmacıları susturmasıdır (Czarniawska, 2004). Gilgun (2005) bu sessizliğin bütün düşüncelere ve bakış açılarına kulak vermeye çalışan nitel araştırma ile bağdaşmadığı noktasını vurgulamaktadır.

Ayrıca, yazının açıklamayı yorumlayan ve okuduklarına yazardan ve katılımcılardan bütünüyle farklı bir yorum getirmesi olası olan okuyucu üzerinde bir etkisi vardır. Araştırmacı nihai raporu bazı insanların görecek olmasından korkmalı mıdır? Olayların nihai yorumunu yapan okuyucu iken araştırmacı herhangi bir şekilde kesin bir açıklama ortaya koyabilir mi? Aslında, yazma bir performans olabilir ve nitel araştırmanın standart olarak yazıya dökülmesi; bölünmüş sayfa yazıları, tiyatro, şiir, fotoğraf, müzik, kolaj tekniğiyle yapılmış resim, resim, çizim, heykel, yorgancılık, cam resmi ve dansı içine alacak şekilde genişlemiştir (Gilgun, 2005). Dil dokunduğu her şeyi "öldürebilir" ve nitel araştırmacılar bir şeyleri doğru bir şekilde bir şey "söylemenin" imkansız olduğunun farkındadırlar (van Manen, 2006).

Weis ve Fine (2000) nitel çalışmalarda "sorumluluğu temsil etmeye dair sorular etrafında eleştirel bilincin bir dizi özyansıtıcı noktasını" ele almaktadır (s. 33). Bu noktaların ana hatlarından ortaya çıkarılabilecek sorular vardır ve bu sorular kendi yazılarıyla ilgili olarak bütün nitel araştırmacılar tarafından göz önünde bulundurulmalıdır:

- İnsanların ne söylediği hakkında yazılmalı mı veya insanların bazen hatırlayamadıkları veya hatırlamamayı seçtiklerine itibar edilmeli mi?
- Rapora girmesi gereken kendi politik yansıtmalarım nelerdir?
- Yazılan metin; bireylerin düşüncelerini ve geçmiş hikâyelerini, içinde yer aldıkları tarihsel, yapısal ve ekonomik ilişkiler dizisine bağladı mı?
- Katılımcıların ifadeleri ne derece kuramsallaştırılmalıdır?
- İlerici, muhafazakar ve baskıcı sosyal politikalar için kelimelerin nasıl kullanılabileceği gözden geçirildi mi?
- Edilgen çatıya geri dönülüp yorumlardan sorumluluklar ayrıştırıldı mı?
- Yapılan analiz (ve yazılan yazı) sağduyuya veya yaygın söyleme ne ölçüde bir alternatif önermiştir?

Nitel araştırmacılar yazılarında kendilerini "konumlandırmalıdırlar." Bu, yazarın nitel bir çalışmaya kattığı önyargıların, değerlerin ve deneyimlerin bilincinde olduğu ***yansıtıcılık*** kavramıdır. İyi bir nitel araştırmanın özelliklerinde biri araştırmacının "duruşunu" belli etmesidir (Hammersley & Atkinson, 1995). Yansıtıcılık iki bölüm olarak düşünülmektedir. Araştırmacı öncelikle araştırılan fenomene dair deneyimleri hakkında konuşmaktadır. Bu durum; iş, eğitim, aile dinamikleri vb. yollarla elde edilmiş geçmiş deneyimleri aktarmayı içermektedir. İkinci bölümde bu geçmiş deneyimlerin araştırmacının fenomene dair yorumunu nasıl şekillendirdiği tartışılmaktadır. Bu genellikle gözden kaçırılan veya unutulan ikinci önemli maddedir. Bu, bir çalışmada yansıtıcı olmanın özüdür; çünkü araştırmacının sadece fenomen ile olan deneyimlerini ayrıntılandırması değil aynı zamanda bu deneyimlerin çalışmadan elde edilen bulguları, sonuçları ve çıkarımları nasıl şekillendirmiş olabileceği hakkında öz bilince de sahip olması önemlidir. Yansıtıcı yorumların bir çalışmanın içine yerleştirilmesi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Bunlar; (fenomenolojide bazen olduğu gibi) çalışmanın giriş bölümüne yerleştirilebilir, yazarın çalışmadaki rolünden bahsettiği yöntem, tartışma bölümünde yer alabilir (bakınız Anderson & Spencer, 2002, Ek-C'deki fenomenolojik çalışma), bütün çalışma boyunca sıralanabilirler (örneğin araştırmacı giriş, yöntem ve bulgular veya temalar bölümlerinde "duruşundan" bahseder) veya Ek-F'deki Asmussen ve Creswell'in (1995) durum çalışmasında olduğu gibi çalışmanın sonunda sonsözde yer alabilir.

Durum çalışmalarının başında veya sonunda yansıtıcı bir ifade için kişisel bir kısa hikâye, mevcut başka bir seçenektir (bakınız Stake, 1995).

Yazıların Hedef Kitlesi

Temel bir önerme, bütün yazarların bir hedef kitle için yazdıklarını savunmaktadır. Clandinin ve Connelly (2000)'in de ifade ettiği gibi, "Yazarın omzunun üzerinden bakan okuyucunun bulunduğu hissi, yazma sürecine ve yazılı metne hakim olmalıdır" (s. 149). Böylece, yazarlar kendi hedef kitlesi veya kitleleri hakkında bilinçli olarak düşünürler (Richardson, 1990, 1994). Örneğin Tierney (1995) dört potansiyel hedef kitleden bahsetmektedir: meslektaşlar, mülakat ve gözlem içinde yer alanlar, politika üretenler ve halk. Kısacası, bulguların nasıl sunulduğu kişinin iletişim kurduğu hedef kitleye bağlıdır (Giorgi, 1985). Örneğin Fischer ve Wertz (1979) yaptıkları fenomenolojik araştırma hakkında herkese açık forumlarda bilgi verdiklerinden, bulguları hakkında her biri farklı kitlelere hitap eden birkaç ifade ortaya koymuşlardır. Bunlardan biri, dört paragraf uzunluğunda, zenginliğini ve somutluğunu kaybettiklerini kabullendikleri bir yaklaşım olan genel yapıdır. Başka bir tür de her biri bir bireyin deneyimlerini içeren ve iki buçuk sayfa uzunluğunda durum özetlerinden ibarettir.

Yazıları Kodlama

Yakından ilişkili bir konu nitel metinlerimizi şekillendirmede dilin öneminin farkına varmaktır. Kullandığımız kelimeler, hedef kitlenin ihtiyaçlarını nasıl algıladığımızı ortaya koyarak raporumuzu kodlamaktadır. Daha önce 6. bölümde problem, amaç ve araştırma sorularının kodlanması ele alınmıştır, şimdi de bütün anlatı raporunu kodlama üzerinde durulacaktır. Richardson (1990)'ın evli erkeklerle ilişkileri olan kadınlar üzerindeki çalışması; yazarın çalışmayı ticari, akademik veya ahlaki/politik hedef kitle için nasıl farklı bir biçimde şekillendirebileceğini göstermektedir. Richardson;

> süslü başlıklar, çekici kitap kapakları, uzmanlık gerektiren teknik dilin olmaması, yöntemin marjinalleştirilmesi, yaygın dünya metaforları ve görselleri, "sıradan insanların" ilgisine dair bir kitap tanıtım yazısı ve önsöz gibi edebi yöntemler ile çalışmasını ticari hedef kitle için kodlamıştır (Richardson, 1990, s. 32).

Ahlaki/politik hedef kitle için,

> Richardson; başlıkta grup-içi kelimeler, örneğin feminist yazıda kadın/kadınlar/feminist kelimeleri; yazarın ahlaki veya aktivist "kimliği", örneğin yazarın belli bir sosyal hareketteki rolü, ahlaki veya aktivist yetkililere göndermeler, güçlendirme metaforları ve gerçek insanların yaşamları ile nasıl bağlantı kurduğu hakkında kitap tanıtım yazıları ve önsöz gibi araçlar vasıtasıyla kodlama yapmıştır (Richardson, 1990, ss. 32–33).

Son olarak, Richardson, akademik hedef kitle (örneğin, bilimsel dergiler, konferans bildirileri, akademik kitaplar) için;

> yazarın akademik kimliği, referanslar, dipnotlar, yöntembilim bölümleri, alışılmış akademik metafor ve görsellerin kullanımı ("değişim teorisi," "roller" ve "toplumsal sınıf düzeni" gibi) ve ilim veya irfan hakkındaki kitap tanıtım yazıları ve önsözün göze çarpan teşhiri (Richardson, 1990, s. 32) yoluyla belirtmiştir.

Burada akademik yazmayı vurguluyor olsak da, araştırmacılar nitel çalışmaları akademisyenlerin dışında kalan okuyucular için kodlamaktadırlar. Örneğin, sosyal ve beşeri bilimlerde, politika üretenler temel hedef kitle olabilirler ve bu da asgari yöntemler ile yazmayı, daha fazla tutumluluğu ve uygulama ve sonuçlar üzerinde odaklanmayı gerektirir.

Richardson (1990)'ın fikirleri nitel bir anlatının nasıl kodlanacağına dair düşünceleri harekete geçirmiştir. Bu tarz bir kodlama şunları içerebilir:

- Standart nicel araştırmaların giriş, yöntem, sonuçlar ve tartışma formatına uymayan genel bir yapı. Bunu yerine, yöntem "prosedürler" ve sonuçlar ise "bulgular" olarak adlandırılabilir. Esasen, silahlı saldırgan durum çalışmasında (Asmussen & Creswell, 1995; bakınız Ek-F) yapıldığı gibi, araştırmacı; çalışmadaki katılımcıların "inkar," "yeniden tetikleme" vb. konuları tartışırken kullandıkları ifadelerdeki tema başlıklarını katılımcıların sözcükleri ile ifade edebilir.
- Kişisel, tanıdık, belki "yakından," okunabilirliği oldukça yüksek, samimi ve geniş bir hedef kitle için uygulanan bir yazma stili. Nitel yazılarımız "ikna edici" bir etki için gayret etmelidir (Czarniawska, 2004, s. 124). Okuyucular materyali ilginç ve hatırda tutmaya değer bulmalıdır, yani yazıda "çekicilik" olmalıdır (Gilgun, 2005).
- Çalışmayı canlandıran detay düzeyi—yani *gerçeğe benzeme*—akla gelmektedir (Richardson, 1994, s. 521).

Bu sözcük, okuyucuyu doğrudan çalışmanın dünyasına götüren, bu dünya ister hem karşı kültür ve baskın kültüre karşı gençliğin direnci olsun (Haenfler, 2004; bakınız Ek-E) ister bir sınıfta göçmen bir öğrencinin kültürel bağlamı olsun (Chan, 2010; bakınız Ek B), "gerçek" ve "canlı" bir anlatıma sahip iyi bir yazınsal çalışmanın sunumunun göstergesidir. Yine de yazmanın gördüklerimizin ve anladıklarımızın sadece bir temsili olduğunun farkına varmalıyız.

Yazılardaki Alıntılar

Metni nitel araştırma dili ile kodlamanın yanı sıra yazarlar çalışmadaki katılımcıların düşüncelerini de dile getirirler. Yazarlar bol miktarda alıntıdan yaralanmaktadırlar ve Richardson (1990)'ın üç tür alıntıyı ele aldığı görülmektedir. Bunlardan ilki, göze çarpan kısa alıntılardan ibarettir. Bu alıntıların okuması kolaydır, alıntılar az yer kaplar, yazarın yazdığı metinden ayrı durur ve farklı bakış açılarını sembolize etmek için girintili yazılır. Örneğin, insanların AIDS ile nasıl yaşadığma dair fenomenolojik çalışmada, Anderson ve Spencer (2002; bakınız Ek-C) "düşünmemenin büyüsü" teması üzerine çalışmadaki kadın ve erkeklerden paragraf uzunluğunda alıntılar yapmıştır.

> Bu bir rahatsızlıktır; fakat zihnimde bu rahatsızlığın bende olduğunu sanmıyorum. Çünkü eğer HIV'e sahip olduğunuzu düşünürseniz, bu durum üstünüze daha çok gelecektir. Bu daha çok bir zihin oyunu gibi. Denemek ve hayatta kalmak bile onu düşünmediğinizi gösterir. Bu hastalık zihinde değildir (s. 1347).

İkinci yaklaşım analistin anlatı içinde kısaca alıntılanmış ifadeler olan gömülü alıntılardan oluşur. Richardson (1990)'a göre bu alıntılar, okuyucuyu odak noktasındaki değişime hazırlamaktadır veya bir noktayı göstermekte ve yazarın (ve okuyucunun) buradan yoluna devam etmesine izin vermektedir. Silahlı saldırgana dair çalışmada (Asmussen & Creswell, 1995; bakınız Ek-F) yazarlar geniş ölçüde gömülü alıntı kullanmışlardır; çünkü bu alıntılar çok az yer tutar ve bir temayı desteklemek üzere katılımcıların ağzından duruma özgü somut kanıt sağlarlar.

Üçüncü tip alıntı daha karmaşık kavrayışları ifade etmek için kullanılan uzun alıntıdır. Yayınlardaki yer sınırlaması nedeniyle ve uzun alıntıların çok sayıda düşünce içerebiliyor olmasından ve bu nedenle de yazarın okuyucusunun dikkatini anlaşılması istenen fikir üzerine yoğunlaştırmak için hem "alıntı içinde" hem de "alıntı dışında" okuyucuya yol göstermesi gerektiğinden bu alıntıları kullanmak zordur.

Bu yazma yaklaşımlarına ilaveten, nitel araştırmacı araştırma raporunun genel anlatı yapısını nasıl oluşturacağını ve tercih edilen yaklaşım çerçevesinde bir anlatım için raporda gömülü yapıları nasıl kullanacağını ele almalıdır. Beş araştırma yaklaşımına uygulandığı haliyle çok sayıda genel ve gömülü yapısal yaklaşımın listelendiği Tablo 9.1 tartışmada takip edilecek bir rehber olarak önerilmektedir.

Anlatı Yazısının Yapısı

Anlatı araştırmalarındaki çalışmaların raporlaştırılması hakkında okudukça, yazarların çok sıkı yapılandırılmış yazma stratejisi salık vermeye istekli olmadıklarını görülecektir (Clandinin & Connelly, 2000; Czarniawska, 2004; Riessman, 2008). Bunun yerine yazarların yapıda azami esneklik önerdikleri (bakınız Ely, 2007), fakat anlatı araştırmasında olabilecek temel unsurları vurguladıkları görülmektedir.

Genel Yapı. Anlatı araştırmacıları bireyleri araştırmanın şeklini tecrübe eden anlatı araştırmaları yapmaya teşvik etmektedirler (Clandinin & Connelly, 2000). Araştırmacılar, öncelikle okuma konusundaki kendi tercihlerine (örneğin anı yazıları ve romanlar) bakarak, diğer anlatı araştırması niteliğindeki tez ve kitapları okuyarak ve anlatı araştırmasını ileri-ve-geri yazma şeklinde ve bir süreç olarak görmek suretiyle kendi anlatı türlerine yönelebilirler (Clandinin & Connelly, 2000). Bu ilkeler çerçevesinde Clandinin ve Connelly (2000) anlatı araştırmasını kullanan iki doktora tezini değerlendirmektedirler. Bu iki tez farkı anlatı yapılarına sahiptir: Bu doktora tezlerinden biri üç kadının yaşamlarının kronolojik anlatımını vermektedir; diğeri ise doktora tezi için, giriş, literatür taraması ve yöntemi içeren daha klasik bir yaklaşımı benimsemiştir. Bu ikinci örnek için kalan bölümlerde yazarın katılımcılar ile deneyimlerinin hikâyesini anlatan bir tartışma yer alacaktır. Bu iki örneği okuyunca, Clandinin ve Connelly (2000)'nin ele aldığı üç-boyutlu araştırma uzayını her ikisinin de nasıl yansıttığı insanı şaşırtmaktadır. Bu uzay, daha önce de bahsedildiği gibi, ileri ve geri, içeriye ve dışarıya yönelen ve bir yerdeki deneyimleri konumlandıran bir metindir.

Anlatı araştırması	Genel Yazma Yapıları • Esnek ve evrimleşen süreçler (Clandinin & Connelly, 2000) • Üç boyutlu uzay içeren araştırma modeli & Connelly, 2000) • Hikaye kronolojileri (Clandinin & Connelly, 2000) • Bilginin zamansal veya olay temelli sıralanması (Riessman, 2008) • Katılımcıların neyi (temalar) nasıl (hikayelerindeki sıralama) söylediklerinin veya başkaları ile nasıl etkileşimde bulunduklarının (diyalog ve performans) aktarılması (Riessman, 2008)	Gömülü Yazım Yapıları • Yaşamda dönüm noktaları (Denzin, 1989b) • Temalar, önemli olaylar ve olay örgüleri (Czarniawska, 2004; Smith, 1994) • Metaforlar ve geçişler (Clandinin & Connelly, 2000; Lomask, 1986) • İleri-geri yöntemleri veya yakınlaştırma ve uzaklaştırma (Czarniawska, 2004; Denzin, 1989b) • Temalar veya kategoriler (Riessman, 2008) • Diyaloglar veya sohbetler (Riessman, 2008)
Fenomenoloji	• Bir "araştırma metninin" yapısı (Moustakas, 1994) • "Araştırma raporunun" formatı (Polkinghorne, 1989) • Temalar, analitik inceleme, öz ile başlama, başka yazarlar ile ilişki kurma, zaman, mekan ve diğer boyutları kullanma (van Manen, 1990)	• Özleri aktaran şekiller ve tablolar (Grigsby & Megel, 1995) • Felsefi tartışmalar (Harper, 1981) • Yaratıcı kapanışlar (Moustakas, 1994)

Kuram oluşturma	• Kuram oluşturma çalışmasının bileşenleri (May, 1986) • Açık, eksenel ve seçici kodlama (Strauss & Corbin, 1990, 1998) • Kuram ve kuramı destekleyen iddialar üzerinde odaklaşma (Charmaz, 2006)	• Analizin kapsamı (Chenitz & Swanson, 1986) • Önermeler (Strauss & Corbin, 1990) • Görsel şemalar (Harley ve diğ., 2009) • Duygular, yalın dil, ritim ve zamanlama, beklenmedik tanımlar ve çıkarımlar, etki oluşturmak için sorulmuş sorular, üslup, hız, hikayeler, çağrışımcı hikayeler (Charmaz, 2006)
Etnografi	• Öykü türleri (van Maanen, 1988) • Betimleme, analiz ve yorum (Wolcott, 1994b) • "Tematik anlatı" (Emerson, Fretz, & Shaw, 1995)	• Mecaz (Hammersley & Atkinson, 1995) • "Yoğun" betimleme (Denzin, 1989b; Fetterman, 2010) • Diyalog (Nelson, 1990); kelimesi kelimesine alıntılar (Fetterman, 2010) • Sahneler (Emerson, Fretz, & Shaw, 1995) • Farklı konuşmacıların fikirleri gibi edebi araçlar, genişleyen ve daralan anlatı temposu, metaforlar, alay ve benzetmeler (Fetterman, 2010; Richardson, 1990)
Durum çalışması	• Kısa hikayelerin formatı (Stake, 1995) • Bağımsız durum çalışması raporunun formatı (Lincoln & Guba, 1985) • Durum türleri (Yin, 2009) • Doğrusal ve doğrusal olmayan yaklaşımlara göre alternatif yapılar (Yin, 2009)	• Huni yaklaşımı (Asmussen & Creswell, 1995) • Betimleme (Merriam, 1988)

Örneğin, Clandinin tarafından aktarılan He'nin doktora tezi, iki katılımcının ve yazarın Çin'deki geçmiş yaşamları ve Kanada'daki mevcut durumları hakkında bir çalışmadır. Hikâye,

> yazar ve iki katılımcının geçmişi için geriye yönelir ve kim oldukları ve yeni ülkelerinde kim haline geldiklerinin bulmacası için ileriye yönelmektedir. Yazar, içe doğru bu çalışmanın yapılmasındaki kişisel sebeplere ve dışa doğru çalışmanın toplumsal önemine değinmektedir. Çin'in, Kanada'nın ve bu iki mekan arasında bulunduğunu hayal ettiği yerlerin manzara resimlerini çizmektedir (Richardson, 2000, s. 156).

Daha sonra, Clandinin ve Connelly (2000)'nin çalışmasında, öğrencilerinin çalışmalarının anlatı türü hakkında Clandinin'in tavsiyesine dair bir hikâye vardır. Bu tür form yine üç boyutlu uzay modeli ile alakalıdır:

> Öğrenciler gelişmekte olan metinleri hakkında Jean ile konuşmak için geldiklerinde, Jean kendini, önceden belirlenmiş ve kabul edilmiş formlar hakkında yorumlara cevap vermekten ziyade üç boyutlu anlatı araştırmasının uzayı içinde kafalarda soru işareti bırakan bir tepki verirken bulmuştur (Richardson, 2000, s. 165).

Bu parçada Clandinin'in öğrenciye nasıl ilerlemesi gerektiğini söylemekten ziyade nasıl "sorular sorduğunu" ve bir anlatı araştırmasını yazma hakkında düşünmek için bir çerçeve olarak üç-boyutlu araştırma uzayı modelinin genel *hitabet* yapısına nasıl döndüğüne dikkat ediniz. Bu çerçeve ayrıca anlatı raporu için bir kronoloji önermekte ve kronoloji içerisindeki bu sıralama zamanla veya spesifik hadiselerle daha da organize hale getirilebilir (Riessman, 2008).

Bütün nitel çalışma biçimlerinde olduğu gibi anlatı araştırmasında da veri toplama işlemleri, analiz süreci ve rapor yazımının formatı ve yapısı arasında yakın bir ilişki vardır. Örneğin, tematik analizde daha geniş yazım yapısı birtakım temaların sunulması şeklinde olacaktır (Riessman, 2008). Daha katı yapılandırılmış bir yaklaşımda—bireyin bir hikayeyi nasıl anlattığının analizinde—raporda ortaya konulan unsurlar Riessman'ın (2008) "bütünüyle yapılandırılmış anlatı" olarak adlandırıldığı altı unsuru takip edebilir (s. 84). Bu unsurlar şunlardır:

- bir özet ve/veya hikâyenin ana fikri
- oryantasyon (zaman, mekan, karakterler ve durumlar);
- karmaşık eylem (olay zinciri veya genellikle bir kriz veya dönüm noktasıyla birlikte olay örgüsü);

- değerlendirme (yazarın anlamlar ve duygular üzerine yorumda bulunduğu)
- çözülme (olay örgüsünün sonucu) ve
- final (hikayeyi sonlandırma ve günümüze bağlama)

Konuşmacılar (mülakatı yapan ve mülakat yapılan kişi/katılımcı gibi) arasındaki sorgulamaya odaklanmış bir anlatı araştırmasında, genel yazım yapısı doğrudan anlatım ve diyalog üzerine yoğunlaşmaktadır. Ayrıca diyalog; doğrudan konuşmalar, okuyucu kitlesine söylenen sözler, tekrarlama, anlamlı sesler ve eylem zamanlarında değişimler gibi performans özelliklerine sahip olabilir. Raporun tamamı bir şiir, oyun veya başka bir dramatik eser olabilir.

Gömülü Yapı. Makro düzeydeki yazma yapısının deneme ve esneklik ile ilerlediği varsayılırsa, daha mikro düzeydeki yazma yapısı, yazarların bir anlatı çalışması oluşturmada kullanabilecekleri yazma stratejilerinin birkaç unsuru ile ilişkilidir. Bu stratejiler Clandinin ve Connelly (2000), Czarniawska (2004) ve Riessman'dan (2008) alınmıştır.

Bir anlatının kaleme alınması bazı görüşleri susturmayı gerektirmez ve nihayetinde bazı görüşlere diğerlerinden daha çok yer verilir (Czarniawska, 2004).

Denzin (1989b)'in alkolikler üzerinde yaptığı çalışmada olduğu gibi biyografi yazarının katılımcının yaşamından anahtar bir olay ile başlayıp o olaydan ileriye ve geriye doğru çalıştığı ***ileri-geri yönteminde*** (Denzin, 1989b) olduğu gibi, yazıda uzamsal bir unsur da yer alabilir. Alternatif olarak, somut bir çalışma alanında geniş bir bağlamı (örneğin, bir yeri) betimlemede olduğu gibi "yakınlaştırma" ve "uzaklaştırma" ve sonra tekrar yakınlaştırma yer alabilir (Czarniawska, 2004).

Yazı "anahtar olay" veya insanların yaşamlarında iz bırakan etkileşimsel an ve deneyimler olarak tanımlanan ***dönüm noktasını*** vurgulayabilir (Denzin, 1989b). Denzin (1989b) dört tür olaydan bahsetmektedir: bireyin yaşamının bünyesine dokunan önemli bir olay; birikimli veya sembolik olaylar, bir süre devam eden deneyimler; bir bireyin yaşammda bir anı temsil eden küçük bir dönüm noktası ve deneyimi hafifletmeyi içeren olaylar veya hafifletilmiş dönüm noktaları. Czarniawska (2004) olay örgüsünün temel unsurunu veya aktarılan olaylardan bir anlam çıkarmaya imkân tanıyan bir yapıyı sunma anlamına gelen olay örgüsü dizisini ortaya koymaktadır.

Anlatı yazılarında temalar okuyucuya aktarılabilir. Smith (1994) yazıya dökülecek yaşamın gelişimine kılavuzluk etmek için bir tema bulmayı önermektedir. Araştırmacıların genellikle önemli bir temayı daha az önemli veya küçük temalardan ayırt etmede güçlük yaşamalarına rağmen, bu tema tüm yaşama dair önbilgiden veya yaşamın özetinden ortaya çıkmaktadır.

Clandinin ve Connelly (2000) için ya araştırmacının katılımcılar arasında ortak konular ya da unsurları aradığı temalara yönelik "aşağı doğru indirgemeyi" (s. 143) içeren bir yaklaşım olan indirgemeci sınırda araştırma metinleri yazmaktan bahsetmektedir.

Spesifik anlatı yazma stratejileri, araştırmacı ve katılımcılar arasında geçen bir diyalogun kullanımını da içerir (Riessman, 2008). Bazen bu yaklaşımda öyküleyicinin özel dili sorgulanır; dış görünüşe göre kabul edilmez. Diyalog çalışmada gözler önüne serilmekte ve genellikle anlatıcının dili ve İngilizce dahil farklı dillerde sunulmaktadır.

Diğer öyküleyici hitabet araçları geçişlerin kullanımını içermektedir. Lomask (1986) bunların anlatılarda doğal kronolojik bağlantılarda yerleşik olduğundan bahsetmektedir. Yazarlar bunları kelimeler ve tümceler aracılığı ile sorular yoluyla (Lomask bunu "tembellik" olarak adlandırıyor) ve eylemi ileri veya geri hareket ettirerek zaman-mekan değişiklikleri ile anlatı içine yerleştirirler. Bağlantılara ek olarak, anlatı araştırmacıları olacak şeylere veya daha sonra gelişecek olay veya ortaya çıkacak temalara dair anlatı ipuçlarının sık kullanımı anlamına gelen *önceden işaret etmeyi* kullanırlar. Anlatı araştırması yapan araştırmacılar aynı zamanda metaforlar da kullanırlar ve Clandinin ve Connelly (2000) anlatı metinlerini betimlemek için kapların içindeki (yani doktora tezi, dergi makalesi, vb.) çorba metaforunu (yani insan, mekân ve nesnelerin betimlenmesi; kavrayışa yönelik savlar; mekân, zaman, sahne veya olay örgüsü içine konumlandırılmış insanlara dair zengin bir biçimde dokunmuş anlatılar) önermektedir.

Chan'ın (2010) anlatı araştırması (bakınız Ek-B) bu anlatı unsurlarının birkaçını örneklendirmiştir. Chan Çinli göçmen bir öğrencinin ve bu öğrencinin arkadaşları, öğretmeni ve ailesiyle olan duygusal yakınlığının hikayesini anlatmıştır. Genel anlatı yapısı Riessman (2008)'ın tematik yaklaşımına uygundur ve bulguların tamammda okuyucuya öğrencinin okul ile, evde ailesi, okulda akranları ve ebeveynleri ile olan çatışması ile alakalı temalar sunulmuştur. Chan tarafından kullanılan spesifik bir gömülü öyküleme tekniği, araştırmacı ve öğrenci arasındaki diyalogu kullanarak her bir tema için kanıt sağlamaktadır. Sohbetin anlamını şekillendirmek için her bir diyalog parçasına "Suzan Fukyence konuşmaz" gibi bir başlık verilmiştir (Chan, 2010, s. 117).

Fenomenolojik Çalışmanın Yazma Yapısı

Fenomenoloji hakkında yazanlar (örneğin Moustakas, 1994) genel yazma yapılarına gömülü yazma yapılarından çok daha fazla önem vermektedirler. Ancak bütün nitel çalışma biçimlerinde olduğu gibi, bir makale, monografi veya kitap formatındaki araştırma raporlarını dikkatli bir şekilde incelemek suretiyle çok şey öğrenilebilir.

Genel Yapı. Moustakas (1994) tarafından yapılan hayli yapılandırılmış bir analiz yaklaşımı, fenomonolojik bir çalışma oluşturmak için ayrıntılı bir form sunmaktadır. Analiz aşamaları—önemli ifadeleri belirlemek, anlam birimleri oluşturmak, temaları gruplandırmak, dokusal ve yapısal betimlemeler ileri sürmek ve deneyimin temel ve değişmez yapısının (veya özünün) ayrıntılı betimlemesini içeren dokusal ve yapısal betimlemenin karma bir tasviri ile bitirmek—raporu organize etmek için açıkça ifade edilmiş bir işlem ortaya koymaktadır (Moustakas, 1994). Deneyimlere göre, hassas konular üzerinde (örneğin "dışlanma," "uykusuzluk," "kriminal anlamda haksızlığa uğrama," "yaşamın anlamı," "yaşamın ortasından kişinin gönüllü olarak mesleğini değiştirmesi," "arzulama" ve "yetişkinlerin çocuklukta istismara uğramış olması," Moustakas, 1994, s. 153) yapılan fenomenolojik çalışmaya dair oldukça yapılandırılmış yaklaşımlara şahit olmak bireyleri hayli şaşırtır. Sanırım veri analiz süreci, araştırmacıyı bu yöne yönlendirmektedir ve raporun analizi ve nihayetinde organizasyonu için genel yapıyı ortaya koymaktadır.

Moustakas (1994)'ın da önerdiği gibi, bir araştırma raporunun genel organizasyonunu ele alınız. Moustakas "bir araştırma metni yazarken" belli bölümleri önermektedir.

Bölüm 1: Giriş ve konunun ortaya konulması ve plan. Konular; konunun ortaya çıkmasını sağlayan deneyimleri hakkında otobiyografik bir cümleyi, konu ile ilgili merak veya şaşkınlığa sebep olan olayları, konunun olası sosyal neticeleri veya anlamını, konunun ele alınması neticesinde ortaya çıkacak yeni bilgi veya konunun alana katkısını, araştırmacının elde edeceği bilgi, araştırma sorusu ve çalışmaya ait terimleri içerir.

Bölüm 2: İlgili literatürün taranması. Konular; üzerinde araştırma yapılan veritabanlarının bir özetini, literatüre girişi, bu çalışmaların ve çalışmalarda ortaya çıkan temaların uygulamaya konulmasını ve mevcut araştırmanın önceki araştırmalardan ne yönden farklılık gösterdiğini ele alan temel bulguların ve ifadelerin özetini içerir.

Bölüm 3: Modelin kavramsal çerçevesi. Konular araştırma deseni ile ilgili kavram ve süreçlere ilaveten kullanılacak teoriyi de içerir (3. ve 4. bölümler birleştirilebilir).

Bölüm 4: Yöntem. Konular; araştırma yapmaya hazırlık, veri toplama, veriyi organize etme, analiz ve sentez yapma aşamalarındaki yöntem ve işlemleri içermektedir.

Bölüm 5: Veri Sunumu. Konular; kelimesi kelimesine veri toplama örnekleri, veri analizi, verinin sentezi, anahtar ifadelerin listelenmesi, anlam birimleri, kümelenmiş temalar, dokusal ve yapısal betimelemeler ve deneyimin anlam ve özünün bir sentezini içerir.

Bölüm 6: Özet, çıkarımlar ve sonuçlar. Bölümler; çalışmanın özeti, bulguların literatür taramasındakilerden nasıl farklılaştığı, gelecekteki çalışmalar için öneriler, çalışmanın sınırlılıklarının belirlenmesi, çalışmanın olası sonuçları hakkında bir tartışma ve çalışmanın özünü ortaya koyan ve araştırmacı için ilham veren yaratıcı bir kapanışı içerir.

Bu kadar spesifik olmayan ikinci bir model, "araştırma raporunun" ele alındığı Polkinghorne'da (1989) bulunmaktadır. Bu modelde araştırmacı, veri toplama işlemlerini ve ham veriden deneyimin daha genel betimlemesine ulaşmadaki basamakları betimler. Araştırmacı önceki çalışmaların bir özetini, konu ile ilgili teoriyi ve psikolojik teori ve uygulamalar için olası sonuçları da dahil etmektedir. Böyle bir raporun etkisi hakkında Polkinghorne'un yorumu bilhassa sevilmektedir.

> Deneyimin doğru, net ve açık seçik betimlemesini içeren bir araştırma raporu yazınız. Raporu okuyacak kişiler, "Birisi için bunu tecrübe etmenin nasıl bir şey olduğunu daha iyi anlıyorum" duygusuna kapılmalıdırlar (Polkinghorne, 1989, s. 46).

Fenomenolojik bir çalışmanın genel yazım yapısının üçüncü modeli van Mannen'den (1990) gelmektedir. van Manen "metin üzerinde çalışma" (van Manen, 1990, s. 167) ile ilgili tartışmayı nihai rapor için metinleri sunan ve organize eden çalışmaların iyi birer fenomenoloji çalışması olmada yetersiz kaldığı düşüncesi ile başlıyor. Bunun yerine çalışmayı yazıya dökmek için birkaç seçenek önermektedir. Üzerinde çalışılan fenomenin temel noktaları incelenerek çalışma tematik olarak organize edilebilir. Aynı zamanda metin verisini daha büyük fikirlere (örneğin birbirine zıt fikirlere) dönüştürmek suretiyle çalışma analitik olarak sunulabilir veya belli bir yaşam vaziyetinin tasvirine odaklanabilir. Çalışma, betimlemenin özü ile başlayabilir ve sonra bu özün nasıl açıkça gösterildiğini çeşitli örneklerle ortaya koyar. Diğer yaklaşımlar, başka fenomenolojik yazarlar ile diyalog içinde yazmayı ve betimlemeyi zaman, mekân, yaşamış kimse ve başkaları ile ilişkiler açısından yapmayı içerir.

Sonuç itibariyle, van Mannen yazarların kendi verilerini aktarmanın yeni yollarını bulabileceklerini veya yaklaşımları birleştirebileceklerini ortaya koymaktadır.

Gömülü Yapı. Gömülü hitabet yapılarına geri dönecek olursak, literatür en iyi kanıtı sunmaktadır. Bir yazar, için metinde kısa bir paragraf oluşturarak veya paragrafı bir şekil içerisine yerleştirerek deneyimin "özünü" bir çalışmadaki katılımcılara sunar. Bir şeyler öğreten hemşirelerin bakım deneyimleri üzerindeki çalışmada bu ikinci yaklaşım etkin bir şekilde kullanılmaktadır (Grigsby & Megel, 1995). Bir başka yapısal araç da fenomenoloji ve fenomenolojinin felsefi varsayımlarına dair bir tartışma yoluyla okuyucuyu "eğitmektir." Harper (1981) bu yaklaşımı kullanır ve fenomenolojide "serbestliğin" anlamı üzerinde durmanın avantajlarına ilaveten Husserl'in temel prensiplerinin birkaçını betimler.

Son olarak, Moustakas'm (1994) önerisi güzel gözükmektedir: "Mesleki ve özel hayatınızın bilgisinin ve gelecekteki yönelimlerinin değeri açısından çalışmanın özü ve ilhamına değinen kısa, yaratıcı bir kapanış yazınız" (s. 184). Fenomenolojist kendini anlatımın dışında tutma eğilimine rağmen, Moustakas başlangıçtaki problem cümlesini otobiyografik bir bağlam içerisinde vermek gibi psikolojik fenomonolojistlerin çalışmaya katabileceği yansıtıcılığı ortaya koymaktadır.

Anderson ve Spencer (2002)'ın AIDS ile yaşayan kişilerin hastalıklarını nasıl yansıttıklarına dair fenomenoloji çalışması bu genel ve gömülü yazma yapılarının çoğunu göstermiştir (Bakınız Ek-C). Genel makale; giriş, literatür taraması, yöntem ve sonuçları ile yapılandırılmış bir organizasyona sahiptir. Önemli cümleleri ve anlam temalarını birer tabloda sunmak suretiyle Colaizzi (1978)'nin fenomonolojik yöntemleri takip etmiştir. Anderson ve Spencer fenomenin derinlemesine, geniş çaplı bir betimlemesi ile bitirmişlerdir ve şu ayrıntılı betimlemeyi ortaya koymuşlardır:

> Sonuçlar zaruri bir AİDS planına dahil edilmiştir. Yaşanmış AIDS deneyimi, vücudu heder etme ve kişisel kayıp korkusuyla başlangıçta dehşet verici idi. AIDS'in bilişsel sembolleri kaçınılmaz ölüm, vücudun yok olması, savaşma ve kronik bir hastalığa sahip olmayı içermekteydi. Bu hastalık ile başa çıkma yöntemleri "doğru ilacı" arama, kendine bakma, teşhisi kabul etme, AIDS düşüncesini zihinden atma, yaratıcıya yönelme ve tetikte olmayı içermekteydi. Zamanla, birçok insan AIDS ile birlikte yaşamaya adapte olmuşlardır. Duygular "yıkıcı," "üzücü" ve "sinirliden" "huzurlu olma" ve "üzülmemeye" kadar değişiklik göstermiştir (Anderson ve Spencer, 2002, s. 1349).

Anderson ve Spencer yaptıkları fenomenoloji çalışmaya 53 yaşında AİDS-'li bir adamdan bir alıntı ile başlamaktadırlar; fakat dönüşlü bir şekilde kendi-

lerinden bahsetmemişlerdir. Fenomenolojinin arkasında yatan temel felsefi prensipleri de tartışmamışlardır.

Kuram Oluşturma Çalışmasının Yazma Yapısı

Nitel araştırmacılar, kuram oluşturma çalışmalarını dergi makalesi formatında gözden geçirerek anlatıyı oluşturmak için genel bir şekil (ve varyasyonları ile birlikte) ortaya çıkarabilirler. Bilimsel dergi makalesindeki problem, yazarların derginin parametrelerine uydurmak için çalışmalarının indirgenmiş versiyonlarını sunmalarıdır. Böylece, okuyucu bütün proje hakkında tam bilgi sahibi olmadan belli bir çalışmanın incelemesini ele alır.

Genel Yapı. En önemlisi, yazarlar herhangi bir kuram oluşturma çalışmasında teoriyi sunmak zorundadır. May (1986)'in de belirttiği gibi, "Katı ifadelerle söylemek gerekirse, bulgular teorinin kendisidir; yani onları birbirine bağlayan bir dizi kavram ve önermedir" (s. 148). May kuram oluşturmadaki araştırma işlemlerini betimlemeye devam etmektedir.

- Araştırma soruları geniştir ve bu sorular veri toplama ve analizi sırasında birkaç kez değişecektir.
- Literatür taraması "ne temel kavramları ortaya koyar ve ne de hipotez önerir" (May, 1986, s. 149). Bunun yerine kuram oluşturmada literatür taraması mevcut bilgi birikimindeki boşlukları veya önyargıyı gösterir ve böylece bu tür nitel bir çalışmanın gerekçesini ortaya koyar.
- Çalışma süresince yöntem evrim geçirir ve bu nedenle yöntem bölümünü çalışmanın başında yazmak zorluklara sebep olur. Ancak araştırmacı, bir yerden başlar ve örneklem, araştırmanın yapıldığı yer ve veri toplama işlemleri hakkında ön fikirleri betimler.
- Bulgular bölümü teorik şemayı ortaya koymaktadır. Yazar, teorik modele dış destek sağlamak için literatürden referanslar ekler. Buna ilaveten, kısa hikâye ve alıntı şeklindeki gerçek veri parçaları faydalı açıklayıcı materyal sağlar. Bu materyal, teorinin veri üzerinde ne derece iyi temellendirildiği hakkında okuyucunun bir kanıya varmasına yardımcı olur.
- En son tartışma bölümü, teorinin diğer mevcut bilgilerle ilişkisini ve gelecekteki araştırma ve uygulama için olası sonuçlarını ele alır.

- Strauss ve Corbin (1990) kuram oluşturma araştırmaları için genel yazma parametreleri ortaya koymaktadırlar. Strauss ve Corbin (1990) şu önerilerde bulunmaktadır:
- Açık seçik analitik bir hikâye geliştiriniz. Bunun, çalışmanın seçici kodlama aşamasında verilmesi beklenir.
- Kavramlara ve analitik hikâyeye bağlı tutulan betimleme ile kavramsal düzeyde yazınız. Bu, kişinin üzerinde çalışılan fenomen hakkında çok az betimleme ve soyut düzeyde daha fazla analitik teori bulması anlamına gelir.
- Kategoriler arasındaki ilişkileri belirtiniz. Araştırmacının hikâyeyi anlattığı ve önermeler iler sürdüğü eksenel kodlamada bulunan kuram oluşturmanın kuramlaştırma bölümüdür.
- Kategoriler arasındaki ilişkiler için varyasyonlar, ilgili şartlar, sonuçlar vb. noktaları belirtiniz. İyi bir teoride kişi teorinin dayandığı varyasyon ve çeşitli şartları bulur. Bu, eksenel kodlamanın her bir unsurunda çoklu bakış açıları ve varyasyonların tam olarak geliştirildiği anlamına gelir. Örneğin teorideki sonuçlar çoklu ve ayrıntılıdır.

Daha spesifik anlamda, Strauss ve Corbin (1990, 1998) tarafından ileri sürüldüğü gibi, teori oluşturmaya dair yapılandırılmış bir yaklaşımda nihai yazılı raporun spesifik yönleri; araştırmacının veride keşfettiği çeşitli açık kodların bulunduğu, açık kodlamaya dair ve teorinin bir şemasını ve şemadaki her bir unsur (yani nedensel koşullar, merkezi fenomen, müdahil koşullar, bağlam, stratejiler ve sonuçlar) hakkında bir tartışma içeren eksenel kodlama hakkında bir bölüm içerir. Buna ilaveten, rapor araştırmacının şemadaki kategorilerin unsurlarını birbirine bağlayan teorik önermeleri ortaya koyduğu veya kategorilerle ilişkili olan teoriyi ele aldığı teorik bir bölümü içerir.

Charmaz (2006)'a göre, daha az yapılandırılmış bir yaklaşım kuram oluşturma çalışmasının taslağını yazmaya yönelik önerilere eğilim gösterir. Charmaz; teori geliştikçe fikirlerin ortaya çıkmasına izin vermenin, ilk taslakları gözden geçirmenin, teori hakkında kendinize soru sormanın (örneğin, kuramdaki kavramlar için temel kategoriler oluşturdunuz mu?) teorinin önemi hakkında bir iddia ortaya atmanın ve teorideki kategorileri yakından incelemenin önemini vurgulamaktadır. Böylece, Charmaz kuram oluşturma çalışmasını yazıya dökmek için bir şablon ortaya koymamaktadır; fakat dikkatimizi teorideki savın önemine ve teorinin doğasına çekmektedir.

Gömülü Yapı. Kuram oluşturma çalışmalarında, araştırmacı veri analizinin kapsamına göre anlatı raporunu çeşitlendirir. Örneğin, Chenitz ve Swanson (1986), anlatıda aktarılan analiz türleri bakımından farklılık gösteren altı adet kuram oluşturma çalışması sunmuştur. Bu örneklerin önsözünde, yazarlar analizin (veya anlatının) aşağıdakilerin bir veya birkaçını ele alabileceğinden bahsetmektedirler: betimleme, açık kodlama ile kategorilerin oluşturulması, kodları eksenel kodlamada ana kod etrafında birleştirerek düşük seviyeli ve/veya formal teoriye bağlanmış önemli, temel düzey bir teori geliştirmek.

Bu analizlerden bir veya daha fazlasını içeren kuram oluşturma yaklaşımlarına şahit olunmuştur. Örneğin, eşcinseller ve bunların "ortaya çıkma" süreçlerine dair bir çalışmada, Kus (1986) analizde sadece açık kodlama kullanmaktadır ve ortaya çıkma sürecinde dört aşama belirlemektedir: eşcinsel kişinin radikal bir dönüşüme uğradığı kimlik tespiti aşaması; bireyin eşcinseller hakkında olumsuz görüşlerini olumlu düşünceler haline dönüştürdüğü bilişsel değişim aşaması; bireyin pozitif bir yaşam gücü olarak eşcinsel olmayı kabullendiği kabullenme aşaması; bireyin kendini açması, eşcinselleri de kapsayacak şekilde arkadaş çevresinin genişletilmesi, eşcinsel davalarla politik olarak ilgilenmek ve eşcinsel gruplara gönüllü olarak katılmak gibi eşcinsel olmayı kabullenmekten kaynaklanan davranışlar içersine girdiği eylem aşaması. Bu süreç üzerindeki odağın aksine, Creswell & Brown (1992) Strauss ve Corbin'deki (1990) aşamaları takip etmektedirler. Fakülte üyelerinin araştırma verimliliklerini geliştirmeye çalışan başkanların fakülte üyelerini geliştirme uygulamalarını inceliyoruz. Açık kodlama ile başlıyoruz ve mantık şeması ile tamamlanmış olan eksenel kodlamaya geçiyoruz ve yön (boş formun aksine) formunda bir dizi açık seçik önerme ortaya koyuyoruz.

Başka bir gömülü anlatı özelliği ise kuram oluşturma çalışmalarında önermeler ve teorik ilişkileri ifade etme şeklini incelemektir. Bazen bunlar "dolambaçlı" şekilde sunulur veya teori anlatı şeklinde betimlenir. Strauss ve Corbin (1990) böyle bir modeli sağlık bakım ortamında "koruyucu yönetim" (s. 134) teorilerinde ortaya atmaktadırlar. Başka bir örnek Conrad (1978)'ın akademideki akademik değişime dair formal önermelerinde görülmektedir.

Başka bir gömülü yapı da araştırmacının esas teoriyi görsel bir model şeklinde ortaya koyduğu "mantık şeması, "mini çerçeve" veya "bütünleşik" şemanın sunulmasıdır. Araştırmacı bu yapının unsurlarını eksenel kodlama aşamasında belirler ve sonra "hikâyeyi" eksenel kodlamada anlatılır. Bu görsel model nasıl sunulmaktadır? Bu şemanın güzel bir örneği çocuklukta cinsel istismarı atlatan kadınları ele alan Marrow ve Smith (1995)'in çalışmasında bulunmaktadır.

Bu şema; nedensel koşullar, merkezi fenomen, bağlam, müdahil koşullar, stratejiler ve sonuçların eksenel kodlamasını içeren teorik bir modeli göstermektedir. Bu şema; nedenselliğin soldan sağa, nedensel koşulların sonuçlara doğru akışını gösteren yön okları ile sunulur. Oklar aynı zamanda bağlam ve müdahil koşulların stratejileri doğrudan etkilediğini göstermektedir. Çalışmanın sonlarına doğru verilen bu görsel form çalışma için doruğa ulaşan teoriyi temsil etmektedir.

Charmaz (2006) kuram oluşturma raporlarında işe yarayan bir dizi gömülü yazma stratejisi öngörmektedir. Kuram oluşturma çalışmalarının örnekleri; ruh hali veya duyguları teorik bir tartışma halinde paylaşmayı; anlaşılır bir dil, ritim ve zaman gibi yazıyı okuyucuların erişimine sunan yolları anlatmaktadır [(Örneğin "Günler akıp gidiyor" Charmaz, 2006, s. 173)] Charmaz aynı zamanda kuram oluşturma yazarını beklenmedik tanımlar ve iddialar ortaya atmaya davet etmektedir. Etki yaratmak için sorulmuş sorular da faydalıdır ve yazma, okuyucuyu konuya yönlendiren tempo ve üslubu içerir. Kuram oluşturma çalışmalarında hikaye anlatılabilir ve genel olarak yazma, teorinin okuyucusunu ikna etmek için çağrışımcı dili beraberinde getirir.

Harley ve diğerlerin (2009)'in Ek-D'de verilmiş olan kuram oluşturma çalışması bilimsel kuram oluşturma araştırmasının daha formal olan yapısını göstermektedir. Bu çalışma problem ve literatür taraması ile başlamıştır ve daha sonra yöntem, sonuçlar, tartışma ve uygulamanın olası sonuçlarına geçmiştir. Daha geniş hitabet yapısı fiziksel etkinliğin evrimleşmesi hakkındaki teorik bir model ileri sürme üzerinde odaklaşmıştır. Sonuç bölümünde, spesifik kodlar ve kategoriler sunulmamıştır. Bunun yerine, tartışma çabucak teorik modele ve modelin aşamalarının ayrıntılı bir şekilde tartışılmasına yönelmiştir. Modelin bir yönü—planlama yöntemleri—daha detaylı tartışma için vurgulanmıştır. Gömülü yazma stratejileri açısından, teorinin bir taslağı sunulmuştur ve araştırmacının kuram oluşturma çalışmalarında veri analizinin (kavramlar halinde gruplandırılan kodlar, birbiri ile karşılaştırılan kavramlar ve teorik bir çerçeve içerisine oturtulan kavramlar) temel prensiplerinin kullanımından söz edilmiştir. Bu anlamda, bu çalışmada detaylı yazma yaklaşımı ve kuram oluşturmanın daha geniş bir şekilde sunumu, Charmaz'ın (2006) da ele aldığı teori ve bu teorinin savlarına odaklanan kuram oluşturma çalışmasında yazma sürecini daha fazla yansıtır. "Analitik çerçeveleri orta noktaya" yerleştirir (Charmaz, 2006, s. 151).

Etnografik Çalışma Yazım Yapısı

Etnograflar, metnin doğasının ele alınan konuyu nasıl şekillendirdiğinden yazarlar tarafından kullanılan araçlar ve "hitabet" geleneklerine kadar anlatı yapısı hakkında ayrıntılı olarak yazarlar (Atkinson & Hammersley, 1994).

Etnografi çalışmalarının ve gömülü yapıların genel biçimleri literatürde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Genel Yapı. Etnografi çalışmalarının genel yazma yapısı değişiklik gösterir. Örneğin, van Maanen (1988) alternatif etnografi türleri ortaya koymaktadır. Bazı etnografiler, etnoloğun portreleri nasıl ürettiğine dair çok fazla bilgi vermeksizin ele alınan kültürlerin doğrudan ve gerçekçi portrelerini aktaran raporlar şeklinde gerçekçi hikâyeler olarak yazılır. Bu tür bir hikâyede yazar kişisel olmayan "bilimsel" ve "nesnel" bir perspektif ifade eden bir bakış açısı kullanır. İtirafa dair bir hikâyenin zıt bir yaklaşımı vardır ve araştırmacı kültürden çok kendi alan deneyimleri üzerinde yoğunlaşır. En son tür yani izlenimci hikâye "dramatik haliyle alan çalışmasına ait durumun" kişiselleştirilmiş anlatımıdır (van Maanen, 1988, s. 7). Bu tür; hem gerçekçi hem de itirafçı yazmanın unsurlarına sahiptir ve çekici ve ikna edici bir hikaye sunar. Hem itirafçı hem de izlenimci hikâyelerde kişisel bir yazma tarzı ortaya koyan birinci ağızdan anlatım vardır. van Maanen diğer daha az sıklıkla yazılan diğer hikâyelerin de—önemli sosyal, siyasi, sembolik ya da ekonomik konulara odaklanan eleştirel hikayeler; teoriyi oluşturan, genelleyen, test eden ve sergileyen formalist hikayeler; etnografların romancılardan kurgu yazma tekniklerini ödünç alarak gazeteciler gibi yazdığı edebi hikayeler ve alan çalışanları ve kilit katılımcılar tarafından ortaklaşa kaleme alınan ve konudan konuya geçen anlatılar olan ortaklaşa anlatılan hikayeler— var olduğunu ifade ediyor.

Birazcık farklı fakat daha geniş belagat yapısı ile ilgili olan bir notta Wolcott (1994b) veri analizinin aşamalarının yanında iyi bir etnografik metnin en önemli öğesi olan, iyi bir nitel araştırmanın üç unsurunu vermektedir. Öncelikle, etnograf, kültürün "Burada neler oluyor?" sorusuna cevap veren bir "betimlemesini" ortaya koyar (Wolcott, 1994b, s. 12). Wolcott bu betimlemeyi yazmak için faydalı teknikler önermektedir:

kronolojik sıralama, araştırmacı ya da anlatıcı sıralaması, ilerici odaklama, kritik veya önemli bir olay, olay örgüleri ve karakterler, etkileşim grupları, analitik bir çerçeve ve birkaç bakış açısından anlatılmış bir hikaye. İkincisi, bu yaklaşımlardan birini kullanarak kültürü betimledikten sonra, araştırmacı veriyi "analiz eder." Analiz; bulguları vurgulama, bulguları sunma, alan işlemlerini raporlama, verideki düzenlilikleri belirleme, mevcut durumu bilinen bir durum ile karşılaştırma, verileri değerlendirme, bilgiyi daha geniş bir analitik çerçeveye oturtma, araştırma sürecini eleştirme ve yeniden bir araştırma deseni önermeyi içerir. Bütün bu analitik tekniklerden, "modellerin" veya temaların belirlenmesi etnografik yazılarda büyük öneme sahiptir.

Üçüncüsü, hitabet yapısı içerisinde yorum yer alır. Bu; araştırmacının analizi genişletebileceği, bilgilerden çıkarım yapabileceği, kilit noktadaki kişilerce yönlendirildiği veya önerildiği gibi yapabileceği, teoriye dönebileceği, yorumlama üzerinde tekrar odaklanabileceği, kişisel deneyimler ile bağlantı kurabileceği, yorumlayıcı süreci analiz edebileceği veya yorumlayabileceği veya alternatif formatları keşfedebileceği anlamına gelmektedir. Bu yorumsal stratejilerden, bulguları araştırmacının deneyimleri bağlamında ve daha geniş anlamda bilimsel araştırmalar bünyesinde yorumlama yaklaşımını şahsen seviyorum.

Etnografi için daha detaylı, yapılandırılmış plan Emerson, Fretz, ve Shaw (1995)'da mevcuttur. Bu araştırmacılar, etnografik çalışmayı "genellikle ana hatları ile analitik olarak tematikleştirilmiş, alan notlarından bölümler ve analitik yorumların düzenlenmiş birimlerinden oluşan bir diziden oluşturulmuş" (s. 70) bir "tematik anlatı," bir hikaye olarak geliştirmeyi tartışmaktadırlar. Bu tematik anlatım, birkaç analitik temayı içeren ve çalışma boyunca ayrıntılandırılan temel bir fikirden veya tezden tümevarımsal olarak oluşturulur. Bu anlatım şu şekilde yapılandırılır.

- Öncelikle, okuyucunun ilgisini çeken ve çalışmaya odaklanan bir giriş vardır ve sonra araştırmacı yorumunu alandaki daha genel bilimsel meselelerle ilişkilendirir.
- Buna müteakip, araştırmacı, ortamı ve bu ortam hakkında bilgi sahibi olma yollarını ortaya koyar. Bu bölümde de etnograf, kendisinin araştırma rolünün avantaj ve kısıtlılıklarının yanında ortama giriş ve katılım hakkındaki ayrıntıları aktarır.
- Daha sonra araştırmacı analitik iddiaları ortaya koyar ve Emerson ve meslektaşları (1995) yazarın analitik bir bakış açısının olduğu, konu hakkında oryantasyon bilgisi verdiği, alıntı veya doğrudan alıntıyı sunduğu ve sonra analitik konu ile alakalı olan alıntı hakkında analitik bir yorum ortaya koyduğu "alıntı eleştiri" birimlerinin faydasma işaret etmektedirler.
- Sonuç bölümünde, araştırmacı başlangıçta ortaya attığı tez üzerinde düşünür ve bu tezin ayrıntılarına iner. Bu yorum, incelenen materyal ışığında tezi genişletebilir veya değiştirebilir, tezi genel bir teori veya güncel bir mesele ile ilişkilendirebilir veya çalışmanın tezi, yöntemleri veya varsayımları hakkında bir meta-yorum ortaya koyabilir.

Gömülü Yapı. Etnograflar, kinaye veya "mecaz" gibi gömülü dilbilimsel araçlar kullanırlar (Fetterman, 2010; Hammersley & Atkinson, 1995). Örneğin metaforlar tiyatro gibi sosyal eylemlerin görsel, uzamsal veya dramacı kişiselleştirmelerini verir.

Başka bir mecaz da etnografların örnekler, görseller, durumlar ve/veya bir bölüm oluşturan fakat bütünü temsil eden kısa bir hikâye sunduğu kapsamlamadır*. Etnograflar, meseleyi ele alan mecazlar ve büyük hikâyelerden küçük hikayelere ulaşan bir silsile sunarlar. Son bir mecaz ise, birbirleriyle rekabet eden referans ve mantık çerçevesinin zıtlıklarını gün yüzüne çıkardıkları istihzadır.

Daha spesifik hitabet araçları etnografide sahneleri resmederler (Emerson ve diğerleri, 1995). Yazarlar ayrıntılara yer verebilirler veya "bol miktarda yazabilirler" veya gerçeğe benzemesini sağlayan ve okuyucular için betimlenen olayları tecrübe ettikleri veya belki tecrübe edebilecekleri duygusunu yaratan "yoğun" bir betimleme yapabilirler (Denzin, 1989b; Fetterman, 2010). Denzin (1989b) nitel araştırmayı yazmada "yoğun betimlemenin" kullanımının öneminden bahsetmektedir. Bu ifade ile Denzin; anlatının "detay, bağlam, duygu ve sosyal ilişki ağlarını" kastetmektedir...[ve] duygusallık ve özduyguları uyandırmaktadır...Etkileşimde bulunan bireylerin düşünceleri, duyguları, eylemleri ve anlamları duyulmaktadır" (Denzin, 1989b, s. 83). Örneğin, Denzin (1989b), Sudnow (1978)'un yoğun betimleme örneğine gönderme yapmakta ve sonra bu betimlenen sanki "kısa" betimlemeymiş gibi kendi versiyonunu ortaya koymaktadır.

> Yoğun betimleme: "Piyano başında oturarak ve bir ton yaratmaya yönelerek, el piyanonun tuşlarına uzandığında ton bir bütün olarak hazırdır ve o bölge yapılacak iş ile alakalı bir alan olarak görülmüştür...Birbirinden ayrılmış A ve B tonu vardır... A tonunun üretimi sıkı bir şekilde bastırılmış bir el gerektirirken B'nin üretimi ise...açık ve yayılmış bir el gerektiriyordu...Yeni başlayan birisi A'dan B'ye bağlantısız bir şekilde ulaşır (Sudnow, 1978, ss. 9–10).

> Kısa betimleme: "Piyano klavyesini öğrenmede güçlük yaşadım" (Denzin, 1989b, s. 85).

Bunun yanında etnograflar diyaloğu sunarlar ve ilgili kültürün lehçesinde veya doğal dilinde yazıldığı zaman diyalog canlı hale gelir (örneğin Siyahi İngilizce hakkındaki makaleler veya Nelson'da, (1990) düzenek değiştirmeye** bakınız.) Yazarlar aynı zamanda insanların konuşurken, eylemde bulunurken ve başkaları ile ilişki kurarken görüntülendikleri karakterizasyona dayanmaktadırlar. Uzun sahneler skeçler haline yani "yaşamın bir bölümü" (Emerson ve diğerleri, 1995, s. 85) veya daha uzun bölümler ve öyküler haline gelirler.

---

* Dar anlamlı bir sözcüğü geniş anlamda kullanma ç.n.

** İki dili konuşabilen insanların konuşma esnasında farkında varmadan diller arası geçiş yapması ç.n.

Etnografi yazarları "iyi bir hikaye" anlatırlar (Richardson, 1990). Böylece, Richardson (1990) için "çağrışımcı" deneysel nitel yazma formlarından biri; bir yazarların geçmişe dönüş, ileriye yolculuk, alternatif bakış açıları, derin karakterizasyon, ton değişimleri, kapsamlama, diyalog, iç monolog ve bazen her şeyi bilen anlatıcı gibi hitabet araçlarını kullandıkları kurgusal betimleme türüdür.

Haenfler (2004) doğrudan kenar hareketinin temel değerlerini ele alan etnografik çalışması bu yazma geleneklerinin çoğunu örneklendirmiştir (Bakınız Ek-E). Bu çalışma; literatür taraması ile ve ayrıntılı yöntem tartışması ile gerçekçi bir hikaye ve alt kültür direnci ve yazarın katılımcı gözlemci olarak çalışmaya katılmasından kaynaklanan yansıtıcılığı yakından incelemeye olan eğilimi ile eleştirel bir hikaye arasında bir yerde bulunmaktadır. Wolcott (1994b) sXe grubunun temel değerleri hakkında ayrıntılı bir tartışmayı içeren betimleme yönelimini takip etmiştir. Sonra temalar aracılığı ile analiz yapmış ve grubu anlamak için analitik bir çerçeveyi ele alan bir sonuç ile bitirmiştir. Renkli unsurları (örneğin tişört sloganları), "yoğun" betimleme ve ayrıntılı alıntıları ile ikna edici iyi bir hikâye anlatmıştır. Haenfler'in çalışması diyalog ve içsel monolog gibi edebi mecazları içermiyordu ve tipik olarak van Maanen (1988) realist hikâyelerinde bulunduğu gibi üslup herşeyi bilen bir anlatıcıya aitti.

Durum Çalışmasının Yazma Yapısı

Durum çalışmalarına dönersek, Merriam (1988) "durum çalışmalarını aktarmak için standart bir formatın olmadığını" hatırlatmaktadır (s. 193). Tartışmasız, bazı durum çalışmaları teori oluşturur ve bazıları sadece durum betimlemeleridir ve bazı durum çalışmaları ise doğası gereği daha analitiktir ve durumlar arası veya alanlar arası karşılaştırmaları gözler önüne serer. Durum çalışmasının genel maksadı şüphesiz yazılı anlatının genel yapısını şekillendirir. Genel bir formu kavramsallaştırma faydalı bulunmaktadır ve rehberlik almak için durum çalışmaları hakkındaki önemli kaynaklara yönelilmektedir.

Genel Yapı. Kişi okuyucuyu durumun içine çekmek için durum çalışması metnini kısa hikâyeler ile açıp kapatabilir. Bu yaklaşım nitel bir durum çalışmasında yer alabilecek konuların taslağını veren Stake (1995) tarafından önerilmektedir. Bu iyi bir durum çalışmasındaki konuları ortaya koymak için iyi bir yoldur.

- Yazar okuyucunun çalışmanın zaman ve mekânını hissetmesi için temsili deneyim geliştirmesi amacıyla kısa hikâye ile açılışı yapar.

- Daha sonra araştırmacı, okuyucunun araştırmanın nasıl yapıldığı, yazarın geçmişi ve duruma ait meseleler hakkında bilgi edinebilmesi için problemi, amacı ve çalışmanın yöntemini belirler.
- Bunu durumun ve durumun içinde bulunduğu bağlamın—yani oldukça kabul görmüş bilgi yığını—geniş çaplı bir betimlemesi yani okuyucu orada bulunmuş olsaydı yapabileceği betimleme takip etmektedir.
- Daha sonra okuyucunun durumun karmaşıklığını anlaması için birkaç önemli mesele ortaya konur. Bu karmaşıklık başka araştırmalara gönderme yaparak veya yazarın başka durumları anlaması ile gelişir.
- Sonra, bu meselelerin birkaçı daha ayrıntılı bir şekilde araştırılır. Bu noktada yazar kendi fikrini destekleyen ve bu fikre kaşı çıkan kanıt ortaya koyar.
- Yazarın durum hakkında anladığının ve başlangıçtaki kişisel deneyimler yoluyla ulaşılan veya okuyucuya dolaylı olarak sunulan doğal genellemelerin ve sonuçların kavramsal olarak değişip değişmediğinin veya sorgulanıp sorgulanmadığının bir özeti olan çıkarımlar ortaya konur.
- Son olarak, yazar okuyucuya bu raporun bir kişinin karmaşık bir durum ile karşılaşması olduğunu hatırlatan bir kapanış hikâyesi, deneyimsel not ile bitirir.

Bu genel taslak beğenilmektedir; çünkü bu taslak durumun betimlemesini verir, araştırmacının üzerinde durduğu temaları, çıkarımlarını veya yorumlarını ortaya koyar ve gerçekçi senaryolar ile başlar ve biter.

Benzer bir model Lincoln ve Guba (1985)'nın bağımsız durum raporunda yer almaktadır. Lincoln ve Guba problemin açımlaması, bağlam veya ortamın ayrıntılı bir betimlemesi, bu bağlamda gözlenen işlem veya işlemlerin bir betimlemesi, yerdeki göze çarpan noktalar (derinlemesine ele alınan unsurlar) ve araştırma sonuçlarına ("alınan derslere") olan ihtiyacı ele almaktadırlar.

Fakat daha genel bir seviyede Yin (2009)'in durum çalışması türlerine dair 2 x 2 tablosu faydalı bulunmaktadır. Durum çalışmaları tek durumlu veya çok durumlu desenler halinde ve bütüncül (tek analiz birimi) veya gömülü (çoklu analiz birimleri) olabilir. Yin ayrıca önemli bir durumu, uç veya özgün bir durumu veya açığa vurucu bir durumu çalışmanın gerekmesi halinde tek bir durum en iyisi olduğu yorumunu yapmaktadır. Durum ister tek ister çoklu olsun, araştırmacı bütün durumu, bütüncül deseni veya durum içerisindeki alt birimleri (gömülü deseni) çalışmaya karar verir. Bütüncül desen daha soyut olmasına rağmen, bütün durumu gömülü desenden daha iyi yansıtır. Ancak, gömülü desen alt birimlerin incelemesi ile başlar ve eğer alan çalışması sırasında sorular değişmeye başlarsa daha detaylı bir bakış açısına izin verir.

Yin (2009) durum çalışması raporu yazmak için birkaç muhtemel yapıyı da ortaya koymaktadır. Yin'e göre, standart bir yaklaşım olan doğrusal-analitik yaklaşımda, araştırmacı problemi, yöntemleri, bulguları ve sonuçları ele alır. Alternatif bir yapı aynı durum çalışmasını birkaç kez tekrarlar ve aynı durumun alternatif betimlemelerini ve açıklamalarını karşılaştırır. Kronolojik bir yapı, bir durumun geçmişinin ilk, orta ve son aşamalarını açık bir şekilde ele alan parçalar veya bölümler gibi bir silsile halinde durum çalışmasını sunar. Teoriler bir çerçeve olarak kullanılabilir ve durum çalışmaları çeşitli hipotezleri ve önermeleri tartışabilir. Muallakta olan bir durum çalışmasının "cevabı" veya sonucu ve bu çalışmanın önemi başta yer alan bir bölümde sunulmaktadır. Sonra kalan bölümler bu sonucun açıklamasına tahsis edilir. Sırasız yapı olan son yapıda yazar bölümlere veya bölüme özel olmayan bir durumu betimler.

Gömülü Yapı. Durum çalışmasının yazarları araştırmalarını "göstermek" için hangi spesifik anlatı araçlarını ve gömülü yapılar kullanırlar? Kişi, duruma ait bağlamın ve ortamın betimlenmesine daha geniş bir bakış açısından daha dar bir bakış açısına geçerek yaklaşabilir. Örneğin silahlı saldırganla ilgili durum çalışmasında (Asmussen & Creswell, 1995; bakınız Ek-F) öncelikle kampus olayı olayın geliştiği şehir açısından ve daha sonra kampus ve daha da dar anlamda kampustaki esas sınıf açısından betimlenmiştir. Bu huni yaklaşımı, ortamı sakin bir şehir ortamından potansiyel olarak sağı solu belli olmayan bir kampus sınıfına indirgemiş ve meydana gelen olayların bir kronolojisi haline getirmiştir.

Araştırmacılar aynı zamanda durum çalışmasındaki tasvir miktarına karşı analiz, yorum ve çıkarımların miktarının bilincinde olmalıdır. Betimleme ve analizi karşılaştırırken, Merriam (1988) doğru dengenin betimleme lehine % 60'a % 40 veya % 70'e % 30 olabileceğini iddia etmektedir. Silahlı saldırgan ile ilgili çalışmada Asmussen ve Creswell unsurları eşit olarak üçte birler haline dengelemiştir (% 33-% 33-% 33) - olay yerinin ve esas olayların (ve olaydan sonra iki hafta içinde meydana gelen diğer olaylar) somut bir betimlemesi; beş tema ve onların yorumları, tartışma bölümünde aktarılmış olan alınan dersler. Durum çalışmamızda, durumun ve ait olduğu bağlamın betimlenmesi diğer durum çalışmalarımızda olduğu kadar belirgin değildi. Fakat bu meseleler yazarların kararlarına bağlıdır ve bir durum çalışması özellikle sınırlandırılmış sistem, yani durum, çok büyük ve karmaşık olduğunda, ağırlıklı olarak betimsel materyal içerebilir.

Silahlı saldırgan ilgili çalışmada (Asmussen & Creswell, 1995; bakınız Ek-F); durum, duruma ait temalar ve durumun yorumlanmasına dair tekli durum çalışmasını temsil etmektedir (Yin, 2009). Başka bir çalışmada, durum sunumu her biri ayrı ayrı ele alınan çoklu durumlar veya her bir durumun ayrı ayrı ele alınmadığı, genel çapraz durum analizinin yapıldığı çoklu durum çalışmaları olabilir (Yin, 2009). Yin (2009)'e göre başka bir anlatı formatı, durum çalışması veri tabanına bağlı olarak bir dizi soru ve cevap ortaya atmaktır.

Bu formatların herhangi birinde, kişi durum analizi oluşturmak için alternatif gömülü yapıları göz önünde bulundurabilir. Örneğin silahlı saldırganla ilgili çalışmada (Asmussen & Creswell, 1995; bakınız Ek-F), olay esnasında ve olaydan hemen sonraki olayların kronolojisi betimsel olarak ortaya konulmuştur. Kronolojik yaklaşım olayların ortaya çıktığında ve bir süreç takip ettiğinde en çok işe yarar gözükmektedir; durum çalışmaları genellikle zamana bağlıdır ve zaman içerisindeki olayları ele alır (Yin, 2009).

ANLATI YAPILARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 9.1'e bakıldığında nitel çalışma raporu yazmaya dair çok çeşitli yapılar görülmektedir. Kişinin seçmiş olduğu yaklaşıma bağlı olarak bu yapılar arasında ne gibi temel farklılıklar vardır?

Öncelikle, anlatı yapıları hakkında tartışmaların çeşitliliği insanı şaşırtmaktadır. Uygulamada şüphesiz mevcut olmasına rağmen bu beş yaklaşım arasında çok az çakışma veya benzer yapılara şahit olunmaktadır. Etnograflar ve anlatı araştırmacıları tarafından tartışılan anlatı mecazları ve dilbilimsel araçlar yaklaşıma bakılmaksızın uygulanabilir. İkincisi, yazma yapıları veri analiz süreçleri ile son derece alakalıdır. Bir fenomonolojik çalışma ve kuram oluşturma çalışması veri analiz aşamalarını yakından takip eder. Kısacası, nitel araştırmada veri toplama, analiz ve rapor yazımı ile ilgili etkinliklerin birbirinden ayırt edilmesinin güç olduğu bir kez daha hatırlatılmaktadır. Üçüncüsü, anlatıya ve özellikle gömülü anlatı yapıları üzerine yapılan vurgu bir yaklaşımdan diğerine farklılık gösterir. Etnograflar anlatı ve metin oluşturmaya dair geniş kapsamlı tartışmalarında gruba öncülük ederler. Fenomonolojistler ve kuram oluşturma yazarları bu konuyu tartışmaya daha az zaman ayırırlar. Dördüncüsü, genel anlatı yapısı bazı yaklaşımlarda açık olarak belirlenmiştir (örneğin kuram oluşturma çalışması, fenomonolojik çalışma ve belki de bir durum çalışması). Buna karşın, bazı yaklaşımlarda ise bu yapı esnektir ve evrimleşir (örneğin bir anlatı araştırması veya etnografi araştırması).

Belki de bu sonuç, beş araştırma yaklaşımından genel olarak daha fazla yapılandırılmış yaklaşıma karşı daha az yapılandırılmış yaklaşımı yansıtmaktadır.

ÖZET

Bu bölümde nitel araştırma raporunun yazımı ele alınmıştır. Yazarların değinmesi gereken birkaç hitabet meselesi tartışılarak işe başlanmıştır. Bu meseleler; temsil ile yansıtıcı olarak yazmayı, yazılan metnin okuyucu kitlesini, bu kitle için kodlama ve alıntıların kullanımını içerir. Daha sonra beş araştırma yaklaşımına dönülmüştür ve yazarın çalışmaya kattığı spesifik gömülü yapıların, yazım araçlarının ve tekniklerinin yanında bütün araştırmayı organize etmede kullanılacak genel dilbilimsel yapılar sunulmuştur. Bu yapıların bulunduğu bir tablo, farklı veri analiz işlemlerini ve disiplinlerle yakın ilişkileri yansıtan bir yapı hakkındaki bakış açılarının çeşitliliğini göstermektedir. Beş yaklaşımın yazım yapıları arasındaki farklılıklara, yaklaşımların değişkenliğinde belirtilen farklılıklara, veri analizi ve rapor yazma arasındaki ilişkilere, her bir yaklaşımın anlatı oluşturma üzerine literatürdeki vurgu ve her bir yaklaşımda bir çalışmanın genel yapısındaki yapının miktarına dair gözlemler ile sonuca bağlanmıştır.

EK OKUMALAR

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory.* London: Sage.

Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research.* San Francisco: Jossey-Bass.

Clifford, J., & Marcus, G. E. (Eds.). (1986). *Writing culture: The poetics and politics of ethnography.* Berkeley: University of California Press.

Czarniawka, B. (2004). *Narratives in social science research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Denzin, N. K. (1989). *Interpretive interactionism.* Newbury Park, CA: Sage.

Fetterman, D. M. (2010). *Ethnography: Step by step* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Gilgun, J. F. (2005). "Grab" and good science: Writing up the results of qualitative research. *Qualitative Health Research, 15,* 256–262.

Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Richardson, L., & St. Pierre, E. A. (2005). Writing: A method of inquiry. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 959–978). Thousand Oaks, CA: Sage.

Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences.* Los Angeles, CA: Sage.

Stake, R. (1995). *The art of case study research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques.* Newbury Park, CA: Sage.

Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

van Maanen, J. (1988). *Tales of the field: On writing ethnography.* Chicago: University of Chicago Press.

van Manen, M. (1990). *Researching lived experience.* New York: State University of New York Press.

van Manen, M. (2006). Writing qualitatively, or the demands of writing. *Qualitative Health Research, 16,* 713–722.

Weis, L., & Fine, M. (2000). *Speed bumps: A student-friendly guide to qualitative research.* New York: Teachers College Press.

Wolcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Wolcott, H. F. (2008). *Writing up qualitative research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and method* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

ALIŞTIRMALAR

1. Nitel dergi makalesinde genel fikir akışını belli bir nitel araştırma yaklaşım çerçevesinde gözden geçirmek faydalıdır. Bu durumda fikir akışı kendi spesifik projenizde kullanılmak üzere uyarlanabilir. Beşinci Bölüm'e dönünüz ve yaklaşımınıza (anlatı araştırması, fenomenoloji araştırması, vb.) uygun olan dergi makalelerinden biriniz seçiniz. Makaleyi bulunuz ve daireler, kutular ve oklar kullanarak makalenin genel yapısının şemasını çıkarınız. Makale nasıl başlamaktadır? Kişisel bir senaryo, problem cümlesi ve bir literatür taraması ile mi başlar? Kendi çalışmanızda bir model olarak kullanmak için fikir akışının şemasının bir taslağını hazırlayınız.
2. Ek-F'deki silahlı saldırgan olayına bakınız. Bu durum çalışmasındaki temaların birini inceleyerek nasıl bir tema metni yazılacağı hakkında bilgi ediniz. Örneğin "güvenlik" hakkındaki tema parçasını ele alınız. (a) Ortaya ko-

nulan çoklu bakış açılarının, (b) kullanılan farklı bilgi kaynaklarının ve (c) alıntıların altını çiziniz ve bu alıntıların kısa, orta uzunlukta veya uzun olup olmadıklarını belirleyiniz. Bu tip bir analizde, nitel çalışmanızda bir konu parçası yazma hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olacaksınız.

3. Aslında nitel araştırma yazarken "yoğun" betimlemeyi uygulamada görmek faydalıdır. Bunu yapmak için yazarın bir olay, nesne veya kişi hakkında mükemmel ayrıntıyı verdiği güzel romanlara yönelmek sıklıkla tercih edilebilir.

   "Örneğin Paul Harding'in ödüllü kitabı olan Tinkers (2009)'ın 14. sayfasını açın ve George'un ikinci el satışlarda bozuk bir saati nasıl tamir ettiğine dair parçayı okuyun. Harding'in fiziksel betimlemeye başvurduğunu, aşamaların (veya hareketlerin) betimlemesine yöneldiğini, güçlü eylem fiilleri kullandığını, referanslar veya alıntılardan yararlandığını ve ayrıntıları aktarmak için nasıl beş duyuya (görme, duyma, tatma, koklama ve dokunma) hitap ettiğini yazınız. Bu tür bir ayrıntıyı nitel betimlemelerinizde ve temalarınızda kullanınız.

10. BÖLÜM
GEÇERLİK VE DEĞERLENDİRME STANDARTLARI

Doç. Dr. Osman BİRGİN
Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Nitel araştırmacılar, katılımcılarla kişisel olarak iletişime geçerek, alanda uzun süre zaman harcayarak ve detaylı anlamlara ulaşmak amacıyla araştırma yaparak ulaşılan derin bilgi yapısını "anlamayı" çabalamaktadırlar. Nitel araştırmacılar araştırma sürecinde ya da sonrasında "Doğru anladık mı?" (Stake, 1995, s. 107) veya "Yanlış veya hatalı bir açıklama yayımladık mı?" (Thomas, 1993, s. 39) sorularını sormaktadırlar. "Doğru" bir cevaba ulaşmak mümkün müdür? Bu soruları cevaplamak için araştırmacıların kendilerine, katılımcılara ve okuyuculara bakmaları gerekmektedir. Bu çalışmada nitel anlatının geçerliğine ve değerlendirilmesine ışık tutan çoklu ya da çok sesli söylemler mevcuttur.

Bu bölümde birbiriyle ilişkili iki soru yöneltilmektedir: Açıklama geçerli mi ve kimin standartlarına göre geçerli? Nitel araştırmanın niteliğini nasıl değerlendirebiliriz? Bu soruların cevapları süreçsel, yorumlayıcı, özgürlükçü ve post modern perspektiflere sahip yazarlar tarafından tartışılan değerlendirme standartları ve nitel topluluk içinde ortaya çıkan geçerlikle ilgili pek çok perspektifi dikkate almamızı sağlayacaktır.

TARTIŞMA SORULARI

- Geçerliğe ilişkin bazı nitel perspektifler nelerdir?
- Geçerliği oluştururken kullanışlı olan alternatif prosedürler nelerdir?
- Nitel araştırmada güvenirlik nasıl kullanılmaktadır?
- Nitel araştırmanın niteliğini değerlendirmedeki alternatif görüşler nelerdir?
- Bu alternatif görüşler nitel araştırmaya ilişkin yaklaşım türlerine göre nasıl değişmektedir?

Geçerliğe İlişkin Perspektifler

Nitel araştırmadaki geçerliğin önemi, tanımı, geçerliği tanımlayan terimler ve geçerliği oluşturma süreçlerine ilişkin pek çok perspektif ortaya çıkmıştır. Tablo 10.1'de nitel literatürde geçerliğe ilişkin perspektiflerin bazıları sunulmuştur. Bu perspektifler nitel geçerliği nicel değerler bakımından incelemekte, nicel terimlerden farklı olan nitel terimleri kullanmakta, post-modern ve yorumlayıcı perspektifleri uygulamakta, geçerliği önemsiz olarak saymakta, pek çok perspektifi birleştirmekte veya sentezlemekte ve mecazen bir kristal gibi görselleştirmektedirler.

Çalışma	*Perspektif*	*Terimler*
LeCompte & Goetz (1982)	Deneysel ve anket çalışmalarındaki nicel karşılıklarına paralel nitel değerlerin kullanılması	İç geçerlik Dış geçerlik Güvenirlik Tarafsızlık (Objektiflik)
Lincoln & Guba (1985)	Natüralist aksiyomlara (Ön kanıtlara) daha uygun düşen alternatif terimlerin kullanılması	İnandırıcılık Aktarılabilirlik Güvenilebilirlik Doğrulanabilirlik
Eisner (1991)	Nitel araştırmanın güvenirliğine karar vermede mantıklı standartlar sağlayan alternatif terimlerin kullanılması	Yapısal doğrulama Mutabık geçerlik Bilgi yeterliliği
Lather (1993)	Yeniden kavramsallaştırılmış geçerliğin dört şekilde kullanılması	İronik geçerlik Paralojik (Mantık ötesi) geçerlik Rizomatik geçerlik Yerleşik/gömülü hissi geçerlik

Wolcott (1994b)	Nitel araştırmaya yol göstermediğinden ve konu ile ilgili bilgi vermediğinden, *geçerlik* dışındaki terimlerin kullanılması	"Anlayış" terimi, "geçerlik" terimine göre daha uygun
Angen (2000)	Yorumlayıcı araştırma bağlamında geçerliğin kullanılması	İki tür: etik ve anlamlılık geçerliği
Whittemore, Chase & Mandle (2001)	Birincil kriterler ve ikincil kriterler olarak düzenlenmiş geçerliliğin sentezlenmiş perspektiflerinin kullanılması	Birincil kriterler: güvenirlik, özgünlük, eleştirellik ve dürüstlük İkincil kriterler: açıklık, canlılık, yaratıcılık, tamlık, mutabakat ve hassasiyet
Richardson & St. Pierre (2005) Lincoln, Lynham, & Guba, (2011)	Bir kristal gibi geçerliğin yeniden kavramsallaştırılmış mecazi biçiminin kullanılması Gerçeklik, sınırı aşma (ihlal) ve etik ilişkilerin kullanılması	Kristaller: büyüme, değişim, değiştirmek, dışsallıkları yansıtma, kendi içinde kırma Görüşleri tarafsız sunma, yüksek farkındalık ve faaliyet; gizli varsayımlar ve baskılar, çeşitli biçimlere dönüşebilen kristal; araştırma katılımcılarıyla ilişkiler

Yazarlar, geçerlik için geleneksel nicel yaklaşımların nitel karşılıklarını araştırmışlar ve bulmuşlardır. LeCompte ve Goetz (1982) bu yaklaşımı geçerlik ve güvenirlik konularını deneysel tasarım ve anket araştırmasındaki karşılıklarıyla karşılaştırarak ele almışlardır. Bilimsel ortamlarda nitel araştırmanın, "güvenirliğin ve geçerliğin kurallarına bağlı olma"da başarısız olması nedeniyle, çok fazla eleştirildiğini iddia etmişlerdir (LeCompte & Goetz, 1982, s. 31). Deneysel araştırmadaki iç geçerliğe yönelik tehditleri etnografik araştırmalara uygulamışlardır (örneğin tarih ve olgunlaşma, gözlemci etkileri, seçim ve gerileme, ölüm oranı, sahte sonuçlar). Daha sonra dış geçerliğe yönelik tehditleri "bir çalışmanın karşılaştırılabilirliğini ve çevrilebilirliğini engelleyen ya da azaltan etkiler" olarak tanımlamışlardır (LeCompte & Goetz, 1982, s. 51).

Bazı yazarlar, pozitivist terminolojiyi kullanan yazarların nicel dünyada nitel araştırmanın kabulünü kolaylaştırdığını iddia etmektedir. Ely ve meslektaşları (Ely, Anzul, Friedman, Garner, & Steinmetz, 1991) nicel terimleri kullanmanın suları bulanıklaştıran koruyucu bir önleme neden olduğunu ve "pozitivist araştırma dilinin nitel çalışma ile uyumlu veya nitel çalışma için yeterli olmadığını" belirtmişlerdir (s. 95). Lincoln ve Guba (1985) doğal araştırmaya daha sadık olduğunu iddia ettikleri alternatif terimler kullanmışlardır. Lincoln ve Guba (1985), bir çalışmanın "güvenirliğini" tesis etmek için *inandırıcılık (credibiltiy), özgünlük (authenticity), aktarılabilirlik (transferability), güvenilebilirlik (dependability)* ve *onaylanabilirlik (confirmability)* gibi terimleri "doğa bilimcilerin değerleri" olan *iç geçerlik (internal validation), dış geçerlik (external validation), güvenirlik (reliability)* ve *objektiflik (objectivity)* terimleri yerine kullanmışlardır (s. 300). Lincoln ve Guba, bu yeni terimleri işlevsel kılmak için araştırma alanında uzun süreli katılım, veri kaynaklarının, yöntemlerin ve araştırmacıların üçgenlenmesi gibi yöntemleri inandırıcılığı sağlamak amacıyla önermişlerdir. Bulguların araştırmacı ile katılımcılar arasında nakledilebilir olduğuna emin olmak için yoğun betimleme gerekmektedir. Kişi, inandırıcılıktan ziyade, değişim ve istikrarsızlığa maruz bırakacak sonuçların güvenilebilirliği aramaktadır. Natüralist araştırmacı verinin değerini belirlerken objektiflikten ziyade onaylanabilirliğe önem vermektedir. Hem güvenilebilirlik hem de onaylanabilirlik araştırma sürecinin denetlenmesi yoluyla belirlenmektedir. Lincoln ve Guba'nın kriterleri halen günümüz nitel raporlarında oldukça popülerdir.

Eisner (1991) *geçerlik* terimini kullanmaktan ziyade, nitel araştırmanın inanılırlığını (credibility) tartışmaktadır. Yapısal doğrulama, mutabık geçerlik ve bilgi yeterliliği gibi standartlar oluşturmaktadır. Yapısal doğrulamada, araştırmacılar yorumu desteklemek veya çürütmek için çeşitli veri türleri kullanırlar. Eisner (1991)'in de belirttiği üzere, "İnandırıcılığı besleyen, gözlemlerimiz, yorumlarımız ve sonuçlarımız hakkında kendimize güvenmemizi sağlayan kanıtların kesişme noktasını arıyoruz" (s. 110). Eisner bu hususu dedektif çalışmalarından yapılan bir analoji ile göstermiştir: Araştırmacı "zorlayıcı bir bütün" elde etmek üzere ufak tefek kanıtlar toplamaktadır. Bu aşamada, araştırmacılar tekrarlayan davranış veya eylemleri aramakta ve çürütmeye yönelik kanıtlar ve karşıt yorumları göz önünde bulundurmaktadır. Bunun yanında Eisner inandırıcılığı göstermek için kanıt ağırlığının ikna edici hale gelmesi gerektiğini salık vermektedir. Mutabık geçerlik diğerlerinin düşüncelerini araştırmaktır ve Eisner (1991) "tanımlama, yorumlama, değerlendirme ve eğitimsel bir durumun tematiklerinin doğru olduğuna ilişkin yetkili diğer kişiler arasında bir anlaşma" olduğundan bahsetmektedir (s. 112). Bilgi yeterliliği, eleştirinin önemini ortaya koymaktadır ve Eisner eleştirinin amacını ko-

nuyu aydınlatmak ve daha karmaşık ve hassas insan algısı ve anlayışı geliştirmek olarak tanımlamaktadır.

Nitel araştırmacılar geçerliği postmodern duyarlılıkla yeniden kavramsallaştırmışlardır. Lather (1991) "beşeri bilimlerdeki mevcut paradigmatik belirsizliğin geçerliğin yeniden kavramsallaşmasına yol açtığını" belirtmiş ve "geçerliğin Ortodoks anlayışların tuzaklarına düşmekten kaçınan güvenilir veri elde etmek ve tanımlamak için yeni teknik ve kavramlara" gerek olduğunu vurgulamıştır (s. 66). Lather'e göre, sosyal bilim raporunun özelliği dar bir argüman yapısı olan kapalı bir anlatı biçiminden, yerleşikliğe ve kısmiliğe izin veren, açıkları ve sorularıyla, daha açık bir anlatı yönünde değişmektedir. *Getting Smart* adlı eserinde, Lather (1991), "geçerliğin yeniden kavramsallaştırılmasını" ileri sürmektedir. Lather, üçgenleme (çoklu veri kaynakları, yöntemleri ve teorik şemalar), yapı geçerliği (bilgi veya bağlam üzerinde teoriler/yapılar empoze etmekten ziyade var olan yapıları fark etme), görünüş geçerliliği ['anında farkındalık' ve 'evet ama' deneyimi yerine 'evet, elbette' (Kidder, 1982 s. 56)] ve katalitik geçerlik (gerçeği dönüştürmek için katılımcıların gerçeği bilmeye yönelik harekete geçirilmesi) içeren dört çeşit geçerlik tanımlamaktadır.

Sonraki bir makalesinde, Lather (1993)'in terimleri "geçerliğin dört çatısı" altında feminist araştırmaya daha yakın ve eşsiz hale gelmiştir. İlki *ironik* geçerlik olup araştırmacının gerçeği bir problem olarak sunmasıdır. İkincisi, eşyaları kuramlaştırmaktan uzaklaşıp, neredeyse aracısız bir yolla diğer fikirlere doğrudan maruz kalmayı sağlayan bir hareket olan *paralojik* geçerlik; üzerinde karar verilemeyen durumlar, sınırlar, paradokslar ve karmaşıklıklarla ilgilidir. Üçüncüsü *rizomatik* geçerlik olup altında yapılar veya derin köklü bağlantılar olmaksızın çoğalmaları, geçişmeleri ve çakışmaları sorgulamayla ilgilidir. Araştırmacı aynı zamanda taksonomileri, yapıları, okuyucunun bir topluluktan diğerine atlayarak ve dolayısıyla yargıdan anlayışa geçerek birbirine bağlı ağları sorgulamaktadır. Dördüncü tür geçerlik araştırmacının kişinin bilebileceğinden fazlasını anlamak ve kişinin anlamadığını yazmak için yola koyulduğu anlamına gelen uyarlanmış, biçimlendirilmiş ya da *hissi* geçerliktir.

Wolcott (1990a) gibi diğer yazarlar geçerliği çok az kullanmaktadırlar. Wolcott kendi çalışmasına "geçerliğin ne yol gösterdiğini ne de bilgi verdiğini" iddia etmektedir (Wolcott, 1990a, s. 136). Bunu söyleyerek geçerliği red etmemektedir, daha ziyade onu daha geniş bir perspektifle ele almaktadır. Wolcott (1990a) amacı "eleştirel unsurları" belirlemek ve "bunlardan mantıklı yorumlar" yazmaktır (s. 146). Wolcott en sonunda, ikna etmekten ziyade anlamaya çalışmakta ve geçerliğin çalışmasında gerçekten ne olup bittiğini anlamaktan uzaklaştırdığı düşüncesini dile getirmektedir. Wolcott *geçerlik* teriminin aranılan şeyin özünü yakalamadığını belirtmekte ve belki birilerinin

natüralist paradigmaya uygun bir terim ortaya koyabileceğini eklemektedir. Ancak şimdilik *anlayış* teriminin de, herhangi başka bir terim kadar, bu fikri kapsadığını belirtmektedir.

Geçerlik ayrıca araştırmacının önemine odaklanma, geçerlikte bir güven eksikliği, katılımcılarla görüşme ve uzlaşmaya dayalı bir geçerlik biçimi ve geçici, belirlenmiş ve her zaman yeniden yorumlanmaya açık yorumlar ile nitel araştırmanın yorumlayıcı bir yaklaşım içinde sunulmasını sağlamaktadır (Angen, 2000). Angen (2000) yorumlayıcı araştırma içinde geçerliğin "bir araştırmanın güvenirliğinin veya kalitesinin muhakemesi" olduğunu iddia etmektedir (s. 387). Angen yorumlayıcı araştırmanın güven kazanması için ne yapılması gerektiğine ilişkin konularda süregelen bir diyalogu benimsemektedir. Geçerlik konusuna ilişkin son söz ne kesindir ve ne de her çalışma bu konuya değinmek durumundadır. Dahası, Angen iki tür geçerlik ortaya koymaktadır: etik geçerlik ve anlamlılık geçerliği. Etik geçerlik, tüm araştırma gündemlerinin altında yatan ahlaki varsayımları, siyasi ve etik izlenimleri ve farklı seslere adil davranılmasını sorgulama anlamına gelmektedir. Ayrıca sorulara bazı pratik cevaplar vermek için araştırma gerektirmektedir. Bunun yanında araştırmanın "üretkenliğe dair bir taahhüdü" olmalı (Angen, 2000, s. 389), yeni olanaklar oluşturmalı, yeni sorular gündeme getirmeli ve yeni diyalogları teşvik etmelidir. Araştırma, eyleme ve değişime götüren dönüştürücü bir değere sahip olmalıdır. Araştırma, ortaya attığımız sorulara dogmatik olmayan cevaplar da sağlayabilmelidir.

Sürekli geçerlik kişinin kendi konusunu anlama, diğer kaynaklardan elde edilen anlayışlar ve yazılı çalışmada bu sürecin belgelendirilmesini ifade etmektedir. Öz-yansıtma çalışmanın geçerliğine katkıda bulunmaktadır. Sosyotarihsel bir yorumcu olarak araştırmacı, türetilmiş yorumları birlikte oluşturmak için konuyla etkileşime girmektedir. Önceki araştırmadan elde edilen anlayışlar sorgulamaya temel oluşturmaktadır. Yorumlayıcı araştırma ayrıca, en sonunda varılması gereken anlamların güvenirliğini yargılamada diğerleri için belgelendirilmesi gereken yorumlar zinciridir. Yazılı açıklamalar hedeflenen kitlede yankı bulmalı, zorlayıcı, güçlü ve ikna edici olmalıdır.

Geçerlik perspektiflerinin sentezi Whittemore, Chase ve Mandle (2001) tarafından yapılmıştır. Bu yazarlar geçerlikle ilgili 13 yazı incelemişler ve bu çalışmalardan kilit geçerlik kriterlerini çıkarmışlardır. Bu kriterleri birincil ve ikincil kriterler olarak ayırmışlardır. Dört adet birincil kriter bulmuşlardır: güvenirlik (credibility) (Sonuçlarda katılımcıların anlatmak istediklerinin doğru bir yorumu var mı?); özgünlük (authenticity) (Farklı görüşler mevcut mu?); kritiklik (Araştırmanın tüm yönlerini kritik eden bir değerlendirme var mı?); ve dürüstlük (integrity) (Araştırmacılar kendilerini eleştiriyorlar mı?). İkincil kriterler açıklık, canlılık, yaratıcılık, mükemmellik, mutabakat ve hassasiyetle ilgilidir. Özetle, bu kriterlerle birlikte, geçerlik standardının araştırmacının yansıtıcılığını

(reflexivity) ve araştırmacının araştırma boyunca geliştirdiği fikirlere ilişkin soru sormayı da kapsayan meydan okumalarına vurgu yapılmasıyla birlikte nitel araştırmanın yorumlayıcı yöne doğru kaydığı görülmektedir.

Son zamanlarda ortaya konulan postmodern perspektif bize bir kristalin metaforik imajını çizmektedir. (Richardson & St. Pierre, 2005) bu imajı şöyle tanımlamaktadır:

> Postmodern metinlerde "geçerlik" için asıl imajının katı, sabit, iki boyutlu objeüçgeni olmadığı ifade edilmektedir. Asıl imaj daha çok simetriyi; şekillerin, maddelerin, dönüşümlerin, çok boyutluluğun sınırsız çeşitliliği ile birlikte maddeleri ve yaklaşım açılarını birleştiren kristale benzemektedir. Kristaller büyür, değişir ve değiştirilir ama şekilsiz değillerdir. Kristaller dışsallıkları yansıtan ve ışıkları kendi içlerinde kırarak farklı renkler, desenler ve değişik yönlerde ilerleyen farklı dizilimler oluşturan prizmalardır. Cevap verme açımıza göre gördüğümüz şeyüçgenleme değil, daha çok kristalleştirmedir (s. 963).

Son bir perspektif Lincoln, Lynham ve Guba (2011)'dan elde edilmiştir. Onlar, yıllar içerisinde gelişecek pek çok perspektifi yakalamışlardır. Lincoln ve arkadaşları geçerlik kriterlerine ilişkin sorulacak sorunun, böylesi kriterlere sahip olmamız gerekip gerekmediği ya da bilimsel topluluğun kimin kriterlerini benimseyip benimseyeceği değil, öngörülen dönüşümler içerisinde sosyal bilimciler tarafından önerilen kriterlerin nasıl geliştirilmesi gerektiğini öne sürmektedirler. Bu amaç için, Lincoln ve arkadaşları, görüşleri dengeleme bakış açısıyla, özgünlük (authenticity) oluşturma, katılımcılar ve diğer paydaşlar arasmda farkındalık seviyesini yükseltme, araştırmaya katılanların bir bölümünü eyleme geçirme amacıyla sorgulama yapma yeteneğini geliştirme ve harekete geçmeleri için katılımcıları eğitme konusunda ilgilerini yeniden gözden geçirmişlerdir. Lincoln ve arkadaşları aynı zamanda (2011) geçerliğin keşfetme, görme, anlatma, hikayeleme ve sunma gibi araştırma süreçlerini yansıtan ve kıran bir kristal görüntüsü yardımıyla (bu fikir Richardson ve St. Pierre, 2005 tarafından da paylaşılmaktadır) saklı varsayımları anlamada bir rolü olduğunu düşünmektedirler. Son olarak, bu yazarlar için geçerlik; kendi kendini konumlandırma, söylem oluşturma, farklılıkları destekleme ve öz yansıtmacı olma gibi standartlar aracılığıyla araştırma katılımcıları ile etik bir ilişkidir.

Bu gibi pek çok perspektif göz önünde bulundurularak, ortaya çıkan görüşler özetlenecektir. Nitel bir araştırmada "geçerlik" bulguların "doğruluğunu" değerlendirme amaçlı bir teşebbüs olup, en iyi araştırmacı ve katılımcılar tarafından tanımlanmaktadır. Bu görüş ayrıca, araştırmanın herhangi bir raporun yazar tarafından yapılmış bir betimleme olduğunu öne sürmektedir.

Ayrıca, nitel araştırmada geçerlik farklı bir güçtür; çünkü alanda geçirilen sürenin fazla olması, detaylı yoğun bir betimleme ve çalışmada araştırmacının katılımcılara yakınlığı ile birlikte çalışmanın değeri veya doğruluğu artmaktadır.

Creswell *geçerlik* terimini *doğrulamadan* (ki bunun nicel çağrışımları bulunmaktadır) veya *güvenirlik* ve *gerçeklik (authenticity)* gibi tarihsel kelimelerden ziyade (pek çok nitel yazarların bu kelimelere yöneldiğinin farkında olarak ve Lincoln ile Guba (1985), "güçte kalma" standartlarını ileri sürerek; bakınız. Whittemore ve diğ., 2001) bir süreci vurgulamak için kullanmaktadır. Pek çok nitel geçerlik türü olduğu ve yazarların rahat ettikleri türleri ve terimleri seçmeleri gerektiği kabul edilmektedir. Yazarlara kendi geçerlik terimlerine ve stratejilerine başvurmaları tavsiye edilmektedir.

Geçerlik konusu, nitel araştırmaya ilişkin birçok yaklaşımda ortaya çıkmaktadır (örneğin Riessman, 2008; Stake, 1995; Strauss & Corbin, 1998); ancak nitel araştırmaya yönelik beş yaklaşım için farklı geçerlik yaklaşımlarının olduğu düşünülmemektedir. Olsa olsa, anlatı araştırmasında geçerliğe daha az vurgu yapılırken; kuram oluşturma çalışmasında, durum çalışmasında ve etnografi çalışmalarında özellikle de bu yaklaşımın yazarları sistematik prosedürler uygulamak istediklerinde daha çok vurgu yapılabilir. Bu nedenle nitel yaklaşımın türünü gözetmeksizin çoklu geçerlik stratejilerinin kullanılması tavsiye edilmektedir.

Nitel araştırmada araştırmacılara geçerliğin sınırları için çalışmalarının "doğruluğunu" kanıtlamak için kabul edilmiş stratejileri benimsemeleri önerilir. Bunlar "geçerlik stratejileri" olarak adlandırılmıştır.

Geçerlik Stratejileri

Perspektiflerin ve terimlerin elde edilmesi yeterli değildir; bu fikirler eninde sonunda uygulamaya stratejiler ya da yöntemler olarak dönüşmektedir. Whittemore ve arkadaşları (2001) düşünceleri düzenleme, veri üretme, analiz etme ve sunum için başvurulan teknikleri 29 kategoride sınıflandırmışlardır. Creswell ve Miller (2000) nitel araştırmacılar tarafından sıklıkla kullanılan sekiz strateji üzerine odaklanmışlardır. Aşağıda ifade edilen bu stratejiler herhangi bir önem sırasında sunulmamıştır.

Uzun süreli katılım ve sürekli gözlem; alan içerisinde katılımcılarla güven oluşturmayı, kültürü öğrenmeyi ve araştırmacılar veya bilgi veren kişiler tarafından ortaya konulan saptırmalardan kaynaklanan yanlış bilgilerin kontrol edilmesini kapsamaktadır (Ely ve diğ., 1991; Erlandson, Harris, Skipper, & Allen, 1993; Glesne & Peshkin, 1992; Lincoln & Guba, 1985; Merriam, 1988).

Araştırmacı alan içinde çalışmanın amacı ve odaklanılan durum ile ilişkili çalışma için neyin ilgi çekici olduğuna karar verir. Fetterman (2010), "katılımcı gözlemin çalışmada yer alan kişilerle yakın, uzun süreli iletişimi gerektirdiğini" iddia etmektedir (s. 39).

Üçgenlemede, araştırmacılar; çoklu ve farklı kaynakları, yöntemleri, araştırmacıları ve teorileri destekleyici kanıtlar oluşturmak için kullanmaktadırlar (Ely ve diğ., 1991; Erlandson ve diğerleri, 1993; Glesne & Peshkin, 1992; Lincoln & Guba, 1985; Merriam, 1988; Miles & Huberman, 1994; Patton, 1980, 1990). Tipik olarak bu süreç, bir tema veya perspektifi aydınlatmak için farklı kaynaklardan destekleyici kanıtları kapsamaktadır. Nitel araştırmacılar farklı veri kaynaklarında bir kodu veya temayı belgelendirmek için kanıt sunduklarında bilgiyi üçgenlemekte ve bulgularına geçerlilik kazandırmaktadırlar.

Akran incelemesi veya sorgulaması araştırma sürecinin dışarıdan kontrol edilmesini sağlamaktadır (Ely ve diğ., 1991; Erlandson ve diğ., 1993; Glesne & Peshkin, 1992; Lincoln & Guba, 1985; Merriam, 1988), bu daha çok nicel araştırmadaki puanlayıcılar arası güvenilirliğe benzemektedir. Lincoln ve Guba (1985) akran sorgulayıcıyı araştırmacının dürüst kalmasını sağlayan; yöntemler, anlamlar ve yorumlar hakkında zor sorular soran ve araştırmacının duygularını sempatik bir şekilde dinleyerek bir arınma fırsatı oluşturabilen "şeytanın avukatı" rolünde bir kişi olarak tanımlamaktadır. Bu hakem, bir akran olabilir ve hem akran hem de araştırmacı "akran sorgulama seansları" olarak isimlendirilen seanslara yönelik yazılı notlar tutarlar (Lincoln & Guba, 1985).

Olumsuz durum analizinde araştırmacı, araştırma ilerledikçe olumsuz veya uymayan kanıtlar ışığında çalışma hipotezlerini geliştirir (Ely ve diğ., 1991; Lincoln & Guba, 1985; Miles & Huberman, 1994; Patton, 1980, 1990). Tüm kanıtlar bir kodun veya temanın desenlerine uymayacaktır. Öyleyse, sonradan bu olumsuz analizi rapor etmek gereklidir ve bunu yaparken araştırmacı çalışılan fenomenin gerçekçi bir değerlendirmesini yapmaktadır. Gerçek hayatta, bütün kanıtlar sadece olumlu veya olumsuz değillerdir, bazen her ikisini birlikte bulmak mümkündür.

Çalışmanın başlangıcında *araştırmacı önyargılarının açıklanması* okuyucunun, araştırmacının pozisyonunu ve araştırmayı etkileyen herhangi bir eğilimi veya varsayımı anlaması bakımından önemlidir (Merriam, 1988). Bu açıklamada, araştırmacı çalışmanın yaklaşımını ve yorumlarını şekillendiren geçmiş deneyimlerine, eğilimlerine, önyargılarına ve oryantasyonlarına ilişkin yorumlarda bulunur.

Üye kontrolünde araştırmacı, katılımcıların bulguların ve yorumların inanılabilirliğine ilişkin görüşlerini talep etmektedir (Ely ve diğ., 1991; Erlandson ve diğ., 1993; Glesne & Peshkin, 1992; Lincoln & Guba, 1985; Merriam, 1988; Miles & Huberman, 1994). Bu teknik Lincoln ve Guba (1985) tarafından "inanılırlığın sağlanması için en kritik teknik" olarak değerlendirilmektedir (s. 314). Çoğu nitel çalışmada *büyük emir* olan bu yaklaşım, verilerin toplanmasını, analiz edilmesini, yorumlanmasını ve sonuçların tekrar katılımcılara gönderilmesini kapsar, böylece ortaya konan açıklamalarının doğruluğu ve inanılırlığı hakkında karar verilir. Stake (1995)'e göre, katılımcılar "durum çalışmasında rol almalarının yanı sıra yönlendirilmesinde de önemli bir rol" oynamalıdırlar (s. 115). Araştırmacının çalışmasının taslağını incelemeleri ve alternatif bir dille "eleştirel gözlemler veya yorumlar" getirmeleri istenmelidir (Stake, 1995, s. 115). Bu geçerlik stratejisi için, yazar çalışmasında katılımcılardan oluşan bir odak grubu toplamış ve onlardan ortaya konan sonucun doğruluğunu yansıtmalarını istemiştir. Katılımcılara transkriptler veya ham veriler tekrar verilmemiştir; ancak tanımları veya temaları içeren ilk analizleri verilmiştir. Yazar katılımcıların bu yazılı analizlere ilişkin görüşlerinin yanında ve eksik olanlara ilişkin görüşleriyle de ilgilenmiştir.

Zengin, yoğun betimleme okuyucuların aktarılabilirliğe ilişkin karar vermelerine olanak sağlar (Erlandson ve diğ., 1993; Lincoln & Guba, 1985; Merriam, 1988); çünkü yazar katılımcıları veya çalışılan ortamı detaylarıyla betimlemektedir. Böylesi detaylı bir betimleme ile, araştırmacı okuyucuların bilgileri diğer ortamlara aktarmasını ve bulguların "ortak özellikler sayesinde" transfer edilip edilemeyeceğine karar vermesini sağlar (Erlandson ve diğ., 1993, s. 32). Yoğun betimleme, araştırmacının bir durumu tanımlarken veya bir tema hakkında yazarken detayları vermesi anlamına gelmektedir. Stake (2010)'e göre, "bir tanım eğer yeterli miktarda birbiriyle bağlantılı detaylar veriyorsa zengindir" (s. 49). Detay, fiziksel tanım, hareket tanımı ve faaliyet tanımı yoluyla meydana çıkabilir. Ayrıca detay, genelden özele fikirleri tanımlamayı (Asmussen & Creswell, 1995, çalışmasında olduğu gibi, durum çalışması; bakınız *Ek*-F) ayrıntıları birbiriyle ilişkilendirilmeyi, güçlü eylem fiilleri ve alıntıları kullanmayı içerir.

Dış denetimler (Erlandson ve diğ., 1993; Lincoln & Guba, 1985; Merriam, 1988; Miles & Huberman, 1994) dışarıdan bir danışmanın, denetçinin hem süreci hem de çalışmaların sonucunda elde edilen ürünleri incelemeleri ve doğruluklarını değerlendirmelerini sağlamaktadır. Bu denetçinin çalışma ile hiçbir bağlantısının olmaması gerekmektedir. Ürünün değerlendirilmesinde denetçi; bulguların, yorumların ve sonuçların veri ile desteklenip desteklenmediğini inceler. Lincoln ve Guba (1985) bunu metaforik olarak mali denetim-

le karşılaştırmaktadır ve bu prosedür bir çalışma için puanlayıcılar arası güvenirlik sağlamaktadır.

Bu sekiz prosedürü bir bütün olarak incelediğimizde, nitel araştırmacıların herhangi bir çalışmada bunlardan en az ikisiyle meşgul olmaları tavsiye edilmektedir. Farklı veri kaynakları arasında üçgenleme (araştırmacının birden fazla topladığını varsayarsak), detaylı ve yoğun bir betimleme yapma, üye kontrolü için yazılı anlatıyı katılımcılara götürme gibi prosedürler hiç kuşkusuz makul derecede yürütülmesi kolay prosedürlerdir. Üstelik, en yaygın ve mali açıdan uygun prosedürler de bunlardır. Dış denetim ve akran denetimi gibi diğer prosedürlerin uygulanması daha çok zaman almakta ve araştırmacıya ilave masraflar da doğurabilmektedir.

Güvenirlik Perspektifleri

Güvenirlik, nitel araştırmalarda pek çok şekilde ele alınabilir (Silverman, 2005). Eğer araştırmacı detaylı alan notlarını yüksek kalitede bir ses kayıt cihazıyla kaydetmiş ve bunları yazıya aktarmışsa güvenirlik arttırılabilir. Ayrıca kasetin, ufak tefek ama genellikle önemli olan, duraksamaları ve örtüşmeleri de göstermek için, yazıya aktarılması gerekmektedir. Üstelik kodlama, proje yöneticilerinin beklenti ve sorularından habersiz olarak araştırmayı yürüten analistler ve kodlayıcılar tarafından "gizli/birbirinden habersiz (blind)" biçimde yapılabilir ve verilerin analiz edilmesi ve kodlanması için bilgisayar programlarından faydalanılabilir. Bunun yanında Silverman (2005) kodlayıcılar arası görüş birliğini de desteklemektedir.

Burada güvenirliğe ilişkin odağımız, yazıya aktarılmış verilerin analizi için çoklu kodlayıcıların kullanılmasına dayanan, *kodlayıcılar arası görüş birliği* olacaktır. Nitel araştırmalarda, *güvenirlik* genellikle veri setlerinin birden fazla kodlayıcının cevaplarındaki kararlılık anlamına gelmektedir. Özellikle nitel sağlık bilimleri araştırmalarında ve araştırmacıların oldukça yoğun betimsel kodlama süreci için bir dış kontrolün yapılmasını istedikleri nitel araştırma türlerinde kullanılması pratik bulunmaktadır. Literatürde büyük oranda eksik gözüken (Miles ve Huberman, 1994, ile Armstrong, Gosling, Weinman, & Marteau, 1997 istisna olarak) kodlayıcılar arası görüş birliğinin kontrolü için yürütülen prosedürlerin tartışılmasıdır. Anahtar konulardan biri, kodlamanın-kod isimlerinde mi, kodlanmış pasajlarda mı veya aynı pasajların aynı şekilde kodlanmasında mı- ortak fikrin tam olarak ne olduğunu belirlemektir. Ayrıca, kodlar mı, temalar mı yoksa hem kodlar hem de temalar üzerinde bir anlaşmaya mı varılması gerektiğine de karar verilmelidir (bakınız Armstrong ve diğ., 1997).

Şüphesiz, bu sürecin esneklik payı vardır ve araştırmacıların kaynaklarla tutarlı bir yaklaşım biçimine ve kodlama için zamana gereksinimleri vardır. Yazar, Michigan Ann Arbor'da bulunan Emekli Asker İşleri Sağlık Sistemi'nde, Sağlık Sigortası Taşınabilirlik ve Sorumluluk Yasasına (HIPAA; L. J. Damschroder, kişisel iletişim, Mart 2006) ilişkin verileri kullanarak kodlayıcılar arası anlaşmanın tasarlanmasına yardımcı olma fırsatı elde etmiştir. Emekli Asker İşleri Sağlık Bakım Sistemindeki bir projede kodlayıcılar arası anlaşma sürecinde aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

Sağlam bir kod defteri geliştirilmiştir ve bu defter dört bağımsız kodlayıcının kodlama analizlerini göstermektedir. Bu kodlamada yardımcı olması amacıyla NVivo yazılımı kullanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, transkriptler bağımsız olarak birkaç defa okunmuştur ve her biri kodlanmıştır.

Üç veya dört transkript kodlandıktan sonra, bir araya gelinmiş ve kodlar, isimleri ve kodlanan metin bölümleri incelenmiştir. Önemli kodlara yönelik ilk nitel kod defteri geliştirilmeye başlanmıştır. Bu kod defteri her bir kodun tanımını ve her bir kodun atandığı metin bölümlerini içermekteydi. Başlangıçtaki bu kod defterinde, "ana" kodlar ve "alt" kodlar bulunmaktaydı. İlk etapta defterde kapsamlı bir listeden çok veri tabanından bulunmuş önemli kodlarla ilgilenilmiştir. Analizler devam ettikçe kodlara ekleme yapılma ihtiyacı hissedilmiştir.

Sonra her kodlayıcı bağımsız bir şekilde fazladan üç transkript daha kodlamıştır (örneğin 5., 6. ve 7. transkript). Sonrasında, kodlar karşılaştırmaya hazır hale gelmiştir. Metin bölümlerine atanan kodlar üzerinde anlaşmanın, aynı pasajların kodlanmasından daha önemli olduğuna karar verilmiştir. Kodlayıcılar arası görüş birliği, bir pasaj için bir kod kelime atandığında herkes tarafından o pasaj için aynı kod kelimesinin atanması mutabık olunduğunu ifade etmekteydi. Kodlayıcılar arası görüş birliği aynı pasajların kodlanması anlamına gelmiyordu ki bu olması gereken ideal bir durum olsa da gerçekleşmesi de çok güçtür; çünkü bazı kişiler kısa pasajları kodlarken bazıları uzun pasajları kodlamaktadır. Bu ayrıca, kod kelimesi için aynı satırların parantez içine alınması anlamına da gelmiyordu, bu da gerçekleşmesi güç bir idealdi.

Bu yüzden gerçekçi bir duruşla dört kodlayıcının kodladığı pasajlara bakıldı ve kod defterindeki kesin olmayan tanımlara dayanarak pasaj için aynı kod kelimesinin atanıp atanmadığı sorgulandı. Bu karar ya evet ya da hayır olacaktı ve dört kodlayıcının kodladığı bu pasaj üzerinde bir anlaşma yüzdesi hesaplanacaktı. Bu pasajların kodlanmasına ilişkin %80 anlaşma elde edilmeye çalışıldı (Miles ve Huberman, 1994, %80 anlaşmayı tavsiye etmektedir). Diğer araştırmacılar aslında anlaşmaya ilişkin bir Kappa güvenirlik istatistiği hesaplayabilir; ancak yayımlanmış olan çalışma raporunda bu yüzde değerin yeterli olduğu düşünülmüştür.

Kodları daha geniş temalara indirgedikten sonra tema olarak kodlanan pasajlarda aynı temanın kullanılmasında tutarlı olunup olunmadığını görmek için aynı süreçler temalarla da gerçekleştirilebilir.

Süreç birkaç tane daha transkriptle devam ettikten sonra, kod defteri gözden geçirildi ve kodlanan tüm pasajların yeniden değerlendirmesi yapıldı ve aynı veya farklı kodların mı, veya aynı veya farklı temaların mı kullanılıp kullanılmadığına karar verildi. Kodlayıcılar arası görüş birliği sürecindeki her bir aşamada metin bölümleri için kodlar ve temalarda yüksek oranda anlaşma yüzdesi elde edildi.

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

Nitel Perspektifler

Nitel araştırma literatüründe geçerlik yeniden gözden geçirilirken, geçerliğin bazen ilginç bir şekilde bir çalışmanın kalitesini tartışmak için nasıl kullanıldığı görülebilmektedir (örneğin Angen, 2000). Her ne kadar geçerlik kesinlikle bir çalışmanın kalitesini değerlendirmenin bir kriteri olsa da, diğer kriterler de oldukça kullanışlıdır. Kriterler gözden geçirilirken, standartların nitel topluluk içerisinde değiştiği de görülmektedir (nitel değerlendirmeye yönelik sunulan üç yaklaşımın zıtlıkları incelenebilir, Creswell, 2012). İlk olarak üç genel standartı gözden geçirilecek ve sonra nitel araştırmaya yönelik beş yaklaşımdan her biri içinde spesifik kriterlere geri dönülecektir.

Nitel (ve nicel) araştırma için yalnızca geniş, soyut standartların mümkün olduğunu ileri süren Howe ve Eisenhardt (1990) metodolojik bir bakış açısı ortaya koymuştur. Dahası, örneğin bir çalışmanın iyi bir etnografik araştırma olup olmadığını belirlemek, çalışmanın önemli soruların anlaşılmasına katkıda bulunup bulunmadığından soyutlanarak cevaplanamaz. Howe ve Eisenhardt konunun üzerinde daha fazla durmuşlar ve tüm araştırmalara uygulanabilir beş standart önermişlerdir. İlk olarak, bir çalışmayı araştırma sorularının veri toplama ve analiz aşamalarını yönlendirip yönlendirmediği bakımından değerlendirmişlerdir. İkinci olarak, teknik anlamda veri toplama ve analiz tekniklerinin ustaca uygulama boyutu incelenmiştir. Üçüncü olarak, araştırmacının kendi öznelliği gibi varsayımlarının, net olup olmadığı sorulmuştur. Dördüncü olarak, çalışmanın güçlü olup olmadığı, saygın kuramsal açıklamalar kullanıp kullanmadığı ve onaylanmamış kuramsal açıklamaları tartışıp tartışmadığı gibi genel gerekçelere sahip olup olmadığını merak etmişlerdir. Beşinci olarak, çalışmanın hem bilgi verme ve uygulamayı geliştirmede ("Eee peki sonra?" soru-

su) hem de katılımcıların anlattıklarının gizliliğini, mahremiyetini ve doğruluğunu korumada (etik soru) "değere" sahip olması gerektiği belirtilmiştir.

Ortaya çıkan kriterler bakımından kalite konusunu düşünen Lincoln (1995)'un aktardığı postmodern, yorumlayıcı çerçeve ikinci bir perspektifi oluşturmaktadır. Lincoln, kendi düşüncesini (ve son zamanlardaki meslektaşı Guba'nın düşüncelerini) ilk olarak paralel metodolojik kriterler geliştirme yaklaşımlarından (Lincoln & Guba, 1985) mevcut duruşuna kadar "adil olma" kriterlerini oluşturmaya (paydaşların görüşlerinin dengelenmesi), bilgiyi paylaşmaya ve sosyal eylemi güçlendirmeye (Guba & Lincoln, 1989) doğru takip etmektedir. Oluşan bu yeni yaklaşım kaliteye ilişkin üç yeni temele dayanmaktadır: muhataplarla gelişen ilişkiler, belirli bir duruş ve adalete olanak sağlayan ve onu teşvik eden araştırma vizyonu. Bu temellere dayanarak, Lincoln (1995) sekiz standart tanımlamada bulunmuştur:

- Yayın kuralları gibi araştırma topluluğunda oluşturulan standartlar. Bu kurallar araştırmaya yönelik çok çeşitli araştırma yaklaşımları içerisinde araştırma topluluklarının katılık, iletişim ve anlaşmaya varma yollarına ilişkin geleneklerini geliştirdiğini kabul etmektedir. Ayrıca, bu kurallar meşru araştırma bilgisini ve sosyal bilim araştırmacılarını kapsam dışı bırakma işlevi görmektedir.
- Konumsallık standardı yorumlayıcı veya nitel araştırmaları yol göstermektedir. Epistemolojik bakış açısı ile ilgilenenlere vurgu yapılması, "metnin" kendi duruşu ve yazarın konumuyla ilgili dürüstlük veya özgünlük göstermesi gerektiği anlamına gelmektedir.
- Bir başka standart ise topluluğun rubriği kapsamındadır. Bu standart tüm araştırmaların içinde yürütüldüğü topluluğun içerisinde gerçekleştiğini, o topluluğa yönelik olduğunu ve o topluluğun amaçlarına hizmet ettiğini kabul etmektedir. Böylesi topluluklar feminist düşünce, Siyahi bilim, Kızılderili ya da ekolojik çalışmalar olabilir.
- Yorumlayıcı veya nitel araştırmalar katılımcılara söz hakkı vermelidir ki, böylece onların fikirleri susturulamaz, kesilemez veya marjinalleştirilemez. Üstelik bu standart, bir metnin, alternatif ya da çok sesli olmasını gerektirmektedir.
- Bir standart olarak eleştirel öznellik araştırmacının araştırma sürecinde gelişmiş öz-farkındalığa sahip olması, kişisel ve sosyal dönüşümü oluşturması anlamındadır. Bu "yüksek kalitedeki farkındalık" araştırmacının araştırma deneyiminden önce, araştırma sırasında ve sonrasında psikolojik ve duygusal durumların anlaşılmasına olanak sağlamaktadır.

- Yüksek kalitedeki yorumlayıcı veya nitel araştırma, araştırmacı ve araştırılanlar arasında karşılıklı alışverişi içermektedir. Bu standart, yoğun bir paylaşım, güven ve karşılıklı var olmayı gerektirmektedir.
- Araştırmacı, araştırma-eylem sürecindeki ilişkilerin kutsallığına saygı duymak zorundadır. Bu standart araştırmacının, araştırmanın işbirlikçi ve eşitlikçi yönlerine saygı duyduğu ve "diğerlerinin yaşam stilleri için alan oluşturduğu" anlamına gelmektedir (Lincoln, 1995, s. 284).
- Sağlam bir nitel araştırmada ayrıcalıkların paylaşılması, araştırmacının kendi ödüllerini hayatlarını yansıttıkları kişilerle paylaşmaları anlamına gelmektedir. Bu paylaşım kitapların telif haklarının veya yayımlama haklarının paylaşılması şeklinde olabilir.

Son bir perspektif de nitel araştırma yürütmede yorumlayıcı standartların kullanımına ilişkindir. (Richardson & St. Pierre, 2005) sosyal bilimler için sunulan çalışma ya da yazıları değerlendirmek için kullanılan dört kriter tanımlamaktadır:

- *Somut katkı.* Bu çalışma sosyal hayatı anlamamıza katkıda bulunuyor mu? Sağlam bir şekilde temellendirilmiş bir sosyal bilim perspektifi sunuyor mu? "Doğru" gözüküyor mu?
- *Estetik değer.* Bu çalışma estetik olarak başarılı mı? Metni açan yaratıcı analitik uygulamalar kullanılmış mı ve yorumlayıcı cevaplara teşvik ediyor mu? Metin, biçimsel olarak düzenlenmiş mi, tatmin edici mi, karmaşık ve eğlenceli mi?
- *Yansıtıcılık/Derinlemesine düşünme (reflexivity).* Yazarın öznelliği bu metinde nasıl hem bir üretici hem de ürün olmuştur? Öz-farkındalık ve kendini ifşa etme var mı? Yazar, çalıştığı kişileri tanıma ve kimliklerini ifşa etme konusunda sorumluluğunu biliyor mu?
- *Etki:* Bu çalışma, okuyucuyu duygusal ve entelektüel olarak etkiliyor mu? Yeni sorular üretiyor mu veya yeni sorular yazmaya teşvik ediyor mu? Yeni araştırma uygulamalarına ya da harekete geçmeye itiyor mu? (s. 964)

Uygulamalı araştırma yöntem bilimcileri tarafından değerlendirmenin metodolojik standartları tercih edilmekte, ancak buna ilaveten postmodern ve yorumlayıcı perspektifler de desteklenmektedir. Şimdiye kadar tartışılan tüm yaklaşımlarda gözden kaçan şey bunların, beş nitel araştırma yaklaşımıyla olan ilişkileridir. Yukarıda bahsedilmiş olanların dışında, hangi değerlendirme standartları bir anlatı araştırmasının, bir fenomenoloji çalışmasının, kuram oluşturma çalışmasının, bir etnografi çalışmasının ve bir durum çalışmasının yüksek kalitede olduğunu gösteren bir ölçüt olacaktır?

Denzin (1989a) ilk olarak "biyografik malzemeler konusunu nasıl yerleştirileceği ve yorumlanacağı" sorunuyla ilgilenmiştir (s. 26). Denzin, yorumlayıcı bir biyografi yazmak için bazı ilkeler geliştirmiştir:

Etkileşim halindeki bireylerin yaşadığı deneyimler sosyolojinin uygun araştırma konularıdır. Bu deneyimlerin ifade ettiği anlamlar en iyi onları yaşayan kişiler tarafından sağlanmaktadır; bu yüzden, geçerlik, güvenirlik, genellenebilirlik ve biyografik yöntemin kuramsal önemi, anlam ve yorum endişesi lehine kenarda tutulmalıdır.

Biyografik yöntemle ilgilenen öğrenciler edebi yorum ve eleştiri stratejilerini ve yöntemlerini nasıl kullanacaklarını öğrenmelidirler (diğer bir ifadeyle kendi yöntemlerini "anlatı kurgusu" olarak görüldükleri sosyal metinlerin okuma ve yazma konusundaki endişelerini aynı çizgiye getirmek) (Denzin, 1989a, s. 26).

Bir kişi bir biyografi yazdığında, kimin hakkında yazıyorsa onun hayatını konu edinerek yazar ve aynı şekilde okuyucu da onun perspektifinden okur.

Bu yüzden, insani ve yorumlayıcı açıdan bakıldığında, Denzin (1989b) "yorumlama kriterlerini" bir biyografinin kalitesi hakkında yargıya varmada bir standart olarak tanımlamaktadır. Bu kriterler araştırmacının perspektifine olduğu kadar yoğun betimlemeye de dayanmaktadır. Denzin (1989b) deneyimin tarihsel, süreçsel ve etkileşimli özelliklerini ortaya çıkarmak için araştırmacının yoğun bağlamsallaştırılmış biçimde (diğer bir ifadeyle geliştirilmiş bağlamı yoğun betimleme) fenomenlerin şekillendirme yeteneğinin olmasını savunmaktadır. Ayrıca, araştırmacının yorumları fenomen hakkında öğrenilenleri içine almalı ve bu yorumlar sürekli eksik ve tamamlanmamış kalıyorsa önceki anlamalarıyla birleştirmelidir.

Yorumlama ve yoğun betimleme konusundaki bu odaklanma, biyografik yazmaya daha çok geleneksel yaklaşım içerisinde oluşturulan kriterlerle tezat/zıtlık oluşturmaktadır. Örneğin, Plummer (1983) örneklem seçimi, kaynaklar ve çalışmanın geçerliğine ilişkin soruların araştırmacıyı iyi bir yaşam öyküsü çalışmasına yönlendireceğini iddia etmektedir:

- Bireyin temsil gücü nedir? Edel (1984) de benzer bir soru sormaktadır: Biyografi yazarı, güvenilir ve güvenilir olmayan tanıkları birbirinden nasıl ayırt etmektedir?
- Ön yargı kaynakları nelerdir (katılımcı, araştırmacı ve katılımcı-araştırmacı etkileşimi konusunda)? Veya Edel (1984)'in de sorguladığı gibi, araştırmacı kendini sadece katılımcının sesi olmaktan nasıl kurtarmıştır?

- Araştırma konusu olan kişilerin (öznelerin) okumaları istendiğinde, resmi kayıtlarla karşılaştırıldığında ve diğer katılımcının ifadeleriyle karşılaştırıldığında ortaya çıkan açıklama geçerli mi?

Bir anlatı araştırmasında, "iyi" bir çalışmanın aşağıda belirtilen özellikleri taşıması gerektiği vurgulanmaktadır. Yazar;

- Tek bir birey üzerine odaklanır (veya iki-üç birey),
- Kişinin hayatına ilişkin önemli bir konu hakkında hikâyeler toplar,
- Bir hikâyenin farklı aşamaları veya yönlerini bağlayan bir kronoloji geliştirir,
- Ne söylendiğini rapor eden (temalar), nasıl söylendiğini belirten (hikayenin anlatımı) ve konuşmacıların nasıl etkileşim içerisine girdiğini veya anlatıyı gerçekleştirdiğini anlatan bir hikaye anlatır ve
- Yansıtıcı bir şekilde kendisini çalışmaya dâhil eder.

Fenomenolojik Araştırma

Fenomenolojik bir çalışmanın niteliğini yargılamada hangi kriterler kullanılmalıdır? Fenomenoloji hakkındaki birçok okumaya dayalı olarak kişi basamakların tartışılmasından veya aşkın fenomenolojinin "öz kesitinden" (Moustakas, 1994, s. 58) yararlanarak kriterler çıkarabilir (Giorgi, 1985). Kriterlerin doğrudan tartışılmasının eksik olduğu düşünülmüştür, ancak belki Polkinghorne (1989) okuduğum kaynaklarda en yakın duran kişidir. Çünkü bulguların "geçerli" olup olmadığını tartışmaktadır (s. 57). Polkinghorne'a göre geçerlik, bir fikrin iyi bir şekilde temellendirilmesi ve desteklenmesidir. Polkinghorne "Genel yapısal betimleme, toplanan örneklerdeki belirgin ortak özellikleri ve yapısal bağlantıları doğru bir şekilde yansıtıyor mu?" diye sormaktadır (Polkinghorne, 1989, s. 57). Sonrasında araştırmacıların kendilerine sorabilecekleri beş soruyu ifade etmektedir:

- Mülakatçı, katılımcıların yaptığı betimlemelerin içeriğini, asıl deneyimlerini doğru yansıtmayacak şekilde etkilemiş midir?
- Transkriptler doğru aktarılmış mı ve kendisiyle görüşülen kişinin sözlü konuşmasındaki anlamı aktarıyor mu?
- Transkriptlerin analizinde, araştırmacı tarafından sunulanların dışında, çıkarılabilecek sonuçlar var mıdır? Araştırmacı bu alternatifleri ifade etmiş midir?
- Genel yapısal betimleme yardımıyla transkriptlere ve orijinal yaşantı örneklerindeki spesifik içerikleri ve bağlantıları açıklamak mümkün müdür?

- Yapısal betimleme, özel mi, yoksa başka durumlardaki deneyimlere genellenebilir mi? (Polkinghorne, 1989).

Bir fenomenolojinin kalitesini değerlendirmek için kullanılması tavsiye edilen standartlar şöyledir;

- Yazar, fenomenolojinin felsefi ilkelerine ilişkin bir anlayışı aktarmakta mıdır?
- Yazarın kısaca açıklanabilen çalışmaya ilişkin net bir "fenomeni" var mıdır?
- Yazar, Moustakas (1994) veya van Manen (1990) tarafından tavsiye edilen prosedürler gibi fenomenolojide veri analizi prosedürlerini kullanmakta mıdır?
- Yazar, katılımcıların deneyiminin genel özünü aktarmakta mıdır? Bu öz, deneyimin tanımını ve içinde gerçekleştiği bağlamı kapsamakta mıdır?
- Yazar çalışma boyunca yansıtıcı bir tutum sergilemekte midir?

Kuram Oluşturma Araştırması

Strauss ve Corbin (1990), bir kuram oluşturma çalışmasının niteliğinin değerlendirilebileceği kriterleri tanımlamışlardır. Genel araştırma sürecine ilişkin yedi kriter geliştirmişlerdir:

Kriter *#1*: Orijinal örneklem nasıl seçilmiştir? Neye dayandırılmıştır?

Kriter #2: Hangi önemli kategoriler ortaya çıkmıştır?

Kriter #3: Bu önemli kategorilere işaret eden (gösterge olarak) olaylar, etkinlikler, faaliyetler vb. nelerdir?

Kriter #4: Hangi kategori temelinde kuramsal örneklem seçilmiştir? Veri toplama biçimi yönlendirilmiş mi? Bunlar kategorileri yansıtmakta mıdır?

Kriter #5: Kavramsal ilişkilere yönelik hipotezlerin bazıları nelerdir (kategoriler arasında) ve hangi temelde oluşturulup test edilmişlerdir?

Kriter #6: Gerçekte görülen hipotezlere karşı durulamayan hipotezlerin olduğu durumlar olmuş mudur? Bu çelişkiler neye yorulmuştur? Hipotezleri nasıl etkilemişlerdir?

Kriter #7: Ana kategori nasıl ve neden seçilmiştir (ani, kademeli, zor, kolay)? Neye dayandırılmıştır? (Strauss & Corbin, 1990, s. 253)

Bunun yanında Strauss ve Corbin (1990) bir çalışmanın deneysel temellendirilmesine ilişkin altı kriter geliştirmişlerdir:

Kriter #1: Kavramlar üretilmiş mi?

Kriter #2: Kavramlar sistematik olarak ilişkili mi?

Kriter #3: Çok sayıda kavramsal bağlantı var mı ve kategoriler iyi bir şekilde geliştirilmiş mi? Yoğun mu?

Kriter #4: Kuram çoklu varyasyonla inşa edilmiş mi?

Kriter #5: Kuramın açıklamasına yönelik kapsamlı koşullar var mı?

Kriter #6: Süreç (değişim veya hareket) göz önünde bulundurulmuş mu? (Strauss & Corbin, 1990, s. 254-256)

Charmaz (2006) kuram oluşturma çalışmasında geliştirilen kuramın kalitesine ilişkin düşüncelerini ifade etmektedir. Charmaz, kuram oluşturmacıların kuramlarına baktıklarını ve aşağıdaki değerlendirme sorularını kendilerine sorduklarını iddia etmektedir:

- Büyük kategorilerin tanımları tamamlanmış mı?
- Kuramımda kavramlara ilişkin ana kategoriler geliştirdim mi?
- Bu taslakta analizin kapsamını ve derinliğini arttırdım mı?
- Verilere ilaveten, kategoriler arasında, kategoriler ve özellikleri arasında güçlü kuramsal bağlantılar kurdum mu?
- Çalışılan fenomenin anlaşılmasını arttırdım mı?
- Bu analizin kuramsal sınırlar içindeki hareket alanı açısından etkileri nelerdir? Bu analizin kuramsal ulaşım ve genişlik, yöntemler, anlamlı bilgi, faaliyet veya müdahaleler için etkileri nelerdir?
- Bu analiz en çok hangi kuramsal, asli veya uygulama sorunlarıyla yakından ilişkilidir? Hangi kamuoyu kitlesi bununla en çok ilgilenir? Bununla nereye gidebilirim?
- Kuramım nasıl bir yenilik getirmektedir? (Charmaz, 2006, s.155-156)

Araştırma sürecine ve veri bağlamında çalışmanın temellendirilmesine ilişkin olan bu kriterler bir yazarın çalışmasında bahsedebileceği kaliteyi değerlendirmenin ölçütlerini yansıtmaktadırlar. Örneğin, kuram oluşturma tezinde, Landis (1993) sadece Strauss ve Corbin (1990)'ın standartlarını sunmakla kalmamış ayrıca okuyucuları için çalışmasının bu kriterleri ne kadar karşıladığını değerlendirmiştir. Bir kuram oluşturma çalışmasını değerlendi-

rirken genel sürece ve kavramlar arasındaki ilişkiye bakılması önerilmektedir. Özellikle aşağıdaki kriterlerin aranması tavsiye edilmektedir.

- Bir sürecin, faaliyetin veya etkileşimlerin kuramda kilit unsur olarak çalışılması
- Veriden daha geniş bir modele doğru çalışan bir kodlama süreci
- Şekil ya da diyagramda kuramsal modelin sunumu
- Kuramsal modeldeki kategorileri bağlayan ve cevaplanılması gereken sorular soran bir hikaye veya öneri
- Araştırma süreci boyunca hatırlatıcı not tutulması
- Araştırmacının çalışmadaki duruşu ile ilgili kendini yansıtması veya ifşa etmesi

Etnografik Araştırma

Etnograf olan Spindler ve Spindler (1987) etnografik bir yaklaşım için en önemli şartın, davranışların "kişinin kendi açısından" açıklanması olduğunu (s. 20) ve bu bilgiyi kaydederken hatırlatıcı not alma, kasete kaydetme ve kamera kaydına alma gibi yöntemlerde sistematik olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu da etnografın durum sırasında var olmasını ve gözlem ile mülakatlar arasında sürekli etkileşim içinde olmasını gerektirmektedir. Bu hususlar Spindler ve Spindler'in "iyi bir etnografi" çalışması için belirlediği dokuz kriterde vurgulanmıştır.

Kriter *I.* Gözlemler bağlamsallaştırılmıştır (bağlamla ilişkilidir).

Kriter II. Hipotezler çalışma devam ederken mahallinde oluşmaktadır.

Kriter III. Gözlem uzun süreli ve tekrarlıdır.

Kriter IV. Mülakatlar, gözlemler ve diğer açıklığa çıkartıcı prosedürler yoluyla gerçeğin doğal görünüşü ortaya çıkartılır.

Kriter V. Etnograflar sistematik biçimde haber kaynağındankatılımcılardan bilgi elde ederler.

Kriter VI. Araçlar, kodlar, planlar, anketler, mülakat ajandaları ve diğerleri araştırmanın sonucu olarak mahallinde üretilir.

Kriter VII. Kültürler arası karşılaştırmacı bir bakış açısı genellikle belirtilmemiş bir varsayımdır.

Kriter VIII. Etnograf bilgi kaynağının örtülü ve doğrudan dile getirmediğini açık hale getirir.

Kriter IX. **Etnografik mülakatçı sorulan soruların türlerine göre cevapları önceden belirlememelidir** (Spindler & Spindler, 1987, s. 18).

Alan çalışmalarında oluşturulan bu liste güçlü bir etnografik çalışmayı ortaya çıkarmaktadır. Üstelik, Lofland (1974)'in de belirttiği gibi çalışma geniş bir kavramsal çerçeveye oturtulur; yeniliği gösterir ama her zaman yeni olanı göstermek zorunda değildir; çerçeve(ler) için kanıt sağlar; somut, önemli etkileşimli olaylar, hadiseler, gelişmeler, bölümler, anekdotlar, sahnelerle ve yaşantılar ile donatılmıştır; ancak "olağanüstü" değildir; somut ile analitik ve bilimsel ile teorik arasındaki etkileşimi gösterir.

İyi bir etnografi çalışması aşağıdaki kriterleri kapsamaktadır:

- Bir kültürü paylaşan grubun net tanımı
- Bu kültürü paylaşan grubun ışığında incelenecek olan kültürel temanın belirlenmesi
- Kültürel grubun detaylı tasviri
- Kültürel grubun anlaşılmasından elde edilecek temalar
- Araştırmacı ile katılımcı arasındaki ilişkiye yansıtan "alanda" ortaya çıkan konuların belirlenmesi, raporun yorumlayıcı niteliği ve sonucu ortaya koymanın işbirliğindeki hassasiyet ile karşılıklılık
- Kültürü paylaşan grubun nasıl çalıştığına ilişkin genel açıklama
- Araştırmacının araştırmadaki konumuna ilişkin kendini ifşa etmesi ve yansıtması

Durum Çalışması

Stake (1995) tarafından, durum çalışması raporlarının değerlendirilmesinde kullanılabilecek, oldukça kapsamlı bir "eleştirel kontrol listesi" önerilmiş (s. 131) ve iyi bir durum çalışması raporunun 20 kriteri belirlenmiştir:

1. Raporun okunması kolay mı?
2. Birbirine uyumlu mu, her bir cümle bütüne katkıda bulunuyor mu?
3. Raporun kavramsal bir yapısı var mı (örneğin tema veya konular)?
4. Konular ciddi ve bilimsel bir şekilde mi geliştirilmiş mi?
5. Durum yeterli bir şekilde tanımlanmış mı?
6. Sunuma ilişkin bir hikaye hissi var mı?
7. Okuyucuya bazı dolaylı olarak gerçekleştirilmiş deneyimlerden bahsetildi mi?

8. Alıntılar etkili bir şekilde kullanılmış mı?
9. Başlıklar, şekiller, alıntılar, ekler ve indeksler etkili bir şekilde kullanılmış mı?
10. İyi bir şekilde kontrol edilmiş mi, son dakikada yeniden gözden geçirilmiş mi?
11. Yazar ne aşırı ne de küçümser olan mantıklı çıkarımlarda bulunmuş mu?
12. Çeşitli bağlamlara yeterli bir şekilde dikkat edilmiş mi?
13. Yeterli ham veri sunulmuş mu?
14. Veri kaynakları iyi bir şekilde ve yeterli sayıda seçilmiş mi?
15. Gözlemler ve yorumlar üçgenlemeye tabi tutulmuş gibi görünüyor mu?
16. Araştırmacının rolü ve bakış açısı iyi bir şekilde açığa çıkmış mı?
17. Hedeflenen kitlenin doğası belli edilmiş mi?
18. Tüm taraflar için empati gösterilmiş mi?
19. Kişisel niyetler incelenmiş mi?
20. Bireyler riske atılmış gibi gözüküyorlar mı? (Stake, 1995, s. 131)

"İyi" bir durum çalışmasının değerlendirilmesine yönelik Creswell (2013) tarafından belirlenen kriterler de aşağıdaki gibidir:

- Çalışmada "durum" veya "durumlar" net bir şekilde belirlenmiş mi?
- "Durum" (veya "durumlar") araştırmanın konusunu anlamak için mi yoksa "durumun" yapısal bir özelliği olduğu için mi kullanılmış?
- "Durumun" net bir betimlemesi var mı?
- Temalar "durum" için belirlenmiş mi?
- Çıkarımlar veya genellemeler "durum" analizinden mi elde edilmiş?
- Araştırmacı yansıtıcı ya da çalışmadaki konumuna ilişkin kendini ifşa ediyor mu?

BEŞ YAKLAŞIMIN DEĞERLENDİRME STANDARTLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Tartışılan her bir yaklaşımın standartları yaklaşımların prosedürlerine bağlı olarak birbirinden küçük farklılıklar göstermektedir. Elbette ki diğer yaklaşımlara ilişkin daha çok bilgi mevcutken anlatı araştırması ve kalite standartları hakkında daha az şey söylenmiştir. Her bir yaklaşım için kullanılan büyük kitapların içinden araştırma yaklaşımlarına ilişkin tavsiye edilen değerlendirme standartları çıkartılmaya çalışılmıştır. Bunun için bir projenin veya beş yaklaşım içerisinde sunulmuş çalışmaların değerlendirilmesinde nitel sınıflamanın kullanıldığı standartlar eklenmiştir.

ÖZET

Bu bölümde, nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve kalite standartları tartışılmıştır. Nicel terimlerle karşılaştırılabilir nitel terimlerin kullanılmasını vurgulayan stratejiler, farklı terimlerin kullanılması, postmodern ve yorumlayıcı bakış açıları, farklı perspektiflerin sentezi, metaforik algılara dayalı tanımlamalar veya geçerlik konusundaki bu perspektiflerin bazı kombinasyonları gibi geçerlik yaklaşımları, oldukça çok değişkenlik göstermektedir. Güvenirlik nitel araştırmalarda birkaç şekilde kullanılmaktadır. En yaygın yöntemlerinden biri birden çok kodlayıcının veriyi analiz ettiğinde ve veri analiz sürecinin güvenirliğini belirlemek için kod bölümlerini karşılaştırdıkları kodlayıcılar arası görüş birliğinin kullanılmasıdır.

Bu bölümde kodlayıcılar arası görüş birliği sağlamak amacıyla detaylı bir prosedür verilmiştir. Üstelik, nitel araştırmaların kalitesini belirlemek için çeşitli standartlar mevcuttur. Bu kriterler işlemsel, postmodern ve yorumlayıcı perspektiflere dayanmaktadır. Araştırmaya yönelik beş yaklaşımın her biri için spesifik standartlar mevcuttur ve bunlar da bu bölümde değerlendirilmiştir. Son olarak, beş yaklaşımın her biri için sunulan çalışmaların kalitesini değerlendirmede kullanılan kriterler ortaya konulmuştur.

EK OKUMALAR

Geçerliğe ilişkin:

Angen, M. J. (2000). Evaluating interpretive inquiry: Reviewing the validity debate and opening the dialogue. *Qualitative Health Research, 10,* 378–395.

Lincoln, Y. S. (1995). Emerging criteria for quality in qualitative and interpretive research. *Qualitative Inquiry, 1,* 275–289.

Lincoln, Y. S., Lynham, S. A., & Guba, E. G. (2011). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *SAGE handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 97–128). Thousand Oaks, CA: Sage.

Silverman, D. (1993). *Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text, and interaction.* London: Sage.

Whittemore, R., Chase, S. K., & Mandle, C. L. (2001). Validity in qualitative research. *Qualitative Health Research, 11,* 522–537.

Güvenirliğe ilişkin:

Armstrong, D., Gosling, A., Weinman, J., & Marteau, T. (1997). The place of inter- rater reliability in qualitative research: An empirical study. *Sociology, 31,* 597–606.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Silverman, D. (2005). *Doing qualitative research: A practical handbook* (2nd ed.). London: Sage.

Değerlendirmeye ilişkin:

Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Lincoln, Y. S. (1995). Emerging criteria for quality in qualitative and interpretive research. *Qualitative Inquiry, 1,* 275–289.

Richardson, L., & St. Pierre, E. A. (2005). Writing: A method of inquiry. In N. K.Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 959–978). Thousand Oaks, CA: Sage.

Beş yaklaşımın her birine ait spesifik standartlar için ek kaynaklar:

Anlatı araştırmasına ilişkin:

Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research.* San Francisco: Jossey-Bass.

Czarniawka, B. (2004). *Narratives in social science research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Denzin, N. K. (1989). *Interpretive biography.* Newbury Park, CA: Sage.

Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences.* Los Angeles, CA: Sage.

Fenomenoloji araştırmasına ilişkin:
Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
van Manen, M. (1990). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. Albany: State University of New York Press.

Kuram oluşturma araştırmasına ilişkin:
Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory*. London: Sage.
Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage.

Etnografik araştırmaya ilişkin:
Fetterman, D. M. (2010). *Ethnography: Step by step* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
LeCompte, M. D., & Schensul, J. J. (1999). *Designing and conducting ethnographic research*. Walnut Creek, CA: AltaMira.
Madison, D. S. (2005). *Critical ethnography: Methods, ethics, and performance*. Thousand Oaks, CA: Sage.
Wolcott, H. F. (1999). *Ethnography: A way of seeing*. Walnut Creek, CA: AltaMira.

Durum çalışmalarına ilişkin:
Stake, R. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

ALIŞTIRMALAR

1. Geçerliğe yönelik yaklaşımlardan biri durumun, ortamların veya temaların tanımları içerisinde "yoğun betimleme" yapılmasıdır. Bir hikâye veya romandan detaylı bir tanım bulunuz. Eğer bir tane bulamıyorsanız, Steven Millhauser'in kitabında (2008) (*Tehlikeli Kahkaha*) bulunan "Kedi ve Fare" hakkındaki hikâyeyi kullanabilirsiniz. Millhauser'in fiziksel kısımlarla, hareketle veya faaliyet tanımlarıyla yarattığı pasajları belirleyiniz. Ayrıca, detaylar arasında nasıl bağlantı kurduğunu da belirleyiniz.

2. Kodlayıcılar arası görüş birliğini uygulayınız. İki veya daha fazla kodlayıcının yazılı metni incelemelerine ve kodlarını kaydetmelerini sağlayınız. Sonra tüm kodlayıcıların belirlediği pasajlara bakın ve kodlarının benzer olup olmadığını veya eşleşip eşleşmediğini inceleyiniz. Uygulamalarınızı yönlendirmesi bakımından bu bölümde verilmiş olan kodlayıcılar arası görüş birliği örneğine dönüp, bu örneği inceleyiniz.

3. Bu bölümde bir çalışmayı değerlendirirken kullanılabilecek beş yaklaşımın kilit özellikleri belirlenmiştir. Yaklaşımlardan birini seçiniz, bu yaklaşımı kullanılmış bir makale bulunuz, sonra da bu makalede değerlendirmenin kilit özelliklerini bulup bulamadığınızı araştırınız.

11. BÖLÜM
"HİKÂYEYE DÖNÜŞTÜRME" VE SONUÇ

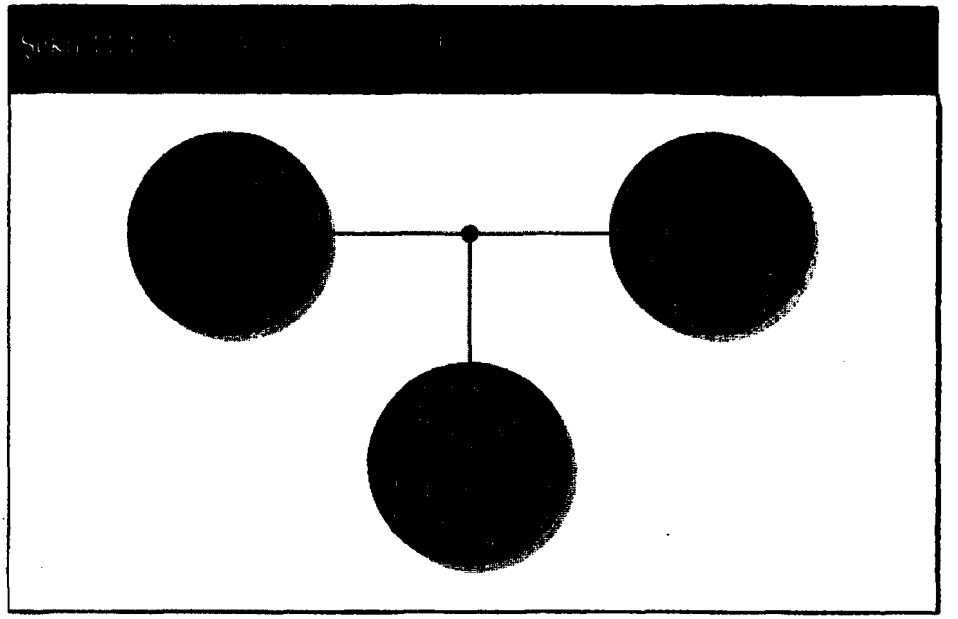
Doç. Dr. Yüksel DEDE
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi

Bir durum çalışması, bir anlatı projesi, bir fenomenoloji, bir kuram oluşturma veya bir etnografi bir hikâyeye nasıl dönüştürülebilir? Bu kitapta, araştırmacılara nitel araştırmanın süreçlerinden ve yaklaşımlarındaki farklılıklardan haberdar olmaları önerilmiştir. Bu, bir yöntem veya yöntembilim önerisi değildir, aslında bir çalışmada çalışmanın gerçek içeriği ve yöntemi olmak üzere iki paralel yol görülmektedir. Nitel araştırmaya yönelik artan ilgi düşünüldüğünde, araştırma yaklaşımları içinde geliştirilen süreçlere dikkat edilmesi ve sağlam bir şekilde çalışmaların sürdürülmesi önemlidir.

Birçok yaklaşım bulunmaktadır ve bu yaklaşımların araştırma süreçleri, kitaplarda ve makalelerde iyi bir şekilde yazılmıştır. Birkaç yazar, yaklaşımları sınıflamış ve bazı yazarlar da favori yaklaşımlarını ifade etmiştir. Şüphesiz, nitel araştırma sadece bir çeşitle karakterize edilmemekte, günümüzdeki nitel araştırmaları kapsayıcı çok farklı ciddi tartışmalar çerçevesinde açıklanmaktadır. Bu ciddi tartışmalara ek olarak, felsefi, teorik ve ideolojik temellere ilişkin bakış açıları da sunulmaktadır. İyi bir nitel çalışmanın özünü yakalamak için, bir çalışmanın iç içe geçmiş üç çemberden oluştuğunu düşünmek gerekir. Şekil 11.1'de gösterildiği gibi, bu çemberlerden biri nitel araştırma yaklaşımını, diğeri araştırma süreçlerini ve üçüncüsü ise araştırmanın felsefi ve teorik çerçevesi ile varsayımlarını içermektedir. Bu üç faktörün karşılıklı etkileşimi, kapsamlı ve güçlü bir çalışmaya katkı sağlar.

HİKÂYEYE DÖNÜŞTÜRME

Bu bölümde, nitel araştırma yaklaşımları arasındaki farklar keskin bir şekilde yeniden belirtilecek, ancak daha önceki bölümde kullanılan yan yana yaklaşımdan hareket edilecektir.

Silahlı saldırgan olayıyla ilgili durum çalışmasının, bir anlatı, bir fenomenoloji, bir kuram oluşturma ve bir etnografi çalışması biçiminde "hikâyeye dönüştürülmesine" (Asmussen & Creswell, 1995) ve yeni yönelimdeki odak noktalarına yoğunlaşılacaktır. Bu bölüme devam etmeden önce, okuyucuya Bölüm 5'te incelenen ve Ek-F'de sunulan silahlı saldırgan durum çalışmasını yeniden incelemesi tavsiye edilmektedir.

Araştırmanın farklı yaklaşımları boyunca hikâyeye dönüştürme, araştırmanın bir yaklaşımıyla ilgili belirli bir problemin eşleştirip eşleştirilmeyeceğine yönelik bir sorunu ortaya çıkarır. Sosyal ve beşeri bilim araştırmalarında bu ilişkinin önemi üzerine yoğunlaşılmakta ve böyle yapılması gerektiği de düşünülmektedir. Fakat bu kitabın amaçları, bu sorun etrafında *genel* problemi ortaya koymak- "Kampüs nasıl tepki gösterdi?"- ve sonra özel problemler için senaryolar inşa etmektir. Örneğin, bir bireyin silah olayına tepkisini inceleyen özel problem ile bir ortak kültüre sahip birkaç öğrencinin özel probleme gösterdiği tepki nasıl farklılık göstermektedir, fakat her iki senaryoda da, kampüsün olaya verdiği karşılık genel soruna tepkidir. Genel problem, kampüsün şiddete karşılığının nasıl olacağı ve olası bir şiddet olayına kampüsteki farklı bileşenlerden oluşan grupların nasıl karşılık vereceği hakkında çok az şey bilinmesidir. Bu bilginin bilinmesi, eğitim ortamlarında şiddetle ilgili literatüre katkıda bulunmanın yanısıra, bu tür bir probleme nasıl tepki gösterilmesi gerektiğiyle ilgili daha iyi planlar yapma hususunda da bizlere yardımcı olacaktır.

Bu silahlı saldırgan olayıyla ilgili durum çalışmasındaki ana problemdi (Asmussen & Creswell, 1995) ve bu çalışmanın en önemli boyutları kısaca incelenmiştir.

BİR DURUM ÇALIŞMASI

Bu nitel durum çalışması (Asmussen & Creswell, 1995), sınıf arkadaşlarına silahla ateş etmeye çalışan bir öğrenciyle ilgili silahlı saldırgan olayına yönelik bir kampüs reaksiyonunu sunmuştur. Asmussen ve yazar (Creswell), bu çalışmaya, "Silahlı Bir Öğrenciye Kampüsün Tepkisi" başlığını vermiş ve bu durum çalışmasını Lincoln ve Guba (1985) ile Stake (1995)'in "esas durum raporu" biçimiyle yazmıştır. Bu biçimler, durum veya ortamın betimlenmesi, sürecin gözlemlenmesi, önemli temaların tartışılması ve son olarak "alınması gereken dersler" (Lincoln & Guba, 1985, s. 362) sayesinde problemin ayrıntılı olarak açıklanmasını gerektirir. Üniversite kampüsündeki şiddet problemiyle ilgili durum çalışmasının sunumundan sonra, ortamın detaylı bir betimlemesi yapılmış ve olayı takiben devam eden olayların ve iki hafta süresince gelişen olayların bir kronolojisi verilmiştir. Sonra, bu analizde ortaya çıkan red etme, korku, güvenlik, yeniden tetikleme ve kampüs planlaması şeklindeki önemli temalara dönülmüştür. Temaların sınıflandırılması sürecinde, bu özel temalar, iki büyük kapsamlı temada birleştirilmiştir: Organizasyona ait tema ve psikolojik veya sosyo-psikolojik tema. Veriler, katılımcılarla yapılan mülakatlar, gözlemler, dokümanlar ve sesli-görsel materyaller aracılığıyla toplanmıştır. Bu durumdan, kampüsler için önerilen bir plan ortaya çıkmış ve durum, ABD'deki orta-batı kampüsü için gerekli dersin alınması ve bu kampüsün sorunlarının belirgin bir kümesi veya diğer kampüslerin, gelecekte kampüse yapılacak terör olaylarının engellenmesi için bir planın yapımında kullanabileceği bir dersle sonlanmıştır.

Bu durumdaki özel araştırma sorularına dönülürse, aşağıdakiler yöneltilmiştir: "Ne oldu?" "Kim olaya karşılık verdi?" Sekiz aylık süreç boyunca ortaya hangi tepki temaları çıktı? Kampüsün cevabını anlamak için hangi teorik yapılar yardım etmiştir ve bu duruma özgü geliştirilen yapılar nedir? Olaydan iki gün sonra alana girilmiş ve araştırma soruları veya sonuçlarma rehberlik için önceden var olan herhangi bir teorik odak noktası kullanılmamıştır. Anlatı, ilk olarak olayı betimlemiş, soyutlamanın düzeyleri boyunca analiz etmiş ve daha büyük teorik çatılara bağlamla ilgili bazı yorumlar sunmuştur.

Durum analizlerinin geçerliği, temalar için çoklu veri kaynaklarının kullanımı ve katılımcıların nihâi değerlendirmelerini kontrol etmeleri veya üye kontrolü ile sağlanmıştır.

BİR ANLATI ÇALIŞMASI

Anlatı yaklaşımı ile bu aynı genel probleme yorumlayıcı biyografik çalışma gibi nasıl yaklaşabilirim? Çoklu kampüs yapısının cevaplarının belirlenmesinden ziyade olaya karışan dersin öğreticisi gibi *bir birey üzerine odaklanılmıştır.* Projenin başlığı deneme olarak şu olabilir: "Kardeşlerin Yüzleşmesi: Afrika kökenli Amerikalı bir Profesörün Yorumlayıcı Biyografisi". Bu öğretici, silahlı saldırgan gibi Afrika kökenli Amerikalıydı ve böyle bir olaya tepkisi, ırkçı ve kültürel bir bağlam içine yerleştirilebilir. Buradan; yorumlayıcı bir biyografi yazarı olarak, aşağıdaki araştırma sorularını sorabilirim: Dersin, Afrika kökenli Amerikalı öğreticisinin yaşam deneyimleri nedir ve bu deneyimler, olaya yönelik reaksiyonunu nasıl biçimlendirmiş ve şekillendirmiştir? Bu biyografik yaklaşım, bir tek bireyin çalışmasına ve onun tarihsel arka planına bu bireyin yerleştirilmesine dayanmaktadır. *Yaşam olayları* veya aktarılan *hikâyeden* seçilen "dönüm noktaları" incelenmiştir. Buradaki yaklaşım, olayların kronolojisini izleyen silahlı saldırganın deneyimlerinin aktarımının içine *hikâyelerin yeniden hikayelenmesidir.* Hikayeyi; kişisel, sosyal ve etkileşimli bileşenleri şeklinde organize etmek için Clandinin ve Connelly (2000)'nin üç-boyutlu uzay modeline dayanabilirdim. Alternatif olarak; hikâyeyi birbirine bağlayacak, teorik perspektif gibi bir *teması* olabilirdi. Bu tema, ırkçılık, ayrımcılık ve marjinallik sorunu üzerinde durabilir ve bu sorunların, hem Afrika kökenli Amerikalı hem Siyah hem de diğer kültürlerde nasıl kendini göstereceği üzerine odaklanabilir. Bu perspektifler, öğreticinin dersteki silahlı öğrenciye bakışını şekillendirebilir.

Öğreticinin kendi yerleşik düşünceleri ve deneyimlerinden meydana gelen değişikliklerden sonra *kendi yerleşik inançlarımı* da tartışarak raporu oluşturabilirdim. Örneğin; öğretici ders vermeye devam etti mi? Hisleri hakkında sınıfla konuştu mu? Durumu, kendi ırksal grubu içinde bir meydan okuma olarak gördü mü? Geçerlik için, bu öğreticiye ilişkin anlatı hikâyesi, deneyiminin tarihsel ve etkileşimli özelliklerini ortaya çıkarmak için bağlamın detaylı betimlemesini içerirdi (Denzin, 1989b).

Afrika kökenli Amerikalı olmayan biri olarak, öğreticinin tepkisine yönelik yapacağım her yorumun eksik, bitirilmemiş ve sadece kendi bakış açımdan bir yorum olacağını da itiraf ederdim.

BİR FENOMENOLOJİ ÇALIŞMASI

Biyografideki gibi bir tek bireyle çalışılmaktan ziyade, birkaç öğrenci ile çalışılmış ve psikolojik fenomenoloji geleneğindeki psikoloji kavramları incelenmiştir (Moustakas, 1994). Çalışmamın başlığı, "Kampüsteki Yakın Bir Trajedi-

de Öğrencilerin Korkularının Anlamını Yakalama" olabilir. Bu varsayım, öğrencilerin olay sürerken, olaydan hemen sonra ve olaydan birkaç hafta sonra bu korku kavramını ifade etmelerinden kaynaklanabilir. Aşağıdaki sorular ortaya çıkabilir: Öğrencilerin korku ile deneyimleri neydi ve nasıl deneyimleri oldu? Bu deneyimlerin anlamlarını nasıl nitelediler? Fenomenoloji çalışan biri olarak, insan deneyimi yaşamayı anlamlı hâle getirmektedir ve bilinçli bir şekilde ifade edilebilmektedir (Dukes, 1984). Bu nedenle, çalışma, bir *fenomeni* (korku) incelemiş ve *psikolojik eğilimi* kullanmıştır (öğrencilerin deneyimlerinin anlamları çalışılmak istenmiştir). 10 öğrenciyle *kapsamlı mülakatlar* yapılmış ve bu mülakatlar Moustakas (1994) tarafından belirlenen *adımlar* kullanılarak analiz edilmiştir. Yazar durumdan kendisini tamamen çıkaramayacağının farkında olarak, çalışmaya kendi pozisyonunun bir göstergesi olarak, kişisel korku ve deneyimlerinin (dönüm noktası) bir betimlemesiyle başlamıştır. Daha sonra, öğrencilerin ifadelerinin tamamı okunduktan sonra, öğrencilerin korkuyla ilgili alıntı veya *önemli ifadeleri* işaretlenmiştir. Bu önemli ifadeler, daha sonra büyük temaların içine yerleştirilmiştir. Final basamağında ise öğrencilerin neyi deneyim ettikleri (dokusal betimleme), onunla nasıl deneyim sahibi oldukları (yapısal betimleme) ve öğrencilerin deneyimlerinin özünü aktaran uzun bir betimleme içine bu iki betimlemeyi birleştiren bir anlatı betimlemesini içeren uzun bir paragraf yazılmıştır. Bu, tartışma için son nokta olabilir.

BİR KURAM OLUŞTURMA ÇALIŞMASI

Bu olaya kampüsün tepkisini açıklamak için bir teorinin geliştirilmesi (veya değiştirilmesi) amacıyla bir kuram oluşturma yaklaşımı kullanılmıştır.

Örneğin, olaydan hemen sonra bazı öğrencilerin "gerçeküstü" deneyimleri, öğrencilerin eylemleri ve tepkileriyle sonuçlanan deneyimleri sürecinde bir *teori* geliştirilmiştir. Çalışmanın taslak başlığı, "Kampüsteki Silahlı Adam Olayında Öğrencilerin Gerçeküstü Deneyimlerinin Bir Kuram Oluşturma Açıklaması". Çalışmaya, gerçeküstü deneyimlere ilişkin özel bir alıntı ile başlanmıştır.

Savcıların sorgulaması sırasında bir kız öğrenci, "Silahlı bir adamın küçük bir bayrağa 'bang' diyerek ateş ettiğini düşündüm. Onun için, olay bir rüya gibiydi."

Araştırma soruları şunlar olabilir: Olayın hemen akabinde öğrencilerin "gerçeküstü" deneyimlerinin fenomenini hangi teori açıklamaktadır? Bu deneyimler nedir? Onlara ne neden olmuştur? Öğrenciler, onlarla baş etmek için hangi stratejileri kullanmıştır? Stratejilerinin sonuçları nelerdi? Stratejilerini etkileyen önemli koşullar ve özel etkileşimli sorunlar nedir? Kuram oluştur-

mayla tutarlı olarak, öğrencilerin olayla nasıl etkileşim içinde olduğunu ve olaya nasıl tepki verdiklerinden daha başka veri toplama ve analizine özel bir teorik eğilim gösterilmemiştir. Bunun yerine; amaç, bir *teori üretmek* veya *oluşturmaktır*. Bu çalışmanın sonuç kısmında, ilk olarak bulunan *açık kodlama kategorileri* belirlenmiştir. Sonra, çalışmayı temel bir kategoriye (örneğin, sürecin hayali unsuru) nasıl yaklaştıracağı tanımlanmış ve süreç teorisinin önemli bir özelliği kategorize edilmiştir. Bu teori, *görsel bir model* olarak sunulmuştur ve modelde, merkez kategoriyi etkileyen *nedensel koşullar*, onu çevreleyen *müdahil ve bağlamsal faktörler* ve onun meydana gelmesinin bir sonucu olarak özel strateji ve sonuçlar (eksenel kodlama) dâhil edilmiştir. Öğrencilerin gerçeküstü deneyimlerinin rüya elemanlarını açıklayan *teorik önermeler* veya hipotezler geliştirilmiştir (seçici kodlama). Araştırma sürecinin tamamının değerlendirilmesini ve bulguların Corbin ve Strauss (1990) tarafından ifade edilen iki faktöre yerleşip yerleşmeyeceğinin deneysel olarak geçerliği sağlanmıştır.

BİR ETNOGRAFİ ÇALIŞMASI

Kuram oluşturmada, verilerden hareketle bir teorinin geliştirilmesi üzerine odaklanılmıştır. Etnografi'de odak noktası, teori geliştirmekten *bir kültürü paylaşan grup* olarak kampüs topluluğunun çalışmalarını anlamaya ve tanımlamaya yönlendirilmiştir.

Çalışmayı yönetilebilir kılmak için; olayın, her ne kadar tahmin edilemez olsa da kampüs topluluğunun üyeleri arasında oldukça muhtemel cevapları nasıl tetiklediğine bakılarak başlanmıştır. Bu toplum üyeleri, rollerine göre karşılık vermiş olabilirdi ve bunun için bazı kampüs mikro kültürleri tanımlanarak başlanmıştır. Öğrenciler, oluşturulan böyle bir mikro kültürün parçası olmuştur. Buna karşılık olarak, öğrenciler birçok farklı mikro kültür veya alt kültürü içermektedir. Dersteki öğrenciler, ders dönemi boyunca 16 hafta birlikte oldukları için, bazı *davranış modellerinin paylaşımını* geliştirmek için yeterli zamana sahiptiler ve bu nedenle, ortak bir kültüre sahip grup olarak nitelendirilebilir. Alternatif olarak, farklı reaksiyon gösteren grupların takımyıldızından oluşan kampüs topluluğunun tamamıyla çalışılmıştır.

Kampüsün tamamının ortak bir kültüre sahip grup olduğu dikkate alınırsa, çalışmanın başlığı, "Normale Geri Dönüş: Silahlı Saldırgan Olayına Kampüsün Tepkisinin Etnografisi" olabilir. Bu başlığın, çalışmaya yönelik hemen karşıt bir perspektifi davet ettiğini gözlemleyiniz. Aşağıdaki sorular yöneltilebilir: Bu olay, etkilenen grupların öngörülebilir rol performansını ortaya nasıl çıkarmıştır? Kültürel bir sistem veya ortak bir kültüre sahip grup olarak kampüsün tamamını kullanarak, birey ve grup katılımcılarının rolleri neydi? Davranışların öngörülebilen örüntülerine odaklanarak olaydan sonra

kampüsün normal düzene geri dönmesini istemeleri bir ihtimal olabilir. Olayın kendi doğası veya o anda kimse farklı bir durum beklememesine rağmen kampüs topluluğunun tamamının öngörülebilir rol performansından ziyade olay meydana geldi. Yöneticiler, kampüse yaklaşmadı ve ikaz etti, "dünya başıma yıkılıyor" Kampüs polisi, Rehberlik Merkezi olmasına rağmen, rehberlik seanslarını önermedi. Fakat Rehberlik Merkezi, öğrencilere kampüsün güvenli olmadığını düşünen polis veya görevliler gibi yabancı olmayanlara (marjinalleştirilenler) yardım etti. Kısaca, kampüs üyelerinin öngörülebilen performansları bu olayın canlanmasını izledi.

Aslında; kampüs yöneticileri, yaşanan olayın ardından rutin olarak yeni bir konferans gerçekleştirdi. Ayrıca, öngörülebilir bir şekilde polis onların incelemesini yaptı ve öğrenciler en sonunda ve isteksizce aileleriyle iletişime geçtiler. Kampüs, yavaş bir şekilde -sistem düşünürlerinin söylediği gibi normal şartların devamlılığı, kararlı bir duruma veya günden güne iş yüküne yeniden dönüş- şeklinde olağan durumuna geri döndü. Bu öngörülebilen rol davranışlarında, biri kültürün işe yaradığını gördü.

Alana girildiği için, yazar kendi varlığının gerekliliğinden dolayı çevreyi daha fazla rahatsız etmemek ve onları marjinalleştirmemek için kampüsteki katılımcılarla dostça ilişkiler kurma yolları araştırmıştır. İnsanların sinirlerinin gergin olduğu hassas bir zamandı. Ortak bir kültüre sahip bir kampüsteki birey ve grupların "muhafaza" etkinlikleri ve "çeşitliliğin organizasyonunun" kültürel temaları incelenmiştir. Wallace (1970), "çeşitliliğin organizasyonunu", "alışkanlık, güdü, kişilik ve geleneklerin mevcut çeşitliliği, aslında, kültürel yönden organize edilmiş herhangi bir toplumun birlikte yaşaması" (s. 23) olarak tanımlamaktadır. Veri toplama araçları, kampüsün normale dönmesine yardım edecek işlerle uğraşan insanların rolleri, davranışları ve öngörülebilen etkinliklerinin zamanla gözlemlenmesinden oluşmuştur. Bu veri toplama araçları, yoğun bir şekilde olayın olduğu sınıf *gözlemleri ve mülakatlar* ile gazete haberlerine dayanmaktadır. Ortak bir kültüre sahip kampüsün nihâi anlatımı, Wolcott'un (1994b) üç kısmı, kampüsün detaylı bir betimlemesi, "organizasyonel çeşitlilik" ve muhafaza (mümkünse taksonomi veya karşılaştırmalarla; Spradley, 1979, 1980) kültürel temalarının bir analizi ve yorumlama ile tutarlı olabilir. Buradaki yorum (yazarın), olayların nesnel bir raporu ve tarafsız olmayabilir, bunun yerine fakirlere ücretsiz çorba dağıtan mutfaktaki güvenliği hissetmeyen deneyimler ve İllinois'deki küçük Orta Batı şehrinde "güvenlik" içinde büyüyen birinin kişisel günlük deneyimleri olabilir (Miller, Creswell & Olander, 1998). Çalışmanın sonu için, "günbatımında kano ile gezmek" yaklaşımı (H. F. Wolcott, kişisel iletişim, 15 Kasım 1996) veya daha fazla yöntem doğrultusunda katılımcılarla anlayışın (yazarın) kontrolünün sonlandırılmasına eğilim gösterilmiştir. "Günbatımında kano ile gezmek" yaklaşımı buradadır.

Etnografi çalışması hazır olmadan önce olayın haber olma özelliği uzun sürecektir, ancak etnografın odak noktası kampüs kültürü olunca olayın kendisinin daha az sonucu olacaktır. Etnografi yazarları, onlardan nasıl davranmalarını beklediğimiz anlamına geldiği için günlük hayatta insanların performanslarını tahmin etmekte zorlanırlar. "Kendi evlerinde" çalışan etnografi yazarları da, aşina olunanı yabancı göstermenin yollarını bulmalıdır.

Üzücü bir olay, öngörülemeyen koşullara öngörülebilen yollarda insanların karşılık vermesi gibi sıradan rol davranışını daha kolay ayırmayı sağlayabilir. Bu öngörülemeyen örüntüler, kültürün özellikleridir.

Daha fazla metodolojik sonuç şu şekildedir:

Bu yönde analiz yapılırsa, "olgu" veya hipotezlerin bazılarının kontrol ve test edilmeye ihtiyacı olabilir (ve uyumlu olmaya). Eğer, daha fazla yorum yapılırsa o zaman belki insanlarm tanımladıklarının bazıları üzerine "deneme" yapılabilir ve onların ifade ettiği uyarı ve istisnâi durumlar, onlara sunulandan daha karmaşık olan şeyleri önermek için açıklamalara dâhil edilebilir.

SONUÇ

Başlangıçtaki "ilgi çeken" sorumu nasıl cevapladım? Araştırma yaklaşımı bir çalışmanın desenini nasıl şekillendirmektedir? Birincisi, en fazla gözde yollardan biri, çalışmanın odağındadır. Bölüm 4'te tartışıldığı gibi, bir teori; bir fenomenoloji veya kavramın incelenmesinden, derinlemesine durumdan ve bir birey veya resim portresinin oluşturulmasından farklılaşır. Tablo 4.1'i, özellikle odak noktaları bakımından beş yaklaşım arasındaki farklılıkları belirlemek için yeniden inceleyiniz.

Ancak bu göründüğü gibi kolay anlaşılır değildir. Bir bireyin bir tek durum çalışmasına, ya biyografik ya da bir durum çalışması olarak yaklaşılabilir. Kültürel bir sistem bir etnografi olarak incelenebilir, oysa bir olay, bir program veya bir etkinlik gibi daha küçük "sınırlandırılmış" bir sistem, bir durum çalışması olarak çalışılabilir. Her ikisi, sistemdir veya bir durum çalışması ya da bir etnografi olarak yaklaşılabilen bir mikro etnografiye birisi başladığında problem ortaya çıkar. Fakat birisi kültürel davranış, dil veya sanat eserlerini çalışmayı araştırdığında o zaman bir sistemin çalışması bir etnografi ile başlanabilir.

İkincisi, nitel çalışma boyunca bir yorumlama eğilimi vardır. Ne gördüğümüz ve yazdığımız hakkında "nesnel" olamayız ve bir tarafa basamaklandırma yapamayız. Kelimelerimiz, kişisel deneyim, kültür, tarih ve arka planı-

mızdan gelir. Veri toplamak için alana girdiğimizde katılımcıların ilgisini çekecek yerler ve bizim rolümüz hakkında derinlemesine düşünme ve gördüğümüz, işittiğimiz ve yazdığımızın onu nasıl şekillendireceği ile ilgili görevlerle yaklaşmaya ihtiyacımız vardır

Sonuçta; bizim yazımız, olay, insan ve etkinliklerin bizim tarafımızdan bir yorumlamasıdır ve sadece bizim yorumumuzdur. Okuyucuları, bizim açıklamalarımızı kendi yorumlarıyla okuyacak başka bireyleri ve alandaki katılımcıları belirlemeliyiz. Bu perspektif içinde, yazımız bir söylem, deneme niteliğinde sonuçlar ve sürekli olarak değişebilecek ve gelişebilecek yazılar olarak görülebilir. Nitel araştırma, araştırma sürecinin tamamından akan içten bir yorumlamadır.

Üçüncüsü; araştırma yaklaşımı, çalışmadaki araştırma deseni süreçlerinin dilini özellikle çalışmanın girişinde kullanılan terimleri, desenin veri toplama ve analiz aşamalarını şekillendirir. Nitel araştırmaya farklı yaklaşımlar için araştırma soruları ve amaç ifadelerinin yazımında tartışıldığı gibi, bu terimler Bölüm 6'ya dâhil edilmiştir. Araştırmaya bir yaklaşım içinde metni kodlama hakkında konuştuğum gibi, temamı Bölüm 9'da sürdürdüm. Ek-A'daki açıklayıcı sözlük, araştırmacıların çalışmalarının diline dâhil edebilecekleri her bir gelenek içindeki terimlerin kullanışlı bir listesini sunarak bu temaları pekiştirmektedir.

Dördüncüsü, araştırma yaklaşımı Bölüm 7'de tartışıldığı gibi, çalışılan katılımcıları içermektedir. Bir çalışma, bir veya iki birey (örneğin, anlatı çalışması), insan grupları (örneğin, fenomenoloji, kuram oluşturma) veya bir kültürün tamamından (örneğin, etnografi) oluşabilir. Bir durum çalışması, tek bir bireyin, bir olayın veya geniş bir sosyal ortamın incelenmesiyle bu kategorilerin içine düşebilir. Bölüm 7'de de, bilginin temel olarak bir tek kaynaktan kullanımdan (örneğin, anlatı mülakatları, kuram oluşturma mülakatları, fenomenolojik mülakatlar) bilginin çoklu kaynaklarının (örneğin, etnografiler, gözlem, mülakat ve dokümanlarından oluşur, durum çalışmaları da mülakat, gözlem, doküman ve arşivsel materyal ve videoları kapsar) kullanımını içeren veri toplama yöntemlerine kadar nasıl çeşitlendirileceği belirtilmiştir. Veri toplamanın bu biçimleri, sabit olmamasına rağmen yaklaşımları farklılaştıran bir örüntü görülmektedir.

Beşincisi, yaklaşımlar arasındaki farklılıklar, Bölüm 8'de tartışıldığı gibi veri analizi aşamasında daha fazla göze çarpmaktadır. Veri analizi, yapılandırılmamıştan yapılandırılmış yaklaşımlara kadar çeşitlilik gösterir. Az yapılandırılmış yaklaşımlar arasına, etnografiler (Spradley (1979, 1980)'in istisnasıyla) ve anlatılar (örneğin, Clandinin ve Connelly (2000) tarafından önerildiği gibi ve Denzin (1989b) tarafından geliştirilen yorumlama biçimleri) dâhil edilmiştir.

Daha fazla yapılandırılmış yaklaşımlar, sistematik bir süreç içeren kuram oluşturma ve fenomenoloji (bakınız Colaizzi (1978)'nin yaklaşımı ve Dukes (1984) ve Moustakas, 1994) ve durum çalışmalarıdır (Stake, 1995; Yin, 2009). Bu süreçler, nitel raporlamada veri analizinin bütün yapısı için bir yönerge sağlar. Ayrıca bu yaklaşım, verilerin analizinde betimlemeye verilen ağırlığın miktarını da belirler. Araştırmacılar; etnografi, durum çalışması ve biyografilerde, temel düzeyde betimleme, fenomenolojilerde ise az betimleme kullanırken, kuram oluşturmada ise bunların hiç birini kullanmazlar, doğrudan verilerin analizinin içine yönelmeyi tercih ederler.

Altıncısı; araştırma yaklaşımı, anlatıda kullanılan iliştirilmiş hitabetli yapıların yanında nihâi yazım ürününü de şekillendirir. Bu açıklamalar, Bölüm 9'da tartışıldığı gibi nitel çalışmaların niçin farklı olduğunu ve farklı biçimde yazıldığını gösterir. Örneğin, araştırmacının varlığını alınız. Araştırmacının varlığı, kuram oluşturmada sağlanan daha fazla "nesnel" anlayışta az bulunur. Alternatif olarak; araştırmacı, etnografilerde ve "yorumlamanın" önemli bir rol oynadığı durum çalışmalarında mümkün olduğunca merkezi konumdadır.

Yedincisi, bir çalışmanın niteliğinin değerlendirilmesi kriteri, Bölüm 10'da tartışıldığı gibi yaklaşımlar arasında değişiklik gösterir. Geçerlik süreçlerinde bazı çakışmalar olmasına rağmen, bir çalışmanın değerini belirleme kriterleri her bir gelenek için mevcuttur.

Özetle; nitel bir çalışma planlarken, yazarlara çalışmalarını nitel araştırma yaklaşımlarından biri kapsamında tasarlamaları tavsiye edilir. Bu, seçilen yaklaşımın süreçlerini yansıtacak ve onları yaklaşımın özellikleri ve kodlama ile uyumlu hale getirecek tasarım süreçlerinin bileşenlerini (örneğin, yorumlama, araştırmanın amacı ve sorular, veri toplama, veri analizi, raporlaştırma, geçerlik) göstermektedir. Bu durum, bir kuram oluşturmanın bir durum çalışması deseni içinde süreci analiz ettiği gibi birinin karma yaklaşımları ve işleri yapamayacağını kesinlikle önermemektedir. Burada, "tek yaklaşımlılık" amaç değildir. Fakat bu kitapta; araştırmacının, yaklaşımları birleştirmeden önce ilk olarak onları sınıflandırması ve kendi yapılarında her birinin kuvvetli süreçlerini görmesi gerektiği tavsiye edilmektedir.

Beş yaklaşım arasında çakışmalar olduğu gibi farklılıklar da bulunmaktadır. Fakat bu kitapta önerilen araştırma yaklaşımlarından biri kapsamındaki süreçlere uygun olarak tasarlanmış bir çalışma, projenin kapsamını zenginleştirecek ve nitel araştırma okuyucularının metodolojik uzmanlığını bir derece ileri taşıyacaktır.

ALIŞTIRMALAR

1. Yazdığınız nitel bir çalışmayı alınız ve farklı bir nitel araştırma yaklaşımı için hikâyeye dönüştürünüz.
2. Bu bölümde, silahlı saldırgan olayına kampüsün tepkisi beş farklı şekilde sunulmuştur. Her bir senaryoyu alınız ve italik olarak etiketlenen her bir kısmı tanımlayınız ve açıklayınız. Bir tanım oluştururken yardımcı olması için Ek-A'daki sözlüğe bakınız.

EKLER

EK-A: Terimler Sözlüğü

EK-B: Bir Anlatı Araştırması Örneği

EK-C: Bir Fenomenoloji Çalışması Örneği

EK-D: Bir Kuram Oluşturma Çalışması Örneği

EK-E: Bir Etnografi Çalışması Örneği

EK- F: Bir Durum Çalışması Örneği

EK- A
TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Bu sözlükteki tanımlar, kitapta kullanılmış ve tanımlanmış temel terimleri yansıtmaktadır. Bu terimler için birçok tanım mevcuttur, fakat en elverişli tanımlar, bu kitapta sunulan içerik ve kaynak çalışmaları yansıtanlardır. Terimler, araştırma yaklaşımlarına (anlatı araştırması, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi, durum çalışması) göre gruplandırılmış, her bir yaklaşım altında alfabetik olarak sıralanmış ve sözlüğün sonunda bu beş farklı yaklaşımın tümünde geçen ilave terimler tanımlanmıştır.

ANLATI ARAŞTIRMASI

Anlatı araştırması: Çok sayıda uygulama biçimi bulunan anlatı araştırması, çeşitli analitik süreçleri kullanmakta ve birbirinden farklı sosyal ve beşeri disiplinlere dayanmaktadır (Daiute & Lightfoot, 2004). "Anlatı" bir hastalığın hikayelendiği bir fenomen olabileceği gibi, yaşam öykülerinin analiz sürecini konu alan bir araştırma yöntemi olarak da ele alınabilmektedir (Chase, 2005; Clandinin & Connolly, 2000; Pinnegar & Daynes, 2007). Anlatı bir yöntem olarak ele alındığında, bireylerin anlattıkları öykülerden ve yaşadıklarını ifade ettikleri deneyimlerinden başlar. Yazarlar yaşanan ve anlatılan öykülerin anlaşılması ve analiz edilmesi için çeşitli yöntemler sunarlar. Czarniawska (2004) anlatı araştırmasını, "anlatıyı bir olay veya birbiri ile kronolojik ilişkisi bulunan olaylar hakkında yazılı metinler veya konuşmalar şeklinde yorumladığı" (s. 17) nitel araştırma deseninin özel bir biçimi olarak tanımlamaktadır.

Biyografik çalışma: Araştırmacıya anlatılmış veya arşiv materyalleri ve dokümanlar içerisinde yer alan, tek bir birey ve bu bireyin deneyimleri hakkında bir çalışmadır (Denzin, 1989a). Bu terim, bireysel biyografiler, otobiyografiler, yaşam hikayeleri ve sözlü geçmişi içeren anlatı yazılarının geniş çeşitliğini ifade etmek için kullanılır.

Dönüm noktası: Yazı "anahtar olay" veya insanların yaşamlarında iz bırakan etkileşimsel an ve deneyimlerdir(Denzin, 1989b).

İleri-geri yöntemi: Biyografi yazarının katılımcının yaşamından anahtar bir olay ile başlayıp o olaydan ileriye ve geriye doğru çalıştığı ileri-geri yöntemindir. Denzin (1989b)'in alkolikler üzerinde yaptığı çalışmada olduğu gibi biyografi yazarının katılımcının yaşamından anahtar bir olay ile başlayıp o olaydan ileriye ve geriye doğru çalıştığı ileri-geri yönteminde (Denzin, 1989b) olduğu gibi, yazıda uzamsal bir unsur da yer alabilir. Alternatif olarak, somut bir çalışma alanında geniş bir bağlamı (örneğin, bir yeri) betimlemede olduğu gibi "yakınlaştırma" ve "uzaklaştırma" ve sonra tekrar yakınlaştırma yer alabilir (Czarniawska, 2004).

Kronoloji: Anlatı tarzında yazarken yazarın bireyin yaşamındaki aşama veya basamakların yaşına bağlı olarak sunulduğu yaygın bir yaklaşımdır.

Otobiyografi: Bu biyografik yazı türü, bireyin kendisi tarafından yazılmış veya başka şekillerde kayıt altına alınmış, bir kişinin yaşamına ilişkin anlatı raporudur (Angrosino, 1989a).

Otoetnografi: Araştırmaya konu olan bireyler tarafından yazılır ve kaydedilir (Ellis, 2004; Muncey, 2010). Muncey (2010) otoetnografiyi bilincin çoklu katmanları düşüncesi, savunmasız kişilik, tutarlı kişilik, sosyal bağlam içinde kişiliğin eleştirilmesi, hakim söylemlerin etkisini kaybetmesi ve çağrışım yapma potansiyeli gibi çeşitli kavramları kullanarak tarif etmektedir.

Sözlü tarih: Olaylar ve bu olayların sebep ve sonuçlarına ilişkin bir ya da birkaç kişiden sağlanan kişisel düşünceleri içermektedir (Plummer, 1983). Anlatı araştırmaları, sınıfta öğretmen ya da öğrenciler tarafından anlatılan hikâyelerde olduğu gibi belirli bir bağlam içinde ele alınabilmekte (Ollerenshaw & Creswell, 2002) veya çeşitli organizasyonlar hakkında anlatılan hikâyeleri konu edinebilmektedir.

Tarihsel bağlam: Araştırmacılar hikâyelerin bağlamı ile ilgili bilgi toplarlar. Anlatı araştırmacıları bireysel hikayeleri katılımcıların kişisel deneyimleri (meslekleri, evleri), kültürleri (ırk ya da etnik) ve tarihsel bağlamları (zaman ve mekân) içerisinde ele alırlar.

Yaşam öyküsü: Bireyin bütün yaşantısını resmederken kişisel deneyime dayalı öykü bireyin bir veya birden fazla bölümde, özel durumlarda, ya da ortak folklorunda bulunan kişisel deneyimlerinin konu edildiği bir anlatı çalışmasını içermektedir (Denzin, 1989a).

Yeniden hikayeleme: Araştırmacı süreç içinde aktif rol alır ve anlamlılığı sağlamak için belirli bir çerçeve içinde bu hikayeleri "yeniden hikayeleyebilir". Yeniden hikayeleme, kuramsal çerçevenin bazı genel çeşitleri kullanılarak hikayelerin yeniden düzenlenmesi sürecidir. Bu çerçeve hikâyelerin toplanması, hikâyenin anahtar kelimeler (örneğin, zaman, yer, olaylar dizisi ve olay) çerçevesinde analiz edilmesi ve kronolojik bir sıra halinde düzenlenmesini içerebilmektedir (Ollerenshaw & Creswell, 2002). Bireyler kendi hikâyelerini anlattıkları zaman genellikle bu hikâyeleri kronolojik bir sıra içerisinde sunamamaktadırlar.

FENOMENOLOJİ

Aşkın fenomenoloji: "Her şeyin ilk kez karşılaşılıyormuş gibi yeni bir şekilde algılanması" anlamına gelir.

Bilincin yönelmişliği: Bu fikirde bilinç her zaman doğrudan nesneye yöneliktir. Nesnenin gerçekliği, kişinin o nesneye ilişkin bilinci ile ilgili ayrılmaz bir parçadır. Bu yüzden, Husserl'e göre gerçeklik, özneler ve nesneler şeklinde parçalara bölünmez, fakat bilinçte ortaya çıktığı şekliyle hem özneler hem de nesneler olarak ikili kartezyen yapıda ele alınabilir.

Dokusal betimleme: Katılımcıların neyi deneyim ettikleri. anlamına gelir

Fenomen: Tek bir kavram veya düşüncenin ifadesi niteliğindeki sözcüklerle anlatılan araştırılacak bir fenomene vurgu yapılmaktadır.Bunlar örneğin eğitimsel bir düşünce olarak "mesleki gelişim", psikolojik bir kavram olarak "keder" veya sağlıkla ilgili bir düşünce olarak "hasta bakımındaki ilişkiler" olabilir.

Fenomenolojide dört felsefi bakış açısı: Felsefenin geleneksel görevlerine geri dönüş: 19. yüzyılın sonlarında, felsefe dünyanın ampirik araçlarla açıklanmasında sınırlı kaldı ve bu süreç "bilimcilik" olarak adlandırılmıştır. Ön kabulleri olmayan bir felsefe: Fenomenolojik yaklaşım daha belirgin temeller kurulana kadar gerçek nedir ile ilgili – ki bu doğal tavırdır- bütün yargıları

askıya almıştır. **Bilincin yönelmişliği:** Bu fikirde bilinç her zaman doğrudan nesneye yöneliktir. **Nesnenin** gerçekliği: Kişinin o nesneye ilişkin bilinci ile ilgili ayrılmaz bir parçadır. Özne-nesne ikiliğini reddetme. Bu tema, doğal olarak bilincin yönelmişliğinden ortaya çıkmaktadır. Bir nesnenin gerçekliği sadece bir bireyin deneyimi anlamında algılanmaktadır.

Fenomenolojik çalışma: Fenomenolojik çalışma birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar. Fenomenolojistler bir fenomeni deneyimleyen tüm katılımcıların ortak özelliklerinin tanımlanmasına odaklanır (örneğin keder evrensel bir deneyimdir). Fenomenolojinin temel amacı bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemektir ("nesnenin gerçek doğasını anlamak", van Manen, 1990, s. 177). Bu amaçla, nitel araştırmacılar fenomeni tanımlar (insan deneyiminin "nesnesi", van Manen, 1990, s. 163). Bu insan deneyimi uykusuzluk, dışlanmışlık, öfke, keder veya cerrahın kalp ameliyatına katlanması gibi bir fenomen olabilir (Moustakas, 1994). Daha sonra araştırmacılar fenomenle ilgili deneyime sahip olan kişilerden veri toplar ve bütün bireylerin deneyimlerinin özünü tanımlayan bütüncül bir betimleme ortaya koyar. Bu betimleme, onların "neyi", "nasıl" deneyim ettiklerinden oluşur (Moustakas, 1994).

Fenomenolojik veri analizi: Bu yaklaşım üzerinde tartışmalar yürüten bütün psikolojik fenomenolojistler tarafından genel olarak benzer biçimde ele alınmıştır (Moustakas, 1994; Polkinghorne, 1989). Veri analizi yapan araştırmacı birinci ve ikinci araştırma problemiyle ilgili verileri elde ettikten sonra doğrudan veriye (örneğin mülakat dökümleri) gitmekte ve fenomenin nasıl deneyimlediğini anlamayı sağlayan "önemli açıklamalar", cümleler ve alıntılar yapmaktadır. Moustakas (1994) bu adımı anahtar ifadelerin listelenmesi olarak adlandırmaktadır. Daha sonra araştırmacı Daha sonra, araştırmacı bu önemli ifadelerden hareketle temalar içinde anlam kümeleri/grupları geliştirir.

Ön yargılardan sıyrılma (veya paranteze alma): Araştırmacıların kendi deneyimlerini mümkün olduğunca bir kenara bırakmasını öngören Husserl'in kavramlarından ön yargılardan sıyrılmaya (veya paranteze alma) odaklanır.

Temel, değişmez yapı (öz): Araştırmacı yapısal ve dokusal tanımlamaların ardından fenomenin "öz"ünü ortaya koyan karma bir betimleme yapmaktadır ve bu temel, değişmez yapı (öz) olarak adlandırılmaktadır. Bu kısım öncelikle

katılımcıların ortak deneyimlerine odaklanmaktadır. Örneğin, bu bütün deneyimlerin temel bir yapıya sahip olduğu anlamına gelmektedir (üzüntü köpek, bir muhabbet kuşu, ya da çocuk için aynıdır). Bu betimleyici pasaj uzun bir veya iki paragraf olabilmektedir ve okuyucu anlatılan fenomenden "Ben böyle bir deneyimi yaşamanın ne anlama geldiğini daha iyi anlıyorum" duygusunu hissedebilmelidir (Polkinghorne, 1989, s. 46).

Yapısal betimleme: Katılımcıların koşul, durum ve içerik açısından nasıl deneyim ettikleri anlamına gelir.

Yorumlayıcı fenomenoloji: Araştırmacılar ilk önce kendilerinin ciddi bir şekilde ilgisini çeken bir fenomene yönelirler (örneğin okuma, koşu yapma, araba sürme, annelik yapma), bu bir "sürekli ilgi" durumudur (van Manen, 1990, s. 31) Bu süreçte, araştırmacılar, yaşanmış deneyimin doğasını oluşturan temel konular üzerinde derinlemesine düşünürler..Ayrıca araştırma konusuyla sağlam bir ilişki kurarak ve yazının bütün bölümleri arasmda bir denge oluşturarak fenomenle ilgili bir betimleme yaparlar.

KURAM OLUŞTURMA

Açık kodlama: Araştırmacılar veriyi temel bilgi kategorileri şeklinde kodladıkları açık kodlamayla başlar. Bu kodlamadan hareketle, araştırmacının odaklanmak için bir açık kodlama kategorisi belirlediği ("çekirdek" fenomen olarak adlandırılan) eksensel.kodlama ortaya çıkar ve sonra veriye geri dönülür ve bu çekirdek fenomen çevresinde kategoriler oluşur.

Alıntı kodlar: Kod etiketleri çeşitli kaynaklardan ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar tarafından kullanılan doğru kelimeler olan isimler, almtı (in vivo) kodlar olabilir. Ayrıca sosyal ve sağlık bilimlerinden (örn., başa çıkma stratejisi) alınan veya bilgileri en iyi biçimde açıklayacak gibi görünen araştırmacının oluşturduğu isimler kod adları olabilmektedir

Ayırt edici örnekleme: Kategoriler doyuma ulaştığında veya teori yeterince detaylandığında araştırmacı, belirleme zorluğuyla karşı karşıya kalır. Doygunluğa ulaşmada kullanılabilecek bir strateji, ayırt edici örnekleme kullanmaktır. Bu stratejide araştırmacı, başlangıçta görüştüklerinden farklı bireylerden bilgi toplar ve böylece kuramın bu yeni bireyler için doğruluğunu koruyup koruyamadığı belirlenmiş olur.

Eksenel kodlama: Kuram oluşturma sürecinde kategorilerin birbirine bağlandığı (eksenel kodlama), kodlama şeklidir. Özellikle, araştırmacı, merkezi fenomeni açıklayan veya ilişkisi olan özel kodlama kategorilerini kavramak için veritabanlarının gözden geçirildiği (veya yeni veriler toplandığı) eksenel kodlama denilen kodlama süreciyle meşgul olur. Bu süreç, merkezi fenomeni etkileyen nedensel koşullar, fenomeni ele alan stratejiler, stratejileri şekillendiren bağlam ve müdahil koşullar ve stratejileri üstlenmenin sonuçlarıdır. Daha sonra bu kodlama aşamasındaki bilgi bir şekil içinde çalışılan sürecin teorik bir modelini gösteren bir kodlama paradigması olarak düzenlenir. Bu yolla, bir kuram oluşturulur veya ortaya çıkarılır.

Hatırlatıcı notlar tutma: Veriler toplanıp analiz edildikçe araştırmacıların fikirlerini kağıda dökmesi kuram geliştirmenin bir parçası haline gelir. Bu notlarda, söz konusu fikirler araştırmacı tarafından belirlenen süreci açıklama ve bu sürecin akışını özetleme girişiminde kullanılır.

Kategori (Kuram oluşturma çalışmasında için): Bir kategori olgular, olaylar ve durumlardan oluşan bir bilgi birimini temsil eder (Strauss & Corbin, 1990). Araştırmacılar veriyi temel bilgi kategorileri şeklinde kodladıkları açık kodlamayla başlar. Bu kodlamadan hareketle, araştırmacının odaklanmak için bir açık kodlama kategorisi belirlediği ("çekirdek" fenomen olarak adlandırılan) eksensel kodlama ortaya çıkar ve sonra veriye geri dönülür ve bu çekirdek fenomen çevresinde kategoriler oluşur.

Kodlama paradigması veya mantık diyagramı: Kodlama paradigması olarak veya mantık diyagramı da ifade edilen görsel bir model.

Koşullu matris: Strauss ve Corbin (1998) kuram oluşturmayla ilgili tartışmalarında, bir koşullu matris geliştirmek için bu modeli bir adım daha ileri götürmüşlerdir. Bu araştırmacılar koşullu matrisi araştırmacının fenomeni etkileyen makro ve mikro koşullar arasında bağlantı yapmasına yardım etmek için bir kodlama aracı olarak geliştirmişlerdir. Bu matris bireyler, gruplar ve organizasyonlardan, toplum bölge, ülke ve küresel dünyaya doğru genişleyen bir yapıyı nitelendirmek için bir dizi genişleyen iç içe dairelerden oluşmaktadır. Bu kitabın yazarı olan Creswell'in deneyimlerine göre, bu matris kuram oluşturma araştırmalarında nadiren kullanılmaktadır ve araştırmacılar çalışmalarını genellikle seçici kodlama ile oluşturulmuş bir kuramla sonlandırırlar, ki

bu kuram soyut ve genel bir kuramdan ziyade düşük düzeyli temel bir kuram olarak değerlendirilebilir. (örneğin, bakınız Creswell & Brown, 1992).

Kuram oluşturma çalışması: Bir kuram oluşturma çalışmasının amacı betimlemenin ötesine geçmek, bir süreç veya eyleme ilişkin "birleştirilmiş kuramsal açıklama" (Corbin & Strauss, 2007, s. 107) ortaya koymak, bir kuram oluşturmak veya keşfetmektir. Çalışmaya katılanlar, süreci bütünüyle deneyim etmiş olabilir ve kuramın gelişmesi pratiği açıklamaya veya sonraki araştırmalar için bir çerçeve sağlamaya yardımcı olabilir. Buradaki temel görüş, kuram geliştirmenin "kullanıma hazır bir kaynaktan" gelmemiş olması, süreci yaşamış katılımcılardan sağlanan verilerin içerisinde "temellenmesi" ve ortaya çıkarılmış olmasıdır (Strauss & Corbin, 1998). Böylece, kuram oluşturma, araştırmacının bir süreç, eylem ya da etkileşime ilişkin çok sayıda katılımcının görüşleri çerçevesinde genel bir açıklama (bir kuram) ortaya koyduğu bir nitel araştırma desenidir.

Merkezi fenomen: Fenomen (olgu) hakkında merkezi bir kategori. Fenomenolojide keşfedilecek merkezi fenomen üzüntünün, öfkenin veya satranç oynamanın anlamı şeklinde belirlenebilir (Aanstoos, 1985).

Müdahil koşullar: Stratejileri etkileyen geniş ve belirli durumsal faktörler" şeklinde tanımlanır.

Nedensel koşullar: "Olguya/fenomene hangi faktörlerin sebep olduğu" şeklinde tanımlanır.

Seçici kodlama: Seçici kodlamada, araştırmacı kategorileri bağlayan bir "ana hikaye" yazabilir. Alternatif olarak, öngörülen ilişkilerin belirtildiği önermeler veya hipotezler belirtilebilir. bu kodlama aşamasındaki bilgi bir şekil içinde çalışılan sürecin teorik bir modelini gösteren bir kodlama paradigması olarak düzenlenir. Bu yolla, bir kuram oluşturulur veya ortaya çıkarılır. Araştırmacı, bu teoriden önermeler (veya hipotezler) veya kodlama paradigmasındaki kategorilerle ilişkili ifadeler oluşturur. Bu, seçici kodlama olarak adlandırılmaktadır.

Sürekli karşılaştırma yöntemi: Toplanan veriden bilgi sağlama ve bunu ortaya çıkan kategorilerle karşılaştırma süreci veri analizinde sürekli karşılaştırma yöntemi olarak adlandırılır.

Temel düzeyde bir kuram: Veri toplama ve analizi sürecinin sonucu, belirli bir problem ya da insan topluluğunu araştıran bir araştırmacı tarafından yazılmış temel düzeyde bir kuramdır. Bu kuram, açık, eksensel ve seçici kodlama süreci boyunca gelişen kuram hakkında fikirlerin yazıldığı not tutma sürecinin yardımıyla oluşur. Temel düzeydeki bu kuramın bir örneklem veya evrene genellenebilirliğini belirlemek için nicel veri yardımıyla ampirik bir doğrulama yapılabilir (bakınız karma yöntemler deseni prosedürleri, Creswell & Plano Clark, 2011). Alternatif olarak, araştırmanın amacı olan bir kuramın geliştirilmesi aşamasında sonuçlanabilir.

Teorik örnekleme: Mülakat yapılan katılımcılar araştırmacının kuramı en iyi şekilde oluşturmasına yardımcı olması için teorik olarak seçilmişlerdir (teorik örnekleme olarak adlandırılır). Çalışma alanına yapılacak ziyaretlerin sayısı, kategorilerdeki bilgilerin doygunluğa ulaşıp ulaşmadığı ve kuramın bütün karmaşıklığıyla detaylandırılıp detaylandırılmadığına bağlıdır.

Yapılandırmacı kuram oluşturma: Strauss ve Corbin (1998)'nin yaklaşımında olduğu gibi çalışmayı tek bir süreç veya çekirdek kategorinin kapsaması yerine, Charmaz çeşitli yerel dünyaları, çoklu gerçekleri ve dünyaların, görüşlerin ve eylemlerin karmaşıklığını vurgulayan sosyal yapılandırmacı bir bakış açısını savunur.Charmaz (2006)'ye göre yapılandırmacı kuram oluşturma, esnek kurallara dayalı nitel araştırmadaki yorumlayıcı yaklaşım içerisinde, geliştirilen kuramın odağının araştırmacının görüşüne bağlı olduğu, gizli bağlar, durumlar ve ilişkiler içerisindeki gömülü deneyimleri öğrenme, ve güç, iletişim ve fırsat hiyerarşilerini görünebilir kılma çerçevesinde konumlanmıştır. Charmaz, zengin veri toplama uygulamaları, veri kodlama, not etme ve teorik örnekleme kullanmayı tarif etmesine rağmen bireylerin görüş, değer, inanış, his, varsayım ve ideolojilerine araştırma yöntemlerinden daha çok önem verir (Charmaz, 2006). Karmaşık terimlerin veya jargonların, diyagramların, kavramsal haritaların ve sistematik yaklaşımların (Strauss & Corbin, 1990 gibi) kuram oluşturmadan uzaklaştırdığını ileri sürer ve onları kullanmada güç kazanmak için bir girişim sergiler. Daha yakın zamanlarda, Charmaz (2006) prosedürler hakkındaki tartışmalara farklı bir bakış açısı getirerek yapılandırmacı bir kuram oluşturmayı desteklemiştir. Bu farklı yorumlar sayesinde kuram oluşturma, diğer sosyal bilimler alanlarında olduğu gibi sosyoloji, hemşirelik, eğitim ve psikoloji gibi alanlarda popülerlik kazanmıştır.

Alan çalışması: Grubun çalıştığı ya da yaşadığı ortam veya bağlamda bilgi toplanmasına. alan çalışması denmektedir (Wolcott, 2008a).

Bütüncül: Fetterman (2010) etnografların, grubun tarihi, dini, siyaseti, ekonomisi ve çevresine dair bütüncül bir bakış açısını nasıl tanımladığını ele almaktadır.

Eleştirel etnografi: Alternatif olarak bir çok araştırmacı için günümüzdeki etnografi, araştırmanın içine savunucu bir bakış açısı dahil ederek "eleştirel" bir yaklaşım kullanır (Carspecken & Apple, 1992; Madison, 2005; Thomas, 1993). Bu yaklaşım; güç, prestij, ayrıcalık ve yetki sistemlerinin farklı sınıflar, ırklar ve cinsiyetlere sahip kimseleri ötekileştirdiği mevcut topluma tepki olarak doğmuştur. Eleştirel etnografi, yazarın toplumdan dışlanan grupların özgürleşmesini savunduğu etnografik bir araştırma türüdür (Thomas, 1993).

Etnografi: Etnografi aynı kültürü paylaşan grubun tümüne odaklanmaktadır. Bu kültürel grubun zaman zaman küçük olabileceğini (birkaç öğretmen, birkaç sosyal hizmet uzmanı), fakat genellikle, zaman içinde etkileşimde bulunan birçok kişiyi içine alacak şekilde büyük olduğunu (bütün bir okuldaki öğretmenler, bir topluluk sosyal çalışma grubu) varsayalım. Etnografi bu şekilde, araştırmacının ortak kültüre sahip bir grubun değerlerinin, davranışlarının, inançlarının ve dilinin paylaşılan ve öğrenilen modellerini tanımladığı ve yorumladığı nitel bir desendir. (Harris, 1968).

Gerçekçi etnografi: Kültürel antropolojistlerce kullanılan geleneksel bir yaklaşımdır. Van Maanen (1988) tarafından karakterize edilmiş olan bu etnografi türü, araştırmacılar tarafından incelenen bireylere yönelik olarak benimsenen belli bir duruşu yansıtmaktadır. Gerçekçi etnografi, genellikle üçüncü kişinin bakış açısı ile yazılan ve sahadaki katılımcılardan öğrenilen bilgiler hakkında objektif bir şekilde rapor veren, objektif bir durum tanımıdır. Gerçekçi etnograflar, etnografik yaklaşımda, çalışmayı serinkanlı bir üçüncü kişi sesi ile anlatırlarken katılımcılardan duyulanları ve gözlemlenenleri aktarırlar. Etnograflar, "fenomenlerin" bilge habercileri olarak arka planda kalırlar. Gerçekçi etnograflar, kişisel önyargı, siyasi hedefleri ve yargı tarafından kirlenmemiş ölçülü bir tarzda objektif veriler aktarırlar. Araştırmacı, üzerlerinde çalışılan insanların günlük hayatlarına dair ayrıntılı bilgi verebilir. Etnograf ayrıca kültürel tanımlar için standart kategoriler kullanırlar (örneğin aile hayatı, iletişim

ağları, çalışma hayatı, sosyal ağlar, durum sistemleri). Etnograf, inceden inceye derlenen alıntılar üzerinden katılımcıların görüşlerini üretirlerken, kültürün nasıl yorumlanacağı ve sunulacağı üzerine son sözü söyler.

Gözlemci olarak katılımcı: Araştırmacı sürece çalışma alanında katılır. Katılımcı rolü araştırmacı rolünden daha belirgindir.

Katılımcı olmayan gözlemci: Katılımcı dışarıdan bir yabancı olarak çalışmaya katılır, uzaktan izler ve alan notları alır. İnsanlarla veya aktivitelerle doğrudan etkileşime girmeden veri kaydını gerçekleştirmektedir.

Kültür: Sınırları belli olmayan bir terim olmakla beraber-olmayanları söyleyen anlamında değil- (Wolcott, 1987, s. 41), araştırmacıların bir grubun sosyal dünyalarına ait kalıplarını araştırırken o gruba atfettikleri bir şeydir. Grup üyelerinin sözleri ve eylemlerinden anlaşılırken, bu gruba araştırmacılar tarafından tayin edilir. İnsanların ne yaptıkları (davranışları), ne söyledikleri (dili), yaptıkları ve yapmaları gereken arasındaki potansiyel gerilim ve kendi eserleri gibi, yaptıkları ve kullandıklarını içermektedir (Spradley, 1980).

Nihai ürün: Gruba dair hem katılımcıların (katılımcıların görüşü) hem de araştırmacıların (araştırmacı görüşü) görüşlerini içeren bütünsel bir kültürel portredir.

Ortak kültüre sahip grubun betimlenmesi: Etnograflar toplanan birçok kaynaktan elde edilen verileri ortak kültüre sahip grubun betimlenmesi ve grubun ortaya çıkardığı temaların tanımı ile birlikte genel bir yorumlama yapmak adına analiz eder (Wolcott, 1994b). Araştırmacı çalışmasına, aynı kültürü paylaşan gruba dair ayrıntılı bir açıklama derleyerek ve uzun bir süre boyunca bir olay, birkaç faaliyet ya da bir gruba odaklanarak başlar. Etnograf, kültürel grubun nasıl çalıştığı ve yaşadığını gösteren desen veya konulara yönelik bir tema analizi ile devam eder ve "sistemin nasıl çalıştığının genel bir resmi" ile bitirir (Fetterman, 2010, s. 10).

Ortak kültüre sahip grupların analizi: Temalar, kültürleme, sosyalleşme, öğrenme, biliş, egemenlik, eşitsizlik, veya çocuk ve yetişkin gelişimi gibi konuları içerebilir (LeCompte ve ark., 1992). Hammersley ve Atkinson (1995), Wolcott (1987, 1994b, 2008a) ve Fetterman (2010) tarafından tartışıldığı üzere, etnograflar çalışmaya, sıradan ortamlarda etkileşim içinde olan insanları ince-

leyerek başlar ve yaşam döngüleri, etkinlikler ve kültürel temalar gibi yaygın desenleri ayırt eder.

Tam gözlemci: Araştırmacı çalışmadaki insanlar tarafından ne gözlenir ne de fark edilir.

Tam katılımcı: Araştırmacı gözlediği kişilerle tamamen devreye girerek ilgilenir. Bu, araştırmacının gözlemlediği insanlarla sıkı bir bağ kurmasına katkı yapabilmektedir (Angrosino, 2007).

DURUM ÇALIŞMASI

Amaçlı örnekleme: Durum çalışması araştırmasını yürütürken, araştırmacının ilk olarak ne tür durum çalışmasının en umut verici ve yararlı olduğunu düşünmesi gerekir. Bu durum tek veya çoklu, çok mekanlı veya tek mekanlı olabilir ve bir durum veya bir konu (içsel, araçsal) üzerinde odaklanmış (Stake, 1995; Yin, 2009) olabilir. Hangi durumun çalışılacağına ilişkin seçiminde, amaçlı örnekleme için bir dizi olanak mevcuttur. Ortaya konulmak istenen problem, süreç ve olayla ilgili farklı bakış açılarını yansıtan durumların seçilmesi tercih edilebilir ("amaçlı maksimal örnekleme" olarak adlandırılır; bakınız Creswell, 2012), fakat sıradan, erişilebilir veya olağandışı durumlar da seçebilir. Amaçlı örneklem, nitel araştırmada kullanılan bir kavramdır. Bu araştırmacının bireyleri ve mekânları çalışma için seçmesi anlamı gelir. Çünkü bu kişiler çalışma probleminin ve çalışmanın merkezi fenomenin anlaşılmasına yönelik isteyerek bilgiler verebileceklerdir. Örneklemin kim veya ne olabileceği, örneklem seçme yönteminin ne olacağı ve örneklem için kaç kişiye veya mekâna ihtiyaç duyulacağı hakkında karar vermek gereklidir. Bunlara ek olarak araştırmacıların örnekleme türünün beş araştırma yaklaşımı içerisinden biri ile örtüştüğüne karar vermelidirler.

Araçsal durum çalışması: Nitel durum çalışma türleri, sınırlandırılmış durumun büyüklüğüne yani durumun bir kişi, birkaç kişi, bir grup, bütün bir program ya da bir aktivite içerip içermediğine göre farklılaşabilir. Ayrıca bu çalışmalar durum analizinin amacı açısından da farklılaşabilmektedir. Amaç açısından üç farklılık oluşur: bir tek araçsal durum çalışması, ortaklaşa veya çoklu durum çalışması ve içsel durum çalışması. Bir tek araçsal durum çalışmasında (Stake, 1995), araştırmacılar bir konu veya soruna odaklanır ve sonra bu konuyu örneklemek için sınırlı bir durum seçer. Bir çoklu durum çalışma-

sında (veya birden fazla durum çalışması) yine bir konu veya sorun seçilir, fakat bu sefer araştırmacı konuyu örneklemek için birden fazla durum çalışmasını seçer. Araştırmacı çeşitli araştırma yerlerinden veya tek bir yer içinde birden fazla programdan incelemek için çeşitli programlar seçebilir. Konuya ilişkin farklı bakış açıları ortaya koymak için araştırmacı genellikle çoklu durumları amaçlı bir şekilde belirler. Yin (2009) çoklu durum çalışması deseninde tekrarlama mantığının kullanılmasını, yani araştırmacının her bir durum için aynı prosedürleri takip etmesini önerir.

Bütüncül analiz: Durumun tamamına ilişkin bir analiz türü (Yin, 2009).

Çapraz-durum analizi: Durumlar arasında karşılaştırmalı tematik analiz.

Doğal genellemeler: Araştırmacının durumlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları sonradan arayabilmesidir. Son olarak, araştırmacı veri analizden insanlar durumlardan ya kendileri için ya da durumdaki bir popülasyona uygulamak için öğrenebilir genellemesi gibi doğal genellemeler geliştirir.

Doğrudan yorumlama: Stake (1995) durum çalışması araştırmasında veri analizinin ve yorumun dört biçimini savunmaktadır. Kategorik toplulaştırmada, araştırmacı konuyla ilişkili anlamlar ortaya çıkacağını umarak elde edilen verilerden örneklerin bir koleksiyonunu araştırır. Diğer yandan, doğrudan yorumlamada, durum çalışması araştırmacısı sadece tek bir örneğe bakar ve daha fazla sayıdaki örneğe bakmadan bir anlam çıkarır. Bu verileri ayrı bir tarafa çekilme ve daha sonra onları daha anlamı usullerle tekrar bir araya getirme sürecidir.

Durum içi analiz: Bir analitik strateji her bir durum içinde konuları tanımlar ve sonra bu durumları aşan ortak temaları arar (Yin, 2009). Bu analiz, durumun kendini gösterdiği durumun bağlamı veya ortam açısından zengindir (Merriam, 1988). Çoklu durum seçildiğinde, önce her durumun ve durumlar içindeki temaların ayrıntılı bir şekilde açıklanmasını sağlamak tipik bir biçimdir. Bu durum içi analiz olarak adlandırılır.

Sınırlandırılmış Sistem: Stake (2005) durum çalışması araştırmasının bir metodoloji olmadığını fakat ne çalışılacağına ilişkin bir seçim olduğunu ifade etmesine rağmen (yani, sınırlı bir sistem içerisinde, zaman ve mekanla sınırlandırılmış bir durum) diğer araştırmacılar bunun bir araştırma stratejisi, bir

metodoloji veya kapsamlı bir araştırma stratejisi olduğunu ileri sürerler (Denzin & Lincoln, 2005; Merriam, 1998; Yin, 2009).

Tek yönlü analizi: Durumun belli bir yönünün tek yönlü analizi. Bir analiz türü (Yin, 2009).

Temaların analizi: Araştırmacılar durumun ötesinde genelleştirmemek fakat durumun karmaşıklığını anlamak için birkaç anahtar konu (veya temaların analizi) üzerine odaklanabilir. Bir analitik strateji her bir durum içinde konuları tanımlar ve sonra bu durumları aşan ortak temaları arar (Yin, 2009). Bu analiz, durumun kendini gösterdiği durumun bağlamı veya ortam açısından zengindir (Merriam, 1988). Çoklu durum seçildiğinde, önce her durumun ve durumlar içindeki temaların ayrıntılı bir şekilde açıklanmasını sağlamak tipik bir biçimdir.

NİTEL ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL TERİMLERİ

Aksiyolojik: Her araştırmacı, sahip olduğu değerleri araştırmasına yansıtır ancak nitel araştırmacılar bunun açıkça bilinmesini sağlarlar. Bu, nitel araştırmayı karakterize eden bir aksiyolojik varsayımdır. Acaba araştırmacı bu varsayımları nasıl işe koşmaktadır? Nitel araştırmada araştırmacı, çalışmanın değer yüklü doğasını kabul ettiği gibi, alanda elde ettiği bilgilerin de değer yüklü doğasını kabul eder. Buna çalışmada, onların "kendilerini konumlandırması" diyoruz. Örneğin, yorumlayıcı bir biyografik çalışmada araştırmacının tavrı metinde göze çarpar ve okuyucu, araştırmanın konusu kadar dile getirilen hikâyelerin de yazarın yorumunu ve sunum şeklini yansıttığını kabul eder (Denzin, 1989a).

Amaç cümlesi: Tasarım ve yaklaşım arasındaki bu ilişki, çalışmanın başlıca gayesini veya niyetini, ya da yol haritasını sunan cümle olarak tanımlanır. Nitel bir çalışmanın tamamındaki en önemli cümle olan amaç cümlesi dikkatlice yapılandırılmış, açık ve öz bir dille yazılmış olmalıdır.

Araştırma deseni: Araştırma deseni terimi, araştırma sorularını yazmak için bir problemin kavramsallaştırılmasından, veri toplama, analiz, yorumlama ve rapor yazmaya kadar tüm araştırma sürecine işaret etmektedir (Bogdan & Taylor, 1975).

Araştırma problemi Bir araştırma probleminin işlevi, üzerinde çalışılacak özel bir konu veya "problem" için gerekçeler sağlamaktır. Bu araştırma problemi tartışması nitel bir çalışmayı başlatır. Fakat asıl araştırma problemi, iyi bir nitel çalışmanın ilk paragraflarından birinde diğer bileşenlerle birlikte bütünleşmiş bir biçimde yer alır.

Dönüştürücü çatı: Dönüştürücü çatının temel ilkesi; bilginin nötr olmadığı ve toplumdaki güç ve sosyal ilişkileri yansıttığı ve bu yüzden bilgiyi inşa etmenin amacının, toplumu ileriye götürmede insanlara yardımcı olmaktır (Mertens, 2003). Bunlar; lezbiyen, eşcinsel, biseksüeller, travesti gibi marjinal gruplar ile daha fazla umuda, pozitif psikolojiye ve hoşgörüye ihtiyacı olan toplulukları kapsamaktadır (Mertens, 2009).

Eleştirel teori: İnsanoğlunu sınırlandıran ırk, sınıf ve cinsiyet gibi baskı unsurlarına karşı desteklemektedir (Fay, 1987). Araştırmacıların kendilerine güvenmeleri, diyalog içinde olmaları ve toplumsal olayları yorumlamak veya aydınlatmak için teori kullanmaları gerekmektedir (Madison, 2005). Bir eleştirel araştırmacının keşfedebileceği temel temalar (toplumsal yaşama yönelik anlamaları yorumlamak suretiyle) sosyal kurumları ve dönüşümlerine yönelik bilimsel çalışmaları; tahakküm, yabancılaşma ve toplumsal mücadeleye yönelik önemli problemleri ve toplumun bir kritiği ile muhtemel öngörüleri kapsar (Fay, 1987; Morrow & Brown, 1994).

Eleştirel teori: insanoğlunu sınırlandıran ırk, sınıf ve cinsiyet gibi baskı unsurlarına karşı desteklemektedir (Fay, 1987). Araştırmacıların kendilerine güvenmeleri, diyalog içinde olmaları ve toplumsal olayları yorumlamak veya aydınlatmak için teori kullanmaları gerekmektedir (Madison, 2005). Bir eleştirel araştırmacının keşfedebileceği temel temalar (toplumsal yaşama yönelik anlamaları yorumlamak suretiyle) sosyal kurumları ve dönüşümlerine yönelik bilimsel çalışmaları; tahakküm, yabancılaşma ve toplumsal mücadeleye yönelik önemli problemleri ve toplumun bir kritiği ile muhtemel öngörüleri kapsar (Fay, 1987; Morrow & Brown, 1994).

Engelliliği yorumlayıcı teori: Bu teoriyi kullanan araştırmacılar, engelliliği bir kusur olarak değil, beşeri farklılığın bir boyutu olarak görmektedirler. Beşeri bir farklılık olarak onun anlamı, sosyal yapılandırmacılıktan gelmektedir (yani toplumun bireye tepkisi) ve basitçe beşeri farklılığın bir boyutudur (Mertens, 2003). Engelli bireylerin farklı olduğuna yönelik bakış açısı; sorula-

cak soru tipleri, katılımcılara uygulanacak etiketlemeler, toplumun yararına olarak verilerin nasıl toplanacağının dikkate alınması, iletişim yöntemlerinin uygunluğu ve güç ilişkilerine riayet edilerek verilerin nasıl raporlaştırılacağı gibi, araştırma sürecine yansıtılır.

Epistemolojik: Epistemolojik açıdan bir nitel araştırmayı yürütmek demek, katılımcılarla mümkün olduğu kadar samimi olmak, yakın olmak demektir. Dolayısıyla; subjektif ifadeler kişisel bakış açılarıyla birleştirilir. Bu da, insanların subjektif deneyimleri açısından, bilginin nasıl bilindiği ile ilgilidir. Buradan, katılımcıların içinde yaşadıkları ve çalıştıkları "ortamda" araştırmayı yürütmenin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ortamlar, katılımcıların söylediklerini doğru anlamak açısından önemlidir. Araştırmacı bu ortamlarda ne kadar uzun kalır veya katılımcıları ne kadar iyi tanırsa o ölçüde de onların ne bildiğini birinci elden bilebilir. Örneğin, iyi bir etnografik çalışma araştırma sahasında uzun bir süre kalmayı gerektirir (Wolcott, 2008a). Kısacası; araştırmacı, kendisi ve katılımcılar arasındaki mesafeyi veya "objektif ayrılıkları"(Guba & Lincoln, s. 94) minimize etmeye çalışır.

Estetik değer: Bu çalışma estetik olarak başarılı mı? Metni açan yaratıcı analitik uygulamalar kullanılmış mı ve yorumlayıcı cevaplara teşvik ediyor mu? Metin, biçimsel olarak düzenlenmiş mi, tatmin edici mi, karmaşık ve eğlenceli mi? gibi soruları kapsar (Richardson & St. Pierre, 2005).

Etki: Bu çalışma, okuyucuyu duygusal ve entelektüel olarak etkiliyor mu? Yeni sorular üretiyor mu veya yeni sorular yazmaya teşvik ediyor mu? Yeni araştırma uygulamalarına ya da harekete geçmeye itiyor mu? gibi soruları kapsar (Richardson & St. Pierre, 2005).

Feminist araştırma yaklaşımları: Feminizm, farklı teori ve pragmatik anlayışlar ile farklı uluslararası bağlamlara ve farklı dinamik gelişmelere dayanır (Olesen, 2011). Feminist araştırma yaklaşımları, bayanların farklı durumlardaki sorunları ve bu durumları çevreleyen kurumları konu alır. Araştırma konuları ırkçılık, küreselleşme ve farklı uluslararası bağlamlara (seks işçileri ve hizmetçi gibi) ilişkin feminizm türleri hakkındaki bir postkoloniyal fikir ile ilgili olabilir ve lezbiyenler hakkındaki bakış açısını yansıtan teoriler, engelli bayanlar ve beyaz olmayan kadınlar gibi belirli bir grup bayan hakkında olabilir (Olesen, 2011).

Gerçeğe benzemesi Araştırmacı, okuyucunun sanki oradaymış veya olayın içindeymiş gibi hissetmesi için ikna edici bir şekilde yazar (Richardson, 1994, s. 521). Raporlaşan çalışma açık, net ve akıcı olup beklenmedik fikirlerle doludur. Bulgular, inandırıcı ve gerçekçidir aynı zamanda kesinlikle gerçek hayattaki karmaşıklığı yansıtır. İyi bir nitel çalışma okuyucuyu alıp götürür.

Gözlem protokolü: Bir gözlem süresince gözlem protokolü bilgilerin kaydı için kullanılmaktadır. Şekil 7.5'te gösterildiği gibi bu protokol Harry Wolcott tarafından bir sınıf ziyaretinde alınan notları içermektedir. Bu protokolün sadece bir sayfası burada sunulmakta fakat bu bir kişinin protokolün ne içerdiğini anlaması için yeterlidir. Gözlem oturumu hakkında bilgi veren bir başlık ve aktivitelerin bir açıklamalarının kayıt edildiği 'açıklayıcı notlar' bölümü bulunmaktadır. Bir kutu ile çevrelenen 'açıklayıcı notlar' sütunu gözlemcinin sınıfta meydana gelen aktiviteleri kronolojik bir sıra ile özetlemek için yaptığı çalışmaları göstermektedir. Bu sınıf oturumu süresince meydana gelen aktivitelere bir kronoloji geliştirmek için yararlı bilgi sağlayabilmektedir. Ayrıca daha sonra tema geliştirmek için faaliyetlere yönelik sonuçların özetini, faaliyetlerin yansımalarını ve sürece yönelik notları içeren bir 'yansıtıcı notlar' bölümü vardır. Sayfanın ortasından aşağıya doğru inen çizgi açıklayıcı notları yansıtıcı notlardan ayırmaktadır. Görsel bir kroki ile ayarlamanın ve bir etiketlemenin yapılması faydalı ek bilgiler sağlamaktadır.

Gözlem: Gözlem nitel araştırmada veri toplama için anahtar araçlardan biridir. Gözlem araştırmacının beş duyu organı aracılığıyla araştırma alanında genellikle bir araçla ve bilimsel amaçlarla kayıt altına aldığı bir olgusal süreçtir (Angrosino, 2007). Gözlemler sizin araştırma amacınıza ve sorularınıza bağlıdır. Gözlem süresince fiziksel ortam, katılımcılar, etkileşimler, konuşmalar ve sizin kendi davranışlarınız izlenebilmektedir. Görme, işitme, dokunma, koklama ve tat alma duyuları kullanılır. Her şeyin yazılmasının mümkün olmayacağının farkında olunmalıdır. Bu yüzden gözleme oldukça genel başlayabilir ve daha sonra araştırma sorularına odaklanılabilirsiniz.

Kodlayıcılar arası görüş birliği: Burada güvenirliğe ilişkin odağımız, yazıya aktarılmış verilerin analizi için çoklu kodlayıcıların kullanılmasına dayanan, kodlayıcılar arası görüş birliği olacaktır. Nitel araştırmalarda, güvenirlik genellikle veri setlerinin birden fazla kodlayıcının cevaplarındaki kararlılık anlamına gelmektedir.

Maksimum çeşitlilik örneklemesi: Örneklemeyi nelerin şekillendireceği konusu üzerine düşünürken, nitel araştırmalarda kullanılan birkaç örnekleme stratejisinin olduğunun farkında olmak gerekmektedir (olasılıkların bir listesi için Tablo 7.2'ye bakınız). Bu stratejilerin isimleri ve açıklamaları olup, bu stratejiler araştırma raporlarında tanımlanabilmektedir. Araştırmacılar bir çalışma içerisinde bu stratejilerden bir veya daha fazlasını kullanabilmektedirler. Tablo 7.2'de listenin başında nitel araştırmalarda oldukça yaygın olarak kullanılan maksimum çeşitlilik örneklemesi yer almaktadır. Bu yaklaşım mekânlarda veya bireylerde farklı olan bazı kriterleri önceden belirlemeyi ve sonrasında kriterlere göre oldukça farklılık gösteren mekânların veya katılımcıların seçimini içerir. Bu yaklaşım genellikle bir araştırmacının çalışmanın başlangıcında maksimum farklılığı sağlamak istediğinde seçilmekte, ideal bir nitel araştırmada bulguların farklı bakış açılarını veya farklılıkları yansıtma olasılığını artırmaktadır. Diğer örnekleme stratejileri sıklıkla kritik vakalar da/durumlarda kullanılırlar ki mekânları veya bireyleri temsil edecek şekilde problem ve uygun durumlar hakkında bilgi sağlayarak araştırmacının kolayca veri toplamasını ve erişimini sağlar.

Mülakat protokolü: Bir kişinin mülakat süresince bireyin verdiği cevapları kayıt etmesini sağlamaktadır. Ayrıca araştırmacının, başlıklar, mülakatın başlama zamanına dair bilgi, sonuca dair fikirler, mülakatın bitişi hakkında bilgi ve cevaplayıcıya teşekkür etme gibi maddeler üzerindeki düşünceleri organize etmeye yardımcı olmaktadır. Şekil 7.4'te silahlı saldırgan durum çalışmasına yönelik mülakat protokolü sunulmuştur.

Nitel araştırma: Nitel araştırma varsayımlarla ve bireyler veya grupların bir sosyal ya da insan sorununa atfettikleri anlamlara değinen araştırma problemlerinin incelenmesini içeren yorumlayıcı çatıların kullanımı ile başlar. Bu problemi araştırmak için, nitel araştırmacılar; araştırmayla yeni gelişen nitel bir araştırma yaklaşımı, çalışmadaki insan ve yerlere duyarlı olan doğal ortamdaki veri yığını, hem tümevarım hem de tümdengelimli, örüntü ve temalar kuran veri analizi kullanırlar. Nihai yazılı bir rapor veya sunum; katılımcıların seslerini, araştırmacının derin düşünmelerini, problemin kompleks bir açıklama ve yorumlamasını, ve literatüre katkısını veya değişim çağrısını içerir.

Ontoloji: Gerçekliğin doğası ve özellikleri ile ilgilidir. Araştırmacılar bir nitel araştırmayı yürütürken birçok realiteye ait fikirleri benimserler. Farklı araştırmacılar, bireyleri çalışan ve bir nitel araştırma okuyucusu olarak, çoklu rea-

liteleri benimserler. Araştırma bireyler üzerinde yapılıyorsa, nitel araştırmacılar bu farklı gerçeklikleri rapor etmek üzere çalışmalarını yürütürler. Çoklu realitelere ait bulgular, farklı perspektifleri yansıtan ve bireylerin orijinal sözcüklerinden oluşturulan temalardaki ipuçların çoklu formlarını kullanmayı içerir. Örneğin, yazarlar bir fenomenolojiyi derlediklerinde, katılımcıların kendi yaşamlarına yönelik nasıl bir bakış açısına sahip olduklarını rapor ederler (Moustakas, 1994).

Örneklem büyüklüğü: Veri toplama sürecinde örneklemin büyüklüğü sorunu örneklem seçme stratejisine eşit derecede önemli bir karardır. Nitel bir araştırmada birkaç mekânla veya bireylerle çalışmanın yanında çalışılan her bir mekân veya birey hakkında detaylı geniş bilgilerin edinilmesi örneklem büyüklüğüne karar vermede genel bir kuraldır. Nitel araştırmada amaç, bilgilerin genellenmesi değil (bazı durum araştırması türleri hariç) özellikle spesifik açıklamanın yapılmasıdır (Pinnegar & Daynes, 2007). Bu genel önerilerin ötesinde beş yaklaşımın her biri spesifik örneklem büyüklüğünü ortaya çıkartmaktadır.

Postmodernizm: Bir takım ortak özelliklere sahip teori veya perspektiflerin bir ailesi olarak değerlendirilebilir (Slife & Williams, 1995). Buradaki temel anlayış, bilgi taleplerinin günümüz dünya koşulları içinde ve sınıf, ırk, cinsiyet ve diğer grup bağlantılarının çoklu perspektiflerinin ortaya konmasıdır. Bu şartlar; Foucault, Derida, Lyotard, Giroux ve Freire gibi kişiler tarafından açıkça tanımlanmıştır. Bunlar olumsuz koşullardır ve bu koşullar hiyerarşik yapıların, güç ve kontrolün ve dilin çoklu anlamları içinde bireylere kendilerini hissettirirler. Bu koşullar farklı söylemlerin, marjinal insanların ve grupların ("diğerleri") önemini ve sadece tarafsız toplumsal koşullara sahip "meta anlatı" veya evrensel yapıları kapsar. Bu koşullar aynı zamanda metinlerin dil açısından "yorumlanmasını", okunup yazılmasını ve hakimiyet, karşıtlık, tutarsızlık ve çelişkiler gibi gizli hiyerarşilerin gün yüzüne çıkarılıp sınanması ihtiyacını kapsamaktadır (Bloland, 1995; Clarke, 2005; Stringer, 1993).

Postpozitivizm; Tümevarımsal, mantıksal, deneysel, sebep-sonuç amaçlı ve bir priori (öncül) teoriye dayalı deterministik bileşenlere sahiptir. Bu yaklaşım, daha önceden nicel araştırma eğitimi almış olan bireyler arasında ve nicel araştırmanın nitel araştırmayla sıkça desteklendiği sağlık bilimlerinde görülebilir ve nicel çalışan araştırmacılar ile destekleyici kurumlarca kabul edilebilir bir çerçeveye oturtulmalıdır.

Pragmatizm: Pragmatizmin bir çok çeşidi vardır. Pragmatizme dayalı yorumlayıcı bir çatıyı kullanan bireyler, postpozitivizmdeki öncül koşullardan ziyade; eylemler, durumlar ve araştırmanın sonuçları gibi yapılan çalışmanın ürününe odaklanırlar. Burada uygulamalarla –"ne iş görür"- ve problemlerin çözümü ile ilgili bir kaygı vardır (Patton, 1990). Pratikte bu dünya görüşünü benimseyen bireyler araştırma sorusuna en iyi şekilde cevap bulmak için çoklu veri toplama yöntemlerine ve çoklu veri kaynaklarına başvurur, araştırmanın pratikteki sonuçlarına odaklanır ve araştırma problemine en iyi hitap edecek araştırma yönteminin önemine vurgu yaparlar.

Queer teori: Bireysel kimlik ile ilgili çeşitli yöntem ve stratejilerle karakterize edilir (Plummer, 2011a, Watson, 2005). Sürekli gelişen bir literatür bütünü olarak, sayısız yapı karmaşıklığını, kimliğini ve kimliklerin sosyal formlarda nasıl çoğalıp işlediğini keşfeder. Yazarlar, kimlikle ilgili temel teorileri kritik etmek ve yorumlamak için postmodern veya postyapısalcı ifadelerini kullanırlar (Plummer, 2011a, 2011b; Watson, 2005). Kimliğin kültürel ve tarihsel olarak nasıl oluştuğuna, konuşma ile ilişkisine ve cinsiyet ve cinsellik ile nasıl örtüştüğüne odaklanırlar. Gey, lezbiyen ya da eşcinsel teorisinden ziyade, queer teori terimi ırk, sınıf, yaş ve herhangi başka bir unsuru araştırmaya imkân verir (Turner, 2000) ve Queer teori terimi yıllar geçtikçe anlamsal olarak değişmekte ve kültürler ve diller arasmda farklılık göstermektedir (Plummer, 2011b).

Somut katkı: Bu çalışma sosyal hayatı anlamamıza katkıda bulunuyor mu? Sağlam bir şekilde temellendirilmiş bir sosyal bilim perspektifi sunuyor mu? "Doğru" gözüküyor mu? gibi soruları kapsar (Richardson & St. Pierre, 2005)

Sosyal adalet teorileri: Toplumumuza sosyal adalet problemlerini gündeme getiren veya bu konuda değişimi öne süren katılımcı/muhafazakâr teoriler olabilir. Denzin ve Lincoln (2011)'un belirttikleri gibi, "biz sosyal adaleti, eşitliği, huzuru, barışı ve evrensel insan haklarını taahhüt eden bir sosyal bilimi istiyoruz" (s. 11).

Sosyal bilim teorileri: Liderlik, yeterlilik, siyasi etki ve kontrol ve sosyal bilimlerde akla gelebilecek başka yüzlerce konudaki teoriler olabilir.

Sosyal yapılandırmacılık: Sosyal yapılandırmacılık (ki genellikle yorumlayıcılık olarak tanımlanmaktadır; Bakınız, Denzin & Lincoln, 2001; Mertens, 2010) diğer bir dünya görüşüdür. Sosyal yapılandırmacılıkta bireyler, içinde yaşa-

dıkları ve çalıştıkları dünyayı anlamaya çalışırlar. Deneyimlerinden subjektif anlamlar geliştirirler -belirli nesne veya eşyaya yönelik anlamlar. Bu anlamlar, araştırmacıyı sadece birkaç kategori ile veya fikirle sınırlandırmayan aksine ona kompleks bir bakış açısı kazandıran çeşitlilikte ve çokluktadır. Bu sebeple araştırmanın amacı, mümkün olduğunca katılımcıların olaylara bakış açısına dayanır. Sosyal yapılandırmacılık (ki genellikle yorumlayıcı olarak tanımlanmaktadır; Bakınız, Denzin & Lincoln, 2001; Mertens, 2010) diğer bir dünya görüşüdür. Sosyal yapılandırmacılıkta bireyler, içinde yaşadıkları ve çalıştıkları dünyayı anlamaya çalışırlar. Deneyimlerinden subjektif anlamlar geliştirirler -belirli nesne veya eşyaya yönelik anlamlar. Bu anlamlar, araştırmacıyı sadece birkaç kategori ile veya fikirle sınırlandırmayan aksine ona kompleks bir bakış açısı kazandıran çeşitlilikte ve çokluktadır. Bu sebeple araştırmanın amacı, mümkün olduğunca katılımcıların olaylara bakış açısına dayanır.

Temalar: Nitel araştırmada temalar (kategoriler olarak da adlandırılmaktadır) ortak bir fikir oluşturmak için bir araya getirilmiş birkaç koddan oluşan geniş bilgi birimleridir. Dolayısıyla, bu temalar, çocuklarıyla veya alt temalarıyla ve hatta veri parçalarıyla temsil edilen torunlarıyla birlikte bir "aile" olarak görülebilir. Özellikle büyük veritabanında, bilgiyi beş veya yedi 'aile'ye indirgemek zordur ancak süreç çalışmanın en son halini yazmak için veri ayıklamayı, verileri küçük, yönetilebilir tema kümelerine indirgemeyi içermektedir.

Üçgenleme: Üçgenlemede, araştırmacılar; çoklu ve farklı kaynakları, yöntemleri, araştırmacıları ve teorileri destekleyici kanıtlar oluşturmak için kullanmaktadırlar (Ely ve diğ., 1991; Erlandson ve diğ., 1993; Glesne & Peshkin, 1992; Lincoln & Guba, 1985; Merriam, 1988; Miles & Huberman, 1994; Patton, 1980, 1990). Tipik olarak bu süreç, bir tema veya perspektifi aydınlatmak için farklı kaynaklardan destekleyici kanıtları kapsamaktadır. Nitel araştırmacılar farklı veri kaynaklarında bir kodu veya temayı belgelendirmek için kanıt sunduklarında bilgiyi üçgenlemekte ve bulgularına geçerlilik kazandırmaktadırlar.

Yansıtıcılık//Derinlemesine düşünme (reflexivity): Yazarın öznelliği bu metinde nasıl hem bir üretici hem de ürün olmuştur? Öz-farkındalık ve kendini ifşa etme var mı? Yazar, çalıştığı kişileri tanıma ve kimliklerini ifşa etme konusunda sorumluluğunu biliyor mu? gibi soruları kapsar (Richardson & St. Pierre, 2005)

Yorumlama: Araştırmacılar nitel araştırma yaparken verileri yorumlama ile meşgul olurlar. Lincoln ve Guba (1985) tarafından 'öğrenilen dersler' olarak tanımlanan yorumlama, verilerin mantıklı olmasını kapsamaktadır. Nitel araştırmalarda yorumlama kodların ve temaların ötesinde verilerin daha geniş anlamlarına yönelik soyutlama içermektedir. Yorumlama kodların geliştirilmesiyle başlayan, kodlardan temaların oluşturulduğu ve sonra temaların verileri mantıklı hale getirmek için soyutlamanın daha büyük birimleri haline düzenlendiği bir süreçtir. Önseziye, anlayışlara ve sezgiye dayalı yorumlama gibi birçok çeşidi mevcuttur. Ayrıca, yorumlama, bir sosyal bilim yapı veya düşüncesiyle tezat kişisel görüşlerin bir kombinasyonunun içinde veya bir sosyal bilim yapı veya düşüncesi içinde olabilmektedir.

Yöntem-Metodoloji; Nitel araştırma prosedürleri veya metodolojisi; tümevarımsal ve gelişen bir nitelikte olup araştırmacının veri toplama ve analiz etme deneyimi ile şekillenir. Nitel araştırmacının takip ettiği mantık; mevcut bir teori kullanmak veya bir araştırmacının perspektifine dayanmak şeklinde değil, tamamen tümevarımsaldır. Bazen araştırma sürecinin ortasında, araştırma probleminin daha iyi anlaşılmasını sağladığı için, araştırma soruları değişir. Buna paralel olarak, araştırmanın başında belirlenen veri toplama stratejisinde de değişiklik yapmak gerekir. Verilerin analizi sırasında araştırmacı, araştırılan konuya yönelik, giderek artan ayrıntılı bilgileri yapılandırmak için, bir yol takip eder.

EK-B
BİR ANLATI ARAŞTIRMASI ÖRNEĞİ

"Living in the Space Between Participant and Researcher as a Narrative Inquirer: Examining Ethnic Identity of Chinese Canadian Students as Conflicting Stories to Live By"

Yazar: Elaine Chan

Chan'in çalışması Çinli göçmen öğrenci Ai Mei Zhang'in bir Kanada ortaokul öğrencisi olarak katıldığı ve ailesiyle olan etkileşimini içine alan bir anlatı araştırmasıdır. Ai Mei yaşamıyla ilgili özel olayları anlatmıştır.

Araştırmacı, Ai Mei ve diğer öğrencilerle mülakatlar yapmış ve detaylı alan notları tutmuştur. Buna ek olarak, Ai Mei'nin okul etkinliklerine (Çok Kültürlü Gece v.b.), aile yemeği ve sınıfta Ai Mei ile arkadaşları arasındaki konuşmalara aktif bir katılım sağlamıştır. Yazarın ağır basan ilgisi veri toplama süresince ortaya çıkan birbiriyle çelişen hikâyeleri keşfetmektir. Yazar, bu verilerin tematik analizinden birbiriyle çelişen birçok hikâye sunmuştur: Arkadaşlar arasındaki gerginlik; okulda Ai Mei'nin arkadaşlarından ev dilini saklaması çünkü bu dili kabul edilen İngilizce ile karşılaştırıldığında bir engel olarak görmesi; Çinceyi okul ortamında kullanması için baskı; bu dili aile bireyleriyle iletişimde kullanması için baskı; davranışlar için çoklu çelişkili ebeveyn beklentileri ve okuldaki akran beklentileri; aile işlerine yardım için ihtiyaçlar ile öğretmenin ödevlerin tamamlanmasıyla beraber test ve ödev hazırlama için beklentilerine yönelik çelişkiler.

Bulgulara ilişkin son olarak, yazar bu çalışmanın yapılması sürecinde katıldığı farklı olayların anlayışını nasıl şekillendirdiğini, güven oluşturmak için olanakların nasıl ortaya çıktığını, Ai Mei ile ilişkisinin nasıl oluştuğunu ve bu genç öğrenciyi desteklemek için algısının nasıl geliştiği gibi deneyimlerini paylaşarak çalışmanın yapılması sürecini yansıtmaktadır. Son olarak; bu çalışma, göçmen veya azınlık öğrencilerinin güçlüklerini anlama; öğrencilerin, öğretmenlerin, akranların ve ebeveynlerin beklentilerinin kesişimi ve bu etkileşimle etnik gruplarda bireylerin değerlerinin nasıl şekillendiğine katkı sağlamaktadır. Bir başka deyişle, bu çalışma öğretmenlerin ve idarecilerin farklı öğrenci gruplarıyla çalışmaları hakkında bilgi vermektedir ve "yaşam-tabanlı edebi anlatı" için bir örnek teşkil etmektedir (Chan, 2010, s.121).

Makalenin tamamını okumak için:

Chan, E. (2010). Living in the space between participant and researcher as a narrative inquirer: Examining ethnic identity of Chinese Canadian students as conflicting stories to live by. *The Journal of Educational Research, 103,* 113–122.

Makalenin içeriğine yönelik ayrıntılı değerlendirmeler ve açıklamalar için: 5. Bölümü inceleyiniz.

EK-C
BİR FENOMENOLOJİ ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ

"Cognitive Representations of AIDS"

Yazarlar: Elizabeth H. Anderson ve Margaret Hull Spencer

Bu çalışma, AIDS hastası olan bireylerin deneyimlerini, imajlarını ve hastalıkları hakkındaki düşünme biçimlerini ele almaktadır. Bu çalışma, AIDS hastalarının hastalıkları hakkındaki imaj veya bilişsel gösterimlerini tartışmaktadır. Araştırmacılar bu konuyu incelemiştir. Çünkü bireylerin AIDS'i nasıl gösterdiği ve AIDS'e ilişkin duygusal cevaplarının terapiyi etkilediğini, yüksek-risk davranışlarını azalttığını anlamak yaşam kalitesini artırmaktadır. Buna bağlı olarak; bu çalışmanın amacı, "hastaların deneyimlerini ve AIDS'e ilişkin bilişsel gösterimlerini fenomenoloji kapsamında incelemektir keşfetmektir" (Anderson & Spencer, 2002, s. 1339).

Yazarlar, sunduğu bu çalışmayla AIDS bulaşan milyonlarca bireye işaret etmektedir. Yazarlar, Hastalık Gösterimlerinin Öz-Düzenleme Modeli kuramsal çerçevesini geliştirmiştir. Bu kuramsal çerçevede hastaların aktif problem çözücüler oldukları ve davranışlarının sağlığını tehdit eden bir durum karşısında bilişsel ve duygusal cevaplarının bir sonucu olduğu önerilmiştir. Hastalar, hastalık temsilcileri oluşturarak hastalığa ilişkin anlayışlarını şekillendirmiştir. Araştırmacıların hastalara terapileri, davranışları ve yaşam kalitesine ilişkin yardımcı olmaları için bu hastalık temsilcilerini (imajları vb.) daha iyi anlamaları gerekmektedir.

Yazarlar, hastaların AIDS'le ilgili deneyimlerine yönelik literatürü ele almıştır. Nitel araştırmaya ilişkin literatürü incelemişler ve AIDS'le başa çıkma ve yaşama konularında yapılan birkaç fenomenoloji çalışmasını incelemiştir. Bununla beraber, hastaların AIDS'i imajlarda nasıl temsil ettikleri henüz incelenmemiştir.

Yazarların deseni, AIDS teşhisi konulan 58 erkek ve kadını kapsamıştır. Bu bireyleri incelemek için araştırmacılar fenomenoloji kullanmış ve işlemler Colaizzi (1978) ile geliştirilmiş ve Moustakas (1994)'la düzenlenmiştir. Araştırmacılar, 58 hastayla 18 ayı geçen bir sürede mülakatlar yapmış ve onlara

"AIDS ile ilgili deneyimleriniz nelerdir? Zihninizde HIV/AIDS hakkında bir imaj var mı veya HIV/AIDS'i nasıl tanımlarsınız? Aklınıza gelen his/duygu nedir? AIDS'in hayatınızdaki anlamı nedir?" (Anderson & Spencer, 2002, ss.1341-1342) soruları yöneltilmiştir. Buna ek olarak; hastalardan, hastalıklarının resmini çizmeleri istenmiştir. Elli sekiz hastadan sadece 8 tanesi resimi çizmesine rağmen, yazarlar bu resimleri veri analizine dâhil etmiştir.

Makalenin tamamını okumak için:

Anderson, E. H., & Spencer, M. H. (2002). Cognitive representations of AIDS: A phenomenological study. *Qualitative Health Research, 12,* 1338–1352.

Makalenin içeriğine yönelik ayrıntılı değerlendirmeler ve açıklamalar için: 5. Bölümü inceleyiniz.

EK-D
BİR KURAM OLUŞTURMA ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ

"Developing Long-Term Physical Activity Participation: A Grounded Theory Study With African American Women"

Yazarlar:
Amy E. Harley
Janet Buckworth
Mira L. Katz
Sharla K. Willis
Angela Odoms-Young
Catherine A. Heaney

Bu kuram oluşturma araştırması, Afrika kökenli Amerikalı kadınların davranışsal işlemlerinin teorisini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu teori, geçiş yollarını temel faktörlerle ilişkilendirerek fiziksel etkinliklerin yaşam biçimine entegre edilmesiyle açıklamaktadır. Problemde önerildiği üzere Afrika kökenli Amerikalı kadınların yerleşik olarak kalması gibi fiziksel etkinlik belirli alt gruplar için önemlidir. Bu noktada, özel faktörler ve fiziksel etkinliğin davranışsal evrim ilişkileriyle çelişmesiyle ilgili bilginin sınırlı olmasına bağlı olarak araştırmacı kuram oluşturmayı seçmiştir. Yazarlar, bu örnekleme kriterine uygun yaşları 25 ile 45 arasında yer alan en az üniversite veya lisenin üstünde teknik okulu bitiren ve fiziksek etkinlikler için kendini adayan 15 kadınla çalışmıştır. Katılımcılar iki yerel Afrika kökenli

Amerikalı mezun kardeşler derneğinden seçilmiş ve veriler yüz-yüze yapılan derinlemesine mülakatlardan toplanmıştır. Temel bulguların yayılmasından sonra bu mülakatları iki odak grup çalışması takip etmiştir. Bu veriler, Strauss ve Corbin (1998)'in kuram oluşturmaya ilişkin kodlama, kavram gelişimi, veri ve ortaya çıkan kavramların sürekli birbirleriyle karşılaştırılması ve teorik modelin oluşturulmasını içeren yaklaşımlarını kullanılarak analiz edilmiştir. Daha sonra yazarlar teorik modeli şekil olarak sunmuş ve bu model, fiziksel etkinliklerin yaşam biçimine dâhil edilmesinin davranışsal sürecini üç

aşamada ele almıştır: başlangıç aşaması, geçiş aşaması ve entegre aşaması. Araştırmacılar her bir aşamanın içerisinde kategorileri geliştirmiş ve içeriğin (Afrika kökenli Amerikalı'ların sosyal ve kültürel içeriği) ve fiziksel etkinliklerin entegre edilmesini etkileyen durumları belirlemiştir.

Makalenin tamamını okumak için:

Harley, A. E., Buckworth, J., Katz, M. L., Willis, S. K., Odoms-Young, A., & Heaney, C. A. (2009). Developing long-term physical activity participation: A grounded theory study with African American women. *Health Education & Behavior, 36*(1), 97–112.

Makalenin içeriğine yönelik ayrıntılı değerlendirmeler ve açıklamalar için: 5. Bölümü inceleyiniz.

EK-E
BİR ETNOGRAFİ ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ

Rethinking Subcultural Resistance: Core Values of the Straight Edge Movement"

Yazar: **Ross Haenfler**

Bu etnografi çalışması, Amerika Birleşik Devletleri'nin doğu yakasında 1980'lerin başında punk alt-kültüründen ortaya çıkan doğru uç hareketlerinin temel değerlerini açıklamıştır. Bu hareket, punk alt kültürünün uyuşturucu ve alkol kullanımının nihilist eğilimlerine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğru uç hareketi; alkol, sigara ve yasadışı uyuşturucu yaşam biçimlerinden kaçınarak "temiz yaşama" ideolojisini benimsemiştir. Ağırlıklı olarak, yaşları 15 ile 25 arasında olan beyaz, orta-sınıf erkeklerin katılımıyla bu hareket punk müzik sahnesine ayrılmaz bir şekilde bağlanmıştır. Punk konserine gitmeden önce doğru uçlar her elin üzerine büyük harfle X işareti yapmıştır. Bir araştırma olarak karşı fikirlere direnişin kavramsallaştırmasıyla bu etnografi çalışması alt kültür grup üyelerinin bireysel olarak net olmayan "yetişkin" kültürüne karşı reaksiyonlarını ifade etmeleri yerine diğer kültürlere karşı reaksiyonlarını nasıl ifade ettiklerini incelemiştir.

Yazar, bu harekete 14 yıl katılarak ve 250'den fazla müzik şovuna giderek 28 erkek ve kadınla mülakat yaparak ve gazete hikâyeleri, müzik sözleri, web sayfaları ve doğru uç dergileri gibi kaynaklardan derlenen dokümanları dâhil ederek veri toplamanın etnografi yöntemlerini kullanmıştır. Bu veri kaynaklarından, yazar ilk olarak alt kültürlerin (T-shirt sloganları, şarkı sözleri ve X sembolünün kullanımı vb.) detaylı açıklamasını sağlamıştır. Açıklamalar, muhafazakâr bakış açılarının ilginç karışımını dindar fundamentalist ve kişisel değerlerin gelişimsel etkisinden aktarmıştır. Bu açıklamayı takip ederek yazar beş tema belirlemiştir: temiz, pozitif şekilde yaşamak (kendini adamış vejeteryan vb.); itina gösterilen ilişkinin korunması (ilişkinin güvene dayalı olarak kurulması vb.); kendini göstermenin artması (uyuşturucu ve alkol gibi toksinler insanların tam potansiyellerine ulaşmalarını engellemesi vb.); mesajın yayılması (doğru uçların bir görevi üstlenerek akranlarını onların değerleri için ikna etmesi vb.) ve büyüyen problemlerde görev almak (hayvan hakları ve çevresel problemler vb.). Bu makale, yazarın doğru uç değerlerini kapsamlı

olarak anlamasını aktarmasıyla tamamlanmıştır. Gençlik alt kültürüne katılmanın bireysel ve grup olarak bir anlamı vardır. Buna ek olarak, alkol ve sigaranın gençliğe pazarlandığı bir kültüre yöneldiğinde doğru uçların direnmesi makro düzeydedir. Orta düzeyde, "punklar" gibi diğer alt kültürler hedeflendiğinde; mikro düzeyde aile üyelerinin uyuşturucu madde kullanımı veya kendi bağımlılık eğilimlerine karşı çıkmanın bir parçası olarak doğru uç hareketi kişisel deneyimleri benimsemiştir. Direniş, kişisel olarak günlük etkinliklerde ve gençlik kültürü için politik karşılık vermede görülmüştür.

Makalenin tamamını okumak için:

Haenfler, R. (2004). Rethinking subcultural resistance: Core values of the straight edge movement. *Journal of Contemporary Ethnography, 33,* 406–436.

Makalenin içeriğine yönelik ayrıntılı değerlendirmeler ve açıklamalar için: 5. Bölümü inceleyiniz.

EK- F
BİR DURUM ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ

"Campus Response to a Student Gunman"

Yazarlar: **Kelly J. Asmussen ve John W. Creswell**

Bu nitel durum çalışması, silahlı bir adam olayında kampüsün tepkisini açıklamaktadır. Bu olayda, bir öğrenci sınıf arkadaşlarına silahla ateş etmeyi denemiştir. Bu durum çalışması, silahlı adam olayının detaylı bir açıklamasıyla başlamıştır.

Bu durumu takiben ilk iki hafta içindeki olayların kronolojisi (sırasıyla kaydetme) çıkarılmış ve şehir, kampüs ve olayın meydana geldiği bina hakkında detaylı bilgi sağlanmıştır. Veriler mülakatlar, gözlemler, dokümanlar ve görsel işitsel materyaller gibi çoklu kaynaklardan elde edilen bilgilerden toplanmıştır. Bu bilgiler, geliştirilmiş bir şekilde veri çeşitlerini tabloda özetlemiştir. Asmussen ve yazar (Creswell) silahlı saldırganla veya olaydan hemen sonra öğrencilerle mülakat yapmamıştır ve Kurumsal Etik Kurulu'na (KEK) [Institutional Review Board] yapılan başvuru ile bu kısıtlamalar garanti altına alınmıştır. Veri analizinden red, korku, güvenlik, yeniden tetikleme ve kampüs planlaması temaları ortaya çıkmıştır. Makalenin sonuna doğru daraltılmış bu temalar iki bakış açısı altında, organizasyonel ve sosyal-psikolojik cevaplar altında toplanmıştır. Yazarlar tarafından bu bakış açıları literatürle ilişkilendirilmiştir. Buna bağlı olarak, yazarlar "katmanların" analizini ve durumun anlamının kapsamlı olarak yorumlanmasını sağlamıştır. Yazarlar kampüslerin, kampüs şiddeti için cevaplarını planlamalarını ve temel soruların planlarının hazırlanmasıyla örtüşecek şekilde geliştirilmesini önermektedir.

Bu durum çalışmasında, Lincoln ve Guba'nın (1985) problem, bağlam, durumlar ve "öğrenilen dersler" durum çalışması yapısı takip edilmeye çalışılmıştır. Buna ek olarak, veri toplamanın uzatılması ve olaya ilişkin kampüs tepkisinin planlanmasında yöneltilmesi gereken sorular hakkında bilgi sunulması ile (yazarlar) kendi kişisel bakış açılarını eklemiştir. Araştırmanın sonunda son söz kişisel deneyimleri çalışmanın akışını bozmadan tartışmaya taşımıştır. Son temada kampüsün başka bir olaya ilişkin tepkisine yönelik bir desen planlanması için pratik ve yararlı öneriler kampüs personeli için geliştirilmiştir.

Makalenin tamamını okumak için:

Asmussen, K. J., & Creswell, J. W. (1995). Campus response to a student gunman. *Journal of Higher Education, 66,* 575–591.

Makalenin içeriğine yönelik ayrıntılı değerlendirmeler ve açıklamalar için: 5. Bölümü inceleyiniz.

KAYNAKÇA

Aanstoos, C. M. (1985). The structure of thinking in chess. In A. Giorgi (Ed.), *Phenomenology and psychological research* (pp. 86–117). Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.

Agar, M. H. (1980). *The professional stranger: An informal introduction to ethnography*. San Diego, CA: Academic Press.

Agar, M. H. (1986). *Speaking of ethnography*. Beverly Hills, CA: Sage.

Agger, B. (1991). Critical theory, poststructuralism, postmodernism: Their sociological relevance. In W. R. Scott & J. Blake (Eds.), *Annual Review of Sociology* (Vol. 17, pp. 105–131). Palo Alto, CA: Annual Reviews.

American Anthropological Association. (1967). *Statement on problems of anthropological research and ethics*. Adopted by the Council of the American Anthropological Association. Arlington, VA: Author.

American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Anderson, E. H., & Spencer, M. H. (2002). Cognitive representations of AIDS: A phenomenological study. *Qualitative Health Research, 12*, 1338–1352.

Angen, M. J. (2000, May). Evaluating interpretive inquiry: Reviewing the validity debate and opening the dialogue. *Qualitative Health Research, 10*, 378–395.

Angrosino, M. V. (1989a). *Documents of interaction: Biography, autobiography, and life history in social science perspective*. Gainesville: University of Florida Press.

Angrosino, M. V. (1989b). Freddie: The personal narrative of a recovering alcoholic—Autobiography as case history. In M. V. Angrosino (Ed.), *Documents of interaction: Biography, autobiography, and life history in social science perspective* (pp. 29–41). Gainesville: University of Florida Press.

Angrosino, M. V. (1994). On the bus with Vonnie Lee. *Journal of Contemporary Ethnography, 23*, 14–28.

Angrosino, M. V. (2007). *Doing ethnographic and observational research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Armstrong, D., Gosling, A., Weinman, J., & Marteau, T. (1997). The place of inter-rater reliability in qualitative research: An empirical study. *Sociology, 31,* 597–606.

Asmussen, K. J., & Creswell, J. W. (1995). Campus response to a student gunman. *Journal of Higher Education, 66,* 575–591.

Atkinson, P., Coffey, A., & Delamont, S. (2003). *Key themes in qualitative research: Continuities and changes.* Walnut Creek, CA: AltaMira.

Atkinson, P., & Hammersley, M. (1994). Ethnography and participant observation. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 248–261). Thousand Oaks, CA: Sage.

Babchuk, W. A. (2011). Grounded theory as a "family of methods": A genealogical analysis to guide research. *US-China Education Review, 8*(2), 1548–1566.

Barbour, R. S. (2000). The role of qualitative research in broadening the "evidence base" for clinical practice. *Journal of Evaluation in Clinical Practice, 6*(2), 155–163.

Barritt, L. (1986). Human sciences and the human image. *Phenomenology and Pedagogy, 4*(3), 14–22.

Bazeley, P. (2002). The evolution of a project involving an integrated analysis of structured qualitative and quantitative data: From N3 to NVivo. *International Journal of Social Research Methodology, 5,* 229–243.

Bernard, H. R. (1994). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Beverly, J. (2005). *Testimonio,* subalternity, and narrative authority. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 547–558). Thousand Oaks, CA: Sage.

Birks, M., & Mills, J. (2011). *Grounded theory: A practical guide.* London: Sage.

Bloland, H. G. (1995). Postmodernism and higher education. *Journal of Higher Education, 66,* 521–559.

Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1992). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods.* Boston: Allyn & Bacon.

Bogdan, R., & Taylor, S. (1975). *Introduction to qualitative research methods.* New York: John Wiley.

Bogdewic, S. P. (1992). Participant observation. In B. F. Crabtree & W. L. Miller (Eds.), *Doing qualitative research* (pp. 45–69). Newbury Park, CA: Sage.

Borgatta, E. F., & Borgatta, M. L. (Eds.). (1992). *Encyclopedia of sociology* (Vol. 4). New York: Macmillan.

Brickhous, N., & Bodner, G. M. (1992). The beginning science teacher: Classroom narratives of convictions and constraints. *Journal of Research in Science Teaching, 29,* 471–485.

Brimhall, A. C., & Engblom-Deglmann, M. L. (2011). Starting over: A tentative theory exploring the effects of past relationships on postbereavement remarried couples. *Family Process, 50*(1), 47–62.

Brown, J., Sorrell, J. H., McClaren, J., & Creswell, J. W. (2006). Waiting for a liver transplant. *Qualitative Health Research, 16*(1), 119–136.

Burrell, G., & Morgan, G. (1979). *Sociological paradigms and organizational analysis.* London: Heinemann.

Carspecken, P. F., & Apple, M. (1992). Critical qualitative research: Theory, methodology, and practice. In M. L. LeCompte,

W. L. Millroy, & J. Preissle (Eds.), *The handbook of qualitative research in education* (pp. 507–553). San Diego, CA: Academic Press.

Carter, K. (1993). The place of a story in the study of teaching and teacher education. *Educational Researcher, 22,* 5–12, 18.

Casey, K. (1995/1996). The new narrative research in education. *Review of Research in Education, 21,* 211–253.

Chan, E. (2010). Living in the space between participant and researcher as a narrative inquirer: Examining ethnic identity of Chinese Canadian students as conflicting stories to live by. *The Journal of Educational Research, 103,* 113–122.

Charmaz, K. (1983). The grounded theory method: An explication and interpretation. In R. Emerson (Ed.), *Contemporary field research* (pp. 109–126). Boston: Little, Brown.

Charmaz, K. (2005). Grounded theory in the 21st century: Applications for advancing social justice studies. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 507–536). Thousand Oaks, CA: Sage.

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory.* London: Sage.

Chase, S. (2005). Narrative inquiry: Multiple lenses, approaches, voices. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 651–680). Thousand Oaks, CA: Sage.

Cheek, J. (2004). At the margins? Discourse analysis and qualitative research. *Qualitative Health Research, 14,* 1140–1150.

Chenitz, W. C., & Swanson, J. M. (1986). *From practice to grounded theory: Qualitative research in nursing.* Menlo Park, CA: Addison-Wesley.

Cherryholmes, C. H. (1992). Notes on pragmatism and scientific realism. *Educational Researcher, 14,* 13–17.

Churchill, S. L., Plano Clark, V. L., Prochaska-Cue, M. K., Creswell, J. W., & Onta-Grzebik, L. (2007). How rural low-income families have fun: A grounded theory study. *Journal of Leisure Research, 39*(2), 271–294.

Clandinin, D. J. (Ed.). (2006). *Handbook of narrative inquiry: Mapping a methodology.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research.* San Francisco: Jossey-Bass.

Clarke, A. E. (2005). *Situational analysis: Grounded theory after the postmodern turn.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Clifford, J., & Marcus, G. E. (Eds.). (1986). *Writing culture: The poetics and politics of ethnography.* Berkeley: University of California Press.

Colaizzi, P. F. (1978). Psychological research as the phenomenologist views it. In R. Vaile & M. King (Eds.), *Existential phenomenological alternatives for psychology* (pp. 48–71). New York: Oxford University Press.

Connelly, F. M., & Clandinin, D. J. (1990). Stories of experience and narrative inquiry. *Educational Researcher, 19*(5), 2–14.

Conrad, C. F. (1978). A grounded theory of academic change. *Sociology of Education, 51,* 101–112.

Corbin, J., & Morse, J. M. (2003). The unstructured interactive interview: Issues of reciprocity and risks when dealing with sensitive topics. *Qualitative Inquiry, 9,* 335–354.

Corbin, J., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative Sociology, 13*(1), 3–21.

Corbin, J., & Strauss, A. (2007). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Cortazzi, M. (1993). *Narrative analysis.* London: Falmer Press.

Crabtree, B. F., & Miller, W. L. (1992). *Doing qualitative research.* Newbury Park, CA: Sage.

Creswell, J. W. (1994). *Research design: Qualitative and quantitative approaches.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Creswell, J. W., & Brown, M. L. (1992). How chairpersons enhance faculty research: A grounded theory study. *Review of Higher Education, 16*(1), 41–62.

Creswell, J. W., & Maietta, R. C. (2002). Qualitative research. In D. C. Miller & N. J. Salkind (Eds.), *Handbook of social research* (pp. 143–184). Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory Into Practice, 39,* 124–130.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Crotty, M. (1998). *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process.* London: Sage.

Czarniawska, B. (2004). *Narratives in social science research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Daiute, C., & Lightfoot, C. (Eds.). (2004). *Narrative analysis: Studying the development of individuals in society.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Davidson, F. (1996). *Principles of statistical data handling.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Deem, R. (2002). Talking to manager-academics: Methodological dilemmas and feminist research strategies. *Sociology, 36*(4), 835–855.

Denzin, N. K. (1989a). *Interpretive biography.* Newbury Park, CA: Sage.

Denzin, N. K. (1989b). *Interpretive interactionism.* Newbury Park, CA: Sage.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (1994). *The Sage handbook of qualitative research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2000). *The Sage handbook of qualitative research* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2011). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. *The Sage handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 1–19). Thousand Oaks, CA: Sage.

Dey, I. (1993). *Qualitative data analysis: A user-friendly guide for social scientists.* London: Routledge.

Dey, I. (1995). Reducing fragmentation in qualitative research. In U. Keele (Ed.), *Computer-aided qualitative data analysis* (pp. 69–79). Thousand Oaks, CA: Sage.

Daiute, C., & Lightfoot, C. (Eds.). (2004). *Narrative analysis: Studying the development of individuals in society.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Dukes, S. (1984). Phenomenological methodology in the human sciences. *Journal of Religion and Health, 23*(3), 197–203.

Edel, L. (1984). *Writing lives: Principia biographica.* New York: Norton.

Edwards, L. V. (2006). Perceived social support and HIV/AIDS medication adherence among African American women. *Qualitative Health Research, 16,* 679–691.

Eisner, E. W. (1991). *The enlightened eye: Qualitative inquiry and the enhancement of educational practice.* New York: Macmillan.

Elliott, J. (2005). *Using narrative in social research: Qualitative and quantitative approaches.* London: Sage.

Ellis, C. (1993). "There are survivors": Telling a story of sudden death. *The Sociological Quarterly, 34,* 711–738.

Ellis, C. (2004). *The ethnographic it: A methodological novel about autoethnography.* Walnut Creek, CA: AltaMira.

Ely, M. (2007). In-forming re-presentations. In D. J. Clandinin (Ed.), *Handbook of narrative inquiry: Mapping a methodology.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Ely, M., Anzul, M., Friedman, T., Garner, D., & Steinmetz, A. C. (1991). *Doing qualitative research: Circles within circles.* New York: Falmer Press.

Emerson, R. M., Fretz, R. I., & Shaw, L. L. (1995). *Writing ethnographic fieldnotes.* Chicago: University of Chicago Press.

Erlandson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L., & Allen, S. D. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods.* Newbury Park, CA: Sage.

Ezeh, P. J. (2003). Integration and its challenges in participant observation. *Qualitative Research, 3,* 191–205.

Fay, B. (1987). *Critical social science.* Ithaca, NY: Cornell University Press.

Ferguson, M., & Wicke, J. (1994). *Feminism and postmodernism.* Durham, NC: Duke University Press.

Fetterman, D. M. (2010). *Ethnography: Step by step* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Finders, M. J. (1996). Queens and teen zines: Early adolescent females reading their way toward adulthood. *Anthropology & Education Quarterly, 27,* 71–89.

Fischer, C. T., & Wertz, F. J. (1979). An empirical phenomenology study of being criminally victimized. In A. Giorgi, R. Knowles, & D. Smith (Eds.), *Duquesne studies in phenomenological psychology* (Vol. 3, pp. 135–158). Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.

Flinders, D. J., & Mills, G. E. (1993). *Theory and concepts in qualitative research.* New York: Teachers College Press.

Foucault, M. (1972). *The archeology of knowledge and the discourse on language* (A. M. Sheridan Smith, Trans.). New York: Harper.

Fox-Keller, E. (1985). *Reflections on gender and science.* New Haven, CT: Yale University Press.

Friese, S. (2012). *Qualitative data analysis with ATLAS.ti.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Gamson, J. (2000). Sexualities, queer theory and qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2nd ed., pp. 347–365). London: Sage.

Garcia, A. C., Standlee, A. I., Bechkoff, J., & Cui, Y. (2009). Ethnographic approaches to the Internet and computer-mediated communication. *Journal of Contemporary Ethnography, 38*(1), 52–84.

Gee, J. P. (1991). A linguistic approach to narrative. *Journal of Narrative and Life History/Narrative Inquiry, 1,* 15–39.

Geertz, C. (1973). Deep play: Notes on the Balinese cockfight. In C. Geertz (Ed.), *The interpretation of cultures: Selected essays* (pp. 412–435). New York: Basic Books.

Geiger, S. N. G. (1986). Women's life histories: Method and content. *Signs: Journal of Women in Culture and Society, 11,* 334–351.

Gergen, K. (1994). *Realities and relationships: Soundings in social construction.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Gilchrist, V. J. (1992). Key informant interviews. In B. F. Crabtree & W. L. Miller (Eds.), *Doing qualitative research* (pp. 70–89). Newbury Park, CA: Sage.

Gilgun, J. F. (2005). "Grab" and good science: Writing up the results of qualitative research. *Qualitative Health Research, 15,* 256–262.

Giorgi, A. (Ed.). (1985). *Phenomenology and psychological research.* Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.

Giorgi, A. (1994). A phenomenological perspective on certain qualitative research methods. *Journal of Phenomenological Psychology, 25,* 190–220.

Giorgi, A. (2009). *The descriptive phenomenological method in psychology: A modified Husserlian approach.* Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.

Glaser, B. G. (1978). *Theoretical sensitivity.* Mill Valley, CA: Sociology Press.

Glaser, B. G. (1992). *Basics of grounded theory analysis.* Mill Valley, CA: Sociology Press.

Glaser, B., & Strauss, A. (1965). *Awareness of dying.* Chicago: Aldine.

Glaser, B., & Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory.* Chicago: Aldine.

Glaser, B., & Strauss, A. (1968). *Time for dying.* Chicago: Aldine.

Glesne, C., & Peshkin, A. (1992). *Becoming qualitative researchers: An introduction.* White Plains, NY: Longman.

Goffman. E. (1989). On fieldwork. *Journal of Contemporary Ethnography, 18,* 123–132.

Grigsby, K. A., & Megel, M. E. (1995). Caring experiences of nurse educators. *Journal of Nursing Research, 34,* 411–418.

Gritz, J. I. (1995). *Voices from the classroom: Understanding teacher professionalism.* Unpublished manuscript, Administration, Curriculum, and Instruction, University of Nebraska–Lincoln.

Guba, E. G. (1990). The alternative paradigm dialog. In E. G. Guba (Ed.), *The paradigm dialog* (pp. 17–30). Newbury Park, CA: Sage.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1988). Do inquiry paradigms imply inquiry methodologies? In D. M. Fetterman (Ed.), *Qualitative approaches to evaluation in education* (pp. 89–115). New York: Praeger.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1989). *Fourth generation evaluation*. Newbury Park, CA: Sage.

Gubrium, J. F., & Holstein, J. A. (2003). *Postmodern interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Haenfler, R. (2004). Rethinking subcultural resistance: Core values of the straight edge movement. *Journal of Contemporary Ethnography, 33*, 406–436.

Hamel, J., Dufour, S., & Fortin, D. (1993). *Case study methods*. Newbury Park, CA: Sage.

Hammersley, M., & Atkinson, P. (1995). *Ethnography: Principles in practice* (2nd ed.). New York: Routledge.

Harding, P. (2009). *Tinkers*. New York: Bellevue Literary Press.

Harding, S. (1987). *Feminism and methodology*. Bloomington: Indiana University Press.

Harper, W. (1981). The experience of leisure. *Leisure Sciences, 4*, 113–126.

Harris, C. (1993). Whiteness as property. *Harvard Law Review, 106*, 1701–1791.

Harris, M. (1968). *The rise of anthropological theory: A history of theories of culture*. New York: T. Y. Crowell.

Harley, A. E., Buckworth, J., Katz, M. L., Willis, S. K., Odoms-Young, A., & Heaney, C. A. (2009). Developing long-term physical activity participation: A grounded theory study with African American women. *Health Education & Behavior, 36*(1), 97–112.

Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. Albany: State University of New York Press.

Heilbrun, C. G. (1988). *Writing a woman's life*. New York: Ballantine.

Heron, J., & Reason, P. (1997). A participatory inquiry paradigm. *Qualitative Inquiry, 3*, 274–294.

Hill, B., Vaughn, C., & Harrison, S. B. (1995, September/October). Living and working in two worlds: Case studies of five American Indian women teachers. *The Clearinghouse, 69*(1), 42–48.

Howe, K., & Eisenhardt, M. (1990). Standards for qualitative (and quantitative) research: A prolegomenon. *Educational Researcher, 19*(4), 2–9.

Huber, J., & Whelan, K. (1999). A marginal story as a place of possibility: Negotiating self on the professional knowledge landscape. *Teaching and Teacher Education, 15*, 381–396.

Huberman, A. M., & Miles, M. B. (1994). Data management and analysis methods. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 428–444). Thousand Oaks, CA: Sage.

Huff, A. S. (2009). *Designing research for publication*. Los Angeles, CA: Sage.

Husserl, E. (1931). *Ideas: General introduction to pure phenomenology* (D. Carr, Trans.). Evanston, IL: Northwestern University Press.

Husserl, E. (1970). *The crisis of European sciences and transcendental phenomenology* (D. Carr, Trans.). Evanston, IL: Northwestern University Press.

Jacob, E. (1987). Qualitative research traditions: A review. *Review of Educational Research, 57*, 1–50.

James, N., & Busher, H. (2007). Ethical issues in online educational research: protecting privacy, establishing authenticity in email interviewing. *International Journal of Research & Method in Education, 30*(1), 101–113.

Jorgensen, D. L. (1989). *Participant observation: A methodology for human studies.* Newbury Park, CA: Sage.

Josselson, R., & Lieblich, A. (Eds.). (1993). *The narrative study of lives* (Vol. 1). Newbury Park, CA: Sage.

Karen, C. S. (1990, April). *Personal development and the pursuit of higher education: An exploration of interrelationships in the growth of self-identity in returning women students—summary of research in progress.* Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, Boston.

Kearney, M. H., Murphy, S., & Rosenbaum, M. (1994). Mothering on crack cocaine: A grounded theory analysis. *Social Science Medicine, 38*(2), 351–361.

Kelle, E. (Ed.). (1995). *Computer-aided qualitative data analysis.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Kemmis, S., & Wilkinson, M. (1998). Participatory action research and the study of practice. In B. Atweh, S. Kemmis, & P. Weeks (Eds.), *Action research in practice: Partnerships for social justice in education* (pp. 21–36). New York: Routledge.

Kerlinger, F. N. (1979). *Behavioral research: A conceptual approach.* New York: Holt, Rinehart & Winston.

Kidder, L. (1982). Face validity from multiple perspectives. In D. Brinberg & L. Kidder (Eds.), *New directions for methodology of social and behavioral science: Forms of validity in research* (pp. 41–57). San Francisco: Jossey-Bass.

Kincheloe, J. L. (1991). *Teachers as researchers: Qualitative inquiry as a path of empowerment.* London: Falmer Press.

Komives, S. R., Owen, J. E., Longerbeam, S. D., Mainella, F. C., & Osteen, L. (2005). Developing a leadership identity: A grounded theory. *Journal of College Student Development, 46*(6), 593–611.

Koro-Ljungberg, M., & Greckhamer, T. (2005). Strategic turns labeled "ethnography": From description to openly ideological production of cultures. *Qualitative Research, 5*(3), 285–306.

Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2009). *Focus groups: A practical guide for applied research* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Kus, R. J. (1986). From grounded theory to clinical practice: Cases from gay studies research. In W. C. Chenitz & J. M. Swanson (Eds.), *From practice to grounded theory* (pp. 227–240). Menlo Park, CA: Addison-Wesley.

Kvale, S. (2006). Dominance through interviews and dialogues. *Qualitative Inquiry, 12,* 480–500.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing.* Los Angeles, CA: Sage.

Labaree, R. V. (2002). The risk of "going observationalist": Negotiating the hidden dilemmas of being an insider participant observer. *Qualitative Research, 2,* 97–122.

Ladson-Billings, G., & Donnor, J. (2005). The moral activist role in critical race theory scholarship. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 279–201). Thousand Oaks, CA: Sage.

LaFrance, J., & Crazy Bull, C. (2009). Researching ourselves back to life: Taking control of the research agenda in Indian Country. In D. M. Mertens & P. E. Ginsburg (Eds.), *The handbook of social research ethics* (pp. 135–149). Los Angeles, CA: Sage.

Lancy, D. F. (1993). *Qualitative research in education: An introduction to the major traditions.* New York: Longman.

Landis, M. M. (1993). *A theory of interaction in the satellite learning classroom.* Unpublished doctoral dissertation, University of Nebraska–Lincoln.

Lather, P. (1991). *Getting smart: Feminist research and pedagogy with/in the post-modern.* New York: Routledge.

Lather, P. (1993). Fertile obsession: Validity after poststructuralism. *Sociological Quarterly, 34,* 673–693.

Lauterbach, S. S. (1993). In another world: A phenomenological perspective and discovery of meaning in mothers' experience with death of a wished-for baby: Doing phenomenology. In P. L. Munhall & C. O. Boyd (Eds.), *Nursing research: A qualitative perspective* (pp. 133–179). New York: National League for Nursing Press.

LeCompte, M. D., & Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research, 51,* 31–60.

LeCompte, M. D., Millroy, W. L., & Preissle, J. (1992). *The handbook of qualitative research in education.* San Diego, CA: Academic Press.

LeCompte, M. D., & Schensul, J. J. (1999). *Designing and conducting ethnographic research* (Ethnographer's toolkit, Vol. 1). Walnut Creek, CA: AltaMira.

Leipert, B. D., & Reutter, L. (2005). Developing resilience: How women maintain their health in northern geographically isolated settings. *Qualitative Health Research, 15,* 49–65.

Lemay, C. A., Cashman, S. B., Elfenbein, D. S., & Felice, M. E. (2010). A qualitative study of the meaning of fatherhood among young Urban fathers. *Public Health Nursing, 27*(3), 221–231.

LeVasseur, J. J. (2003). The problem of bracketing in phenomenology. *Qualitative Health Research, 13*(3), 408–420.

Lieblich, A., Tuval-Mashiach, R., & Zilber, T. (1998). *Narrative research: Reading, analysis, and interpretation.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Lightfoot-Lawrence, S., & Davis, J. H. (1997). *The art and science of portraiture.* San Francisco: Jossey-Bass.

Lincoln, Y. S. (1995). Emerging criteria for quality in qualitative and interpretive research. *Qualitative Inquiry, 1,* 275–289.

Lincoln, Y. S. (2009). Ethical practices in qualitative research. In D. M. Mertens & P. E. Ginsberg (Ed.), *The handbook of social research ethics* (pp. 150–169). Los Angeles, CA: Sage.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry.* Beverly Hills, CA: Sage.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (2000). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2nd ed., pp. 163–188). Thousand Oaks, CA: Sage.

Lincoln, Y. S., Lynham, S. A., & Guba, E. G. (2011). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 97–128). Thousand Oaks, CA: Sage.

Lipson, J. G. (1994). Ethical issues in ethnography. In J. M. Morse (Eds.), *Critical issues in qualitative research methods* (pp. 333–355). Thousand Oaks, CA: Sage.

Lofland, J. (1974). Styles of reporting qualitative field research. *American Sociologist, 9,* 101–111.

Lofland, J., & Lofland, L. H. (1995). *Analyzing social settings: A guide to qualitative observation and analysis* (3rd ed.). Belmont, CA: Wadsworth.

Lomask, M. (1986). *The biographer's craft.* New York: Harper & Row.

Lopez, K. A., & Willis, D. G. (2004). Descriptive versus interpretive phenomenology: Their contributions to nursing knowledge. *Qualitative Health Research, 14*(5), 726–735.

Luck, L., Jackson, D., & Usher, K. (2006). Case study: A bridge across the paradigms. *Nursing Inquiry, 13,* 103–109.

Madison, D. S. (2005). *Critical ethnography: Methods, ethics, and performance.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Marshall, C., & Rossman, G. B. (2010). *Designing qualitative research* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Martin, J. (1990). Deconstructing organizational taboos: The suppression of gender conflict in organizations. *Organization Science, 1*, 339–359.

Mastera, G. (1995). *The process of revising general education curricula in three private baccalaureate colleges.* Unpublished manuscript, Administration, Curriculum, and Instruction, University of Nebraska–Lincoln.

Maxwell, J. (2005). *Qualitative research design: An interactive approach* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Maxwell, J. A. (2012). *A realist approach for qualitative research.* Los Angeles, CA: Sage.

May, K. A. (1986). Writing and evaluating the grounded theory research report. In W. C. Chenitz & J. M. Swanson (Eds.), *From practice to grounded theory* (pp. 146–154). Menlo Park, CA: Addison-Wesley.

McCracken, G. (1988). *The long interview.* Newbury Park, CA: Sage.

McVea, K., Harter, L., McEntarffer, R., & Creswell, J. W. (1999). Phenomenological study of student experiences with tobacco use at City High School. *High School Journal, 82*(4), 209–222.

Merleau-Ponty, M. (1962). *Phenomenology of perception* (C. Smith, Trans.). London: Routledge & Kegan Paul.

Merriam, S. (1988). *Case study research in education: A qualitative approach.* San Francisco: Jossey-Bass.

Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education.* San Francisco: Jossey-Bass.

Mertens, D. M. (2003). Mixed methods and the politics of human research: The transformative-emancipatory perspective. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social & behavioral research* (pp. 135–164). Thousand Oaks, CA: Sage.

Mertens, D. M. (2009). *Transformative research and evaluation.* New York: Guilford Press.

Mertens, D. M. (2010). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Mertens, D. M., & Ginsberg, P. E. (2009). *The handbook of social research ethics.* Los Angeles, CA: Sage.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Miller, D. W., Creswell, J. W., & Olander, L. S. (1998). Writing and retelling multiple ethnographic tales of a soup kitchen for the homeless. *Qualitative Inquiry, 4*(4), 469–491.

Miller, W. L., & Crabtree, B. F. (1992). Primary care research: A multimethod typology and qualitative road map. In B. F. Crabtree & W. L. Miller (Eds.), *Doing qualitative research* (pp. 3–28). Newbury Park, CA: Sage.

Millhauser, S. (2008). *Dangerous laughter.* New York: Knopf.

Morgan, D. L. (1988). *Focus groups as qualitative research.* Newbury Park, CA: Sage.

Morrow, R. A., & Brown, D. D. (1994). *Critical theory and methodology.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Morrow, S. L., & Smith, M. L. (1995). Constructions of survival and coping by women who have survived childhood sexual abuse. *Journal of Counseling Psychology, 42,* 24–33.

Morse, J. M. (1994). Designing funded qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 220–235). Thousand Oaks, CA: Sage.

Morse, J. M., & Field, P. A. (1995). *Qualitative research methods for health professionals* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Morse, J. M., & Richards, L. (2002). *README FIRST for a user's guide to qualitative methods.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Moss, P. (2007). Emergent methods in feminist research. In S. N. Hesse-Biber (Ed.), *Handbook of feminist research methods* (pp. 371–389). Thousand Oaks, CA: Sage.

Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Munhall, P. L., & Oiler, C. J. (Eds.). (1986). *Nursing research: A qualitative perspective.* Norwalk, CT: Appleton-Century-Crofts.

Muncey, T. (2010). *Creating autoethnographies.* Los Angeles, CA: Sage.

Murphy, J. P. (with Rorty, R.). (1990). *Pragmatism: From Peirce to Davidson.* Boulder, CO: Westview Press.

Natanson, M. (Ed.). (1973). *Phenomenology and the social sciences.* Evanston, IL: Northwestern University Press.

National Academy of Sciences. (2000). *Scientific research in education.* Washington, DC: National Research Council.

Nelson, L. W. (1990). Code-switching in the oral life narratives of African-American women: Challenges to linguistic hegemony. *Journal of Education, 172,* 142–155.

Neuman, W. L. (2000). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Neyman, V. L. (2011). *Give my heart a voice: Reflections on self and others through the looking glass of pedagogy: An auto-ethnography.* Doctoral dissertation, National-Louis University. Retrieved from http://vufind.carli.illinois.edu/vf-nlu/Search/Home?lookfor=Vera+Neyman&type=all&start_over=1&submit=Find

Nicholas, D. B., Lach, L., King, G., Scott, M., Boydell, K., Sawatzky, B., Reisman, J., Schippel, E., & Young, N. L. (2010). Contrasting internet and face-to-face focus groups for children with chronic health

conditions: Outcomes and participant experiences. *International Journal of Qualitative Methods, 9*(1), 105–121.

Nielsen, J. M. (Ed.). (1990). *Feminist research methods: Exemplary readings in the social sciences.* Boulder, CO: Westview Press.

Nieswiadomy, R. M. (1993). *Foundations of nursing research* (2nd ed.). Norwalk, CT: Appleton & Lange.

Nunkoosing, K. (2005). The problems with interviews. *Qualitative Health Research, 15,* 698–706.

Oiler, C. J. (1986). Phenomenology: The method. In P. L. Munhall & C. J. Oiler (Eds.), *Nursing research: A qualitative perspective* (pp. 69–82). Norwalk, CT: Appleton-Century-Crofts.

Olesen, V. (2011). Feminist qualitative research in the Millennium's first decade: Developments, challenges, prospects. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 129–146). Thousand Oaks, CA: Sage.

Ollerenshaw, J. A., & Creswell, J. W. (2002). Narrative research: A comparison of two restorying data analysis approaches. *Qualitative Inquiry, 8,* 329–347.

Olson, L. N. (2004). The role of voice in the (re)construction of a battered woman's identity: An autoethnography of one woman's experiences of abuse. *Women's Studies in Communication, 27,* 1–33.

Padilla, R. (2003). Clara: A phenomenology of disability. *The American Journal of Occupational Therapy, 57*(4), 413–423.

Padula, M. A., & Miller, D. L. (1999). Understanding graduate women's reentry experiences: Case studies of four psychology doctoral students in a Midwestern university. *Psychology of Women Quarterly, 23,* 327–343.

Parker, L., & Lynn, M. (2002). What race got to do with it? Critical race theory's conflicts with and connections to qualitative research methodology and epistemology. *Qualitative Inquiry, 8*(1), 7–22.

Patton, M. Q. (1980). *Qualitative evaluation methods.* Beverly Hills, CA: Sage.

Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods.* Newbury Park, CA: Sage.

Personal Narratives Group. (1989). *Interpreting women's lives.* Bloomington: Indiana University Press.

Phillips, D. C., & Burbules, N. C. (2000). *Postpositivism and educational research.* Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Pink, S. (2001). *Doing visual ethnography.* London: Sage.

Pinnegar, S., & Daynes, J. G. (2007). Locating narrative inquiry historically: Thematics in the turn to narrative. In D. J. Clandinin (Ed.), *Handbook of narrative inquiry: Mapping a methodology* (pp. 3–34). Thousand Oaks, CA: Sage.

Plummer, K. (1983). *Documents of life: An introduction to the problems and literature of a humanistic method.* London: George Allen & Unwin.

Plummer, K. (2011a). Critical humanism and queer theory: Living with the tensions. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 195–207). Thousand Oaks, CA: Sage.

Plummer, K. (2011b). Postscript 2011 to living with the contradictions: Moving on: Generations, cultures and methodological cosmopolitanism. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (4th ed., pp. 208–211). Thousand Oaks, CA: Sage.

Polkinghorne, D. E. (1989). Phenomenological research methods. In R. S. Valle & S. Halling (Eds.), *Existential-phenomenological perspectives in psychology* (pp. 41–60). New York: Plenum Press.

Polkinghorne, D. E. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. *Qualitative Studies in Education, 8,* 5–23.

Prior, L. (2003). *Using documents in social research.* London: Sage.

Ravitch, S. M., & Riggan, M. (2012). *Reason & rigor: How conceptual frameworks guide research.* Los Angeles, CA: Sage.

Reinharz, S. (1992). *Feminist methods in social research.* New York: Oxford University Press.

Rex, L. A. (2000). Judy constructs a genuine question: A case for interactional inclusion. *Teaching and Teacher Education, 16,* 315–333.

Rhoads, R. A. (1995). Whales tales, dog piles, and beer goggles: An ethnographic case study of fraternity life. *Anthropology and Education Quarterly, 26,* 306–323.

Richards, L., & Morse, J. M. (2007). *README FIRST for a users guide to qualitative methods* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Richardson, L. (1990). *Writing strategies: Reaching diverse audiences.* Newbury Park, CA: Sage.

Richardson, L. (1994). Writing: A method of inquiry. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 516–529). Thousand Oaks, CA: Sage.

Richardson, L., & St. Pierre, E. A. (2005). Writing: A method of inquiry. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 959–978). Thousand Oaks, CA: Sage.

Riemen, D. J. (1986). The essential structure of a caring interaction: Doing phenomenology. In P. M. Munhall & C. J. Oiler (Eds.), *Nursing research: A qualitative perspective* (pp. 85–105). Norwalk, CT: Appleton-Century-Crofts.

Riessman, C. K. (1993). *Narrative analysis.* Newbury Park, CA: Sage.

Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences.* Los Angeles, CA: Sage.

Rorty, R. (1983). *Consequences of pragmatism.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

Rorty, R. (1990). Pragmatism as anti-representationalism. In J. P. Murphy (Ed.), *Pragmatism: From Peirce to Davidson* (pp. 1–6). Boulder, CO: Westview Press.

Rosenau, P. M. (1992). *Post-modernism and the social sciences: Insights, inroads, and intrusions.* Princeton, NJ: Princeton University Press.

Rossman, G. B., & Wilson, B. L. (1985). Numbers and words: Combining quantitative and qualitative methods in a single large-scale evaluation study. *Evaluation Review, 9*(5), 627–643.

Roulston, K., deMarrais, K., & Lewis, J. B. (2003). Learning to interview in the social sciences. *Qualitative Inquiry, 9*, 643–668.

Rubin, H. J., & Rubin, K. S. (2012). *Qualitative interviewing* (3rd ed.). Los Angeles, CA: Sage.

Saldaña, J. (2011). *Fundamentals of qualitative research.* Oxford: Oxford University Press.

Sampson, H. (2004). Navigating the waves: The usefulness of a pilot in qualitative research. *Qualitative Research, 4*, 383–402.

Sanjek, R. (1990). *Fieldnotes: The makings of anthropology.* Ithaca, NY: Cornell University Press.

Schwandt, T. A. (2007). *The Sage dictionary of qualitative inquiry* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Silverman, D. (2005). *Doing qualitative research: A practical handbook* (2nd ed.). London: Sage.

Slife, B. D., & Williams, R. N. (1995). *What's behind the research? Discovering hidden assumptions in the behavioral sciences.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Smith, L. M. (1987). The voyage of the Beagle: Field work lessons from Charles Darwin. *Educational Administration Quarterly, 23*(3), 5–30.

Smith, L. M. (1994). Biographical method. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 286–305). Thousand Oaks, CA: Sage.

Solorzano, D. G., & Yosso, T. J. (2002). Critical race methodology: Counter-storytelling as an analytical framework for education research. *Qualitative Inquiry, 8*(1), 23–44.

Sparkes, A. C. (1992). The paradigms debate: An extended review and celebration of differences. In A. C. Sparkes (Ed.), *Research in physical education and sport: Exploring alternative visions* (pp. 9–60). London: Falmer Press.

Spiegelberg, H. (1982). *The phenomenological movement* (3rd ed.). The Hague, Netherlands: Martinus Nijhoff.

Spindler, G., & Spindler, L. (1987). Teaching and learning how to do the ethnography of education. In G. Spindler & L. Spindler (Eds.),

Interpretive ethnography of education: At home and abroad (pp. 17–33). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Spradley, J. P. (1979). *The ethnographic interview.* New York: Holt, Rinehart & Winston.

Spradley, J. P. (1980). *Participant observation.* New York: Holt, Rinehart & Winston.

Staples, A., Pugach, M. C., & Himes, D. J. (2005). Rethinking the technology integration challenge: Cases from three urban elementary schools. *Journal of Research on Technology in Education, 37*(3), 285–311.

Stake, R. (1995). *The art of case study research.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Stake, R. E. (2005). Qualitative case studies. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 443–466). Thousand Oaks, CA: Sage.

Stake, R. E. (2006). *Multiple case study analysis.* New York: Guilford Press.

Stake, R. E. (2010). *Qualitative research: Studying how things work.* New York: Guilford Press.

Stewart, A. J. (1994). Toward a feminist strategy for studying women's lives. In C. E. Franz & A. J. Stewart (Eds.), *Women creating lives: Identities, resilience and resistance* (pp. 11–35). Boulder, CO: Westview Press.

Stewart, D., & Mickunas, A. (1990). *Exploring phenomenology: A guide to the field and its literature* (2nd ed.). Athens: Ohio University Press.

Stewart, D. W., & Shamdasani, P. N. (1990). *Focus groups: Theory and practice.* Newbury Park, CA: Sage.

Stewart, K., & Williams, M. (2005). Researching online populations: The use of online focus groups for social research. *Qualitative Research, 5,* 395–416.

Strauss, A. (1987). *Qualitative analysis for social scientists.* New York: Cambridge University Press.

Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques.* Newbury Park, CA: Sage.

Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Stringer, E. T. (1993). Socially responsive educational research: Linking theory and practice. In D. J. Flinders & G. E. Mills (Eds.), *Theory and concept in qualitative research: Perspectives from the field* (pp. 141–162). New York: Teachers College Press.

Sudnow, D. (1978). *Ways of the hand.* New York: Knopf.

Suoninen, E., & Jokinen, A. (2005). Persuasion in social work interviewing. *Qualitative Social Work, 4,* 469–487.

Swingewood, A. (1991). *A short history of sociological thought.* New York: St. Martin's Press.

Tashakkori, A., & Teddlie, C. (Eds.). (2003). *Handbook of mixed methods in the social and behavioral sciences.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Taylor, S. J., & Bogdan, R. (1998). *Introduction to qualitative research methods: A guidebook and resource* (3rd ed.). New York: John Wiley.

Tesch, R. (1988). *The contribution of a qualitative method: Phenomenological research.* Unpublished manuscript, Qualitative Research Management, Santa Barbara, CA.

Tesch, R. (1990). *Qualitative research: Analysis types and software tools.* Bristol, PA: Falmer Press.

Therberge, N. (1997). "It's part of the game": Physicality and the production of gender in women's hockey. *Gender & Society, 11*(1), 69–87.

Thomas, J. (1993). *Doing critical ethnography.* Newbury Park, CA: Sage.

Thomas, W. I., & Znaniecki, F. (1958). *The Polish peasant in Europe and America.* New York: Dover. (Originally published 1918–1920)

Tierney, W. G. (1995). (Re)presentation and voice. *Qualitative Inquiry, 1,* 379–390.

Tierney, W. G. (1997). *Academic outlaws: Queer theory and cultural studies in the academy.* London: Sage.

Trujillo, N. (1992). Interpreting (the work and the talk of) baseball. *Western Journal of Communication, 56,* 350–371.

Turner, W. (2000). *A genealogy of queer theory.* Philadelphia: Temple University Press.

van Kaam, A. (1966). *Existential foundations of psychology.* Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.

van Maanen, J. (1988). *Tales of the field: On writing ethnography.* Chicago: University of Chicago Press.

van Manen, M. (1990). *Researching lived experience.* New York: State University of New York Press.

van Manen, M. (2006). Writing qualitatively, or the demands of writing. *Qualitative Health Research, 16,* 713–722.

Wallace, A. F. C. (1970). *Culture and personality* (2nd ed.). New York: Random House.

Wang, C., & Burris, M. A. (1994). Empowerment through photo novella: Portraits of participation. *Health Education & Behavior, 21*(2), 171–186.

Watson, K. (2005). Queer theory. *Group Analysis, 38*(1), 67–81.

Weis, L., & Fine, M. (2000). *Speed bumps: A student-friendly guide to qualitative research.* New York: Teachers College Press.

Weitzman, E. A., & Miles, M. B. (1995). *Computer programs for qualitative data analysis.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Wheeldon, J., & Ahlberg, M. K. (2011). *Visualizing social science research: Maps, methods, & meaning.* Los Angeles, CA: Sage.

Whittemore, R., Chase, S. K., & Mandle, C. L. (2001). Validity in qualitative research. *Qualitative Health Research, 11*, 522–537.

Willis, P. (1977). *Learning to labour: How working class kids get working class jobs.* Westmead, UK: Saxon House.

Winthrop, R. H. (1991). *Dictionary of concepts in cultural anthropology.* Westport, CT: Greenwood Press.

Wolcott, H. F. (1983). Adequate schools and inadequate education: The life history of a sneaky kid. *Anthropology and Education Quarterly, 14*(1), 2–32.

Wolcott, H. F. (1987). On ethnographic intent. In G. Spindler & L. Spindler (Eds.), *Interpretive ethnography of education: At home and abroad* (pp. 37–57). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Wolcott, H. F. (1990a). On seeking—and rejecting—validity in qualitative research. In E. W. Eisner & A. Peshkin (Eds.), *Qualitative inquiry in education: The continuing debate* (pp. 121–152). New York: Teachers College Press.

Wolcott, H. F. (1990b). *Writing up qualitative research.* Newbury Park, CA: Sage.

Wolcott, H. F. (1992). Posturing in qualitative research. In M. D. LeCompte, W. L. Millroy, & J. Preissle (Eds.), *The handbook of qualitative research in education* (pp. 3–52). San Diego, CA: Academic Press.

Wolcott, H. F. (1994a). The elementary school principal: Notes from a field study. In H. F. Wolcott (Ed.), *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation* (pp. 115–148). Thousand Oaks, CA: Sage.

Wolcott, H. F. (1994b). *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation.* Thousand Oaks, CA: Sage.

Wolcott, H. F. (2008a). *Ethnography: A way of seeing* (2nd ed.). Walnut Creek, CA: AltaMira.

Wolcott, H. F. (2008b). *Writing up qualitative research* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Wolcott, H. F. (2010). *Ethnography lessons: A primer.* Walnut Creek, CA: Left Coast Press.

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and method* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Yussen, S. R., & Ozcan, N. M. (1997). The development of knowledge about narratives. Issues in Educational Psychology: Contributions From Educational Psychology, 2, 1–68.

Ziller, R. C. (1990). *Photographing the self: Methods for observing personal orientation.* Newbury Park, CA: Sage.

YAZAR DİZİNİ

Aanstoos, C. M., 136
Ada, A. F., 305
Adams-Campbell, L. L., 349
Addy, C., 349
Adler, P., 377
Adler, P. A., 377
Agar, M. H., 90, 150, 183, 377
Agger, B., 7, 31, 214
Ainsworth, B., 349
Ainsworth, B. E., 349
Allen, S. D., 251, 252
Anderson, E. H., 111, 114–115, 122, 133, 139, 194, 216, 219, 228–229
Angen, M. J., 248, 250, 255
Angrosino, M. V., 137, 155, 163, 166–167, 282, 290
Anzul, M., 6, 246, 251–252
Apple, M., 93–94
Appleby, R. S., 379
Armstrong, D., 253
Asmussen, K. J., 3, 14, 52, 112, 119, 123, 140, 142, 156, 163, 168, 184–185, 188, 199–200, 217–219, 238-239, 252, 270–271, 295
Atkinson, P., 91, 95, 156, 162, 167, 174, 176, 188, 216, 233–234, 292–293, 298
Ayers, W., 322
Banks, J. A., 305
Banks-Wallace, J., 349
Barbour, R. S., 24, 51
Barbules, N. C., 24
Barritt, L., 133
Bartlett, J. G., 328
Bazeley, P., 204
Bechkoff, J., 159, 161
Becker, H. S., 378
Belisle, M., 365
Benford, R. D., 389
Berger, B. M., 385
Beverly, J., 73
Biddle, S., 364
Biernacki, P., 377
Biklen, S. K., 91, 154, 167
Bismilla, V., 305
Bjorgo, T., 374
Blackman, S. J., 372
Blair, S. N., 348
Blazak, R., 371
Bloland, H. G., 27, 299
Bock, B. C., 364–365
Bode, P., 305
Bogdan, R., 5, 24, 300
Bogdan, R. C., 91, 154, 167
Borgatta, E. F., 27, 77
Borgatta, M. L., 27, 77
Bouchard, C., 348
Boydell, K., 159, 161
Brake, M., 371, 373, 375
Brassington, G. S., 349
Brauhn, N. E. H., 330, 343
Breitbart, W., 329
Brinkmann, S., 163–164, 173
Bromet, E. J., 412
Brown, D., 348
Brown, D. D., 30–31, 297
Brown, M. L., 85, 87, 150, 162, 197, 231, 289

Brownson, R., 348–349
Brownstein, J., 349
Buckworth, J., 3, 111, 116, 123, 139, 197, 232, 287, 364
Buechler, S. M., 385, 393
Bullough, R. V., 306
Burris, M. A., 161
Busher, H., 159, 161
Butler, L. D., 33OCalhoun, C., 394
Cameron, L., 328–329, 343
Campbell, D. T., 377
Carger, C., 307
Carpenter, D. R., 329, 331
Carspecken, P. F., 93–94
Carter, K., 74
Carter-Nolan, P. L., 349
Casey, K., 72
Casey, M. A., 159, 164
Cashman, S. B., 137
Casper, M., 349
Castro, C., 349
Chan, E,, 111–113, 133, 139, 155,192, 219, 225, 305–307, 310
Chandler, P., 349
Charmaz, K., 25, 84–88, 90, 157,196–197, 230, 232, 261–262,287, 378
Chase, S., 70–73
Chase, S. K., 248, 250
Cheek, J., 5
Chen, X., 330
Chenitz, W. C., 231
Cherryholmes, C. H., 28
Chow, P., 305
Chun, M. B. J., 307
Clandinin, D. J., 27, 70–71, 73–75,161, 189, 217, 220, 223–225, 272, 278, 282, 284, 304, 307–309, 320
Clarke, A. E., 27, 84
Clarke, G., 372
Clarke, J., 371
Clifford, J., 214
Cochrane, M., 310
Cochran-Smith, M., 305, 322
Coffey, A., 91
Cohen, S., 305, 371, 374
Colaizzi, P. F., 80, 115, 194, 228,279, 327, 331, 332
Conle, C., 306
Conn, V., 349
Connelly, F. M., 27, 71, 73–75, 161, 189, 217, 220, 223–225, 272, 278, 282, 284, 304, 307–310, 320
Connolly, F. M., 70
Conrad, C. F., 231, 287
Cook-Sather, A., 306
Corbin, J., 24, 51, 83–90, 117, 152, 155, 172, 195–197, 201, 213,230, 250, 260–262, 274,286–290, 351–352
Cortazzi, M., 71, 74
Crabtree, B. F., 7, 185
Craig, L., 371, 374–375
Crazy Bull, C., 57
Creswell, J. W., 3, 5–6, 14, 20, 24, 52, 57, 61–62, 73–75, 85, 87, 89, 100, 112, 119, 123, 130–131, 133, 135, 138, 140, 142, 150, 156–157,162–163, 168, 184–185, 188–189, 194, 197, 199–200, 203, 209, 213, 217–219, 231, 238–239, 250, 252, 255, 270–271, 276, 283, 289,295–296, 298, 300
Croft, J., 349
Crotty, M., 19, 25
Cui, Y., 159, 161
Cummins, J., 305, 311
Czarniawska, B., 70, 73, 75, 161, 186, 215, 218, 220, 224, 284
Daiute, C., 27, 70–71

Davidson, F., 175
Davis, F., 374, 385–386
Daynes, J. G., 70, 75–76, 157, 283
Deem, R., 30
Delamont, S., 91
deMarrais, K., 172
Demme, J., 335
Denzin, N. K., 3–5, 7, 16, 19–20, 22–24, 27, 43–44, 51, 72–73, 93, 97, 189, 214, 224, 235, 258, 273, 279, 282–284, 296, 299
Dewey, J., 307
Dey, I., 182
DiClemente, C., 365
DiClemente, C. C., 349, 363
Diefenbach, M. A., 343
Dishman, R., 363
Dominguez, L. M., 330
Donner, J., 23
Douaihy, A., 328
Douglas, J. D., 377
Dufour, S., 97
Dukes, S., 80, 157, 273, 279Echeverria, P. S., 329
Edel, L., 76, 258
Eisenhardt, M., 53, 255
Eisner, E. W., 246
Elfenbein, D. S., 137
Elliott, J., 71, 150, 176
Ellis, C., 73, 151, 282
Ely, M., 6, 220, 246, 251–252
Emerson, R. M., 171, 234–235
Erlandson, D. A., 251–252
Eyler, A., 348–349
Ezeh, P. J., 172
Farber, E. W., 330
Fay, B., 26, 30, 297
Felice, M. E., 137
Fetterman, D. M., 12, 91–93,95–96, 155, 162, 198–199,234–235, 251, 291–293
Feuerverger, G., 306
Field, N., 330
Field, P. A., 11
Fine, M., 43, 50, 56, 171–173, 215
Fischer, C. T., 217
Fleury, J., 349
Flinders, D. J., 301
Forsyth, L. H., 364–365
Fortin, D., 97
Fothergill-Bourbonnais, F., 330
Foucault, M., 84
Fox, K. J., 375–376
Fox-Keller, E., 29
Frankel, R. M., 333
Frederiksen, L. W., 365
Fretz, R. I., 171, 234–235
Friedenreich, C., 348
Friedman, T., 6, 246, 251–252
Friese, S., 201
Fryback, P. B., 330, 343
Gallant, J. E., 328
Gamson, J., 33
Garcia, A. C., 159, 161
Garner, D., 6, 246, 251–252
Gay, G., 305
Gee, J. P., 75, 192
Geer, B., 378
Geiger, S. N. G., 283
Gergen, K., 150
Giampapa, F., 305
Giddens, A., 391, 393
Gilchrist, V. J., 293
Gilgun, J. F., 215, 218
Gill, M., 330
Ginsberg, P. E., 57
Giorgi, A., 77, 79–80, 194, 217, 259, 285
Glaser, B., 84
Glaser, B. G, 84
Glaser, B. G., 197

Glesne, C., 102, 151,174, 214, 251–252
Goetz, J. P., 245
Goffman, E., 235
Gordon, J. R., 365
Gore, F. C., 330
Gosling, A., 253
Gottschalk, S., 372
Gramling, L. F., 330, 342
Grigsby, K. A., 228
Gritz, J. I., 141
Grossberg, L., 372
Guba, E. G., 18–20, 25, 35,120, 187, 237, 246, 249–252,256, 271, 296, 299, 352
Habermas, J., 385
Haenfler, R., 31, 112, 118,123, 139, 199, 219, 236
Hall, S., 371, 373, 392
Hamel, J., 97
Hammersley, M., 91, 95, 156, 162,167, 174, 176, 188, 216,233–234, 292–293, 298
Harding, P., 242
Harley, A. E., 3, 111, 116, 123,139, 197, 232, 287
Harper, W., 228
Harris, C., 31
Harris, E. L., 251–252
Harris, M., 90
Harter, L., 24, 194
Haskell, W. L., 348
Hatch, J. A., 50, 55–56
He, M. F., 305–306, 310, 322
Heaney, C. A., 3, 111, 116, 123,139, 197, 232, 287
Hebdige, D., 371, 373–375
Heilbrun, C. G., 284
Henderson, K., 349
Henry, S. B., 329
Henry, T., 375
Heron, J., 26
Heylin, C., 375
Himes, D. J., 138
Holzemer, W. L., 329
Hopkins, B. L., 329
Howe, K., 53, 255
Huber, J., 75, 157, 304, 309
Huber, M., 304, 309
Huberman, A. M., 155, 164, 180,182, 185, 187, 251–254, 296
Huff, A. S., 18
Hunter, J. D., 379
Idler, E. L., 328–329
Igoa, C., 305
Irwin, D., 379
Irwin, J., 374
Irwin, M., 349
Israelski, D., 330
Jackson, D., 29
Jackson, P., 320, 322
James, N., 159, 161
Jefferson, T., 371, 373
Jokinen, A., 172
Jonnalagadda, S. S., 329
Jorgensen, D. L., 162, 293
Josselson, R., 71
Kao, G., 307
Kaplan, J., 379
Katz, M. L., 3, 111, 116, 123,139, 197, 232, 287
Kearney, M. H., 333
Kelle, E., 202
Kemmis, S., 5, 26
Kerlinger, F. N., 301
Kidder, L., 247
Killingsworth, R., 349
Kim, U., 307
Kincheloe, J. L., 31
King, A. C., 348–349, 365
King, G., 159, 161
Komives, S. R., 137

Koopman, C., 330
Kouritzin, S. G., 305, 311
Krueger, R. A., 159, 164
Kus, R. J., 231
Kvale, S., 163–164, 173
Labarre, R. V., 172
Lach, L., 159, 161
Ladson-Billings, G., 23, 305–306
LaFrance, J., 57
Lahickey, B., 378
Lancy, D. F., 7
Landis, M. M., 262
Laschinger, S. J., 330
Lather, P., 29, 247
Lauterbach, S. S., 162
Laverie, D. A., 363
Leblanc, L., 372, 392, 394
LeCompte, M. D., 29, 51,91, 93, 95, 162, 245
Lee, S. J., 306–307
Lee, S. M., 349
Lemay, C. A., 137
Leoni, L., 305
LeVasseur, J. J., 83
Leventhal, E. A., 328–329, 343
Leventhal, H., 328–329, 343
Levesque, J. M., 365
Lewis, J. B., 172
Li, G., 307
Lieblich, A., 71
Liebman, R. C., 379
Lightfoot, C., 27, 70–71
Lincoln, Y. S., 3–5, 7, 16, 19–20, 22–25, 27, 35, 43–44, 51, 53, 56–57, 97, 120, 187, 237, 246, 249–252, 56–257, 271, 296, 299, 352
Lipson, J. G., 174
Lofland, J., 170, 263, 378
Lofland, L., 378
Lofland, L. H., 170
Lomask, M., 225
Longerbeam, S. D., 137
Lööw, H., 379
Luck, L., 29
Lynham, S. A., 19, 35, 249
Lynn, M., 31–32, 297
Macera, C. A., 348
Madison, D. S., 30–31, 91,93, 180, 291, 297
Maietta, R. C., 203, 209
Mainella, F. C., 137
Malarcher, A., 349
Mandle, C. L., 248, 250
Marcus, B. H., 364–365
Marcus, G. E., 214
Marlatt, G. A., 365
Marouf, F., 330
Marshall, C., 53, 63, 82,131, 133, 138, 156
Marshall, S., 364
Marteau, T., 253
Martin, J., 186
Marty, M. E., 379
Mastera, G., 142
Matson-Koffman, D., 349
Maxwell, J., 64
Maxwell, J. A., 23
May, K. A., 229
McCain, N. L., 330, 342
McCaleb, S. P., 305
McCracken, G., 161
McDaniel, J. S., 330
McDevitt, J., 349
McDonald, M., 329
McEntarffer, R., 24, 194
McVea, K., 24, 194
Meadows, L. M., 333
Medina, K., 363, 365
Megel, M. E., 228
Melucci, A., 372, 391
Mensah, G., 349
Merleau-Ponty, M., 77, 331

Merriam, S., 251–252
Merriam, S. B., 97, 100, 236, 238
Mertens, D. M., 19, 26, 33–34, 56, 302
Mickunas, A., 77, 285
Miles, M. B., 155, 164, 180, 182, 185, 187, 201, 251–254, 296
Miller, A. M., 349
Miller, D. L., 75, 250
Miller, D. W., 6, 24, 276
Miller, T., 374
Miller, W. L., 7, 185
Millroy, W. L., 93, 95
Mills, G. E., 301
Moodley, K. A., 305
Moonen, D. J., 330
Moore, D., 374
Morgan, D. L., 164
Morrow, M. L., 162
Morrow, R. A., 30–31, 297
Morrow, S. L., 87, 231
Morse, J. M., 5, 11, 43, 50, 129, 139, 152, 172, 332–333
Moss, P., 30
Moustakas, C., 20, 24–25, 76–82,115–116, 193–194, 225–226, 228, 259–260, 273, 279, 284–286
Muggleton, D., 372, 393
Muhr, T., 351
Muncey, T., 73, 151, 282
Murphey, M. S., 304, 309
Murphy, J. P., 28
Murray Orr, A., 304, 309
Natanson, M., 77
Nelson, L. W., 235
Neuman, W. L., 20
Neyman, V. L., 73
Nicholas, D. B., 159, 161
Nieswiadomy, R. M., 77
Nieto, S., 305
Norcross, J., 365
Nunkoosing, K., 173
Odoms-Young, A., 3, 111, 116,123, 139, 197, 232, 287
O'Hara, C., 375
Oiler, C. J., 77
Olander, L. S., 6, 24, 276
Olesen, V., 29–30, 297
Ollerenshaw, J. A., 73–74, 189, 283
Orenstein, M., 348
Osteen, L., 137
Owen, J. E., 137
Ozcan, N. M., 189
Parker, L., 31–32, 297
Parkin, F., 379
Passik, S., 329
Pate, R. R., 348
Patton, M., 350
Patton, M. Q., 28, 182, 251
Pearce, M., 304, 309
Peshkin, A., 151, 174, 214, 251–252
Phillion, J., 305–306, 310, 322
Phillips, D. C., 24
Pink, S., 93
Pinnegar, S., 70, 75–76, 157, 283
Pinto, B. M., 364, 365
Pitcher, G., 410
Plano Clark, V. L., 5, 89
Plummer, K., 32–33, 73, 155,175, 258, 283
Poland, S., 410
Polkinghorne, D. E., 72, 75, 77, 80, 82, 157, 162, 227, 259, 285
Pratt, M., 348
Preissle, J., 93, 95
Prochaska, J., 349, 363, 365
Pugach, M. C., 138
Quesenberry, C., 349
Ravitch, S. M., 131
Reason, P., 26
Reilly, C. A., 329
Reinert, B. R., 330, 343

Reisman, J., 159, 161
Richards, L., 5, 43, 50, 129
Richardson, L., 54, 214–215, 217–219, 235–236, 249, 257, 297, 302
Riemen, D. J., 157, 194
Riemer, J., 377
Riessman, C. K., 71–75, 114, 189,192–193, 220, 223–225, 250, 284
Riggan, M., 131
Roark, E. W., 399, 412
Roark, M. L., 399, 412
Roberts, B., 371
Rochford, E. B., 389
Rodriguez, R., 305
Rolon-Dow, R., 306
Rorty, R., 28
Rose, T., 372
Rosenbloom, C. A., 329
Rosenfeld, B., 329
Roskies, E., 365
Ross, V., 305, 307, 310
Rossman, G. B., 28, 53, 63, 82, 131, 133, 138, 156
Roulston, K., 172
Rubin, H. J., 163
Rubin, K. S., 163
Russell, J. M., 330
Saldaña, J., 5
Sallis, J., 348–349
Sampson, H., 165, 171
Sanjek, R., 171, 292
Sarroub, L. K., 306
Sawatzky, B., 159, 161
Saxon, E., 335
Schaper, P. E., 330
Schensul, J. J., 29, 51, 91, 95, 162
Schippel, E., 159, 161
Schubert, W., 322
Schwandt, T. A., 25
Schwartz, J. A., 330
Scott, J., 372, 393
Scott, M., 159, 161
Sersen, B., 388
Shamdasani, P. N., 164
Shaw, L. L., 171, 234–235
Sherill, J. M., 412
Shyu, Y. -L., 348
Silverman, D., 253
Singh, N., 328
Skipper, B. L., 251–252
Slife, B. D., 27, 299, 301
Smith, K. V., 330
Smith, L. M., 283
Smith, M. L., 87, 162, 231
Smith-Hefner, N., 306
Snow, D. A., 389
Solorzano, D. G., 32
Spencer, M. H., 111, 114, 115, 122, 133, 139, 194, 216, 219, 228–229
Spiegel, D., 330
Spiegelberg, H., 77
Spindler, G., 262–263
Spindler, L., 262–263
Spradley, J. P., 138, 162–163, 187, 198, 276, 278, 290–291, 293, 351
Stake, R., 52, 98–101, 123, 136, 150, 199, 214, 217, 236, 243, 250, 252, 264, 271, 279, 293–295
Stake, R. E., 97–98
Standlee, A. I., 159, 161
Staples, A., 13
Steinmetz, A. C., 6, 246, 251–252
Sternfeld, B., 349
Stewart, A., 377
Stewart, A. J., 29, 297
Stewart, D, 77, 285
Stewart, D. W., 164
Stewart, K., 159
Stokols, D., 349
Stolarcyzk, L., 349
St. Pierre, E. A., 214, 249, 257

Strauss, A., 24, 51, 83–90, 117, 155, 195–197, 201, 213, 230, 250,260–262, 274, 286–290, 351–352
Streubert, H. J., 329, 331
Stringer, E. T., 27, 299
Sudnow, D., 235
Suoninen, E., 172
Swanson, J. M., 231
Swingewood, A., 77
Talen, E., 349
Tashakkori, A., 28
Taylor, S., 5, 300
Taylor, S. J., 24
Taylor, V., 372
Teddlie, C., 28
Tesch, R., 5, 7, 77, 80, 296
Thaler, H., 329
Thomas, J., 27, 31, 93, 243, 291–292
Thomas, W. I., 97
Tierney, W. G., 33, 217
Trujillo, N., 137
Turner, J. A., 330, 343
Turner, W., 32
Tuval-Mashiach, R., 71
Usher, K., 29
Valdes, G., 307
Van Kaam, A., 80
Van Maanen, J., 91, 93, 233, 236, 293
van Manen, M., 76–81, 83, 194–195, 215, 227, 260, 284
Villegas, A. M., 305
Vogl, D., 329
Waldorf, D., 377
Wallace, A. F. C., 276
Wallace, L. S., 364
Wang, C., 161
Watson, K., 32–33, 300
Weinman, J., 253
Weis, L., 43, 50, 56, 171–173, 215
Weitzman, E. A., 201
Wertz, F. J., 217
Whelan, K., 75, 157
Whitt, M., 349
Whittemore, R., 248, 250
Whittier, N. E., 372
Widdicombe, S., 372, 391, 393
Wilbur, J., 349
Wilcox, S., 349
Wilkinson, M., 5, 26
Williams, J., 349
Williams, M., 159
Williams, R. N., 27, 299, 301
Willis, P., 31, 371
Willis, S. K., 3, 111, 116, 123,139, 197, 232, 287
Wilson, B. L., 28
Wilte, R., 374
Winthrop, R. H., 95
Wolcott, H. F., 7, 20, 47, 91–92,94–95, 140, 157, 162, 180, 182, 184, 197–198, 233, 236, 247,276, 290–292
Wong-Fillmore, L., 305, 312
Wooden, W. S., 371
Wooffitt, R., 372, 391, 393
Worden, S. K., 389
Wuthnow, R., 379
Xu, S., 305–306, 310
Yin, R. K., 5, 24, 29, 97–101,162, 165, 199, 237–239,279, 294–295
Yosso, T. J., 32
Young, K., 371, 374–375
Young, N. L., 159, 161
Yussen, S. R., 189
Zilber, T., 71
Ziller, R. C., 161
Zine, J., 306
Znaniecki, F., 97

DİZİN

Açık kodlama, 88, 105, 195, 197, 207, 231, 286
aksiyolojik, 20, 294
Alan çalışması, 290
Alt problemler, 140, 141
Amaç cümlesi, xvii, xviii, xix, 129, 135, 138, 142, 294
Amaçlı örnekleme, 177, 292
Ana problem, 130, 140, 141, 143, 144
Anlatı araştırması, xvii, 71, 74, 76, 83, 102, 136, 153, 157, 161, 206, 221, 225, 266, 282
Araçsal durum çalışması, 292
Araştırma deseni, 14, 294
Araştırma problemi, xvii, xviii, xix, 74, 94, 131, 295
aşkın fenomenoloji, 80, 259
Ayırt edici örnekleme, 286
Bağlam, 46
Bilincin yönelmişliği, 78, 284, 285
Biyografik çalışma, 73, 282
Bütüncül, 8, 46, 47, 237, 290, 293
Çıkarımlar, 106, 264
Çoklu bilgi kaynakları, 125
Dil, 215
Doğal genelleme, 293
Doğrudan yorumlama, 191, 293
Dokusal betimleme, 284
doygunluğa ulaşma, 88
Dönüştürücü çatı, 25, 295
durum, xix, xx, 1, 2, 3, 4, 10, 11, 13, 14, 19, 24, 29, 31, 33, 42, 44, 45, 48, 55, 56, 60, 65, 70, 72, 73, 75, 78, 79, 80, 82, 91, 93, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 110, 111, 112, 114, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 128, 129, 130, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 160, 163, 166, 167, 168, 171, 172, 173, 174, 176, 180, 181, 183, 184, 186, 189, 199, 200, 201, 209, 216, 217, 218, 219, 222, 233, 236, 237, 238, 239, 241, 250, 251, 252, 254, 257, 262, 263, 264, 269, 270, 271, 275, 276, 278, 282, 286, 290, 292, 293, 294, 298, 299, 305, 311
Durum çalışması, xvii, xviii, xix, 17, 53, 97, 98, 99, 100, 101, 112, 136, 141, 148, 149, 157, 165, 175, 222, 236, 238, 292
Durum içi analiz, 293
Durumun betimlenmesi, 105
Eksenel kodlama, 89, 106, 190, 287
Eleştirel etnografi, 93, 119, 290
eleştirel ırk teorisi, 9
Eleştirel teori, 17, 30, 31, 295
Epistemolojik, 20, 36, 37, 256, 296
Estetik değer, 257, 296
Etki, 232, 257, 296
Etnografi, xix, xxii, 4, 8, 9, 10, 12, 90, 91, 92, 93, 104, 105, 106, 109, 123, 127, 136, 148, 149, 157, 190,

191, 197, 200, 208, 222, 233, 234, 236, 274, 276, 281, 290
Fenomenoloji, xviii, 8, 9, 10, 12, 17, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 104, 105, 106, 108, 123, 126, 136, 148, 149, 190, 191, 221, 225, 259, 267, 273, 281
Fenomenolojik çalışma, xviii, 81, 285
Fenomenolojik veri analizi, 82, 285
Gerçeğe benzeme, 297
Gerçekçi etnografi, 93, 290
Gözlem protokolü, 297
Gözlemci olarak katılımcı, 166, 291
Hikayeler, 136
hitabet, 223, 225, 228, 232, 234, 235, 240
İleri-geri yöntemi, 283
Karşılıklılık, 154
kategori, 24, 45, 52, 86, 89, 184, 195, 196, 197, 199, 203, 260, 287, 288, 301
Katılımcı gözlem, 149
Katılımcı olmayan gözlemci, 167, 291
katılımcıların görüşü, 96, 291
Kodlama, xxii, 106, 184, 217, 287
Kodlayıcılar arası görüş birliği, 254, 255, 268, 297
koşullu matris, 87, 196, 207, 287
Kronoloji, 136, 283
Kuram oluşturma çalışması, xviii, 112, 154, 155, 162, 207, 222, 287, 288
Kültür, 17, 94, 291
kültürel portre, 96, 291
Maksimum çeşitlilik örneklemesi, 298
model, 5, 43, 65, 86, 89, 90, 95, 99, 103, 117, 131, 132, 179, 191, 202, 206, 207, 227, 231, 232, 237, 241, 274, 287, 307
Müdahil koşullar, 288
Mülakat protokolü, 149, 168, 298
Nedensel koşullar, 288
Nitel araştırma, xxiii, 4, 5, 6, 13, 15, 16, 20, 22, 25, 40, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 56, 60, 61, 62, 64, 65, 103, 114, 130, 138, 151, 152, 156, 157, 159, 170, 179, 180, 182, 185, 186, 187, 204, 212, 216, 229, 243, 244, 245, 247, 250, 251, 253, 255, 269, 277, 294, 297, 298, 299, 301, 302, 305
Ontolojik, 36, 37
Ortak kültüre sahip grubun betimlenmesi, 291
Ortak kültüre sahip grup, 128, 136, 291
Ortak kültüre sahip grupların analizi, 291
Otobiyografi, 283
Otoetnografi, 10, 17, 73, 151, 283
ön yargılardan sıyrılma veya paranteze alma, 83
Önermeler, 136, 191, 222
Örneklem büyüklüğü, 157, 299
Özellikler, xxii, 46, 104, 105, 106, 195, 210
Postmodernizm, 27, 299
Postpozitivizm, 23, 24, 36, 299
pragmatizm, 38
Psikolojik yaklaşım, xvii
seçici kodlama, 85, 86, 87, 89, 105, 117, 124, 195, 196, 207, 222, 230, 274, 287, 288, 289
Somut katkı, 257, 300
sonuçlar, 24, 50, 59, 61, 64, 69, 86, 88, 89, 99, 106, 196, 218, 227, 230, 232, 245, 259, 274, 277
Sosyal adalet teorileri, 300

Sosyal bilim teorileri, 23, 300
Sosyal yapılandırmacılık, 24, 36, 300
Sözlü tarih, 73, 283
Sürekli karşılaştırma, 288
Tam gözlemci, 167, 292
Tam katılımcı, 166, 292
Tarihsel bağlam, 283
tek bir kişi, 74, 102
tek mekanlı, 100, 292
Tek yönlü analiz, 294
Temalar, 94, 190, 221, 264, 291, 301
Temaların analizi, 294
Temel, değişmez yapı (öz), 285
Teorik örnekleme, 289
Üçgenleme, 158, 301
yanıltma, 149, 167, 174
Yansıtıcılık, 47, 214, 216, 257, 301
yapı, 30, 32, 43, 47, 48, 49, 50, 60, 68, 79, 80, 82, 83, 95, 101, 187, 198, 213, 218, 231, 238, 239, 240, 247, 285, 300, 302
yapısal betimleme, 80, 81, 82, 105, 191, 194, 226, 259, 273
Yapısal betimleme, 260, 286
Yaşam öyküsü, 73, 284
Yaşanmış Deneyimler, 136
Yeniden hikayeleme, 284
yorumlama, 5, 18, 80, 95, 101, 104, 119, 161, 173, 187, 191, 208, 234, 246, 258, 275, 276, 277, 278, 291, 294, 302
Yorumlayıcı fenomenoloji, 286

NİTEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni

John W. CRESWELL

Çeviri Editörleri: Mesut BÜTÜN, Selçuk Beşir DEMİR

John W. Creswell'in en çok satan bu eserinin Üçüncü Baskısında, beş nitel araştırma geleneğinin her birinin felsefi temelleri, tarihi ve temel öğeleri incelenmektedir: anlatı araştırması, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi ve durum çalışması. Kendine özgü bir yazım stiline sahip bu çalışmada, yazar araştırma desenlerini her bir araştırma geleneğiyle son derece anlaşılır bir şekilde ilişkilendirmiştir. Yazar ayrıca kuramsal çatıları, kalite standartlarının uygulanma biçimlerini ve çalışmalardaki giriş bölümlerini yazma, veri toplama, veriyi analiz etme, rapor yazma ve sonuçları doğrulama stratejilerini karşılaştırmıştır.

"Bu çalışma, nitel araştırmanın deseni ve yürütülmesi ile ilgili kuram ve uygulamalar hakkında anlaşılabilir bir dil kullanarak harika bir giriş sunmaktadır. Ayrıca bu eser nitel araştırma yürütmek isteyenler için iyi bir başlangıç kaynağıdır. Okuyucular tarafından nitel araştırma yöntemleriyle ilgili temel kavramları incelemek ve özel konu, yaklaşım ve stratejiler hakkında diğer kaynaklara yapılan atıfları bulmak amacıyla kullanılabilir."

Carey E. Andrzejewski, Auburn University

Çeviri Ekibi
Osman BİRGİN, Suat ÜNAL, Tuncay ÖZSEVGEÇ, Yüksel DEDE, Ahmet BACANAK, Arif BAKLA, Ayfer BUDAK, Güney HACIÖMEROĞLU, İbrahim BUDAK, Mehmet AYDIN, Mesut BÜTÜN, Miraç AYDIN, Selçuk Beşir DEMİR

www.siyasalkitap.com

siyasal kitabevi

Siyasal Kitabevi
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1 Kızılay-Ankara
Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx Faks: 0 (312) 419 16 11
Perakende Satış: Zafer Çarşısı 26-27-28
Tel: 0 (312) 433 99 43
e-posta: [redacted]

9 786054 627455